

AQVILA
SVEVA,
SVB QVA
IMPERATORES SVEVI
A CONRADO III. vſquè ad CONRADVM IV.
OCCIDENTIS IMPERATOREM XXVII.
ELOGIIS, HIEROGLYPHICIS,
Numiſmatibus, Insignibus, Symbolis, Imaginibus Antiquis ad viuum exhibentur exculpti, & longa hiſtoriarum ſerie exarati.

Vt nihil relictum ſit, quod priſci, vel hodierni habeant annales;

Sed Diplomata, Leges, Indulta, Genealogiæ, Donationes, Priuilegia offeruntur congeſta.

INSERVNTVR ET REGVM PRINCIPVMQVE

Imagines, Nummi Honorarij, Caſtrenſes, Triumphales, Votiui, Miſſiles, &c.
qui ſanguine, fœdere, bello Imperatoribus iuncti, occurrunt in Opere.

Accedit cuique Cæſarum tractatus Sacrolegalis, & Hiſtoricopoliticus, Hiſtoricis, Concionatoribus I. Conſultis, atquè expolitæ eruditionis ſtudioſi. perutilis, & neceſſarius.

AVCTORE
IOANNE PALATIO
I.V.D. in Veneto Gymnaſio Profeſſore Publico, &c.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, M. DC. LXXIX.

Ex Typographia Andreæ Poleti.

SVMPTIBVS AVCTORIS.

Proſtant ſub Signo Fortunæ, & Nauis, aliorumque.

SERENISSIMO PRINCIPI
LVDOVICO GVILHELMO
MARCHIONI BADENSI,

Et Hochbengensi Landgrauio &c.

D. D. D. IO: PALATIVS.



X tumulo rediuiua Aquila Sueua (Serenissime Princeps) phalangem Cæsarum secum trahit, qui literis & armis æquè potentes plus oneris, quàm honoris fuerunt Ecclesiæ. Arma tractarunt & mortui, & certare potuerunt prò tumulo, ac tandem expugnare castrorum aciem ordinatam, quùm clypeum tulere patientiæ, & gladium sumpsere justitiæ; ut quæ sunt Cæsaris, dentur Cæsari: quæ Dei Deo. Certamen fuit viuentium in mortuos, vt agnoscerent Cæsares esse Petram in Petro, quæ viuos alliget, & mortuos suscitet. Factus in pace locus eorum, tutorem & moderatorem exigit, qui intra Apostolorum limina bellicosos custodiat cineres, ne caput extollant in Petram, vel extra Petram. Lucent & sub Intelligentijs astra, ne à recto declinent tramite. Habent censorem Principes, à quo sine censura edocentur, & ipsi quandoque desipere, cum sapere supra legem audent Euangelicam. Illorum tu, Guilhelme Serenissime, generosa propago, jure sanguinis legitimam nactus tutelam, auitæ addes & adimis hæreditati, numquam à liminè aberrasse Apostolico, & post Apostolorum Principem, Cæsarem stare pro Deo. Vbi caput reclinet, non habens

Aquila

Aquila Sveua, *Badensem se in sinum recipit, vbi Christum inuenit in domo Petri, & Cæsarem in Domo Dei. Excubat & dormiens* Leo-poldus *pro Christianorum tutela, sed cubare etiam posset, quia pro Alexandro Austriaco vigilat Badensis Antipater.*

MONARCHIÆ OCCIDENTALIS

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CONRADVS III. SVEVVS

OCCIDENTIS IMPERATOR XXI.

1 2. *Guelfus à Conrado victus.* 11. *Noricos vincit.* 16. *auro donatur, vt Conradum bello afficiat.*
2 12. *Fœminarum dolus.*
3 *Conradi hieroglyphicum: allusio.* 5. *imperium vſurpat.* 7. *excommunicatur.* 8. *clam fugit.* 14. *Papam protegit.*
6 *Henricus Superbus imperium ambit.*
9 *Proſcribitur, moritur.*
10 *Henricus Leo ſub tutela Guelfi.*
15 *Bertha vxor Emanuelis Græcorum Imperatoris.* 17. *nomen mutat.*

I *Guelfum vincit Conradus*

N arce *Vvinsberg* obſidionem aliquandiu paſſus *Guelfus*, ſeſe tandem Imperatori *Conrado* dedidit. Direpto oppido, equitibus in cuſtodiam traditis, eorũ vxores metuentes, nè Imperator in rebelles grauiter animaduerſurus eſſet, ſapienti aſtu, priuſquã portæ aperirẽtur, gratiosè petierũt, vt eis liceret cũ rebus ſuis, quas humeris geſtare poſſent, diſcedere. Quod cum à clementi victore facilè impetrarent, & miles mundum muliebrem laturas crederet, matronæ, omni ſuppellectile neglecta, maritos ſuos in humeris ſuccollantes, liberos in ſinu geſtantes, ex oppido, cunctis ſpectantibus, & induſtriam admirantibus, aſportarunt. Quo pietatis ſpectaculo commotus, & mulierum dolo delectatus, *Conradus* viris omnibus, quibus iratus erat, noxã remiſſa, regali excepit conuiuio. Ducibus verò indignantibus & frementibus ob leges deditionis dolo violatas fœmineo, reſpondit Imperator, *Non decere verbum Regium immutari*, ſubiudicans, malle ſe clementiã, quã ſeueritate delinquere.

II *Fœminarũ aſtus.*

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

I. *DVx eſt in Bello: Cæſar, cum prælia vicit;*
Parcere ſubiectis, mos ſibi ſemper erat.
Conradus dederat capta, Mulieribus, Vrbe;
Res pretio magnas, quòd ſibi quæque gerat.
Hæc gremio Genitos: humeris tulit illa Maritum;
Altera diſcedens, pondus vtrunque gerit.
Militia obſtrepuit; clamores tollit ad aſtra;
Tanta hæc nè detur portio, rumor erat.
Hunc aſtum Cæſar muliebrem laudat; & inquit;
Caræ ſint vobis, quas benè fertis, Opes.
Diuitijs, Geminos præfert Cornelia Graccos:
Poſſunt hæ Natis accumulare Viros.
Prætulit Imperio Maternum Cæſar Amorem:
Non aliter faceret, Qui Pater Orbis erat.

M. Antonius Moles Neapol. S. Theol. D.

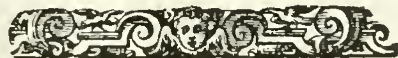
II. *SVpplicibus Cæſar victis indulget, onuſta*
Quam malit mulier ſarcinam ab vrbe ferat;
Tum quæuis gremio Natos, humeriſque Maritum
Imponit, cui nil gratius eſſe ſolet.
Inſimulat fraudem Fiſcus, ſed mobile Regis
Cum non ſit verbum, Rex iubet eſſe ratam.

Io: Fran. Franzinus S. Teol. D.


B. Thibouſt Sculp.

CONRADVS III. SVEVVS,
OCCIDENTIS IMPERATOR XXI.

Sal. An. 1138



Tyrannum , quem *Cæsarem* patientia fecit
colimus , recolimus .
Imperium cum rapuit , non habuit ,
cum expectauit , eripuit :
& gradus fecit Superbia aliena .

V. *Sub Lothario II. imperium vsurpauerat Conradus sed cedere coactus est.*

Henricus Superbus ,
quòd à Mari dominaretur ad Mare ,
Aquilam loro credebat inclusam ,
& Cæsaris , quæ tenebat , insignibus ,
quasi cassibus irretitam .
Sed rimam Superbia aperuit .

VI. Henricus *cognomento* Superbus *insignia tenebat Imperij . Gloriabatur , dominari à Mari vsque ad Mare .*

Vndè à Saxonibus ad Sueuos relapsa ,
Conradum Tertium excepit secundò ,
Bis Cæsar , semel Imperator , semper Augustus,
Bouem agens in Cherubim agitur .
(Rara licet concordia fratrum)
tentauerat cum fratre *Henrico* , æquè auido ac gloriæ cupido
Fasces *Lothario* eripere ;
Sed iste Romanâ habuit ab arce fulmen ,
quo Gigantes prosterneret .

VII. *Sub Lothario excommunicatur Conradus .*

Cœpit imperare *Conradus* , Cum cœpit pati .
Aulicus natus , adoleuit tyrannus , consenuit Cæsar ,
Postquàm sibi imperauit .
Cæstar dictus , cedere duxit ,
Vt rumores senescerent .

VIII. *Clam fugit Ratispona vbi* Henricus *Superbus cum exercitu erat .*

Superbo bellum minante , declinauit in pacem ,
Sic præscripsit , hostem proscripsit ,
eique , qui terræ , marique præerat ,
Ignem interdixit , & aquam :
Dedititium Libertinum dicas *Henricum* ,
nam seruus abiens , liber obijt :

VIII. *Conradus Henricum spoliat omnibus bonis .*

& recuperata patriâ in patriam secedens ,
potuit moriens triumphare *Superbus* ,
qui ludus & ludibrium ,
actor & acroama ,
Regalem egerat histrionicam .

IX. *Bona recuperat in partem . Moritur .*

In filium paterna transmigrauit ambitio,
vt Catulus sub Cane adolesceret in Leonem ,
Henricus Leo sub *Vvelpho* .
Solus *Achilles* potuisset educare *Leonem* .
Actum erat de Imperio ,
Cum in *Aquilam Leones Achilles* eduxit ,
Nisi & Germania suum Paridem habuisset ,

X. Henricus Leo *filius Henrici* Superbi *sub tutela Guelfi qui* Achilles Germanicus *dictus est .*

1140 Nocenti nocuit Imperator,
Vifnobergæ ferro inclusas , feras .
Obsidere cœpit , & cepit,

XI. *Conradus Velphum vincit .*

Viros vinculis deſtinauerat ,
Sed conſilium eluſit fœminarum aſtutia .
Immunitatem poſtulant eorum, quę ferre poſſent in humeros.
Annuit , & innuit

XII.
Dolus fœminarum.

Vili petitione Regiam vileſcere munificentiam.
Mundus expectabatur muliebris in ſarcinis:
Sed ſingulæ maritum ſuccollantes ,
& in ſinu prolem geſtantes , prodierunt
Triumphales quadrigæ Materni & Coniugalis affectus
Vtinam ex iſtis Eua fuiſſet
Virus non propinaſſet viro ſed ſerpenti .
Doli pietas diſplicere non potuit .

XIII.
Fridericus frater tentat reuocare gratiam Imperatoris.

Volenti *Friderico* minuere ſarcinas
Noluit *Conradus* auaritiæ concedere ſpolium .
Clementia malens , quàm ſeueritate peccare .
Indecens (inquit) *Verbum Regium immutari* .

XIV.
Innocentium Papam aduerſus Romanos in tutela ſuſcipit, à quo cõfirmatur in Imperio.

Romam euocatus , 1141
quam ferreum non aureum domat caput ,
minando , compeſcuit :
Sanauit in diſtans:
& amore ſympathico
Pontifici vitam dedit , vittas recepit .

XV.
Fœdus init cum Græcis , ſororem vxoris ſuæ locat cum Emanuele Imper. cuius impudicitiam ſuſtinere impotens Bertha, obijt mærore confecta.

Aquilam
cuius in vtero Germani collidebantur , & Græci , 1142
Ne vnquàm aſſequi tyrannus vna poſſet in vrbe ,
Vnaque eſſet ceruix Orbi,
Quam facilè vnico amputaret ictu ,
Sterili coniugio germinauit , capita geminauit .

XVI.
Velfo auro & argento accepto à Siciliæ , & Pannonum Regibus , ſuperbiebat.

Vtramque etſi ferream Siculus eludebat
auro Italico , Pannonico argento .
Germanis proiectum
vnus *Vvelfo* collegit ; inteſtina omnium vorauit .

XVII.
Bertha, nomen mutat, quia Græcis inuiſum. Moritur.

Bertha , ne nomen omitteret nomine
Græca metamorphoſi
in *Irenes* mutauerat , mores non mutauerat .
Pudica ſponſa ne diu impudicum ſponſum
obiret , ſemel abijt .
Omen ex nomine.
Pudicitia ne periret in thalamo , petijt tumulum.
Berthæ Heſperus
Fuit Boſphoro Phoſphorus Lunæ ſurgentis .

XVIII.
Balduinus Rex Hieruſalem virtute Fulconis commotus , filiam ei locauit & iſte ſpõſam non adduxit, ſed adijt .

Fulco Andegauenſis Comes
Hierichuntinas petens Aras , arrham nactus & aulam ;
quamuis Vir eſſet , *Meliſcindæ* nupſit ,
Virtutem ferens in dotem .
Nuptijs aſpirauit Cœlum ,
quum ingenti Turcarum cæde
Sponſorem ſe obtulit ſponſi .
quem myrto , auro , lauro coronauit .

XIX.
Fulconis obitus.

Cupreſſus deerat , Vereda mors laxatis tulit habenis ,
Rege Leporem inſectando, Lethum Regnum inuenit .
fulcro , vel *Fulcone* ſublato

vna

vna in Edessa cum Christi domum Barbari expilassent
in Orientem Occidentem Lucius Pontifex inflammabat.
Aculeum addebat Rex apum
Bernardus Clarauallensis.
Vt Asiam redimeret Ligno, & ferro.
Crucem prædicaturus, Germaniæ adest,
Hanc populis populatus, impleuit miraculis
Templum adeunti, extemplò tanta multitudo obfuit,
vt penè premeretur,
Ni *Conradus* mortale Cœlum sustulisset in humeros.
Samsonem mirare desine,
quum Vrbis compagibus felici nisu reuulsis,
Portarum fores foràs portauit.
Germano Alcidi cum purpura leuius Cœlum esset,
eam abiecit, & Sagum pro Sacco reliquit.
Ducenta peditum, septuaginta equitum millia
Sola Germania duxit.
Tota ferè Europa transfretauit in Asiam.
Tantos Macedo totum non duxit in Orbem.
Sed quantùm interest inter diuina, & humana consilia!
Cœlum, Via inuia, Charitas calida
Christianorum Genus non contritum, contriuit.
Manuelis Imperatoris liuor
Byzantium milites inuitabat, sed Græca fide.
Credidere Germani, nescientes fallere,
At in similà, nec furfurem inuenerunt,
Sed calcem & in calce.
Mortis causa hærebat labijs, dum in labellis quærerent.
Cæsis ad Meandrum Turcarum copijs,
Palmam retulit, sed infrugiferam.
Flet victus, interijt Victor.
Cum Franco *Conradus* in Syriam delatus,
gemino comitante hoste
Inuidia, & *Discordia*
Multa tentauit, nil fecit.
Classicum cur Cœlum canat? quæris?
& ferrum feris nostrum propinet sanguinem?
Suas in nobis vindicat plagas.
Hungariæ spolio spoliauit militem.
Cœlum expiauit, quod Cæsar expilauit.
1152 Rediens itaque
Domi mortem inuenit, quam toto quæsierat orbe.
Disce Homo
Pericula etsi non quæras, inuenies.

XX. *Edessa capta à Turcis; Cruciata indicitur.*

XXI. *Conradus fert S. Bernardum in humeris, nè à populis præmeretur.*

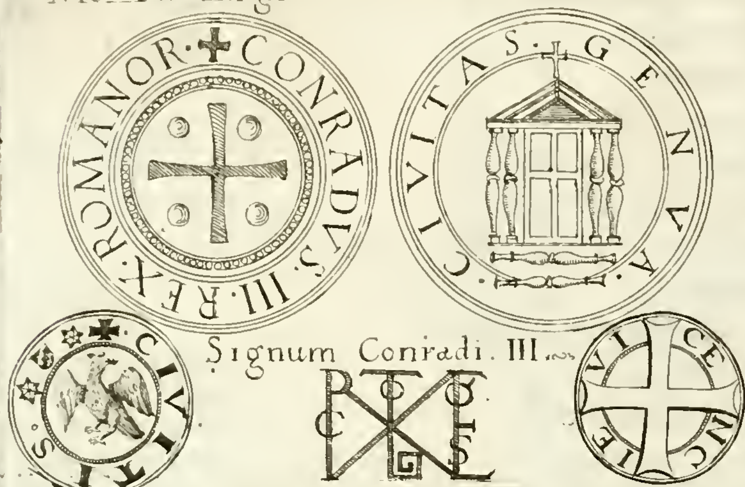
XXII. *Christiani à Græcis inuidis decepti?*

XXIII. *Hungarorum spoliauerat Ecclesias, belli sacri prætextu.*



Conradi III. Monetam vide in pag. sequenti.

Moneta Argentea Conradi. III.



Aurea moneta Henrici Regis Romanorum Filii Conradi. III.



Numisma Aureum Friderici Ænobarbi Imp.



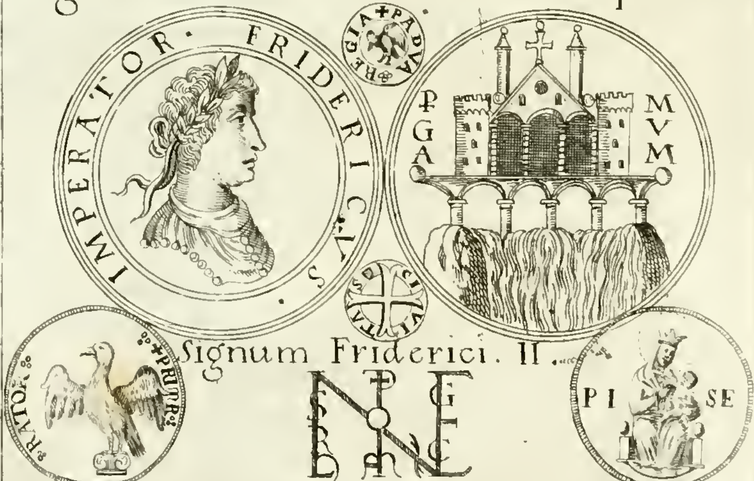
Moneta Aurea Henrici. VI. Imper.



Aurea Moneta Othonis. IV. Imper.



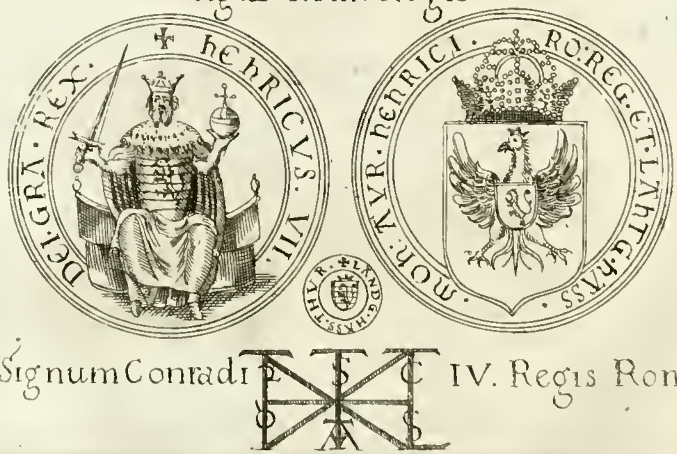
Argentea Moneta Friderici. II. Imper.



Aurea Moneta Henrici Cesaris Filii Friderici II. Imper.



Moneta Aurea Henrici Landgrauii Thuringiæ Rom. Regis.



CATENA HISTORICA.

CAPVT SECVNDVM.

45 Re-

Sal. An. 1138

45 *Reginbertus Patauiensis suscipit crucem.*
45 *Labeslaus Dux Boemorum crucem suscipit.*
45 *Odoacer Marchio Styrensis crucem suscipit.*
45 *Bernardus Comes Carinthiæ crucem suscipit.*
46 *Rudolphus Monachus rigidus in Iudæos.*
48 *Henricus Conradi Imper. filius coronatur Aquisgrani.* 60: *moritur.* 6. *moneta.*
49 *Henricus Leo Bauariam repetit.*
50 *Geysa II. Rex Vngarorum pius. effigies.*
55 *Ludouicus Rex Gallorum in Asiam accurrit. effigies.* 58. *A Græcis capitur.*

NATALIA CONRADI.

I EX *Friderico* Sueuiæ Duce; & *Agneta* filia *Henrici IV.* Imper. & sorore *Henri. V.* Imper. nascitur *Conradus*.

VXOR.

II VNa illi fuit *Gertrudes* filia Comitis à Sulzbach,

LIBERI.

III HEnricus à Patre coronatus, Ann. Salut. 1147. mortuus Ann. 1149.

Fridericus quem impubem, & fascibus imparem reliquit.

IMPERATOR ELIGITVR.

Sal. An. 1138

VI *Henrici Superbi potentia*

LOthario mortuo, Imperium sibi certò desponderat *Henricus Superbus* Dux Bauariæ, *Lotharij* gener, Saxonum studijs, & fauore cõfisus propter socerum *Lotharium*, & potentiæ magnitudinem. Saxoniam enim Bauariæ connubio copularat. Ea opinione insignia Imperij, quæ à socero acceperat, apud se vi retinuerat, non passurus asserens, alium imperare. Fastum hunc, & superbiam cum odissent ceteri, ac iudicarent superbiam potentia instructam, non esse publica armandam auctoritate, Comitia quæ indicta solemniter erant Maguntiam in Festa Pentecostes, medijs Esurialibus Confluentiæ anteuertẽtes, & nulla *Henrici* ratione habita *Conradum* ex *Agnete*, *Henrici V.* sorore filium Cęsarem salutãt. *Non potuit* (ait Brunerus) *Henrico non indignissimum videri, absentes se, cui duplicis suffragij ius, Boiariæ Saxoniæque nomine debebatur, tantam rem peractam: proindè non modò Regem vitio lectum proclamauit, sed proxima Pentecostes, Bambergæ adesse iussus, Imperium contempsit.* Conradi Electioni interfuit *Theoduinus* Episc. Cardinalis Legatus, summi Pontificis, ac totius Romani populi vrbiumq; Italiæ assensum promittens. Deductus mox *Conradus* Aquisgranum, à prædicto Cardinale; (nam Colonniensis, ad quem spectat vnctio Regalis, nouiter electus pallio carebat) cooperantibus Colonniensi, & Treuerensi Archiepisc. cum cæteris Episc. in regem vngitur. *Henrico* autem & Saxonibus per subreptionem electum calumniantibus, in proxima Pentecostes generalis curia Babenberg indicitur. Interim in Italia Apuliam recuperare gestiens *Rogerius*, congressu cum Duce *Reginaldo* habito, in fugam vertitur. *Petrus* quoq; *Leonis* moriens, pacem reliquit Ecclesiæ.

VII *Conradus eligitur Imper.*

VIII *Henrico dies dicitur.*

IX

HENRICVS SVPERBVS PROSCRIBITVR.

X HAbito conuentu, vt condictum erat, Banbergæ, interfuere Saxones simul cum *Richiza* viduâ Imperatrice, nouo Cæsari obedientiam profitentes, solus ex principibus *Henricus* abfuit, regalia seruans; vt quæ redderet, Apostolorum Petri & Pauli festiuitas Ratisponæ præfigitur. Eò veniens, cum amicis, ac numerosis equitum turmis, castra ante Vrbis mœnia locauit. Cæsar in vrbe erat, frustra vltrò citrò, conciliandæ pacis gratiâ commearunt amici. *Conradus* Ethruriam, oppida Italiæ, atque Noribergam, quæ ab Imperatore *Lothario Henricus* acceperat, postulat, & instat non posse ad *Henrici* magnitudinem quidquam accedere, nisi nouis honoribus abdicatione veterum locum faciat. *Henrico* non placebat, incertas spes certis iacturis emere, quantò simplicius *Conradum* acturum, si omissis ambagibus bellum, cuius causas quærat, apertè denunciet, quæque innoxio detrahere spolia gestiat, armata manu inuadat; se quidem si pugnandum sit, neruos sibi ipsi non inuisurum. Rex ad belli nomen consternatus, posteaquam cænauit, cubitum abire simulans, cum paucis, nemine salutato, noctu vrbe ad clanculum excessit. Herbipolim delatus *Henricum* proscribit, ac proxima Domini Natiuitate, An. 1139. in palatio Goslariensi, Ducatus vtriusq; titulis cum exuit:

XI *Albertus Dux Saxoniæ.*

An. Sal. 1139. Leopoldus Dux Bauar.

exuit: & Saxoniam *Alberto* consobrino illius; Boiariam *Leopoldo*, *Leopoldi Sancti* filio, fratri suo vterino concessit. *Et mirum dictu* (ait Otto Frising.) *princeps ante potentissimus & cuius auctoritas (vt ipse gloriabatur) à mari vsque ad mare, idest à Dania vsque in Siciliam extendebatur, in tantam in breui humilitatem venit, vt penè omnibus fidelibus & amicis suis in Baioaria deficientibus, clam corde egressus, quatuor tantùm comitatus socijs, in Saxoniam veniret. lib. 7. cap. 23.*

ROGERII SICVLI SÆVITIA. *An.* 1139.

XII Rainulfi mors.

PRidie Kal. Maij, cum diem obijsset *Rainulphus* Dux Apuliæ, Pontifici & Cæsari fidelis: *Rogerius* qui hunc solum timebat, ad inuadendam Apuliam magno transfretauit exercitu; omnibus ciuitatibus ei se sponte dantibus. Bario expugnato, *Regi-*



Rogerius inuadit Apuliã.

nonem Rainulfi fratrem non magno exturbauit negotio; inde in Ecclesias sæuire, præcipuè capto *Bario*, *Brunonis* Archiepisc. & *Ranulfi* Ducis sepulchra reuellit, eorum educta cadauera per forum tracta, barbara lacerauit crudelitate, tandem Cassinas Monasterium opulentissimum prædæ cupidus expilauit. *Robertus* Princeps cum multis ex Apulia Campaniaque extorribus, aliud perfugium non haberet, ad *Conradum* Imper. se in Germaniam contulit; *Innocentius*, his malis cognitis, sacra *Rogerium* detestatione per-

XIII Robertus Apuliæ fugit ad Conradũ

Sal. An. 1139 perstrinxit: posteà *Leonem IX.* imitatus, comparato exercitu, aduersùs eum mouit;
XIV *Innocentius Papa mouet in Roger.* Cassinensi Monasterio exturbauit, atque in castrum Gallutij compulsum acri obsidione circumdedit. Tum *Rogerius* legatione simulata pacis missa vt Pontificem falleret, clam filiũ *Gulielmũ* Principem Tarẽti misit
XV *Capitur Papa.* cum equitibus mille, qui Pontificem è loco in locum transmigrantem à tergo inuaderet, atque aggressum captiuum duceret. Quod Deo permittente ex sententia accidit. Capitur Pontifex, & non sine ignominia ducitur ad *Rogerium* die X. mensis Iulij, qui Papam eximio, vt decuit, honore tractauit, XVI *Rogerius Rex Siciliæ.* & *Regij nominis in Sicilia ab eo auctoritatem, & absolutionem anathematis extorsit cum Ducatu Apuliæ.* Otto Frisingen. *lib.7. cap.24.*

Henricus quondam Dux Bauariæ mouet in Saxoniam. *Sal. Ann.* 1139.

DVm hæc in Italia geruntur, *Leopoldus* Marchio suscepto Norico Ducatu, principibus ad eũ pertinentibus timore, vel amore confluentibus, primò Metropolim Ducatus, Ratisbonam occupauit, postea colle-
XVII cto milite prouinciam lustrauit, quæ tota iam *Henricum* deserverat. Saxonum fides illustrior fuit erga *Henricum*, cum eam concionabundus obiret, & paruulum ijs filium commendaret, tantos vbique concitauit motus, vt fortunas, vitam suo principi exhiberent. Nec defuere Boij, Ducis exilium miserentes; vt & Svveui veteres Vvelfonum clientes: ex quibus cum exercitum confecisset, rectà in *Albertum* consobrinum mouit, & vi capto Luneburgo, totà illum eiecit Saxonia. In Bauariam mox vires vertens, securus de successu, nisi mors vitæ & fortunæ filũ intercidisset. XVIII *Moritur.* Quedlinburgi ægrotare cœpit; nec sine dati veneni suspicione, interijt XIII. Kalend. Octobr. sepultus ad latus XIX *Gertrudis nubit Henrico.* Imperatoris soceri sui. *Gertrudem* relictam eius, matrem *Leonis*, filiam *Lotharij* Imperatoris *Conradus* coniugem dedit *Henrico* fratri suo vterino, cui etiam contulit *Moritur.* Ducatum Austriæ, qui ante erat principatus *c.8. lib.6. Saxon.* Noricorum. *Krantzius*. Sed altero post anno, fida marito, mœrore extinguitur.

Leopoldus Dux Bauariæ vincitur à Vvelphone. *Sal. Ann.* 1140.

XX IAm pacatà per *Leopoldum* Bauaria, & ab omnibus iuramento exacto, solum *Otto*, atque *Conradus* comites de *Vallai Henrici* quondam ducis partes tenebant. *Leopoldus*





in eos castra mouet, Valaiam arcem superioris Vindeliciæ, quam amnis Mangualt è lacu Tigurino effusus ambit, obsidione claudit. *Vvelpho VI.* cui *Vtha Godefridi* Comitis Palatini de Caloe filia vxor erat) frater *Henrici* iam Boiorum reguli, ob pietatem cognomento *Bonus*, & *Pius*: ob egregium robur *Achilles Germanicus*, cui frater moriturus tutelam pupilli *Henrici Leonis* comendarat, vt pupillo ereptos vindicaret principatus,

Sal. An. 1140. patus, arma corripit, obsessis suppetias fert. Idib. August. Luitpoldum aggreditur, occiso sagittà *Alberto* Comite à Bogen, & *Henrico* Comite de *Raning* cæso, alijs plerisque



occisis, multis captis, illum in fugam vertit, obsidionem soluit, occupatis tentorijs, & *Leopoldi* ditatus thesauris. Ratisbonam confugit *Leopoldus*, & cladis memoria corporis in valetudinem prolapsus, paulò post animam eflauit. Illi *Henricus* frater successit, cui *Gertrudes* nupsit, cogente *Conrado* Imperatore. Commouit non leuiter *Conradum* Cæsarem hæc victoria, nihilque non aduersum *Vvelphonem* molitus est varia fortuna, prout paratum imparatumq; offenderat, datis & acceptis vtrobique cladibus. Memorabilis in primis fortuna, quæ *Vvelphonem* Vinsbergæ excepit, elisit penè, moxq; seruauit. Illic celeritate Cæsaris interceptus, commeatu deficiente, coactus est se se, & suos victori, quibuscumque conditionibus dedere. Ibi Imperator præcepit, vt *Guelfus* cæteriq; Equestris ordinis viri victi in custodiam traderentur, oppidumque à militibus diriperetur. Cum autem metueretur, ne Imperator in *Guelfum* eiusque ciues, iure belli propter rebellionem grauiter animaduersurus esset, fœminæ eius oppidi, antequàm portæ aperirentur, petiuerunt, vt sibi liceret cum suis rebus, quas humeris gestare possent, discedere. Quod cum à clementi victore & optimo Principe facilè impetrarent, & hostes aurum, gemmas, mundumque muliebrem, cuius prima illi sexui cura, totam sarcinam fore arbitrarentur; repente maritis singulæ suis succollantes, & quoquomodo hærentium, pendulorumque baiulæ, pulcherrimum fidei coniugalis spectaculum, totis Castris præbuere. Quo pietatis spectaculo commotus, & delectatus *Conradus*, quibus iratus erat, clementer omnibus noxam remisit, & conuiuio regali omnes excepit. Vnus omninò hanc piam fraudem accusare ausus est, *Fridericus Conradi* frater, qui sæuire in fratres destinauerat. *Conradus* tamen ferocientem compescuit, & suæ

Vvelphus vincitur à Conrado.

XXI *Fœminarũ astus.*

Conradi clemẽtia

Sal. An. 1140 & suæ factus liberalitatis interpres, negauit auaritiæ spolium concessurus, quia *non deceret verbum regium immutari*, subindicans, malle se clementia, quàm seueritate delinquere. Hæc in Germania; in Italia inter se digladiantibus, Mediolanensibus, Cremensibus, Placentinis, Ianuensibus; Horum postremi à *Conrado* Rege ius signandæ monetæ, quod soli Principi licet, acceperunt. *Sigonius*. XXII

ROMANORVM SEDITIO.

EOdem tempore Romana discordia incrementa cœpit, auctore *Arnoldo* Brixiano. XXIII *Alnoldi hæresis.* Hic in Gallia cum literarum studijs vacasset, Brixiam reuersus, habitum religiosum assumpserat, cumque eloquentia valeret, nouitatis cupidus, qua populares captaret, docere cœpit, neque clericos aliquid proprij, neque Episcopos regalia, neque Monachos possessiones habere debere. Ea omnia principum esse, atque ab eorum benignitate vsum clericis exhiberi. A Brixiano Episcopo in Lateranensi Concilio accusatus, Italia cessit, semine relicto dissidij. Cum enim Adulterini Pontificis iam præmortui soli Tiburtes superessent deuoti, anathema spernentes, XXIV *Romani in Tiburtes.* sunt armis à Romanis petiti; sed ignominia Romani nominis victores euaserunt in prælio. *Ann.* 1141 Cumque *Innocentius* vnà cum Romanis vires instauraret, Tiburtes Romanorum apparatu deterriti, pacem à Pontifice postularunt. Annuit Pijssimus Pontifex, & obsidibus ac iureiurando firmatà fide, implorantibus veniam non denegauit. Romani verò, qui & partà victorià ferociores euaserant, & irati acerbiore pœna Tiburtes afficiendos existimabant, à Pontifice flagitarunt, nè atrocem iniuriam molli vindicaret cōditione. Tiburtes meruisse, vt muris disiectis, è Latij finibus truderentur: & nisi auctores tolleret, breui renouaturos seditionem: Contra verò *Innocentius*, non conuenire Ecclesiæ in dedititios sæuire; quæ communis omnium mater deberet potiùs indulgentia cum filijs, quàm seueritate certare. Hoc audientes Romani, ira vehementiùs exarserunt, quia neque hostem punire pro libidine possent; neque æqui aliquid à Principe impetrarent, cui operam magno sui detrimento nauassent. Itaque tumultu in vrbe concitato, ac ciuitate antiquo seditionis morbo furente, concionem extemplò in Capitolio conuocarunt. XXV Ibi pro se quisque ferocissimè loquitur, antiquam Romanorum magnitudinem, ipsa verborum magnificentia, atque orationis granditate amplificat. *Romani antiquā conantur renouare Rempub.* Tandem multis dictis, omnes in eam, quæ maximè popularis, & splendida visa est, descenderunt: veterem Romanæ libertatis statum restituendum, priscos ordines, magistratusque Reipublicæ reponendos, Pontifici vnam sacrorum curam relinquendam in vrbe. Hoc decus, hanc speciem dignitatis maiores sæpè, sed irrito incepto, tentasse. Ideò sibi apud posteros splendidius ac magnificentius fore, si ipsi tantam vrbi laudē, maiestatemq. pepererint pro certo autē parituros, si viribus suis agnitis, parem ad causam animum, atque constantiam attulerint. Innita itaq; defectione, ordinem Senatorium iam pridem extinctum popularibus suffragijs reuocarunt, & bellum cum Tiburtibus renouarunt. Cæsarem porrò vt sibi aduersùs Pontificem conciliarent, hunc cum *Rogerio* sentire, accusarunt, missis nuncijs, qui Cæsaris animum explorarent.

SENATVS CONSVLTVM ROMANVM

De recuperandis Imperij Romani iuribus per electum Imperatorem, aduersus Pontificem. Excellentissimo atque præclaro Vrbis, & Orbis totius D. Conrado Dei gratia, Rom. Regi semper August. S.P.Q.R. Salutem, & Romani Imperij felicitatem & inclytam gubernationem.

XXVI *REgali excellentiæ per plurima iam scripta, nostra facta & negotia diligenter exposuimus, quomodo in vestra fidelitate permaneamus, ac pro vestra Imperiali corona exaltanda, & omnimodo augenda quotidie decertemus. Ad quæ, quia regali industria, vt postulauimus rescribere dignata non fuit, planè tanquam filij, & fideles de Domino, & patre satis miramur. Nos enim quicquid agimus, pro vestra fidelitate & honore facimus. Et quidem Regnum & Imperium Romanorum, vestro à Deo regimini concessum, exaltare atque amplificare cupientes, in eum statum, quo fuit tempore Constantini & Iusti-*

Sal. An. 1142 *Iustiniani, qui totum orbem vigore Senatus & Populi Romani suis tenuere manibus, reducere, Senatu pro his omnibus Dei gratia restituto, & eis, qui vestro Imperio semper rebelles erant, quique tantum honorem Romani Imperij subripuerant, magna ex parte conculcatis, quatenus ea, quæ Cæsari & Imperio deberentur, per omnia & in omnibus obtineatis, vehementer atque vnanimiter satagimus atque studemus. Et ob huius rei effectum, bonum principium ac fundamentum fecimus. Nam pacem & iustitiam omnibus eam volentibus obseruamus: fortitudines, idest, turres & domos potentum Vrbis, qui vestro Imperio vnà cum Siculo & Papa resistere parabant, cepimus; & quasdam in vestra fidelitate retinemus, quasdam verò subuertentes solos coæquauimus.*

Sed pro his omnibus, quæ vestræ dilectionis fidelitate facimus, Papa Frangipanes, & filij Petri Leonis, homines & amici Siculi, excepto Iordano nostro, fidelitate in vestra vexillifero & adiutore, Tolomæus quoque & alij plures vndique nos impugnant, ne liberè, vt decet, Imperialem Regio capiti valeamus imponere coronam. At nos, quoniam amanti nullus labor grauis est, licet inde plurima damna sustineamus, pro vestro amore & honore gratanter patimur. Scimus namque nos à vobis proinde præmium, sicut à patre, accepturos; vosque in eos, sicut in Imperij hostes, vindictam daturos.

Cum tanta igitur nostra in vobis fidelitas sit, tantaque pro vobis sustineamus, precamur ne spes ista nobis deficiat, ne Regia dignitas nos vestros fideles & filios despiciat. Neque si in Regalibus auribus aura sinistra de Senatu & nobis flauerit, in eam intendat aut respiciat. Qui enim de nobis vestræ Altitudini mala suggerunt, de vestra & nostra (quod absit) dissensione lætari volunt, & vtrosque (vt soliti sunt) callidè opprimere moliuntur. Sed circa hæc, ne fiant, Regalis prudentia, vt decet, sollicita sit & prouida: reminiscaturque vestra solertia, quot & quanta mala Papalis Curia, & dicti quondam ciues nostri, Imperatoribus, qui fuerunt ante vos, fecerint, & nunc deteriora vobis cum Siculo facere tentauerunt. Sed nos Christi gratia in vestra fidelitate viriliter eis resistimus, ac plures ex illis ab Vrbe, sicut pessimos hostes Imperij, vt sunt, pepulimus.

Appropinquet itaque nobis Imperialis celeriter vigor. Quoniam, quicquid vultis, in Vrbe obtinere poteritis: &, vt breuiter ac succinctè loquamur, potenter in Vrbe, quæ caput mundi est, vt optamus, habitare, toti Italiæ ac Regno Teutonico, omni Clericorum remoto obstaculo, liberiùs & meliùs quàm omnes ferè antecessores vestri, dominari valebitis. Sine mora ergo precamur, vt veniatis: & interim de statu vestro, quem semper desideramus salubrem & prosperum, de his Regalibus literis ac nuncijs vos lætificare dignemini. Sumus enim per omnia vestræ voluntati semper obtemperare parati.

Sciatis prætereà, quia pontem Myluium extra Vrbem parum longè per tempora multa pro Imperatorum contrario destructum, nos, vt exercitus vester per eum transire queat, ne Petri Leones per Castellum Sancti Angeli vobis nocere possint, vt statuerant cum Papa & Siculo, magno conamine restauramus, & in paruo temporis spacio muro fortissimo & silicibus iuuante Deo complebitur. Concordiam autem inter Siculum & Innocentium II. Papam huiusmodi esse accepimus. Papa concessit Siculo Virgam & Annulum, Dalmaticam & Mitram atque Sandalia, & ne vllum mittat in terram suam Legatum, nisi quem Siculus petierit: & Siculus dedit ei multam pecuniam pro detrimento vestro & Romani Imperij, quod Dei gratia vestrum existit. Hæc omnia sollicitè vestra animaduertat, optimè Rex, prudentia.

Rex valeat, quicquid cupit obtineat, super hostes
Imperium teneat, Romæ sedeat, regat orbem,
Princeps terrarum ceu fecit Iustinianus.
Cæsaris accipiat Cæsar, quæ sunt sua Præsul,
Vt Christus iussit, Petro soluente tributum.

Nos de cætero Legatos nostros precamur, vt benignè recipiatis, & quod vobis dixerint, credatis, quia scribere cuncta nequiuimus. Sunt enim Nobiles viri, Guido Senator, Iacobus filius Syxti Procuratoris, & Nicolaus eorum socius.

Hisce autem nænijs, non demulcitus Imperator, Guidonem Pisanum S.R.E. Cardinalem Legatum blandè, honorificèque suscepit, & post confirmata priuilegia honestè dimisit. *Frisingen. lib. 1. de Gestis Frider. c. 28. Innocentius* porrò frustra amicorum manum in ordine reuocare Romanos satagens

XXVII *Priuantur iure Comitiorum Romani.*

gens excommunicauit, ac eos Pontificiorum, & comitiorum iure cuius à primis temporibus ad eam vsque diem particeps fuerat, spoliauit. Verum ne ita furorem eorum compescere potuit. Vnde Romani Principatus amittendi timore adductus, tantum solicitudinis hausit, vt langore confectus VIII. Kalend. Octob. perierit, An. Sal. 1143.

Fœdus Conradi & Emanuelis Imperatorum in Rogerium. Sal. Ann. 1142.

VVelfonis diuturno implicitus bello *Conradus* de corona & Italia cogitare non
XXVIII permittebatur; renouato dissidio Gibellinæ familiæ cum ea, quæ Velfonum est appellata; quarum illa quatuor continuatos Imperatores, hæc plurimos Duces tulit. *Velfoni* autem vires *Rogerius Siculus* pecunia subministrata, suppeditauit, veritus, ne *Conradus* domestica aliquandò seditione perfunctus, in Italiam ad coronam accipiendam adiret, seq. Germanicis, atque Italicis copi js iunctis iterùm vetere Italiæ possessione
XXIX *Rogerij & Græcorum dissidia* deijceret. Arrisit *Rogerio* fortuna, quamuis in eum vtriusque Imperij Græci, & Latini Cæsares pacto fœdere arma coniungerent. Occasione namque nauigationis, plurimæ inter Græcos & Siculos simultates intercesserant. *Rogerij* Legatos *Ioannes Comnenus* Græcorum Imperator carceri dederat; *Rogerius* contra expugnatis in Græcia Athænis, Corintho, Thebis opifices, qui sericos pannos texere solebant, captiuos deduxit, & Panormi Siciliæ vrbe collocarat, vt eam artem Siculi docerentur. Alternis itaque petiti cladibus, amicos associarunt in
XXX suppetias; Ab vna Cæsares, ab altera *Rogerius* & *Vvelfo*, cui singulis annis Rex Siculus mille marcas argenti se ob hoc datu- XXIX
rum iuramento confirmat. Item quoque Rex Hungarorum eundem *Conradum* metuens, *Vvelfonem* ad se acersiuit; dataque pecunia nō modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, seditionem fouet. *Vvelfo itaque strenui militis exercens officium, modò in Bauaria modo in Transalpinis partibus Sueuiæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum mouit, vt Regem potius ad defensionem sui, quàm ad exterarum nationum inuasiones excitaret.* Abbas Vspergens. Hinc XXXII *Emanue Imper. desponsatur.*
Cæsares vt fœdera affinitate firmarent, missi sunt Græcorum Legati, qui regalis sanguinis puellam *Emanuelis*, filio *Ioannis Comneni* Imper. in vxorem postularunt. Quibus vt gratum faceret *Conradus* sororem vxoris suæ destinauit *Bertham* nomine, *Embrione* Episcopo Herbipolensi misso Byzantium Legato; is cum venisset, *Ioanne* iam mortuo, *Emanuelem* reperit in throno sedentem, cum quo nuptias celebrandas proximâ post Epiphaniam hebdomadâ conuenit. Super quo inter vtrumque principem huiusmodi inueniuntur directæ Epistolæ.

CONRADVS D. G. ROM. IMP. AVG. IOANNI D. G. IMP. CONSTANT. Imperatori, Salutem, & dilectionem fraternam, amicitiam, honorem, & gloriam.

XXXIII *VT parentes nostri, videlicet Romanorum Imperatores antecessores nostri, ad antecessores vestros, scilicet regnum & populum Græcorum constituerunt, constituo: & sicut seruauerunt, conseruabo. Non est gens, regnum, aut populus, qui non nouerit, nostræ Romanæ Reipub. vestram nouam Romam & dici & fore filiam, ex huius radice ramos, & fructus eius processisse: propter quod hæreditatem: quæ à matre debetur filiæ, constituimus, æternamque volumus, & eò ampliùs, quòd quæ matri debetur, filiam velle cernimus, scilicet vt auctoritas materna præcinat consilio, auxilio, respondeat autem gloria & honore filiastina dilectio. Sint ergo res vtriusque communes, vtriusque amicus idem, idem inimicus, siue in terra, siue in mari: & cognoscat ac timeat matris virtutem, & valentiam, qui non honorauerit filiam, siue Nortmannus, siue Siculus, siue quis alter quicumque vbicumque. Neque enim obliti sumus, vel ego, vel principes nostri Imperij quoscumque hostium nostrorum incursus, vel inuasiones in Imperium, & magnificentiam Romanam. Sed cùm diuina clementia subueniet, retribuemus vnicuique ipsorum secundùm multitudinem ipsorum malitiæ. Videbit ergo, & audiet vniuersa regnorum latitudo, quàm facili manu prosternentur latrones, qui insurrexerunt in vtriusq; imperij nostri Monarchiam: quia cooperante Deo, si alas excutiemus, hostem modo volitantem capiemus, &; cordis eius euiscerabimus audientiam quæ modò extollitur contan-*

Sal. An. 1142 *tra vtriusque Imperij nostri honorem & gloriam. Conseruamus igitur quæ iusta, & amicabilia sunt ad vos, eadem vos ad nos: & tanto studiosiùs, quantò per coniugium sororis dilectissimæ coniugis nostræ, Imperatricis videlicet nobilissimæ, & filij tui confœderati sumus propinquiùs. Verùm quia de nostris hilarescere successibus, dilectionis & nobilitatis tuæ credimus experientiam, quid post discessum prudentissimorum apocrisiariorum tuorùm, in generali & solemni curia cum vniuersis Imperij nostri principibus celebrata, cui eos interesse voluimus, Deo auxiliante actum sit, tibi sicut vnico fratri nostro, & amico dilectissimo dignum duximus intimare. Noueris igitur, quòd omnes qui Imperium nostrum offendiße videbantur, cooperante Deo, potenter in nostro Imperiali iure inclinauimus, eosque in plenitudinem gratiæ nostræ suscipientes, vniuersas imperij nostri partes abundanti pace ditauimus. Ad hoc Francia & Hispania, Anglia, Dania, cæteraque regna imperio nostro adiacentia, quotidiana legatione sua, cum debita reuerentia & obsequio nos frequentant, ad ea quæ Imperij nostri mandata sunt, se prompta esse tam obsidibus, quàm sacramentis affirmantes. Nolumus etiam latere discretionis tuæ prudentiam, quod Dominus Papa, totaque Apulia, Italia & Longobardia, de die in diem aduentum nostrum desiderant: & vt nostra eis imperiali subueniamus potentia, cum omni deuotione expostulant. Huius rei gratia dilectissimum & præcordialem Imperij nostri Principem Embriconem, venerabilem Herbipolensem Episcopum amicum tuum, ad exquirendam Domini Papæ voluntatem, Romam direximus. Cognita verò ipsius circa nos voluntate, communicato principum nostrorum consilio, ea quæ ad vtriusque Imperij nostri honorem spectant, per charissimos & prudentes nuncios nostros, Robertum scilicet Principem Capuanum, illustrem vtique virum ac nobilem, nobisque fidelem, nec non Albertum dilectum Capellanum nostrum, & in fide constantem, tuæ significamus nobilitati. Hos igitur tanquam nos audias, & quæ tibi dixerint, sicut decet excellentiam tuam, & sicut de te speramus & credimus, ad effectum perducas, & honestos & idoneos apocrisiarios tuos, vnà cum nuncijs nostris sine dilatione ad nos remittas. Prætereà de Rutenis, qui ad contemptum Imperij nostri occisis hominibus nostris, pecuniam nostram sibi vsurpauerunt, sicut conuenit in causa amici, & propinqui tui, & sicut nobis scripsisti, ita facias. Militibus quoque Imperij nostri Alemanis scilicet, qui apud te sunt, sicut decet excellentiam tuam, benignus existas. Nihilominus etiam te rogamus, vt hominibus imperij nostri, Teutonicis videlicet, qui Constantinopoli morantur, locum in quem ad honorem Dei Ecclesiam ædificent, concedas, tum respectu diuinæ remunerationis, tum & interuentu ac petitione nostræ dilectionis. Recordari quoque debet tua discretio, quòd nos in literis prioribus per præfatum Capellanum nostrum tuæ nobilitati præsentatis, hoc idem à te pro Dei amore & honore petiuimus: quia si ipse qui dat salutem regibus, fuerit in medio nostri, certum est quòd non gaudebunt inimici nostri. Datum xviij. Kalend. Ratisponæ, in Christo feliciter, Amen.*

Ioannes in Christo Deo, fidelis Rex Porphyrogenitus, sublimis fortis, Augustus, Comnenus & Imperator Romanorum, ad nobilissimum fratrem & amicum Imperij mei.

XXXIII *Nobilissime & dilecte amice imperij mei Rex, Litera tuæ nobilitatis fraterni affectus signum, ad nostram delata mansuetudinem per prudentissimum apocrisiarium nobilitatis tuæ, multa nos lætitia repleuit. Nam bona tuæ nobilitatis voluntas, & cognationis, & amicabilis affectio, & dilectio, quam demonstrasti, & per literas, & per verba, & per opera ipsa erga Imperium nostrum: nostram consequenter pietatem totam, toto animo ad tuum amorem pertraxit. Quare etiam diuersos fidelissimorum & familiarissimorum hominum suorum ad tuam nobilitatem emisit, recommunicare per eos volens nobilitati tuæ totis de causis, propter quas, & mandasti, & scripsisti ei. Vult enim in Deo in omnibus amicè sapere, & cognationabiliter, & fraternè ad tuam voluntatem, & omnia agere secundùm quod videtur ei, quæ ad honorem sunt nobilitatis tuæ. Quia verò prudentissimus Dux Venetiæ Petrus Polanus mediator à nobilitate tua in his causis*

Sal. An. 1142 causis assumptus est, sicut vir bonus, & fidelis ambabus partibus: & hoc nobis placere dignum visum est. De causa Apuliæ & Longobardiæ, prudentissimis apocrisiarijs nostris, quæ à nobis visa sunt, iussimus. Nam & si quidam horum ad susceptionem magis nobilissimæ cum Deo futuræ nurus Imperij mei, missi sunt, tamen etiam communiter eis notum Imperij mei velle. De causa quæ facta est in Russia, sicut Imperio meo scripsisti, sicut conuenit Imperio meo facere in causa amici & propinqui sui, sic & feci. Sed de caballarijs nobilitatis tuæ, quod scripta tua nominatim comprehendebant, & magis de eo qui defecit in viuentibus ex eis, sic fecit Imperium meum, vt scripsisti. Vale nobilissime amice Imperij mei Rex.

Conradus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, charissimo fratri suo E. Porphyrogenito Comneno, illustri & glorioso Regi Græcorum, Salutem, & fraternam dilectionem.

NObilitatis tuæ literas, vt à tanto, & tam charo amico nostro serenitati nostræ transmissas, gratanter excepimus; & viso earundem tenore, de incolumitate & sublimitate tua admodum gauisi sumus. Sed auditis à Νικηφόρω tuæ dilectionis prudenti apocrisiario, præter illa quæ in literis continebantur, quibusdam verbis duris, & (vt verum fateamur) ab omni retro tempore inauditis, & nostræ maiestatis, vltrà quàm lingua explere valeat, perturbata est mansuetudo, & est admirata vniuersa Imperij nostri latitudo. Vndè vel à à quo hoc tam amarum verbum processerit, miramur: præsertim cum inter cætera huius mundi regna, Græcorum regnum omni sapientia & discretione hactenus floruerit. Si enim idem nuncius tuus Νικηφόρω vnicū filium nostrum Henricum in præsentia nostra morti dedisset, ad maiorem iram maiestatis nostræ animum prouocare non poterat. Cumquè iam per triduum in hoc acerbo laborasset, & rigorem nostri animi nullo ingenio, nullaque sapientia ad suam voluntatem inflectere potuisset: vix tandem quarto die alijs verbis dulcioribus excellentiam nostram exhilarauit, nostræque furore indignationis mitigato, nobilitatis tuæ voluntatem nobis aperuit. Et quoniam ita nunc est, & esse debet, quòd tu amicorum amicissime, vxorem accipies dilectissimam filiam nostram, sororem videlicet nobilissimæ contheralis nostræ, volumus vt insit æternum fœdus perennis amicitiæ, quàm videlicet amicitiam præsenti apocrisiario tuo ore & manuscripto firmari iussimus, ita videlicet, vt & amici amicorum tuorum, & inimici simus inimicorum tuorum. Proinde certa sit prudentia tua, quòd si tuæ nobilitati vndecumque aliqua molestia, vel iniuria fuerit illata, non hanc tibi tantùm, sed etiam nobis factam iure dilectionis reputamus: quoniam virtutis tuæ nobilitas, & maximè generosi sanguinis, quo in pignus perpetuæ dilectionis confœderati sumus, propinquitas nos inuitat, vt te tanquam filium charissimum, totius vlnis charitatis amplectamur, & cuncta quæ tibi placita sunt, libenti animo faciamus. In qua re iustum arbitramur, vt eandem amicitiam nobis & Imperio nostro firmari facias, vt completis omnibus honorificè, vtrique Imperio debitus honor exinde deferatur, & pax, & nomen Christi per vniuersum mundum inde magnificetur. Porrò de quingentis militibus, quos nobilitas tua petijt, hoc tibi respondemus, quod non solùm quingentos, sed etiam duo, vel tria millia, si necesse habueris, tibi mittemus: & quod maius est, antequam detrimentum aliquod honoris tui pati videremus, elaborata totius Imperij nostri fortitudine, in propria persona tibi, sicut præcordiali filio, & fratri charissimo, deficere & deesse non possemus. Præterea scripsit nobis tua nobilitas, quòd magnos & charos nuncios sinceritati tuæ mitteremus: in quo voluntati tuæ acquieuimus: quoniam quos chariores habuimus, excellentiæ tuæ transmisimus: scilicet, charissimum præcordialem nostrum Embriconem, venerabilem Vvirtzburgensem Episcopum, illustrem & magnum Imperij principem, qui est cor nostrum, & anima nostra: necnon dilectissimum nostrum Robertum illustrem & nobilem Principem Capuanum. Misimus etiam quasi vtrasque manus nostras Germanos duos fratres, scilicet fratrem Bernonem virum sapientem & religiosum, & fratrem ipsius Riuuinum, qui nobis valdè charus est & familiaris & nobilis: & honorandum Principem Imperij nostri Rogerium illustrem comitem de Adriano, cuius fidem & constantiam sæpius experti sumus: & Gualterum fide-

Sal. An. 1143 *fidelem nostrum. Istis itaque ea quæ in literis non continentur, industriæ tuæ referenda commisimus: quorum verbis fidem adhibeas, & quæ tibi dixerint, tanquam à nobis dicta credas. De Ruthenis verò, pro quibus patri tuo diuæ recordationis Ioanni Imperatori, per fidelissimum capellanum nostrum Adalbertum, & per comitem Alexandrum de Grauina scripsimus, & de loco in quo nostris Teutonicis ad honorem Dei Ecclesiam ædificari volumus, & de nobilibus baronibus Apuliæ, Alexandro videlicet Clarimontis, Philippi de Surre, & Henrico comite, & Seme Pustel, ille noster præcordialis Vvirtzburgensis Episcopus, & cæteri familiares nostri voluntatem nostram tibi referent, quibus tanquam nobis credas. Super his omnibus fidelem apocrisiarium tuum Nikephorum, licet in principio legationis suæ nos conturbauerit, tibi attentiùs comendamus, & quia constanter perdurauit, vt eum remuneres, rogamus. Vale.*

Bizantium deducta *Bertha*, cum nomen suum audiret inuisum Græcis, in *Irenes* mutauit. Pudica sponsa impudicum & adulterum offendens sponsum, ne diù pateretur, diem præmaturè clausit. Francfordiæ, vel apud Roncalias posteà celebrato conuentu legem tulit Conradus.

DE BENEFICIIS, ET TERRIS TRIBVTARIIS.

In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

XXXIV *Conradus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus & nostris, tam præsentibus quam futuris, notum esse volumus, quod ad reconciliandos animos Seniorum & Militum, vt ad inuicem semper reperiantur concordes, & vt fideliter & perseueranter nobis & suis fidelibus Senioribus seruiant & deuotè, præcipimus, & firmiter statuimus, vt nullus Miles Episcoporum, Abbatum & Abbatissarum, Marchionum, vel Comitum, vel omnium, qui beneficium de nostris publicis bonis aut de Ecclesiarum prædijs nunc tenent, aut tenuerint, aut hactenus iniustè perdiderint, tam de nostris maioribus Valuassoribus, quam eorum Militibus, sine certa & conuicta culpa, suum beneficium non perdat, nisi secundum consuetudinem antecessorum nostrorum, & iudicium Parium suorum.*

XXXV *Si contentio emerserit inter Seniorem & Militem, quamuis Pares adiudicauerint, illum suo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc iniustè vel odio factum esse, ipse suum beneficium teneat, donec Senior & ille, quem culpat, cum Paribus ad nostram præsentiam veniant, & ibi causa iustè determinetur.*

Si autem Pares eius culpati in iudicio Seniorum defecerint, ille, qui culpatur, suum beneficium teneat, donec ipse cum suo Seniore & Paribus ad nostram præsentiam veniant.

Senior verò, & Miles eius qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, sex hebdomadas antequam iter incipiat, ei, cum quo litigauerint innotescant.

Hoc autem de maioribus Valuassoribus obseruetur. De minoribus verò in regno nostro, aut ante Seniores, aut ante Missum nostrum eorum causa finiatur.

Præcipimus etiam, vt cum aliquis Miles, siue de maioribus, siue de minoribus, de hoc seculo migrauerit, filios eius beneficium tenere. XXXVI

Si verò filios non habuerit, & habiaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, seruato vsu maiorum Valuassorum in dandis equis & armis, suis Senioribus. XXXVII

Si verò fortè hauiaticum ex filio non reliquerit, sed fratrem legitimum ex parte patris reliquerit, sed Seniorem offensum habuerit, & sibi vult satisfacere, & Miles eius esse, beneficium, quod patris sui fuit, habeat, seruato vsu maiorum Valuassorum in dandis equis & armis, suis Senioribus.

Insuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus Senior de beneficio suorum Militum cambium, aut precarium, aut libellum sine eorum assensu facere præsumat. Illa verò, quæ tenent proprietario iure, aut per præceptum, siue porrectum libellum, siue per precariam, nemo eum iniustè deuestire audeat.

Fodrum verò de Castellis, quod nostri antecessores habuerunt, habere volumus: Illud verò, quod non habuerunt, nullo modo exigimus.

Sal. An. 1144 *Si quis autem hanc iussionem nostram infregerit, auri optimi lib. C. componat, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem, cui damnum illatum fuerit.*

Dat. apud Roncalias in Conuentu omnium Principum & populorum frequentissimo.

ROMANI PATRICIVM ELIGVNT. *An.* 1144.

XXXVIII *Patriciũ Romani creant.* FAtis concesserat *Innocentius*. *Cælestinus* successor quinque menses Pontificatum tenuit: posteà creatus est *Lucius*. Romani verò minimè ordine Senatorio contenti, Patricium celsioris magistratum fastigij adiecerunt; ac vectigalia omnia vrbana, ac peregrina Pontifici erepta ei attribuerũt, Pontificemque sacris decimis, & largitionibus dignitatem tueri suam iusserunt. Ea dignitas delata primum est ad *Iordanem Petri Leonis* filium, hominem in vrbe vetere nobilitate, ac populari gratia potentissimum. Quas actiones *Lucius* primùm blan- XIXXX *Lucius Papa obsidet cap toliũ* ditijs impedire contendit, deindè inanes eas expertus, vim adhibendam putauit. Itaque postero ineunte anno, exercitu comparato Senatores in Capitolio obsedit, ordinem il- *Vincitur.* lum, qui libertatis Romanæ erat fundamentum, cupiens abolere. Accurrit *Iordanes* Patricius cum maiore manu, comissoq; prælio ipsum Pontificem cum suis à Capitolio repulit. Sunt, qui asserant *Lucium* in pugna lapide percussum, nec amplius in solio Pontificali consedisse. Repulsus *Lucius Conradi* implorauit auxiliũ literis sequẽtibus.

Populus Romanus nullum insaniæ finem faciens, Senatoribus, quos ante instituerant, Patricium adiecit, atque hanc dignitatem Iordani Petri Leonis filio detulit, ac se ei tanquam Principi subdidit, deinde Pontificem suum adiens, omnia regalia eius tam in vrbe, quàm extrà vrbem posita ad ius Patricij poposcit, eumque more veterum Sacerdotum, decimis tantùm, & oblationibus sustentari oportere dicens, de die in diem animam iusti affligere non dubitauit. Sigonius.

EXPEDITIO SACRA. *Ann.* 1145.

XXXX DVm hæc aguntur, tristis nuncius ex Oriente Principes Christianos agitauit. Erat vrbs in Mesopotamia trans Eufratem, nomine *Edessa* à diebus Constantini Magni Christo dedita, & Apostoli Thomæ reliquijs inclyta. Hæc, cum Sarraceni quondam Alexandriam, Antiochiam, Damascum, Hierosolymam, Syriam aliasq; Orientis Prouincias occupassent, & gentili ritu polluissent, sola inter medios hostes vsque ad tempus recuperatæ Hierusalem permansit incolumis. Tunc verò à Sarracenis vexati, cum auxilium à Latinorum exercitu petijssent, *Balduinum Gothifredi* Regis fratrem accepere Principem. *Balduino* verò post *Gothifredum* ad regnum Hierosolymorum euecto, Principatus demùm ad Ioscelinum iuniorem peruenit. Illo dominante *Sanguinus* Sarracenorum, siue Turcorum princeps vrbi obsidionem admouit. Eo tempore Armenius quidam ciuis Edessæ iure hæreditario turrim quandam mænibus vrbis continentem inuoluit. Huius filiam eximia specie virginem cum insano deperiret amore Princeps, nec blanditijs, ac promissis demulcire potuisset, vim adhibuit. Armenius illatam iniuriam magno dolore ferens, vt Principem vlcisceretur, clam vrbem Sarracenis prodidit: quippe nocte Natiuitatis Domini, cum Sacræ in templis agerentur vigiliæ hostem per turrim suam accepit. Sarraceni in vrbem intromissi, templa subitò inuaserunt, atque Archiepisc. sacris operantem miserè vnà cum clero mactarunt, reliquos stupore ac terrore obtorpescentes trucidarunt. Tota posteà Mesopotamia in potestatem adducta, ipsum Hierosolymorum regnum in vltimum adduxere periculum. Hæc lacrymabundus ex Syria in Italiam attulit Episcopus Gabulensis ad *Eugenium* Pontif. *Lucij* successorem, Viterbij commorantem. Inde ad *Conradum* Imper. & *Ludouicum* Franciæ Regem auxilium imploratum contendit. *Eugenius* autem attrocissimo casu vehemẽtissimè perturbatus, *Vrbani* exemplo Crucem iterùm sibi indicendam, ac totum Occidentem ad arma capienda concitandum putauit. Literas itaque ad omnes Reges dire- XXXXI xit. Inde ad Romanos compescendos Ti- *Romani reconciliantur.* burtinis, cæterisque Latij populis solicitatis, adeò pressit, vt Patricium cogerentur abrogare Romani, præfectum restituere, Senatores

Sal.An. 1145 tores ex Pontificia auctoritate tenere, & Arnoldum turbarum concitorem vrbe eijcere. His actis *Eugenius* in vrbem reuertitur, populorum exceptus plausibus, *Benedictum esse, qui veniret in nomine Domini*. Literis *Eugenij* in Franciam de Sacra expeditione perlatis, *Bernardus* Abbas, venisse tempus inclamans, quo *plenitudo gentium introire*
Anno 1146. Cruciata. *deberet, & sic omnis Israel saluus fieret*, grauitate orationis, Crucis susceptione prædicare instituit. Quæ dicebat, mirabilium signorum magnitudine impleas, Regem impulit *Ludouicum* in Syriam iter arripere.
XXXXII Quem populi imitantes vniuersi, ex hauriebant vrbes, & oppida; Italia, Britannia, Germania pari zelo certantes, mulieres
XXXXIII *Conradus mouet in Polonos.* etiam armarunt. *Conradus* in annum sequentem distulit expeditionem domesticis curis implicitus. *Nam in Polonos abijt*, scribit *Robertus de Monte*. Anno centesimo quadragesimo septimo supra millesimum
XXXXIV *S.Bernardus Germaniam petit.* *Conradus* Spiræ solemni Nataliciorum perfecto, frequentem Principum suorum egit conuentum. Eo *Bernardus* accessit, ac plurimum aduentu suo omnium in se ora conuertit. Mirabantur homines eloquentiam, sed præcipuè fama sanctitatis mouebat. Cum à *Conrado* deduceretur in templum, omnibus, qui in lectulis offerebantur & grabatis, sanitatem signo Crucis restituebat; Cæcis visum, gressum claudis, loquelam mutis. Itaque cum de Cruce concionari cœpisset, *Conradum* iam propensum addu- XXXXV
xit, vt statim crucem acciperet. Cuius exem- *Conradus crucesignatur.*
plo hostibus reconciliatis acerrimis, *Fridericus* primogenitus Ducis *Friderici* fratris Imperatoris, inuito & reluctante patre, imò aduersus Regem *Conradum* fratrem suum adeo indignato, quia filium eius permisisset Crucem accipere, vt tædio confectus obierit; tres Episcopi *Henricus* Ratisponensis, *Otto* Frisingensis, *Reginbertus* Patauiensis, Dux Noricorum *Henricus*, frater Regis; *Guelfo Henrici* Superbi Ducis frater; Dux Boemorum *Labeslaus*; *Odoacer* Marchio Styrensis; *Bernardus* Comes Carinthiæ, omnes cum magno comitatu cru- XXXXVI
cem accepere. Exemplar autem Epistolæ Clarauallensis Abbatis, in orientale Francorum regnum destinatæ, tale est.

Dominis & Patribus charissimis, Archiepiscopis, Episcopis, & vniuerso clero, & populo Orientalis Franciæ, & Baioariæ, Bernardus Clarauallensis vocatus Abbas, spiritu fortitudinis abundare.

SErmo mihi ad vos de negocio Christi, in quo est vtique salus vestra: nec dico vt excuset indignitatem personæ loquentis auctoritas Domini, excuset & consideratio propriæ vtilitatis. Modicus quidem sum. sed non modicè cupio vos in visceribus Christi Iesu. Ea mihi nunc ratio scribendi ad vos, ea causa, vt vniuersitatem vestram literis audeam conuenire. Agerem id libentiùs viua voce, si vt voluntas non deest, suppeteret & facultas. Ecce nunc fratres, tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, copiosæ salutis. Commota est siquidem & contremuit terra quia cœpit Deus cœli perdere terram suam. Suam, in qua visus est, & annis plus quàm triginta homo cum hominibus conuersatus est. Suam vtique, quam illustrauit miraculis, quam dedicauit sanguine proprio, in qua primi resurrectionis flores apparuerunt. Et nunc peccatis nostris exigentibus, crucis aduersarij caput extulere sacrilegum, depopulantes in ore gladij terram benedictam, terram promissionis. Propè est, si non fuerit, qui resistat, vt in ipsam Dei viuentis irruant ciuitatem, vt officinas nostræ redemptionis euertant, vt polluant loca sancta agni immaculati purpurata cruore. Ad ipsum (proh dolor) religionis Christianæ sacrarium inhiant ore sacrilego, lectumque ipsum inuadere & conculcare conantur; in quo propter nos vita nostra obdormiuit in morte. Quid facitis viri fortes? quid facitis serui crucis? Itane dabitis sanctum canibus, & margaritas porcis? Quam multi illic peccatores, confitentes peccata cum lachrymis, veniam obtinuere, postquam patrum gladijs eliminata est spurcitia paganorum? Videt hoc malignus, & inuidet: dentibus frendet, & tabescit. Excitat vasa iniquitatis suæ, ne vlla quidem iam pietatis signa aut vestigia relicturus, si quando fortè (quod Deus auertat) obtinere valuerit. Verum id quidem omnibus seculis deinceps inconsolabilis dolor, quia irrecuperabile damnum: specialiter autem generationi huic pessimæ infinita confusio, & opprobrium sem-

Sal. An. 1147 *sempiternum. Quid tamen arbitramur fratres? Numquid abbreuiata est manus Domini, aut impotens facta est ad saluandum, quod ad tuendam & restituendam sibi hæreditatem suam exiguos vermiculos vocat? Numquid non potest mittere Angelorum plus quàm duodecim legiones, aut certè tantùm dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino subest ei cum voluerit, posse. Sed dico vobis, tentat vos Dominus Deus vester. Respicit super filios hominum, vt si fortè sit qui intelligat, & requirat, & doleat vicem eius. Miseratur enim populum suum Deus, & lapsis grauiter prouidet remedium salutis. Considerate quanto ad soluendos vos artificio vtitur, & obstupescite. Intuemini pietatis abyssum, & confidite peccatores. Non vult mortem vestram, sed vt conuertamini, & viuatis: quia sic quærit occasionem non aduersum vos, sed pro vobis, &c. In quibus et circa eandem, oratorum more, vel ordine, versatur materiam. Et quod Iudæi non sint occidendi, ratione probat et auctoritate. Vnde est illud, Beatam dixerim generationem, quam apprehendet tam vberis indulgentiæ tempus, quam inuenit superstitem annus iste placabilis domino, et verè Iubileus. Diffunditur enim hæc benedictio in vniuersum mundum, et ad signum vitæ conuolant vniuersi. Quia ergo fœcunda est terra vestra virorum fortium, et robusta noscitur iuuentute referta: sicut laus est vestra in vniuerso mundo, et virtutis vestræ fama repleuit orbem, accingimini et vos viriliter, et felicia arma corripite. Et de Iudæis sic:* Deus, *inquit Ecclesia*, ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos: *viui quidam apices nobis sunt, repræsentantes iugiter Dominicam Passionem: et plura alia in hunc modum.*

Postrema hæc *Rodulphum* Monachum respiciunt, qui religionis seueritate clarus, scripturarum tamen notitia non satis instructus, in partibus Rhenanis crucem prædicans, in Iudæos sæuire populum concitabat. Non solum itaque ex Romano Imperio, sed etiam ex vicinis regnis idest Occidentali Francia, Anglia, Pannonia, innumeris populis ac nationibus, hac expeditionis fama ad sumendam crucem commotis, repentè sic totus penè Occidens siluit, vt non solùm bella mouere, sed & arma quempiam in publico portare nefas haberetur.

HENRICO FILIO IN REGEM ELECTO: Conradus sacram suscipit expeditionem. Ann. 1147.

XXXXVII Priusquam iter arriperet *Conradus*, ne quid domi incertum relinqueret, sub Quadragesimam Francfordiam venit (quod latinè vadum Francorum dicit *Frisingensis*) eò quod *Carolus* ad debellandos Saxones, cum Francis proficiscens, vadum illo *Mogi* fluminis, qui Moguntiæ Rheno illabitur, inuenisse dicitur, vt *Henricum* filium suum regem Germaniæ curaret instituendum. Relicta inde Francfordia Aquas profectus, filium coronauit: Cuius numisma vide supra *pag*. 6.

Conradus filium coronat. lib. 1. de gestis Frid. c. 43.

XXXXVIII Eò *Henricus* Henrici Noricorum quondam Ducis filius, qui iam adoleuerat, venit; Ducatum Noricum, quem patri suo non iustè abdicatum asserebat, iure hæreditario reposcens. *Conradus* verò vsque ad reditum suum quietè expectare persuasit. Ibi quoque *Bernardus* affuit; Quo cognito, tanta malè affectorum, ac debilium multitudo Sancti hominis visendi studio accensa

Henricus Henrici filius Bauariam repetit.

XXXXIX confluxit, vt aliquando *Conradus* præsens turbam in templo vrgentem sustinere nequiuerit, ac deposita chlamyde ipsum in vlnas suscipere, & de basilica asportare coactus sit. Ratisponæ inde vocantur comitia. Copiæ pedestres atque equestres, quæ terra petituræ erant, ad ducenta millia accessisse dicuntur. Ex Italia affuere etiam *Theoduinus* Episcopus Portuensis legatus Pontificis, cum plerisque Principibus, & Marchionibus. Expeditior itineri via per Austriam, ac Pannoniam visa: quid ibi egerit? diligenter inuestigandum, futuræ namque cladis forsan assequemur causam. Erat tunc *Geysa II. Belæ* cæci primogenitus, qui inter centum deciesque sex annos, Tertius sine omni querelà regnabat. Hungarorum pater potiùs, quàm Rex, se Reipublicæ noscens adstrictum, non sibi Rempublicam, ita pondus sustinebat imperij, vt etiam finitimos in admirationem traheret, vel in inuidiam. *Conradum* Cæsarem Sueuum, vnà & *Henricum* Henrici Leonis tutorem habuisse infestos, qui ab Austro, vel cum Austriacis

Conradus S. Bernardus in vlnas suscipit.

L

Poso-

Sal. An. 1147 Posonium iniquè eripuerint, legimus apud *Bonfinium* sed non probamus. Nam in vna tantùm expeditione Sacra *Conradum*, & *Henricum* fuisse concordes reperio. *Henricusq; Austrius* non fuit *Henrici Leonis* tutor, sed hostis, & æmulus. Potiùs quum coacto *Conradus* ingenti Crucigerorum exercitu, è Germania castra mouit, *ter agens per Danubium, in Hungariam descendit, vbi fortasse, præ veterum memoria inimicitiarum, non peregrini Ducis ductu & auspicijs Iesu Christi militantis sed acerrimi hostis, vlciscendi occasionem nequaquam deserentis animum ostendit. Nam quamuis faciendi per Hungariam itineris potestatem à Geysa prius literis perhumanè impetrauerat aliquantò tamen insolentiùs, ac par erat, iter fecit. Et quum se in sacrosanctam expe-* Li



ditionem peregrè proficiscentem diceret, sub viatici stipendijve sacri nomine, è cunctis sacris ædibus, cænobijs, & Xenodochijs immodicam pecuniam extorsit, quin & multæ basilicæ, ac religiosa loca, collatam præ timore illi stipem detulere. Quod quamuis Geysa, cæterique Pannones ægrè tulissent Sanctissimæ tamen expeditionis gratia patientissimè tolerarent, adiuuarunt muneribus, & commeatibus & nullum hospitalitatis ac diuinæ charitatis officium prætermiserunt. Bonfinius *lib.6.Decad.2.* Hæc forsan causa diuinæ vltionis, quæ innumerabilem Christianorum exercitum sine fructu contriuit: & Barbari nostris peccatis fortes, de vniuersis Christianorum principibus triumphum egerint. Lii

Conradi casus. Thraciam inde ingressus, cum vij. Id. Septembr. ad castrum quoddam amænissimum consedisset, vt ibi postridie Natiuitatem Deiparæ celebraret, aduersà Cœli tempestate, & vicini amnis intumescentis iniuria vsque adeò est conflictatus, vt armis, militibusque multis amissis, inde Constantinopolim venerit. Ibi ab Imperatore *Emanuele* originis ac Græcæ fidei, affine suo exceptus, mare traiecit, acceptisque itineris Ducibus Græcis nonnullis in Lycaoniam se ad Iconium duci, quod à Sarracenis tenebatur, *Græcorũ perfidiæ.*

Sal. An. 1147 LIII batur, præcepit. Græci verò ſiue iuſſu Imperatoris, ſiue odio nationis, ſiue inuidia laudis adducti, ipſum in Cappadociam longè diuerſo itinere per deſerta, ac difficilia loca duxere; vndè locorum ignari, indefenſi, ac inulti in perniciem dederentur. Sed & farinæ, diurniſque alimentis, quæ à perdito hoſpite, datâ pecuniâ acceperant, gypſum miſceri imperatum; vt veneficio turgidi, ac inædia hauſti è medio tollerentur. Tot anguſtijs conflictatum Imperatorem rerum agendarum pernicies, diſcordia excepit; vniuerſis, qui ſimul aderant, variè de remedio differentibus. Cumq; famem propulſare nulla ratione poſſent, conſcij malorum barbari, nec dubiè, à proditore moniti, magnis copijs ſuperfuſi, etiam neceſſitatem pugnæ attulere. Facilè fuit ex-

LIV Chriſtiani victi peditis, & calamitatum belli gnaris; ſiti, itineris moleſtia, ac fame confectos protere. Et quamuis bidui pugnam fortiſſimè noſtri toleraſſent, victoriam tamen ad extremum ceſſere: aucto in dies barbarorum numero, & multis Chriſtianorum audentiùs dimicantibus, internecione mactatis, & plus viginti millibus in ſeruitutem abſtractis. Vix legiones duæ, celeri fugâ ſe ſecum Cæſare cladi ſubtraxere Nicæam illuc antequam appelleret, pugnandum fuit ad flumen Meandrum, cuius vadum obſepſerant barbari. *Conradus* iuxta hoſtem caſtrametatus, poſt noctu curata corpora ſurgente Aurora aciem inſtruxit. Dein cœlitibus in vota vocatis, vadoque reperto, primus equo ſublimis in flumen deſcendit, & Barbaris fruſtrà iaculantibus, in continentem ſurrexit. Cum eo in Barbaros videbantur elementa pugnare; vndè nec in fugâ inuenientes ſalutem, oſſibus ſuis, & cadaueribus conflarunt montes, longa poſt ſæcula peregrinis admirabiles, Gallorum Regi *Ludouico* ſcriptores Gallici adſcribunt victoriam.



Otho ipſe *Friſingenſis* eiuſce non meminit prælij forſan rubore ſuffuſus, quia fugæ ſuæ, non meminerit, quum Chriſtianis in Cappadocia profligatis, inter præliantes elapſus, poſt ingentia viarum incommoda Hieroſolymam denique perueniſſe ſcribitur à Chro-

à Chronologo Reichersbergensi. *Ludouicus* interim Gallorum Rex certior sinistri exitus *Conradi*, magnis itineribus superato Byzantio, in Asiam aduolauit. Huic se Imperator omnium indigus adiunxit. Sed cum

LV *Conradus reuertitur.* Cæsareæ Maiestati indecens censeret, sine milite, ac pecunia, quæ bello amiserat, satellitem regium agere, fictis in speciem causis, de reditu cogitauit. Hiemauit Byzantij; vt collectis denuò viribus, maiori existimatione ac robore, appetente æstate reuerteretur. Scribebatur interim tota Germania miles, quique cladi supererat, futuro bello disponebatur. Vt cessere niues, &

Regreditur in Syriam Cōradus. sub dio agere copiæ potuere, *Conradus* valido cum exercitu, Syriam inuasit; vbi Regis Hierosolimitani ac *Ludouici* sententia, de obsidenda Damasco consultatum. Quo minus vrbs per triduum oppugnata, murisque exterioribus exuta in potestatem concesserit, Christianorum perfidia, ac discors voluntas materiam præbuit. Ascalonitana inde obsidione decreta, ad Ioppen, quò conuentus erat indictus, venerunt. Verum, cum Hierosolimitanus exercitus, qui ex conducto præsto esse debebat, ad diem non conuenisset, *Conradus* maximam & firmissimam exercitus sui partem varijs incommodis absumptam caussatus, domum redire disponit. Non impulsore Deo, mota in Barbaros credebantur arma, quæ adeò sinister exitus excepisset. Sed & *Guelphus* ipse olim hostis, mox amicus, iterùm seditionem voluens, in Germania obstabat, quo, relicto Cæsar in Asia reuersus erat, Per Siciliam remeauerat *Vvelfo*, ibi à *Rogerio* Rege magnificentissimè exceptus, Regijs etiam donatus muneribus, quia nemo magis *Conradum* Cæsarem ab expeditione Sicula remouere posse crederetur, quam ipse, qui ad resumenda contra Imperatorem arma concitatur. Id dubium *Conradum* impulit, omissâ Orientis spe, de regno & Imperio cogitare, cui hostis implacabilis exitium minabatur. Vt tetigit patriam, turbata à *Guelfone* omnia, descriptum in Cæsarem militem, comparatas tractando facinori amicitias comperit. Priusquam remearet in patriam, in Thessalia *Manuele* conuento, consilium cum eo *Rogerij* Siculi armis communibus persequendi cœpit, ac præmisso in Germaniam *Friderico*, maritimo ipse itinere per mare Adriaticum Polam, atque inde Aquileiam accessit. Vnde profectus in Pentecoste Salisburgum, ac mox Ratisponam accessit. *Ludouicus* Rex nauali itinere domum per Siciliam rediens à Græcis captus, dum ad *Manuelem* Corcyram obsidentem deducitur, à Siculis interuenientibus liberatur, atque à *Rogerio* & Pontifice honorificè habitus domum reuertitur. *Eugenius*, vbi *Conradum* redeuntem accepit, legatos in Istriam ei obuiam misit, quibus ex medio itinere reuersis, quod *Conradum* iam in Germaniā peruenisse audisset, literas VIII.Kal.Iulias Tusculo dedit seq.

LVI *Vvelfus rebellat.*

LVII *Fœdus Conradi cum Emanuele*

LVIII *Ludouicus Rex captiuus.*

Eugenius Episcopus, seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio, Conrado Dei gratia Romanorum Regi illustri, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

LIX *Eugenij consolatoria ad Conradū.* *CVm in hoc mundo cuncta mutabilitatis ordo corrumpat, sicut nec prosperis eleuari, ita nec frangi aduersis, confidentes de diuina miseratione, debemus: quia Dei & hominum mediator admiranda dispensatione consueuit omnem filium quem recipit, aduersitatibus flagellare: vt dum ipsum per amorem ad æterna præmia vocat, præsens mundus eius animum perturbationes quas ingerit, à seipso repellat: tantoque faciliùs ab huius seculi amore recedat, quantò magis impellitur, dum vocatur. Quod in Israelitico populo, Moyse vocante & Pharaone signatur. Moyses namque tunc ad vocandum missus est, cum Pharao duris eum operibus perurgebat, quatenus alter vocando pertraheret, alter impelleret sæuiendo, vt plebs in seruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel impulsa molestijs moueretur. Hoc itaque rationis debito incitati, discretionem tuam commonemus, & exhortamur in domino, quatenus tribulationes, quas tibi & exercitui tuo omnipotens Deus irrogauit, patienter supportes, & in eo spem tuam constituas, qui quem vult permittit affligi, & confidentes in se, misericorditer liberare consueuit. Si enim patientiam & humilitatem in aduersis perfectè tenueris, per desertum huius vitæ, sub protectione columnæ nubis & ignis, id est patientiæ solatio, & charitatis ardore intrepidus perduceris. Quia igitur personam tuam vera charitate diligimus,*

& de

& de te valdè confidimus, si post tuum reditum sine dilatione, de his quæ ad honorem sanctæ Ecclesiæ & regni spectare noscuntur, tecum mutuis potuissemus tractare colloquijs, nobis vtique gratum fuisset. Verùm quia id nobis temporis qualitas denegauit, & de tua salute sumus soliciti, quosdam de fratribus nostris, postquam te ad Longobardiæ partes, auctore Domino, incolumen peruenisse accepimus, sicut per venerabiles fratres nostros, Artuuicum Bremensem Archiepiscopum, & Anshelmum Hauelburgensem Episcopum tibi significauimus, ad tuam serenitatem duximus destinandos, vt affectum & beneuolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent, & quod de te audire cupimus, ipsorum relatione nosceremus. Quibus dedimus in mandatis, vt tibi tanquam charissimo filio nostro, & Catholico Principi, atque speciali Romanæ Sanctæ Ecclesiæ defensori, ipsius Ecclesiæ statum & nostrum exponerent. Qui siquidem in Tusciam vsque progressi, ex quo te ad Teutonicas partes pertransisse nouerunt, longitudinem viæ, & difficultatem itineris propter æstatis intemperiem metuentes, ad nostram præsentiam redierunt. Cæterùm quia statum tuum, & dilecti filij nostri Henrici iunioris Regis, quem post discessum tuum paterno affectu diliximus, & in posterum actiones eius prosperari in Domino praeoptamus, cognoscere cupimus, cum fratres nostri propter æstatis feruorem, laborem tanti itineris perficere non valerent, per fidelem nostrum Franconem latorem præsentium, & Apostolica scripta tuam excellentiam visitantes, nobilitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino, quatenus ea quæ circa te & ipsum geruntur, & statum regni, per eundem Franconem nobis studeas intimare, & hoc tempore deuotionem quam erga matrem tuam sanctam Romanam Ecclesiam geris, ostendas, vt nostro respondere affectui congruè videaris, & B. Petri Apostolorum Principis intercessionibus, cui te totum debes exponere, Creatoris nostri largiorem debeas gratiam promereri. Datum in Tusculano 8. Kalend. Iulij.

Lx. *Henrici Cæsaris mors.* Fortuna aduersa, quæ tanti exercitus iactura *Conradum* illuserat, mœrorem cumulauit, *Henrici* filij, quem in consortem imperij asciuerat, morte immaturà. Fratrem reliquit *Fridericum* nomine, sed paruulum & imparem imperij oneri. Non propterea defecit *Conradus*, sed animi magnitudinem fortunæ obijciens, in *Vuelfonem* & *Rogerium*, vt iurauerat, arma tulit. Supplice tamen *Vuelfone*, & intercedentibus qui vtrique necessitudine iungebantur, Duce *Friderico Ahenobarbo* præcipuè, vindicta abstinuit. *Rogerius* verò facinore toti detestando posteritati, hostem sustulit. Exciderat animo Syria, quietem agebat Germania, per Italiam nullæ turbæ, nisi quas *Rogerius*, vtriusque Siciliæ Rex suscitabat. Hic itaque vbi de inuisenda Italia *Conradum* meditari accepit, veneficio tutari rapinam agitauit. Erat in aula Cæsaris Medicus, veteri ministerio *Conrado* familiaris. Hunc *Rogerius* magnis emercatur muneribus, vt Dominum veneficio perderet. Ipsi sedem securam, amœnos Campaniæ sinus pretium flagitij promittit. Medicus cui cuncta inerant, præter honestum, fidem vendit, operamque exhibet. Hispanorum nuncios in Confluentia post diem Pentecostes cum dimisisset; posteà Ratisponæ duos ex Cardinalibus Romanæ Sedis legatos obuios habuisset; proscripto ibi *Ottone* comite Palatino ob filiorum suorum excessus, Bambergam veniens, ibique incautè agens, frigidæ potu, omnium dolore rapitur. Ann. 1152. XV. Kalend. Martij. Regalia duci *Friderico* nepoti suo ex fratre, cum vnico filio suo *Friderico* commendans. Meliùs futuram rem cum publicam, tum priuatam iudicans, si filio paruulo nepotem præferret, quem clara facinora dignum resonabant imperio. Volentibus familiaribus ad Laureacense Monasterium cadauer deferre, ibique iuxta patrem humare, Babenbergensis Ecclesia in contumeliam suam ducens hoc fore, non permisit. Sed iuxta tumulum *Henrici II. Sancti*, regio more sepeliuit. Veneni vis manifestior fuit, quàm vt falleret. Et cum innocentia, pietas in Dominum, mestitia eludere suspicionem possent, conscientia tamen Medicus stimulatus, Neapolim ad parricidam se contulit, *Rogerium*. Vbi, quia tyranni proditionem non proditorem diligere solent, debitam pœnam persoluit. *Conrado* cum optima esset voluntas ad Rempub. gerendam, neque exiguæ opes ad defendendam, vna

Lxi *Vvelfo reconciliatur.*

Lxii

Lxiii *Regalia comēdat nepoti Frider.*

Lxiv *Vbi sepultus.*

Lv

For.

Fortuna defuit, quà humana iudicia bellica præcipuè administrari putantur. Ex Baronio.

Conradi Symb. fuit: *Pauca cum alijs, tecum multa.* LXVI

EPITAPHIA. Ex Reusnero.

XLVII *QVi vestis geritis pretiosas, qui sine fine*
Non profecturas accumulatis opes:
Discite, quàm paucis opibus post funera sitis
Contenti, saccus sufficit, atque lapis.
Conradus iacet hic, qui tot Castella, tot Vrbes
Possedit, tumulo clauditur iste breui.
Mēte Dei famulus, princeps habitu, trabeatus
Exterius, vestis aspera subtus erat.
Qua iacet, Ecclesiā gēmis reparauit & auro,
Andreæ sancti promeriturus opes.
Is Rex Conradus Monachos stabiliuit ibidem,
Corpore qui fertur iam tumulatus ibi.

SVeuus erā, regnū bello mihi viuida virtus,
Et pietas peperit, & mea magna fides.
Perdomui Guelphos: & publica cōmoda iuui:
Armaque pro Christi religione tuli.
Victor Idumæos merui cum rege triumphos
Francorum, socias qui mihi iunxit opes.
Quando Saraceno Mæander sanguine fluxit:
Et tenuit densa strage cruentus iter.
Fortunæ Comes inuidia est: nā Cæsar Achiuū
Successus odit persequiturque meos.
Perfidus ille fame socios necat atque veneno;
Plenaque dat gypso calceque farra nocens.

EX SABINO.

MAgnanimos Cōradus agēs in prælia Sueuos,
Ad Solymas longum per mare fecit iter.
Aduentusq; sui formidine terruit hostem,
Victor Idumæam qui populatus erat.
Vindice quē dextra Iordanis ab amne fugauit,
Humectat Pharios hic vbi Nilus agros.
At celebri partum ducturus laude triumphum,
Cum reduci patriam classe petebat humū,
Nomen vbi ponto Nephelias induit Helle,
Vastus et Euxinas Bosphorus arctat aquas:
Perdidit inuictas amisso milite vires,
Hospitis indigna proditione sui.
Ergo nec immeritas expendit Thracia pœnas,
Nunc ab inhumanis capta Borysthenidis.
Sustinet Imperium Getici crudele tyranni,
Quod fuit in iustos fraude maligna duces.

LXVIII *Amor literarum.* Nec silenda laus, quæ literis *Conrado* regnante debetur. Italiam populantibus barbaris, studia non solum quę à Gręcis accepta erant, Philosophiæ, & Medicinæ, sed etiam quæ ipsi Romani tradiderant, iuris ciuilis ita abiecta fuerant, vt nec memoria superesset. Porro hisce temporibus resurgentes, duos habuere patres in Hispania Auerroem, & Auicenam; Sarracenum vtrumq; Non defuit Italia, dedit & ipsa I. Consultos celeberrimos præter *Irnerium*, *Bulgarum*, *Martinum*, *Hugonem*, *Iacobum*, *Gratianum* Decretalium compilatorem, in Theologia *Petrum Lombardum* sententiarum Magistrum; qui lumina & splendissimæ faces fuere venientibus.

MONETAM ARGENTEAM *Conradi III.* Vide in *pag. 6.*

CAPVT TERTIVM.

MVLIER.

1 *Fœmina rationale animal est.* 2. *eius definitio.* 3. *an Dei imago.* 4. *gloria viri est.* 5. *malum maximum.* 6. *iniuriarum est fæminæ nomen.* 7. *mulier à mollitie.* 8. *fæminæ redargutio. ibid. ex osse prodijt, sed cerea euasit.* 9. *Euæ nomen vitam sonat. Viuentium mater, postea mortuorum.* 10. *mulieris causa fætat sepulchrum.* 11. *pergit videre sepulchrum non Christum.* 12. *Fæminæ Ephesinæ historia lepida.* 13. *Fæminam nasci maledictionis fructus.* 14. *Masculum, esse Iudæi Deo gratias agunt.* 15. *quot mala mundo inuexerit.* 16. *omni fera peior.* 17. *Cur pastæ pausillum in ignem proijciat.* 18. *in Pararasceues tenetur lampadem accendere.* 19. *Moscouitis odiosa.* 20. *fœmina infelix omen.* 21. *imago Dei in quo consistat.*

I *Fæmina quid sit ex Senec.* MVlierem viuere vidimus, eius esse non intelligimus. Animal rationale ne dubites, nam qui *animal* definiuit
II *impudens*, adiunxit & *nisi scientia accessit ac multa eruditio, ferum, cupiditatum incontinens*. Monstrum, qui declamauit naturæ; & Summi Opificis negauit imaginem, quia viri gloriam annunciauerit Paulus [a] & fuit Augustin. [b] dicens, *ideoq; mulier non est facta ad imaginem Dei.* Dico tamen qua decet reuerentia erga primum Ecclesiæ Doctorem, eius glossam peccare, dum Pauli extorquet verba, licet sententia non dissonet. Esto quod in muliere non

a 1. Cor. 11
b de quæstion. ex vtroq; mixtim. 106.

non sit imago Dei ratione imperij, & regni titulo, verba tamen huiusmodi. *Ideoq; mulier non est facta ad imaginem Dei*, haud leguntur in Paulo. Sana est Augustini expositio, si ad sensum prouocor; vt littera occidit, si verba recito. Peiora illi consarcinant, qui Augustino impingunt veluti brutum mulierem, exuberantes conuicijs, quasi quia viri gloria est mulier, hoc est in viri gloriam & fabrefacta solatium, non sit æquè ac vir imago Dei, quæ oppido Deitatis immago ex mente intellectuali refulget. Vel fuit sermonis excessus, cum sibi ius dicens homo tonauit.

IV

V

Dira quidem vis est marinorum fluctuum
Et vehemẽs fluuij, feruentis & impetus ignis
Est dira paupertas, & alia innumera.
Sed nullum immanius est malum muliere.
————*Quod si Deum aliquis*
Mulierem formauit, opificem se malorum esse
Sciat maximum, & hominibus inimicum.
VI *Euripides apud Stobæum. ser. 71.*

Acerbum inde viro vulnus, & contumeliæ plenum, fœminam audire teste Herodoto. *Quos adorti ingenti clade affecerunt, fœminasque nuncuparunt*. Idem. *Apud Persas grauissima contumelia est, vt quis fœmina mollior vocitetur*. Sic Aristophanes in Nebulis hoc schemate, Sostratem, & Cleonymum mordet, & paulò post Amyniam: ita Socratem & Strephiadem colloquentes.

Soc. *Quomodo vocabis Amyniæ?*
Stre. *Quomodo? sic, Veni huc Amynia.*
Soc. *Vides? mulierem Amyniam vocas.*
Stre. *Igitur iustè, quinque non militat.*

Quò spectat illud Hieremiæ. 51. *Deuoratum est robor eorum, & facti sunt quasi mulieres*. Sic apud Homerum *Iliados* 8. Hector Diomedem insectatur fugientem.

Nunc autem te inhonorabunt: mulieris locus factus es. & *lib.* 22.
Interficit autem me nudum existentem
Non secus ac fœminam, postquàm arma exuerim, & Cicero. 1. *Offic.*
Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres.

Turnus apud Virgilium *lib.* 12.
Loricamq; manu valida lacerare reuulsam
Semiuiri Phrygis, &c.

Eum sequitur Valer. Flaccus *lib. Argonaut.* 1.
————*Simul armiger ibat*
Semiuir.

Et Liuius *lib. 3. Belli Macedon. Errare homines, qui atrocem cædem pertinere ad illos semiuiros crederent*. Porrò è diuerso fœminæ masculæ dicuntur, quæ robur & animum virilem habent. Hinc Sappho mascula dicta est. Sic Iuturnam appellat Virg. 12. Æn.

Hoc concussa metu mentem Iuturna virago.

Sic Palladem *Ouidius lib.* 2. & 6. *Metamor.* Statius *lib.* 4. *Syluarum. & lib.* 2. *Thebaid.* Et Dianam Seneca in *Hippolyto*. Bellonam Ausonius *epig.* 1. *de Augusto*

————*Bella horrida Martis*
Othrij sij, Thressæq; Viraginis arma retractat.

Ouid. 2. *Fastor.*

Fertur in exequias animi matrona virilis.

Valer. Max. *lib.* 4. *c.* 6. de Porcia Catonis filia. *Muliebri Spiritu virilẽ patris exitũ imitatur.* quum apud Philippos interemptum Brutum virum suum cognosceret, quia ferrum non dabatur, ardentes ore carbones haurire non dubitauit. Chassandram Seneca *in Agamnenone.*

Dura virago, patiens maliq;

quanquam (vt obiter dicam) viragines prò virosis, hoc est, virum appetentibus vsurpet Iulius Firmicus *lib.* 6. *c.* 31. & *lib.* 8. *c.* 27.

Ad mulierem redeo, quę à mollitie corporis, vel animi deducitur. Ipsa tamen redarguit: *dicta fuit mulier quasi* mollior *est tamen Eua. Non de carne sui sumpta*, sed osse *viri*. Sed mirum vrget Angelicus, quæ ex osse prodijt, cerea euasit. Primæ mulieri *Eua* nomen cum inditum sit, quod vitam sonat, vnde per Deum & mater viuentium est appellata, licet per diabolum mortuorum esse maluerit. Lapidem sepulcralem tolli, imperanti Christo: cum responderet Martha; *Domine iam fœtat* glossat Chrysologus. Mulier, & quod fætet, cuius est? *Iam fætet*. Modò ad te pertinet, quod à te venit: ad sepulchrum non sentires fætorem, si in Paradiso suasorem noluisses audire. Sic dicendo, testaris mortem, quam intulisti. Sic mortuo Christo, veniunt ad monumentum *Maria, & alia Maria*. Quare? *Videre sepulchrum* & non Christum quærere: (Idem *Chrysolog.*) tantùm videre sepulchrum, reatus sui titulum, facinoris sui triste documentum, suæ cum diabolo præsumptionis, sui questus ferale commercium; vt inde recuperaret fidem, vndè perpetuum suæ præuaricationis sustinebat opprobrium. Sed vtinam Mortis conditorium suggestum

VII VIII IX *Io. 11.* *Ser. 65* X *Sepulchrum fætat: cur?* XI

esset

esset pœnitentiæ, & templum pudicitiæ. Ipso in patibulo quid de fœmina sentias, historia doceat. Matrona quædam (referente
XII Ephesinæ fœminæ histor. Petronio) Ephesi tam notæ erat pudicitiæ, vt vicinarum quoque gentium fœminas ad sui euocaret spectaculum. Hæc ergo cum virum extulisset, non contenta vulgari more funus prosequi, crinibus sparsis, nudato pectore, in conditorium etiam est prosecuta defunctum, positumque in sarcophago, Græco more, custodire, ac flere totis noctibus, diebusque cœpit. Sic afflictantem se, & mortem inedia persequentem, non parentes potuerunt abducere, non propinqui, non Magistratus. Comploratâq; singularis exempli fęmina ab omnibus, quintum iam diem sine alimento trahebat: assidebat ægrè fidissima ancilla, simulque & lachrymas commendabat lugenti, & quoties defecerat positum in monumento lumen, renouabat. Tum interim Imperator prouinciæ latrones crucibus iussit affigi iuxta illam casulam, in qua recens cadauer matrona deflebat. Proxima nocte cum miles, qui cruces seruabat, ne quis ad sepulturam corpus detraheret, notasset sibi & lumen inter monumenta clarius fulgens, & gemitum lugentis audisset, vitio gentis humanæ scire concupijt quis, aut quid faceret. Descendit itaque in conditorium, visaque pulcherrima fœmina, primo quasi quodam monstro, infirmisque imaginibus turbatus substitit. Deindè vbi corpus iacentis aspexit, & lacrymas considerauit, ratus quod erat, desiderium scilicet extincti fæminam pati non posse, attulit in monumentum cænulam suam, cæpitque hortari lugentem, ne perseueraret in dolore superuacuo. At illa ignoti consolatione percussa, crines lacerabat, raptosque crines super pectus iacentis imposuit. Non recessit tamen miles, sed eadem exhortatione tentauit dare mulierculæ cibum, donec ancilla vini odore corrupta, primùm ipsa porrexit ad humanitatem inuitantis victa manùm. Hæc, cibo & potione refecta, expugnare Dominæ pertinaciam cœpit: & quid proderit, inquit, tibi hoc, si soluta inedia fueris, si te viuam sepelieris? Vis tu reuiuiscere, reluctantibus Fatis, extinctum? Ipsum te iacentis corpus admonere debet, vt viuas. Nemo inuitus audit, cum viuere cogitur, aut cibum sumere. Itaque mulier aliquot dierum abstinentia sicca, passa est frangi pertinaciam suam. Nec minus auidè repleuit se cibo, quàm ancilla, quæ prior victa est. Cæterùm scitis, quid plerumque tentare soleat humanam satietatem. Quibus blanditijs impetrauerat miles, vt Matrona viuere vellet, eisdem etiam pudicitiam eius aggressus est. Nec deformis, aut infacundus iuuenis castæ videbatur, ancilla gratiam conciliante, ac subindè dicente:

——— Placitone etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum consederis aruis?

Quid diutius moror? Ne hanc quidem partem corporis mulier abstinuit, victorque miles vtrumque persuasit. Iacuerunt ergo vnà, non tantùm illa nocte, qua nuptias fecerunt, sed postera etiam, ac tertia die, præclusis conditorij foribus, vt quisque ex notis, ignotisque ad monumentum veniens, putasset expirasse super corpus viri pudicissimam vxorem. Interim dum miles forma delectaretur mulieris, vnius cruciati parentes, vt viderunt laxatam custodiam, detraxerunt nocte pendentem. Miles verò dum postero die vidit vnam sine cadauere crucem, veritus supplicium, mulieri quid accidisset, exponit. Nec se expectaturum sententiam iudicis, sed gladio ius dicturus ignauiæ suæ, commendans modò perituro locum prouideret, & fatale conditorium familiari, ac viro faceret. Mulier non minus misericors, quàm pudica: nec istud, inquit, Dij sinant, vt eodem tempore duorum mihi charissimorum hominum funera spectem. Malo mortuum impendere, quàm viuum occidere. Iubet itaque ex arca tolli corpus mariti, ac cruci affigi vacanti. Vsus est miles ingenio prudentissimæ fœminæ. Posteroque die populus miratus est, qua ratione mortuus isset in crucem. Lauda nunc XIII
muliebrem sexum, si audes. *Væ illis, quorum liberi fœminæ sunt*, clamant Rabbini. Fructus benedictionis est masculus, vt XIV
fœmina maledictionis. Dietim apud Hæbreos Deum cur laudat, quòd mulier non prodierit. *Laudatus sis tu, Domine Deus noster Rex Mundi, qui me fœminam non fecisti.* Nouar. lib. 2. schedias. 20. Quot mala mundo inuexerit fęmina, vix XV
explicant viri Sanctissimi. Quid quis dicat,

Serm. de decoll. Ioan. Bapt. exclamat Chrysostomus, aut quomodò quis enarret mulierem illam crudelem, & malitiosam; ego quidem existimo, nullam esse in hoc mundo
XVI bestiam comparabilem mulieri malæ. Quid inter quadrupedia animalia Leone sæuius? sed nihil hac ferocius, quid in serpentibus Dracone acrius? nec hic quidem cum muliere mala conferri potest. Nam Leo & Draco in malo inferiores sunt. Danielem Leones in lacu veriti sunt: iustum verò illum Naboth Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre custodit: Dalila Sampsonem circumuentum illecebris, raso etiam capite deformatum alienigenis tradidit. Ioannem Baptistam in deserto viuentem dracones, & aspides subdita feritate tremuerunt: Herodias verò eidem caput abscidit, & tanti viri mortem in pretium saltationis accepit. O malum summum bonum, & acutissimum Diaboli telum mulier! Per mulierem Adam ab initio in Paradiso cecidit, mulier ipsum exterminauit. Per mulierem mitissimus ille Dauid suum militem innocentem Vriam, epistolæ dolo occidendum hostibus præsentauit. Mulier sapientissimum Salomonem in præuaricationis sacrilegium præcipitauit. Mulier fortissimum Sampsonem rasit: rasumque excœcauit: Mulier castissimum Ioseph vinculis alligatum in carcerem trusit. Mulier Ioannem totius mundi Caput capite truncauit. Quid dicam de hominibus? cùm mulier angelos de cœlo deposuerit, mulier malitia omnes prostrauit, omnes iugulat, omnes interficit, omnes elidit mulier impudens, nemini parcit, non Leuitam honorat, non Sacerdotem reueretur, non Prophetæ defert. O malum omni malo peius, mulier mala: Siue illa pauper sit, siue diues, siue facultates habeat cooperatrices sunt malitiæ suæ. O malum intolerabile, vipera irremediabilis, venenum insanabile, mulier mala: Si iniuriam patitur, insanit; si honorem accipit, extollitur, si potentis vxor sit, non cessat nocte ac die callidis stimulare sermonibus, blanditur nequiter, & quod vult importuna rapit violenter: Si pauperem habeat virum, ipsum ad iracundias & rixas incitare non desinit, si vidua sit, omnes passim despicit, & ad omnem audaciam superbiæ inflatur: Timor Dei non refrenat linguam suam; nec irata futurum iudicium prospicit; nec ad Deum attendit. Mulieres ni de malis mulieribus, Sancti streperet sermo, tota herclè caderet existimatio, & fama periret muliebris. Verumtamen cum malas in feminas tonet *Chrysostomus*, & vobis spaciosa restat arena, in quam hominum producatis facinora. Hæc tamen si genus non vituperant, quia singularia; nec homo spetiem vestram potest probris illudere, quia vos plurimæ dolosæ, crudeles, veneficæ, tumidæ, impudicæ ambuletis in peius. Hisce & similibus genus vestrum exultat immune. Quid tamen dicendum Hæbreis, apud quos inolæuit, vt mulier è pastæ massa aliquid pauxillum decerpat, & in ignem conijciat, eò quod mulier carnem primam infecerit, XVII
hoc est, Adamum. Quod si casu neglexerit, & ipsam abortire contingat, abortus causam in pœnam omissionis reijciunt.
Lampadem (dicunt Hebræi) in die Parasceues tenetur femina accendere, qua obuiam ire Sabbatho putant: quia ipsa mulier Mundi lucem extinxit. Quod si aliquando hoc prætermittat, in hanc quoque negligentiam abortum eius reijciunt. Nec Iudaicum credas commentum; nulla enim in orbe natio, cui fœmina haud malè oleat. XVIII
Adeò odiosa Moscouitis est mulier, vt quicquid feminæ manibus suffocatur, veluti impurum abhorreant. Viris absentibus, si feminæ velint iugulare gallinas, stant pro foribus, gallinam tenentes, aut aliud animal & cultrum, prætereuntesque viros, vt ipsi interficiant, rogant; teste *Sigismundo*. Omina inter infausta feminam ponunt: & XIX *Comment. Moscou.*
si feminæ, quæ capite discooperto incedit, obuiaueris, infelicem credas occursum, ait *Io: Saresberiensis* nisi, vt apud Plinium legitur, publica sit, aut plurium libidini pateat prostituta. Nec expedit illi occurrere, quæ amoto velo caput suum deturpare non erubescit. Ad Regem Persarum expugnandum delecto Romano Consuli, occurrens lacerata capillis, lacrymisq; conspersa, filia, à patre interrogata, *cur fleret?* respondit *Persam perijsse* (sic enim catulus, qui fortè perierat, dicebatur.) Profectus in expeditionem pater, voto frustratur, atque victoria; quod Rex Persarum perierat, quando filia consulis catulum flebat amissum. XX *De nugis Curial. l.1.c.13*

XXI ſum . Hinc velut infauſtam regno , ominoſam caſtris , luctuoſam Senatui , ab omnibus officijs publicis , & ciuilibus fœminam ablegarunt tanquam in terra naufragium , fontem ſceleris , lethalem occurſum, oculorum lapſum , animarum exitium , cordis lanceam , ſceptrum inferorum , præceps deſiderium , iuuenum perniciem . *Quid mulier* (quærit Anaſtaſius Nicænus) *Sanctorum calumnia , quies ſerpentis , Diaboli ſolatium , ægritudo inconſolabilis , fornax ſuccenſa , eorum qui ſeruantur ſcandalum , vitium immedicabile , diurnæ nugæ, prodigorum hoſpitium , officina dæmonum . Quid eſt mulier? os effrænatum , triumphus myſteriorum , dux tenebrarum , magiſtra delictorum , veſtita vipera , domus tempeſtas , viri naufragium , immitis fera , &c.* Vide Chryſoſtomum *malum licet ſit neceſſarium* . [*hom. in decollat. Io:Bapt.*] Si ſine vxore poſſemus , Quirites , eſſe, omnes ea moleſtia careremus , aiebat Metellus Numidicus orat. quam Cenſor dixit ad populum *de ducendis vxoribus* . Verùm quia natura ſibi propagatione conſuluit , breui voluptate maſculum & fœminam cooptauit . Vnde Ariſtophanes in Lyſiſtrata :

Iſtud haud malè, imò rectè proditum eſt prouerbium:
Nec ſimul cũ peſtibus, nec rurſũ abſq; peſtibus.

Quomodo declines , nec natura docuit , nec homo ſuſtinuit. Malorum vt deperires congeriem , pulchritudine dealbauit . Hoc in ſepulchro præceps homo collabitur , quum declinare feſtinat . Victus plangit , etſi mulierem à longè ſuſpiciat. Vera ſi narro, vndè dicitur fœmina , ſubdita viro ? Quia Sapientia tonat Æterna , *Mulier eſto ſubdita viro* . Ipſa tamen increata iuſtitia ſi hominem corripere , vel tentare gaudeat , in eum ſollicitat dæmonem ; aut fęminam armat . Aduersùs hanc clypeus ipſe defecit patientiæ , Iob patientiſſimum dico , cum nudus à tentatore in ſterquilinium proiectus , vlceribuſque confoſſus, vnam tulit mulierem, quæ Deum maledicere cogeret in ſolatium . Hinc plurimi fœminam domi ſtantem dixere Furiam : in templo Angelum : in thoro ſimiam : in campeſtribus mulam effrænem : capram in horto . Alij fęminas vocitarunt Hirundinum turbam ; gementium turturum murmur ; paſſeres libidinoſos ; molliores plumis ; Fera licet ſint bruta , Leo tamen gallum timet ; cornu bos capitur; in chamo, & freno equus cõſtringitur: ſola reſes mulier sẽper calcitrat, vincula frãgit, frena mordet, legẽ ſpernit, ruborem proijcit, inter pęnas etiam peruicax infamiam laudat .

CAPVT QVARTTM.

MVLIER REGNANS.

1 *Viro ſe ſubiectam fæmina ægrè patitur . 2. prius peccat poſtea à Diabolo tentatur . 3. cur à Diabolo tentata de ambitione. 4. illi offertur non Deitas, ſed æqualitas cum homine: cur prius virum non conſuleret , & poſtea comederet . 6. conſcia ſceleris cur Adamum ſollicitauerit ad peccatum. 8. adhuc regni cupida. 9. etiam moriens regnum affectat. 12. vt regnet nec filio , nec patri , nec marito parcit. 14. in malam fæminam nullum remedium . 23. fæminarum Senatus . 24. prohibita Senatum ingredi . 27. in perpetua tutela ; nec nuptias contrahit ſine conſenſu agnati . 28. excluſa ab omnibus officijs. 33. dolus. 34. ſemper falſa. 35. periura. 36. nequit eſſe teſtis . 38. fæminæ, quæ regnarunt. 39. vt imperet , neceſſe eſt eleuari à Deo . 40. licet propheta nequit exercitum ducere . 41. in pœnam datur fæminam Iudæos regere. 42. & 52. dum regnat , infauſta prænunciat . 44. fæmina regnans ſignum eſt iudicij extremi . 47. fæmina in caſtris , impudica præſumitur . 48. quando dicta Eua, cum prius diceretur Adam. 49. indecorum inter Cæſarum faſtos fæminam recenſere. 50. regnans monſtrum eſt. 51. fæminæ regnantis ſimulacrum gallina criſtata . 52. Perſis fœmina regnans omen infauſtum .*

7 *Adam punitur, quia vocem mulieris audiuit .*

10 *Agrippinæ reſponſum , dum ei filij prædicitur matricidium . 21. ambitio . libido . 32. inceſto parata .*

11 *Annæ Bolenæ ſuperbia, & regni ambitio .*

12 *Lycurgi fides , & continentia .*

13 *Semiramis virum occidit, vt ſola regnet.*

15 *Tulliæ immane parricidium, vt regnet .*

16 *Io-*

I *Mulier esto subdita viro*, legem hanc cum ægrè fœmina ferret; cogitanti quoquomodò paria viri vsurpet subsellia, occurrit serpens; & mulierem adiudicauit peccantem; vt ex particula & coniunctiua
II adnotaui in *Tomo 1. Monarchiæ nostræ*. Accurrit quasi vocatus, & Euæ tumida cogitatione prouocatus. Non deerat tentationis materia, Paradisus *voluptatis*, latus erat cogitandi campus. Paritatem & impe-
III rium offert tentator, videns odiosam subiectionem mulieri. *Eritis sicut Dij*: quibus versutus hostis non deitatem, sed per *sicut*
IV ad imaginem & similitudinem allicit Diuinatis. Vtquam imperij similitudinem viri propriam Deus fecerat, commune mulieri Satan promitteret, videns Euam ea cupiditate flagrare. *Eritis sicut Dij*. Erimus, replicat protinus fida discipula; non ergo sub-
V dita viro; viro ipsa dominabor. Comedam, & sola decerpiendo, decipiam, virum ne consulam, vt mihi consulem. Sic inscio viro, frondosis occulta semitis cucurrit ad arborem *Boni*, & *Mali*, ramos arripit, fructum deuorat; & cum Maiestate & imperio seipsam in virum armare solicitat, innocentia exuta, Viro non tam suo, quàm viro serpentis se subiectam
VI agnoscit. Poterat tunc femina insana, vel pœnitentia sanare vulnera, vel ad maritum confugere, vt curaret sauciam, vel solaretur ægrotam. Noluit inuida mulier, tunc temporis ceciderat garrula, dolebant plagæ, fluebant lacrymæ, cum hilari fronte veluti ignara consilij Adamum conuenit, prona laudat, ad labem sollicitat. Oh perfida femina; cur conscia sceleris, virum non auertis à planta? Sed incautum traducis in foueam? sciebas masculum fœmineo non teneri piaculo: & ne ille innocens triumpharet, dum sola perires; hoc vnum celasti secretum, vsque dum virum ærumnarum faceres socium.

Sed quæso exaudias Increata Sapientia. Cur me innocuum & sola mulieris damnas fraude deceptum? *Quia audisti* (ait Dominus) *vocem vxoris tuæ*: Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo*. Hæreo illis verbis, *quia audisti vocem vxoris tuæ*. Quod hominem fedifragum, & Altissimi spernentem mandata seuerè puniat, non mirum. Sibi imputet homo, qui sua ex culpa damnum sentit, & contra pacta iura vetitum comederit fructum. Oh hominem ita seuerè punire, quia *audiuit vocem vxoris*, miror æquidem miror. Si Adam & Eua connubiali erant adstricti ligamine, nec datum homini vinculum illud veluti diuinum dissoluere: Si in solatium hominis mulier creatur? homo in quo deliquit, charæ vxoris vocem audiens, vt propterea ab Orbis principat, in terra maledicta incola peregrinaretur, vt varios post casus, & tot discrimina rerum, mortis tandem tributum solueret? Quia Adam totius Orbis Imperator, & suæ vxoris caput & Dominus, fœminæ non redarguit cupediam; sed eius irretitus blanditijs, omisit piger iura regnantis, & subditi ac peioris vocibus obediuit. *Debet enim* (ait Philo Hebræus) *semper præesse melior, subesse deterior*. Iubet Adamo mulier; hic paret, qui imperare tenetur. Peruertitur ordo, & homo miserè à principatus aberrat officio. Vndè merito principatum amisit, & mortalitatis subiacet iniurijs, qui in culmine sedens principatus, tantò à munere declinauit. Edocta igitur mulier humilis auscultabit vocem mariti, quæ nè sola regnaret in Paradiso vitæ, iussa est. seruire etiam in proscenio mortis? Absit, vt impleat natu- VIII

ræ

IX ræ præceptum: imò fallere laborat mulier
sollicita. Dum imperet, non eam cruciat
mortis sententia. Dum regnet scandit læta
patibulum, vt saltem in cruce affectatos
exigat Maiestatis honores. Parricidæ Ne-
X ronis gladio Agrippina confoditur, quæ si-
bi talem multos ante annos crediderat fi-
nem, sed contempserat. Nam consulenti
super Nerone, responderunt Chaldæi, *fore*
vt imperaret, matremque occideret: atque
illa, *Occidat* (inquit) *Dum imperet*. *Anna*
XI *Bolena* Henrici VIII. Anglorum Regis adul-
tera, cum traheretur ad mortem, inspectum
populum, quia more solito regios illi non
deferebat honores, sed veluti popularem
spectabat fæminam, increpauit irata: *Oh*
ignobile vulgus, morior; & te inuito Re-
gina. Mortis violentiam, spectaculi op-
probrium vno pensabat solatio, *fuiße Re-*
XII *ginam*. Cauete filij, fœminea cupiditas,
nec vobis parcit, vt imperet. Cum Poly-
dectes Lycurgi frater natu grandior, Spar-
tanorum Rex decessisset, relicta vxore præ-
gnante, regnabat *Lycurgus* vsque dum cer-
tior factus de posthumo futuro, regnum
puero declarauit debitum. At mulier clan-
culum accersito *Lycurgo*, de perdendo pue-
ro verba fecit, si Rex factus nuptias eius non
abnueret. *Lycurgus* detestatus consilium,
cautè prouidit, vt seruaretur nepos, & re-
gnaret. Cauete viri maritale solatium, co-
niugalis thorus fœmineam non explet libi-
XIII dinem, nec cupedinem. *Semiramis* ob
pulchritudinem à *Nino* Assyriorum adama-
ta Rege. Cum eius vitæ integritas vulgata
admodùm foret, viro pesuasisse traditur,
vt quinque dies se solam regnare pateretur.
Quo impetrato, sceptro regni, stolaq; regia
sumptis, prima die splendidum fecisse con-
uiuium, inque omnes duces, principesq;
adegisse vt sibi veluti reginæ parerent. Se-
cunda die, cum populares, primarijque
se tanquam Reginam colerent, virum in
carcerem trusum necari mandauit. Ita *Ni-*
nus vxoris insidijs, quam ad thronum ere-
xerat, perijt, eiusque sanguine tyranna
subscripsit, *Regina Semiramis*. Vel si Iusti-
no fides, specie viri Semiramis habenas vsur-
pauit Imperij. *Nec ipsa ausa imperium pa-*
làm tractare, tot ac tantis gentibus vix pa-
tienter vni viro, nedum fœminæ parituris:
quæ Sardanapalum deiecerant, solummodò
quia speciem fœminæ præseferet. Aduersùs
hanc bestiam Dij, qui contra reptilia om-
nia præbuere remedia, in malam non inue- XIV
nere mulierem. En Tullia Romanorum
Regis Seruij Tullij filia, Romani cupida
imperij, parricidia glomerare non horruit, XV
& vsurpare mallens, quam regnum expecta-
re paternum, post veneno sublatam soro-
rem, quæ Superbo nupserat Tarquinio;
vnà & Tarquinij fratrem maritum suum,
solumodò quia *in viro nihil materiæ ad cupi-*
ditatē, neq; ad audaciam esse viderat teste *Li-*
uio, aduersùs genitorem (horrescite, insti-
gare adulterum, ne gratuita parricidia es-
sent. His muliebribus instinctus furijs Tar-
quinius, partim terrore, & munere supe-
ratis comitijs, regnum rapuit, regem per-
cussit. Exultauit Tullia terno conspersa
parricidio, vt prima Tarquinium *Regem*
salutaret, quum supra cruentū patrem vecta
carpento, consternatos impulit equos; par-
temque sanguinis ac cædis paternæ cruento
vehiculo contaminata ipsa, respersaque tulit
ad penates suos, virique sui: quibus iratis,
malo regni principio similes propediem exi-
tus sequerentur. Nec dissimilis *Ioanna* Re- XVI
gina, quales non excitauit Neapoli turbas,
& tragedias? *Lupa* ab impudicitia dicta,
tres Reges eosdemque maritos crudelissimis
sustulit parricidijs. Quod si vetustiora
monumenta reuoluas, Athaliæ Iudæorum
Reginæ tyrannidem habes, cuius gladio XVII
posteritas Salomonis interijt. *Iustinus* Ieza-
bellis, quæ sanguinem hausit innocentis, vt
merum ex vinea hauriret aliena. Cleopatræ,
ex his, quæ in Ægypto vetustiore memoria,
Reginæ nomen tulerunt, matrem thoro XVIII
expulit, filias viduas fecit; fratrem, cui regni
debebatur successio, veneno sustulit. Soro-
rem Arsinoem Ephesi in templo supplicem
per Antonium interfecit. Fratrum filios,
vnum in exilium egit; alterum interficere
conata, tandem ipsi M. Antonio occasio
mortis & infamiæ, scelerum suorum pœ-
nas exsoluit.

Euridicem ne pertranseas vxorem A-
myntæ Regis Macedonum, cuius insidijs XIX
is cecidisset, ni filia pellicatum matris, &
sceleris consilia prodidisset: virum namque
occidendum, regnumque adultero traden-
dum susceperat. Mortuo Amynta, nouis
Eurydices matris Alexander appetitus insi-
dijs

Tacitus An. 14. c. 10.

Licurgi fides solertia. Plutarc. in Licurgo.

Semyramis tyrãnides.

Siculus lib. 2

Reg. Ioann. impudicitia.

dijs occumbit, cui Amyntas in ſcelere de-
prehenſæ, propter communes liberos, ignarus eiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque eius Perdicca pari
inſidiarum fraude decipitur. Indignum
prorsùs cupidinis cauſa liberos à matre vita
priuatos, quam ſcelerum ſuorum ſupplicijs
liberorum contemplatio vindicauerat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quod
ei apud matrem miſericordiam, nec paruu-
lib. 7. lus quidem filius conciliauerat. *Iuſtinus*.
xx Exinde non defuere qui Neronis iuſtum
dicerent parricidium, poſtquam, teſte *Ta-*
An.13. c.18. *cito*: vidit matrem *crebra cum amicis ſecreta
habere; ſuper ingenitam auaritiam vndique
pecunias quaſi in ſubſidium corripiens, tribunos & centuriones comiter excipere: nomina
& virtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere; quaſi quæreret ducem & partes*, vndè eò deſcenſum crede-
xxi rent Seneca & Burrhus, *vt niſi præueniretur
Tacit. Agrippina, pereundum Neroni eſſet*. Hiſce
An.14. c.7. apud Patres excuſauit parricidium Nero,
*quod conſortium imperij, iuraturaſq; in fœminæ verba prætorias cohortes, idemque dedecus Senatus & populi ſperauiſſet: ac poſteaquàm fruſtrà optata ſint, infenſa militibus
patribuſque & plebi diſſuaſiſſet donatiuum
& congiarium, periculaque viris illuſtribus
inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum,
ne irrumperet curiam, ne gentibus externis reſponſa daret*. Hiſce ſperabat aduersùs maternos cineres concitare Senatum cui ſupra
modum fęminarum diſplicebat imperium.
xxii *Non enim fœminarum* (inquit Priſcus in excerptis legationum) *ſed Marium eſt Romani Imperij principatus*. Propterea poſt mor-
xxiii tem Heliogabali qui matronarum Senaculum inſtituerat; & primus præter mores &
inſtituta maiorum, vt in ordine ſenatorio
lib.4.c.11. mater (teſte *Alex. ab Alex.*) admitteretur à
Senatu peruicit. Sicut de Meſa Varia eiuſdem Heliogabali auia proditum eſt; cui tributum ferunt, vt fœmina in Senatu ſederet, patres conſuleret, ſententiam diceret,
cæteraque Senatoris munia obiret: *cautum
ante omnia, ne vmquam mulier Senatum
ingrederetur, vtque inferis eius caput dica-
xxiv retur, deuoueretur q; per quem id eſſet factum*,
teſte *Lampridio*. Priſci Romani, à quibus
xxv politiam ſunt mutuati ſequentes, ſoli viro
dederefilios in poteſtate: forſam quia cum
patria poteſtas Regiæ poteſtatis imago ſit
(hæc enim tempore & vſu prior; cum xxvi
Adam Rex priùs fuerit, & poſtea pater: ac
mulieri vir primùm fuerit dominatus, quàm
filijs) fęminæ vel regiæ poteſtatis vmbram
vſurpare non poſſent. Hinc filios Roma ſoli ſubdidit patri, natura licet vtrumque voluerit honorari parentem. Imò pro- l.1.ff. de obſeq; parentibus & pat.præſtan.
pter ſexus infirmitatem, & iudicij inopiam,
non ſolùm ſub poteſtate maritorum, ſed
etiam in perpetua fœminas voluere tutela.
Auctor eſt *Vlpianus*. Nec diſcrepant iura in fragm. tit.11.
municipalia etiam hodierna; nam pluribi
ſine Magiſtratus, vel agnatorum aſſenſu, xxvii
nec contrahunt, vel nuptias ineunt. Ne Tiraq. de leg. Connub.
autem Rempublicam per inſidias inuaderent, cautum vt ab omnibus officijs publi- 1.n.71.
cis & ciuilibus fœminæ ſint excluſæ. *L. Fæ-* xxviii
minæ, de R. I. Fuere tamen, quas conditio
naturæ, & verecundiæ ſtola vt in foro &
iudicijs tacerent, cohibere non potuit: vt xxix
Amæſia Sentia (ait *Valer. Max.*) Horten- lib. 8. c.3.
ſia Q. Hortenſij filia, cum ordo matronarum
graui tributo à Triumuiris oneratus eſſet,
nec quiſquam virorum eis auderet patrocinari, cauſam ipſa fęminarum apud Triumuiros & conſtanter, & feliciter egit. *Afrania vxor Licinij Buccionis Senatoris vxor
prompta ad lites contrahendas, pro ſe ſemper
apud Prætorem verba fecit: non quod aduocatis deficiebatur, ſed quod impudentia abundabat. Itaq; inuſitatis foro latratibus aſſiduè Tribunalia exercendo, muliebris calumniæ notiſſimum euaſit exemplum: adeò vt pro
crimine improbis fœminarum moribus Afraniæ nomen obijciatur. Prorogauit autem ſpiritum ſuum ad C. Cæſarem iterum atque P. Seruilium Coſſ. Tale enim monſtrum magis quo
tempore extinctum, quàm quo ſit ortum memoriæ tradendum eſt. ib.* Non diſſimilis Seuerina Patauina: (perijt hæc gladio confoſſa)
& Calphurnia Romana, quæ in foro quoti-
diè clamitans ſuæ defenſionis prætextu, po- xxx
ſtea & alienæ, cauſam dedit ædilitio edicto, ne fœminæ in iudicio ſtarent.
Hoc autem & mulierem intra muros reuocante natura; & Republica iudiciorum
indemnitati fauente. Cum plurimum non
feminarum facundia, ſed pulchritudine, xxxi
vel alijs muliebribus inſidijs iudices irretiti,
fœmineas ierint in partes. Phryne amica
Hyperidis, cum Athenis de impietate cau-

ſam diceret; & Hyperidi proxima damna-
tioni videretur: ea in medium producta
diſciſſa veſte muliebri, nuda iudicibus pe-
ctora oſtendit. Admirati iudices eximiam
eius pulchritudinem, quam Plato naturæ
priuilegium appellat. Socrates tyrannidem,
dimittendam eſſe cenſuerunt. *Plutar. in Hy-*
XXXII *peride*. Sic Agrippina deſperatis cæteris do-
Tacitus minationis ſubſidijs, Neronem tentat pul-
An. 14. chritudinis vincire violentia. *Tradit Cluuius*
c. 2. *ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò vſ-*
que prouectam, vt medio diei, cum id tem-
poris Nero per vinum & epulas incaleſceret,
offerret ſe ſæpiùs temulento comptam, & in-
ceſto paratam. Iamque laſciua oſcula, &
prænuncias flagitij blanditias, annotantibus
proximis, Senecam contra muliebres illecebras
ſubſidium à fœmina petiuiſſe: immiſſamque
Acten libertam, quæ ſimul ſuo periculo, & in-
famia Neronis anxia, deferret, peruulga-
tum eſſe inceſtum gloriante matre, nec tole-
raturos milites profani Principis imperium.
Tecum ipſa nunc euolue fœmineos dolos
XXXIII *in Agamemn.* licet exclamare cum Seneca.
Sic enim dici ſolet, mulieribus artes
Curæ eſſe, viros autem iaculandi peritiores.
Nam ſi dolis victoriam nanciſci liceret,
Nos ſane viris imperaremus.
Euripides *in Danae* apud Stobæum. *ſer.* 21.
Sydera non tot habet Cœlũ, nec flumina piſces
Tibullus. *Quot ſcelerata gerit fœmina mente dolos.*
At crudele genus, nec fidum fœmina nomen.
XXXIV Fracta Agrippinæ potẽtia, delapſum Ne-
ronem in amorem libertæ; mater verſis
artibus, per blandimenta aggredi ſuum
potius cubiculum ac ſinum offerre conte-
An. 13. gendis quæ prima ætas, & ſumma fortuna
c. 13. expeterent. *Hæc mutatio* (notat Tacitus)
neque Neronem fefellit, & proximi ami-
corum metuebant, orabantq; *cauere inſi-*
dias mulieris ſemper atrocis, & falſæ. Nec
iuranti credas, monet Græcorum Senarius,
XXXV *Mulieris iuſiurandum in vino ſcribo*. Res
enim prorſus futiles & inanes in vino &
aquas irridebant ſcribendas.
Hominum improborum inſcribe iuramentum
aquæ.
auth. vt Hinc Iuſtinianus Imperator compertum
ſine pro- habens toties peierare mulieres, quoties ab
hib. mat. ipſis exigitur iuramentum, iura omnia
§. quia abrogauit, quæ à mulieribus iuſiurandum
verò. exquirerent. Vnà inde Cæſarei & Pontifi-
cij muliebre irridẽt teſtimoniũ, *l. qui teſtã. §.*
mulier. ff. de teſtam. & §. *teſtes. Inſtit.* 2. *eod.* vbi
viros vocare fas eſt. Nec iuuat mulierem vel XXXVI
in matrimonio, vel in criminalibus admit-
ti, imò aliquando cogi (vt de Virgine Ve-
ſtali Seneca tradit;) nam cum in ſupple-
mentum, & ad indagandam veritatem,
mulierem interrogamus, non melioris con-
ditionis eſt mulier, quàm brutum, vel &
marmora & inſenſibilia cæmenta, quæ ſæ-
piùs conſpiciũtur à iudice, vt per veſtigia in
eis relicta, delinquentis ſemitas inſequamur.
Hic mihi aliquis Deboram obijciat, quæ
Iudicabat populum, & ſedebat ſub palma, XXXVII
quæ nomine illius vocabatur, inter Rama
& Bethel, in monte Ephraim, aſcendebantq;
ad eam filij Iſrael in omne iudicium. Sic pro- XXXVIII *Fœminæ*
fanis in faſtis Zarinam Sacarum Reginam, *quæ im-*
cuius cineres plangentes ſubditi donarunt *perarũt.*
pyramide. *Diodor.* Inter Buaos Lybies, vi- *l.* 2. *c.* 9.
rum viris, mulieribus imperare mulierem *Ser.* 42.
Stobæus. Grateſipolim inter Sicyonios. *Diod.* *lib.* 19.
Alexandram inter Iudæos, *Ioſeph.* Zenobiam *lib.* 13.
Palmirenſium Reginã *Alex. ab Alex. li.* 1. *c.* 2. *c. vlt.*
Eudociam inter Græcos, & Irenem Athe-
nienſem *Cuſpin.* Amalaſuntam, & Theo-
delindam inter Longobardos *Ritius.* Veu- *l.* 1. *Reg.*
dam inter Polonos. *Cromer. li.* 2. Libuſsã inter *Hiſp.*
Boemos. *Aeneas Syluius.* Mariam inter Bri- *in hiſt.*
tannos. *Polydor. lib.* 1. Margaritam filiam Re- *Boem.*
nati Andegau. vxorem Henrici VI. inter
Anglos. *Polydor. li.* 23. Blancham Hiſpanam,
D. Ludouici matrem inter Gallos. *Aemil. li.* 7.
Margaritam Danorum Regis filiam inter
Noruegios, quam Dani venerantur vt Deam.
Io. Mag. lib. 19. *Krantzius.* Pulcheriã Theo- *lib.* 5.
doſij Iunioris ſororem inter Græcos. Ferdi- *Sueciæ*
nandi coniugem Iſabellam inter Hiſpanos *cap.* 35
Lipſius, quid ergo prohibet ſub Zona mu- *in exẽ-*
liebri Regem educari magnanimum? Na- *pl. &*
tiones omnes Iuſtitiam vultu pinxere fœmi *mon.*
neo; & hoc myſtico voto, quia Iuſtitia è *pol.*
palatijs pulſa virorum, fœminarum aufugit
in cellulas.
Aduertite tamen vos viri effeminati,
Deboræ dona collata supernè, & Pro-
phetidem. Quid ergo mirum fœmi- XXXIX
nam præeſſe populo, quam Domini ſpiritus
agebat. Vt imperet, neceſſe eſt eleuari mi-
raculo. Da fœminam, quæ ſine ſuperno
regnet auxilio, & tunc erit aſinus portans
myſteria. Puer Daniel Satrapas redarguit

Babylonicos; neque inde puerum acclamabis in Regem, nisi Deum inuoces ad vindictam. Gigantem Dauid percussit; veruntamen exercitum haud comites. Plurimi Iudices viri *fuisse referuntur in Israel, de nullo istorum dicitur, quod Propheta fuerit, nisi de Debora muliere*, scribit Origenes, vel vt obseruent mulieres, quòd meretur hanc gratiam puritas mentis, non diuersitas sexus. Vel Prophetiæ donum externum,
xxxx integrauit sexus inopiam, vt si iudicium fœmina demeretur, mereatur Propheta. Prophetiæ tamen quantum sexus imbecillitas detrahat, ex eo cognoscitur, quod in Sisaram expeditio, Deboræ non cōmittitur, Dux armorum renunciatur Barac, ita iubente Deo, ne tanti facti gloria fœmina superbiret, *Quæ misit, & vocauit Barac filium Abinoe de Cede Nephtali, & de filijs Zabulon, dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel, vade & duc exercitum in montem Thabor, &c.* Romanis etiam, Neronis tyrannide fatigatis, odiosum
xxxxi erat regnum muliebre, nec pro digni-
l.4.c.11 tate videbatur(ait *Alex.ab Alex.*)Agrippinam patrum consultationibus admitti: Hinc decreuere patres, vt à tergo abditis foribus staret, velo discreta, quod visum arceret, aditum admitteret. Sic Debora nonnisi velamine prophetiæ inuoluta tribunal vsurpat, & regnum occupat, eo tempore quo in opprobrium Iudæorum doctura fœmina euocatur. Audi Hieronymum: *Sicut reprehensio fuit populi Israel, quando in manu mulieris Deboræ fecit salutem Dominus. Et tempore vicinæ captiuitatis, tacentibus viris, Holda mulier prophetauit.* Sic cum à Romanis Hierosolymarum vrgeret excidium, dicuntur venisse in vrbem *mulieres docentes eam*. Vbi Hieronymus. *Isai. 27.n.11.Magna infelicitas populi à mulieribus lamentationis carmina discere.* Alios dies regnum non
xxxxii habet fœmineum. Imperat mulier, dum ratio virilis feriatur: Vrsorum ad instar, saltellat mulier, dum squalet pressum picea inter nubila cœlum. Non propterea audeat fœmina sibi vindicare viriles honores. Asina enim est, ferens mysteria, præter naturam permissa, vt veluti signum iræ Dei formidinem incuteret, & homo se à Deo con-
xxxxiii temptum agnoscat. *Ecce dominator* (ait Esaias) *bellatorem, iudicem, prophetam, ariolum, senem, Principem consiliarium, sapientem. Et dabo pueros principes eorum, & effæminati dominabuntur eis.* Quid sibi per effœminatos velit? audi. *Populum meum, (inquit Deus) exactores sui spoliauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis.* Quod inter signa subuersionis extrema Sybilla reposuit. xxxxiv

Et tunc certè mundus sub manibus mulieris lib. 1.
Erit gubernatus, & creditus omnino. Oracul.
Et quando vidua dominata erit totius Mūdi xxxxv
----tunc sanè elementa omnia viduabuntur
Mundo.

Natura subuersa. *Ordo naturalis* (ait Augu- xxxxvi li. q. Ju-
stinus) *vt seruiant fæminæ viris: quia & il-* per Gen.
lis hæc iustitia est, vt infirmior seruiat firmio- c.153.
ri: & hæc in Dominationibus & seruitutibus clara iustitia est, vt qui excellunt ra- in c.est
tione excellant dominatione. Sic mu- ordo 33. q. 5.
tis in gregibus maxima præsunt corpora, xxxxvii
nec præcedit armenta degener Taurus, Seneca
sed qui magnitudine ac toris cæte- Ep. 90.
ros mares vincit: vt Elephantorum gregem excelsissimus ducit: ità inter homines pro summo est maximus. Theodelindam, Libussam, Zarinam, Zenobiam quæ maiestatem prætulere pudori inter castas & verecundas scribere non audeo, dum in castris virilem habitum non erubescunt. Earum probitas, mihi improbitas, vertitur in opprobrium, quia nec militaris licentia, nec comitiorum spatia, eis excitant verecundiam. *Omnis consumptus est pudor* (ait Trebell. Poll.) *siquidem fatigata Republica, eo vsque peruentum est, vt Galieno nequissimè agente, optimè etiam mulieres imperarent.* Rumor fœminarum xxxxviii
in throno, licet sint optimæ, pudorem omnem consumit. Hunc si à muliere demas, quid superest? bestia. Solus pudor & verecundia fecit fœminam viri sociam, nec aliud sortita est à viro, nomen, nisi postquā amissa verecundia subiectionis, principatum vsurpare tentauit; & dicta est à viro *Eua* quæ antea vocabatur *Adam*. Qualem verò laudem mereantur ij, qui inter Cæsarum fastos fęminam reposuere regnantem? lege Trebellium. *Eo res processit, vt mulierum etiam vitas scribi Gallieni compara-* in Claud.
tio effecerit. De Zenobia verò idem *Treb. ibi.* c.1.
c.27. Odenatus moriens duos paruulos reliquit, Herennianū & fratrem eius Timolaum,
quo-

quorum nomine Zenobia, vsurpato sibi imperio, diutius quàm fœminam decuit, Rempublicam obtinuit. Sed hoc ad naturæ solatium, cui accidunt monstra, vt comparatione deterrima, decor orbis refulgeat. L

Terrarum in orbe natura ludit, cum fœminam veluti gallinam erigit, quæ mulieris est simulacrum regnantis. LI *lib.24. de gall.* Gallinam *Valerianus* depinxit, quæ habeat cristam surrectam, caudam elatam & parua calcaria. Omen Reipublicæ infaustum dicebat Persarum legatus, quum sub LII *Sagred. Ann. 1595* *Memetho III.* Turcarum Rege, videns Reginam matrem imperij arbitram, illusit. *Infelix auspicium esse, si gallina domestica non glocidet, sed vt gallus frigulet*. Turcis iocus non displicuit; Imò sub Rege *Mustafa*, tumultuantem militem egressa Regina mater, vt placaret blanditijs; ab imminenti Christianorum exorsa triumphis, ni Turcarum obstaret concordia, suadebat obedientiam, reuocabat ad castra, sed in cassum. Displicuit enim garrulitas fœminæ: & cum eloquentem laudarent, vituperabant immodestam. Non nisi Domi, & inuisibilem Turcæ eam diligunt. Picturæ comparant: exponitur, cum venalis. *Sa-* LIII *Ann. 1622* *gredus*. Iniuriam populo illatam Romano ab Illyricis seu Liburnis *Florus* referens, Legatorum præcipuè, quos vt victimas securi percusserant; sceleris atrocitatem in eo insimulat positam, quod fœmina imperaret: *l.2. c.5* *idque quo indignius foret, mulier imperabat*. Nefas mulieri habitum virilem adsumere, hoc est, imperium vsurpare: & licet propter continentiam, & ad virorum LIV eludendas insidias prò solito muliebri amictu virilem sumat, anathema est: quia fœ- *c. si qua mulier d.20.* minis est indispensabile votum, viro parere. Verbum namque Domini blasphema- LV *ep. Paul. ad Titum c.2.* tur (ait *Hieronymus*) dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur; vel Christi infamatur Euangelium, dum contra legem fidemque naturæ, ea quæ Christiana est, & ex Dei lege subiecta viro, imperare desiderat: cum & Gentiles feminæ viris suis seruiant communi lege naturæ. Hæc coma, vt velamine lex, mulieris ca- LVI put abscondit; quia mulieri nullum præter maritum, caput. Non regnum, non ciuitas, non domus bicipitem, gubernatorem suffert; vt geminam respuit voluntate in singularitas cordis; nec plura corda possunt esse concordia. Virile consilium si imbecillitas muliebris non assequitur? nec regnum vsurpare præsumat. Deipara Virgo licet dignior, & excellentior fuerit Apostolis vni- LVII uersis; non tamen illi, sed istis Dominus Iesus Christus, Virginis vnigenitus, Euangelij ministerium commisit. Regina licet dilecta Regis & præ omnibus aulicis dignior, cuius in opificio exhaurierat potentiam suam, nullum tamen occupat munus, & nisi suplex ad thronum accedit.

Expers itaque imperij mulier, an saltem LVIII *An mulier sequatur virum in castra vel Legationem?* virum comitari possit, si illi legatio, vel prouincia obueniat? Distinguit *Virgilius Maluezius*, negans absolutè licere feminæ comitari virum *in castra*. Ipsæ enim (ait *Aristoteles*) hoc vnum præstant, tumultum: & turbam magis inferunt, quàm hostes. Le- *disc.45. in Tac.* gionum tumultum *Germanicus*, vel dissimulauit, vel compescere ferro non ausit, quia *Pol. 2. c.7* *Agrippinam* vxorem secum haberet & paruulum. *Eo in metu arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorem exercitum pergeret, vbi obsequia, & contra rebelles auxilium. Satis superque missione & pecunia, & mollibus consultis peccatum: vel si vilis ipsi salus, cur filium paruulum, cur grauidam coniugem inter furentes, & omnis humani iuris violatores haberet? Diu cunctatus aspernantem vxorem, cum se Diuo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula testaretur, postremò vterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, vt abiret, perpulit*. *Tacit. An. 1. c.10.*

Cæterum si non in castra, sed Præturas, vel Legationem obeant viri, nil prohibet (scribit *Maluezius*) quin comitentur & feminæ, in virorum solatium, & administrationis subsidium. Legati munus cum sit, arcana expiare aliena, vxore aptiorem non habet, quæ vel à matronis vel à nobilibus viris femineo colloquio extorqueat secreta. Hæc tamen tanti non sunt, vt viro LIX alioquin erudito subscribam; cum maius vrgeat periculum, ne vxor legati arcana aperiat, quàm extorqueat. Si plura vident oculi, quàm oculus; facilius erit vnam à pluribus, quàm plures ab vna decipi. Imminebant *Sampsoni* Philistini, & *Dalilam*, quam

Iud.16. quam adamauerat *Sampson*, mille & cētum argenteorum pollicitatione corrumpunt, vt à *Sampsone* arcanum eliciat. Quid ergò de vxore confidas, compertum habes. *Ab ea*
Mich.7. *quæ dormit in sinu tuo*, (ait Propheta) *custodi claustra oris tui*. Hæc est vxor iuxta illud
c. 13. Deuteronomij *siue vxorquæ est in sinu tuo*.
& c.28. *Et vxori quæ cubat in sinu tuo*. Romanus Senatus cum tacitus multos dies arcana quædam agitaret; fœmina quædam impor-
Lx tunè virum suum orabat, ei patefacere. Promittebat mulier iureiurando silentium; increpabat maritum vxori suæ non fidere. Tum prudens ille Senator fabulam confixit sequentem, vt muliebrem exprobraret stultitiam. *Expugnasti me mulier. Accipe rem prodigiosam, sed tace. Nunciant augures cassitam cum galea aurea & hasta vidisse volantem. Hoc consideramus portentum*. Sic fatus, forum petijt: Hæc ancillam, quæ prima ingrediebatur, appellans pectus suum tundebat, capillum vellebat, suspirans: *heù virum meum & patriam: quid nobis?* hisce suspirijs volens ancillam compellere, vt interrogaret, *quid noui?* percunctanti tādem secretum aperuit, clausula garrulitatis adiecta cōmuni, *caue, nè dixeris*. Vix ancilla digreditur, quærit cui dicat. Hæc alteri; illa amasio, per amasium fabula circumlata auctori præcurrit in forum. Aduenientem familiaris interrogat, audisti? quid. Cassita (replicat ille) visa est volans cum galea aurea & hasta. Tum auctor fabulæ arridens: Satis (inquit) strenuè mu-
Lxi lier. (*mulieri*
Apud Stobæum ser.72. *Quid ais? cum latere velis aliquod negotium, Ipsum aperies? At quid interest, siue mulieri, Siue omnibus in foro præconibus narrare?*
Cōtrou. 13 Portius Latro, nobilis declamator apud *Senecam*, ait garrulā mulierem id solùm tacere posse, quod nescit. Propterea vult *Baldus*
Leg. vlt. C. de suis & legit. hered. à Feudo arceri mulierē, quia retinere nesciat arcana. Vasallus verò inter cætera iuret, arcana Domini non proditurus. Hinc etiam
Lxii (*Io. And. & Dominicus, f*) docent in electione
c. 1. tit. de for. fid. monialium non necessariam collationem meriti ad meritum, & Zeli ad Zelum, vt in virorum electionibus; ne fœminea gar-
Lxiii rulitas errores pandat secretos. Cato Cen-
in c. indēnit. de elect. l. 6. sorius, teste *Plutarcho*, 3 trium pœnitere dicebat: quorum primum erat, arcanum fœ-
Lxiv minæ credidisse. Numquam enim reperta est fœmina muta, hoc est, custos secreti; Lxv
p.12. de leg. Connub. n.9 vt ait Eunomia ipsa Plautina apud Tiraquellum.

Multum loquaces meritò omnes habemur;
Nec mutam profectò repertam
Hodiè dicunt mulierem vllo in sæculo.

Quod si obijcias Leenæ meretricis constantiam, quæ vsquè ad mortem à tyrannis ex cruciata, ne coniurationis proderet consilia, morsu linguam abscidisse fertur, atque in tyranni faciem despuisse: vt qui interrogandi finem non faciebat, nō haberet, quam interrogaret. *Ambros*. Simile legitur de Epi- li. 1. de Virg. in
chari libertina in coniuratione aduersùs Neronem: vt de Ligustica muliere idem *Tacitus* Tacit. l. 18. Hist.
& de Quintilia *Iosephus*. Hæc enim prę-
ter naturam sunt, vel naturæ lusus. Effęminantur quandoquè viri, vt Heliogabalus: Ioseph antiq. 19 cap. 1.
Sardanapalus, nec propterea ab eis humana argumenta deduces. Fœmina rarò secreta, constans, & prudens, est

Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno

Bruta vidimus bicipita & inter monstra numeramus: Viraginem cum laudas; naturæ nouum exornas figmentum, quæ vel oblita defecit; vel abundauit solicita. Defecit sæpius, vnde in mares mutari fœminas non latet. *Plin. l. 7. Licinius, Mutian. A. Gell. li. Noct. Atticar. 9. c. 4.* Nec mutam facit amor coniugalis, uel maritale compescit imperium. Iupiter ipsi Iunoni, quia fęmineum sit Numen, non omnia protestatur pandere se- Lxvi
creta, *Homer*. Noli Iuno putare sciturum te omnes sermones meos. Id enim difficile tibi erit, quamuis uxor mea sis, & *lib. 11. Odißeæ. Agamēnonis*, vmbra monetur Vlysses, vxori Lxvii
non credere: vndè in patriam ignotus descēdens, omnium postremæ se patefecit vxori.

Tiberij exemplum à *Maluetio* allatum Lxviii
retorquetur: quando Augustus electis conscijs, comite uno Fabio Maximo, Planasiæ inuisit Agrippam. *Quod Maximum vxori Martiæ aperuisse: illam Liuiæ: Liuiam Tiberio. Neque multò post, extincto Maximo, (dubium an quæsita morte) auditos in eius funere Martiæ gemitus, semet incusantis, quod causa exitij marito fuisset*. Tacit. An. 2.
Hic enim Augusti arcanum fęmina pandet, vndè Augusti mors, & Agrippæ cædes.

Securiùs Legatus per fœminas aliena vsurpat mysteria, si solutus; vel sacrilegio

alieni

LXIX alieni coniugij (impio tamen more) vel concubinarum amplexu: vt de *Augusto* legitur, quum ratione potius quam libidine adulteria quæreret, vt ciuium suorũ consilia exquireret. Quid enim fœmina non reuelat impudica, dum amatorio volutatur complexu.

LXX *Id mihi magnæ quod parti est vitium mulierũ*
Quæ nunc quæstum facimus, quæ vbi suburratæ sumus (quam sat est.
Largiloquæ extemplo sumus, plus loquimur,
Lena apud Plautum in Cistell.
& Virgil. *epig. de Venere & Vino:*
Multos cæcus amor cogit secreta fateri.

LXXI Insidias non effugissent Massilienses à *Commano* Segoregiorum Rege illis structas, ni eiusdem Regis cognata in complexu Venereo adolescenti Massiliensi aperuisset. Quid si fœmina sigilli custos, & fida teneat arcanum? fœmina est. Ora eius & linguam si vincias, gestibus & nutibus pandet occulta. Dormiat, adhuc si dormientis mammæ sinistræ cor bubonis admoueris, confestim reuelabit secreta; vt ex Magorum sententia refert *Plinius.* Quin etiam tradit Democritus, si ranæ viuenti linguam extrahas, nulla alia corporis adhærente parte, ipsaque rana in aqua dimissa imponatur supra cordis palpitationem dormienti mulieri, eam quæcumque interrogaueris, vera responsuram. *Plinius lib. 32. c. 5.*

Tiraq. n. 18. ib. Quid si secreta sit?

lib. 29. c. 4. nequit tacere mulier.

Magistratui itaque vel in legatione, vel in castra mulierem ne adiungas; *Haud enim* (aiebat Cecina in Romano Senatu) *frustra placitum olim, ne fœminæ in socios aut gentes externas traherentur. Inesse mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuertant. Non imbecillem tantùm, & imparem laboribus sexum; sed si licentia adsit, sæuum, ambitiosum, potestatis auidum: incedere inter milites: habere ad manum centuriones: præsedisse nuper fœminam exercitio cohortium, decursu legionum. Cogitarent ipsi quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura vxoribus obiectari: his statim adhærescere deterrimum quemque prouincialium: ab his negotia suscipi, transigi: duorum egressus colli, duo esse prætoria; peruicacibus magis & impotentibus mulierum iussis, quæ pijs quondam alijsque legibus constrictæ, nunc vinclis exsolutis, domos, fora iam & exercitus regerent.* Vsque adhuc Cecina.

Sed mortali Reipublicæ fato, paucorum (narrat *Tacitus*) hæc adsensu audita; plures obturbabant, neq; relatum de negotio: neque Cæcinam dignum tantæ rei censorem. Mox Valerius Messallinus, cui parens Messala, ineratq; imago paternæ facundiæ, respondit: *Multa duritiæ veterum melius, & latius mutata, neq; enim vt olim obsideri vrbem: bellis, aut prouincias hostiles esse.* (Hinc vna Carthaginienses & Romanos confidentia perdidit: Illos Capuæ, hos Romæ. Tot vicibus reuocantur hostes, quot prisca disciplina laxatur) *& pauca fœminarum necessitatibus concedi, quæ ne coniugum quidem penates, adeò socios non onerent: cætera promiscua cum marito, nec vllum in eo pacis impedimentum. Bella planè accinctis obeunda: sed reuertentibus post laborem, quod honestius, quàm vxorium leuamentum?* (Cæterum in castris, Reipublicæ salus debet esse militare solatium. Onera sunt Magistratus & in prouincias mittitur Prætor vt diù noctuque excubet prò publica vtilitate.) *At quasdam in ambitionem, aut auaritiam prolapsas. Quid ipsorum Magistratuum, nonne plerosque varijs libidinibus obnoxios? non tamen ideò neminem in prouinciam mitti. Corruptos sæpè prauitatibus vxorum maritos: num ergò omnes cælibes integros? placuisse quondam Oppias leges, sic temporibus Reipublicæ postulantibus: remissum aliquid postea, & mitigatum quià expedierit. Frustra nostram ignauiam ad alia vocabula transferri nam viri in eo culpam, si fœmina modum excedat. Porrò ob vnius, aut alterius imbecillem animum, malè eripi maritis consortia rerum secundarum, aduersarumq; Simul sexum natura inualidum deseri, & exponi suo luxu, cupidinibus alienis vix præsenti custodia manere illæsa coniugia; quid fore, si per plures annos in modum discidij obliterentur? Sic obuiam irent ijs, quæ alibi peccarentur, vt flagitiorum vrbis meminissent.* Addidit pauca Drusus de matrimonio suo. *Nam principibus adeunda sæpius longinqua imperij. Quoties Diuum Augustum in Occidentem atque Orientem meauisse comite Liuia: se quoque in Illyricum profectum; & si ità conducat, alias ad gentes iturum haud semper æquo animo, si ab vxore carissima, & tot communium*

nium liberorum parente diuelleretur.

Hisce & grauioribus forsam suasus Moyses, cum in Ægyptum pergeret Sephoram duxit vxorem, in Pharaonem legatus. *Cumque eßet in itinere in diuersorio, occurrit* Exod.4. *ei Dominus, & volebat eum occidere*, quia tanto implicatus munere, mulierem duceret, quæ sola posset exturbare Rempublicam. *Forsitan* (ait August.) *in hoc loco possum intelligere quod displicuerit Deo, quare Moyses tanta mirabilia facturus vxoris impedimentum secum ducere vellet in Aegyptum. Vnde datur intelligi, quod ex illo loco remiserit vxorem suam ad socerum suum.* Vide Iure Consultos. [a] Liuia ne prætermittatur, *grauis in Rempub. mater, grauior domui Cæsarum nouerca*, modo *pater patriæ*, modo *mater*, Tiberio tandem suspecta; vt ille *moderandos fæminarum honores* suaderet; adhortando prius, *ne immodico fastu, se se offerret* (ait *Dionys.*) *quippe superbia omnes ea priores fæminas longo interuallo post se reliquerat: quæ Senatum, ac de populo, qui vellent domum ad se salutandam venire admittebat, idque ipsum in publicos commentarios referri curabat. Quin etiam epistolis Tiberij nomen matris aliquandiu adscriptum fuit, literæq; ad Tiberium datæ, Liuiæ etiam inscribebantur: ac nisi quod in concilium, ad exercitum, inque conciones venire non fuit ausa: cætera omnia, quasi ipsa imperium teneret, agere audebat: etenim Augusto incolumi plurimum potuerat, ipsaque se Tiberio imperium dedisse ferebat: ideoq; non æquata modò potestate cum eo regere, sed priores ipso regere volebat. Hinc multa extra consuetudinem populi Romani introducta; inuentique haud pauci, qui matrem eam patriæ, ac genitricem appellandam censerent: alij Tiberio ab ipsa nomen habendum, nimirum à matre vocato, vt à patre Græci. Quæ indignè ferens Tiberius, & decretos illi, exceptis minimis, honores improbauit, neque insolens quicquam agere permisit. Statuam quandam Augusto Liuia dedicare, ac propterea patritios, & equites cum eorum vxoribus conuiuio accipere statuerat. Tiberius neque dedicationem ei, nisi S.Consulto concessam permisit: & viris ipse epulum, illa tantum mulieribus (eo iubente) præbuit. Postremò ab omnibus actionibus publicis ei remotæ, curationem rei familiaris mandauit: quæ ipsa quum molesta ipsi esset, peregrinationes instituit, omnique modo se illi subtraxit; neque minima Capreas secedendi causa mater ipsi fuit.* Hæc sunt, quæ à comitante vxore sperare potest in Magistratu Maritus. Sic Agrippina Neronis mater principio administrabat omnia, quæ ad principatum spectabant: ambo vna exibant foras: illa respondebat legatis, literasque ad populos, & Principes, & Reges mittebat. Senatum ingressa obtinuere Patres, qui in Palatium ob id vocabantur, vt adstaret abditis à tergo foribus, velo discreta, quod visum arceret, auditum non adimeret. *Quin & Legatis Armeniorum, causam gentis apud Neronem orantibus, ascendere suggestum Imperatoris, & præsidere simul parabat, nisi cæteris pauore defixis, Seneca admonuisset, venienti matri occurreret. Ita species pietatis obuiam itum dedecori.* Tacitus. Sic Victoria Augusta Victorini mater, *mater Castrorum* voluit appellari; Aliæ quæ *Cesarissæ* factæ sunt, *Diacon. lib.* 17. & Bulenger. *lib.* 1. *de Imper. c.* 4.

[a] in l. obseruare. §. proficisci, ff. de off. Procon.

lib. 57.

Hæc in politicis aduersùs muliebre imperium: quod grauius in spiritualibus. Vnde animarum curam exercere prohibetur, *c. dilecta, de ma. & obed.* quæ sunt ordinis Ecclesiastici agere non permittitur, & si ordinetur, nullus ordo; sed veluti in flumine est proiectus character. *In principio caus.* 15. *q.* 3. *c. noua de pœnit. & remiss.* Abbatissæ nec moniales suas benedicunt; earum confessionem non audiunt; Euangelium non legunt: sacra vasa non tangunt, *c. sacratus. c. mulier. d.* 23. non excommunicant, licet prælaturam cum iurisdictione teneant. *c. de monialibus. De sentent. excom.*

CAPVT QVINTVM.

FOEMINA FORTIS.

1 *Regnum penes sapientes.*
2 *Fortitudo Regum propria.* 3. *quid sit? fortis, quid sit, & vnde.* 20. *fortitudinis finis.*
8 *Alexandri Maced. magnanimitas.*
9 Nec Hercules contra duos, *prouerbium vnde?*

Au-

10 *Audacia quid.*
14 *Publica utilitas omnibus præferenda.*
14. 27 *Mulieres fortes.* 24. *à mollitie* 25. *cum dentibus nata malum omen.*
23 *vir à viribus.*
24 *maribus inest maior pulsus, quàm fœminis.*
24 *Helleborum cur fœminis non detur.*
26 *Fœmina castris prohibita.* 30. *cum nubit cur Caia dicta?* 32. *facilè in hæresim labitur.* 36. *mulierem vincere, dedecus est.* 38. *cur citiùs pubescat.* 44. *si fortis, per accidens est.*
26 *Castra, quasi casta.*
30 *Mos traducendi sponsam domum.*
31 *Mars unde dicatur?*
33 *Viri effœminati.*
35 *Sesostris Rex quo titulo victos inscriberet.*
40 *Zeusis cur tardè pingeret.*
42 *Inter fœminam, & Deiparam nulla proportio.*
43 *Masculus semper prior nascitur, quàm fœmina.*

AVreo seculo, quo penes sapientes regnum fuisse Possidonius iudicat, trinum legitur fuisse Regis officium: suadere, vel dissuadere, vtilia atque inutilia monstrare: & infirmiorem manu, & animo à validioribus tueri. Horum prudentia, non tantum quid deesset suis prouidebat: sed & fortitudo arcebat pericula, beneficentia augebat, ornabatq; subiectos. *Seneca ep.90.* I

II Postrema hæc virtus Regia est, & vix alij communis. Regem namque sine regno haud fabulosum duco, cum sibi dominari sit celsitudo & libertas imperij. Hæc, quæ vulneribus, coronis, campestri puluere, opimis spolijs, militari signo, torque, ense, scuto, veluti fidissimo & perenni testimonio, personas & posteros heroas resonat, & fortissimos publicat. Quid sit? vitia, quæ *fortitudinem* circumstant, *timor* & *fiducia* explicant. Vnde *medium* dicitur à Philosopho *inter timorem & fiduciam*. Timidus omnia timet. Temerarius & tumidus omnia sperat. Fortis timet, quæ timere honestum, & non timere turpe: vt infamiam: qui enim eam timet modestus, ac verecundus: qui non timet, impudens. *Ille vir fortis, qui circa præclaram mortem impauidus fuerit*. Natura an omnes homines fortes æquè produxerit? corporum negat dissonantia. Frigidiores natura timent. Calidiores, nimis præsumunt. Temperati, vt plurimum fortes: quod enim bile audent, frigido reprimunt. Decipitur vulgus, cui fortior est quem cordis arguit magnitudo, & quantitas. Quid enim Leone fortius? cor licet habeat exile. Paruo in corde quia inclusi spiritus vitæ, fortius pectora calefaciunt; vnde fortitudo, quandoque fiducia, & furia. Ex aduerso, calido deficiente, timor exoritur. Inde temerarius sudat: timidus trepidat: Fortis animoso peragit consilio. Hisce passionibus corporea instrumenta respondent. Nam oculus rutilat; color furuus; ætas virilis; pectus latum; corpus toris eminens, atque lacertis, erat in Hercule, qui imago dicitur fortium. *fortitudo quid?* III *Moral.3 c.6.* IV V VI VII

VIII Fortitudinem adiuuant generosa progenies, & auorum facinora: Educatio: locus, patria, vt apud Græcos Spartani; inter Hispanos Cantabri. Vsus tandem, quo senex virtus reficitur. M.Alexander solis quadraginta veteranorum millibus, Orbis expeditionem aggreditur; & magis mirabile, quod vincere cogitauerit, quàm quod vicerit. *A... magnitudo.*

IX Ex obiecto tandem à timore, vel fiducia fortitudo distinguitur. Gigantes ne fortes dicas, qui contemnentes fulmina Iouis, autumabant Deum obruere lapidibus. Omnia experiri pericula fortitudo non appetit. Timet fortis superna iacula, non ictus hominum; timet famem, pestilentiam, naufragia, vulgi insaniam, tyrannidem principum; non vulnera, nec sanguinem. Vt temerarius est, qui supra vires pericula tentat: sic timidus, qui onera sibi fugit æqualia. *Alcides* in Olimpicis duos sustinere impotens, & victus; & noluit inde solus pugnare aduersùs Hydram, & Cancrum; periculi socium Iolaum duxit, vndè proloquium *nec Hercules contra duos*. Sibi imputet, qui imminentia mala non timet. Fortiorem se non timere dementis, non fortis est. Malorum omnium pessimum est, non mæreri consolatorem. X XI

XII Audaces & temerarias insimulant Zenobiam & Cleopatram, quia hostem fortiorem

rem non formidarunt lacescere. Huius fortitudo in triumpho maluit erubescere, quàm mori. Illius verò ruborem criminis, mortis delet pauore. Zenobiam remeauit Aurelianus in triumphum. Cleopatra triumphanti moriens præcurrit Augusto. Illa piaculum temeritatis auget pauore mortis. Hæc rumore fortitudinis, purgauit infamiam fiduciæ.

Famà fortitudo resonat, non tamen va-
XIII nam respicit gloriam, sed iustitiam, & honestatem; quam propugnare patria exigit, natura iubet. Fortitudinis gloriam non à populorum postulat plausu, sed à periculi causa. Si pro Dijs, patria, & parentibus arma tractasti, fortis es, licet inuidia vituperet, vel æmulatio non laudet. Spartana mulier eo in prælio, quo non longe ab vrbe decertabatur, quinque liberis sub vexillis missis, venientem indè quendam rogauit. Quomodò Lacedemoniarum rerum summa versaretur? respondente autem illo, *filios eius omnes interijsse*: Mulier ad eum, *Malo*
XIV *tuo fato, hoc à te non petij, sed vt patria res se habeat, rogaui*: eo replicante: *Omnia bene cedere*: dixit mulier *iam filiorum mortem non doleo*. Similiter alia Lacedemonia, cum agnouisset filium in prælio cæsum, monuit, *Vt quemadmodum habebat eum, sepelirent: quoniam pro eo alium ad prælium*
XV *missura erat*. Quod de quinque liberis Spartana, de septem mulier Hebræa Machabæorum mater & martyr, Septem filiorum funera spectans, stetit saxea inter tyrannorum, & tormentorum phalanges. Contra legiones, filiorum manipuium ducens, *Ite* (inquit) *ò meum agmen; Hoc vultu, quo fœminam videtis, docere non solas Lacænas viros parere. Mei Liberi non estis, nisi estis liberi*. Hoc dicto, rixantur protinùs de supplicio filij; nec Mors timetur, sed mora. Quæris, an mater fleuerit? lacrymas suas alienis ridebat in oculis. Singulos tuebatur intuendo, Aquilæ similis; quæ alumnos format obtutu. Sic vno die, septies mater & martyr, post septena filiorum funera exarsit; & Planetarum numero addidit firmamentum. Hæc planè Deo restituit obedientiam, quam si de paradiso deturbauerat Ebræa mulier, Ebræa vidua remittit; & ne exularet amplius, in Cœlum relegat. Fortissima fœmina, hoc solum deerat Iudaicæ gloriæ, vt colus numeraretur inter trophæa. Tyrannorum Fata, vt indè pereant, vbi promittitur securitas. Iniquo ferens animo. Aretaphila vxor Nicostratis Cyrenensis tyranni patriam à marito oppressam, eum de medio tollere, consilium XVI
inierat; sed crimine ad Caluiam matrem, socrumque Aretaphilæ delato, licet sæpè petita tormentis, negauit fortis, vsque dum constantiæ testimonio, delatione purgata, illa verò restituta marito, eum veneno sustulit, & tandem patriæ libertati consuluit. Non longe Archidamia Spartana, quæ patriam obsidente Epirotharum Rege Pirrho, XVII
cum Lacedemonij, primis tenebris fœminas in Cretam mittere decreuissent, *in Senatum cum gladio venit, viros iurgata, si viuendum fœminis putent, Sparta euersa?* Cum viri in hostium castra vallum ex curribus facere statuissent, vndè stationem ab impetu elephantorum tutam habentes, resistere possent (. Hoc facere incipientibus,) venerunt virgines ac mulieres vnà cum senioribus, vt sibi id opus conficiendum relinquerent, eos verò qui pugnaturi erant, quietem agere corporaque curare iusserunt. Ipsæ insuper tertiam partem fossæ fecerunt (erat latitudo sex cubitorum, profunditas quatuor, longitudo sesqui propemodum stadij) Postridiè summo mane cum hostes mouerentur, mulieres arma, telaque viris ministrantes, pugnare viriliter hortabantur, *quod dulce quidem in oculis patriæ vincere esset, præclarum verò in manibus matrum ac fœminarum interire*. Sic Persis Cyro duce cum Medis XVIII
pugnantibus, tandem fugientibus, obuiam processere mulieres, sublatis tunicis: *& quò* (inquiunt) *contenditis? Vndè egressi estis, eò introire vultis?* Quibus fœminarum verbis, rubore Persæ suffusi, regredientes in pugnam, hostem vicerunt. Carthagine ca- XIX
pta, Æsculapij templum supererat in arce opulentissimum: hinc supplices ad *Scipionem* venere rogantes: vt ijs, qui ex Byrsa (nondùm enim recepta erat) excedere statuissent, salutem donaret. Annuente *Scipione*, quinquaginta millia promiscuæ multitudinis ex Byrsa exierunt. *Hasdrubal* cum vxore, & liberis, & noningentis transfugis, desperata venia, templum nonnihil tutati sunt. Demum omnibus fame, vigilijs, labore fessis, *Hasdrubal* occultè ad *Scipionem* tran-

publica vtilitas omnibus præferenda.
Fulg. lib. 5. c. 10.
Thesaur. in elog.
Egnatius li. 8. c. 3.
Plutar. in Pyrrho.
Polyænus lib. 6.

transfugit: quem vbi qui in templo erant ante pedes ducis constitutum viderunt, eius perfidiam execrati, ædem incendunt: sic melius quàm per varios cruciatus, perituri. Hasdrubalis vxor quum se se, quantum in eo rerum tumultu & vltima desperatione potuit, exornasset, ex aduerso hostium, summo fastigio templi constitit: duobus filijs ante pedes constitutis, ibi alta voce *Hasdrubalem* vt patriæ, coniugis, liberorum proditorem insectata, ambos filios in conspectu patris, & Romani exercitus obtruncat, seque cum illis in subiectam flammam deiecit.

Sabellicus Dec. 5.lib.9.

XX Fortitudinem itaque ne gloriæ vanitate metiaris, sed Deorum vultu, patriæ religione, parentum salute. Indignè viuit, qui mori formidat ob quem viuit. Vitæ munus hoc vno beneficio pensatur, eiusdem vitæ sacrificio. Patribus multum debemus, vnde nascimur; sed plus patriæ tenemur, per quam viuimus. Dulcis amor patriæ, & satis vixit qui ob patriam moritur; vt nimium vixit, qui patriæ superuixit; & parum vixit, qui patriæ inutilis vixit. Vulnera, propter gloriam, sanguis ob statuam, labores ob laudem haud fortitudini fortia; sed propter Deos, propter patriam, propter parentes. Fortis aliquando cedit, numquàm fugit. Nam cedere maiori minorem natura docet. Fugere mors ipsa fortitudini suadere non potuit. Moriendo namque, ex hoc mundo haud fugit, sed egreditur. Omnia quæ congerit Patria, cum ergà nos præparet, cur non rependimus? Aquilejenses mulieres tanta fide contra *Maximinum* prò Romano pugnarunt Senatu, vt funes de mulierum capillis necterent, quibus sagittas excuterent, deficientibus neruis.

XXI

XXII Carthaginienses patria excedere à Romanis iussi, desperatione acti, licet armis, ac nauibus expoliati, bellum renouant; & cum opificia sacra, profanaque in vsum belli conuerterent; Mulieres quoque memorabili exemplo, cannabis, & lini inopia capillos sibi secuerunt. Pretiosi funes, fortissima ligamina, quibus veluti Fato salus implicata Reipublicæ, ac nexu inclusa Gordiano eludi poterat, non solui.

Sabell. li.8.Dec. 5.

Si hæc ita se habent, cur fortissimis mulieribus habenas non laxamus imperij? Consilio manu, sanguine, vita, redempta patria? restituta Respublica, manumissa libertas haud satis sunt, vt eis aperiamus castra, concedatur tribunal, erigatur thronus?

Suasorias istas si in Heliogabalum conuertas, imperarent oppidò fœminæ, si in viros, cum vir dicatur, quia in eo maior vis quàm in femina, *Hippocr.6. Epid.* & hinc virtus nomen accepit teste *Lactantio de Opific.Dei c.12.* Mulier verò à mollitie non tam animi, quàm corporis, vndè maribus maiores pulsus inhærent quàm fœminis. *Galenus de pulsib.* Ouidius etiam in descript. Iphidis fœminæ in marem *lib.9. Metamor.* XXIII *vir à viribus.*

XXIV *Helleborum non datur fœminæ.*

-----Nec candor in ore
Permanet: & vires augentur: & acrior ipse est,
Vultus, & incomptis breuior mensura capillis,
Plusq; vigoris adest, habuit quàm fœmina

Et *lib.2. Fastorum.*

Quid faciat? pugnet? vincetur fœmina pugnās

Et Silius *lib.2.*

Parietibusq; domus imbellis fœmina seruet.

Hinc Philosophi docent Helleborum, vti graue medicamentum fœminis non dari, vel minus dari, quàm viris. *Tenera enim mulier* (ait Moyses *Deut.28.n.56.*) *& delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem, & teneritudinem nimiam.* Partes, quas velut arma natura animalibus dedit, vt dentes, cornua, aculeos, calcaria, & cætera generis eiusdem: aut maribus tantum naturam concessisse, aut certè potiores, atque robustiores, quàm feminis auctor est *Aristoteles de Gener. anim.7.c.10.* Romanis cum lex esset, portenta, atque prodigia alio ex vrbe deportanda, *Valeriam* fœminam, quę Regum temporibus inauspicato quidem exemplo cùm dentibus in vrbe nata erat, & Aruspicum responsis exitio diceretur futura ei ciuitati, in quam deferretur, Sessapiam tum florentissimam translata fuit, nec citra illius vrbis exitium. *Petrus Crinitus lib.22.c.10. de Hon. Discipl.* Mulier dentata hieroglyphicum est bellicosæ mulieris, quæ castris ominosa semper & imperio. Nullam apud veteres Romanos fœminam in castris fuisse, non tam Scriptorum docemur testimonio illius æui, quā Isidori, qui *Castra* dicta voluit, quod in ijs castraretur libido, & ab eis fęminæ longè degerent. Nunc verò *Castra* per antiphrasim, quasi minimè à scortis & libidinibus castrata appellamus, vt

XXV *fœmina cum dentibus nata malum omen*

XXVI *castris prohibita fœmina.*

vt probant Scipio, quum ad Numantiam duo millia Scortorum è castris eiecerit; & *Frider.I.* Imper. aduersùs Germanorum mores, qui ad bellum non pergebant sine mulierum plaustris, legem tulit

Non erit in nostris nobiscum fœmina castris,
Qui reus extiterit, spolijs nudatus abibit;
Turpiter, & naso mutilabitur illa resecto.

XXVII Telam, colum, & ancillarum custodiam
fœminis natura mandauit aiebat, Hector ad vxorem *Homer. lib. 6. Iliad.* Pheretina Regno Cyreneorum pulsa, ad Euelthonem Regem Cypriæ Salaminis profecta precabatur, vt se Cyrenem cum exercitu reduceret. Ille omnia potiùs quàm exercitum dabat. Pheretina id quod dabatur, accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum, si ei petenti daret exercitum. Quumque identidem, ad omnia quæ dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam Euelthon dono fusum aureum, atque colum penso circumdatam, dicens: talibus rebus donari feminas, non exercitu. *Herodotus lib. 4.* His mirè concinit illud Virgilij 7. *Ænead.*

Cura tibi Diuum effigies, & templa tueri
Bella viri, pacemq; gerant,

& Ouid. 12. *Metamor.*

——————— Columq;
I, cape cum calathis: & stamine pollice torq;
Bella relinque viris.

Quod forsan Poetæ à sacris paginis, mutuarunt, vt in Ouidiana Poesi, videre est diuina mysteria. *Ecce hoc inueni* (inquit Ecclesiastes) *vnum & alterum, vt inuenirem rationem, quàm adhuc quærit anima mea, & non inueni,* τὸ. *& alterum.* [f]. Caietanus Italicæ linguæ proprietatem sequens vertit *vnum* per *vnam*, idest diligenter mulierum omnium naturas, studia, passiones considerani. Quid tandem es assequutus? *Virum de mille reperi vnum, mulierem ex omnibus non inueni, n. 28.* Virorum vnum reperi, qui merito iustitiæ, fortitudinis, *viri nomen* mereatur. Fœminarum verò quæ à prudentia, consilio, & fortitudine possit laudari, nullam. Sibi tamen Salomon aduersari videtur, nam *Prouer. 31.* mulierem appellat fortem. *Mulierem* (inquit) *fortem quis inueniet?* irrisionis sunt verba quasi chimeram proferat. Montem aureum, vel lacteum quis inueniet? *procul* (adiungit) *& de vltimis finibus*, hoc est, ne quæras in patria, sed in vltimis finibus terrarum: vnde cum Salomon non vni loquatur, sed omni nationi, & ei quæ est in Orbis regione finitima, idem est, ac si doceat, *mulierem fortem ne quæras.* Nam qui in Oriente, debet quærere in Occidente: & ex Austro pergere in Aquilonem. Finge tamen repertam hanc pretiosam margaritam, eam forsan ad regendam manuduces. Rempublicam; vel in castra ad arma tractanda? *Quæsiuit lanam* (respondet Salomon) *& linum, & operata est consilio manuum suarum, de nocte surrexit, deditque prædam,* (idest cibum) *domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Considerauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Gustauit, & vidit quia bona est negociatio eius; non extinguetur in nocte lucerna eius. Manum suam misit ad fortia* (habent septuaginta ad vtilia) *& digiti eius apprehenderunt fusum. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem: Non timebit domui suæ à frigoribus niuis, omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. Stragulatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.* Si domesticæ disciplinæ tantùm fœmina
præsidet, licet fortis: quis munia obierit XXVIII
Reipublicæ? *Nobilis in portis*, (scilicet in Magistratu, qui antiquitùs locabatur in portis ciuitatis) *vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.* Nec obijcias & mulierem à Salomone *in portis* locari *& laudent eam in portis opera eius*: non enim locatur mulier in portis Senatus, vel Magistratus, sed laudant eam in portis opera eius domestica, quæ à marito resonantur in portis ciuitatis. *Laudant eam in portis opera eius*, quia dum maritus sedebat in portis XXIX
sola veste & toga vxoris manibus texta induebatur, vt de *Alexandro Macedone* legimus apud Plutarchum in *Alex.* & *Augusto* in *Alex. ab Alex. lib. 5. c. 8.* Mos erat tum
Romanis, cum Græcis sponsam Domum XXX
sponsi comitari lana, sandalijs, colo, fuso; cum autem peruenisset ante ianuam sponsi interrogabatur, quænam vocaretur? *Caiam esse* respondebat: Quod ea prima rectam tunicam texuisset, qualem spósa induit *Plinius lib. 8. cap. 48.* Vt virorum itaque ar-
ma gladius, ensis, galea; fœminarum sunt XXXI
colus,

colus, fusum, lana. Hinc Varro *Martem* ita dictum scribit, quòd maribus in bello præesset. Quid si fœmina dux esset? *fœmina æquè miles*; Græcorum est adagium, quod aptè (*Cyprianus* explicat) *mulieres ad om-*
XXXII *nia delicatæ, ad vitiorum sarcinas fortiores sunt viris*. Has veluti satellitium in partes suas facilè ducunt hæretici. *Simon Magus*
XXXIII Helenam habuit meretricem. *Nicolaus Antiochenus* choros duxit fœmineos. *Marcion* ad maiorem lasciviam mulierem Romam præmisit. *Apelles* Philomenem comitem habuit. *Montanus* Priscam & Maximillam priùs auro corrupit, quàm hæresi. *Arius* vt Orbem deciperet, sororem Principis ante decepit. *Donatus* Lucillæ opibus adiutus est. *Elpidium* cæcum *Agape* cæca duxit. *Priscilliano* iuncta fuit Galla non gente, sed nomine. *Hieronymus epist. ad*
XXXIV *Ctesiphontem*. Qui de muliebri, itaque glorientur fortitudine, & muliebri decorentur titulo, *Salucte viri effœminati*. Sic Ennius cum notare vellet mollitiem, & segnitiem militum, muliebria dixit eorum ingenia. *O iuuenes, iuuenes, animos geritis muliebres*. Parum interest, ait Philosophus *Moral.* 3. Feminæ imperent, vel viri effœminati. Sesostris Rex Ægyptiorum, victo-
XXXV riarum cumulo celeberrimus, vbique fortitudinis suæ trophæis erectis, insculpto victoris, & patriæ nomine, muliebria genitalia adsculpebat in cippo, si nullo cruento certamine, ciuitatem illam & populum deuicisset; ne apud posteros se excusarent, vel hostium multitudine, vel Felicitate victoris; sed propria ignauia se testarentur infames. Ipse verò ex aliena infamia famam
XXXVI dedignaretur accipere. Fœminam namq; occidere vt iniquum; ita & vincere parum. *Cur* (ait Aristoteles) *lib. problem.* 29. *c.* 11. *mulierem interficere iniquius sit, quàm virum, quanquàm naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusque proinde iniuriam facere potest. Etenim eniti aduersus id, quod longè infirmius est, nihil virile, imò stolidum, atque iniquis-*
XXXVII *simum est*. Theodora Imperatrix, cum ei Rex Bulgarorum, mortuo marito Theophilo, bellum per legatos denunciasset. *Fore ipsi ignominiosum* (respondit) *siue vincat, siue vincatur, propterea, quod cum fœmina pugnasset*. Hoc responso Bulgarus & à bello abstinuit, & fidem coluit Christianam. Quanta enim viro gloria, fœminam vincere quæ boleto comparatur. Considera nu- XXXVIII
ptias, in quibus nonnisi pubes, hoc est in decimo quarto, se immiscet masculus; femina verò in decimo secundo, & ante. Sed quia infirmior, & imbecillior citius pu-
bescit. Debiliora enim quà faciliùs XXXIX
perficiuntur, & corrumpuntur. Citò nata, citò pereunt. Diù elaborata ferunt
ætatem. Quemadmodum exilia poma citiùs XXXX
maturescunt, robusta serius. Salices citiùs crescunt, quàm quercus. Iactanti Agatarcho se citissimè pingere; cum Zeusis tardissimè. *Tu tempori* (respondit Zeusis) *ego æternitati pingo*. Ita fœminæ ex Aristotele 7. *de nat. animal.* vti citiùs pubescunt, & senescunt. Subiungit Accursius, *quia mala herba citò crescit. l. qua ætate. 5. ff. qui testam. fac. poss.* Quod venustè quidam Poeta. Germanus ita vertit.

Vt Lolium segetes crescendo vincit, & altè
Emicat hortorum carduus inter opes:
Fœmina sic maribus citius consurgit in auras
Fœmina non vllum ferre parata modum.
Nimirum prauæ crescunt velocius herbæ,
Fœmina quas inter connumeranda venit.

Porrò eadem ratione soluit Bodinus *lib.* 5. *de Repub.* cur fœminæ vbique mares numero XXXXI
vincant? quia in naturæ vniuersitate, deteriorum rerum maior est affluentia, quàm prætiosarum.

Nec Virginem Dei Matrem opponant, quasi imbecillitas sexus contumeliosa sit XXXXII
Virginæ Deiparæ? Nam illam ab initio, & ante secula creatam possederat Dominus. Ab æterno ordinata, & ex antiquis antequam terra fieret, cum Deo erat cuncta componens. Mala nostra nec vidit, nec tulit, nisi vt genus repararet humanum. Ab ea itaque quæ dicitur, & est *Salus infirmorum*, ad eam quæ est causa mortis, & origo malorum, violenta est illatio.

Muliebrem fateamur imbecillitatem, ob quam præsumptio iuris inoleuit, vt si mas XXXXIII
& fœmina eodem casu mortem obeant, præsumitur vir tanquam robustior fœminæ fuisse superstes, *l. si quis duos, §. si maritus, ff. de reb. dub.* Ex aduerso cum quæritur vter prior natus sit, mas an fœmina? marem dicas ex Baldo *l. idem erit, ff. de statu hom.* Columbæ cum vno eodemque partu marem, & fe-

Viri effœminati.

mulierē vincere dedecus est.

Inter fœminā & Deiparam nulla proportio.

feminam edant; exeunti masculo semper fœmina cedit vel virium debilitate, vel reuerentiæ testimonio, quam ipso in vtero natura docet: *Aristoteles 6.de Animal. c.4.* idem de canibus tradit Plinius *lib.10.c.68.*

XXXXIV Diogenem respice lector, qui inter nostras lucubrationes fortem quærit mulierem. *Fœmina* inscribitur *Fortis*, quinta hæc dissertatio, cum in ea debilem, mollem, tenellam insequamur. Spartanæ, quæ viros corripuere timidos, & Persides, quæ militem retinuere fugientem, molles itaque erunt, & imbelles. Mulier (respondeo) est in conuiuio, non Spartana: vt Heliogabalus non facit virum, nec Spartana mulierem. De viro & fœmina est declamatio, cum à virtute, hanc à mollitie non tam gesta, quàm organa probant. Fœminam aliquando virescere, est naturæ phenomenum. Licet Sol patiatur ecclipsim, quum in eum Luna superbit, dices tamen Lunam Sole minorem.

CAPVT SEXTVM.

FOEMINA STATIONARIA.

1 Fœmina non adest conuiuio. 2. fœminarum Babylon. inhonestas in conuiuio. 8. Eleusinem cur pergere vetita. 9. domum deportata, ei calceamenta prohibita. 10 cur in paradiso creata, cum vir extra 11. fœminæ vna laus, domum regere 13. nec religionis prætextu domum exeat. si in canonem, si quis suadente *incidat Romam non pergit 14. cur pilos in facie non habeat. 15. est hortus conclusus. 16. nocti assimilatur 18. Lunæ 19. hospitem fugiat 26. cum est in itinere, non debet regredi. 29. inhonesta, creditur, si in publico appareat 31. debet velata incedere etiam corã patre 38. vultum quando aperiat 41. puniatur à viro 42. qua pœna? 43. eius honestas quali instrumento possit à viro custodiri: 45. ferè omnes impudicæ 47. laudari & defendi ab eo, qui non est maritus, impudicum est 49. fœminarum vitia solus maritus scire potest 50. prudens astutia seruandi honestatem.*

3 Repudij causa iusta si fœmina viro inscio, in theatro, vel in publico fuerit. 4. Si aperto capite foris sit visa. 5. Vel secreto loquens. 7. Ob solam suspicionem.

8 Lycurgus vxorem damnat.

11 Dianæ templum cur crematum.

12 Venus cum testudine quid?

17 Seneca materteram laudat, quia stationariam, & inuisam.

19 Sara se abscondit in tabernaculo.

20 Themistocles sub specie mulieris fugit.

21 Currus quo vehitur sponsa, cur comburatur?

22 Gynecæa quæ?

25 B.Virgo Maria vbi habitaret?

28 Solitudinem quærit.

35 Iphigenia cum immolanda, pedes cooperit, cur?

48 Susana toto vitæ tempore velata incedit.

FOeminam non in throno, non in castris cum locare natura permittat; vbi erit statio eius? forsan in balneo, vel in conuiuio, vel in theatro? locum petit, si viri natiuitate socia, erit etiam in peregri-
I nationibus comes? Græcorum consuetudo muliebrem sexum à conuiuijs amouit, nec in virorum symposijs accumbebat mulier, nisi lenocinio clara, & meretricio infamis. Vel matronalem enim virginalemq; pudorem offendit iocantium libertas, vel iocandi libertatem retardat præsentia muliebris. Hinc apud Terentium iubente Thrasone in conuiuium Pamphilam introduci, indignata recusauit Thais. Impossibile ducens, suis pudicam restitui, si virorum accumberet in conuiuio. *Muretus lib. 7. var.lect.c.2.* Ab honestate semper inhone- II
stas sumit incrementa libidinis; vt apud Babylonios, Fœminarum conuiuia ineuntium Modestus erat habitus, deinde summa quæque amicula auferebant, profanato pudore. Ad vltimum vna corporum velamenta proijciebant non meretrices tantùm, sed matronæ, & viri, apud quos comitas erat, III
corporis vulgati ludibrium. *Curtius lib.5.* Hinc inter diuortij causas, hanc tulere Romani, si Circensibus, aut alijs Theatralibus

libus ludis inuito marito, mulier interfuiſ-
ſet *L.conſenſu C. de Repud.* Horridum huc
facit *C.Sulpicij* Galli maritale ſupercilium,
cum(*Valer.Max.lib.6.cap.3.*)Vxorem dimi-
IV ſit, quod eam aperto capite foris verſatam
cognouerat: abſciſſa ſententia, ſed tamen
aliqua ratione munita. Lex enim (inquit)
tibi meos tantùm præfinit oculos, quibus
formam tuam approbes. His decoris in-
ſtrumenta compara, his eſto ſpecioſa, ho-
rum te certiori crede notitiæ: Vlterior tui
conſpectus ſuperuacua imitatione accerſi-
tus, in ſuſpicione & crimine ſubhæreat,
V neceſſe eſt. Nec aliter ſenſit Q.Antiſtius
Verus, repudiando vxorem, quòd illam
in publico cum quadam libertina vulgari
ſecreto loquentem viderat: Nam (vt ita
dicam) in cunabulis & nutrimentis culpæ,
non ipſa commotus culpa citeriorem deli-
cto præbuit vltionem: vt potiùs caueret in-
iuriam, quàm vindicaret. Iungendus eſt
VI his P.Sempronius Sophus, qui coniugem re-
pudij nota affecit, nihil aliud quàm ſe igno-
rante ludos auſam ſpectare. Sic dolum
olim fœminis occurrebatur, mens earum
aberat à delictis. *Val.Max.* Nunc dum ip-
ſæ adulterinis tripudiant coniugijs, glorian-
tur viri de lenocinio, vt falſo gaudio inuo-
luant dolorem infamiæ. Antiquis ſola ſuſ-
VII picio vertebatur in crimen, & ſolo rumore
innocentiam lædebat infamia. Cæſar repu-
diauit vxorem; quia Clodio ſuſpicaretur di-
lectam. Lycurgus lege vetuit, ne mulier
VIII Eleuſinem proficiſceretur, veritus, ne à
diuitibus dato precio corrumperetur; addi-
ta pœna drachmarum ſex millia. Vxorem
porrò Lycurgi inobedientem ſycophantis
accuſantibus, talentum dedit. Quod cum
poſtridie illi vitio daretur, reſpondit Lycur-
gus. *Ego dare conſpectus ſum, non accipere.*
Eraſmus *lib.8. Apopht.* Quò igitur relegamus
IX mulierem? domum deportamus, vt ibi in-
ter animalia domeſtica curam gerat familia-
rem, & diuitias à viro cuſtodiant acquiſi-
tas. Propterea Ægyptijs fœminis calcea-
menta haud dabantur, quo domi ſe conti-
nerent. Vxorium eſt ornamentum aut cum
marito, aut per maritum loqui. *Plutar.in
præcept.connubial.* Condidit Deus hominem
X ſed extra paradiſum; in paradiſo verò mu-
lierem; creatum enim hominem tulit Deus,
& poſuit in Paradiſo voluptatis, *Geneſ.2.*
num.15. cuius ex dormientis coſta fœminam
elaborauit, *num.22.* Sed vnde omnium Im-
peratori, ad quem paulo poſt accedunt bru-
ta, teſſeram ſubiectionis, & feudi fidem
profeſſura, campus & ager datur in patriam;
cum Regia Paradiſi traditur in domicilium
ei, quæ foret viro ſubiecta. Homo ne
exardeas, foras enim in agro efformaris,
& campus tibi datur in patriam, vt publico
poſſes euagari foro, & totius Orbis latiſſi-
mo currere campo. Fœmina verò intra Pa-
radiſi clauditur valuas, vt ſecretis recondi-
ta penetralibus, & deambulando quiret
ſibi mandatam menſurare terram, extra
quam nec ei hominem, nec eam homini
inuiſere liceret. Vitio datur quidquid gene-
roſum, & virile extra muros fœmina ten-
tat. Vnde laudes, epitaphium docet:

Hoſt eſt Epitaphium haud pulchrum pulchræ XI
fœminæ
Suum maritum corde dilexit ſuo,
Domum ſeruauit, lanam fecit,

Clytemneſtra ita Agamemnonem alloqui-
tur maritum.

Quin tu foris, quæ ſunt, agas negotia
Curas ego tractabo domeſticas.

Lacæna quædam captiua facta, cum inter-
rogaretur, quid agere ſciret? *Domum* (in-
quit) *bene gubernare.* Huc Regius canit
Pſalmiſta, *Vxor tua ſit vitis abundans*, ſed
*in lateribus domus tuæ. Neque domibus ex-
ternis aſſideas, neque menſis.* Nazianze-
nus *in documen.Virgin.*

Excedis ò Mulier, limites vxoris
Per atrium. Nam veſtibuli fores, vltra
Domum eſſe ab ingenua matrona exiſtimantur
Vlterius autem perſequi, & in viam currere
Canis eſt opus, idque conuicijs affecti, ò Rhode,

Mænander apud *Stobæum*

Magni Alexandri natali die templum Dianæ
Epheſiæ concrematum (tradit Plutarchus *in* XII
vita Alex.) & iure; quia in Alexandri ortu
obſtetricando occupata Dea, ſuam deſere-
rat ædem. Myſtica erat Venus illa, quam
Phydias teſtudini ſuperpoſuit; tum vt len-
to illo greſſu, quo hæc graditur, ſignificá-
ret mulierem clauſam, & à foro alienam:
tum quia, ſicuti teſtudo nonniſi de loco
mouetur in locum, quàm intra teſtaceam
domum ſuam clauſa; ita mulierc clauſtra
domus, vel raro ægrediatur, vel nunquàm
etiam pietatis, & religionis prætextu. San-
cta

cta illi domus, vbi sacra peragat; ne sacrilega domum deserat, vt templum adeat.
XIII Pepererat Anna, quæ ex voto conceperat; cumque cum viro suo Helcana iuxta consuetudinem legis teneretur in templum ascendere, non ascendit: Dixit enim viro suo: *Non vadam? Num.22.* Sed cur *non vadam*? legem fœmina spernit, & postquàm parit fœcunda, sterilis fit in gratiarum actione? Fœminarum genus (respondet Oleaster) decet non hinc inde discurrere, etiam pietatis aut religionis prætextu. Amat hoc genus exire, amat hic indè discurrere: & quia à viris suis sæpè arcentur, causam religionis aut pietatis mentiuntur: vt ergo licentiosum genus teneret officio, occasiones vagandi præclusit. Inde si in canonem *si quis suadente, &c.* inciderit mulier, ab Episcopo absoluitur, nec opus est eam adire Pontificem; quia periculosum mulieres peregrinari, & virorum cœtibus immisceri. *Host.Io.And.Panor. in cap.mulieres. de sentent.excomm.* Pilos in facie non postulat
XIV genus fœmineum (inquit Galenus) *lib.11.de vsu partium*) in frigora & brumas, quia sub tecto vitam agentes, domi vt plurimum Philosophantur. *Semper te* (inquit Hieronymus *Epist.22.ad Eustochium*) *cubiculi tui secreta custodiant. Audies à sponso: Hortus*
XV *conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Cant.4. Caue, ne domum exeas, & velis videre filias regionis alienæ. Dira egressa corrumpitur.* Nocti assimilaris
XVI vt homo diei. Quoniam vt ille actu publico fit clarior, tu obscurior. Vel clarescis, cum tenebris domus coniugalis es inuoluta. Materteram suam laudabat Seneca, quia
XVII annos sexdecim, quibus maritus eius Ægyptum obtinuit, numquam in publico conspecta, nec vllum prouincialium admisit in domum. Fœmina Romana virum cum inter barbaras sequeretur nationes, censuit pudicitiæ famam solo aspectu fœdari, & solis tenebris posse custodiri; vnde & apud Ruthenos ea est feminarum conditio, vt nulla honesta putetur, nisi domi conclusa viuat. Surgentem suspice Lunam; semper
XVIII ad Calendas cornutas occurrit, & mulieris est hieroglyphicum in publico prodeuntis, quæ impudica, bracchia expandit ad alienos. Luna est, nec splendet, nisi à
XIX Sole peregrinetur remotior. Quid est? quod tres illi Angeli, quos in domum suam susceperat Abraham, quamuis augusti in angusto diuersarentur tugurio, Saram non vident, vt mirarentur Angeli. *Vbi est Sara vxor tua? Gen.18.* Rusticanum & angustum occupamus tugurium, secretiores anguli aspectum non fugiunt, nec Sara videtur? vbi est? Forsan ignorabat Dominus, qui in posterioribus Sodomorum futura excidia denunciat, vbi Sara esset? *Sed docere nos* (inquit Ambrosius) *voluit, quantus pudor esse debeat fœminarum, ne procaci occursu hospitum in se oculos inflectant*, & infra: *Prouectior ætate Sara iuuenilem custodit verecundiam.* Locum, vbi Sara claudebatur Angelis ipsis inuisa, perpende? *Ecce est in tabernaculo,* Domus scilicet secretiori parte latebras quærens, vt Soli viro constaret.
Sic Persæ, & Parthi vxores & concubinas in XX
secretioribus à viris semotas volunt habitare, neque in publicum prodire sinunt. Sed per viam vndique septæ in tentorio curribus vehuntur. Hoc commento Themistocles Græcia pulsus, ad Regem Persarum tutò profugit, cum comites Græcam mulierem ex Ionia (interrogantibus?) ad quemdam Regis admissionalem agere, responderent. *Plutar.in Themist.* Apud Boethios mos erat,
vt sponsa tradenda marito, curru veheretur nuptialem domum; eò cum peruenisset, XXI
aderant qui extemplò currum comburerent. Eo symbolo indicare volentes, vltra ei opus curru non esse, cum domi deinceps se continere deberet. Propterea apud Tullium
lib.3.de Oratore dicebat L.Crassus Orator. XXII
Equidem cum audio socrum meam Leliam, eam sic audio, vt Plautum mihi, & Næuium videar audire, (faciliùs enim mulieres incorruptam antiquitatem conseruant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quæ prima didicerunt.) Idem protulit Plinius Iunior *Ep.1. ad Euritium*, de Epistolis vxoris Pompeij Saturnini. *Legit* (inquit) *mihi nuper epistolas, quas vxoris esse dicebat, Plautum, vel Terentium metro solutum legi credidi.* Hinc inoleuit, se-
cretiora loca gynæcea appellare. Vt cum XXIII
Panthæda Spartanus, Asiæ legationem, obiret, ostentantibus quibusdam murum valdè munitum, latum ac sublimem, dixisse *fertur, Per deos, ò hospites, pulchra Gynæconitis*, idest domus mulierum, teste Plutarcho

cho *in Lycaon.* Græcis namque & Latinis Gynæcea dicta sunt secretiora loca, in quibus degunt mulieres, & textoria opera conficiunt; vt Gynæcearij dicti sunt, qui ibidem ea exercerent. *L. vnusquisque, C. ad l. Iul. Repet. L. 2. 3. 5. & L. si quis ex corpore, C. de mulier. & Gænec.* Procopius *de Bello Vandal. lib.* 1. Vitruuius *lib. Architectur.* 6. *c.* 10. & fœminarum nomine sæpius sint

Gynecæa quid?

XXIV appellati: vt facetè respondit *Diogenes Cynicus* apud Laertium, quum ex Lacedæmone Athenas reuerteretur, interrogatus. Vnde & quò veniret? *A viris ad fœminas*, respondit. Gynæceum hoc Latinis quandoq; conclaue dicitur, vt ex Terentio *virgo in conclaui sedet*; erat altissimus locus in superiori domus parte; *Homerus lib.* 22. *de Andromache.*

in Eunucho.

Sed telam texebat in conclaui domus altæ.
& 2. *Illiados.*
Virgo verecunda, superiora ascendens.

Castissima Iudith ex eo laudatur, quia in superioribus domus suæ cubiculum secretum extruxerat, in quo cum puellis suis clausa moraretur. *Iudith c.* 9. Talis, & sic

XXV stabat Virgo Maria, cum ad eam non in foro, nec in templo, sed in penetralibus cubiculi clausam accessit Legatus Angelicus. Vndè Ambrosius. *Ipsa quoque ad Ecclesiam progressio rarior sit adolescentulis. Considera, quanta fuerit Maria, & tamen nusquam alibi, nisi in cubiculo reperitur. in adhortat. ad Virgin.* Quod si exeundi necessitas vrgeat?

XXVI festinet, nec moram extra lares domesticos trahat. Ægredienti de Sodoma Vxori Lot, iubet Dominus: *noli respicere post tergum tuum. Genes.* 19. At quid mali esse potuit in respiciendo? Iuuaret potiùs, vltrices intueri flammas, vt timore diuinæ iustitiæ illibatam seruaret innocentiam? Optimo iure (respondet Caietanus) fœmina prohibetur respicere, *ne tardet in itinere, sed acceleret.* Si fœminis liceret respicere; semel ægressæ, regrederentur nunquàm. Mittit

fœmina non respiciat retro.

XXVII Noe Columbam de arca, *quæ cum non inuenißet, vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam*, non redijsset, si inuenisset. Misit secundò; hæc redijt portans ramum Oliuæ, virentibus folijs. Misit tertiò, *sed non est reuersa vltra ad eum.* Virentibus delectata arbusculis, quæ frondebant. Sic mulier è domo emissa maritali, si regrediatur, non eius adscribas constantiæ, sed virorum inopiæ, uel inertiæ. Namque si secundò emittas, floribus ornata regreditur, & stipata coronis, quas obtulerunt amasij, à quibus circumuenta, si iterum ægrediatur, non vltra reuertitur, & frustrà expectatur.

Noli itaque respicere post tergum tuum. XXVIII Beatissimam sequere Virginem. In Montana abit, sed *cum festinatione*, imò Euangelista subiungit, *cucurrit*, ne aliquos in publico misceret sermones, vel in plateis, & cognatorum ædibus moram trahere cogeretur, inquit Ambrosius. Vbi cum Elisabetha tribus mensibus cohabitauit, *Non quod domus eam delectaret aliena, sed quia frequentiùs videri in publico displicebat.* Fœmina porrò alioquin honesta, famam lædit, eius herclè possidetur pudicitiâ, si publicis commoretur in locis. Thamar honestam fœminam cum Iudas socer eius videret se- XXIX dentem *in biuio itineris*, seù, vt est in Hebræo; *in porta oculorum*, loco scilicet publico, *suspicatus est esse meretricem.* Præsumptionē iuris aduersùs castam fęminā inducit publica deambulatio, per vagos namq; gressus impudicam mulierem descripsit Salomon: vagi XXX *Prou.* 5. sunt *gressus eius.* Leuina castissima fœmina, minimè tamen domo contenta, nunc Auernum, nunc Baias profecta, meretrix facta est; relictoque viro, sequitur adolescentem.

Casta, nec antiquis cedens Leuina Sabinis,
Et quamuis tetrico tristior ipsa viro,
Dum modò Lucrino, modò se permittit Auerno,
Et dum Baianis sæpè fouetur Aquis:
Incidit in flammas, iuuenemq; secuta, relicto
Coniuge, Penelope venit, abit Helena.
Valer. *lib.* 1.

Hinc apud Euripidem Medea se excusat, quod abesset à patria, vt suspicionem tolleret impudicitiæ.

Corinthiæ fæminæ ægreßa sum domo,
Ne mihi quippiam crimini vertatis, noui enim multos mortalium
Honestos, sanctos illos quidem procul ab oculis,
Hos verò in externis, alijs verò ab otioso pede
Infamiam sibi contraxerunt, & ignauiam.

Iuuenalis verò eas vituperat fœminas, quibus notum:

----*Quid toto fiat in Orbe,*
Quid Seres, quid Thraces agant, &c.

Decet solitudo verecundiam: & gynæceum

pu-

pudoris ſecretum eſt, ait Ambroſ. *exhor. ad Virgin.* In hoc pudoris conclaui diù exercita
XXXI Rebecca, cum primùm Iſaac ſponſo ſuo obuiàm procedit, *tollens citò pallium ſuum, operuit ſe. Geneſ.* 24. Vbi Ambroſ. *lib.* 3. *de Virgin. Vtique pulchra virgo non decori timuit, ſed pudori.* Hunc non tam velum tegat, quàm murus protegat. *En ipſe*
XXXII *Velata incedat.* (inquit cœleſtis ſponſa) *ſtat poſt parietem noſtrum. Cant.* 2. Vt vel ſponſus ipſe cœleſtis muri obice videatur excludi. *Velat caput* (inquit Tertullianus) *ſi mater propter filios, ſi ſoror propter fratres; ſi filia propter patres. Omnes in te ætates periclitantur. Indue armaturam pudoris; circumduc vallum verecundiæ; murum ſexui tuo ſtrue, qui nec oculos emittat proprios, nec admittat alie-*
XXXIII *nos.* Hoc muro Beatiſſima incluſa virgo, etiam cum in apertum campum humani generis charitas prouocabat. Pudor reuocabat domum; amor euocabat in atrium. Sexus verecundia elongabat à carcere, materna dilectio impellebat ad iudicem. Vincitur tandem in matre amor, qui triumphabat in filio; Vbique pudor exultat; domi retinet matrem: in atrio filium verecundia cooperit. *Dic* (quærit Anſelmus) *piiſſima domina, fuiſti tunc cum illo?* Maria: *Non.* Anſel. *Quare? cum eum tantum diligeres?* Maria: *Nox inſtabat & non expediebat, vt mulie-*
XXXIV *res tunc foris inuenirentur.* Nuptiæ filij Dei virginem excludunt vagantem; & fatuas redarguit, quia inter vicinas ſolummodò quærerent lucernam accendere. Mors ipſa pu-
XXXV dorem non ſoluit; nec fortis occumbit, ſi abſque verecundia. Dianæ cum immolare Iphigeniam tenerentur Achyui, Patris conſenſu ad aram ducta, pedibus diligenter veſtem obuoluit, cæteraſque texit corporis partes: nudo relicto iugulo, vt honeſtè cadens, pudorem, quem per tota vita ſeruauerat, inuiolatum relinqueret. Idem legimus de vxore Panthei Lacedæmonij, apud Fulgoſium *lib.* 4. *c.* 5. & de Olympiade M. Alexandri matre: Quæ expirans capillis, &
XXXVI veſte crura contexit, ne quid mortua impudicum relinqueret. Natura occultanda. *Franc. Georg. Venetus c.* 27. *tom.* 6. *Cant.* 1. *Ar-*
XXXVII *moniæ.* Naturam imitatus Phidias, Palladis ſimulacris Draconem conſueuit apponere, veluti ambage tacita innueret fœminam peruigili cura indigere, vt pudor ſeruetur illæſus. *Cæl. Rhod. lib.* 10. Sicuti namque ædium, Oraculorum, theſaurorum cuſtodiæ Draco præficitur; ita & fœminæ, in qua non eſt precioſior pudicitià theſaurus. XXXVIII *Vultum quando aperiat?*
Aperit, vel ſubiectionis ergo vt Chalcedoniæ viduæ, quas & reliquæ fœminæ ſunt imitatæ velatæ incedentes, ſi in graues viros, magiſtratus præſertim offenderent, dimidium faciei retegendo. *Cælius lib.* 13. *c.* 6. Vel in pignus futuri coniugij, non tamen ſine munere rogabat ſponſus, vt ſponſa ab eo pateretur videri, faciemque detegeret. XXXIX
Victorius lib. 27. *Var. lect. c.* 3. Hinc Imperator exploſa veterum conſuetudine, qui pubertatem ex inhoneſta corporum inſpectione ſanciebant, ex lege naturæ iura ſua ætatibus reddidit; & à decimo ſecundo anno feminam, à decimoquarto maſculum puberem dixit. Velatæ, itaque muroque incluſæ domeſtico feminæ.

Tum colere antiquas artes, maternaq; iuſſa XXXX
Atq; agili diſcant carpere penſa manu.
In digitis acus, ante pedes intexta quas illi
Viminaque & fuſo ſtamina torta leui.
Hoc Tanaquil Opus, hos mores Lucretia monſtrat,
Phylacide hos coniunx, Thelemachiq; parẽs.

Pontanus *lib.* 1. *de Amore coniug.*

Quod ſi aberrent, & ſexu fraudato munia vſurpent virilia, ne indulgeat maritus, puniat. Quod ſi prætereat, mulieri ne adſcribat, ſed ſuæ ignauiæ, atque ſtultitiæ. Quòd enim animus eſt corpori, id virum oportet eſſe mulieri. Inſanit Vulgus, cum vitia ab animo proficiſcentia, corpori imputat. Delirant Principes, qui bellorum tumultus populo tribuunt, quorum ipſi ſunt auctores: ita viri reijciunt in feminas, ſi quid ipſi delirauerint. Malè itaque moratam mulierem tribus modis caſtiget (ait Chryſoſtomus *homil.* 26. *in Matth.* Primum docendo ſecundum Deum. Si autem timorem Dei non ſentit, improperando, vel vt homines erubeſcat. Si nec pudorem ſentit frequenter confuſa, faciat quod præcipit Salomon, duram baculo percute. Ergo primum admone, quia multum proficit Doctrina iuſtitiæ. Deinde confunde, quia frequenter pudor frænum eſt vitiorum. Tertium iuſtum eſt, vt caſtigetur, quaſi ancilla, quæ erubeſcere neſcit vt libera. Hi- XXXXII
ſce ex impudica pudicam fieri, putat maritus

XXXXI *puniatur à uiro.*

ritus, sed æthiopem lauare, ea peruicax docet. Maritalis obstat societas, ijsdem flagellis vxorem moderari & ancillam. Pastor est nõ percussor; cuius est, exemplo potiùs certare, quàm iurgijs, & charitate quàm potestate præcellere. Trinam Petri negationem prænunciat Dominus, nec vllam memorat pœnam; vt priùs innotesceret remissio peccati, quàm peccatum. Argue, obsecra, increpa sed in patientia, adulteram quandoque dissimulando, nisi sit publica. Dissi-
XXXXIII mulatione namque, vel facimus pœnitentem; vel timidam & rarò pecantem. Seras, quibus claudas honestam, præter muliebrem & voluntariam constantiam, ne cogites. Veneto in armamentario, non nauali, sed Decemuirali, dicunt, Carrariensis ducis sera seruatur ferrea, ad modum fasciæ, qua muliebria claudebat vxoris, ne sine vitæ discrimine eam daretur viro cognoscere. Nec propterea mihi pudica; inter etiam insidias fœminam vna facit innocuam voluntaria constantia. Phanus vxorem habens
XXXXIV suspectam, sic atrij fores occlusit, vt non nisi cum sonitu possent aperiri. Verum cum illa per tegulas adulterum intromitteret, irridebant vicini maritalem custodiam, facto prouerbio *Phani Ostium*. Quo innuerent aliquid frustrà seruari. Nemo, vti Ægyptus, arctiori custodia fœminam clausit: & tamen
XXXXV Pheron Sesostris F. Ægyptiorum Rex, luminibus orbatus, cum circiter decennium cæcitati suæ remedia frustra quæsisset, oraculo tandem monitus, solius mulieris vrinà, quæ præter maritum, viro fuisset incognita, posse sanari: à Regina lætus incipiens, ac inde matronas expertus Ægyptias, vnà & populares, impudicas omnes; cum olitoris cuiusdam vxoris solummodò vrinà, quæ sola est inuenta pudica, sanaretur; occisis reliquis eam duxit vxorem. *Herodotus*.

honestatem quomodò vir possit custodire.

erè omnes impudicæ.

Quid itaque? impudicum dices genus femineum? nec laudo, nec vitupero. De bonis, vel inhonestis mulieribus (aiebat Arigæus Lacedemonius apud Erasmum, *lib. 6. Apopht.*) nil timerè loquendum. Quales sint,
XXXXVI iustum est ignorare. Matronam versari in fabulis, prostitutionis genus putatur. Qui vxorem laudat alienam; non laudaret, nisi cognosceret. Et hoc detrahit pudori fœmineo. Prima laus pudicitiæ matronalis est;

fœmina si laudetur est inhonesta.

nulli notam esse, præterquàm viro suo. Hinc Franciscus Biragus *lib. 2. cas. 22. de duello*; XXXXVII
iure reprehendit eum, qui in defensionem honoris cuiusdam virginis, procum publica prouocauit ad arma; occasione data, famam virginis trahendi per ora hominum, & fabulandi de pudicitia eius, quam defensione polluerat. Cum suspicionibus laboremus plerumque; *Nulla satis pudica est; de qua quæritur an pudica?* Seneca *lib. 1. contrauer. c. 2.* Susanna, quæ fœminas suæ pudicitiæ nobilitauit exemplo, cum inter parentum lacrymas, & vulgi conuicia, calumniantium scelere, traheretur ad tribunal reorum, operta venerat, plus timens cupidorum oculorum scandalum, quàm falsi expauens delicti supplicium. *Discooperretur* iudices tamen iusserunt iniqui, *erat enim cooperta*. Iam saxa parabantur adulteris debita: & aliquis elato iam lapide, lapidi similis hæsit, concionem imò mortem morante puero duodene. Vtrumque seorsim de criminis loco sciscitando testem, & vtrumque discrepantem inueniens, Diaboli nuda commenta, & mendacio detegit mendacium. Mutantur tunc populi voces, triumphat veritas, libidinem deuincit castitas. *Saluatus est sanguis innoxius*. Decorem IL
inde (rogat Tertullianus *lib. de corona militis. c. 4.*) an innubilauerit velo, & innocuam obscurauerit tegumento pulchritudinem? in posterum, semper incessit velata, vt doceret post victoriam esse timendum. Velata incessit; nam quamvis pudor, seueritate examinis, proculcarit mendacia, & voce exultarit hostili, ob accusationis memoriam, velum retinuit; quasi velamen deponere non daretur; quia semel fuerat à falsis testibus accusata.

XXXXVIII

Daniel. 19.

Susanna semper velata.

A laudibus itaque, & conuicijs mulierum abstineam. Vt nemo sentit (ait Plutar.) qua parte stringat calceus, nisi qui indutus: Ita nullus fœminarum vitia noscit, nisi qui duxit vxorem. Felix illud erit connubium, in quo tam vir, quàm fœmina thorum abhorrent temerare alienum, nec sui esse, sed iuris putent alieni. Quidam cum misso nuncio sollicitaret Lacænam; respondit illa. *Cum essem puella, didici obedire parenti, & feci: mulier autem facta, viro. Itaque si ad honesta prouocor, viro meo primùm aperiam; eiusque exequar mandata*. Hæc vna nobilis, L

hæc vna regnans, hæc vna magiſtra, quæ ſexum muliebrem reuocet ad obedientiam. Nec eſt, qui inſimulet, ſi de fœminea doceas conſtantia. Si trepidat, nobilem, dominam, Magiſtram, abſque iniuria, inficior.

CAPVT SEPTIMVM.

FOEMINA NOBILIS.

1 Fœmina ex carne: homo ex puluere. 2. aquam non polluit, vt homo. 3. fœminæ nomen nobilius nomine viri. 4. fœminæ pulchritudo, deuotio. 5. fides. 7. diutius efformatur in vtero. 8. in fœminæ creatione Deus requieuit. 10. vltima creatur. 11. etiam lapide ſculta hominem vincit. 13. viro æqualis. 16. in ſiniſtro naſcitur. 17. cauſa benedictionis. 18. originale peccatum ab homine non à fœmina venit, cur non circumcidatur? ibid. 22. quomodò non ſit ad imaginem Dei.

2 Nominis nobilitas arguit perſonæ nobilitatem.

5 Fides moriente Chriſto in ſola ſuperfuit Maria.

5 Cur omnes candelæ non extinguantur in maiori hebdomada?

6 Euam cur primò tentaret Satan?

12 Nobilitas ex corporis viribus non deducitur.

14 Iupiter abſque fœmina Mineruam parturijt, vtriuſque ſexus dictus. ib.

15 Androgenæ maſculi ſimul & fœminæ.

16 Siniſtra pars nobilior.

17 Sarah cur Sara facta?

18 Iudæ peccatum grauius ſcclere Euæ.

20 Deus cur fœmineo non indutus corpore?

1 PRO FOEMINA. Natalia, ex quibus nobilitatem metimur humanam, ſi fœminæ ſunt nobiliora, cur imparem maſculo dicam? Ex puluere homo plaſmatur, ex carne fœmina; quantò terram caro vincit, tantò viro eſt fœmina excellſior. Pura ſe mulier lauet in vndà, ſemel abluta, ſi iterum corpus, vel manum mergat in aquis, aquam non polluit; homo verò licet corpore perfricato, manum ſi iterum demittat in aquas, toties turbidat, quoties abluit. Materiæ conſo-

II *Nomen fœminæ nobile.* nat nomen, quod ſublimius fœmina hæreditauit. *Terram* in Adæ inuoluimus nomine, vt Euæ, *vitam*, Summi Opificis prouidentia, qui dedit rebus conſona nomina. Vno à nomine Maieſtatem Æterni Verbi reſonat Paulus, *quòd tanto melior Angelis ſit effectus*, Vnigenitus Dei, *quanto differentius præ illis nomen hæreditauit*. Hinc Cabaliſtæ fœmineam nobilitatem deducunt, quia *Tetragramaton* quod eſt, primum & ſummum Dei nomen feminæ magis, quàm viro concinet, cuius nomini, *Tetragramaton*, numero, characteribus diſcrepat. Pulchri-

III *pulchra.* tudinem pende mulieris, & normam Ideæ, quam ab æterno Creator conceperat, aſſequeris; cæterum homini præter venuſtatem nil donauit, & ab exemplo æſtima exemplar. Nobilitatem ſi à virtute deſumas, virtutum cardinem dicas fœminam. Moralem, vel Theologicam diuide virtutem. Vbique præcurrit. Charitatem, quæ omnium virtutum facilè princeps, ſola femina ſuſtinet. *Pro deuoto* namque *fœmineo ſexu* intercedere mandat Eccleſia. Fidei lu- IV *deuotio.*

cernam; quam (Chriſto moriente) extinxere Apoſtoli, ſola accendit Virgo Maria, nec præter fœminas, pergit aliquis videre ſepulchrum, niſi feminarum clamoribus excitatus. Maiori in hebdomada, cur ex quindecim luminibus vnam ſolumodò non extinguas? Mariæ Virginis eſt hieroglyphicum, quæ ſola fidei lucernam ſuſtinuit. V

Percunctare inferos, quid de femina ſentiant? adeo conſtantem Satan exhorruit, vt genus expugnaturus humanum, in ſolius femine victoria cogitaret triumphum. Euam itaque vti fortiorem aggreditur, qua victa, credebat hominem non poſſe conſiſtere. Exitus acta probauit. Proſtrata muliere, cum viro dedignatur manus conſerere. Triumphum canens ante victoriam, præcipitauit in Erebum, vbi non viri, ſed feminæ, ſciſcitantibus, quid eſſet? retulit, victam. Nec vltra quæſitum. Quantum ualeat femina, Natura declarat, dum utrumque elaborat. Quadraginta diebus uirilia corpora ab- VI *timet ab inferis.* VII

VIII *tempus eius constructionis.* absoluit; octoginta feminea, ueluti altioris indaginis & excelsioris structuræ. Si Homo nobilior est brutis, quia tardius nascitur, nec tantum opus celeriùs audet natura perficere.
IX Quanto nobilior femina, cuius conficiendis in organis delectata natura, opificium protrahit, & semper adiungit. Ordo
X creationis homine nobiliorem poscit primo namque in ordine æternorum à perfectiori ad imperfectius Summus exorsus Opifex, ab Angelis ad Cœlos, astra, elementa: ex aduerso in ordine corruptibilium, mineralia, uegetabilia, ut semina; sensibilia, ut bruta, reptilia, uolucres, pisces, Hominem tandem; & post masculum feminam efformauit, in qua requieuit, cum in ea uidit perfici Cęlos, terram, & omnem ornatum eorum, nec ultrà feminam quid superesset.
XI Creatori itaque ultima est femina in executione, cui prima fuerat in intentione. Antequam enim quidquam faceret à principio, iam concepta erat. *Prou.* 8. postquàm gyro uallauit abyssos, æthera firmauit sursum, librauit fontes aquarum, circumdedit mari terminum suum, appendit fundamenta terræ, ex aquis uiuentia deduxit, seminauit uolucres, multiplicauit bruta (quæ omnia sub Cęlo, tanquam tecto concamerantur) Paradisi regiam extruxit, & in ea ueluti acolam & dominam feminam fabrefecit; quam manuductam ad uirum, Adam qui Dei admodum mirabatur opificium, pulchriori illectus obiecto, in unam Euam conuersis oculis, conticuit, intentusque ora tenebat. Huius imaginis lapidea exempla non semel concupiuit Rhodus, & Cyprus; quia uel lapide expolita pulchritudo fæminea, hominem uincit.

XII Agiliorem fortiorem, & laboribus natum si virum obijcias; accidentia corporis sunt, nec vltra æstimantur. Inter ipsos homines baiuli, nautæ, Rhedarij viribus præcedunt Principem, Senatorem, consulem, nec inde his illos præponimus. Boues, Equi viribus corporis hominem antecellunt, quos nec fortes, nec homines nuncupamus.

Animi vires si pendas, vt mollior corpore, & pondere leuior altiora cogitat fœmina.
XIII Ex fine si arguas; pari voto natura fœminam cooptauit & masculum. Pater generat, mater procreat. Fortitudine ille foris acquirit; hæc Domi solertia conseruat. Vterque propagatione circuit, & generatione renouat, quod corrumpitur. Absque fœmina masculus non haberet similem, & humana aresceret speties. Ex fabulis Græcorum mysteria erue. Nonne XIV
Iupiter ceruicem ferijt, vt Minerua exurgeret? & Iuno indignata aduersùs Iouem, cuiusdam plantæ vigore, absque viro concepit, & Martem parturijt? Vtriusque sexus Iouem Orpheus dixerat; ne vnius deficientia Deitatem argueret imperfectam. Nec fabulis veritas dissonat. Deum Optimum Maximum fœminam non negabis & masculum, si in eo cuncta creata eminent. Masculum & fœminam ad sui efformauit imaginem, vt Scriptura sancta testatur, XV
quod mysticè Plato Androgenorum fabulà inuoluit, qui cum integri essent; quia tumidos, in masculum secuit & fœminam, qui torquet sydera mundi. Locum, vbi concipitur, cogita; est in sinistro, situs est cordis, vnde motus, vnde sanguis, vnde to- XVI
tius corporis actio: Homo verò in dextero, quod cedit sinistro. Abraham, fœmina benedicitur intercedente; nam sicut mulieri XVII
benedictio dirigitur; ita viro lex, & maledictio. Testimonium habes in Sarah cui literas detrahitur H. ad locupletandum Abraam, qui inde dictus est Abraham, illa verò Sara. Antequàm formaretur Eua viro tantumodò lignum interdicitur, vt fœmina libera superuiueret & immunis. Peccauit homo comedendo, non mulier, XVIII *genus humani labe viri, non fœminæ pollutum.*
per quem non per quam mors mundum intrauit. Peccauimus omnes sed vno in patre, in quo & morimur, non in matre. Originis labem vni debemus homini, non fœminæ; quam propterea circumcidi Scriptura Sancta prohibuit; vt eo puniremur in sexu, qui genus humanum inobedientia polluerat. Suos tenent auctores delicta. Quod si eam Dominus arguit; non est temeritatis præsumptio, sed ignorantiæ indicium, quia dæmoni suggerenti crediderat. Peccauit homo, & peccati scientiam tenebat, nec hostili versutiæ poterat imputare piaculum, quod sola malitia patrauerat. Errauit mulier, sed quàm grauiori scelere peccauit homo, Christum tradendo? XIX
Collige ex toto fęminarum cætu labes omnes præteritas, imo & futuras non adhuc

XX huc æquè bis Iudæ proditionem sacrilegam, Verbum fit caro, rusticano nascitur in tugurio, quod mendicitatis humilis exornabat inopia. Et cum fœmineam vt nobiliorem deceret assumere carnem; quia tamen aduersùs virilem superbiam Verbum descenderat, non fœmina, sed homo crucem ascendit; Sic peccator, eadem veste mortalitatis pollutus, debitum solueret diuinæ iustitiæ, ad quam accederet, non cultu laruatus fœmineo, sed resurgeret; vti ceciderat. Sexus verò muliebris, quià deceptus suas vlcisceretur iniurias, fœ-
XXI minaque, non homo, Draconis caput contereret, eiusque insidiaretur calcaneo. Hinc Canon saluatur Ecclesiæ dicentis, *ad imaginem Dei non esse mulierem*, hoc est corpoream non tenere similitudinem Chri- XXII
sti, qui iure non fœminæ innocuæ, sed peccantis Adami assumpsit exuuiem; Et licet fœminam non dedeceat Sacerdotium, minimè tamen Sacerdotem facimus, quia Sacerdos Christum, Christus primum hominem repræsentat. Deus porrò ex Virgine nascitur; & per fœminam dicitur filius hominis Christus, qui matre contentus, masculum respuit genitorem. *Hæc pro fœmina*.

CAPVT OCTAVVM.

FOEMINA IGNOBILIS.

1 *Pictoris lepida historia.*
2 *Fœmina ex carne aliena. 3. suo contactu totum polluit Orbem. 5. Cur Eua dicta? 6. nullum habet nomen. 7. Eua per libidinem dicta. 8. Obedientiæ exemplum erga virum in brutis. 9. compta non aspicienda. 10. viri imago. 11. pia, deuota. 12. garrula. 13. excluditur à præsepio. 14. superstitiosa. 15. Demoni auxiliatur. 17. maiori fastu, & crimine peccauit quàm homo. 18. incontinentia peccauit. 19. cur natura diu fœminam elaboret. 20. cur citius pubescat. 21. fœminæ mutatæ in viros. 22. cupit fieri masculus. 25. est veluti materia insatiabilis. 24. cur amet virum, à quo primum cognita. 25. in generatione patitur, masculus agit.*
4 *Homo cur contactu turbidet aquam. 16. si homo non peccaret, per fœminam genus non cecidisset humanum. 23. cur odio habeat fœminam quam primò carnaliter cognouit?*
5 *Pulchritudo fraus est.*
12 *Cur Angelus primò mulieribus resurrectionem annunciet?*
26 *Cur fœminæ concipienti pictura exponatur pulchra. 27. plures fœminæ ex vno masculo concipiunt, non è contra. 28. fœminæ hieroglifica. 34. cur apud Hebræos nuberet suæ tribus viro. 35. solo maritorum stemmate fulget. 35. vxor doctoris domina dicitur sed non à marito 36. vilescit viri ignobilitate. 37. est vmbra mariti. 38. consularis fœmina postponitur viro Prætorio. 30. caput & finis familiæ. 31. in potestate viri non patris. 32. sequitur forum viri. 33. cur in regnum etiam masculo deficiente, non succedat. 29. Soror & frater vndè dicti.*
39 *Homo quomodò superior Angelo. 2. cur Eua prior creatus.*

1 IN *Fœminas*. Lepida historia ad vos dirigitur, Clarissimæ fœminæ, quæ virorum nō formidatis vsurpare subselia. Cum in domo artificis fulgerent corpora picta, & nouis coloribus nuberet imago, instrati rostro alipedes, dictique tapetes, Romæ murmur erat, Apellem tabulis suis, non tàm insignem fuisse. Operis fama, & plaudentium rumore ascitus Michael Angelus *Bona Rota*, videre picturam; cum inspexit, laudauit: *si tamen iudicio non reseruaretur extremo, in quo cum cuilibet forent reddenda sua, præter telam, nil superesset pictori*. Brachium namque à Zeusi, ab Apelle faciem, à Parhasio fœmora, à Fidia manus transtulerat. Vndè pictura improbari non poterat, quia aliena. Sic corpora vestra fœminæ, quia ex carne fabrefacta, ex puluere verò virilia, vt illa extollitis; hæc vitio vertitis, hominum ossa laudatis. Aliena est caro, & ni costam homo nudasset, vel fœmina abesset, vel ex viliori materia sui cognosceret infirmitatem. Masculi excellentiam prioritas creationis ostendit. Humana natura tota in II

in vno producitur indiuiduo virili, ut totius spetiei esset homo principium, sicut Deus totius est Vniuersi principium. *Fecit Deus* (inquit Scriptura) *ex vno omne genus hominum. Act.* 17. idest Adam, quem solum, cum adhuc Eua creata non esset, uoluptatis in Paradiso posuit, cui soli omnia creata adduxit, quibus nomen imponeret, antequam Eua consurgeret, quam postea
III creauit, *vt c.2.ep.2.ad Timoth.*

Contactu aquam non polluere gloriatur, quasi viro suo, vnico tactu totam non infecerit massam corpoream. Tangit arborem manus fœminea, & adeò veneno muliebri exanimatur planta, vt terram, aquam aerem, ignem, Paradisum ipsum corruperit. Quod manu sua homo turbidet lymphas, imago est mortis: & in cinerem re-
IV solutio ventura, cuius memoriam haud tenet fœmina tumida: quia per Euam vitæ nomen acceperit, quæ fuit mortis origo. Mater efformata viuentium etiam postquàm mortuorum voluit esse parens, Eua dicitur, ne de nomine superbiret, sed vacuum offendens titulum quæreret in nomi-
V ne, quam in corpore perdiderat, innocentiam. Vel mulier cum formatur, nullum ei imponitur nomen, sed alieno appellatur
VI nomine *Adam* quia adeò ignota, vt omnium Creator brutis, volatilibus, piscibus, plantis nomina indulgeret, quæ soli fœminæ de-
VII negauerat. Nec *Eua* à Summo appellatur Opifice, sed ab Adamo, qui instigante libidine, vitam dicit eam, per quam mors in orbem intrauerat. Adam mulieri nomen imponit, ne, si à Deo recepisset, à viri potestate crederetur exempta. Adamum brutorum petunt supplices species; at ueluti mi-
VIII litarem tesseram professuræ, ab eo nomen sortiuntur: Prima inter bestias femina fuit, ut qua cæteræ & mulier teneretur adstricta, imò obedientiæ, reliquis erga uirum præberet exemplum.

IX Si ex pulchritudine excellentia deducitur, vndè iubemus faciem auertere à muliere compta? Pulchritudini præferes Maiestatem. Decorantur venustate viri, sed ad imperium non in dolos, & fraudem. *Species Priami digna est imperio*, canit Poeta. Vt feminæ *Formosa species, muta commendatio* Publius Syrus. Vel *silentem fraudem* aiebat Theophrastus. Vel *regnum absque sa-tellitio*, Carneades: Quidquid sit, exem-
plum est hominis, quod pinxit Deus ab ho- X
minis exemplari, quod ad sui formauerat imaginem & similitudinem. Fœminam verò ad imaginem viri, *adiutorium simile sibi. Genes.2.* Quod si exemplum præferas exemplari, ignorare diceris copiam ab originali.

Inter virtutes posteà, fœmineam cele-
bras charitatem, quia semper sexus deuo- XI
tus, & in tenebris Christi morientis, fidei lucernà, illuminarit Ecclesiam. Sic Angeli resurrectionem annunciantes, fœminis non viris, lætitiæ & fidei legationem exposuerint, quia virorum, Christo relicto, omnes fugerant etiam dilecti. Quid tamen
si garrulam petat Angelus feminam; vt fa- XII
ma totum vulgaretur per Orbem? Non poterat velocior fama ruere, quam si linguæ crederetur femineæ. Nequierat aliger Chorus frequentius volitare per Orbem, ni garrulam feminam vocasset in subsidium. Verbum sit caro, in stabulò nascitur, volant
Angeli, currunt Pastores, descendunt Prin- XIII *Excluditur à præsepio.*
cipes; sola fœmina excluditur à præsepio, ne Herodi proderet Redemptorem. Deuo tam resonas, non inficior; amplio & super-
stitiosam; non tam Angelicis pronam vi- XIV *superstitiosa.*
sionibus, sed & illusionibus. Medea, Martina, Cirres, fœminæ Thessalæ de Magia superbiunt: & quia mulieres frequentius spiritus Pythonicus implet, in tota Israelitarum terra Saul de morte Regum, de strage populi, de luctu publico cum tenebrarum principe tractaturus, ad solam mulierem confugit. Quàm familiaris sit Dæmoni, ex eo argue; quod sine femina nullum opus
agreditur. Vincit Adamum, quum spe XV
destitutus, vocat fæminam in suppetias; & quòd ipse tentare non audet; securus & victor exultat feminæ ministerio. Hinc primùm Euam aggreditur, non vt fortiorem; nec belli summam; nam victa muliere, nulla erat iactura generi humano; sed adhuc vacabat à culpa, & longè erat à pæna. Cur itaque in fæminam hostis erumpit? non adhoritur vt hostem; sed vt familiarem cir- *Dæmon per fæminam virum aggreditur.*
cumuenit, conscribit in militem, copiam comparat, suas ei credit phalanges, quas ipse Satan ducere non audebat in hominem. Vno itaque in homine morimur; & licet
vna non moriamur in fæmina; vno in ho- XVI
mine

mine per vnam morimur fæminam. Sic
impari ſexu, pari tamen faſtu homo pecca-
XVII uit, & fæmina, (ait Auguſtinus *lib.11.*
cap.35. in Geneſ.) imò maiori faſtu mulier
aberrat (adiungit Chryſoſtomus *homil.7. ad*
populum Antioch. credens Deum ex inuidia
ementitum, cum ait, *quacumque die come-*
deris, morte morieris, arrogans, inuito
Deo, fieri ſicut Deus. Sæuitia intolerabilis,
ſuperbia pluſquam diabolica, hoc eſt fæmi-
nea, quæ, & nunc, inuito viro, dominari
XVIII præſumit. Quod ſi parentum labem, iuxta
antiquorum placita, ad incontinentiam re-
uoces, quia ante legitimum tempus, furati
ſint vſum coniugij; & hoc fæminæ impu-
tes, quæ impudens ſolicitauerit prima vi-
rum. *Geneſ.3.*

XIX Diuturniora tempora cum inſumet natu-
ra in fæminæ, quàm maſculi generatione,
in ſtructura occupata dicebatur mirabili;
imò & fatigata opificij pondere, tardius fæ-
minam edere. Fœdæ adulationis commen-
ta; ſi mas imperfectius eſt fæmina; & in
fæminam natura recidit, non voluntate, ſed
caloris inopia; quomodò naturam in fæmi-
na delectari dicimus, & quieſcere. Mo-
ram trahit in fæminæ ſtructura, dum inſu-
dat, & fatigatur maſculino ſexu opus con-
ſummare, & exorientem corrigere fæminã.

Verùm fruſtrata ſpe correctionis, fæ-
minam veluti Viri virus euomet, ſpernit, &
quaſi calcibus properare ſolicitat, vt quan-
tocius exeat de Mundo. Hinc fæminam
anno decimo ſecundo puberem facimus;
XX maſculum decimoquarto; licet tam fæmi-
Pari an- nà, quàm maſculus dicantur maiores in
no maſ- vigeſimo quinto. Sed vndè duos annos præ-
culus, & currens fæmina, & citiùs pubeſcens, haud
fæmina præcurrit maſculo, ſed pari gradu, & an-
cum norum numero maioritatem nanciſcitur?
maiores? imò celeriori pede ad mortem properat fæ-
mina? citò nata, citò pereunt. In eam in-
dignata natura, ne vileſcat, & ſui ludi-
brio fæmina iuuat, corripere tentat, etiam
XXI adultam & puberem; vt de Caſini virgine
fæminæ in puerum mutata, legimus apud Plinium
in viros *lib.7.c.4.* & apud Licinium Mutianum: &
mutatæ. apud Aulum Gellium *lib.Noct. Attic.9.c.4.*
Argis Areſcontem nupſiſſe fæminam, mox
erumpente barba, & virili membro, factum
virum duxiſſe vxorem. Idem accidit Smyr-
næ. Pari caſu in Africa, nuptiarum die
ſponſa mutatur in ſponſum. Vnde nec an-
tiquorum fabulæ reſpuendæ ſint, in quibus
Iphidis in marem mutatio narratur; ex de-
terioribus in meliora erumpente natura.
Orbis adhuc fæminam non exhorruit, quæ
Regina licet, maſculum fieri non concupi- XXII
ſcat. Dolet, cruciatur, fæmina ipſa, ſi
aliam fæminam pariat, quia aflicto aflictio
additur, & geminatur opprobrium, na-
tiuitate partus informis: Formæ locum te- XXIII
nens maſculus, vt fæmina materiæ. Hinc
eſt, quod fæmina marem appetendo, num-
quàm ſatiatur: vt habet de materia Philo-
ſophus.

Et ardentiùs amat virum, à quo deflo-
rata. Ex aduersò vir odio habet fæminam XXIV
illam, cum quà primò concubuit. Mulier *virum*
enim cum in coitu veluti materia à forma *amant à*
perficiatur ab homine; homo verò potius *quo de-*
perdat, quàm acquirat; illa amat, iſte odit. *florat.e.*
Quem latet præter equum, omne animal XXV
triſtari poſt coitum, cum fœmina gaudeat,
& exultet, ſemper viro parata? Patitur fę-
mina, agit in generatione maſculus; hoc
eſt, illa ſubijcitur, vt perficiatur. Dat iſte
perfectionem, & ſeminis emiſſio maſculi-
ni in vaſe fœmineo, eſt tanti roboris, vt ab
hoc ſpecies, pulchritudo, ſimilitudo pro-
ueniat. Fęmina, quæ ſuo in organo habet XXVI
ex alieno ſemine efformatum, niſi illi ſub
viſu corporeo externa exhibeatur imago,
vel viri, quem aſpectu haurit, manu pal-
pat, corpore ſuſtinet, lingua vincit: vel
picturæ, quàm, dum coit, ſuſpiciat, mon-
ſtrum edit. Vſu propterea inoleuit, ſpe-
cioſis exornare gynæceum tabulis, vt in con-
ceptione mulieri non deficiant exemplaria:
Hinc de fœmina Æthiopiæ legimus, album XXVII
concepiſſe puerulum. Vnus etiam pluribus
ſufficiet maſculus fœminis, non vna pluri-
bus de conceptione loquor, non de coitu;
vni namque fęminæ nec maſculorum ſuffi-
cit legio) quia vna forma geminam poteſt
explere materiam, non materia geminam
formam. Dolium, fœminam dico, quod XXVIII
vini ſortitur odorem. Lunæ comparo,
quæ alieno lumine fulget. Cum naſcitur,
quia nihil eſt, vel tota viri, familiam non XXIX
auget; vnde Soror, quaſi *ſeorſim*, dicta,
quia ſeorſim naſcitur, & ſeparatur ab ea
domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam
transgreditur. *L.2.ff.de Orig.Iur.* & Aulus
Gell.

Gell. *lib.* 10.*c.* 13. Frater verò *quasi alter* gloriam erubescat familiæ suæ caput esse, quia
XXX *finis familiæ.* & finis est, *L.pronunciatio, ff.de verb.signif.* Capua quæ ad Annibalē desciuerat à Fuluio recepta, Campanis in singulis decreuit Senatus familias. *Aliorum bona publicanda, ipsos liberosque eorum, & coniuges vendendas, extra filias quæ nupsissent, priusquàm in Romani populi potestatem venirent.* Liuius *dec.* 3. *lib.* 3. quia in familia virorum non patrum
XXXI eas Senatus recenseret. *Qui ex familia tua nascuntur* (ait Iustinianus *de Pa.potest.Inst.* 1. *non sunt in potestate tua, sed patris eorum.*
XXXII *sequitur forum viri.* Mulier namque forum sequitur viri, non patris. *L.cum quidam, ff.de iurisd.omn.iud.* domicilium *L.exigere C.de iud.* ciuitatem, & familiam *L.final.§.rescripserunt.ff.ad Municip.*
XXXIII *fœmina non succedit in regno.* Exinde absonum ducimus Regum filias, etiam masculo deficiente, succedere, & in throno sedere, quia per eas ad extraneos regnum deuoluitur, prostituto & extincto splendore familiæ paternæ. Quod odiosum principibus non videre proauum imagines, vel videre reuulsas. *L.lex quæ.C.de admin.tut.*
XXXIV Hebræis mos erat, fœminas viro suæ tribus nubere, nè abrogarentur familiarum nomina, & terra promissionis sorte diuisa, confunderetur. Iura volunt Romana, fœminam viri sequi conditionem, paternam mutantes nobilitatem in melius, vel in deterius, vt solo maritorum stemmate fulgeat; & radijs mariti illustretur. Vxor militis (ait Bartol. *l.si post mortem, ff. de Contratab.*) vel Doctoris domina appellatur, licet ab ipso marito sic nominari non debeat. Si naturalis fœmina viro nubat legitimo, ex qualitate mariti, fit & ipsa legitima.

XXXV *Nobilitatem habet à viro.* *Fœminæ nuptæ* (scribit Vlpianus) *clarissimis personis, clarissimarum personarum appellatione continentur. Clarissimarum personarum nomine Senatorum filiæ, nisi quæ viros clarissimos sortitæ sunt, non habentur. Fœminis enim dignitatem clarissimam mariti tribuunt; parentes verò donec plebeij, nuptijs fuerint copulatæ. Tandiu igitur clarissima fœmina erit, quandiu Senatori nupta est vel clarissimo, aut separata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupserit.* Consentit Imper. Alex. *Sic vt proponitis & auum consularem & patrem prætorium virum habuistis, & non priuatæ conditionis hominibus sed clarissimis nupseritis, claritatem generis retinetis. L.* 1.*C.de dignit.* (*L.fœminæ, ff.de Senat.*) Sic Valent. Theodos. & Arcadius Imperatores. *Mulieres* (inquiunt) *honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, forum ex eorum persona statuimus, & domicilia mutamus.* XXXVI *Sin autem minoris conditionis virum postea fuerint sortitæ, priori dignitate priuatæ, posterioris mariti sequentur conditionem.* Vmbra est itaque mariti mulier, eum prosequitur, XXXVII quocumque ierit. Huc facit Vlpiani quæstio in *L.* 1.*ff.de Senat.* Consulari fœminæ Consularem virum præferendum esse, nemo ambigit; sed vir Præfectorius an fęminæ Consulari præferatur, quæritur? *& puto præferri* (inquit Vlpianus) *quia maior dignitas in sexu virili.* Vnde Euripides in Iphigenia: *consulari fœminæ homo præfectorius præfertur.* XXXVIII

Præstat vnicus vir, estque lucis huius munere
Dignior, quàm multa sanè fœminarū millia.

Quid est homo, quod memor es eius? quærit Dauid, aut filius hominis quoniam visitas eum? *Minuisti eum paulominus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Psal.* 8. XXXIX Harmonia tamen dissonare videtur. *Si minuit eum paulò minus ab Angelis*, quomodò constituit eum super opera manuum suarum? Angeli forsan effugiunt manus eius? *Homo quomodo minor & maior Angelis.* Nonne tu Domine qui terram, & Cœlum fundasti? nonnè opera manuum tuarum sunt Cęli? si igitur infra Angelos homo, quomodò super opera manuum tuarum? Infra Angelos in creatione; super Angelos Incarnatione. Descendisti tu Domine, vt ascenderet homo. Descenderunt Angeli, cum ascenderunt homines super Scalam Iacob; & quasi iratæ terram habitarunt Celestes legiones, cum viderunt te (Domine) innixum scalæ; hoc est humanæ adhærere naturæ, & Angelicam paruifacere. Humanam cum dico naturam, virilem intelligo; Virginis namque etsi in vtero Verbum se abscondidit, homo tamen, non fœmina prodijt, vt sicut in homine morimur, eodem viuamus in homine. Per fęminam vt mors, sic vita Mundum ingreditur, vt discas quod Deus non in fęmina, sed per fęminam incarnatur. Nec Verbum caro factum esset, si in vtero virginali organa offendisset fęminea. Aliter incarnari non debuit, quàm si homo, non fœmina, fieret. *Sanè hæc verba accipias; mysticè namq; loquor, & de virtutibus Deiparæ intelligo.*

C A-

CAPVT NONVM.

FOEMINA FVGIENDA.

1 *Pentapolis descriptio fumantis.*
2 *Incestus Loth.*
3 *Homo cum sola fœmina nusquam securus.*
4 *Christus recusat solus stare cum fœmina.*
6 *Mirantur Apostoli quòd solus eßet cum fœmina.*
9 *fœminarum consortium vitandum.*
11 *S. Ludouicus Episc. nequit matrem osculari.*
14 *Ad Deiparam cur Angelus, non Propheta missus fuerit?*
15 *Alexander M. Sysigambim timet aspicere.*
17 *Facilius ad ignem, quam ad mulierem accedas.*
18 *Sunamitis Prophetam fugit.*
19 *S. Iacobum Eremitam dæmon vincit per fœminam.*
20 *S. Ephrem à meretrice eruditur.*
21 *Ab ancilla Peirus victus.*
22 *Interest non recordari mulierem.*
23 *Oßa viri & mulieris non miscet Ecclesia.*
24 *Natura fœminam & masculum gemellos membrana separat.*
25 *Ioseph cum pallium reliquerit in manu adulteræ?*
26 *Consortium fœminarum est veluti ludus canum.*
27 *Angelus non audet cur fœmina solus versari.*
28 *Coram Adamo cur Deus Euam formaret.*
29 *Deus non inflat in faciem Euæ.*
30 *Mariam Virginem cur in cœna Christus noluerit.*
31 *Quam dificile mulier probetur casta.*

I Pentapolis quinque olim Regibus beata Sedes, suos horrens principes Veneri insidiari præposteræ, in lacuna est liquefacta sulphurea, vt suis effeminatus Cupido mergeretur in vndis. Fumabant aquæ, nam legibus naturæ subuersis, calorem ignis vsurpauerant vndę. Naturæ ne dicas inimicam Pentapolim, in qua inimicæ fœderantur naturæ ignis & aqua, vt perderent naturæ inimicos. Non aliter cum purgari posset mare pollutum, ignem recepit in sinum, & lympha præbebat pabulum facibus. Quàm sanctè coierint ignis & imber, ex eo habes, quod iuncta moriuntur; & mare adhuc dicitur *Mortuum*. Tanto è Vesuuio Loth solus eripitur cum vxore, & gemina filia; quem Angeli de hospitio grati à flammis vindicauerant; maiori & ipsi ab igne impudico humanâ redempti solertia. Lex illi datur, ne patriam à tergo respiceret, quia ridenda non flenda, cum in flammis Venus præpostera. Fœmina verò quæ sui natura nititur in veritum, dum se vertit, insulsa salsum migrauit in lapidem: Hac in statua hoc vnum stupe, quod non geminis oculis, sed vndique fluant lacrymæ miserantes patriam non extinctam, sed propagatam. Sed quo fugis, castissime pater? Inuersis forsan ignibus, fugis resolutas nubes? si filiæ vndique ardentes te comitantur? & ignem claudis in sarcinis? Nefariæ Virgines, castitatis tædio, vel propagandi studio, cum Veneri suæ leno deficeret, ad Bacchum confugiunt, & postquàm calices vini meri propinarunt patri, thalamum scandunt maternum, & semine soror fratrem concipit paterno Infelix natura si sacro genitoris in gremio, filiarum libidinem non effugit. En statua equidem carnea, sed vino, tenebris, somno excæcata, incestum *Incestus Loth.*
furantes filias vel non sentit, vel timore II
impudico amori posthabito, dormire gaudet, nè horrore libidinem intercipiat. Honestas fallitur, cum pudicum genitorem & castum filiarum commendat custodiæ. Titillat semper Cupido, & si propinquent sexus, cæcus cum sit, nequit inter filias & genitorem discernere. Tactu incedit, quemcumque offendit, iungit, copulat, nectit honestatis, pudoris, naturæ, sexus nullo facto discrimine. Locus, religione terribi- III
lis, tempus astrorum mutatione metuendum, Prophetas ipsos etiam in sanctuario, IV
nec securos, nec arguit innocuos. Angeli *Christus nolit cũ fœmina solus stare.*
ipsi inter *Sanctorum Sancta*, faciem auertunt; nè seipsos respiciant, cauent; quia vnus eorum, facie stabat pictus virginea: Infelix natura etiam Æterno subiecta Verbo,

bo, inter Pharisæorum insidias adulteram
accusantium, vt Iesum caperent in sermo-
ne, solam tandem cum Christo deseren-
tium, vt quod Pharisæorum versutia per-
diderat, redimeret, & vinceret aspectus
fęmineus, cum ea decertare non gaudens,
quasi non audens, fœminam missam fa-
ciens, *mulier vade in pace. Io.4.* palàm fa-
cit, quod Deus Omnipotens cum fœmina,
si sola sit, vires experiri non delectatur.

Licet Humana natura gemino vinculo
v gratiæ colligata, ob idiomatum communi-
cationem impassibilis, & gloriosam resur-
rectionem impeccabilis, nolens à Magdale-
na haud peccante, sed pœnitente tangi, *noli
me tangere*, quia *nondum ascendi ad patrem
meum*, ostendit, extra Cœlorum mœnia
cum fęminis congredi, formidare. Hinc
vi Apostoli Sichar. regredientes ad fontem Ia-
cob, vbi ex itinere fatigatus sedebat Chri-
stus, cum muliere loquens Samaritana, *mi-
rabantur, quia cum muliere loqueretur. Io.4.*
licet in publico, & luce meridiana, quasi ex
colloquio fœminæ etiam pœnitentis quia so-
lius, diuinitas Christi redderetur suspecta.
Imò dubia, & si Pharisæo fides, commen-
titia & nulla. *Videns autem Pharisæus* retro
vii Christi pedes stare mulierem peccatricem
*ait intra se. Hic si esset Propheta, sciret vti-
que, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum.
Lucæ* 7. retrò erat pedes exuberans lacrymis,
mœrore & pœnitentia languebat, cum sola
peccati memoria Pharisæum excitabat in
Christum; vt quem crediderat Deum, ob
fęminæ lugentis consortium nec inter Pro-
phetas adscriberet. Porrò si mirantur A-
postoli, murmurant Pharisæi, quia cum
fęmina loquitur Christus; quid de vxoribus
Patriarcharum Abrahami, & Iacobi, cum
vagantur aduenæ & peregrinæ in solo alie-
no? Adulteros quæsisse non profero, resipuis-
viii se non lego. *Si Muliercula* (ait Basilius)
*prætextu spiritualis deuotionis continuò Mo-
nachum accedens, incipit per oculos haurire,
& sorbere venenum* quid si domi, vel in
theatro? vbi solitudo, vanitas, pulchritudo
linguam soluit, visum aperit: amplexus exi-
git, oscula petit; & si non cætera sumpsit;
& quæ data sunt, oscula perdere dignus
erat? Sanctuarij portæ Venere haud fuis-
sent pollutæ sacrilega, ni retrò tabernaculum
cum Leuitis Sacræ Virgines secessissent.

Hospitiolum tuum (clamat Hieronymus
ad Nepotian.) aut raro (aut numquam mu- ix
lierum pedes terant. Omnes puellas & vir- *feminam fueg.*
gines Christi, aut æqualiter ignora, aut
æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto man-
sites, nec in præterita castitate confidas.
Nec sanctior Dauide, nec Samsone potior,
nec Salomone potes esse sapientior: memen-
to semper quod paradisi colonum de posses-
sione sua mulier eiecerit. Malum est videre
mulierem, peius alloqui, pessimum tan-
gere. Samson leone fortior, & saxo du-
rior, qui est vnus & nudus mille persecu-
tus est armatos, in Dalilæ mollescit ample-
xibus. Dauid secundum cor Domini ele-
ctus, & qui venturum Christum Sancto
sæpè ore cantauerat, postquàm deambu-
lans super tectum domus suæ Bethsabeæ ca-
ptus est nuditate, adulterio iunxit homici-
dium. Nullus etiam in domo tutus aspe-
ctus. Salomon qui disputauit à Cedro Li-
bani vsque ad hysopum, mulierum factus
amator, recedit à Domino. Et ne quis sibi x
de sanguinis propinquitate confideret, in
illicitum Thamar sororis Ammon exarsit
incendium. Regina Siciliæ S. Ludouici Epi-
scopi mater, cum ad se Neapolim venien-
tem filium Gallico more, in oscula curreret,
renuit Ludouicus; matri verò quærenti
Numquid haud sum mater tua? oppidò (in- xi
quit ille) *sed mulieres, quam seruo Dei o-
culari non licet*; non alloqui, nec aspicere.
Etsi namque malignitas desit, venustas ocu-
lis ingesta rapit, & passiones animi facile
populatur. *Vidit mulier, quod pulchrum* xii
esset lignum oculis, aspectuque delectabile, *fœmina*
& tulit de fructu illius, & comedit. Genes. 3. *virum fugiat.*
Hinc quanto debeamus moderamine visum
restringere, perpende, qui mortaliter vi-
uimus, cum viuentium mater per oculos
mortem subierit. Etiam in aperto, & co-
gnatorum agmine stipata Susanna, timet à xiii
senibus aspici, qui experientia didicerat,
quantas illi calamitates spectari pepererat.
Maria pudicitiæ gloria, virginitatis exem-
plar à Gabriele, non ab homine salutatur
cum Propheta deligi posset, vel Patriarcha, xiv
vt Abraham, Isaac, vel Iacob Deo dilectis- *ad Virginem*
simi. *Sed ne quo degeneri deprauaretur affa- Angelus*
tu (notat Ambrosius, *c.1. Lucæ.*) Angelus *non pro-*
mittitur non quod virginitatis magistra ser- *pheta.*
mone deprauaretur humano; sed ab An-

gelo salutatur, vt discant virgines omnes virorum vereri affatus, timere aspectus, consuetudinem trepidare.

XV Alexander Macedo, cum Darij sororem, filias, vxorem Sysigambim, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, captiuas haberet, tam sanctè coluit, quàm si eodem, quo ipse parente genitæ forent. Nec videre voluit, turpe ratus esse, eum, qui viros vicisset, à mulieribus superari. *Gellius lib. 6. cap. 8.* Lepida itaq;

XVI (ait idem Gellius) quæstio agitari potest. Alexander ne continentior fuerit, qui Darij vxorem formosissimam videre noluit? an P. Scipionem Africanum, qui expugnata Carthagine, virginem tempestiuam, forma egregia, ad se perductam, patri suo inuiolatam restituit?

XVII Ad ignem potiùs ardentem (ait S. Nilus *Orat. 2. aduer. vitia*) quàm ad mulierem iuuenem iuuenis appropinqua. Nam si ad ignem accesseris, dolore affectus resilies. At si fœminæ verbis incensus fueris, ita facile non recedes. Florent olera propè sata, & libidinis semina mulierum familia-

XVIII ritate excitantur. Elisæus Sunamitidis excitat Filium; dolorem vertit in lætitiam; sed peracto miraculo, cui restituit, quærit Propheta, nec inuenit. Vocat matrem, nec adest. O matris ignauia; de filij vita agitur; & quasi nouerca crudelis à Propheta discedit; filij forsan ditaris obitu, vnde eum fastidias resurgere, nè hæreditate spoliaris? Tessera est Pudicitiæ. Filij resurrectionem desiderat mater, sed pudica non immoratur in Prophetæ cubiculo. Præsente seruo vocatur; & non nisi per internuncium Propheta fœminæ loquitur. Filio tandem excitato, Prophetam tacita super terram adorat; sed nullo gratiarum facto colloquio, recedit solicita. *Adorauit super terram, tulitq; filium suum, & egressa est. 4. Reg. 4.* Miraculum lego, gratiarum actionem non lego. Adoratio fœminæ scribitur, sermo non refertur. Filium tulit, & egressa est, non ingrata sed pudica. Castitatis auxilium est Prophetę consortium, sed in modestiæ egreditur argumentum, *etsi nullum esset in mora periculum*, inquit, *Caietanus*.

Sunamites Prophetam fugit.

XIX Imò suspicionis iusta præsumptio (dicam ego) & piaculi testimonium indubium. Nullum in mora periculum, Caietane? cur ergo Patres, tuus Thomas Angelicus, Augustinus, Dominicus, Franciscus, Benedictus sanctissimas etiam fœminas deportarunt à claustris, sororem ipsam relegantes, & matrem. Nullum in mora periculum? Non minori sanctitate clarebat S. Iacobus Eremita, cuius miraculis infideles illecti, lumen fidei cognouerant. Quadraginta annos in solitudine, herbarum radicibus tolerauerat vitam, diu noctuq; precibus vacans. Dum Satan insidias struens, pulcherrimam virginem claris ortam parentibus ingreditur; nomen prodit S. Iacobi; diù quæsitum, tandem inuentum, ad eum parentes filiam adducunt. Quanta virginem circundaret turba malorum, narrant. Pro illa orat Sanctus; fugit Dæmon, sed morè Parthorum. Parentes veriti, ne breui reuerteretur, orant Eremitam, vt eam saltem biduò retineat. Illè vitæ sanctitate confisus, non renuit; sed genitoribus recedentibus, dum solus cum sola miscet colloquia, aspectu vincitur, affectu ligatur, nec soluitur quàm in libidinem. Quadragenariam solitudinem, & pœnitentiam illustrem miraculis stupro obtenebrans & homicidio. Reformidans namque, ne scelus aliquandò proderet, si superuiueret, de medio sustulit.

S. Iacobi Eremita inconstātia.

Pœnituit tandem, & scelera obliterauit lacrymis, sed lapsu suo forsan plures reuocauit à culpa, quàm dolore duxerit ad pœnitentiam. Noli post vulnus remedium quærere; nec de preterita sanctitate confidas. Eos enim Satan aggreditur, quos morum probitas præterit imparatos. Salem dicas hominem, fœminam aquam; si appropinques, solui & defici; quid prohibet? Ex XX Eremo S. Ephrem pergebat in vrbem, vt ex occursu aliquid piæ instructionis hauriret: & ecce nutrix, quæ fixè in Ephrem intuens, illi roganti causam, respondit meretrix. *Quid mirum, si ego te intuerar, cum mulier ex viro facta sit: tu verò in matrem tuam, idest terram ex qua plasmatus es, oculos defige.* In medio mulierum noli commorari, (ait Salomon *Ecclesi. 42.*) de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia, quasi ignis exardescit. *Eccles. 9.* Victoriam ne cogites, vbi fęmina adstat. Virum sola specie exarmat. Sequitur Petrus Magistrum, nec turbas for- XXI midans

S. Ephrē à meretrice eruditur.

midans armatas, vſque intrò in atrium ſummi ſacerdotis inpauidus intrat; nec eſt qui interroget, miles qui arceat, cuſtos qui claudat, portæ patent, cuſtodes dormiunt, vel recedunt vigiles. Sed vnde, cum pauet aula, Sacerdos trepidat, in Chriſti diſcipulos nulla cuſtodia? quia fœmina excubias ſuſtinet, ait Laurentius Iuſtinianus. *Non armatos aduocant milites, vt debellarent Apoſtolum, vnius mulierculæ lingua Chriſtianæ militiæ deuicit ducem*. Longe ab humanis cogitationibus ſpecies fœminea, hæc ſola quæ præter Deum agat in diſtans, & in ſomnijs polluat innocentiam.

XXII Matrona Romana longo fatigata itinere, Arſenium Monachum videndi cauſa: poſtquàm vidiſſet, rogabat: ſui memoriam haberet in precibus. *Imo* (reſpondit ille) *operam dabo, idque ſerio, ne tui vnquam amplius meminiſſe queam*.

XXIII *Oſſa fœminæ & viri non miſcet Eccleſia.* Si cadauerum oſſa miſcere non audet Eccleſia; ſeparatis ſarcophagis maſculos longè humans à fœminis; vndè flagrante libidine, & fęmina inſuflante poterit homo non vrere? Dic mihi Iob, de ſepulchro educens cineres & oſſa mortuorum, cur tam ſedulus maſculorum oſſa ſeiungis à fęminis, *cauens nè maſculinis fœminina coniungeret*? Si nihil poſt mortem, ipſaq; mors nihil, cur anxius fatigas in nihilo? *Sicut lapides* (reſpondet Athanaſius) *illi Eoam plagam reſpicientes contiguitate eiaculantur ignem, ita mas & fœmina contiguitate conflagrantur: etſi non conflagrentur, maius miraculum eſt, quàm mortuos ſuſcitare*. *Hom.* 18. Lapides, qui vel maſculi, vel fęminæ ſunt, rigent cum longinqui; ardent propingui, nobis ſunt argumentum; nec horrore ſepulchri, nec pudore fraternitatis, concupiſcentiam frigeſcere.

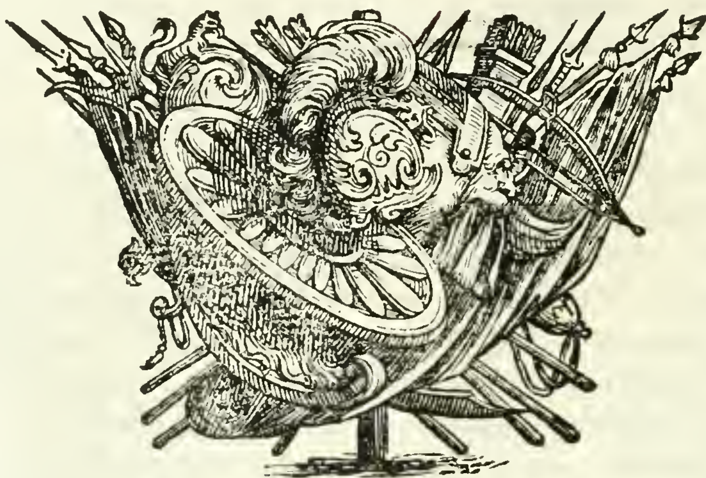
XXIV Natura ipſa ſolicita, cum gemellos procreat, membrana diſtinguit, & cellulis locat diuerſis in ipſo vtero matris, ſi vnus maſculus, & alter fœmina ſit. Si autem eius generis, eadem pelliculà inuoluit. Vna in fęminas ſalus, ſi fugias. S. Ægidio S. Franciſci ſocio, quid agerent fratres aduerſus carnis tentationes? interroganti Ruffinus reſpondit: *Commendo me Deo, & B. Virgini, & ſupplex me in terram proijcio*. Iuniperus verò ait. Ego ſtatim exclamo: *à longè, à longè, quia captum eſt hoſpitium*. Cui Ægidius, *tecum ſentio*: optimum *eſt fugere*. *Caſtitas ſpeculum eſt, quod ſolo intuitu offuſcatur*. Ioſeph pudicitiæ decus, enauigatis odij fluctibus, amoris patiens tempeſtatem, cum ea ætate eſſet, quæ caſtitati aduerſatur, corpore elegans, facie pulcher; Ægyptia mulier iuuenis pulchritudine capta, nihil non tentat, vt alliciat in ſtuprum. Sed in caſſum iactis blanditijs, per violentiam tentat extorquere conſenſum. Ioſeph verò nec adulatione emollitus, nec violentia fractus, pallio aufugit relicto, intemperantem puniens deſpectu. XXV *Ioſeph cur pallium reliquerit in manu adulteræ?* *Relicto in manu eius pallio, aufugit*, quo inuerecundiam operiret adulteræ. Illa autem impudico ardens amore, & odio fremens fœmineo, cruciatur deſpecta, flagrans ſaturari ſanguine, cum ſemine non potuerit. Sed cur pallium relinquere? Ioſeph vti impudicus plecteris, non mulieris fraude, ſed pallij teſtimonio. Nudus aufugis, te ergo expoliauit libido. Manus namque fęminea haud virum exarmat. Solo illa vincit aſpectu; cui in trophæum victus obtuliſti ſpolia. Cęca caſtitas, non cęcus amor. Ex caſtitatis ſpolijs fecit ille ſibi perizomata: cum ille præuidere neſciret, quod ſi nuda appareret in foro, iure erubeſceret. Libidinem porrò exuuijs onuſtam pudicitiæ, quis dignoſceret? inpudicam feciſti pudicitiam Ioſeph, cum pallium in manu adulteræ proieciſti. En caſtitas ſine patrono, en nuda virginitas, quo veſtias non habes, præter verecundiam. Repete pallium, extorque, ſcinde; Abi (ex aduerſo clamat innocentia) & abijt: *Contagium iudicans, ſi diutius moraretur*. Ne paulatim (adiungit Hieronymus *ad Heliod. lib.* 1.) virus ſerperet, quod tetigerat, abiecit.

XXVI Mulierum fuge colloquia; nec virtutis excuſet prętextus, ſanctitatis fama non vocet, quia cum fęminis conuerſatio, canum dicitur luſus; ſaltant, reſultant; deſiliunt, inſiliunt nec recedunt, ni ſeipſos tandem premant, & comprimant. *feminarū conſortiū eſt veluti ludus canum.* Domeſtica ſi vrgeant negotia, cum fęminis miſcere colloquium, non ſine teſtibus pergas. Phinees namquè alter ex exploratoribus, quos Iericho miſit Ioſues, Angelus erat (teſte Abulenſe *q.* 27. *in Ioſue c.* 2.) & tamen non cum eo homo ſociatur, quia ſolus Angelus hoſtilia nequiret explorare conſilia, ſed quia ingreſſurus erat *Domum mulieris*. Et licet Dei gratia impeccabilis, carne tamen indutus humana, audere non poterat, ſolus abſque culpa diuerſari cum fœmina. XXVII *Angelus nō audet cum fœmina ſolus conuerſari.* XXVIII

Ipſius Dei ne fugias exemplum. Mundum extruit, exornat plantis, illuminat aſtris, propagat viuentibus, nec vnquam maſculum ſeiungit à fęmina. Solum hominem conſtruit, errabundum, & conſortis ſocietate deſtitutum in Paradiſum, veluti in carcerem ſolitarium detrudit. Vſque dum die ſeptimo, & fœminam viri adiutorium adiunxit. *Hic Adamus perfectè abſolutus erat* (ait Baſil. Seleuc. *orat.2.*) *cum illa nondùm*
XXVIII *orta. Quare in Adami conſpectu vult illam effingere, & fictricis artis ſuæ ſpectatricem deſiderat propriam imaginem?* Deus puritatis origo, radix virginitatis cum mulierem fingit, ſpectantem Adamum efflagitat, in Adami operatur conſpectu, quo Adamum, ipſamq; Euam inſtituat, ſpectantium oculos etſi ad pudicitiæ veritatem ſuperfluos, eſſe ad famæ honorem proficuos. Imo pudicitiæ auxilia, qui & phalanges cogitationum auertant; & virtutis ſint teſtimonia. Hi ſi arbitri abſint, fama læditur caſtimoniæ; & pro impudica accipitur, de qua quæritur an pudica? Ex humo Deus euocatū hominem, cum efformaſſet facie ad faciem inſuflando, inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Fęminam extruit, nec legitur in faciem eius inſuflaſſe ſpiraculum vitæ. Anima tamen rationali informaſſe & quis dubitat? in faciem feminæ non inſuflat, vt à Deo natura puriſſimo, diſcas, a muliere faciem auertere; nam ipſe tam familiariter cum fœmina conuerſari non gaudet. Paſcha Ieſus cum
XXX diſcipulis celebrat, in quo, amoris pignore propinat ſanguinem; & cum Iudam non reſpuiſſet à cœna, Virginem matrem prohibuit; quia pedes lauaturus Apoſtolis, fas eſſe non credidit, quod filius & Deus tangeret pedes maternos. Cum narraret Moyſes colloquium, quod inter Abrahæ ſeruum & Rebeccam valdè honeſtum acciderat iuxta fontem, fęminæ conditionem hiſce depingit. *Puella decora nimis, virgoq; pulcherrima, & incognita viro. Geneſ. 23.* Abundare videtur Croniſta, ſatis erat *puella*; exuberet etiam, *virgo* dicat: ad quid *incognita viro?* ſi virgo, ergo incognita viro? Claudicabat licet geminum virginitatis teſtimonium, cum dixit, *puella*, & adiunxit, *virgo*, quia ſola cum ſolo ſteterat iuxta fontem. Caſtitatis videbantur areſcere lilia, quia abſque arbitris Rebecca habuiſſet cum viro colloquium. Vbi Rebecca? propè fontem cum aduena. Non ergo ad hauriendam aquam, cum muſſitet caro; duo pro Rebeccę caſtitate præconia insonent, *Puella*, adiungatur ac *Virgo* & gemino teſtimonio, copula tertium, vt ſine rumore credatur innocua. Dic itaq; & *incognita viro*. Mulierum itaque fuge conſortium; Lot namque, quem non luxuriantis Sodomę decolorauit impuritas, pudendæ tamen commixtionis non euaſit inceſtum. *Vritur* (ait Ambroſius) *flammis mulierum, quem ſulphurea flamma non vſſit. Pſalm. 118. Ser. 11.*

Coram Adamo cur Deus Euā formaret.

Quàm difficilè fœmina probetur casta.



LIBER XXII.

CAPVT PRIMVM.

FRIDERICVS I. ÆNOBARBVS.

OCCIDENTIS IMPERATOR XXII.

1 *Fridericus Ænobarbus à Papa discors. 2. eius hieroglyphicum. 4. allusio. 6. dicitur malleus Italiæ. 7. Sacram expeditionẽ subit. 8. Guelphis, & Gibellinis charus. 9. Conradus Imperator eum filio proprio prætulit. 11. in Dominica Lætare coronatur. 12. eadem die vnà cum Episcopo Friderico consecratur. 13. diuertit ab vxore quia consanguinea. 14. eius legatio ad Papam. 15. Daniam diuidit inter fratres. 16. reparat damnum Ecclesiæ à milite datum. 17. ad Roncalias iudicat. 19. derthona capta, coronatur. 20. Romam petit. 21. Arnoldum hæresiarcham Pontifici tradit. 22. renuit implere stratoris officium erga Papam. 23. à Papa coronatur. 24. Romanos cædit. Ænobarbus dictus. 25. Spolctum incendit. 26. Veronenses insidias struentes punit. 27. succenset Papæ ob Conradi picturam, nomen suum Pontifici præponens. 28. In Itali descendit tanto apparatu, vt fontes arescerent. 29. ius feudale promulgat. 30. Mediolanum expugnat, diruit. 31. Imago S. Ambrosij velut captiua ad eum ducitur. 32. Antipapam fouet. 33. excommunicatur. 34. deseritur ab Henrico Leone; coram eo genua flectit, vt reuocet; diadema ei de capite ruit. 36. Fugatur à Mediolanensibus. 37. se coram Alex. Papa Venetijs prosternit. 38. Henricum Leonem vincit. 40. in Asiam mouet. 41. S. Ambrosius visus est cum eo pugnare. 42. Turcas ter vincit. 43. moritur. 44. morientis verba.*
2 *Sol & Luna symbola Papæ & Imperatoris.*
35 *Beatrix vxor Frider. Imper. diadema ei in caput reponens, consolatur.*

1 PLurima cum Pontifice dissidia Fridericus habuit, in Italia moratus à Pontifice semper discors, non semel excommunicatus fuit. Hinc bella, cędes. Sedens in hieroglyphico Papa, stringit dextera claues, in eas directa sinistra, quasi in Cęsarem diceret. *Ego Dominus, & Magister.* Ex aduerso stat Cęsar, nec sedet, digito globum annuens terrestrem, sinistrà ad pectus admotà, quasi Papam redarguat, quem toruo aspicit oculo, & ipse dicens, *Ego Dominus.* Supra Papam *Sol* lucet; supra Cæsarem *Luna*, iuxta Solem eclipsim passa ob interpositionem terræ, hoc est mundani affectus, & libidinis in vtroque imperandi, propterea nec Sol sine eclipsi. Quia sicuti in Cœlo cum vicina currunt suprema illa luminaria, Eclipsis consurgit, terra intermedia. Ita inter mortales, vt supremę hæ duæ luceant postetates, debent esse longinquę, ni mũdus bellorum, ac dissidij obruatur eclipsi. Veritatem audiant, quæ *de terra orta est:* quę sunt Cæsaris, dentur Cæsari*: Quæ Dei, Deo.* 11

I. ALLVSIO AD HIEROGLYFICVM. II.

NOn benè cõueniũt, nec in vna Sede morãtur;
Quæ, Maiestates sunt simul Opposita.
Cæsaris Imperiũ Luna est; Sol Trina Potestas
Summi Pontificis; sed simul esse, negaut.
Eclipsim patitur, cum lumine Plena superbit;
Et contra Solem surgere Luna solet.
Imperij Occidui, cum fert Federicus habenas;
Orbis Dimidium vix datur esse, suum.
Magnus Alexander non notos appetit Orbes,
Flens; nec totum Orbem, sub Ditione, regit.
Summus Alexãder, ceu Nomine Tertius Idẽ;
Sic Cælum; Terras, Tartara, Præsul habet.
Cæsar, flecte genu; Ter Magnũ pronus adora;
Dum cadis, Imperium surgit in Orbe, Tuũ.
M. Anton. Moles Neap. S. Th. D.

CVm medius veluti radios intercipit orbis
Solares, atris Luna laborat equis.
Vel
Stelliferæ veluti moderatrix Cynthia noctis
Obscuris quando tecta laborat equis,
Fatidici retenet, pullato lumine vultus,
Nigraque Terrigenis incutit vmbra metũ,
Sic quoq; qui Imperij, rerũ cui sũma potestas,
Excelsi in terris sceptra, vicesque gerunt:
Mutua si armati coeant in vulnera, turpes
Si ignescant iræ, si furor arma paret;
Tunc præceps totum lacerat discordia mundum,
Blandaque pacis amans exulat inde quies.
Io: Fran. Franzinus S. Th. D.



FRIDERICVS I. ÆNOBARBVS.
OCCIDENTIS IMPERATOR XXII.

Sile Fama: ad Antipodas abi
Sal. An. Plaga etiam incognita agnoſcit *Fridericum*,
Tubal vocarem in fabrum,
Vt cœleſtem cælaret hominem;
Ni aurea, non ferrea deberetur ſtatua,
Malleum ſi cupis? Ipſe dabit:
qui Malleus eſt dictus *Italiæ*. VI
Cedat Nabucho imaginem ſuam,
quia inter Deos terræ
abſque contumelia Creatoris creatura adoratur
quæ cultum Redemptori redemit. VII
In ephebis adhuc, Deo crucem baiulat, *Conrado* duce, *Sacram ſuſcipit expeditionem cum Imperatore Conrado.*
1147 Et patrem prò Chriſto deſerit.
Magiſtro Cæſare, ecquis non didiciſſet Imperare?
Minorem Creator plaſmare non debebat, VIII
vt *Gibellinos* conciliaret cum *Guelfis*. *Vtroq; ſanguine natus, vtriq; charus fuit.*
1152 Ipſe Imperator *Friderici* Maieſtati
Filium immolauit vnigenitum. IX
Cum Filio maiorem credidit *Ænobarbum*, *Conradus Imper. moriens filio ſuo Ænobarbum prætulit.*
Conrado reputatum eſt ad iuſtitiam.
Semel tamen in eo conſenſere Principes,
quia fata volentes ducerent, nolentes traherent X
vt Cæſarem dicerent.
Reliqua ferro confecit.
Dominica *Lætare* coronatur XI
Dum lætus Superum, Inferumq; chorus choræas ducit,
De concordia Sacerdotij & Imperij ne dubites, XII
Idem, Ibidem, ab eodem vngitur in Chriſtos Domini *Eodem die, in eadem Eccleſia ab iiſdem vngitur Fridericus Ep. Monaſterien. & Fridericus Imper.*
Vnà Rex hominum, Phœbiq; Sacerdos.
Etiam in nomine concentus reſonat;
Fridericus Cæſar & Pontifex.
Sacra ne à matre diuerteret XIII
1153 Profana ab vxore diuortit, *Diuortit ab vxore Adhelcida, quia conſanguinea.*
Quam conſenſus fecerat & concubitus, non Sacramentum
Aula ne diſſonaret à Curia
Ad Solem, Aſtra, Luna legauit XIV
ad Pontificem, Epiſcopos, Imperator. *Legatio ad Pontificem.*
Dominus Mundi XV
Reges vocans, non auocans regna, *Regnum Dani ſopità diſcordia diſtribuit.*
ne inter duos litigantes tertius gaudeat,
mauult duobus conſulere,
Danorum tollere damna,
fratresq; componere, diuidendo.
In Italiam deſcendens, XVI
1154 ne Sanctorum clamor ad Cœlum aſcenderet, *Eccleſiæ Damna à milite illata reparat.*
Spoliauit, placauit.
Caritatem miles saturauerat hoſtijs,
Charitate & iuſtitia Cæſar expiauit hoſtias:

viritim

XVII
Tribunal aperit ad Roncalias.

viritim reparando, quod viri esurierant.
Efossa Iustitia, quam Itali foderant,
Roncaliensibus erexit in campis, & in compitis,
vt quam non aulici, stiparent rustici.
Ad fidem Feudatarij vocati
obtulere claues, sed is clauos tulerat,
quibus seras reseraret Italiæ.
Portas si quæ Ciuitas clausit,
ipse mænia diruit.

XVIII
Mediolanum Derthona &c. Fœdus incunt in Fridericum.

Terdona, Astium
Mediolani præluserunt incendio.
Victori accidunt Vrbes, præcedunt turbæ,
Accedenti præcidunt palmas.

XIX
Ticinum triumphator ingreditur, Derthona captâ. Coronatur.

Trophæa struit *Lodium*, triumphum *Ticinum* instruit.
Suoque Liberatori
Ferream coronam offerunt.
Tale decet Diadema militem.

XX
Quàm celer Romam properet.

qui Vrbem victurus erat victricem Orbis.
Roma venientem prius imminentem sensit, quàm minantem;
Piscator ipse quamuis in littore timuit.

XXI
Arnoldum hæresiarcam tradit Pōtifici, à quo crematur.

Respirauit *Adrianus*, cum expirauit *Arnoldus*,
cuius cineres absumpsit flamine, expunsit flumine.
Manu Cæsaris fretus, manes iniquos sparsit in freto:
Ne prisca Quirites suscitarent Idola.
Quid vltra poterat *Ænobarbus*?
sternit se Cæsar

XXII
Renuit implere officium stratoris; postea implet.

Sed Pontificem strauit, cum se stratorem non struxit,
Et penè suplet, cum ponè suppedaneum suffert.
His actis, actum erat de Vrbe
Nisi *Fridericus* se Romæ, Romam *Adriano* dedisset.

XXIII
Coronatur à Papa.

Ecclesiam ingressus, Cruce præeunte sed ferrea,
coronam nactus est auream, non Romanorum auram.

XXIV
Romanos vincit.

Plaustra inuadentes pro plausu
Coronatus prosiliens adeo retudit, ac tudit; 1155
vt Millenos Romanorum vnus Cæsaris vrgeret in Tartara
Viros non à viribus voces, sed à virtute.
Æneobarbum Roma dicas non *Ænobarbum*,

Sic antiqui cecinere.

& vel inuita acclama Victori
Vnus homo hic vrbem, totum quæ Orbem arcuit, arcet.

XXV
Spoletum incedit.

Vrbe an maior homo est? maior an Orbe vir est?
Annosum amisit annonam Spoletum
quum alimoniam non immisit
vel numos misit adulterinos:
Vtrumque Cæsar igne purgauit.

XXVI
Veronenses insidias struunt pontibus, & montibus, iter negantes nisi pecuniam viritim solueret.
Filius erat Friderici qui dictus est Cocletes.

Verona cum Regi Regiam negaret viam,
& Mundi Domino
aquam inique venderet.
Cæsar vænire iussit; venitq; miles non mercator
vt solueret in ferro aurum.
Sic pontes transcendens, montes conscendens,
In illis *Cocletis* filius *Cocletem* superauit;
In istis *Annibale* maior

non

non orbus receſſit, ſed Orbibus acceſſit
vt Aſtræam Cœlo pulſam, in Cœlos reduceret.
Io: canite *Friderico* populi
à quo fœnore gloriæ pacem recepiſtis inuiti.
Ad effingendam *Magno Friderico* ſtatuam
Diuinum excitarem Phidiam,
ni *Conradi* pictura concitaſſet *Fridericum* in Scripturam.

XXVII
Ex pictura Conradi Imp. genua flectentis coram Pontifice, & coronam recipientis, ſuſpicans Fridericus Imperatorem, quaſi Feudatariũ haberi à Pontifice, vt quædam epiſtola Adriani Papæ, innuere videbatur, ſuccenſet: & plaudentibus Germaniæ Epiſcopis, nomen ſuum in vindictã præponit Pontifici in Epiſtolis.

Mutuò ſe ſe prodentes ſcriptor, & pictor
dum Pontifici *ligium* ligant Cæſarem,
ſe à Pontifice, Cæſar ſoluit:
& iacentem in pictura, erigit in ſcriptura:
quaſi *Pontifici* præcederet Imperator.
Peccauit *Fridericus*, ſed in fide parentum
Gregem Paſtores ex framea duxerunt in Foueam,
quùm verbenas verterunt in virgas.
In ſemitam aſtrorum errantium, maiora aberrarunt & ſydera
Sol & Luna, Pontifex & Imperator.
Collimabat vterque ad rectum, ſed indirectè
ad iuſtum iniuſtè, ad pacem bello.
Qui vult pacem, præparet bellum
non in vitam, ſed in vitia.

XXVIII

In Italiam itaq; tantà acie deſcendit
vt terram premeret, montes deprimeret.
Euerrens tamen, non euertens
Scelera nec induxit, nec indulſit
ſed inter rudera, collapſæ legis rudimenta ruderans,
non inueniens, ſua Mente compoſuit; ſuo Marte repoſuit.

XXIX
Ius Feudorum promulgat.

Sex expeditionibus in Italos ſuſceptis,
In ſeptima requieuit; cum Italiam traduxit in Syriam.

XXX
Mediolanum expugnat, diruit.

Mediolanum Germanorum remoram ſuccidit in nemora
poſtquam bis expugnatum, ſemel diruit.
Sale reſperſit, quia Solem deſpexit.
Serpentem, qui inſidiabatur calcaneo eius, calcauit.
Tellus, Æthera, Pontus celos impoſuere triumpho
cum Diuos captiuos remeauit in caſtra.

XXXI
Mediolanenſes imaginem S. Ambroſij veluti captiuam ad Fridericum ducunt.

Vrbe deditâ etiam S. Ambroſius ſuam imaginem dedidit,
Et humi inclinauit, vt Summi iracundiam declinaret.
Sed heù, quid immortale mortalibus?
Qui vinxit Diuos Cœli, vincitur à Deo terræ.

XXXII
Antipapam fouet in Alex. III.
Ciuitas Alexandriæ paleæ *dicta in contumeliam, a Pontifice extructa.*

Vni *Alexandro* duos obiecit *Fridericus*
Pontifici PſeudoPontifices.
Ex fabula hiſtoriam fecit;
Potuit *Alexander* non Hercules contra duos.
Imò *Paleari* ciuitate contra Omnes:
In Aquilam torquente fulmina Ioue.

XXXIII
Excomunicatur.

1175 1176 *Leo* ipſe tonitru expauit Tonantis,

XXXIV
Friderico *excommunicato*, Henricus Leo *receſſit in Germaniam, nec cum* Fridericus, *etiam ſe curuando*

Fugientem Cæſar inſequitur, ne Aquila ſequeretur *Leonem*,
cùmq; ſe *Henrico* incuruaret, ſub quo curuatur Orbis
indignatum diadema, ruit ex capite *Friderici*, ad pedes *Henrici*
Non leuauit is, ſed omine ſupra hominem ſe eleuauit.
Sola fœmina, optima tumoris magiſtra, timorem abiecit,
Diadema collegit:

coram Henrico, reuocare potuit.

& vires viro virago remisit, quas amiserat.
Insubrico denuo Aquila colluctata colubro, 1176

XXXV *Beatrix vxor Friderici consolatur maritum; eumque eleuat.*

Sectum reperit virulentum,
& vires reparasse cadendo,
Sed in manibus Dei, non hominum.
Insubrum suam duxerat, Ecclesia causam.

XXXVI *Fugatur à Mediolanensibus, quos vicerat.*

Romana *Alexander* Venetijs Maiestate traducta 1177
quod non nisi in mari, posset piscator
super aspidem & basiliscum ambulare

XXXVII *Alex. III. fugit Venetias.*

& in solo Deorum Senatu
non tam *Petro*, quàm *Alexandro* Draconum colla submittere
Barbarum, vel Ænobarbum ad pedes habuit.

XXXVIII *Venetijs procumbit coram Pontifice.*

O viuum Ecclesiæ trophæum
In domo *Marci* iuratur *Petri* gloria;
vt Apostolici triumphi testimonium daret Euangelista.

XXXIX *Vincit Henricum Leonem: cui tandem reconciliatur, cum is se humilem præbuit.*

Hoc in gymnasio didicit Cæsar calcare *Leonem*; 1178
Ænobarbum mulcisset *Henricus*, ni æneus fuisset.
Cum se curuauit, *Fridericum* incuruauit. 1181
Sic ex bono malus, ex malo Optimus,

XL *In Asiam mouet.*

Melius quàm inceperat, *Fridericus* desijt. 1190
Cruce pro Crucifixo sumpta,
tremuit Asia, cum fremuit Germania

XLI *S. Ambrosius visus est cum eo pugnare*

& Duce Cæsare, Deo comite, milite Sancto
malo Crucis mala prius traiecit in impios.

XLII *Turcas ter vincit.*

Vicit, quot vidit,
Apud *Ionium*, & *Philomelium*
Turcarum monimentis in monumentis euersis,
tot infidelium demersit myriades;
vt sanguinis cataclysmus terram obrueret.
Muro, monte, flumine, vel ferro prohibitus
Cadauerum aggere Victoriæ pontem excitauit,

XLIII *Æstu fatigatus dum in* Cydno *flumine lauatur, obriguit.*

Tot tandem onustus triumphis,
qui mare enatauerat, flumine mersus,
& in malacia naufragus,
Lethem Africæ inuenit in Cydno Asiæ,
dum mendaci se credidit elemento:
& Sudoribus suis, vndis ipsis tumorem accreuit.

XLIV *Verba Friderici morientis.*

Christi verò expirans in castris,
per aquam reuocari debebat, qui fuerat vocatus in aquâ.
Sic verum ad Iouem Aquila cecinit regrediendo,
Domine Iesu suscipe spiritum meum.



CA-

CATENA HISTORICA.

CAPVT SECVNDVM.

in

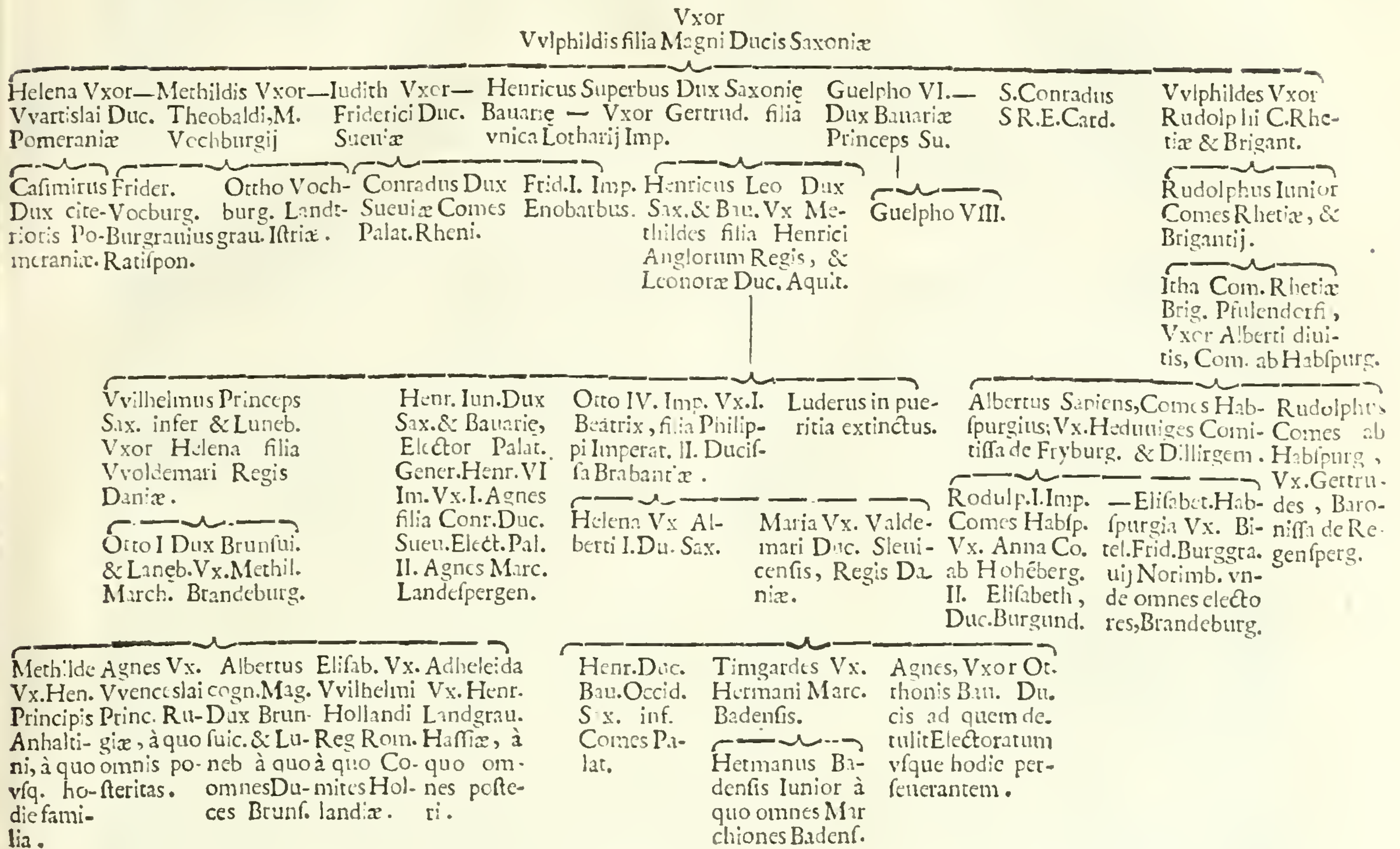
FRIDERICI NATALIA.

EX *Friderico*, cognomento *Coclete* Sueuiæ Duce, *Conradi* Imperatoris fratre, ac *Iuditha* filia *Henrici Nigri* Ducis Bauariæ nascitur *Fridericus* An. 1121. *Enobarbus* dicitur à russa barba, sic Itali in contumeliam, quia grauis nobis incubuerit. Vaiblingensium prognatus dicitur quos tam paterno, quàm materno sanguine Clodoueorum, & Carolorum progenitos memorat *Vspergensis*, vt gloriabatur idem *Fridericus* Imperator. Eius Genesim exhibent *Otto Frisingensis*, *Abbas Vspergensis*, & ex eis *Bucellinus*, vt ex arbore sequenti.

AR-

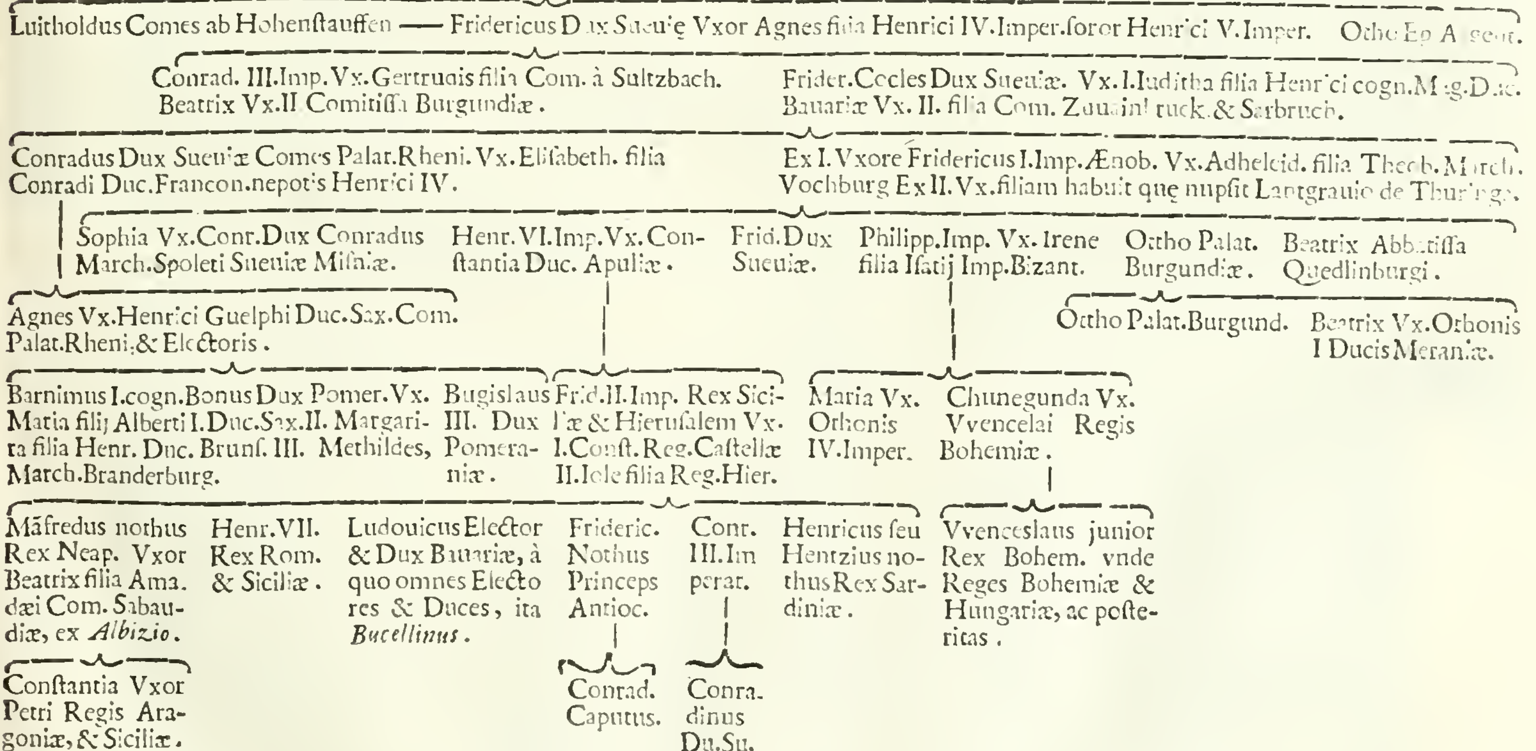
ARBOR MATERNA FRIDERICI I. IMPERATORIS

Henricus cognomine *Magnus*, filius Vvelphonis quarti, frater quinti: Dux Bauariæ, & Saxoniæ &c.



GENESIS PATERNA FRIDERICI I. IMPERATORIS ÆNOBARBI.

Fridericus Baro in Vveiblingen. &c. Vxor Henrici IV. Imper. soror Henrici V. Imper.



Educatio Friderici.

II *à Conrado educatur.* CVm filijs patrui sui *Conradi* Imperatoris educatus est *Fridericus Ænobarbus*; cũque minore natu filio orbatus *Conradus*, nepotem vnicè diligeret, & loco filij haberet, quia alter filius puer esset, sermonum omnium, & arcanorum participem nepotem fecit; qui à patruo veluti à viuo & domestico exemplari, veram ideam deprompsit imperij.

Vxores.

III DVas hăbuit. I. *Adheleidam* filiam *Theobaldi*, seu *Diepoldi* Marchionis Bauarici in *Vochburg*, quam dimisit quia consanguineam in gradu prohibito, iuxta decretum Concilij Constantiensis. Hanc, facto diuortio, duxit *Dietho* de *Rauensburg* II. *Beatricem* filiam *Reginaldi* Comitis Vesontionis in Burgundia, quæ illi vnica erat, cuius opulentissima dote, etiam quinque millia militum eius subduntur Imperio *Vspergensis*.

Filij.

EX *Beatrice* genuit Fridericus *Henricum* Imperatorem. IV
Philipum Imperatorem.
Conradum Ducem Franciæ Spoleti, & post obitum fratris, comitem Burgundiæ.
Otthonem Comitem Burgundiæ hæredem maternæ dotis.
Fridericum Ducem Sueuiæ.
Beatricem Abbatissam Quedlinburgi.
Sophiam, alij dicunt *Ludgardam* coniugem *Conradi* Marchionis Misniæ.

FRIDERICI MORES.

V ERat Fridericus *vir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consilijs prouidus, in negotijs peragendis virilis, affabilis mansuetis, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellentissimus. Quorumcumque enim hominum vultus, vel personas semel agnoscebat, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus veniebant, citissimè eos nominatim salutabat, ac si quotidiè cum eo morati fuissent. Erat quoque statura mediocris, magis tamen longa, quàm breui, pectore plenus, corpore robustus, facie satis eleganti, barba & capillo ruffo.* Vspergensis. Hic ille *Fridericus*, qui vrgente *Bernardo*, aduersus Saracenos crucem assumpsit.

IMPERATOR ELIGITVR.

VI *Otto Frising. de Gestis Frid. lib. 1. c. 36. Imperator. cap. 63. lib. 2.* EX delegatione patrui potius, quàm ex Principum electione, Imperium datur *Friderico* scribit *Vspergensis*: moriens namq; *Conradus* Imperator regalia duci *Friderico*, cum vnico suo *Friderico* commendauit. Melius profuturum Reipublicæ iudicans, si nepotem spectatum bello, præferret filio paruulo. In eum cecidit concors Principum consensus, quia cum in Romano Orbe duæ æmularentur nobilissimæ familiæ;

VII *Guelfi & Gibellini.* *vna Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Altdorfio: altera Imperatores, altera magnos duces producere solita. Iste, vt inter viros magnos, gloriæq; auidos assolet fieri, frequenter se se inuicem æmulantes, Reip. quietem multiores perturbarant. Nutu verò Dei, vt creditur, paci populi sui in posterum prouidentis, sub Henrico quinto factum est, vt Fridericus Dux pater huius, qui de altera, idest de regum familia descenderat; de altera, Henrici scilicet Noricorum Ducis filiam, in vxorem acciperet, ex eaque Fridericum, qui in præsentiarum est, & regnat, generaret. Principes ergo non solum industriam ac virtutem iam sæpè dicti iuuenis, sed etiam hoc quod vtriusq; sanguinis concors, tanquàm angularis lapis, vtrorumq; horum parietum dissidentiam vnire posset, considerantes, caput regni constituere adiudicauerunt: plurimum Reip. cogitantes, si tam grauis & diutina inter maximos Imperij viros, ob priuatum emolumentum simultas, hac demum occasione, Deo cooperante, sopiretur.* *Frising. lib. 2. de gestis Frid. c. 2.* Quamquam itaque *Conrado* filius superesset, *Fridericum* dixere consensu Cæsarem, eius munificentiam, opes, potentiam, nobilitatem, rei militaris peritiam, in agendis prudentiam Electores sequuti. Fidei itaq; cum recepisset sacramentum, Aquisgranum venit, vbi Dominica, qua *Lætare Hierusalem* canitur, ab *Arnoldo* Episcopo Coloniensi coronatur; in eadem Ecclesia, eadem die, Monasteriensis electus, *Fridericus* nomine, ab eisdem à quibus, & Rex, Episcopis in Episcopum consecratur, *vt reuera*, ait Frising. *Summus Rex, & sacerdos præsenti iucunditati,* VIII *Dies Coronationis.* *l. 2. c. 3.*

tati, hoc quasi prognostico interesse crederetur: quia in vna Ecclesia, vna dies duarum personarum, quæ solæ noui ac veteri Instrumenti institutione sacramentaliter vnguntur, & Christi Domini ritè dicuntur, vidit vnctionem.

IX *Iustitiã diligit.* Vnctione peracta, quidam ex aulicis, quem in pęnam criminum priuatus deportauerat, coram omnibus ad pedes *Friderici* procubuit, sperans inter resonantes plausus, animi mulcire rigorem. Se verò de pristina seueritate nihil relaxans, respondit constans: *non ex odio, sed iustitia pœnam irrogasse, propterea sibi non esse remittere, quod erat alienum.* Mirabantur adstantes iuuenem senis inductum animo, inter lætitiæ tumultus nec tantillum ad vitij indulgentiam, potuisse gloriam à virtutis semita retrahere.

Legatos mittit ad Eugenium Rom. Pontif. & de Regno Daniæ litigantes componit.

CORonatione peracta, legatos ad *Eugenium* Rom. Pontif. Vrbem, ac Italiam disponit *Hilinum* Treuerensem electum, & *Eberhardum* Babenbergensem Episcopum, viros prudentes, & literatos, qui fędus inter aulam & curiam sequentibus pacti sunt conditionibus, vt in Comitijs Constantiensibus publicatum est An. 1152.

Venerabili in Christo Domino Eugenio Dei gratia Apostolicæ Sedis Pontifici Fridericus eadem gratia Romanorum Imperator Augustus filialem dilectionem & debitam in Christo reuerentiam.

Regiæ Maiestatis dignitas postulat, quæ ad pacis & concordiæ bonum spectare noscuntur, attenta solicitudine stabilire, & vt inter Sacerdotium & Regnum indissolubili charitate bonum ipsum perpetuo perseueret, diligenti studio & exacta diligentia laborare. Huius itaque rationis prospectu Concordiam inferius annotatam, quæ inter vos & nos, auctore Deo, statuta est, sicut ab vtraque parte stabilita est & ordinata, ne aliquid arbitrio nostro immutasse videamini, per eadem verba præsentis serie scripti præcepimus annotari.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

HÆc est Concordiæ forma & conuentionis inter Dominum Papam Eugenium, & Dominum Fridericum Romanorum Imperatorem constituta, mediantibus
Gregorio S. Mariæ trans Tiberim,
Hubaldo sanctæ Praxedis,
Bernardo sanctæ Clementis,
Octauiano sanctæ Cæciliæ,
Rolando sancti Marci,
Gregorio sancti Angeli,
Guidone S. Mariæ in Porticu
Cardinalibus,
& Brunone Abbate de Clarauallé, ex parte Domini Papæ:
Anselmo vero Auelbergensi,
Hermanno Constantiensi,
Episcopis,
Odelrico de Zembruch,
Guidone Guerra,
& Guidone Baldratēsi,
Comitibus, ex parte Domini Regis.

Dominus siquidem Rex vnum de maioribus Ministerialibus regni fecit in anima Regis iurare, & ipse propria manu, data fide in manu legati Domini Papæ promisit, quod ipse nec treguam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliæ, sine libero consensu & voluntate Romanorum, & Domini Papæ Eugenij, vel successorum suorum, qui subscripta concordiæ cum eodem Rege Friderico tenere voluerunt, & pro viribus laborabit Romanos subiugare Domino Papæ, sicut melius vnquam fuerunt à centum retro annis. Honorem Papatus, & regalia beati Petri, sicut deuotus & spiritualis Aduocatus S. R. E contra omnes homines pro posse suo seruabit & defendet; quæ non habet, recuperare pro posse iuuabit, recuperata defendet; Græcorum quoque Regi nullam terram ex ista parte maris concedet. Quod si forte ille inuaserit, pro viribus Regni, quanto citius poterit, ipsum eijcere curabit. Hæc omnia faciet, & obseruabit sine fraude, & malo ingenio.

Dominus vero Papa Apostolicæ auctoritatis verbo vnà cum prædictis Cardinalibus in præsentia præscriptorum Legatorum Domini Regis promisit, & obseruabit, quod eum sicut B. Petri charissimum filium honorabit, & venientem pro coronæ suæ plenitudine, sine difficultate & contradictione, quantum in ipso est, Imperatorem coronabit, & ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperij, pro debito officij sui iuuabit, & quicumque iustitiam & honorem Regni conculcare aut subuertere ausu temerario præsumpserit,

Anno 1252. *ſerit, Dominus Papa à regiæ dignitatis dilectione præmonitus, eos ad ſatisfactionem canonice admonebit. Quod ſi Regi ad Apoſtolicam monitionem de iure & honore regio iuſtitiam exhibere contempſerint, excommunicationis ſententia innodentur. Regi etiam Græcorum ex iſta parte maris terram non concedet: quod ſi ille inuadere præſumpſerit, Dominus Papa viribus B. Petri eum reijcere curabit.*

Hæc omnia ex vtraque parte ſine fraude & malitia ſeruabuntur, niſi forte libero & communi conſenſu vtriuſq; immutentur. Teſtes autem, quorum nomina ſubſcripta videntur.

Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus,
Hermannus Conſtantienſis Epiſcopus,
Anſelmus Avelburgenſis Epiſcopus.
Arditio Cumanus Epiſcopus,
Conradus Curienſis Epiſcopus,
Vvibaldus Stabulenſis Abbas,
Albertus Colonienſis Decanus,
Magiſter Henricus Notarius,
Gotifredus Viterbienſis Capellanus Regis.
Ex laicis, quorum Vuelpho Dux,
N. Marchio,
Hermannus de Baden Comes,
Vlricus de Luzemburch Comes,
Anſelmus Miniſterialis & Camerarius Regis.

Signum Domini Friderici Romanorum Imperatoris.

Ego Arnoldus Cancellarius recognoui.

D*Atum Conſtantiæ, decimo Kalendas Aprilis, indictione decimaquinta, Anno Dominicæ Incarnationis 1152.; Regnante Domino Friderico Romanorum Rege glorioſo, anno vero Regni eius primo.*

Interim Traiectenſium contumaciam, quà in patruum ſuum *Conradum* fuerant abuſi, vlturus, circa Rhenum deſcendit; ipſiſque pecunia multatis, ac *Herimanno* Epiſcopo confirmato, Saxoniam intrauit. XII Vbi *Petrum*, qui & Suæuus, & *Guuotonem* conſanguineos de Regno Daniæ altercantes ad ſe venire præcipiens, in comitijs Merſeburgenſibus, ita compoſuit. XIII Guuoto retentis ſibi quibuſdam prouincijs, regium nomen per porrectum gladium abdicaret. Eſt enim conſuetudo Curiæ, vt regna per gladium, prouinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. *Petrus* verò accepto ab ipſius manu Regno, fidelitate & hominio ei obligaretur. Ita corona Regni per manum Principis ſibi impoſita, in die Pentecoſtes ipſe coronatus, gladium Regis ſub corona incedentis portauit. *Gualdemarus* etiam *Petri* conſanguineus Daniæ Ducatu donatus, lætus abſcedit.

ECCLESIAE MAGDEBVRG: DAT EPISCOPVM.

XIV M*Agdeburgenſi Eccleſia, quæ Saxoniæ Metropolis eſt, viduata paſtore; dum alij *Gerardum* eiuſdem Eccleſiæ præpoſitum, alij Decanum eligerent, nec ſpes eſſet concordiæ; *Fridericus* Decano perſuaſit, vt *Guicmannum* Circenſem Epiſcopum iuuenem ſed viuum nobilem eligerent: eique acerſito regalia eiuſdem Eccleſiæ conceſſit. Tradit enim curia, tempore *Henrici V.* quo de Epiſcoporum inueſtitura deciſa fuit inter Regnum & Sacerdotium controuerſia, ſibi ab Eccleſia conceſſum, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi fortè in eligendo partes fiant, Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum quem voluerit, ex primatum ſuorum conſilio ponere; qui conſecrandus non eſſet, ni prius regalia ab ipſius Regis manu per ſceptrum ſuſciperet. Sic bene diſpoſita Saxonia, Bauariam ingreditur, & Ratiſponæ in Apoſtolorum Feſto in Monaſterio S. Emmeranni, quia maior Eccleſia conflagrauerat, coronatur. Redeuntibus porrò legatis, & de rebus Italiæ læta nunciantibus; XV Vngaris bellum indicere, cum à Principibus expoſceret, non impetrauit. *Friſingenſis c.6. lib.2.*

Contendente capitulo de electione Epiſcopi, electio ad Imper. ſpectat.

Contentio inter Henricum Leonem, & Henricum Auſtriæ de Ducatu Bauariæ.

XVI G*Ermania pacata, inteſtina ſupererat diſcordia inter *Henricum* iuniorem de Saxonia, cognomento *Leonem* Fratruelem *Vvelphonis*, filium auunculi ipſius *Friderici* Imperatoris: & inter *Henricum* Auſtriæ, fratrem *Luipoldi*, filium patrui eiuſdem *Frider.* Imper. *Auia quippe ipſius, cum in Sueuia genuiſſet duos filios Conradum Regem, & Fri-*

Anno 1152. *Fridericum Ducem, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austriæ, & Styriæ, ex quo tres filios, siue quatuor, vt quidam dicunt, suscepit, videlicet Luipoldum, qui primus iniit certamen prò Ducatu Norico, sed hic immaturà morte præuentus est, & fratri suo Henrico idem certamen reliquit. Genuit quoquè Conradum Archiepiscopum Saltzburgensem, & Ottonem, qui fuit Episcopus Frisingensis, ille qui Chronicon vsque ad tempora Friderici huius perfecit.*

Albertus frater Ernesti Ducis Sueuorum hic Austriam ab Hungaris vindicauit.

Leopoldus in nuptijs Henrici III. Imp. mortuus, Treueris sepultus.	Leopoldus II. Vxor Itha filia Henrici Imper.	Ernestus in bello occisus contra Henricum IV.

Leopoldus III. Vxor Agnes filia Henrici IV. & soror Henrici V. quæ prius Friderico Sueuorum Duci nupsit, ex eoque genuit Fridericum, & Conradum.

Leopoldus IV. factus à Conrado Imper. Dux Bauariæ, sepultus in Austria, in Monasterio S Crucis, ordinis S. Bernardi.	Henricus natu maior, recepit Gertrudam filiam Lotharij II. Imper. relictam Henrici Ducis Bauariæ. Hic fuit creatus primus Dux Austriæ à Friderico I. & Monasterium Viennæ erexit, quod vocatur Scrorum.	Iuditha Vxor March. Montisferrati	Conradus Ep. Saltzburg.	Otto Fris.	Gertrudis Vx. Duc. Bohemiæ.	Bertha Vxor Ducis Polon.

Leopoldus V. Auia eius fuit Agnes, filia Henrici IV. Protauia Ita.

Henricus itaque *Leo*, patre, quem veneno sublatum nonnulli dicunt, destitutus, ea ingenij sagacitate floruit, vt decennis erepta patri reposceret apud *Conradum* Imperatorem An. 1147. cum iste in procinctu arma moueret in Turcas. Sed iussus Imperatoris reditum expectare, quia non longè à reditu, Fato concessit *Conradus*, electo *Friderico*, protinus renouauit questus, vt cogeretur Imperator in paternam eum restituere hæreditatem, Bauariæ præcipue. *Henricum* verò Austriæ, cum ante susceptum ducatum tantummodo Marchio esset, Ducem declarauit. *Vvelphoni*, quoq; auunculo suo, contulit Marchiam Tusciæ, Ducatum Spoleti, principatum Sardiniæ & totam terram comitissæ *Methildis*. Herbipoli postea curiam agenti *Friderico*, exules Apuli venere, *Rogerij* accusantes tyrannidem; xvii
quorum occasione ad suscipiendam coronam Imperij, expeditio iuratur Italica.

Eugenij Papæ questus in Guicmannum Episc. Magdeburgensem.

xviii INtruso *Guicmanno* Cirensi Episcopo in Cathedram Magdeburgensem, *Gerardus* præpositus *Guicmannum* veluti intrusum apud *Eugenium* Pontificem accusauit. Hinc nouæ dissensionis cępit exordium inter Imperium, & Sacerdotium. Grauissimè tulit quærelam Rom. Pontifex, & Episcopis, ac Cardinalibus, qui in gratiam *Guicmannia* intercedebant, Sequentia rescripsit.

xix *Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Eberhardo Saltzburburgensi, Artuuico Bremensi, & Hillino Treuerensi Archiepiscopis, Eberhardo Babenbergensi, Hermanno Constantiensi, Henrico Ratisponensi, Ottoni Frisingensi, Conrado Patauiensi, Danieli Pragensi, Anshelmo Hauelburgensi, & Burckhardo Eistadensi Episcopis, salutem, & apostolicam benedictionem.*

Litteras quas pro causa Magdeburgensis ecclesiæ vestra nobis prudentia delegauit, debita benignitate suscepimus. In lectione autem & cognitione earum stupore nimio, & admiratione repleti sumus, eò quòd longè aliud in eis quàm vobis ex officio pontificatus immineat, perspeximus contineri. Cùm enim in ecclesiæ vertice sitis ex diuina prouidentia constituti, vt de medio eius quæ fuerint nocita propellere, quæ vtilia debeatis attento studio conseruare, in causa ista, sicut ex suggestione litterarum vestrarum nobis innotuit, non quod expediat ecclesiæ Dei, quod sacrorum canonum sanctioni concordet, quod exinde à cœlesti arbitrio approbetur, sed quod terrenis principibus placeat, attendistis: & qui eorum animos à sua minus recta debuistis deflectere intentione, atque vbi esset via Domini, demonstrare. non persuasistis quod rectum est, nec stetistis murus pro domo Israel: quinimò ipsis, vt ait propheta, parietem ædificantibus, vos (quod sine grandi animi rancore vix dicimus) liniuisti illum loto absque paleis. Non ita

satie-

sentiebat princeps Apostolorum, qui ex fidei suæ confessione, vt totius ecclesiæ fundamentum esset, accepit: sed comminantibus seculi filijs, & Apostolis, si prædicarent in nomine Iesu mortis exterminium intentantibus, confisus de domini virtute respondit: Oportet obedire Deo magis quàm hominibus. Vos autem ne à terrenis videamini principibus dissentire, illi causæ fauorem vestrum impenditis, cui & ecclesiasticæ auctoritas constitutionis, & supernæ voluntatis examen pro certo creditur obuiare. Cùm enim translationes Episcoporum sine manifestæ vtilitatis & necessitatis indicio, diuinæ legis oraculum non permittat: cùm etiam multò amplior, quàm in alijs electionibus cleri & populi eas debeat præuenire concordia: in facienda translatione de venerabili fratre nostro Guicmanno Sicensi Episcopo, nihil horum est, sed solus fauor principis expectatur: & nec inspecta necessitate illius ecclesiæ, nec considerata vtilitate personæ, clero nolente, imò (vt dicitur) ex parte maxima reclamante, in Magdeburgensi eua dicitis ecclesia supplantandum. Super quo tantò amplius admiramur, quantò persona illa, cuius grauitatis sit atque scientiæ, ab anteactis agnouimus, ac proinde quantum ecclesiæ illi sit vtilis, non penitus ignoramus. Quoniam igitur quicumque temporalis auræ flatibus agitentur, nos in illius petræ soliditate fundati, quæ in fundamento meruit ecclesiæ collocari, sicut non debemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut à sacrorum canonum rectitudine impulsu aliquod deuiare: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus causæ isti fauorem vlterius non præstetis, & apud charissimum filium nostrum Fridericum, quem Deus hoc tempore pro seruanda libertate ecclesiæ in eminentiam regni euexit, efficere vestris exhortationibus studeatis, vt & ipse à sua super hoc intentione desistat, & contra Deum, contra sacros canones, contra regiæ dignitatis officium, eidem causæ fauorem suum vlterius non impendat: sed ecclesiæ Magdeburgensi, sicut & alijs ecclesijs regni à Deo sibi commissi, liberam facultatem, quem voluerit secundum Deum eligendi, relinquat, & electionem ipsam postmodum fauore suo, sicut decet maiestatem regiam, prosequatur. Nos enim, si quod de supradicto fratre nostro facere nititur, videremus ratione fulciri, nec voluntati eius, nec postulationi vestræ duceremus aliquatenus obuiandum. Contra Deum autem, & sacrorum canonum sanctiones, nulli omnino petitioni possumus præbere consensum. Datum Signiæ XVI. Kalend. Septemb.

Anno postea sequenti, qui fuit Sal. 1153. xx duos Cardinales *Bernardum* præsbyterum, & *Gregorium* Diaconum legauit, vt *Henricum* Archiep. Moguntinum, *virum* (ait Frisingen.) *pro distractione Ecclesiæ suæ frequenter correptum, nec correctum deponeret*, & deposuit; ac *Arnoldum Cancellarium suum, per quorundam ex clero, & populo, qui illuc venerant, electionem, ei subrogauit.*

Depositio Henrici Archiep. Mog. lib. 2. c. 9.

Iure, vel iniuria? sub iudice adhuc. Nam xxi *Conradus* Episcopus, qui post centum annos Chronicon scripsit Moguntiarum, *Arnoldum*, & Cardinales veluti simoniacos suggillat, qui pecunia corrupti, *Henricum* deposuerint, vt *Arnoldo* Episcopatum venderent. Tanti criminis testimonium fuit *Henrici* prouocatio ad tribunal Dei, quum super terram vndique circumuentus, ad quem confugeret, non haberet. Periere tres illi, & horribili morte, cum obtorto collo ad iudicem traherentur supremum, innocentiam resonarunt *Henrici*. Nec prò Cardinalibus satis suffragatum *Baronius* considerans, longe eos superuixisse quàm *Conradus* meminit. Nam cum eiusdem nominis plures *Bernardi* starent in albo Cardinalium; ac de eorum obitu, & durratione nil certi proferre possimus; *Conrado* Episcopo constanter, atque adamussim gesta narrāti mendacium impingere S. ipse *Bernardus* non patitur. Qui calumnijs fatigatum Episcopum testificari & scribere coram ipsis Cardinalibus non erubuit.

Dominis & Patribus Reuerendis Apostolicæ sedis legatis puer sanctitatis eorum Bernardus Claræuallis vocatus Abbas per omnia Deo placere, & gratos fructuosæ suæ legationis manipulos reportare. Etsi corpore remoti, sed affectu, & noua voluntate vobis appropiauimus: optantes, & orantes dirigi actus, & studia vestra ad omne, quod decet, & expedit Inde est, quòd audientes miserandum illum Archiepiscopum Moguntiensem vocatum ad vestram præsentiam, ibique responsurum aduersarijs suis, ausi sumus vestram pro eo interpellare bonitatem. In hoc enim credimur honorificari ministerium vestrum, si quatenus sal- xxiii

ua iustitia licet, parieti inclinato, & maceriæ depulsæ humeros vestræ auctoritatis supponitis, nec calamum quassatum conteri, nec lignum fumigans (quod in vobis est) extingui nõ permittis. Sentiat obsecramus, sibi profuisse & precem nostram, & suã simplicitatem, ob quã fertur à falsis fratribus circumuentus potius, quàm inuentus in aliquod dignus depositionis.

XXIII *Frising. c.9.l.2.* Hæc *Bernardus* sed in cassum. Nam ijdem Cardinales Moguntino deposito, *permissu principis Burckardum Eistetensem senio grauem, de nulitate causantes, itidem submouere. Dumq; post hæc in Magdeburgensem, & quosdam alios sententiam ferre cogitarent, à principe inhibiti, & ad propria redire iussi sunt.* Moritur ea tempestate *Eugenius* Papa *Anastasio* sedẽ relinquens. XXIV *Obitus Eugenij* Abhoc missus *Lechardus* Cardinalis ad terminandam Magdeburg: electi causam, sed cum secus *Friderici* Imper. nutum quædam tractare tentaret, in gloriè redire coactus, in itinere decessit. Porrò *Fridericus* missis ad *Anastasium* cum *Guicmanno* nuncijs, non solum facti ratihabitionem, sed pallium ei impetrauit: nec sine scandalo, quia Romani iam decreuissent à proposito numquam recedere. XXV *Guiemanus trãsfertur.*

LEGATIO AD MANVELEM GRÆCORVM REGEM. Anno 1153.

CVm frustra non bis tentasset *Fridericus* causam inter, *Henricum Austrium*, & *Saxoniæ* componere, præcipuè mense Septembri, in comitijs Ratisponensibus: nè



XXVI *Diuortium* in cassum comitia vocasset, cum nuper ab Apostolicæ sedis legatis monitus, ab *Adheleide Vochburgia* vxore discedere, sanguinis nexu propiore, quàm ferrent matrimonij leges *Friderici ab vxore.*

leges

leges, consuluit Proceres, de secunda inthori societatem adlegenda, deque mittendis ad *Manuelem* Constantinopolitanum legatis, pro ineundo fœdere aduersus *Gulielmū* cognomento *Malum*, qui recens Apuliæ & Siciliæ dominatum, *Rogerio* patre defuncto, inuaserat. Decembri mense, Boica lis denuò in Spirensi conuentu euocatur: sed quia neque tum Austrius comparuit, Goslariæ tandem, edicto vocatus negligensque vadimonij, damnatus, & ex Principum sententia, *Henrico Leoni* victoria litis asserta est. *Henricum porro Austrium*, vt supra retulimus, nè impacatus discederet, plurimis decoratum titulis remisit, & beneficijs.

XXVIII *EXPEDITIO ITALICA.* Anno 1154.

SVb regni initium profectionem hanc iuramento pollicitus Imperator post bien-
XXIX nium, validum contraxit per otium exercitum; atque *Henricum Leonem*, florente iuuenta principem, & *Vvelphonem* eius patruum in partem expeditionis assumpsit. Redux è Saxonia in Boiariam, in campis Lycatibus ad Vindelicorum Augustā copias recensuit sub ineuntem Octobrem. Inde progressus per fines Brixinensium, & vallem Tridentinam, legiones in planitie Veronensi ad lacum Gardæ exposuit. Porrò
Ecclesiæ damna reparat. cum resciuisset militem in itinere, deficiente commentu, Sacrilego ecclesiarum spolio necessitati consuluisse, iussit à toto exercitu conferri viritim, quantum satis esset ad damnum reparandum; idq; per Tridentinum & Brixinēsem Episcopos ad loca rebus spoliata referri, ratus se nisi placato Cœlo, expiatoque sacrilegio, Deum minimè fore
Frising. 2.c.11. propitium. Mense Nouembri, in Roncalijs ad Padum, haud longe à Placentiā castra habuit. Est autem consuetudinis Imperatorum, vt quoties ad sumendam Rom. Im-
XXX *Feudorū in Roncalijs recognitio.* perij coronam proficiscerentur, singulos Regum clientes, regia beneficia sequenti profiteri ritu. Ibi prælongo hastili scutum suspendebatur, & voce præconis beneficiarij omnes ad proximæ noctis excubias citabantur; quisquis obsequio deerat, sequenti die coram Rege & Principibus euocatus, exuebatur clientelari iurisdictione siue sacra foret, siue prophana; vt *Hartunicus* Bremensis, & *Vlricus* Halberstattensis Episcopi in *comissi* (ita vocant) pœnam incurrisse cen-
XXXI si sunt, saluo tamen Ecclesiarum iure, quibus perpetuo ea beneficia deuinciuntur. Mos vltra cum esset, à tempore *Caroli M.* in hodierna vsque deductus, vt quoties Reges Italiam ingrediuntur, aulicos suos præmittant, qui singulas ciuitates seu oppida peragrando, eaquæ ad Fiscum fodrum Regalem spectant, & ab accolis *Fodrum* dicuntur, exquirant. Ex quo fit, vt Principe adueniente plurimæ ciuitates, oppida, quæ tumida reniti conabantur, solo prostrata, proteruiæ suæ documentum posteris ostendant. Alia itidem antiqua consuetudo manauit, vt Principe Italiam ingrediente, cunctæ vacare debeant dignitates & magistratus, ac ad Cæsaris nutum secundum legum præ- XXXII
scripta, cuncta tractari. Insuper terræ Principes in Signum subiectionis, ex omnibus quæ terra producere solet vsui necessarijs, pro Regis & militum alimonia suppeditare teneantur. Rege igitur apud Roncalias, XXXIII
per quinque dies sedente, inter plurima ex querimonijs emersere negotia, *Gulielmus Marchio de Monte Ferrato, vir nobilis & magnus, qui penè solus inter barones Italiæ* XXXIV *Idem c. 12.*
ciuitatum effugere potuit Imperium, simul & Astensis Episcopus, grauem vterque super Astensium, alter, idest Marchio super oppidanorum Kairæ conquestionem facientes insolentia. Aderant etiam Cumanorum seu Laudensium consules lacrymantes aduersus Mediolanensium superbiam, præsentibus duobus consulibus eiusdem ciuitatis, *Oberto de Octo*, & *Gerardo Nigro*: quos secum duxit, vt itineris duces essent. Venerant etiam Ianuensium, & Mantuanorum legati: illi Saracenorum, spolijs onusti, quos in Hispania deuicerant; isti ne cum societate Mediolanensem crederētur induisse perfidiam, se suoque arbitrio Cæsaris permittentes. Cæsar commeatu imperato, iussis ciuibus, amicitiæ rebellium renuntiare, fauore pro- XXXV
secutus legatos, in patriam dimisit. Mediolanenses vbi adesse præ foribus *Fridericum*, & se in reliquorum culpam peti deprehendere, ad placandum Principem, nobilissimos legarunt ciues, pecuniæ ingentem offerentes quantitatem, si parceret lapsis, & XXXVI
testimonio amicitiæ, Lodium, ac Comum sibi

Sal. An. 1154. ſibi ſubijci imperaret. Erubuit Cæſar tentari pecunia, ac vultu renidens impudenti orationi ſic fermè reſpondit. *Seruitium vos Regi præſtaturos, & ſemper credidi, & ſumpturus experimentum accedo. Vos alijs, vobis alios ſubmittere iuſtitia haud patitur, honeſtas non ſinit. Sit veſtrum ac illorum par conditio, eadem libertas, Imperij libidine temperanda. Diuidite turbidos, quique pacis conſilijs vos obtulere vindictæ. Seruire Imperio iuxta libertatem eſt. Deliquiſtis vos, illi modeſtiam retinuere: vt nec vos beneficijs decorare, nec illos iniuria proſequi ſit animus. An daturi vel accepturi legem acceſſiſtis? paciſci cum Domino, non eſt tributum obſequij, ſed rebellionis argumentum.* Abſceſſere legati, quid *Fridericus* pararet, ciuibus referentes. Qui ſiue recenti metu, ſiue multò ante deliberaſſent; & iniquà petitione ſeditioni cauſam prætexiſſent, ſocias ciuitates Aſtium, & Dertonam ſuæ miſcuere fortunæ.
XXXVII Ingreſſo Mediolanenſem agrum Imperatori neque obuij fuere legati, nec commeatus miniſtrati, nec vrbis patuere mœnia. Vnde contumaciæ certus cuncta flammis, ferroque vaſtare, oppida, inter
XXXVIII quæ *Roſatum*, in munimentum condita,
Roſatum. ſolo æquare cæpit. Mediolanenſes non tam præſentium, quàm futurorum timore perterriti, *Gerardi* conſulis Domum, quia tanti mali auctoris, *Friderici* iram mitigaturi dirimunt. Ipſe vindictam hanc minimè penſi habens, maiores his irrogaturus clades, Ticinum amnem progreſſus, pontes ligneos, quos ipſi ob incurſum in Papienſes, & Nouarienſes conſtruxerant, ac fortalitijs munierant, occupatos ignibus tradit; tria mu-
XXXIX nitiſſima caſtra, Mummam? Gailardam, Tricam incendit. Poſtea Vercellas & Taurinum diuertens, tranſuadato Pado Papiam verſus in Cairos, & Aſtenſes mouet, quia iuxta præſcriptum Principis Marchioni ſuo *Guilhelmo* de Monte Ferrato non paruiſſent; At hi viribus ſuis diffidentes, ad montana vicina diffugiunt. Rex verò primò Cairam veniens, & ſufficienti annona milite recreato, poſt turres, oppidumque ſuccenſum; Aſtam procedit, quam vacuam non opibus, ſed habitatore repertam direptioni dedit. Porrò ad tollendam militarem ſeditionem non ſolum edicto, ſed à ſingulis
XXXX Sacramento exacto legem dedit, *ne quis intra caſtrorum ambitum gladium ad commilitonis nocumentum ferre auderet, adijciens pœnam, vt quicumque hanc treguam violando, quempiam ex ſocijs vulneraret, manu mutilaretur, vel etiam capite obtruncaretur.* *Caſtrenſis pax. Idem c. 16.*

Secuta eſt Dertonenſis obſidio. *Dertona penè in pede Apennini montis, ex ea qua Apenninus & Pyrenæus, iunguntur, parte ſita, campaniam Papiæ ſeu Mediolani tanquàm è ſpeculà proſpiciens. In monte terete, ſcopuloſam faciem in prærupto laterum prætendente poſita: turribus & præcipuè vna lateritia, à Tarquinio Superbo olim facta, quæ & Rubea nunc ab indigenis dicebatur ſuperba: in decliuo montis ſuburbio, ex murorum ambitu, ac turricum celſarum, populiſque multitudine, cuiuſdam anniculi per medium tranſeuntis inſignis.* XXXXI *Obſidio Dertonenſis.* Non tam ſuis, quàm Mediolanenſium, & vicinorum Baronum, præcipue Marchionis Opitij, cognomento Malaſpinę munita præſidijs, iuſſa fœdus abrumpere cum Mediolanenſibus, negauit ſe deſerturam ſocios. Quamobrem à *Friderico* proſcripta, rigente adhuc Februario obſideri cœpit. Præmiſſi ad exploranda oppidi munimenta *Ottho Vvitelſpachius* regius Aquilifer, qui à rerum geſtarum gloriâ *Magni* nomen conſecutus, Boiariæ imperauit, & *Bertolfus* Dux Burgundionum. *Otto Vvitelſpach. Dux Bauariæ.* Hi Taneram flumen tranſgreſſi, non procul tetenderunt à ripà. Capta mox primo inſultu ſuburbia; Dum vrbem curarent viri fortes à Mediolanenſibus miſſi. Regis exercitus trifariam diuiſus. *Fridericus* ad Occidentem caſtrametatus: *Henricus Leo* in ſuburbio ad meridiem è regione Apennini: Papienſes ſubſidiarij, pars ad Orientem, pars ad Aquilonem. Obſeſſi adeo circumuallati, vt carcere viderentur incluſi. Muris verberandis omne machinarum genus adhibitum. Obſeſſis, ex oppugnationis difficultate creuit audacia, & ex neceſſitate alacritas reſiſtendi. Irrumpunt ſæpè vario Marte. Nam ex Cæſarianis duo nobiles iuuenes *Kadolus Boius*, & *Io: Saxo* cæduntur. Complures viciſſim ex oppidanis, partim Saxis in vrbem per catapultas proiectis, partim in velitaribus pugnis occiſi, nonnulli etiam capti. Sed nulla re grauius vrgebantur, quàm ſiti, quod *Henricus Leo* eos aquatione prohiberet adempto riuo, qui ſuburbium perfluebat. *Aqua prohibitis.* Puteum, quo ſubinde ſitim irritabant

Sal. An. 1154. acrius, quàm sedebant, Papienses fecere inaccessum. Castrum vicinum Mediolanensis Imperij, admotis inter nocturnas tenebras scalis, ab *Otthone Vvitelspachio*, & *Bertoldo* Duce occupatum. In longum ducebatur obsidio, cum *Fridericus* religionis intuitu à quinta Cœnæ Domini feria, vsque ad proximæ Paschalis hæbdomadæ feriam secundam, ab oppugnatione cessauit. Clerus Vrbanus hæc visus occasione, ipsa die Parasceues, ordine mæsto, sacro indutus cultu, instructus thuribulis, prælato Crucifixi signo, portis ægressus, ad Regis procedebat tentorium more supplicantium. Quos Rex de longè prospiciens, missis in occursum Episcopis, cur, & ad quid venirent, inquisiuit. At illi, *Dertonæ nos* (aiunt) *infelix portio ad pedes regalis excellentiæ procumbere flagitamus, calamitates deploraturi, quas non culpa nostra sed perditæ ciuitatis sustinemus contagio. Et cum cultum Principis intueri non permittimur, liceat interim pedibus benignitatis vestræ prouoluti, obnixè postulare: vt humanitatis gratia nos homines aduertendo, humanæ miseriæ communem & vestram sortem recognoscatis. Pro reis læsæ Maiestatis haud preces fundimus, sed vtinam eis numquam iunxißet sors, quæ nobis tam obnoxia erat futura. Numquid cum sonte insons pari pœna ab æquo iudice plectendus erit? Vallamur diuturnitate claustrorum, quatimur tormentorum acerbitate, alimentorum fatigamur inopia, vnde nec Sacrosancto passionis Dominicæ tempore Deo seruire licet, quia nec libet. Astantes enim altaribus, sagittarum terremur spiculis, Saxonum percellimur ictibus: sicque semper ad omnem etiam naturalem motum pauidi, à mentis tranquillitate tanquàm amentes circumferimus. Quid fecimus? forsam Mediolano associati rea contra Papiam arma tulimus? ex fœdere forsam seditiosæ ciuitatis iram principis incurrimus? At nos armorum ignari, ne dicam cum factiosis, sed nec vllis mortalibus fœderati, soli Deo spiritualibus armis militare consueuimus. Absque consilio nostro armatur miles. Ad nos ecclesiarum spectant excubiæ, pro Regum cæterorumque principum tranquillitate ad regem regum Deum quotidiana afflagitatio. Nos miserum vulgus, nos Dei tantum seruitio mancipati, nostram intueamur sortem, nihil ad nos de tyrannis terræ. Vtinam prior ætas, atque aurea secula redirent Saturni, vt colonnus terræ sarculo, ligoneque & rastro, non cum natura consorte, sed cum terra pugnaret, sicque ordo sacratus Deo, orationibus vigilaret. Pereat qui ad cruentandum genus humanum arma extulit, qui beluina feritate hominem se non recognoscens, humanum sanguinem primò fudit. Ad nos redeamus: Nihil fecimus, alienas ob culpas plectimur. Nobis quæsumus pietas principis parcat, & si miserrimæ non vult ignoscere ciuitati, nos saltem inermes iam ex fœtore pestilentiæ morbidos, & morti propinquos, libertati datos, de tam grauibus claustris exire permittat.* Hæc dicunt, & manus ad Cœlum tendentes, lacrymisque genas rigantes, cum magno eiulatu ad pedes eorum qui missi fuerant se prosternunt; iubentur tamen in vrbem redire. Post quatriduum integratur oppugnatio, & terna hebdomada producitur; quando oppidani vltimis fracti malis deditionem faciunt. Deditis facta vitæ & libertatis venia: vrbs direpta & flammis vastata. Papienses, suum vt studium *Friderico* probarent, rogarunt, vt Papiam regni quondam sedem, Dertonensi illustraret triumpho. Annuit *Fridericus*, vt eos quorum causa, & auxilio rebelles debellauerat, victoriæ fructum recrearet. Triumphans ingressus est, ibique ea Dominica, qua *Iubilate* canitur, in Ecclesia S. Michaelis diademate redimitus, sceptrumque gestans, victoriam Deo gratulatus est.

Clerici Dertonenses procumbunt miseri.

Derthonà incensa.

XXXXII *Idem c. 20.*

Triduo ibi exacto, iter Romam versus aggreditur; cumque à Placentinis mœnibus arceretur, omissa obsidione, tanta celeritate mouit in vrbem, vt *Hadrianus* Pontifex, qui *Anastasio* successerat, anxius, amicus, an hostis veniret, obuiam miserit legatos, qui iuramentum de præstanda Romanæ Ecclesiæ tutela exigerent, poscerentque sibi dedi *Arnoldum* hæresiarcham, qui in exercitu versabatur. Traditus vrbis præfecto, XXXXIII resti addictus, & igne consumptus est; cineres ne ab stolida *plebe corpus eius venerationi haberetur, in Tyberim sparsus*. Frisingensis.

Arnoldus crematur.

Sutrium Fridericus promouerat, vbi *Hadrianus* è munitissima Castellanæ ciuitatis arce, in quam se metu aduentantis receperat, post præstitum mutuum pacis iuramentum, conuenit. Cum autem Rex Pontifici XXXXIV

tifici ſtratoris officium de more non exhiberet, Cardinales perterriti abierunt retrorſum, in Caſtellanam ciuitatem ſe recipientes, relicto Pontifice in Regis tentorio. Turbatur Pontifex, & quid agendum anxius, deſcendit triſtis in præparato ſibi Faldiſtorio. Tunc Rex ad eius veſtigia procidens, pedibus deoſculatis, cum ad pacis oſculum accedere vellet, renuit Pontifex dicens: *quia conſuetum & debitum mihi ſubtraxiſti honorem, quem prædeceſſores tui Orthodoxi Imper. pro Apoſtolorum Petri & Pauli reuerentia prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus exhibere vſque adhæc tempora conſueuerunt: Donec mihi ſatisfacias, ego ad pacis oſculum non recipiam*. Negauit Rex ſe facturum, Propterea remanente ibidem exercitu, totus ſequens dies ſub iſtius rei varia collocutione decurrit. Tandem requiſitis antiquioribus Principibus, qui cum *Lothario* Imper. ad *Innocentium* venerant, & priſca conſuetudine diligenter examinata tam ex veteribus monumentis, quàm ex depoſitione viuentium, decreuerè Principes ac curia Regalis, quod Rex in Apoſtolorum obſequium *Adriano* Pontif. ſtratoris exhiberet officium & eius ſtreguam, *ſuppedaneum* ſcilicet teneret, dum equum Papa conſcenderet. Translata itaque die caſtra ſequenti in agrum Nepeſinum, præceſſit aliquantulum *Fridericus* & Papæ appropinquanti Regis tentorio occurrit, Rex quantum iactus eſt lapidis, & in conſpectu totius exercitus officium ſtratoris cum iucunditate adimpleuit, & ſtreguam fortiter tenuit. Tum Pontifex eundem Regem ad pacis oſculum primò recepit. *Acta Hadriani apud Baronium*.

Stratoris officium Imperator implere tenetur.

Implet ſtratoris officium.

XXXXV *Friſing. c.21.l.2.*

Romanorum poſtulata ſuperba.

ROmanorum ciues, Imperatoris cognito aduentu, prætentandum ipſius animum legatione adiudicarunt. Accepto itaque prius de ſecuritate viatico inter Sutrium & Romam conuenientes, taliter adoſti ſunt.

Vrbis legati nos, vrbis non paruum momentum, rex optimè, ad tuam à ſenatu populoque Rom. deſtinati ſumus excellentiam. Audi ſerena mente, benignis auribus, quæ tibi ab alma orbis domina deferuntur vrbe, cuius in proximo, adiuuante Deo, futurus es princeps, imperator, & dominus. Pacificus ſi veniſti, imò quia vt arbitror, veniſti, gaudeo. Orbis imperium affectas, coronam præbitura gratanter aſſurgo, iocanter occurro. Cur enim ſuum viſitaturus populum non pacificè adueniret, non glorioſa munificentia reſpiceret, qui indebitum clericorum excuſſurus iugum, ipſius magna ac diutina expectatione præſtolatus eſt aduentum? Reuertantur opto priſtina tempora, redeant rogo inclytæ vrbis priuilegia, orbis vrbs ſub hoc principe recipiat gubernacula, refrenetur hoc Imperatore, ac ad vrbis reducatur monarchiam orbis inſolentia. Tali rector Auguſti ſicut nomine, ſic induatur & gloria. Scis quòd vrbs Roma ex ſenatoriæ dignitatis ſapientia, ac equeſtris ordinis virtute & diſciplina, à mari vſque ad mare palmites extendens, non ſolùm ad terminos orbis dilatauit, quinetiam inſulas extra orbem poſitas orbi adijciens, principatus illic propagines propagauit. Non illos procelloſi fluctus æquorum, non hos ſcopuloſæ, & inacceſſibiles rupes Alpium tueri poterant, Romana virtus indomita cuncta perdomuit. Sed exigentibus peccatis, longè poſitis à nobis principibus noſtris, nobili illo antiquitatis inſigni, ſenatum loquor, ex inerti quorundam deſidia neglectui dato, dormitante prudentia, vires quoque minui neceſſe fuit. Aßurrexi tuæ, ac diuæ Reipub. profuturum gloriæ, ad ſacrumſanctum vrbis ſenatum, equeſtremque ordinem inſtaurandum, quatenus huius conſilijs, illius armis, Romano imperio, tuæq; perſonæ, antiqua redeat magnificentia. Nunquid hoc placere non debebit tuæ nobilitati? Nonne etiam remunerabile iudicabitur tam inſigne facinus, tamq; tuæ competens auctoritati? Audi ergo princeps, patienter & clementer pauca de tua, ac de mea iuſticia, prius tamen de tua quàm de mea. Etenim,

Ab Ioue principium.

Hoſpes eras, ciuem feci. Aduena fuiſti ex tranſalpinis partibus, principem conſtitui. Quod meum iure fuit, tibi dedi. Debes itaque primò ad obſeruandas meas bonas conſuetudines, legeſque antiquas, mihi ab anteceßoribus tuis imperatoribus idoneis inſtrumentis firmatas, ne barbarorum violentur rabie, ſecuritatem præbere: officialibus meis, à quibus tibi in Capitolio ad clamandum erit, vſque ad quinque milia librarum expenſam dare, iniuriam à rep. etiam vſque ad effuſionem ſanguinis propellere, & hæc omnia priuilegijs munire, ſacramentique interpoſitione propria manu confirmare.

Adhæc rex tam superbo quàm inusitato orationis tenore, iusta indignatione inflammatus, cursum verborum illorum de suæ reip. ac imperij iustitia, more Italico longa continuatione, periodorumque circuitibus sermonem producturum interrupit, & cum corporis modestia, orisque venustate regalem seruans animum, ex improuiso non improuisè respondit.

Multa de Romanorum sapientia, seu for-
XXXXVI titudine hactenus audiuimus, magis tamen de sapientia. Quare satis mirari non possumus, quòd verba vestra plus arrogantiæ tumore insipida, quam sale sapientiæ condita sentimus. Antiquam tuæ proponis vrbis nobilitatem, diuæ tuæ reip. veterem statum ad sydera sustollis. Agnosco, agnosco, vt & tui scriptoris verbis vtar: fuit, fuit quondam in hac rep. virtus. Quondam dico, atque ò vtinam tam veraciter, quam libenter. Nunc dicere possemus. Sensit Roma tua, imò & nostra vicissitudines rerum. Sola euadere non potuit, æterna lege ab auctore omnium sancitam cunctis sub lunari globo degentibus sortem. Quid dicam? Clarum est qualiter primò nobilitatis tuæ robur ab hac nostra vrbe translatum sit ad Orientis vrbem regiam, & per annorum curricula, vbera deliciarum tuarum Græculus esuriens suxerit. Superuenit Francus, verè nomine & re nobilis, eamque quæ adhuc in te residua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoscere antiquam tuæ Romæ gloriam, senatoriæ dignitatis grauitatem, tabernaculorum dispositionem, equestris ordinis virtutem & disciplinam, ad conflictum procedentis intimoratam ac indomitam audaciam? Nostram intuere rempub. Penes nos cuncta hæc sunt. Ad nos simul omnia hæc cum imperio dimanarunt. Non cessit nobis nudum imperium: virtute sua amictum venit, ornamenta sua secum traxit. Penes nos sunt consules tui: penes nos est senatus tuus: penes nos est miles tuus. Proceres Francorum ipsi te consilio regere, equites Francorum ipsi tuam ferro iniuriam propellere debebunt. Gloriaris me per te vocatum esse, me per te primò ciuem, pòst principem factum, quod tuum erat à te suscepisse. Quæ dicti nouitas quàm ratione absona, quàm veritate vacua sit, æstimationi tuæ, prudentumque relinquatur arbitrio. Reuoluamus modernorum Imperatorum gesta, si non diui nostri principes Carolus & Otto, nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis Vrbē, cum Italia eripuerint, Frācorumq; apposuerint terminis. Docet hæc Desiderius & Berengarius tyrāni tui, in quibus gloriabaris, quibus tāquā principibus innitebaris. Eos à Francis nostris non solum subactos & captos fuisse, sed & in seruitute ipsorum consenuisse, vitam finisse, vera relatione didicimus. Cineres ipsorum apud nos reconditi, euidentissimum huius rei repræsentant indicium. Sed dicis, Vocatione mea venisti. Fateor, vocatus fui. Redde causam quare vocatus fuerim. Ab hostibus pulsabaris, nec propria manu, Græcorumue mollitie liberari poteras. Francorum virtus inuitatione adscita est. Implorationem potius quàm vocationem hanc dixerim. Implorasti misera felicem, debilis fortem, inualida validum, anxia securum. Eo tenore vocatus, si vocatio dicenda est, veni. Principem tuum militem meum feci, teque deinceps vsque in præsentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus possessor sum. Eripiat quis si potest clauam de manu Herculis. Siculus in quo confidis, fortè hæc faciet? Ad priora respiciat exempla. Nondum facta est Francorum, siue Teutonicorum manus inualida. Deo largiente, vitaque comite, & ipse temeritatis suæ quandoque capere poterit experimenta. Iustitiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quòd principem populo, non populum principi leges præscribere oporteat. Prætermitto quòd quilibet possessor possessionem suam ingressurus, nullum conditionis præiudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis, vt mihi videtur, trium sacramentorum exactionem. De singulis respondeo. Dicis me debere iurare, vt leges antecessorum meorum Imperatorum, eorum priuilegijs tibi firmatas, & bonas consuetudines tuas obseruem. Apponis etiam, quòd patriæ vsque ad periculum capitis, tuitionem iurem. Ad ista duo simul respondeo. Ea quæ postulas, aut iusta sunt, aut iniusta. Si iniusta sunt, nec tuum erit postulare, nec meum concedere. Si iusta, recognosco me hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare superfluum erit voluntario debito, & debitæ voluntati sacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam iustitiam infringerem, qui quibuslibet infimis etiam quod suum est, seruare cupio? Quomodo patriam, & præcipuè imperij mei sedem, vsq; ad periculum capitis non defenderem qui &

ipsius

ipsius terminos non sine eiusdem periculi æstimatione, quantum est in me, restaurare cogitauerim? Experta est hoc Dania nuper subacta, Romanoque reddita orbi, & fortaße plures prouinciæ, pluraque sensissent regna, si præsens negotium non impedisset. Ad tertium venio capitulum. Affirmas pro pecunia quadam iuramentum præberi à mea deberi persona. Proh nefas. A tuo Roma exigis principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab institore. A captiuis hæc penes non exiguntur. Num in captiuitate detineor? Num vinculis hostium vrgeor? Nonne multo & forti stipatus milite inclytus sedeo? Cogetur princeps Romanus contra suam voluntatem cuiuslibet præbitor esse, non largitor? Regaliter & magnificè hactenus mea cui libuit, & quantum decuit, & præcipuè benè de me meritis dare consueui. Sicut enim à minoribus debitum ritè expetitur obsequium: sic à maioribus meritum iustè rependitur beneficium: hunc quem alibi à diuis parentibus meis acceptum seruaui morem, ciuibus cur negarem? Vrbemque meo introitu lætam non facerem? Sed meritò non iusta iniustè petenti, cuncta iustè negantur.

Hæc dicens, & non sine condigna mentis indignatione orationem terminans, conticuit. Porro quibusdam ex circunstantibus inquirentibus ab his qui missi fuerant, an plura dicere vellent, paulisper deliberantes in dolo respondérunt, se prius ea quæ audierant, conciuibus suis referre, & tunc demum ex consilio ad principem redire velle. Sic accepto commeatu à curia egredientes, ad Vrbem cum festinatione reuertuntur. Rex dolum præsentiens, consulendum super hoc negotio patrem suum Romanum pontificem decernit. Cui ille: Romanæ plebis fili, adhuc meliùs experieris versutiam. Cognosces enim in dolo eos venisse, & in dolo redisse. Sed Dei nos adiuuante clementia, dicentis, Comprehendam sapientes in astutia sua, præuenire eorum poterimus versutas insidias. Maturato igitur præmittantur fortes & gnari de exercitu iuuenes, qui ecclesiam beati Petri: Leoninumque occupent castrum. In præsidijs equites nostri ibi sunt, qui eos cognita voluntate nostra, statim admittent. Præterea Octauianum Cardinalem presbyterum, qui de nobilissimo Romanorum descendit sanguine, fidelissimum tuum, eis adiungemus. Sicque factum est. Eliguntur proxima nocte pene vsque ad mille armatorum equitum lectissimi iuuenes, summoque diluculo Leoninam intrantes vrbem, ecclesiam beati Petri, vestibulum & gradus occupaturi, obseruant. Redeunt ad castra nuncij hæc læta reportãtes.

Quomodo Rex in eadẽ ecclesia sancti Petri coronam Imperij acceperit: & de excursu Romanorum, & clade ac victoria Imperatoris.

CORONATVR FRIDERICVS.

Sole orto, transacta iam prima hora, præcedente cũ cardinalibus & clericis summo Pontifice Adriano, eiusque aduentum in gradibus præstolante, Rex castra mouens, armatus cum suis per decliuum montis Gaudij descendens, ea porta quam auream vocant, Leoninam vrbem, in qua beati Petri ecclesia sita noscitur, intrauit. Videres militem tam armorum splendore fulgentem, tam ordinis integritate decenter incedentem, vt rectè de illo dici posset, Terribilis vt castrorum acies ordinata: *& illud Machabæorum,* Refulsit Sol in clypeos aureos & æreos, & resplenduerunt montes ab eis. *Mox princeps ad gradus ecclesiæ beati Petri veniens, à summo Pontifice honorificè susceptus, ac vsque ad confessionem beati Petri deductus est. Dehinc celebratis ab ipso Papa missarum solennibus, armato stipatus Rex milite, cum benedictione debita Imperij coronam accepit, Anno regni sui* IIII. *Mense Iunio, XIV. Kalend. Iulij, cunctis qui aderant, cum magna lætitia acclamantibus, Deumque super tam glorioso facto glorificantibus. Interim à suis pons, qui iuxta castrum Crescentij ab vrbe Leonina vsq; ad ingreßum ipsius extenditur Vrbis, ne à furente populo celebritatis huius iucunditas interrumpi posset, seruabatur. Peractis omnibus, Imperator cum corona solus equum phaleratum insidens, cæteris pedes euntibus, per eandem qua introierat portam, ad tabernacula quæ ipsis muris adhærebant, reuertitur. Romano pontifice in palatio, quod iuxta ecclesiam habebat, remanente.*

Cant. 6. 1. Mach. 6.

Dum hæc agerentur, Romanus populus cum senatoribus suis conuenit in Capitolio. Audens porro coronatum Imperatorem sine populi consensu, magno impetu Tiberim transeunt aduersus eos, qui in Leonina remanserant, confligentes. Multi vtrimque

XXXXVII que cæſi. Cæſar ad tumultum excitatus, correptis confeſtim armis accurrit, grauiter vlturus iniuriam, niſi *Hadrianus* delicti impetrata venia, iratum mitigaſſet. Pugna ab hora diei decima in noctem producta. Capti è Romanis ducenti, innumeri ſauciati, mille plus minus merſi in Tyberim & præfocati. Vrente porrò æſtate, ne aere inſalubri fatigaretur exercitus in montana traducitur Tiburtina. Confines regiones annonam præſtabant.

XXXXVIII *Spoleti contumacia.* Soli Spoletani defuerunt officio, vel defraudando, vel adulterinam monetam offerendo. Nec ſatis autumantes peccaſſe, *Guidonem Comitem* cognomento *Guerram* inter Tuſciæ proceres opulentio, rem, ex Apulia *Friderici* legatum reuertentem vinculis tradere non formidarunt; murorum ambitu, ac turrum altitudine confidentes. Quamobrem indignatus Cæſar, caſtra Spoletũ mouit; auſos Spoletanos in Germanos irrumpere non modo retudit, ſed recurrentes inſecutus, ſuperatis vallis, portas inuaſit. Ciuitatem miles diripuit: quæ ante, quàm præda poſſet exportari, conceptis temerè flammis, magnam partem crematur. Inde ad littora *Adriaci* deſcendens, *Palæologum* & *Marodocum* Græcorum obuios habuit legatos, à quibus muneribus donatus, *Guibaldum* Corbeienſem Conſtantinopolim miſit. Reuertenti in Germaniam,

Veronenſium dolus. Soli poſt hæc Veronenſes infeſti fuere. Antiqui moris erat, vt Cæſaribus Atheſim traiecturis, pontem ſternerent; ſtrauerunt oppidò, ſed ea fraude, vt ponderis impatiens, maleque compactus, facilè à pregrauantibus ſolueretur, & tranſeuntes in flumem excuteret. Incaſſum tamen, hæc tentantur, incolumi milite tranſeunte; Veronenſes qui ſubſequebantur, pars capti, pars ſub-

XXXXIX merſi; in foueam inciderunt, quam fecerant. Grauius ad Veronenſes Pylas certamen. Sunt fauces, quas vno latere Atheſis impetu per confragroſa decurrens, ex altero imminens amni rupes, cogunt in arctum anguſto calle in medio, relicto, quem ſi à fronte vel è prominente caute pauci infeſtent, totos exercitus arceant, & impunè ſaxis obruant. Rupis ſupercilium *Albericus* Veronenſis eques, cum quingentorum latrunculorum globo, inſederat. Primo die pauci tranſeunt innocui: Venienti ſaxis è monte prouolutis intercipiuntur. Certior factus *Fridericus*, *Iſaacium* & *Garzabanum* Veronenſes illuſtres equites, qui Cæſarem ad vrbem proſecuti, erant adhuc in exercitu, mittit, qui popularibus ſuadeant ab incæpto deſiſtere. Verum lapidibus ſalutati, fuere reiecti. Miſſi rurſum alij, irridentur, ac Imperatori referre iubentur, neminem illac tranſiturum, quim prius equo vel lorica & ære non modico tranſitum emiſſet. *Turpe eſt* (inquit *Cæſar*) *Principem latronibus pendere tributum: virtute via eſt aperienda.* Tum conuerſus ad Vvitelſpachium: *Tuæ* (*ait*) *erunt partes, hanc prohibere ignominiam:* Poſtea ad milites conuerſus, quaſi Virgiliano illo vteretur carmine

O ſocij, neq; enim ignari ſumus ante malorum
O paſſi grauiora, dabit Deus his quoq; finem.
Forſam & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Cum *Otthone* ſociantur ducenti iuuenes notæ fortitudinis; illi per deuia ſyluarum & montium, per concaua, & confragoſa Alpium oberrando loca, repetando, ſuccollando, compoſitis in modum ſcalarum haſtis, ad rupis faſtigium inobſeruati enituntur. Exeritur ab *Otthone* Imperatoris vexillum, quod vſquè eo latenter geſtauerat. Hoc præſagiente ſigno victoriam, cantus attollitur; exercitus qui in valle manebat, ad aciem properat. Ridebant latrones; verùm vbi generoſa cohors in apertum prodijt, territi, ac in fugam præcipites, per abrupta diffugiunt fractis artubus inter cautes vel ima ſemianimes. Audaciores in veſtigio obtruncantur præter duodenos, qui cum *Alberico* capti, omnes ligno donantur, vno excepto, (Gallus eques erat) qui fraude circumuentus, latronibus ſe aſſociauerat, in plectendis ſocijs, carnificis functus officio, vitam redemit. Ceteri qui per decliua montium diſperſi iacebant, vt tranſeuntibus, temeritatis documenta præberent; numero quingenti, in compitis viarum aceruantur in cumulum.

Redux in Bauariam, in comitijs Ratiſponenſibus, *Henrico Auſtrio* abdicato, *Henricum Leonem* in paternum Bauariæ remiſit principatum, vt ſupra diximus. Subinde in Vvormatiæ conuentu de turbata pace poſtulati *Arnoldus* Archiep. Mog. & *Hermannus* Palatinus, compertique ob priuatas inimicitias, Rheni confinia cędibus, incendijs miſcuiſſe; eos ignominia notari placuit L *Species ignomini.*

veteri

Sal. An. 1154. veteri Francorum & Sueuorum more, vt
qui genere illuſtris, reus capitis agebatur,
antequam pœnas daret, ad augendum de-
decus, per aliquot millia paſſum, canem ge-
ſtaret. Vetus enim apud Francos & Sueuos
LI inoleuit conſuetudo, *vt ſi quis nobilis, vel
miniſterialis, vel colonnus pro hiſce reatibus
reus inuentus fuerit, antequam mortem ſub-
eat, ad confuſionis ignominiam, nobilis canem,
miniſterialis ſellam, ruſticus aratri rotam de
proximo in proximum comitatum geſtare
cogatur.*

Cæſar Vvormatia in Bauariam regreſſus
LII ea conditione *Henricum Auſtrium* induxit,
vt *Henrico Leoni* cederet Pontificatum, *vt
Ducis titulos retineret, & Marchionatus Au-
ſtriæ ab antiqua Boiorum iuriſdiſtione eſſet
exemptus; quibuſdam etiam comitatibus ei
adiunctis, iudiciariam poteſtatem Principi
Auſtriæ ab Anaſſo, vſque ad ſyluam prope
Patauiam, quæ dicitur Roſental protendendo.*
LIII Ea enim vſque tempora Marchiones Au-
ſtriæ, Stiriæ, Iſtriæ, & Chambenſis, ſiue
Vohburgius, pertinuerant ad ordines Boia-
riæ, neque ijs licebat à Boiarijs abeſſe comi-
tijs, quoties vocarentur à Duce. Huius rei
diploma deſcriptum eſt ab *Andrea* præsby-
tero Ratiſponenſi, quo *Henrico Auſtrio*, &
eius ex *Theodora* liberis, Auſtriam liberi
ducatus nomine eſt tranſcripta. Sequenti
poſtea hebdomada, Herbipoli, in magna
LIV Principum frequentia, effuſis in regiam
Nuptiæ Friderici & Beatricis. magnificentiã opibus cum *Beatrice Reinal-
di* Burgundionum Comitis filia, nuptias ce-
lebrat. *Reinaldus* iſte de antiqua & illuſtri
Burgundionum proſapia originem trahens,
illius Burgundiæ comes dicebatur, quæ olim
à *Rudolfo* rege Imperatori *Henrico Conradi*
filio, cum teſtamento relicta, regnum erat.
Hæc eadem prouincia eſt, à qua *Conradus*
LV Dux eiuſque filius *Bertolfus* Duces vocari
conſueuerint. Diſceptationis hæc fuerat
cauſa. Conſuetudo inolæuerat, quod ſem-
per ſeniori fratri, eiuſque liberis ſeu mani-
bus ſeu fœminis, paternæ hæreditatis cedat
auctoritas, ceteris cum veluti Dominum
reſpicientibus. Ex ea, *Vvilhelmus*, qui di-
cebatur puer, huius ex parte patris conſan-
guineus, *Conradi* verò Ducis ſororis filius,
rerum ſummam dum adhuc viueret, illa
haberet in prouincia. Quo, fraude ſuorum,
rebus humanis exempto, *Reinaldo* comiti
comiti iure hereditario Dominium ceſſit.
Quod accidit regnante *Henrico V. & Lotha-
rio II.* Porrò iuſtitiæ ſuæ nimium confiſus
comes, lenis enim homo erat, curias prin-
cipis adire neglexit; vndè indignatus prin-
ceps, *Conrado* Duci terram conceſſit. Dum-
que vterque longa concertatione, loca illa
tenere prætenderet res eſt ita compoſita, vt
Bertolfus prædicti *Conradi* filius tres ciuita-
tes inter Iuram, & montem Iouis, Loſan-
nam, Gebennam, & N. acciperet, ceteris,
Imperatrici relictis. Protenditur hæc pro-
uincia penè à Baſilea, ideſt a caſtro quod
Mons *Biliardi* vocatur vſque ad Iſaram flu-
uium, de quo *Lucanus*

. . . *hi vada liquerunt
Iſaræ*

iungitur ea terra etiam, quæ *Prouincia* vo-
catur, & ab eo flumine porrigitur vſque ad
ea loca, quà Rodanus mari recipitur, & A-
relatum ciuitas ſita eſt. *Reinaldus* porrò
Simonis Lotharingiorum Ducis filiam du-
cens, ex ea tantum hanc puellam ſuſcepit,
ipſamque non multò poſt moriens, iuxta
morem, totius terræ ſuæ hæredem reliquit.
Hanc Imperator in matrimonio ſortitus,
non ſolum Burgundiam, ſed & Prouinciam
Imperio iam alienatam vxorio titulo, reſti-
tuit. Interim *Guibaldus* Abbas Corbeien-
ſis è Græcia rediens, Legatos Græcorum
qui cum eo ad *Fridericum* venerant, apud
Iuuaniam reliquerat, quia redeunte ad
Tranſalpina *Friderico*, Græci Campaniam LVI
& Apuliam dolo occupauerant, adulterinis *Græci Apuliã*
litteris populos ſollicitando, quas imperato *occupant.*
rio ſigillo clauſas, per ſurreptionem accepe-
rant. De Legatis itaque conſultum, an tan-
quàm ptoditores plectendi, vel cum igno-
miniã deridendi? benignior præualuit in-
terpretatio, ne violarentur; ob hoc dies
eis in Norico caſtro, menſe Iulio præſcri-
bitur. Expeditione poſtea diſpoſitã ad re-
cuperandam Apuliam, cum audiſſet fuſis
Græcis *Vvilhelmum* ciuitates omnes rece-
piſſe, ad compeſcendam contumaciam Me-
diolanenſium iram conuertit. Vnde ad
Principes ſequentia ſcripſit.

Fridericus Dei gratia Romanorum Impera- LVII
*tor, & ſemper Auguſtus, dilecto patruo ſuo
Ottoni Friſingenſi Epiſcopo, gratiam ſuam
& omne bonum.*

*Quia diuinæ prouidentiæ clementia, Vrbis
& orbis*

Sal. An. 1156. *& orbis gubernacula tenemus, iuxta diuersos euentus rerum, & successiones temporum, sacro Imperio & diuæ Reip. consulere debemus. Cùm enim ea quæ necessitatis causa instituta fuerint, cessante necessitate cessare debeant: expeditionem, quã proximè Vvirtzeburg propter inuasionem Græcorum in Apuliam iurari præcepimus, post fugam eorum tibi, cæterisq; principibus relaxamus, vt ad alia imperij negocia promptiores eos inuenire possimus. Verùm quia Mediolanensium superbia iamdiu caput contra Romanum Imperium erexit, & modò sua fortitudine totam Italiam subuertere, vel suo nititur dominio subiugare: ne & tanta præsumptio nostro tempore præualeat, vel gloriam nostram plebs improba vsurpare, vel conculcare valeat, futuris casibus viriliter occurrere, & ad destructionem eorum omne robur Imperij excitare intendimus. Ex iudicio igitur principum expeditionem contra Mediolanum à proxima Pentecoste ad annum iuratam tibi indicimus, quam intimè rogantes & præcipientes, quatenus ad eam nobiscum peragendam, à vigilia Pentecostes ad annum, Vlmæ nobis indubitanter occurras: certus, quòd nec te, nec aliquem principum nostrorum montem Apenninum transire cogemus.*

LVIII Absente Cæsare Mediolanenses mox reædificata Terdonã, ac super Ticinum gemino extructo ponte, Papiense renouant bellum, fines eorum irrumpunt, Vigeuenum obsident, ad deditionem cogunt. Conditionum porrò duritie fatigati Papienses, rursus deficere tentant. Mediolanenses verò reædificato Lunello, totum penè Papiensium populantur territorium.

SCHISMA COLONIENSIS ECCLESIÆ. Anno 1156.

LIX DEfuncto *Arnaldo* Colon. Archiep. scinditur Ecclesiæ concordia; præpositis & abbatibus *Gerardũ* Bunnensem præpositũ, maioris verò ecclesiæ Canonicis Fridericum Adolfi comitis filium eligentibus. Itaq; Mense Iulio in Norico castro de sua vtrisq; electione per triduum coram Principe decertant; qui eorum auditis clamoribus ad curiam Ratisponensem, causam remisit decidendam; vbi ob initam concordiam inter *Henricum Leonem*, & *Austrium*, tanta cœpit conuentum lætitia, vt *Pater Patriæ* diceretur *Fridericus*. Coloniensis verò Ecclesiæ partibus auditis, eam quæ à Canonicis facta fuit, validiorem iudicans, *Fridericum* *Adolfi* comitis filium, de regalibus inuestit, & à Romano Pontifice consecrandum misit in Vrbem. *Fridericus dicitur Pater patriæ.*

FRIDERICVS MOVET IN POLONOS. Anno 1157.

LX BOitzlaus, Cazimerus, & tertius Lobizlaus, qui Gertrudem nepotem Imperatoris, filiam Leopoldi Marchionis Austriæ vxorem fuerat sortitus, Polonorum terram hæreditario iure tenere debebant: maiore natu, quem vltimo loco posuimus, nomen & honorem Ducis habente. Eiectus porrò à fratribus cum vxore regalis sanguinis, ad *Conradum* Imper. perfugit. Moniti legatione tyranni vt fratrem reciperent, spreuerunt Regem, eiusque ad obitum durauit *Lobizlai* exilium. *Friderico* etiam summam rerum tenente, impunè arbitrabantur posse scelera multiplicare; nam debitum fidelitatis sacramentum, solitum singulis annis tributum quingentarum marcarum, publico inferre desueuerant ærrario. Imperator ergo magnis fretus copijs Poloniam licet arte ac natura munitam (vndè Imperatores vix & magno labore ad fluuium Oderam peruenerant) diuina fretus ope, quæ visibiliter præcessit exercitum, eorum repagula, quæ inter locorum angustias, præcisa syluarum densitate extruxerant, penetrauit; & XI. Kal. Septemb. amnem, qui ex illa parte Poloniam quasi murus ambit, & gurgitis profunditate aditum excludit, cum exercitu superauit. Poloni vehementer exterriti, licet vicinarum gentium, Ruthenorum, Parthorum, Pruschorum, & Pomeranorũ freti subsidijs in fuga spẽ vitæ ponentes, ac desperatione correpti, facti suæ patriæ hostes arces, & munitiones incendebant. Insecutus fugientes Imperator, Vratislauià transcurrens Episcopatum Posnaniensem igne & gladio depopulatur, indignum æstimans parcere eis, qui in seipsos tam crudeles fuerant. *Bolezlaus* Dux rebus suis vltimum cernens imminerè fatum, deditionem obtulit *Friderico*, qui Romanas edoctus artes,

Parcere prostratis, & debellare superbos.

præmaturam, & à Deo datam, nolens cruen-

Sal. An. 1157. tare victoriam, ducem recepit; qui Imperatoris pedibus prouolutus, Principum interuentu in gratiam receptus est, postquàm iurauit pro se, & prò omnibus Polonis, quod frater suus exul ad ignominiam Romani Imperij non fuerit expulsus; & duo millia marcarum Imperatori, & principibus mille, Imperatrici XX. marcas auri; Curiæ CC. marcas argenti in pœnam temeratæ fidei dare promisit. Iurauit etiam Italicam expeditionem, & se iudicio ad futurum Curię Magdeburgensis prò querimonia fratris expulsi. Obsidibus in speciem datis, nam Dux dolis plenus, iam iam promissionibus suis moliebatur insidias. Nec enim Curiam venit, & Italicam expeditionem violato sacramento mentitus est. Herbipolim inde mouens Imperator, Manuelis Constantinopolitani legatos eò venientes, quia nimio fastu, verborumque phaleris Græcum tumorem vanitatemque ostentantes, acerbo erat dimissurus responso, ni ipsi precibus, lacrymisque veniam exorassent, datà sponsione, quod deinceps ampullosa spernentes, non nisi eam, quàm deceret Romanum principem, & vrbis ac orbis dominatorem, reuerentiam suis ferrent salutationibus. Munera attulerant ab Irene Imperatrice, *Conradi* Regis sorore ad *Fridericum* Sueuiæ Ducem, eiusdem *Conradi* filium peradolescentem, *Manuelis* nomine poscentes, vt ipsis præsentibus, publicè, gladio cingeretur. Affuere plurimi aliarum nationũ legati munera certatim offerentes, inter quos legati *Henrici* Anglorum Regis preciosa donaria, verborum exornata lepore obtulere.

Radeuicus lib. 1. c. 5.

LXI Græcorũ superbia.

LXII Fridericus Dux Sueuiæ.

Anglorum Legati.

Literas.

Præcordiali amico suo Friderico, Dei gratia Romanorum Imperatori inuictissimo, Henricus Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegauensis, Salutem, & veræ dilectionis concordiam.

Excellentiæ vestræ quantas possumus referimus grates, dominantium optime, quòd nos nuncijs vestris visitare, salutare literis, muneribus præuenire, & quod his charius amplectimur, pacis & amoris inuicem dignatus estis fœdera inchoare. Exultauimus & quodammodo animum nobis crescere, & in maius sensimus euehi, dum vestra promissio, in qua nobis spem dedistis in disponendis regni nostri negocijs, alacriores nos reddidit, & promptiores. Exultauimus, inquam, & tota mente magnificentiæ vestræ assurreximus, id vobis in sincero cordis affectu respondentes, quòd quicquid ad honorem vestrum spectare nouerimus, pro posse nostro effectui, mancipare parati sumus. Regnum nostrum, & quicquid vbique nostræ subijcitur ditioni, vobis exponimus, & vestræ committimus potestati, vt ad vestrum nutum omnia disponantur, & in omnibus vestri fiat voluntas imperij. Sit igitur inter nos & populos nostros dilectionis & pacis vnitas indiuisa, commercia tuta: ita tamen vt vobis qui dignitate præeminetis, imperandi cedat auctoritas, nobis non deerit voluntas obsequendi. Et sicut vestræ serenitatis memoriam vestrorum excitat in nobis munerum largitio, sic vos nostri quoque reminisci, præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attendite itaque dantis affectum, non data. & eo animo quo dantur excipite. De manu Beati Iacobi, super qua nobis scripsistis, in ore magistri Herriberti, & Guilhelmi clerici nostri verbum posuimus, teste Thoma Cancellario apud Norhant.

Mense postea Octobri Vesontium celebratus curiam, iter aggreditur. Ibi à *Rolando* tit. S. Marci præsb. Card. Cancellario S.R. Ecclesiæ; & *Bernardo* tit. S. Clem. presb. Card. diuitijs ac grauitate insignibus, conuenitur. Causa legationis, vt ait Radeuicus *l. 1. c. 8. Speciem sinceritatis videbatur habere, sed fermentum & occasionem malorum latuisse, postmodum euidenter deprehensum est. Principe ergo die quodam à strepitu & populi tumultu declinante, in cuiusdam oratorij priuatiore loco, prædicti nuncij in eius conspectum deducti, ab eoq; vt oportebat, sicut qui boni se nuncij baiulos assererent, benignè & honestè recepti sunt. Exordium autem sermonis illorum in fronte ipsa notabile comparuit, quod tale fuisse dicitur: Salutat vos beatissimus pater noster Papa Hadrianus, & vniuersitas Cardinalium S.R. Ecclesiæ. Ille vt pater, illi vt fratres. Paucisque interpositis, litteras quas ferebant protulere.*

LXIII querelæ Papæ in Imperatorem.

Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Friderico illustri Romanorum Imperatori, Salutem, & Apostolicam benedictionem. LXIV

Imperatoriæ maiestati paucis retroactis diebus recolimus scripsisse, illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore nostro commissum, in Teutonicis partibus,

Sal. An. 1157. tibus, sicut credimus, aliquando intentatum, excellentiæ tuæ ad memoriam reuocantes, non sine grandi admiratione ferentes, quòd absque digna seueritate vindictæ vsque nunc transire passus sis, tam perniciosi sceleris feritatem. Qualiter enim venerabilis frater noster E. Londonensis Archiepiscopus, dum à sede Apostolica remearet, à quibusdam impijs & scelestis (quod sine grandi animi mœrore non dicimus) in partibus illis captus fuerit, & adhuc in custodia teneatur: qualiter etiã in ipsa captione prædicta, viri impietatis, semen nequam, filij scelerati, in eum & in suos euaginatis gladijs violenter exarserint, & eos ablatis omnibus, quàm turpiter atque inhonestè tractauerint: & tua serenissima celsitudo cognoscit, atque ad longinquas & remotissimas regiones fama tanti sceleris iam peruenit. Ad cuius vtique vehementissimi facinoris vltionem, sicuti cui bona placere, mala verò displicere credimus, cõstantius exurgere debuisti, & gladium, qui tibi ad vindictam maledictorum, laudem verò bonorum est ex diuina prouisione concessus, in ceruicem desæuire oportuit impiorum, & grauissimè conterere præsumptores. Tu verò ad ipsum ita dissimulasse diceris, sæuitiam neglexisse, quòd eosdem non est quare pœniteat commisisse reatum: quia impunitatem sacrilegij quod gesserunt, iamiam sentiunt inuenisse. Cuius quidem dissimulationis & negligentiæ causam penitus ignoramus: quoniam nos in aliquo serenitatis tuæ gloriam offendisse, conscientiæ scrupulus nostrum animum non accusat: sed personam tuam sicut charissimi & specialis filij nostri & principis Christianissimi, quem in Apostolicæ confessionis petra non ambigimus per Dei gratiam solidatum, syncera semper dilexerimus charitate, & debitæ tractauimus benignitatis affectu. Debes enim gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter & quam iocundè alio anno mater tua sacrosancta Romana ecclesia te susceperit, quanta cordis affectione tractauerit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris: & qualiter imperialis insigne coronæ libentissime conferens, benignissimo gremio suo, tuæ sublimitatis apicem studuerit confouere: nihil prorsus efficiens quod regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obuiare. Neque tamen pœnitet nos desideria tuæ voluntatis in omnibus impleuisse, sed si maiora beneficia excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta ecclesiæ Dei & nobis per te incrementa possint, & commoda prouenire, non immeritò gauderemus. Nunc autem quia tam immensum facinus quod in contumeliam vniuersalis ecclesiæ & imperij tui noscitur etiam commissum, negligere ac dissimulare videris, suspicamur vtique ac veremur, ne fortè in hanc dissimulationem & negligentiam propter hoc tuus animus sit inductus, quòd suggestione peruersi hominis zizania seminantis, aduersus clementissimam matrem tuam sacrosanctam Romanam ecclesiam, & nosipsos indignationem (quod absit) aliquam conceperis, vel rancorem.

Ob hoc igitur, & ob alia omnia negocia quæ cognoscimus imminere, duos de melioribus & charioribus quos circa nos habemus, dilectos scilicet filios nostros, Bernhardum S. Clementis presbytherum, Rolandum S. Marci presbyterum Cardinalem, & cancellarium nostrum, viros vtique religione, prudentia & honestate conspicuos, serenitati tuæ de latere nostro, ad præsens duximus destinandos: excellentiam tuam rogantes attentiùs, quatenus eos tam honorificè quàm benignè recipias, honestè tractes, & ea quæ ipsi super hoc, & super alijs, ad honorem Dei & sacrosanctæ Rom. E. ad decus etiam & exaltationem Imperij pertinentia, ex parte nostra, imperatoriæ proposuerint dignitati, sicut si ab ore nostro procedant, absque vlla hæsitatione suscipias, & ipsorum verbis, tanquam si ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere.

Hisce lectis, in publico Principum conuentu, à *Reinaldo* Imperij Cancellario, suspicati sunt Principes, quod Hadrianus Imperium, clientelare Romanæ sedis duceret beneficium. In hanc interpretationem declinabant aulici, *quia à nonnullis Romanorum temerè affirmari nouerant, imperium vrbis, & regnum Italicum donatione Pontificum reges nostros hactenus possedisse, idque non solum dictis, sed & scriptis, atque picturis repræsentare, & ad posteros transmittere. Vnde de Imperatore Lothario in palatio Lateranensi super huiusmodi picturam scriptum est* LXV Lotharij pictura.

Rex venit ante fores, iurans prius vrbis honores.
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronã.

Talis pictura, & superscriptio, quando alio

anno

Sal. An. 1157. *anno circa Vrbem fuerat, per fideles imperij delata, cum vehementer displicuisset, amica prius inuectione præcedente: laudamentum à Papa Adriano accepisse memoratur, vt & scriptura pariter atque pictura talis de medio tolleretur, ne tam vana res summis in orbe viris litigandi præberet materiam.* His omnibus in vnum collatis, cum strepitus & turba inter optimates regni de tam insolita legatione magis ac magis inualesceret, quasi gladium igni adderet, dixisse ferunt vnum de legatis: à quo ergo habet, si à Domino Papa non habet imperium? Ob hoc dictum eò processit iracundia, vt vnus eorum, videlicet Otto Palatinus comes de Bauaria, vt dicebatur, prope execto gladio ceruici illius mortem intentaret. *At Fridericus auctoritate præsentiæ suæ interposità tumultum compescuit: ipsos autem legatos securitate donatos, ad habitacula deduci, ac primo mane via sua proficisci præcepit: addens in mandatis, ne hac vel illac, in territorijs Episcoporum seu Abbatum vagarentur, sed recta via, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes reuerterentur in Vrbem. Ipsis itaque sine efficacia reuertentibus, id quod factum fuerat ab Imperatore per vniuersum regni ambitum prouide literis declaratur, quarum tenor.*

LXVI Ottonis Vvitelspachij temeritas.

LXVII *Friderici literæ Circulares ad Principes Imperij.*

Cum diuina potentia, à qua omnis potestas in cœlo & in terra, nobis Christo eius regnum & imperium regendum commiserit, & pacem ecclesiarum imperialibus armis conseruandam ordinauerit: non sine maximo dolore cordis conqueri cogimur dilectioni vestræ, quòd à capite S. ecclesiæ, cui Christus pacis ac dilectionis suæ characterem impressit, causæ dissensionem, seminarium malorum, pestiferi morbi venenum, manare videntur. De quibus, nisi Deus auertat, totum corpus ecclesiæ commaculari, vnitatem scindi, inter regnum & sacerdotium schisma fieri pertimescimus. Cùm enim nuper in Curia Bisuntij essemus, & de honore imperij & salute ecclesiarum debita sollicitudine tractaremus, venerunt legati apostolici, asserentes, se talem legationem nostræ afferre maiestati, vnde honor imperij non paruum accipere deberet incrementum. Quos cum prima die aduentus sui honorifice suscepissemus, & secunda (vt mos est) ad audiendam legationem eorum cum principibus nostris consedissemus, ipsi quasi de mammona iniquitatis inflati, de altitudine superbiæ, de fastu arrogantiæ, de execrabili tumidi cordis elatione, legationem apostolicis literis conscriptam nobis præsentauerunt, quarum tenor talis erat: Quòd præ oculis mentis semper deberemus habere qualiter dominus papa insigne imperialis coronæ nobis contulerit, neque tamen pœnitentia moueretur, si maiora excellentia nostra ab eo beneficia suscepisset. Hec erat illa paternæ dulcedinis legatio, quæ vnitatem ecclesiæ & imperij confouere debuit; quæ vinculo pacis vtrumque colligare studuit, quæ ad vtriusque concordiam & obedientiam animos audientium allexit. Certè ad vocem illam nefandam, & omni veritate vacuam, non solum imperialis maiestas debitam indignationem concepit, verùm omnes principes qui aderant, tanto furore & ira sunt repleti, quòd sine dubio illos duos iniquos presbyteros mortis sententia damnaßent, nisi hoc nostra intercepisset præsentia. Porrò quia multa paria literarum apud eos reperta sunt, & schedulæ sigillatæ, ad arbitrium eorum adhuc scribendæ, quibus (sicut hactenus consuetudinis eorum fuit) per singulas ecclesias Teutonici regni conceptum iniquitatis suæ virus respergere, altaria denudare, vasa domus Dei asportare, cruces excoriare, nitebantur: ne vltrà procedendi facultas eis daretur, eadem qua venerant via ad Vrbem eos redire fecimus. Cumque per electionem principum, à solo Deo regnum & imperium nostrum sit, qui in passione Christi filij sui duobus gladijs necessarijs regendum orbem subiecit, cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informauerit. Deum timete, regem honorificate: *quicumque nos imperialem coronam pro beneficio à domino papa suscepisse dixerit, diuinæ institutioni, & doctrinæ Petri contrarius est, & mendacij reus erit. Quia verò hactenus honorem ac libertatem ecclesiarum, quæ iamdiu indebitæ seruitutis iugo depreßa est, à manu Ægyptiorum studuimus eripere, & omnia eis dignitatum suarum iura conseruare intendimus: vniuersitatem vestram super tanta ignominia nobis & imperio condolere rogamus: sperantes ne honorem imperij, qui à constitutione Vrbis, & Christianæ religionis institutione, ad vestra vsque tempora gloriosus & imminutus extitit, fidei vestræ indiuisa sinceritas, tam inaudita nouitate, tam præ-*

Sal. An. 1158. *præsũptuosa elatione imminui patiatur: sciẽtes omni ambiguitate remota, quòd mortis periculum antè vellemus incurrere, quàm nostris tẽporibus tantæ confusionis opprobrium sustinere.*

DISSIDIA HVNGARORVM. Anno 1158.

REmissis legatis, à principibus Burgundiæ iuramentum fidelitatis exegit. Præstitère omnes Episcopi, Archiepiscopi, Lxviii & præter hominum memoriam non minus *Gallorum Legati.* cõcordia quàm obsequio erga Cesarem certabant. Displicuit Francorum Regi *Ludouico* gloria *Friderici*, vnde in spetiem magis & fastum, quàm in vtilitatem legatos misit atque recepit; nec iam ad colloquium, quod concupierat, sed ad bellum clanculum copias collegerat. Reuersus porrò Burgundia *Fridericus*, in curiâ Ratisponensi Hungarorum audiuit legatos Regis Geysæ II. nomine quærentes aduersus Stephanum fra- Lxix *Gæisa Rex Hũgarorum fratrem accusat.* trem eiusdem Regis quatuor namque liberos *Bela* genuerat, Geysam, Ladislaum, Stephanum, Almum, veluti læsæ maiestatis reum, quia ad regnum aspiraret, atque in tanto negotio auunculum amborum, *Belam* virum prudentem, ac ad nouandum idoneum, suasorem habere crederent, eo quòd honorificentius habito adolescenti, per studia colendi, ferociæ visus est nutrimenta suggerere. Rex autem suspectum habens tantum fratris honorem, non tam ipsum quàm familiares insimulans, dicta & facta eorum vertebat in crimina; multisque in fratrem vulgatis, conscriptis, qui falsa probarent, fratris necem inter insidias quærebat. Is autem ad Imperatorem velut totius Orbis asylum euasit, ærumnas suas erga germani tyrannidem deplorans, cui non satis fratrem paterno expulisse regno, nisi de capite quoque suo, & vita innocentissima supplicium sumeret. Tali deprecatione victus *Fridericus* in Hungariam legatos miserat, prò iuuenis restitutione. Rex verò aduersus fratrem duos de optimatibus regni ad Curiam dirigit, Episcopum Geruasium de Castro Ferreo, & comitem *Heidenricum* viros opulentos, & eloquentes, qui obiecta diluerent, & de fratris eiectione inuidiam in eum, qui passus erat, retorquere satagerent. Auditis legatis *Fridericus* non breuis expeditionis causam agnoscens, contentus muneribus, quæ ad mille talenta obtulerant legati, ad opportuniora tempora remisit, per sinum Adriacum in Græciam adolescẽte non inuito transmisso. In eadem curiâ Dux Boemorum *Labezlaus* vir consilio, manuque potens, Rex creatur, ea tamen lege, ne dignitas transiret ad posteros. *Auentinus l.6. Otto Frising.* Episcopus, & *Henricus* Lxx *Radeuicus c. 13.* Dux Austrię patrui Imperatoris, dissidentes, quia *Henricus* Ecclesię tentaret vsurpare prę- *lib. 1.* dia, ad pristinã fratres reuocãtur concordiã.

EXPEDITIO ITALICA. II.

INstabat tempus (ait idem *Radeuicus*) quo Reges ad bella proficisci solent, ipseque in Italiam venturus, primò omnium in Deo Lxxi *Hartemanus confessor Cæsaris.* spem suam reponens, ascitis religiosis, ac probatis sanctitate viris, eorum consilio belli causas subiecit. Vocauit inter eos *Hartemannum* Brixinorensem, Episcopum, qui tunc inter Germaniæ Episcopos famâ sanctitatis florebat; Huic conscientiæ suæ vulnera aperit, remedia exposuit, quatenus iturus ad bellum spiritalibus armis ante muniret animam, quàm corpus. Causas belli *Belli causam examinat.* exponens, dum eas iustas tam supradictus Antistes, quàm reliqui sacerdotes probarent, nè dignitas Imperialis vilesceret, arma sumit.

LEGATIO APOSTOLICA. Anno 1158.

Lxxii ITer aggrediente Friderico, Romani interim legati, qui inglorij remissi fuerant in Romano consistorio, *quantas sustinuerint* *Legati queruntur in Fridericum.* *iniurias, in quo periculo fuerint, exponunt, grauiora grauioribus addunt, vt in vltionem eorum, quæ se pertulisse dixerunt, Romanum prouocarent Pontificiem*. In hoc negotio clerus Romanus diuiditur, pars eorum Imperatori fauens, iniuriam causabatur legatorum, pars adhærebat Pontifici. *Vnde* (ait Radeuicus) *de hac tempestate dicturi, lectorem non nostris verbis niti volumus, sed ponentes epistolas hinc inde directas, ex eis colligat, quam, artem tueatur, cuiue fidus velit permanere. Nobis autem indulgentiam petimus, qui potius vtramque personam sacerdota-*

Sal.An. 1158. *dotalem scilicet & regalem reuerentia debitâ veneramur, quàm temerè de alterâ iudicare præsumamus. Exemplar itaque literarum, à summo Pontifice ad Archiepiscopos & Episcopos super his directarum tale fuit.*

Epistola Hadriani Pontif. ad Episcopos Germaniæ.

Quoties aliquid in Ecclesia contra honorē Dei & salutem fidelium attentatur, fratrum & coepiscoporum nostrorum, & eorum præcipuè qui spiritu Dei aguntur, cura debet existere, vt ea quæ malè gesta sunt, gratam Deo correctionem debeant inuenire. Hoc autem tempore, quod absque nimio mœrore non dicimus, charissimus filius noster Fridericus Romanorum Imperator, tale quid egit, quale temporibus antecessorum suorum non legimus perpetratum. Cùm enim nos duos de melioribus fratribus nostris, Bernhardum tit. S. Clemētis, & Rolandum cancellarium nostrum tit. S. Marci Presbyteros Cardinales, ad ipsius præsentiam misissemus, ipse cùm primùm ad eius præsentiam peruenerunt, alacriter visus est eos recepisse. Sequenti verò die cùm redirent ad eum, & literæ nostræ in eius auribus legerentur, accepta occasione cuiusdam verbi, quod ipsarum literarum series continebat, insignæ videlicet coronæ beneficium tibi cōtulimus, *in tantam animi commotionem exarsit, vt conuitia quæ in nos & legatos nostros dicitur coniecisse, & quàm inhonestè ipsos à præsentia sua recedere, ac de terra sua velociter exire compulerit, & audire opprobrium, & lamentabile sit referre. Eis autem ab ipsius præsentia excedentibus, facto edicto, ne aliquis de regno vestro ad Apostolicam sedem accedat, per omnes fines eiusdem regni custodes dicitur posuisse, qui eos qui ad Sedem Apostolicam venire voluerint, violenter debeant reuocare. Super quo facto licet aliquantulum perturbemur, ex hoc tamen in nobis ipsis maiorem consolationē accipimus, quòd ad id de vestro & principum consilio non processit. Vnde confidimus cum à sui animi motu, consilio & persuasione vestra facilè reuocandum. Quocirca fratres, quoniam in hoc facto non solùm nostra, sed vestra & omnium Ecclesiarum res agi dinoscitur, charitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, quatenus opponatis vos murum pro domo Domini, & præfatum filium nostrum ad viam rectam quàm citius reducere studeatis: attentissimam sollecitudinem adhibentes, vt à Reinaldo cancellario suo, & Palatino comite, qui magnas blasphemias in præfatos legatos nostros, & matrem vestram sacrosanctam Romanam Ecclesiam euomere præsumpserunt, talem & tam euidentem satisfactionem faciat exhiberi: vt sicut multorum aures amaritudo sermonis eorum offendit, ita etiam satisfactio multos ad viam rectam debeat reuocare. Non acquiescat idem filius noster consilijs iniquorum, consideret nouissima & antiqua, & per illam viam incedat, per quam Iustinianus, & alij catholici Imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem & imitatione illorum, & honorem in terris, & felicitatem in cœlis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si cum ad rectam semitam reduxeritis, & beato Petro Apostolorum principi gratum dependetis obsequium, & vobis, & Ecclesijs vestris conseruabitis libertatem. Alioquin nouerit antedictus filius noster, ex admonitione vestra, nouerit ex promissionis euangelicæ veritate, quòd sacrosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocunque ventorum turbine quatiatur, in sua firmitate, protegente domino, in sæculum sæculi permanebit. Nec autem, sicut nostis, deceret eum tam arduam viam absque vestro consilio attentasse. Vnde credimus, quòd auditis admonitionibus vestris, facillimè poterit ad frugem sanioris studij, sicut vir discretus, & Imperator catholicus, reuocari.*

His lectis præsules Alemanniæ communicato in vnum consilio sequentia Apostolicæ sedi rescripserunt.

Episcoporum Responsio.

Quamuis sciamus, & certissimus, quòd ecclesiam Dei fundatam supra firmam petram, neque venti, neque flumina tempestatum possint deijcere: nos tamen infirmiores & pusillanimes si quando huiusmodi contigerint impetus, concutimur, & contremiscimus. Inde nimirum grauiter conturbati sumus, & conterriti super his, quæ inter vestram sanctitatem, & filium vestrum deuotissimum dominum nostrum Imperatorem, magni mali, nisi Deus auertat, seminarium præbitura videntur. Equidem à verbis illis quæ in literis vestris continebantur, quas per nuncios vestros prudentissimos & honestissimos, dominum Bernhardum, & dominum Rolandum cancellarium, venerabiles presbyteros Cardinales, misistis, commota est vniuersa resp. imperij

nostri

Sal. An. 1158. *nostri, aures imperialis potentiæ ea patienter audire non potuerunt, neque aures principum sustinere: omnes ita continuerunt aures suas, quòd nos, salua gratia vestræ sanctissimæ paternitatis, ea tueri propter sinistram ambiguitatis interpretationem, vel consensu aliquo approbare, nec audemus, nec possumus, eò quòd insolita & inaudita querunt vsque ad hæc tempora. Literas autem quas nobis misistis, debita cum reuerentia suscipientes & amplectentes, commonuimus filium vestrum dominum nostrum Imperatorem, sicut iussistis, & ab eo responsum, Deo gratias, accepimus tale, quale decebat catholicum principem in hunc modum: Duo sunt quibus nostrum regi oportet imperium, leges sanctæ Imperatorum, & vsus bonus prædecessorum, & patrum nostrorum. Istos limites ecclesiæ nec volumus præterire, nec possumus: quicquid ab his discordat, non recipimus. Debitam patri nostro reuerentiam libenter exhibemus, liberam imperij nostri coronam diuino tantùm beneficio ascribimus, electionis primam vocem Moguntino Archiepiscopo, deinde quod superest, cæteris secundum ordinem principibus, recognoscimus, regalem vnctionem Coloniensi, supremam verò, quæ imperialis est, summo pontifici quicquid præter hæc est, ex abundanti est, à malo est. Cardinales in contemptum dilectissimi & reuerendissimi patris nostri, & consecratoris, à finibus terræ nostræ coegimus non exire. Sed cum his, & pro his quæ & scripta, & scribenda ferebant in dedecus & scandalum imperij nostri, vltra eos prodire pati nolumus. Introitum & exitum Italiæ nec clausimus edicto, nec claudere aliquo modo volumus peregrinantibus, vel pro suis necessitatibus rationabiliter cum testimonio episcoporum & prælatorum suorum Romanam sedem adeuntibus. Sed illis abusionibus, quibus omnes ecclesiæ regni nostri grauatæ & attenuatæ sunt, & omnes penè claustrales disciplinæ emortuæ & sepultæ, obuiare intendimus. In capite orbis Deus per imperium exaltauit ecclesiam, in capite orbis ecclesia (non per Deum vt credimus) nunc demolitur imperium. A pictura cœpit, ad scripturam in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non sustinebimus: coronam antè ponemus, quàm imperij coronam vnà nobiscum sic sacerdotium consentiamus. Picturæ deleantur, scripturæ retractentur, vt inter regnum & sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant. Hæc et alia, vtpote de concordia Rogerij & Guilhelmi Siculi, & alijs quæ in Italia facta sunt conuentionibus, quæ ad plenum prosequi non audemus, ab ore domini nostri Imperatoris audiuimus. Absente autem Palatino comite, & in præparatione expeditionis in Italiam præmisso, à cancellario ibidem adhuc præsente aliud non audiuimus, nisi quod humilitatis erat & pacis, præter quòd eis pro periculo vitæ, quod à populo imminebat pro viribus suis astiterit, cunctis qui ibi aderant, huius rei testimonium ei perhibentibus. De cætero sanctitatem vestram suppliciter rogamus & obsecramus, vt nostræ parcatis infirmitati, vt magnanimitatem filij vestri, sicut bonus pastor, leniatis scriptis vestris scripta priora suauitate mellita dulcorantibus, quatenus & ecclesia Dei tranquilla deuotione lætetur, & imperium in suæ sublimitatis statu glorietur: ipso mediante et adiuuante, qui mediator Dei et hominum factus est, homo Christus Iesus.*

Inter hæc *Fridericus* in campis Lycatibus, prope Augustam Vindelicorum copias præstolabatur, vt mox in Italiã descenderet. Eo certatim confluxit è Boiarijs, Sueuis, Franconibus, Saxonibus, Burgundis, Lotharingis, Ripuarijs, Hungaris, Bohemis, flos iuuentutis cum omnis generis bellico apparatu. Pontifex imminentis periculi certior, iuxta consilium Præsulum Germanorum, litteras scripsit ad Cæsarem plenas humanitatis, quibus obliterare visus est quicquid asperum, & hostile præcedentibus inserat. Simul misit legatos eximiæ moderationis & industriæ, qui sapienti moderatione, gliscentis discordiæ scintillas extinguerent. Fuere *Henricus* SS. Nerei & Achillei, & *Hyacinthus* S. Mariæ in schola Græca Cardinales. Mutinam progressi vbi *Otho Vvitelspachius* & Reinaldus Cancellarius diuersabantur, ad eos honoris causa, humilitatis formam præbentes, quod insolitum antea fuerat, ad eos pergunt: miram de suaque legatione spem concitantes. Vbi in vallem venerè Tridenti, a *Friderico* & *Henrico* comitibus, nulla iuris gentium, & *Alberti* Tridentini Episcopi, quo Duce & comite vtebantur, reuerentia, per summum nefas, rebus omnibus spoliati vinculis dantur: neque prius dimissi, quàm *Hyacinthus* Legatorum alter, fratrem obsidem dedisset. Id

LXXV *Adrianus tentat mulcire Imperatorem.*

Legati Papæ spoliati.

Sal. An. 1158. Id facinus *Henricus Leo*, dignis tanta attrocitate supplicijs in authores vindicauit. Nam vadem eripuit, comites multis malis attritos ad satisfactionem coegit.

LXXVIII *Vvitelsp. Lõbardiã ferè totã occupat.* *Vvitelspachius* interim & *Reinaldus* primo in Italiam ingressu, Riuola, Veronensium arcem alpium faucibus incubantem, naturâ loci insuperabilem, sola sui nominis famâ deditione occuparunt: Fortunæ & victoriæ exordium & incrementum. Nam vrbes exemplum secutæ, certatim in fidem Cæsaris concessere. Initium à Veronensibus, post Mantua, inde Cremona: vbi cum Rauennate, Mediolanensi & quindecim vtriusque prouinciæ Episcopis collocuti, legatos audierunt vicinarum ciuitatum. Inde per Romaniolam & Æmiliam profecti, Rauennatem lustrarunt Exarchatum, & ditionem Anconitanam, tanto populorũ plausu, & honorum magnificentiâ, vt simili Reges non fuerint excepti. Inerat ambobus legatis flos ætatis, formæ gratia singularis, ingenij animique excelsitas, laborum tolerantia, amęnitas eloquentiæ, auaritię odium, liberalitatis studium, amor bonarum artiũ, curæ peruigiles, nil sibi indulgentes, quod posset ignosci. Hisce dotibus qualem non merebantur laudem? *Palæologum* cum audissent Constantinopoli aduenisse in oras Adriaci specie legendi militem aduersus *Gulielmum Siculum*; verè autem vt

LXXIX maritimas ciuitates auro corrumperet, traheretq; in partes, vt iam quosdam largitionibus corruperat proceres: quos obuios habens à Græcanico *Otho* redeuntes colloquio, stricto ferro inuadit, licet numero impar esset; *Gulielmo Maltrauersaro Rauennati*, eiusce globi primipillo manus iniiciens, minatus vincula, cum cęteri Itali nec mutire auderent; tanta omnes cęperat trepidatio, Castris itaque ad Anconam positis, Græcos ad se euocatos, multaque excusantes iussit minaci oratione Italia facessere. Paruerunt illi sine morâ oblatis pretiosis muneribus, lætique se passos non esse grauiora. *Radeuicus c.21.l.1.*

Legati Pontif. Cæsarem mulcent. *Friderico* interim castra in campestribus Augustæ metato, Romanos admittit, *clementer* aduentus causam exquirens. *Vbi reuerenter, ac demisso vultu, voce modestâ, tale suæ legationis aßumunt principium.*

Præsul S. R. Ecclesiæ, vestræ excellentiæ deuotissimus in Christo pater salutat vos, sicut charissimum & specialem S. Petri filium. Salutant etiam vos venerabiles fratres nostri, clerici autem vestri, vniuersi Cardinales tanquàm Dominum & Imperatorem Vrbis, & orbis. Quanta dilectione S. Romana Ecclesia amplitudinem & honorem imperij vestri amplectatur, quàm sine conscientia peccati vestram satis inuita sustinuerit indignationem, & scripta præsentia, & in ore nostro posita viuæ vocis officium declarabit. Post hæc literas efferunt, quæ Ottoni Frisingensi episcopo ad legendum, & interpretandum datæ sunt, viro vtique qui singularem habebat dolorem de controuersia inter regnum & sacerdotium.

Hadriani Pontif. Literæ ad Frider. I. Imper.

Ex quo vniuersalis ecclesiæ curam, Deo (prout ipsi placuit) disponente, suscepimus, ita in cunctis negotijs magnificentiam tuam honorare curauimus, vt de die in diem animus tuus magis ac magis in amore nostro, & veneratione sedis apostolicæ debuisset accendi. Vnde sine grandi admiratione non ferimus, quòd cum audito ex suggestione quorundam animum tuum aliquantulum contra nos fuisse commotum, duos de melioribus, & maioribus fratribus nostris, Rolandum scilicet cancellarium tit. S. Marci, & Bernhardum tit. S. Clementis presbyteros cardinales, qui pro tuæ maiestatis honore in Romana ecclesia soliciti sẽper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præsentiam destinauimus, aliter quã imperialem decuerit honorificentiam, sunt tractati. Occasione siquidem cuiusdam verbi, quod est, Beneficium, *tuus animus (sicut dicitur) est commotus, quòd vtique nedum tanti viri, sed nec cuiuslibet minoris animum meritò commouisset. Licet enim, hoc nomen, quod est* Beneficium, *apud quosdam in alia significatione, quàm ex impositione habeat, assumatur: tunc tamen in ea significatione accipiendum fuerat, quàm nos ipsi posuimus, & quàm ex institutione sua noscitur retinere. Hoc enim nomen ex bono & facto est editum, & dicitur* beneficium *apud nos, nõ* feudum, *sed* bonum factum. *In qua significatione in vniuerso sacræ scripturæ corpore inuenitur, vbi ex beneficio Dei non tanquam ex feudo, sed velut ex benedictione, & bono facto ipsius gubernari dicimur, & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquidò recognoscit, quòd nos ita bene & bono-*

Sal. An. 1158. *honorificè imperialis dignitatis insigne tuo capiti imposuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. Vnde quod quidam verbum hoc, & illud scilicet,* Contulimus *tibi insigne imperialis coronæ, à sensu suo visi sunt ad alium retorquere: non ex merito causæ, sed de voluntate propria, & illorum suggestione, qui pacem regni & ecclesiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum,* Contulimus, *nil aliud intelleximus, nisi quod superius dictum est, imposuimus. Sanè quod postmodum personas ecclesiasticas à debita sacrosanctæ R. E. visitatione, vt dicitur, reuocare iussisti, si ita est, quàm inconuenienter actum sit, tua, fili in Christo charissime, discretio, vt credimus recognoscit. Nam si aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios et literas tuas nobis fuerat intimandum, et nos honori tuo curauissemus, sicut filij charissimi, prouidere. Nunc igitur quoniam ad commonitionem dilecti filij nostri Henrici Boiariæ et Saxoniæ ducis, duos de fratribus nostris Henricum tit. S. Nerei et Achillei, et Iacinctum S. Mariæ in Cosmidin diaconos Cardinales, prudentes siquidem et honestos viros, ad tuam præsentiam destinauimus, celsitudinem tuam monentes et hortantes in Domino, quatenus eos honestè, & benignè recipias, & quod ab eis ex parte nostra tuæ magnificentiæ fuerit intimatum, à sinceritate cordis nostri nouerit tua excellentia processisse, ac per hoc cum eisdem filijs nostris, mediante iam dicto filio nostro Duce, ita celsitudo tua studeat conuenire, vt inter te ac matrem tuam sacrosanctam Romanam ecclesiam, nullius discordiæ seminarium debeat remanere.*

LXXXI Lectis literis, mitigatus est Imperator, *Papa & Imperat. reconciliati.* cætera quæ seminarium discordiæ præstarent, Legatis per capitula distinxit. *Quibus ad nutum principis, & per omnia bene respondentibus, præsulemque Romanum in nullo regiæ dignitati derogare, sed honorem ac iustitiam imperij semper illibatam conseruare pollicentibus, pacem & amicitiam tam summo Pontifici, quàm omni clero Romano reddidit; eamque signo pacis & osculo, absentibus per præsentes destinauit.* Radeuicus c. 23.

Eodem tempore Legati Regis Daniæ Cæsarem adeunt, Regi suo inuestituram regni expostulant; *Fridericus* annuit iu- LXXXII reiurando accepto, quod infra XL. dies post reditum ab Italia, Rex curiam peteret, & de manu Imperatoris administrationem susciperet. Coacto postea vndiq; centum millium exercitu, vt Alpes facilius penetraret, copias quadrifariam partitus, iussit castra moueri. *Henricus Austrius*, & Carantanorum Duces per forum Iulij, & fines Veronæ: *Bertolfus Zaringensis* Dux Burgundiæ cum Lotharingis per montem Iouium. Per Clauennam & lacum Cumanum Francones, Riparij, & Sueui. Eos Cæsar cum reliquis legionibus est secutus. Venientes Brixia morari ausa, momentu subacta, sexaginta obsides dedit, non modico ære multata. *Friderico* summa cura fuit, certis legibus veterem reuocare disciplinam castrorum. Fuere Leges Castrenses. LXXXIII

Daciæ legati. *Italiam ingreditur Fridericus cum 100000. militibus*

Statuimus, & firmiter obseruari volumus vt nec miles, nec seruiens litem audeat mouere. Quòd si alter cum altero rixatus fuerit, neuter debet vociferari signa castrorum, ne inde sui concitentur ad pugnam. Quòd si lis mota fuerit, nemo debet accurrere cum armis, gladio scilicet, lancea, vel sagittis: sed indutus lorica, scuto, galea, ad litem non portet nisi fustem, quo dirimat litem. Nemo vociferabitur signa castrorum, nisi quærendo hospitium suum. Sed si miles vociferatione signi litem commouerit, auferetur ei omne suum harnascha, & eijcietur de exercitu. Si seruus fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, vel dominus suus redimat eum cum omni suo harnascha.

Qui aliquem vulnerauerit, & hoc se fecisse negauerit, tunc si vulneratus per duos veraces testes, non consanguineos suos, illum conuincere potest, manus ei abscindatur. Quòd si testes defuerint, & ille iuramento se expurgare voluerit, accusator si vult, potest iuramentum refutare, & illum duello impetere.

Si quis homicidium fecerit, & à propinquo occisi vel amico, vel socio, per duos veraces testes non consanguineos occisi, conuictus fuerit, capitalem sententiam subibit. Verùm si testes defuerint, & homicida se iuramento expurgare voluerit, amicus propinquus occisi duello eum potest impetere.

Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedens in palefrido sine scuto & armis, si quis eum læserit, pacis violator iudicabitur. Si autem sedens in dextrario, & habens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit, si quis eum læserit, pacem non violauit.

Miles.

Sal.An. 1158. *Miles qui mercatorem spoliauerit, dupliciter reddet ablata, & iurabit quòd nesciuit illum mercatorem. Si seruus, tondebitur, et in maxilla comburetur, vel dominus suus reddet pro eo rapinam.*

Quicumque aliquem spoliare ecclesiam vel forum viderit, prohibere debet; tamen sine lite: si prohibere non potest, reum accusare debet in curia.

Nemo aliquam mulierem habeat in hospitio: qui verò habere præsumpserit, auferetur ei omne suum harnasch, et excommunicatus habebitur, et mulieri nasus abscindetur.

Nemo impugnabit castrum, quod à curia defensionem habet.

Si seruus furtum fecerit, & in furto fuerit deprehensus, si prius fur non erat, non ideò suspendetur, sed tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, & eijcietur de exercitu, nisi dominus redimat eum cum omni suo harnasch. Si prius fur erat, suspendetur.

Si seruus aliquis culpatus, non in furto fuerit deprehensus, sequenti die expurgabit se iudicio igniti ferri, vel dominus iuramentum pro eo præstabit. Actor verò iurabit, quòd aliam ob causam non interpellat eum de furto, nisi quòd putat culpabilem.

Si quis inuenerit equum alterius, non tondebit eum, nec ignotum faciet, sed dicet Marscalco, & tenebit non furtiuè, & imponet ei onus suum. Quòd si ille qui amisit equum, in via deprehenderit oneratum, non deijciet onus illius, sed sequens ad hospitiū, recipiet equū suū.

Si quis verò villam, vel domum incenderit, tondebitur, & in maxillis comburetur, & verberabitur.

Faber non comburet carbones in villa, sed portabit ligna ad hospitium suum, & ibi comburet: quod si in villa fecerit, tondebitur, verberabitur & in maxillis comburetur.

Si quis aliquem læserit, imponens ei quòd pacem non iurauerit, non erit reus violatæ pacis: nisi ille probare possit duobus idoneis testibus, quòd pacem iurauerit.

Nemo recipiet seruum qui sine domino est: quod si fecerit, reddet in duplo quicquid ille abstulerit.

Quicunq; foueam inuenerit, liberè fruatur ea. Quòd si ablata fuerit ei, non reddet malum pro malo, non vlciscetur iniuriam suam, sed cōqueretur Marscalco iustitiā accepturus.

Sed si mercator Teutonicos ciuitatem intrauerit, & emerit mercatum, & portauerit ad exercitum, & cariùs vendiderit in exercitu: Camerarius auferet ei omne forum suum, & verberabit eum, & tondebit, & comburet in maxillam.

Nullus Teutonicus habeat socium Latinum, nisi sciat Teutonicum: sed si habuerit, auferetur ei quicquid habet.

Si miles militi conuicia dixerit, negare potest iuramento: si non negauerit, componet ei sex libras monetæ, quæ tunc erit in exercitu.

Si quis inuenerit vasa plena vini, vinum inde extrahat ita cautè, ne vasa confringat, vel ligamina incidat vasorum, ne ad damnum exercitus totum vinum effundatur.

Si castrum aliquod captum fuerit, bona quæ intus sunt, auferantur: sed non incendatur, nisi fortè hoc Marscalcus faciat.

Si quis venatus fuerit cum canibus venaticis, feram quam inuenerit, & canibus agitauerit, sine alicuius impedimento habebit.

Si quis per canes leporarios feram fugauerit, non erit necessariò sua, sed erit occupantis.

Si quis lancea vel gladio feram percusserit, & antequam manibus leuatis, alter occupauerit, non occupantis erit: sed qui occiderit eam, sine contradictione obtinebit.

Si quis birsando feram balista, vel arcu occiderit, eius erit.

Hanc treugam Archiepiscopi, episcopi, abbates, datis pro se dextris firmauerunt, & violatores pacis pontificalis officij seueritate coercendos promiserunt.

Tum Lustrato exercitu, profectionis, quā nōdum vulgauerat, rationem reddidit. *Regi Regū gratias agimus, & debere cōgnoscimus, quia diuinam voluntatem gerere ciuem vestro dederit consilio, & fortitudini; vt debellemus tumidos, & deprimamus superbos. Imperij Romani, cuius nos gerimus ministerium penes vos fatemur auctoritatem. Ideo ad bellum nos non euadit dominandi libido, vel implacabile odium, quod ad internecionem iniuria suadet. Sed honor imperij, ne M. Caroli, & Othonis gloriam videamur iactare. Si paria sunt acquirere, vel parta tueri, cur proauum metiri dedignamur gloriam, acquisita tuendo? Heroum semitas declinare quis audeat, vbi natalium splendor, ardor ætatis, flos iuuentutis, armorum potentia, Gestorum gloria, hostium timor, laborum fructus, iustitiæ clamor in reos lesæ maiestatis vos prouocant.* LXXXIV Friderici oratio ad milites.

Sal. An. 1158. *Superba Mediolanensium rebellio à charorũ amplexibus vos abduxit, vt iura restituatis imperio, imperium Cæsari, Cæsarem populis, vtrumque vobis; me vt victis regalibus vestra possim gloriosa circumligare vulnera, & beneficijs rependere merita; eos verò, ne principes sine populis irrideamini vt sine grege pastorem. Belli causam malo indicere, quàm bellum, vt coram Deo, coram vobis, priùs de iustitia gloriari possim, quàm de triumpho. Læsa est à Mediolanensibus Maiestas. Vestrum est, aut vindicare, aut præterire. Illud vos arbitros dicit imperij: Hoc Italos à vestro manumittit obsequio. Vtrumque affero, eligite vel pacẽ cum ignominia, vel bellum cum gloria.* Bellum, bellum reboauit exercitus. I. Consulti decreuere tamen Mediolanenses non aggredi, nisi præmissa clarigatione ad ius reposcendum obsequij, & pœnã exigendi. Denunciationẽ præuertere tentarunt Mediolanẽses, male sibi cõscij, missis viris præstantibus, qui Cæsarem promissis, proceres largitionibus delinirent. Re porrò infecta remissi implerunt vrbe solicitudine, turbam populi lamentis, Senatum consilijs, plerisq; optimatum male minantibus belli exitum licet non deessent, qui se & Remp. obstinati perditum irent. Nec nouum, quod decoctores, & miseri alienis inhiantes, bonis inuideant aliorum, sperantes in turbido mari expiscari, quod in placido non assequuntur. Præterea iuuentus, solita manuum labore inopiam subleuare, publicis excita largitionibus vrbanum ocium ingrato labori prætulerat. Horum præualente sententia, tota ciuitas arma corripit, iuuentus vrbana in centurias describitur, populus omnis ad bellum accingitur. Desperata ergo pace, indicitur à Cæsarianis obsidio. Vt ventum ad flumen Abduam, cuius alpinæ niues in aquas resolutæ, inundarant camporum planities, apparuerunt in aduersa ripa expediti mille circiter equites, parati Cæsari transitum prohibere. Hi totum exercitum erant, retardaturi, nisi Bohemiæ Rex, & *Conradus Dacharcius*, contempto discrimine, per rapidum amnem imperterriti vadum monstrassent. Ducentos, plus minus, vndarum vehementia abripuit, Mediolanenses trepidi refugerunt in vrbem, triste belli omen ex primo euentu reportantes. Cæsarianæ legiones refectis pontibus transmissæ. Ad Lambrum amnem castramentatus Cęsar, obuiũ habuit miserabile Laudensium agmen, auxilium implorantium contra vim, quà ob seruatã imperio fidem, patrio solo, fortunis omnibus exuti, pulsi fuerant, vt ne glebam terræ haberent, vbi tentoria figerent. *Fridericus* eorum miseratus sortem, montem Egethionem, quatuor à Laude passuum millibus, vti rogabant, concessit non vno Donatis priuilegio. Inter hæc *Egbertus* Dynasta Schardingensis, Butinensis, & Neoburgicus Toparcha, regia necessitudine, ingenio, ac diuitijs clarus ad ostentationem bellicæ fortitudinis, iniussu Cæsaris cum millenariã equitum turmã vsque Mediolani portas excurrens, valida ciuiũ excipitur multitudine. Pugnatum primò missilibus eminùs, deinde ferro cominus, ordine adeo confuso, vt cum eque equiti hęreret, & puluis dimicantibus vi sum adimeret, vix nossent, quarum partium essent permixti pugnatores. Vicit tandem multitudo virtutẽ, iamq; tota *Egberti* turma pellebatur, cum ille animaduertens cõmilitonem equo deturbatum periclitari, obuersa fronte recurrit in pugnam, amicum cędi eripit, & incomitatus hostem reijcit vsque ad vallum nemine audente repercutere, donec conglobati hominem circumfundunt, equo detractum, & lorica, cassideque nudatum concidunt. Fama erat, captum ab hoste, & raptum in vrbem, manu carnificis fuisse obtruncatum. Cum eo Schardingensium Dynastarum occubuit familia. Commilites amisso Duce, in castra reuersos iratus Cęsar acerbè reprehendit, sumpturus temeritatis pœnam; ni supplex mitigasset exercitus. *An nescitis*, aiebat Fridericus, *plus stare in imperio, quàm in victoria? militarem disciplinam, esse imperij stabilimentum? Non immeritò vincuntur, qui Imperatore præsente, sine rectore dimicant. Vincere sine præcepto Ducis, infamia est. Scitote Omnes, qui de cætero arroganter egerint, vel minimum quid præter ordinem mouerint, legum seueritate me in eos vindicaturum.*

Citantur Mediol.

Lxxxv

Se armat in Frid.

Lxxxvi Laudẽsiũ miseria.

Lxxxvii

Postridie, quàm malè conflixerant, fuit dies Augusti XXV. Cæsar Mediolanum obsidione cingit, in gyrum è regione portarum, distribuens exercitum. Nec enim turribus, arietibus, tantam ciuitatem attentandam putabat, sed longà potius obsidione fatigatos ad deditionem cogere. Vrbani mini- Mediolanum obsidetur.

Sal. An. 1158. minimè ſegnes, animaduerſo, *Conradum* LXXXVIII Rheni Palatinum Cæſaris fratrem, & *Fridericum* Sueuorum Ducem in extrema caſtrorum parte à ſocijs remotiores, iniuriæ eſſe opportunos, facta poſt ſolis occaſum eruptione, cum præter vigiles tantùm, totus miles feſſa labore corpora, ſomni quiete recreanda ſperaret, diſiectis excubijs, vſque ad dictorum heroum caſtra excurrunt, ſauciant. Audito clamore, Bohemiæ Rex, qui non procul caſtra locauerat, quanta poterat velocitate, ſuos arma capere, equos conſcendere iubet: ipſe cum electis militibus tibicine præcurrit. Cæſariani vbi ex tubarum clangore amici Regis cognouere aduentum, feriores facti, in hoſtem promunt, fugant, proſternunt, quoſdam occiſos, plurimos captos, vel vulneribus confectos.

Mediol. irrūpunt.

LXXXIX Alia ex parte *Otho Vuitelſpachius*, cum fratribus *Friderico & Othone* iuniore, ciuitatis portam obuallauerat. Notauit diem quadam vrbanas vigilias ſolito infrequentiores; propterea cogitans experiri fortunam, aduesperante, clanculū iubet armari milites, ſeruoſq; ignem cum aridę materiæ faſce paratum habere, vt dato ſigno repentè procurrerent, & pontem ac portam ipſam, ſi fieri poſſet exurrerent: Paruere, immittunt ſinguli manipulos in propugnaculum, & in pontis ſublicas flammam propagant. Ciuitas tanto excitata diſcrimine, metuque exterrita, ne flamma vrbem corriperet, tumultuariè accurrit: pars tuetur aggeres, pars reſtinguit incendium. *Vuitelſpachius* è contra tela ſpargere in obſtantes, inſtare vallo, ciueſque ad certamen prolicere. Pugnatum vtrinque ſumma vi; obſcuram noctem incendium, faculæ, tedæque ardentes illuminabant, fragor percutientium, gemitus percuſſorum, voces adhortantium hic inde variè reſonabant. Sauciati ex vtraque parte permulti vt & ceſi. Victoria nulli ceſſit, vtrique triumphus. *Vuitelſpachiorum* præcipua virtus emicuit, non ſine militum æmulatione & hoſtium admiratione. Nec minus Mediolanenſes Cæſaris caſtra fatigabant, ſæpius in vallum miſſis ſagittarijs, vbi *Henricus Auſtriæ* ſtatiua tenebat. Hanc vt illis audaciam excuteret, vocatis in auxilium Hungaris, iubet armari ſuos, & conglobatos præeuntem ſequi ad portæ toties infeſtæ oppugnationem. Hoſtis ad defenſionem frequens accurrit, effunditur extra muros, manus intrepidè conſerit, ſed inſigni clade receptà, multo ciuium obſitus ſanguine & cadaueribus recedit. Id dedecus vt purgaret quidam inſuber iuuenta feruidus, egreſſus mœnibus, cœpit equiſonum artem oſtentare, docilem equum tum in rectum, tum in gyrum agitando vt, ad ſingulare certamen Cæſarianos prouocaret. Quorum alij ſpernebant, alij timebant. Cum *Albertus Andechſius Comes Tyrolēſis* in equum inſilit, ſoloque clypeo protectus & haſtà, in iuuenem inſolentem infeſto gradu inuehitur. Ille ludos repetit, tela vibrat; hic ſcuto ictus declinat, & captato feriendi tempore, tanta ſic haſtam adigit in obſtantem, vt deiectum equo, in arenam euerberat. De proſtrato dedignatus legere ſpolia, maiorem quæſiuit gloriam, arma & vitam donando præcanti. Poſt varias inde velitares pugnas, gyro obſidionis perfecto, qua conſilium Cæſaris erat vrbem expugnare, arriſit fortuna. Senatus, populuſque inedià attritus, faſtu poſito, Cæſaris prēſauit clementiam, ſuadente *Guido Comite Branderatenſi*, viro non minus eloquentiæ quàm ſcientiæ militaris perito. Eo auctore Regem Bohemiæ, & *Henricum Auſtrium* primò conueniunt quibus conciliatoribus, ciuitas in idem recepta, manus dedit menſe Septembri in die Natiuitatis Virginis Deiparæ. Pacis conditiones fuerè ſequentes.

Vvitelſpachiorum vintus.

XC

XCI *Mediol. deditio.*

CONDITIONES PACIS MEDIOLANENSIBVS DICTAE. Anno 1158.

XCII *IN nomine D. N. I. C. Hæc eſt conuentio, per quam Mediolanenſes in gratiam Imperatoris redituri ſunt, & permanſuri.*

Cumas & Laudam ciuitates ad honorem imperij reſeruari non prohibebunt, & amodò non impugnabunt, nec deſtruent, & à fodro & viatico, & ab omnimoda exactione ſe ibidem per omnem eorum ditionem continebunt, & vltrò ſe non intromittent, vt ſint liberæ illæ ciuitates, ſicut Mediolanenſes ab ipſis sūt liberi: excepto reſpectu iuris eccleſiaſtici, quod habent ad Archiepiſcopum, & Eccleſiam Mediolanenſem.

Omnes Mediolanenſes communiter à minoribus vſque ad maiores, ab annis xiiij. & ſupra, vſque ad annos Lxx. fidelitatem domino

Sal. An. 1158. no Imperatori iurabunt, & sine malo ingenio, & obseruabunt.

Palatium imperiale ad honorem domini Imperatoris arbitratu bonorum eleuabunt, & cum debito honore bona fide obseruabunt.

Pecuniam pro emendatione iniuriarum domino Imperatori, vel dominæ Imperatrici, siue Curiæ promissam, statutis temporibus persoluent, hoc est, tertiam partem infra xxx. dies, ex quo hæc pactio confirmata fuerit: aliã verò tertiam partem infra octauam beati Martini: tertiam autem residuam partem infra octauas Epiphaniæ. Hisque sic persolutis, nullis priuatis teneantur promissionibus. Pecuniæ promissæ summa hæc est. Nouem milia marcarum argenti siue auri, vel monetæ eiusdem æstimationis & precij.

Pro his tantum prætaxatis capitulis, bona fide complendis & conseruandis CCC. obsides dabunt capitaneos, valuassores, populares, quales approbati fuerint à domino Archiepiscopo Mediolanensi, & comite Blanderatensi, & Marchione Guilhelmo Montisferrati, & tribus consulibus, si hæc domino Imperatori placuerint, iuramento astrictis, ad hanc electionem fideliter faciendam. Obsides verò in partibus Italiæ omnes seruentur, præter L. vel pauciores, per interuentum regis Boemorum Labeslai, & aliorum principum, vltra montes, si domino Imperatori placuerit, deferendos. Quibus autem commissi fuerint obsides in Italia, iurent in præsentia Mediolanensium ad hæc prædestinatorum, quòd præfixo tempore transacto infra octo dies ex quo requisiti fuerint à Mediolanensibus, eos eis liberè reddãt, vt illi securè eos habeant, si prætaxata capitula ab eis obseruata fuerint. Tres verò principes Alemaniæ dextras dabunt, quòd obsides illi qui vltra montes deferentur, si qui erunt, eodem pacto fideliter reddentur.

Consules verò, qui nunc sunt ex auctoritate & concessione domini Imperatoris, vsque ad Kalend. Februarij proximè venturas perseuerent, & pro consulatu suo domino Imperatori iurent. Venturi verò consules à populo eligantur, & ab ipso Imperatore confirmentur, quorum medietas ad ipsum veniat, dum in Longobardia fuerit: alibi autem eo existente, duo ad eum ex consulibus veniant, & iuramento facto, officium consulatus sui à domino Imperatore recipiant, pro se & socijs suis facturis idem iuramentum domino Imperatori coram communi suæ ciuitatis. Si autem legatus à domino Imperatore destinatus fuerit in Italiam, eadẽ coram ipso & per ipsum fiant.

Legati verò domini Imperatoris in Italiam directi, si ciuitatem adierint, in palatio sedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperij diffiniant.

Antequam castra ab obsidione moueantur, captiui omnes reddantur in potestatem regis Boemi, qui & securitatem per se & honestos principes eis faciat, quòd captiuos illos domino Imperatori reddat, si eis dominus Imperator pacem fecerit cum Cremonensibus, Papiensibus, Nouariensibus, Cumanis, Laudensibus, Vercellensibus, non solùm autem Mediolanensibus verum etiam confœderatis eorum, Terdonensibus, Cremonensibus & Insulanis: saluo honore domini Imperatoris, & illibatis amicitijs Mediolanensiũ, & in suo statu permanentibus. Si verò pax ei cum prædictis ciuitatibus facta non fuerit, captiui veteres eis reddantur, nec ob id gratia domini Imperatoris ipsi & amici eorum priuentur.

Regalia, veluti monetam, telonium, pedaticum, portus, comitatus, & alia similia, si quæ sunt, commune Mediolanensium dimittet, & vltra se non intromittet, & si quis per violentiam hæc obtinere voluerit, & iusticiam inde coram domino Imperatore, vel nuncio eius facere noluerit, Mediolanenses vindictam de eo pro sua possibilitate sument in persona & possessione, & regalia domino Imperatori restituent sine fraude & malo ingenio.

Hoc pacto & ordine dominus Imperator Mediolanensis Cremenses cum Cxx. marcarũ emendatione in gratiam suam recipiet, & eos, & amicos eorum in plena Curia publicè à Banno absoluet, & captiuos eorum omnes, veteres & nouos, eis reddet, statim postquam obsides Imperatori dederint, & captiuos tam veteres quàm nouos in manum Regis Boemorum reddiderint.

Datis autem obsidibus & captiuis, altera die vel tertia, exercitus ab obsidione recedet, & dominus Imperator Mediolanenses, & eorum res clementer tractabit.

Commune Mediolani præfatas conditiones seruabit plenariè, bona fide, sine fraude, & malo ingenio, quantum non permanserit per iustum impedimentum, & per parabolam Friderici Romani Imperatoris, vel nuncij

eius,

Sal. An. 1158. *eius, aut eius successoris.*

Lxv *Collectam prædictæ pecuniæ liceat modo facere Mediolanensibus ab his, quos in sua societate habere consueuerant, præter Cumanos, Laudenses, & eos qui de comitatu Sefrensi fidelitatem domino Imperatori nuper iurauerunt.*

xciii Mediol. miseria. Hisce conditionibus in gratiam recepta Mediol. hoc ordine venerunt in Curiam. Tota ciuitas in geminum agmen diuisa, supplici habitu in castra processit, seque prouoluit ad *Friderici* pedes: Primos ordines ducebat Archiepiscopus prælato Crucis signo: totus sequebatur Clerus nudis pedibus, vili amictu. Alterum agmem constabat ex ciuibus, quorum primi consules, & maiores ciuitatis abiecta veste, nudis pedibus, exertos super ceruices gladios ferentes, & mœstà voce pauca in rem suam per Oratorem dixere, veniam admissorum rogantes, & pollicentes, se, si id gratiæ impetrarent, deinceps cum fidissimis quibusque, obsequio & omni operà prò Cæsare certaturos. Tunc Diuus Augustus placido eos vultu intuens, lætari se & Deo gratulari respondit, dolere verò malis, quæ sua ipsi voluntate tolerassent: hanc sibi esse causam gaudendi, quod nobilis ciuitas ad bonam mentem redijsset, spemque faceret, præteritorum memoriam obliterandi studijs obsequendi. Id si præstarent, nihil fore, cur de ipsius beneuolentià quicquã decessurum vererentur. Recitatis more conditionibus pacis, dextras accipiunt, signumque imperialis vexilli in ciuitate receptum prò iudicio erigitur victoriæ. Motis dehinc

xciv castris, Modoetiam perrexit, veterem Re- Modoetiã restituit. gni Longobardici sedem, quam à Mediolanensibus euersam, pristino decori & iuribus restituit. Post, dimissa in Germaniam magna copiarum parte, in Veronenses mouit, qui Gardæ castrum occuparant. Postquam copias vado trans Athesim deportarat, arces subegit, agrum vastauit, eoque compulit, vt fidelitatem iurarent. Denuò reuertens, sicut ante Athesim vado transiuit, nullo pontis vel nauigij egens adminiculo. Tanta si quidem clementia Cœli, tanta terræ fertilitas, tanta fluuiorum arriditas, & contracta violentià, vt clementia ipsa fortitudinis Diui Imperatoris famulari, diceren-

xcv tur. Ijsdem diebus *Otto Vuitelspachius* in Ferrarienses mouens, qui Circumpadanum agrum, *Mathildis* olim patrimonium inuaserant, alueum quo se Padus ad munimentum ciuitatis partitur, absque nauibus transmeans, inopinatus superuenit, ordinatisque ad votum omnibus rebus, quadraginta vadibus acceptis, redijt. Dehinc calonum turbam, meretricum, & lixarum, quæ se exercitui plurima immiscuerat, militumque animos effœminare poterat, antiquorum Imperatorum exemplo propellendam ac deterrendam decernit. Conuocato postea xcvi I Constituti Imperialis. ad Roncalias Principum conuentu, nouam Laudensibus ciuitatem extruere, & legibus Italiam ordinare adorsus est. Quatuor iudices habuit videlicet *Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros disertos, religiosos, & in lege doctissimos, legumque in ciuitate Bononiensi doctores, & multorum auditorum præceptores: cum his, alijsque legis peritis, qui* xcvii Mos sedẽdi crucem. *diuersi ex diuersis ciuitatibus aderant, audiebat, discutiebat, & terminabat negotia. Videns autem multitudinem eorum, qui cruces baiularent: is enim Italorum mos est, vt habentes querelas crucem manibus præferant, misertus illorum, ait mirari se prudentiam Latinorum, qui cum præcipuè de scientia legum glorientur, maxime legum inuenirentur transgressores; quamquam sint tenaces iustitiæ sectatores, in tot esurientibus & sitientibus iustitiam euidenter apparere. Diuino itaque vsus consilio, singulis Diœcesanis singulos iudices præposuit: non tamen de sua ciuitate, sed vel de curia, vel de alijs ciuitatibus: hac eos commutans ratione, ne si ciuis ciuibus præficeretur, aut gratia, aut odio leuiter ac vero posset auerti. Sicque factum est, vt de tantà querulorum multitudine vix vllus superfuisset, qui non aut plenam de lite victoriam, siue iustitiam, aut competentem cum aduersario transactionem se gauderet reportare. Deinde* xcviii *super iustitià regni, & de regalibus, quæ longo iam tempore seu temeritate peruadentium, seu regum neglectus deperierant, studiose discernens, cum nullam inuenirent defensionem, tam Episcopi, quàm primates & ciuitates vno assensu in manum principis regalia reddidere, primiq; resignantium Mediolanenses extiterè. Requisitique de hoc ipso iure, quid esset? adiu-* ic *dicauerunt Ducatus, Marchias, Comitatus, consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piscarias, portus, omnemque vtilitatem ex decursu flumi-*

num

Sal. An. 1158. *num prouenientem: nec de terra tantum, verùm etiam de suis proprijs capitibus census annui redditionem. Hisque omnibus in fiscum adnumeratis, tanta circa pristinos possessores vsus est liberalitate, vt quicumque donatione regum aliquid horum se possidere instrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio, & regni nomine idipsum perpetuo possideret. Ex his tamen qui nullo iure, sed sola præsumptione de regalibus se intromiserant, XXX. millia talentorum, plus, minusuè reditibus publicis per singulos annos accessere.*

c Ius creandi Magistratus Vrbium. *Decernit insuper in singulis ciuitatibus potestates, consules, cæterosue Magistratus assensu populi per ipsum creare debere, qui fideles simul & prudentes & principi honorem, & ciuibus iustitiam nossent conseruare. De his omnibus fideliter obseruandis, ab omnibus ciuitatibus & sacramenta præstita, & vades prolibitu Imperatoris exhibiti. Pax etiam in*
ci *communi iuratur eo tenore, vt nec ciuitas ciuitatem, nec homo hominem impugnaret, nisi hoc à principe sibi foret impetratum.* Radeuicus *lib. 2. c. 6.*

Iura feudorũ l. 2. feud. tit. 55. Postremo de iure Feudorum, quod Latini scripto nondum sufficienter expresserant, vel promulgata corruperant, leges promulgauit sequentes.

Feudorum Leges.

cii *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Imperialem decet solertiam ita reipub. curam gerere, & subiectorum commoda inuestigare, vt regni vtilitas incorrupta permaneat, & singulorum status iugiter seruetur illæsus. Quapropter cùm ex prædecessorum more vniuersali curiæ Roncaliæ pro tribunali sederemus, à principibus Italicis, tam rectoribus ecclesiarum quàm alijs fidelibus regni, non modicas accepimus querelas, quòd beneficia eorum & feuda, quæ vasalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligauerant, & quadam collusione nomine vel libelli vendiderant: vnde debita seruitia amittebant, & honorum imperij nostræ felicis expeditionis complementum minuebant.*

Habito igitur consilio Episcoporum, Ducum, Marchionum & Comitum, simul etiam Palatinorum, iudicum, & aliorum procerum, hac edictali lege, Deo propitio perpetuò valitura, sancimus, vt nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere, vel pignorare, vel quomodolibet alienare, vel pro anima iudicare, sine permissione maioris domini ad quem feudum spectare dinoscitur. Vnde Imperator Lotharius tãtùm in futurum cauens, ne fieret, promulgauit. Nos autem ad pleniorem regni vtilitatem prouidentes, non solùm in posterum, sed etiam huiusmodi prius illicitas alienationes perpetratas, hac præsenti sanctione caßamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præscriptione impedientes, emptori bonæ fidei de precio actione contra venditorem competente. Callidis insuper quorundam machinationibus obuiantes, qui precio accepto, quasi sub colore inuestituræ, quam sibi licere dicunt, feuda vendunt & in alios transferunt, ne tale figmentum, vel aliud vlterius in fraudem huius nostræ constitutionis excogitetur, omnibus modis prohibemus: plena auctoritate nostra statuentes, vt venditor & emptor, qui tam illicita contraxisse repertus fuerit, feudum amittat, & ad dominum liberè reuertatur: scriba verò qui super hoc instrumentum sciens conscripserit, post amissionem officij, cum infamiæ periculo manum amittat.

Præterea si quis infeudatus maior quatuordecim annis, sua incuria vel negligentia per annum & diem steterit, quòd feudi inuestituram à primo domino non petierit, transacto hoc spacio, feudum amittat, & ad dominum redeat.

Firmiter etiam statuimus, tam in Italia quam Alemannia, vt quicunque indicta publicè expeditione vocatus à domino suo, ad eandem expeditionem spacio competenti venire supersederit, vel alium pro se domino acceptabilem mittere contempserit, vel dimidium reditus feudi vnius anni domino non ministrauerit, feudum quod ab episcopo, aut ab alio domino habet, amittat: & dominus feudi in vsus suos illud redigendi omnibus modis habeat potestatem.

Præterea Ducatus, Marchia, Comitatus de cætero non diuidatur: aliud autem feudum, si consortes voluerint, diuidatur: ita vt omnes qui partem feudi habent iam diuisi, vel diuidendi, fidelitatem domino faciant: ita tamen vt vasallus plures dominos non compellatur habere, nec dominus feudum sine voluntate vasallorum ad alium transferat.

Insuper si filius vasalli dominum offenderit, pater à domino requisitus, adducat filium

ad

Sal. An. 1158. ad satisfaciendum domino, vel à se filium separet: alioquin feudo priuetur. Si verò pater vult eum deducere vt satisfaciat, filius autem contemnit, patre mortuo in feudum non succedat, nisi prius domino satisfecerit: parique modo vasallus pro omnibus suis domesticis satisfaciat.

Illud quoque præcipimus, vt si vasallus de feudo alium vasallum habuerit, & vasallus vasalli dominum domini sui offenderit, nisi pro seruitio alterius domini sui hoc fecerit, quem sine fraude antea habuit, feudo priuetur, & ad dominum suum à quo ipse tenebat, reuertatur: nisi requisitus ab eo, paratus fuerit satisfacere maiori domino, quem offendit: & nisi vasallus, idemq; dominus à suo domino requisitus, eum qui maiorem dominum offendit, requisierit, vt satisfaciat, feudum amittat.

Præterea si de feudo inter duos vasallos sit controuersia, domini sit cognitio, & per eum controuersia terminetur. Si verò inter dominum & vasallum lis oriatur, per pares curiæ à domino sub debito fidelitatis coniuratio terminetur.

Illud quoq; sancimus, vt in omni sacramēto fidelitatis, Imperator nominatim excipiatur.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, vniuersis suo subiectis imperio, hac edictali lege in perpetuum valitura iubemus, vt omnes nostro subiecti imperio, veram & perpetuam pacem inter se obseruent, & vt inuiolatum inter omnes fœdus perpetuò seruetur.

Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, valuaßores, omnium locorum rectores, cum omnium locorum primatibus & plebeijs, à XVIII. anno vsque ad LXX. iureiurando obstringantur, vt pacem teneant, & rectores locorum adiuuent in pace tuenda atque vindicanda, & in fine vniuscuiusque quinquennij omnium sacramenta de prædicta pace tenenda renouentur.

Si verò quis aliquod ius de quacunque causa, vel facto contra aliquem se habere putauerit, ad iudicialem redeat potestatem, & per eam sibi competens ius assequatur.

Si quis verò temerario ausu prædictam pacem violare præsumpserit, si ciuitas est, pœna C. librarum auri cameræ nostræ inferenda puniatur: oppidum verò XX. libris auri multetur. Duces autem & Marchiones & Comites L. libras præstent. Capitanei verò & maiores vauassores XX. libris auri puniantur. Minores autem valuassores, & omnes alij prædictæ pacis violatores VI. libras auri inferre compellantur, & damnum pacis secundum leges resarciant.

Iniuria seu furtum legitimè puniatur.

Homicidium, & membrorum diminutio, vel aliud quodlibet delictum legaliter vindicetur.

Iudices verò, & locorum defensores, vel quicumque magistratus ab Imperatore, vel eius potestate constituti, seu confirmati, qui iustitiam facere neglexerint, & pacem violatam vindicare legitimè supersederint, damnum omne, & iniuriam pacis resarcire compellantur: & insuper si maior iudex est, sacro ærario in pœnam X. libras auri præstet, minor autem pœna trium librarum auri multetur. Qui verò ad prædictam pœnam persoluendam inopia dignoscitur laborare, corporis sui coertionem cum verberibus patiatur, & procul ab eo loco quem inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquennium vitam agat.

Conuenticula quoque & omnes coniurationes in ciuitatibus & extrà, etiam occasione parentelæ, inter ciuitatem, & inter personam & personam, siue inter ciuitatem & personam, omnibus modis fieri prohibemus, & in præteritum factas cassamus, singulis coniuratorum pœna vnius libræ auri percellendis.

Episcopos quoque locorum ecclesiastica censura violatores huius sanctionis, donec ad satisfactionem veniant, coercere volumus.

Receptoribus etiam malefactorum, qui prædictam pacem violauerint, & ementibus, nostræ indignationi subijciendis, & eadem pœna feriendis.

Præterea bona eius publicentur, & domus destruantur, qui pacem iurare & tenere noluerit, & leges pacis non seruat.

Illicitas etiam exactiones, maximè ab ecclesia, quarum abusio iam per longa tempora inoleuit, per ciuitates & castella omnimodis condemnamus, & prohibemus: & si factæ fuerint, in duplum reddantur.

Item sacramenta pupillorum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inuiolabiliter custodiantur. Per vim autem, vel iniustum metum, etiam à maioribus, maximè ne querimoniam maleficiorum commißorum faciant, extorta sacramenta, nullius esse momenti iubemus.

Sal. Anno 1158. *Ad hæc qui allodium suum vendiderit, districtum & iurisdictionem Imperatoris vendere non præsumat: & si fecerit, non valeat.*

CXII *Cremon. & Plac. disceptatio.* Ex ciuitatibus autem, quæ coram Principe disceptarunt, Cremonenses cum Placentinis grauissimè contendere. Ad veteres inimicitias illud accesserat, quod Cremonenses ad conuentum venientes Placentini prælio, quod torneamentum vocabant, lacessiuerant, ac secum decertare coegerant; in quo multi vtrinque sauciati, & occisi. Cumque Cremonenses reos dicerent Maiestatis Placentinos; Placentini se iniuriam propulsasse, non intulisse responderent; Fridericus Placẽtinos, quod causam suã minus probarent, & regno infidi fuissent, damnauit, vt præter non paucæ pecuniæ multam, vallos nuper vrbi obiectos discuterent, turres altiores deprimerent, fossamque vrbis explerent, non tam zelo iustitiæ, quàm vindictæ, quia hostes fuissent imperij.
CXIII Iussit etiam in gratiam Cremonensium, vt Cremenses muros castri degerent, & aquarum decursus ad riuos suos redire permitterent.
CXIV *Modetiã Cæsaris indicatur.* De Modætiæ inde iure disceptatum, quod sibi vendicabant Mediolanenses, cum tamen ad Regem pertinere ex arbitrorum sententia est iudicatum, quia Modætia olim sedes fuerit regia.
CXV Dimisso inde conuentu, nuncios *Conradum* Episcopum Eistratensem, & Comitem Emichonem in Sardiniam & Corsicam ad eas insulas misit constituendos, eosque Pisanis, & Ianuensibus commendauit. Verum Pisanis, & Ianuensibus insularum possessionem retinere volentibus, legati recesserunt. Loci securitate confisi superbiebant Ianuenses; Natura namque ciuitatem ita ex omni parte vallauerat, vt vel propter eminentium Alpium prærupta & inuia, vel Tyrrheni maris, quo litus ipsum alluitur, fluctibus ad eam nec facile peruenire fuerit. *Augustus* autem nullo horum motus, etiam cum naturâ certare non diffidebat, vt quod illa situ loci inexpugnabile fecerat, ipse magnitudine animi, ac virtute superandum putaret. Propius itaque Ianuensium finibus mouens, ac Boschum progressus, ita deterruit, vt ad pacem supplices confugere compelleret sequenti pacto. *Fridericus ciuitatem Ianuensem in gratiam, ac tutelam accipit; neque delationes aduersus eos recipiet, nisi aduersus eos, qui vias infestas reddiderint, nec possessiones eorum turbabit. Populus Ianuensis fidem Friderico iurabit, ita tamen vt sacramento illa neque milites, neque stipendium dare teneatur & regalia remittet, quæ iure ad Imperatorem pertinere cognouerit. Mille marchas argenti fisco persoluet, & à munienda vrbe cessabit.* *Ianuẽses in gratiã recepti.*
CXVI His gestis, *Fridericus* pro milite recreando, in optimis, & nondum bello tactis Italiæ locis hyemare statuit, atq; Albam in hyberna concessit. Aliquot hoc anno recurrunt Principum funera. *Fridericus Colon. Archiep.* tertio Pontif. Anno defunctus. Exuriæ pars Ticini tumulatæ, pars Coloniã deuectæ. *Conradus Dachauiensis*, Croatiæ & Dalmatiæ Regulus, Bergomi moritur: funus ductum in Bauariam, illatumque Schirensi conditorio. Occubuit etiam *Otto Frisingensis Ep.* gestorum Friderici compilator vsque ad annum 1156. cuius continuator *Radeuicus*. Cæterum annus hic ingenti siccitate insignis fuit: nam cum à Kal. Maijs vsque ad exitum sequentis Aprilis cęlestes aquæ nullæ fuissent, putei ipsi vix media hyeme aliquid humoris suppeditarunt. *Siccitas terræ.* Initio anni cum *Fridericus* Albę natalem Domini celebraret, chartulanos ad *fodrum* regium colligendum, & principes ad creandum in vrbibus consules, alium alio destinauit. *Anno 1159.* Vectigalia quæ fuerant Comitissæ *Mathildis*, à Duce *Vvelphone*, seu quo alio dissipata coegit, coactaque eidem postea reddidit.

NOVA DISSIDIA INTER PONTIFICEM ET IMPER. Anno 1159.

Friderico in hybernis agente, Adrianus Romanæ vrbis antistes quorundam instinctu, ea quæ iam inter ipsum & Imperatorem apud Augustam sopita fuerant, refricare cœpit, & denuò meminisse, modò nunciorum suorum iniuriam, modo eorum, qui pro colligendo fodro directi fuerant insolentiam, & castellanorum suorum grauamen incusans, se pro bonis mala suscepisse, Imperatorem beneficijs suis ingratum existere. Proinde occasionem quærens, cùm audisset quòd regalia principi tam ab Episcopis & Abbatibus, quã à ciuitatibus & proceribus recognita fuere, literas in fronte quidem leniores, diligentius verò considerata, acriori commonitione plenas, super hoc negotio dirigit: easq; quidam indi-

Sal.An. 1158. *indignus, & vilis nuncius præsentans, antequam recitatæ fuissent, disparuit. Qua de re commotus, caloreque iuuenili ad vicem rependendam accensus, meditationem concipit, non quidem per abiectam, sed per honoratam illi respondere personam. Iam antea missus fuerat ad sedem apostolicam episcopus Vercellensis, amicam deferens petitionem, quatenus Guidonem nobilem iuuenem, filium comitis Guidonis Blanderatensis, cuius suprà mentionem fecimus, quem loco Anselmi princeps in Rauennate ecclesia subrogari fecerat, ibidem confirmaret & ordinaret. Nam idem iuuenis infrà sacros ordines adhuc existebat, & clericus Romanæ ecclesiæ pridem factus, ac in subdiaconum à Papa Adriano consecratus, non nisi eius conniuentia & assensu in aliam ecclesiam transferendus putabatur. Cùm autem hoc à Romano pontifice, volente in irritũ reuocare quod factum fuerat, negaretur, mittitur denuò Hermannus Verdensis episcopus in idipsum, eiusque negotium item effectu caruit. Quod si quis pleniùs scire desiderat, epistolas vtrinque directas consulat, quorum talia scripta inueniuntur.*

Rescriptum Imper. Friderici ad Papam pro confirmatione electi Rauennensis.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Adriano Romanæ ecclesiæ venerabili pontifici.

Dilecto & fideli nostro Anselmo, bonæ memoriæ Rauennensis ecclesiæ venerabili episcopo defuncto, ne curia nostra diutius tanto careret principe, operam dare curauimus, loco eius talem subrogari personam, quæ pro tempore ad resarcienda ecclesiæ illius damna, & ad nostrum peragendum seruitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes, & aure non surda audientes, quod scriptum est, Honorem inuicem præuenientes, *filium comitis Blanderatensis, quem vos in clericum Romanæ ecclesiæ, & filium nostra petitione assumpsisse recordati sumus, vicissim ad honorem vestrum, & S. Romanæ ecclesiæ altiùs sublimari intendimus: in ea præsertim ecclesia, quam post sanctam Romanam ecclesiam, aut maximam, aut vnam de maximis, habemus, nostræque voluntatis proposito, diuina fauente clementia, in electione illius personæ, concorditer & voluntariè vniuersa Rauennas conuenit ecclesia, præsentibus viris honestissimis, legato nostro & vestro, hinc Iacincto cardinali, inde Hermanno Verdensi episcopo. Scientia autem & moribus in personam præfati electi vnà cum genere conuenientibus, propter reuerendum vestræ paternitatis testimonium, commendabilior & acceptior eadem persona nobis iam facta est, quàm vtiq; etiam diligi à vobis, & honorari gaudemus, & volumus: ea tamen ratione & ordine, qua patres filios suos solent diligere, quos suo tempore & manumittunt, & domui suæ prouidere permittunt. Et quidem decentissimum est, sanctam Romanam ecclesiam, tanquam matrem omnium ecclesiarum, filios, qui sunt fructus ventris, aggregare, & aggregatos ad decorem domus Dei, per domos & familias distribuere: quibus etiam nostrum imperium, tanquam ab vtero & gremio matris nostræ progredientibus, & debeat & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori consideratione vestra perpendat discretio, quid in hac causa tam vestræ, quàm nostræ maiestati & honestati conueniat.*

Epistola responsiua Adriani papę ad Imper.

Adrianus seruus seruorum Dei, charissimo in Christo filio Friderico, illustri Romanorum Imp. salutem, & apostolicam benedictionem.

Qualiter superni conditoris intuitu, & tam excellentiæ tuæ, quàm dilecti filij nostri Guidonis Blanderatensis comitis interuentu, dilectum filium Guidonem subdiaconum nostrum eiusdem comitis filium, olim in familiaritatem, & in nostrum consortium receperimus, qualiter etiam intuitu probitatis eiusdem, atq; pro honore & vtilitate sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, tanquam si in diaconum iam fuerit ordinatus, ecclesiam ei specialiter assignauerimus, & nos profectò memores, & à serenitatis tuæ memoria non credimus excidisse. Nunc autem honestatem ipsius considerantes, & profectum scientiæ, si ei vita comes fuerit, attendentes: intelligentes etiam quanta per eum, ac per nobiles, & potentes parentes ipsius, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ adhuc potuerint commoda prouenire, & ad quantum dignitatis apicem in eadem Romana ecclesia ipse valeat, vita generi concordante, conscendere, cum à sede apostolica in subdiaconatus officium sit promotus, et ei tanquam si iam diaconus esset, sicut superius dictum est, à nobis sit ecclesia specialiter assignata: communicato fratrum nostrorum consilio, à nostro latere tam preciosum pignus, iuxta petitionem excellentiæ tuæ, non

Sal. An. 1158. *non potuimus remouere: sed ipsum opportunitate accepta, Deo auctore, in Romana ecclesia ad honorem eiusdem ecclesiæ & imperij intendimus ordinare: vt vel in ea, prout diuina gratia proposuerit, quandoque ad sublimiora conscendat: vel exinde ad alterius ecclesiasticæ fastigium dignitatis ipsum contingat, auxiliante Domino, peruenire. Conuenientius siquidem est: vt qui filius & clericus est Romanæ ecclesiæ, ab eius gremio non recedat, & ipsa ei circa se locum dignitatis conferens, eidem inde prouideat altiora. Ipsa etenim viros & moribus & scientia adornatos, præditos honestate, & sanguinis nobilitate præclaros, ad se libenter euocat, & eos aliunde consueuit admittere, non se talibus, cùm ipso in gremio suo habeat, facilè spoliare. Quia igitur hoc decentius esse conspicimus, & honorabilius existere arbitramur, confidentes etiam imperatoriæ maiestati hoc potiùs debere placere, & gratum atque acceptum esse, postulationem tuam in hac parte non duximus admittendam: credentes atque sperantes, quòd ex quo super hoc cognoueris voluntatem, tu ipse nostram intentionem & propositum commendabis.*

CXX lib. 2. c. 10. Princeps ergo (prosequitur Radeuicus) *& ipse acceptâ occasione, suam hoc modo solatur indignationem. Iubet notario, vt in scribendis chartis nomen suum præferens, Romani Episcopi subsecundet, & dictionibus singularis numeri ipsum alloquatur. Qui mos scribendi cum antiquitus in vsu esset communi; à modernis, ob quandam personarum reuerentiam & honorem, putatur immutatus. Aiebat siquidem Imperator, aut Papam debere seruare suorum antecessorum ad personam imperialem scribendi consuetudinem: aut seipsum antiquorum principum morem in suis epistolis oportere obseruare. Hæc itaque causa sermonum & nunciorum, maiorem inter eos simultatis fomitem ministrauit, intantum, vt quædam literæ deprehensæ dicerentur, à sede Apostolica directæ, quæ Mediolanenses, & quasdam alias ciuitates, rursùs ad defectionem hortarentur.* Illud etiam non est iracundiæ prætermittendum incitamentum, quod ex literis *Eberhardi* Babenbergensis Episcopi ad *Henricum* Cardinalem S. R. E. nouimus

Facit Fridericus nomen suũ preponi Pontificis nomini.

Papa concitat mediol.

CXXI accidisse, Scripserat *Hadrianus* Papa ad *Fridericum* literas, doloris ac acerbitatis plenas, quibus simul, nè controuersiam Brixianorum & Bergomatium de duorum castrorum proprietate inter se contendentium cognosceret, propè per interdicti speciem postularat; quas qui reddidit, illud absurdè adiecit, quod confestim se è conspectu Imperatoris, & regiæ aulæ abripuit. Quo facto indignatus *Fridericus* graues ad eum literas rescripsit, ac nomen suum nomini eius præposuit, & singulari eum numero appellauit. *hasce literas non habemus*, Itaque incensus *Hadrianus* nouum remisit epistolium, quod *Nauclerus* in Hirsaugiensi cœnobio, Spirensis diœcesis, reperisse testatur.

Adrianus episcopus seruus seruorum Dei Friderico Romano Imperatori salutem, & apostolicam benedictionem.

Lex diuina sicut parentes honorantibus longæuitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter, dilecte in domino fili, super prudentia tua non mediocriter admiramur, quòd B. Petro & sanctæ Romanæ ecclesiæ non quantam deberes exhibere reuerentiam videris. In literis enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis, in quo insolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & nobis à te promissa & iurata quomodo eum obserues, cùm ab ijs qui dij sunt & filij excelsi omnes (episcopis videlicet) homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis, & manifeste factus nobis contrarius, Cardinalibus à latere nostro directis non solùm ecclesias, sed & ciuitates regni tui claudis? Resipisce ergo, resipisce, tibi consulimus: quia dum à nobis consecrationem & coronam merueris, dum inconcessa captas, ne concessa perdas, nobilitati tuæ timemus.

Ad hanc Epistolam Fridericus sic rescripsit.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus, Adriano ecclesiæ catholicæ pontifici, omnibus illis adhærere quæ cœpit Iesus facere & docere.

Lex iustitiæ vnicuique quod suum est, restituit. Non enim parentibus nostris derogamus, quibus in hoc regno debitum exhibemus honorem, à quibus videlicet primogenitoribus nostris & regni dignitatem suscepimus & coronam. Numquid tempore Costantini Syluester, Regalis aliquid habuisse dignoscitur? CXXII

Sed

Sal. An. 1158. *Sed eius pietatis concessione, libertas restituta est ecclesiæ, pax restituta est: & quicquid Papatus vester Regalis habere dignoscitur, largitione principum obtinet. Vnde cum Romano pontifici scribimus, iure antiquo & nomen præponimus, & ad iustitiæ normam eidem nobis scribenti concedimus. Reuoluite Annales, & si lectum neglexistis, quod aßerimus illic inuenitur. Ab ijs autem qui Dei sunt, per adoptionem & regalia nostra tenent, cur homagium & regalia sacramenta non exigamus? Cùm ille noster & vester institutor, ab homine rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, qui pro se & Petro censum Cæsari persoluit, & exemplum vobis dedit vt ita faciatis, doceat vos dicens:* Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. *Aut igitur regalia nostra nobis dimittant, aut, si hæc vtilia iudicauerint, quæ Dei, Deo, quæ Cæsaris, Cæsari persoluant. Cardinalibus vtique vestris clausæ sunt ecclesiæ, & non patent ciuitates, quia non videmus eos prædicatores: non pacis corroboratores, sed pecuniæ raptores: non orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrosores. Cùm autem viderimus eos, quales requirit ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causæ humilium in æquitate, necessarijs stipendijs & commeatu eos sustentare non differemus. Humilitatis autem, quæ est custos virtutum, & mansuetudinis vestræ non minimam notam inuritis, cum huiusmodi quæstiones religioni non multum conferentes, secularibus personis proponitis. Prouideat itaque paternitas vestra, ne dum talia mouet, quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro aures suas arrigere festinant. Non enim non possumus respondere auditis, cum superbiæ detestabilem bestiam, vsque ad sedem Petri reptaße videmus. Paci ecclesiæ bene semper prouidentes, bene semper valete.*

CXXIII Porrò cum veritas gestorum faciliùs ab extraneis, quàm à litigantibus elucescat, epistolas subijciamus, quæ tunc temporis à viris clarissimis leguntur transmissæ; vt apud *Radeuicum*. lib. 2. c. 19.

CXXIV *Venerabili patri & fratri, & amico charissimo Eberhardo, Dei gratia Babenbergensi episcopo, Henricus eadem gratia sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis tit. S. Nerei & Achillei, Salutem in domino.*

Sicut virtus imperatoria ex eorum qui sibi assistunt, discretione monstratur, ita & ipsi quorum munitur consilio, propriæ conscientiæ & honestati debent attendere: quia & ipsorum honor sic ad dominos spectare videtur, sicut & domini detrimentum in eos proculdubio refunditur, & redundat. Eapropter, dilecte pater, & venerande frater, & amice charissime, vestram non tam docemus, quàm monemus prudentiam, vt imperialis dignitatis excellentiam, quantum in vobis est, in ea quæ ad pacem sunt, & ad honestatem spectant, iugiter suadeatis. Subtiliùs enim & sinceriùs in his quæ ad Deum pertinent, & iustitiæ libertatem, ratio & discretio vestra intelligit & cognoscit, quàm alij principes, quantumcunque nobiles sint, qui tamen sacros canones, & ea quæ olim à patribus disposita & ordinata sunt, non nouerunt. Interfuistis ipse, sicut vnus ex nobis fidelissimus mediator, eis, quæ cum domino Imperatore de pace ecclesiæ & ipsius ordinata sunt in Alemania, & eis, quæ altera die nos secum fidelissimè, & ipse nobiscum benignissimè de eadem pace tractauimus. Nũc autem ex literis illis quas celsitudini suæ post reditum meum, domino meo placuerit destinare, quæ videlicet nec stylum, nec antiquam consuetudinem imperialium literarum obtinebant, timemus multum, ne sit in diuersa mutatus, & alia modò sibi sit facies, sensusq; diuersus. Repleuit cor meum amaritudine, & faciem meam confusione mutatio hæc: quicquid honoris, & iucunditatis, & gloriæ apportaueram mecum, ex literis illis videtur esse sepultum, atque obnubilatum. Ideò, dilectissime frater, & amice charissime, episcopalis dignitas, et sacerdotij ordo, in quo vos prouidentia diuina constituit, moueant discretionem vestram, et instruant, vt ad honorem Dei stetis et vestrum, pro honestate et libertate ecclesiæ, vt in antiquis limitibus ecclesiæ integritas conseruetur, ne temporibus vestris nouis consilijs honestas vsq; modò turbata turbetur. Satis turbatum est, quicquid secundum consilium vestrum putabamus efficere: et dicimus vobis, quàm diu per homines rerum diuinarum ignaros negocia portabuntur, stabiliri pax incepta non poterit. Sed si præsentia vestra, et domini præpositi Magdeburgensis summam de pacis labore susceperit, zelus Dei et scientia, qua præeminetis vterque, finem pacificum ad honorem Dei et ecclesiæ, et Imperatoris nostri glo-

Sal. An. 1158. *gloriam, per industriam vestram, et studium vestrum facillimè poterit obtinere. Alioquin si tempore iracundiæ repertus non fuerit, qui reconciliationi intendat, et in cuius verbis possint ista scandala complanari, res ipsa forsan aliud exiget, et quod hodie integrum est, maior vehementia necessitatis disrumpet.*

RESPONSIO.

Eidem Henrico, Eberhardus Babenberg. *Ecclesiæ eadem gratia episcopus, si quid est, orationis et seruitij omnimodam deuotionē.*

L*Iteris vestræ paternitatis lectis et relectis admirari satis non potui, quod esset illud bum, imò quod esset illud væ, de quo scripseratis mihi, cùm adhuc à me prorsus eßet absconditum Quæritans autem inueni, quod volui, et vnde multum dolui, teste Deo, et multum doleo. Audiui, et conturbatus, et tristatus sum. Contremuerunt omnia ossa mea, adhæsit cutis ossibus meis. Et quidem intellexi, et cognoui, quòd bono semini, non meo, sed vestro, pacis et concordiæ consilio, inimicus homo superseminauerit zizania. Omnia mala à bonis principijs orta sunt. Sicut in sacro eloquio:* Psal. 7. Parauit dominus vasa mortis, & sagittas ardentes effecit: *ita & in imperialibus gestis ac dictis, simul ac scriptis pleraque reperiuntur, quæ alios seducunt, alios ædificant. Annales quandoque reuoluuntur, apices imperiales recitantur, fortè in ea forma, quæ illi ætati & tam bonitati, quàm simplicitati temporum illorum competebat, hominibus tunc in directum loquentibus, neq; numerum numero comutantibus, neq; personas præposterantibus. Nunc verò mutata sunt omnia. Sed non expallescat aurum, nec mutetur color optimus, nec dispergantur lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Si qua exorbitatio consuetudinis modernæ facta est, his exemplis facta est, & hac occasione, quia flamma sopita, denuò quodam vento resuscitata est per literas, quas dominus Papa nuper direxit domino Imperatori, super ea quæstione, quæ vertitur inter Brixienses & Pergamenses, de contentione duorum castrorum: quas quidam pannosus, et velut hostis et insidiator, domino Imperatori despectiuè quodammodo obtrusit, et vltra non comparuit: quæ videbantur duriores, et quasi interdicti vim in se continētes, ne dominus Imperator causæ illius iudicium sibi assumeret. Hæc autem scribo vobis, non vt quæram palliare quæ pallianda non sunt: sed vt vos, et alij prudentes et timentes Deum faciliùs morbo subueniatis, causa morbi cognita. Hinc inde dicimus, et scribimus quotidie: Venite, venite: veniemus, veniemus. Sedemus, salua multa vestræ sanctitatis reuerentia dictum sit, sedemus, et oscitamus. Sedemus inquam, vt ait quidam in Romana repub. nocte diem, die noctem expectantes, et iam prudentes et scientes perimus. De medico vobis, vt tutis loquar auribus: Nolo mali nuncij eße baiulus, neque veniam, vt audiam vel referam amaras historias. Verba verbis obuiant.*

Quasi pila minantia pilis.

V*Bi est sapientia? Vbi prudentia in regno & sacerdotio? Separet nos Deus ab his de quibus dicitur,* Omnis sapientia eorū deuorata est. Ps. 107. *Non dicatis nobis vltrà, Venite, sed potius vos claues habentes scientiæ, nos præuenite, non inuitati venite, & docete filios vestros non in amaritudine spiritus, sed in lenitate, & multa mansuetudine. Parcat illis Deus, qui oleum quasi camino addentes, inter patrem & filium, inter regnum & sacerdotium seminant discordias. Insipiens factus sum, vos coegistis me. Veniant, pro Deo nuncij boni, portantes pacem, tanquam scientes & docentes nos instare opportunè, importunè. More solito scribantur literæ, adiuuante Domino. Flebile principium, medium, finis, scilicet vertetur in gaudium. Dominus Imperator superueniente nuncio vestro, propter quædam secreta negocia subitò à castris discessit. Ideò ego meis insinuationibus certum responsum ab eo elicere, neque vos literas eius in continenti habere potuistis. Qualis sit? vos scitis. Diligentes se diligit, alijs alienum se facit: quia nondum perfectè didicit etiam inimicos diligere.*

Alia epistola eiusdem ad Romanum Pont.

C*Vm & tacendi & loquendi tempus sit, quando commune instat periculū, desperationis potiùs quàm religionis est seruare silētium: omnium est conclamare in vnum concurrere, ac ferre præsidium. Quando autem impetus hostilis, aut incendium ingruerit ciuitati, præsertim eorum interest, qui vigiles ciuitatis sunt, eos qui in arce sunt, ipsum quoq; patrem familias, expergefacere ad subueniendum in necessitatis articulo. Hac officij mei consideratione, & specialis debiti, quo teneor multis rationibus, S. Romanæ ecclesiæ, ego licet mini-* CXXV

Sal. An. 1158. *minimus episcoporum, qui nec sum dignus vocari episcopus, tam impudenter, quàm imprudenter exclamo ad vos, reuerendissime pater & domine, hoc in tempore quo nobis infirmioribus videtur imminere, quòd multùm pertimescimus, periculum. Et quidem ab illa olla, quam succensam ab Aquilone vidit olim propheta, ignis quidam per scintillas occultas cœpit erumpere: sed adhuc in fumo est, & (Deo gratias) nondum in flammam eluxit. Inter vos domine, & filium vestrum dominum nostrum Imperatorem verbotenus adhuc aliquid perturbationis est. Timendum valde, & metuendum, ne verba verbis obuiantia, sua collisione flammam tandem excutiant, quæ se latiùs diffundat in sacerdotio & regno, quòd Deus auertat. Ipse filius vester, sicut nostis, dominus noster est: vos autem quomodo Christus, magister & dominus. Nemo nostrum audet dicere hinc vel inde, cur hoc facitis, aut dicitis? Optamus tantùm & rogamus ea quæ ad pacem sunt. Quod si liceret salua reuerentia, verba singula trutinare, & rationem singulorum exigere, in insipientia dico, non vt arbitror, expediret: quia potiùs ignis sine mora discutiendus est, quàm de igne, qua de parte venerit disceptandum. Supra me esse scio quæ loquor, sed in simplicitate cordis mei coram eo qui super omnes & secretorum est conscius, hæc loquor, & ex quo cœpi semel, loquar adhuc vobis confidenter, tanquam patri & domino. Omissis illis quæ aliter & aliter secundum varias auditorum & interpretum mentes possunt accipi, dignetur ex integro scribere vestra paternitas placidè, ac benignè filio vestro domino Imperatori, & ad se paterno affectu eum reuocare promptum ad exhibendam vobis omnem reuerentiam. Samuel Dauid suum amplectatur, nec dimittat à se separari, vt nula scissura chlamydis fiat, quatenus Deus honoretur, & ecclesia catholica tranquilla deuotione lætetur.*

Erat Eberhardus Babenbergensis *ep. religione, ac scientiâ præditus, vitæque institutionibus instructus. Cumque ad fidem imperij, & honorem præ cæteris diligentiam habere cognitus esset, apud quamplurimas terras opinio de eo celeberrima peruulgata est. Eiusq; studium circa scripturæ sensus, ac quæstionum discussionem tam attentè versabatur, vt inter prælia commanens, diuersas, & ingentes curas, earum sedula meditatione solaretur. Cùm autem omnes episcopos, seu cuiuslibet ordinis ecclesiastici viros Imperator diligeret, eosque ampliori honore dignos duceret, specialiter tamen memorati viri, sicut prudentissimi, nitebatur consilio, eumque dignum æstimauit, in cuius arbitratu & discretione operas suas locaret, & onus simul ac honorem communicaret.*

NOVA MEDIOLANENSIVM SEDITIO. Anno 1159.

CXXVI INterim cum de Optimatium conuentu ad singulas ciuitates ad creandos consules, bini vel terni missi essent; contigit *Reinaldum* Cancellarium, & *Ottonem* Palatinum comitem de Bauaria, comitemque *Gozuuinum* Mediolanum deuenisse, ibi sicut alibi, vt consules crearentur, & Cæsaris probarentur authoritate. Plebs cęteroqui mobilis, parsque nobilitatis rerum nouarum cupida, breuem paucorum mensium pertesa quietem, versi in seditionem ad arma concurrunt, domum, quo se legati receperant, furiosè oppugnant, occuptam scrutantur. Ab eo tumultu frustra laborauit auertere comes Blanderatensis. Ita illi vix salui, postridie infecto negotio discessere. *Fridericus* re comperta, cũ esset in villâ Anmiaci, proceribus suis conuocatis, extemplò nouam Mediolanensium aperit iniquitatem atque perfidiam eorum se acerrimè persequi in animo habere, & quàm sanctè legatorum ius colendum sit, eos docere, ostendit. Itaq; vniuersis ac singulis ei assentientibus edicto proposito, Mediolanenses apud se legitima citatione compellit. Cum statuta die. Mediol. legati Marnicæ, vbi erat, præsto affuissent, neque probabili sui facti ratione redditâ, insuper arrogantius dicerent, *iurasse quidem in verba Cæsaris, non tamen addidisse, se habituros iuramenti rationem. Iurauimus quidem, sed iuramentum attendere non promisimus.* Radeuic. l. 2. c. 25. Perfidiæ itaquè imprudentiam cumulantem cum, nil bonæ mentis aut spei se ad Cæsaris tribunal attulisse ostenderent: Nemo fuit, qui non horreret responsi attrocitatem: placuit tamen litem ampliare, & dare spatium saniora cogitandi, ne præcoci viderentur damnati sententiâ. Die constitutâ, ad quam tertio, quarto fuerè citati, deseruere vadimonium.

Cum

Sal. An. 1159. Cum igitur nemo compareret ad reddendam absentiæ rationem, ex I. Consultorum responsis, qui frequentes aderant, Bononię, vbi *Fridericus* dies esuriales agebat, tāquàm contumaces, rebelles, imperij perduelles, rei Maiestatis, hostes Reipublicæ poronuntiati sunt: eorum verò bona fisco; pěrsonæ seruituti addicta. Itaque nouo in eos destinato bello Beatricem coniugem, & *Henricum* Bauariæ Ducem, aliosque Germaniæ principes in Italiam cum delectibus reuocat. Ipse arma spectans, regionem cum paucis perlustrare instituit. Cum Hastam venisset, neque receptus esset, irà percitus, vrbem, arcemq; qua ciues extulerant animum, diruit. Papia Modætiam proficiscens, obsides Mediolanensium secum quasi canes adduxit. Sepicensi inde, & Marthesana regione adita, castra alia instaurauit, alia noua construxit. Inde cum Cremonam iter intendisset, audito Mediolanenses, Laudem ad opus restitutionis impediendum procedere, eò contendere occupauit, atque vrbis munitionem, vt celeriter perficeretur, Cremonensium, Papiensium, & Nouariensium operà vsus per ipsum Quadragesimæ tempus adiuuit. Inde Comum profectus Comēnsibus edicto antiquas sedes, vnde à Mediolanensibus, pulsi fuerant, restituit, ac supra vrbem arcem, in quam à Mediolanensibus pressi confugere possent, ædificauit. Insulanosq; Laci Cumani, opibus, manu, ferocia promptos, qui Mediolanensibus studebant, illato armorum terrore ad se traductos Comensi-
CXXVII Palatini. bus reconciliauit. Inde Placentiam in die Palmarum progressus, Placentinos pecuniā regiā à quibusdam per speciem latrocinij ereptā alieniores factos, in officio retinuit. Pascha inde Mutinæ egit, quo peracto in agrum Bononiensem, vbi exercitus erat,
Radeu. li. 2. c. 30. processit. Eo venerè Pontificij legati *Ottauianus* tit. S. Cæcil. præsb. Cardin. *Henricus* tit. S. Nerei & Achillei, *Vuilhelmus* Cardin. Diaconus, antea Papiensis Archid. & *Guido* Cremensis Diac. Card. missi ab *Hadriano* Pontif. vt rem non per literas, sed legatos transigeret iuxta mandata, quæ illis dederat vt ex literis *Eberhardi* Babēnbergensis Ep. recitat *Radeuicus*.

Reuerendissimo patri & domino Eberhardo, Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopo, Eberhardus Babenbergensis gratia Dei si quid est, cum oratione qualicunque seruitium deuotissimum.

Scio pater sanctissime, sacræ pietatis affectu vos compati meis laboribus, & animæ mihi salutem, & corpori quietem concupiscere. Vt autem noueritis quoad compati vos mihi oporteat, dico vobis, quòd iam tædet animam meam vitæ meæ, duo ferens onera in animo meo grauissima, quòd & cinctus ducor quò nolo, et quandiu durare debeat ignoro: vestris et aliorum fidelium orationibus adiuuari desiderans, vt ab illis separer quibus iurauit Dominus in ira sua, Si introibunt in requiem meam. *Super hæc tempora periculosa instare videntur, et propè est, vt inter regnum et sacerdotium moueatur discordia. Et quidem cardinalibus à domino Papa ad dominum Imperatorem transmissis, domino videlicet Octauiano, et domino Vuilhelmo quondam Papiensi archidiacono, post lene principium et ingressum quasi pacificum capitula durissima proposita sunt, verbi gratia: Nuncios ad Vrbem ignorante apostolico, ab Imperatore non esse mittendos, cùm omnis magistratus inibi B. Petri, sit, cum vniuersis regalibus. De dominicalibus apostolici fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ. Episcopos Italiæ solùm sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere domino Imperatori. Neque nuncios Imperatoris in palatijs episcoporum recipiendos. De possessionibus ecclesiæ Romanæ restituendis, et tributis Ferrariæ, Massæ, Ficorolu, totius terræ comitissæ Mathildis, totius terræ quæ ab Aquapendente est vsq; Romam, ducatus Spoletani, insularum Sardiniæ, Corsic. Domino autem Imperatore super his iusticiam et consilium constanter offerente, si et ipsi iusticiam vellent facere et recipere, illis verò recipere tantùm volentibus, et non facere hac ratione, quòd dominum Apostolicum causæ subijcere, ac iudicio sistere non possent: et econtrariò domino Imperatore multa proponente de rupta concordia, quæ in verbo veritatis sibi compromissa fueraæ, de Græcis, de Siculo, de Romanis sine communi consensu non recipiendis: de Cardinalibus quoque sine permissione imperiali liberè per regnum transeuntibus, & regalia episcoporum palatia ingredientibus, & ecclesias Dei grauantibus: cum Apostolicus per nuncium & literas Cardinalium prædictorum, ex consensu Imperatoris submonitus, cardinales alios*

ad

Sal.An. 1159. *adhæc omnia complananda requisitus, his qui aderant nuncijs suis, & curiæ principibus nollet adiungere: vnitatis & concordiæ verbum diu desideratum, peccatis nostris exigentibus, euacuatum est. Et dum hæc agerentur, nuncij Romanorum superuenientes, & ea quæ pacis sunt rogantes, bene recepti ac dimissi sunt. Rogatu tamen Cardinalium dominus Imperator nũcios ad dominum Papam, & ad Vrbem missurus est, vt cum Apostolico, si ipse voluerit, primo loco pax fiet: sin autem, cum Senatu & populo Romano. Dominus Imperator in magna est gloria, dominam Imperatricẽ, & ducẽ Baioriæ & Saxoniæ, cum alijs superuenturis principibus & copijs exercitus expectans, & quosdam de melioribus ex Mediolano & Brixia in vinculis retinens. Valete.*

Imperatoris responsum.

CXXVIII *Quamuis non ignorem ad tanta negocia, non ex animi mei sententia, sed ex consilio principum me respondere debere sine præiudicio tamen sapientum, hoc absque consultatione respondeo. Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto dominium, si tamen & eos de nostris regalibus nihil delectat habere. Qui si gratanter audierint à Romano Præsule,* quid tibi & Regi? *Consequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire;* quid tibi & possessioni? *Nuncios nostros non esse recipiẽdos in palatijs Episcoporum asserit. Concedo, si fortè aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo, & non in nostro palatium. Si autem in nostro solo & allodio sunt palatia Episcoporum, cũ profectò omne quod ædificatur, solo cedat, nostra sunt & palatia. Iniuria ergo esset, si quis nuncios nostros à regijs palatijs prohiberet. Legatos ab Imperatore ad Vrbem non esse mittendos affirmat, cum omnis magistratus inibi beati Petri sit, cum vniuersis regalibus. Hæc res fateor, magna est & grauis, grauiorique & maturiori egens consilio. Nam cum diuina ordinatione ego Romanus Imperator & dicar, & sim, speciem tantùm dominantis effingo, et inane vtique porto nomen ac sine re, si vrbis Romæ de manu nostra potestas fuerit excussa.*

Hæc *Augusto* argutè respondente, conci- Radeu.li. 2.c.31. lium initur, vt ex parte summi Pontificis sex Cardinales, & ex parte Principis sex Episcopi religiosi, prudentes, & qui Deum timeant, eligantur, tantorum negotiorum hic inde cognitionem accepturi, tantamque litem congruo fine decisuri. Verum (vt supra taxatum est, ex parte Romanorum etiam hoc concilium dicitur fuisse euacuatum.

Epistola vt ex Imperatoris directa *Eberhardo* Saltzburgensi Archiepiscopo.

Quandoquidem fidelitatis tuæ constantiam quàm pro consuetudine exhibere soles Imperio, frequenter experti sumus, quæ apud nos sunt, CXXIX *discretioni tuæ significamus, & prudentiæ tuæ consilium aduocamus. Venerunt siquidem ad nos duo Cardinales à Papa missi, ad hoc, vt inter nos & illum fieret concordia. Dixerunt igitur, quòd Papa illam requireret pacem atque concordiam, quæ inter Papam Eugenium, & nos facta fuerat & scripta. Nos respondimus, quòd pacem quidem inuiolabiliter huc vsque tenuissemus, de cætero autem neq; eam tenere, neque ea teneri vellemus, quomodo ipse prior eam violasset in Siculo, cui ipse sine nobis reconciliari non debuisset. Adiecimus, tamen, quòd omnem iustitiam dare & accipere parati essemus, siue secundum humana, siue secundum scripta diuina. Si verò iustitia grauis videretur, consilio principum & religiosorum, pro amore Dei & Ecclesiæ, libenter nos supponeremus. Placuit verbum nostrum Cardinalibus. Dixerunt tamen, nisi prius cognita Papæ voluntate, super hoc se nihil posse vel audere. Missis nuncijs verbum nostrum cognouit Papa, mandauitque sicut prius, aliam se nolle concordiam, quàm illam quæ inter papam Eugenium, & nos facta fuisset. Nos supradicto modo hoc recusauimus, et in præsentia, et testimonio omnium Teutonicorum et Lõgobardorum Episcoporum et laicorum Principum, et Baronum, et valuassorum, omnem iustitiam atque consilium obtulimus, et vt nos acciperemus iustitiam. Præsentes ibidem fuere Romanorum ciuium Legati, qui cum indignatione mirabãtur super his quæ audierunt. Mandauit enim Papa noua & grauia, et nunquam prius audita, quæ sine consilio tuo, et aliorum fidelium imperij pertractari non possunt. Hæc discretioni tuæ communicauimus, vt si qua tibi super his occurrerint, nosse veritatem non sit inutile. Rogamus etiam, vt si necesse fuerit, et nos tibi mandauerimus, ad nos pro tanto negocio venire non differas.*

Interim Mediolanenses libertatis detrimentum magno dolore ferentes, nil prætermise-

miserunt, quo non tam propulsarent, quàm inferrent iniuriam. *Sal. An. 1159.* Securi Fridericum rediturum ad obsidendam vrbem, suburbana
cxxx omnia ædificia sacra æque ac profana diruerunt. Inter quæ vetustum Monasterium, &
cxxxi Sanctorum reliquijs augustissimum S. Eustorgij euerterunt à fundamentis, & quidquid in eo Sacrati erat, transtulerunt in vrbem. *Trium Magorū reliquiæ.* Trium Magorum corpora, qui ad Christum infantem adorandum, & mysticis muneribus colendum venerant, sunt inuenta. Hæc olim in adyto templi eius recondita ipsorum quoque æditũorum notionem fugiebant: verùm manifestis tum indicijs patefacta, quibus declarabatur, viros eos adorato Saluatore puero in regionem suam reuersos illi in crucem acto superuixisse, & ab Apostolis sacro fonte ablutos, inde ad eum, quem in cunabulis honorauerant, ad dexteram Patris sedentem vita functos migrasse. Erant autem corpora ossibus, & neruis compacta, & cute adhuc arida conuestita, vi, vt existimatum est, balsami, quo Gentilium more fuerint delibuta, sed circulus aureus ea ambiebat, & inter se constricta tenebat, vt *Gulihelmus Neubrigensis* eorum temporum æqualis memoriæ prodidit. Deinde delectum quàm acerrimè habuerunt,
cxxxii ac III. Nonas Aprilis ad Tricium, quod Germanorum tenebatur præsidio, processerunt, ac machinis scalisque admotis validè oppugnarunt. Triduò varia fortuna pugnatum, multis vtrinque cadentibus. Verum cum præsidiarij prælijs, ac vigilijs *Sigonius ex Radeuicoc. 32. lib. 2.* assiduis fatigati vltra resistere Mediolanensibus integris in vicem pugnæ succedentibus nequirent, spatium ingrediendi dederunt. Occupato castro, in oppidanos omnes acerbè sæuitum. Germani custodiæ traditi, oppidum direptum, atque incensum est. Sunt qui ingenti vi Cæsareæ pecuniæ quoq; potitos scribant. Ea res mirificè ad alienandos totius Lõbardiç animos valuit. Quo cognito *Fridericus*, contractis copijs in agrum Mediolanensem irrumpit, non tectis, non plantis, non segetibus parcens, omnibus cibarijs spoliare ciuitatem volens, antequàm admoueret obsidionem, vt alimentorum inopia victi, vel supplices pacem peterent, vel inter insidias erumperent. Aditus itaque omnes custodiri iubet, graui ædicto interdicens, ne quid importaretur in vrbem. Inde lectis equitibus assumptis processit, vt, si posset, ciues ad pugnam eliceret. Haud coniectura fefellit; nam cum ad ostentandas vires inconsultè exissent, ab eo partim cæsi, partim capti sunt. Eo porrò ab vrbe parumper abscedente, hi eruptione facta cum quingentis equitibus, die ipso Pentecostes VI. Kalend. Iunias ad Laudem processerunt, atque ingentem prædam auerterunt. Episcopo verò Mantuano *Cassidonio*, & Marchione *Garnerio* Anconitano eos expedita militia insequentibus, territi & in fugam versi, quosdam occisos, XVI. captos amiserunt. Ager totus quadraginta dierum spatio peruastatus, castro S. Io: quod inexpugnabile putabatur, euerso. Ijsdem diebus Brixienses societate cum Mediolanensibus iuncti agrum Cremonensem populandi accedunt; verùm à Cremonensibus eius rei iam certioribus factis oppressi sunt, multis captis, & occisis. *Fridericus* vastatis hostium agris, Laudem se recepit. Mediolani verò in dies crescebat inopia, & cum sine spe salutis, Mediolanenses ad desperatio- cxxxiii *Radeuic. c. 36.*
nem conuersi, de nece *Friderici* cogitarunt; atque hominem vafrum, qui per fraudem illum interimeret, Laudem miserunt. Is profectus, cum simulata stultitiâ castra Imperatoris ad Abduam sita intrasset, quodam *Sicarius a Mediol. missus in Fridericū* die summo mane solum egredientem *Fridericum* de tentorio conspicatus accurrit, & quoniam immani corpore, & robustissimis viribus erat, medium arripuit, vt in Abduam de rupe deijceret. Verum dum Imperator renititur, funibus tentorij præpeditus procumbit, ac cubicularijs ad vocem clamantis *Friderici* aduolantibus, comprehenditur; & ex eodem loco præcipitatur. Hoc vbi non processit, octo incendiarij Laudem missi, qui intempesta nocte faces tectis inijcerent: vnus in facinore deprehensus, fassusque meditatum nefas, gula fractâ in patibulo perijt. Veneficus alius de Sarracenorum gente, socios penè viginti secum adducens, eo, vt fama fuit, consilio, vt venenis *Fridericum* perimeret. Si quidem preciosa munuscula afferebat, annulos, gemmas, frena, calcaria venenis adeo acutis circunlita, vt solo tactu inficere Imperatorem minimo posset momento. Hunc venientem in castra intercepit Imperator multo ante certior factus. Interrogatus cuius

hortatu

Sal. An. 1159. antum esset aggressus facinus, noluit detegere, tormenta derisit, minans si necaretur, actum fore de *Friderico*. Vanis tamen contemptis territamentis, Cæsar hominem estremo crucis peremit supplicio.

Auxilia German. E Germania XIII. Cal. Aug. validæ venere suppetiæ vnà cum *Beatrice* Augusta, quam per *Henricum Leonem* & *Conradum* Epist. August. in regio iusserat adduci comitatu. Mille ducenti cataphracti cum lectissimà Boiorum & Saxonum iuuentute, *Henrici Leonis, & Vvelfonis laus* *Leonis* signa sequebantur. *Vvelfo* eius patruelis, auunculus *Friderici*, Sardiniæ Princeps, Dux Spoleti, Tusciæ Marchio, validas copias adduxerat. Ita duo illustrissimi Principes Cæsari accesserunt, diuerso vterq; genio, pari virtutis & gloriæ cupiditate. *Vvelfo* CXXXIV liberalitate, facilitate morum, ignoscendo, pro amicis orando; *Henricus* seueritate, scelerum odio, animi constantia, ad summa quæque certabant. Illius facilitas, huius constantia laudabatur. In hoc Catonem, in illo Cęsarem diceres reuixisse. *Fridericus* hisce *Cremensis obsidio.* vallatus subsidijs, Cremenses ob initum cum Mediolano fœdus, hostes imperij iudicatos obsedit, Cremonensium precibus & auro, qui veteres cum illis gerebant inimicitias inductus. Promissa namq; sunt XI. millia talentorum. Dissidij autem hæc fuerat occasio. Crema cum esset de comitatu, & diœcesi Cremonensium, eiusque ecclesiæ tam in spiritualibus quàm in secularibus regenda foret arbitrio, spontaneà se temeritate à suo capite abruperat, & (quod nefas erat) hostibus sociata filia matri rebellarat. Certatum vtrimque ingentibus animis, & sanguinarijs exemplis. Germani, amputatis Cremensium capitibus per ludibrium velut sphæra luserunt: Cremenses Germanos captiuos, in menibus, socijs spectantibus, fęde dilacerarunt. Obsidio magna contentione protracta in annum sequentem. CXXXV *Mediol. angustiæ.* Inter hæc Mediolanensis ager omni hostilitate vastabatur. Succensæ domus, excisa vineta, truncatæ arbores, clausi aditus, commeatus intercepti, homines ipsi in insidias tracti, centum quinquaginta cesi, vulnerati sine numero, sexcenti in vinculis abducti.

Cumque hæc apud Cremam agerentur, à CXXXVI Senatu, populoque Romano venere legati, *Romanor. legatio.* obnixè rogantes *Fridericum*, ne pro iniquitate paucorũ de plebe, vellet insontes perfundare nobiles. Se esse, quorum occasione acceperit, vt Imperator Vrbis, & Orbis nominetur. Verebantur videlicet ne Cæsar, si *Hadrianus* Pontifex cum eo reconciliaretur, Pontificias partes aduersus Senatum populumq; Rom. amplecteretur. Auditi legati, & habiti indulgenter, donatique regiè, iussi sunt referre Quiritibus, *bono vt essent animo.* Cum ijs missi sunt in vrbem *Ottho Vvitelsp.* *Radeuicus c. 42.* & *Heribertus* prępositus Aquensis, dato eis mandato, *vt & ea quæ cum Populo Romano, seu de stabiliendo Senatu, seu de recipiendo Præfecto agenda forent, terminarent; & cum Romano Pontif. si hoc eligeret, de prænotatis capitulis finem facerent, et concordiam stabilirent.* Excepti Cæsaris legati à Romanis perhonorificè: sed tametsi vltro vtroque nuncij de pace commearent, nihil tamen confici potuit, Romanis antiquo vrbis fastu indigna quædam postulantibus; quæ haud poterant à Legatis decenter admitti. Itadum vtrinque de prærogatiuà dignitatis certatur, pacis tractatus suspenditur, donec *Hadriani* obitus eam disturbauit.

HADRIANO PONTIF. MORTVO, NOVVM SCHISMA. Anno 11.

An. 11. CXXXVII *Radeuicus c. 43.* ROmæ degentibus *Friderici* legatis, Kal. Septemb. moritur *Hadrianus* Papa, anginæ sublatus angustijs, non musca præfocatus, nec post excommunicatum Fridericum, quia ab Hadriano numquàm est excommunicatus, & II. Non. Septemb. in ecclesia B. Petri, præsentibus Clero, Senatu, populoque Rom. honorificè tumulatus est, *Post cuius obitum Cardinales in seditionem conuersi, gemina electione scindunt vnitatem, quibusdam eligentibus Octauianum tit. S. Cæciliæ præsbyt. Card. cui nomen dederunt, Victor: alijs Rolandum tit. S. Marci præsbyt. Card. et Rom. Eccles. Cancellarium, cui nomen imposuerunt, Alexander.* Hinc schisma omnium, quæ adhuc fuerant, teterrimum in ecclesiam inuectum est. Fumabant adhuc *Honorij Clementis*, & *Anacleti*, qui de iure dignitatis cum *Alexandro*, *Gregorio* & *Innocentio* Pontificibus decertarant, clades, incendia, bella quæ exemplo insalubri imperium senio confecerant à sacerdotio. Hærebat adhuc in oculis omnium memoria tertij, cum quartum exarsit, quo *Alexand. III.*

Sal. An. 1159. *Victor IV.* inceſſit. Quorum diſcordia eccleſias, regna, familias in partes diſtraxit, renouatis Guelforum & Gibellinorum nominibus, quæ ſub patre *Friderico* exortæ, ſub *Henrico* filio ſepultæ, demum ſub *Friderico* nepote effuſius erumpentes ferè totam conflagrarunt Italiam. Mortuorum agimus cauſam, ſperare vel timere, locus vbi inſudamus, tempus quo quina per ſæcula diſtamus, non ſinit; propterea ab antiquioribus veritatem fas erit abſque ſuſpicione adulationis depromere.

cxxxviii *Imper. captat vota pro electiones Pontificis.* *Adriano* mortuo curauit *Fridericus* Imp. in partem ſui captare Epiſcopos, Cardinales, Reges, vt amicum in ſede Petri collocaret. Argumento ſint literæ eiuſdem Imperatoris ad Archiep. Saltzburg.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imper. & ſemper Auguſtus, dilecto & fideli ſuo, Eberhardo Venerabili Saltzburgenſi Archiepiſc. gratiam ſuam & omne bonum.

cxxxix *Cardinales ſoluit.* *Intimamus Dilectionis tuæ auribus, quòd Nuncium tuum ideò tamdiu detinuimus, vt aliqua noua de negotijs noſtris, quæ per Legatos noſtros Romæ tractabantur, per apices noſtros tuæ charitati panderemus. Cum autem eſſemus in eorum quotidiana exſpectatione, & interim Nuncij Papæ cum ipſis de verbo pacis & concordiæ agerent, diuina prouidentia, quæ in ſui diſpoſitione nunquam fallitur, ipſum Papam in nocte beati Egidij de medio tranſtulit. De cuius obitu literas accepimus: & verò ſuſtituenda neceſſariò eſſet talis perſona, quæ ad vniuerſorum ſalutem fidelium, Eccleſiarum Dei ſtatum in vnionem pacis reformaret, & ipſum Imperium ac Fideles Imperij honeſtius tractaret.*

Pro electione Pontificis facienda, iam in Romana Eccleſia partes eſſe audiuimus, & plurimum inde dolemus. Inde eſt, quod pro huius rei nouitate tibi nuncianda, Nuncium tuum Dilectioni tuæ remittimus, fidelitatis tuæ ſinceritatem commonentes, intimè hortantes, & quàm maximè rogantes, vt ſi forte pro aliquo Romanæ Sedis electo aſſenſus diſcretionis tuæ requiſitus fuerit, non ſtatim, quaſi præcipitata ratione, vel nobis inconſultis, fauorem tuum adhibeas, ſed ne Imperium noſtris temporibus in ſe ipſum diuiſum deſoletur, ad vnitatem nobiſcum ſtudeas operam dare. Idem quoque tuis Suffraganeis & Coepiſcopis nunciandum & præcipiendum attentiùs rogamus.

Præterea Dilectionem tuam volumus non latere, quod iuxta petitionem Regis Francorum, Venerabilem Legatum noſtrum Papienſem Epiſcopum, prudentem ac diſcretum magnæque ſanctitatis virum, à Curia noſtra tranſmiſimus, qui duo tanti nominis Regna, Anglorum videlicet ac Francorum, ipſoſque Reges ad firmam pacem & ſtabilem amicitiam vice noſtra commoneat, auctoritate reformet, & ſupra firmiſſimum dilectionis & amicitiæ noſtræ fundamentum cum omni plenitudine & integritate ſtabiliat. Noueris etiam, quòd hæc tria Regna in tantam noſtræ voluntatis & dilectionis vnitatem inclinata firmabuntur, quod ex quo primum ſtabilita fuerunt, nunquam in tam concordi pace ligata manſerunt.

De cætero noſter prædictus Legatus hoc verbum electionis de Romano Pontifice in cordibus eorum ita firmabit, vt ipſi vnà nobis cum vnum inde velint ſapiantque, nec in aliquam perſonam fauorem ſuum tam ſubitò ponant, niſi quam noſtrum trium vnicus laudauerit aſſenſus.

De his autem omnibus per Alemanniam & Burgundiam & Aquitaniam apices noſtros direximus, vniuerſitatem fidelium hoc ſcire volentes, quod ad Kathedram tanti regiminis, aliam perſonam nullatenus recipere intendimus, niſi quam ad honorem Imperij, & quietem & vnitatem Eccleſiæ, vnanimi & concordi aſſenſu fideles elegerint.

Poſt reditum verò Legatorum noſtrorum, quæcunque de negotijs Imperij & Eccleſiæ nobis attulerint, per maiores Nuncios noſtros fidelitati tuæ inſinuabimus, & ex conſilio diſcretionis tuæ vniuerſa tractabimus. Data in obſidione Cremæ, 16. Kal. Octobris.

Et cum viuente *Hadriano* Pontifice, contigiſſet captiuos fieri duos S. R. E. Cardinales, legatione fungentes in prouincia Ciſalpina, audita *Hadriani* morte *Fridericus* de ijs benè mereri ſtudens, vt in electione Pontificis haberet obſtrictos, eos cum reliquis captiuis liberos abire iuſſit in vrbem, vt in literis ad *Manuelem* Imper. Conſtantinopolitanum datis, gloriatur idem *Fridericus*.

Friderici I. Imperatoris Auguſti edictum de dimiſſione Cardinalium.

Manueli Imperatori Conſtantinopolitano. cxxxx

Orbis mutilatio propter diſſenſiones et ſchiſmata,

Sel. An. 1159.

mata, & totius humani generis turbulentiæ, quæ propter Ecclesiæ viduitatem, antiqui serpentis effuso veneno, emerserunt & irruerunt, pro electione magni Sacerdotis, non solum communibus suffragijs, sed etiam magna cum solertia facienda & habenda, spiritum & animum nostrum quasi despondere nos compulerunt, vt per frequentes & prostantes, & insignes Apocrisarios & Legatos nostræ Serenitatis ad Cardinales egerimus propterea, vt de huiusmodi magni sacerdotis electione diligentissime cogitarent. Et ne iusta præberetur occasio aliqua ijs, qui tantum bonum impedire vellent, eo quod detineretur à nobis Magister Oddo S. Nicolai in Carcere Tulliano reuerendissimus Cardinalis; non solum ipsum, verum etiam alios Ecclesiæ Prælatos præstantissimos dimittendos decreuimus.

Nunc vero rem nouam, non solum hæsitatione, verum etiam stupore dignam vobis & reliquis orbis Principibus hæc nostra epistola significatura progreditur, quod scilicet reuerendissimum Prænestinum Episcopum, qui aduersus Imperatoriam Maiestatem & nomen ita aperte se obiecit & obstitit, quam primum absoluimus & dimisimus præter omnium hominum opinionem. Stupebunt profecto, vt credimus, Principes bellicosi, viri fortes. Cæsarum memoriæ, incomparabilibus decoratæ magnificentijs, in libris scriptæ veterum Annalium & Chronicorum euoluantur & perscrutentur, singulorum Principum vita & gesta perquirantur, nihil tale adeo insperatæ clemētiæ æquales nobis quisquam inueniet diligens indagator. Licet enim legatur fortasse multorum Principum nobilis ira, aperta clementia, et illustris humanitas, propterea quod dextera victoris victorijs & trophæis ornata hostibus prostratis pepercerit, & ita eos, qui eorum exaltationi se obiecerunt, benigne dimiserint, & à seuero iustitiæ gladio aduersus damnatos & abstinuerint; nihilominus illorum singuli, vel imbecillum aliquem, vel nullius pretij et valoris sontes ipsos cum iudicauerint, eos libenter dimiserunt; vel quia belli imminentis occasione propter eam, quam promiserunt, sontium dimissionem, finem imposuerunt.

Quod vero nos adhuc simultate permanente, adeo nobile membrum Ecclesiæ, tanti consilij virum, et perspicuæ fortitudinis et virtutis, nostris consilijs gratis aduersantem, et se obijcientem, et se obiecturum, vt ab omnibus sparabatur, licet nos neq; omnino crederemus tale quid, vt cum scilicet dimitteremus; neque preteritarum rerum memoria, neque præsentium securitas et cautela nobis suadebat: nihilominus in statera nostrarum cogitationum, iustitiæ securitatem clementia fecit declinare, et impetum nostræ indignationis fregit et vicit et misericordia, quam de generis humani dissensionibus habemus, nos cohibuit et detinuit, et Christianæ Reipublicæ publicum commodū priuati nostri commodi causam superauit, cum pro dicti episcopi Prænestini absolutione et liberatione non dubitemus, quin ecclesiæ Dei pastoris sui solatio destitutæ, de optimo pastore, nobis et Imperio non ingrato deligendo curam gerent: quod præter omnium opinionem, et multorum consilium et mentem, inter omnia, quæ à nobis maximè desiderantur, tanquam pacis et quietis cupidissimis iucundissimum contingeret.

Nec nobis hoc indignum vllo pacto vel inutile credimus, si cum nostra matre Ecclesia pacis maximè cupidos nos esse asserimus, et concordiæ fatemur esse æmulatores, cuius affectatores esse Reges et Principes, frequenter simulare solent dum inter se contendunt. Compatimur nos propterea orbis laboribus et calamitatibus, quodammodo ruinam minantis propter vniuersorum dissensiones et dissidia. Compatimur naniculæ Petri, quæ propter frigefactam hominum fidem, et propter feruentem Hæreticorum iniquitatem maris et vndarum furore et impetu agitata conteritur et submergitur. Nec miretur vestra celsitudo, si me, Curatorem videlicet Ecclesiæ, si me præcipuum filium matris viduæ, eiusdem matris suspiria ex imo emissa pectore emollierunt, vt depositis iuribus, quibus fortasse humana prudentia mentem adhibuisset, et matri filium, et fratrem fratribus, præcipuo vero pro tanti commodi spe, absoluere et dimittere decreuerim. Quis enim in tantorum malorum consideratione, quis in spe tanti futuri gaudij, propter detentionem vel absolutionem et dimissionem vniuscuiusq; personæ quantumuis conspicuæ, posset cor suum obturare? præcipue vero, quia ab omnibus et singulis Cardinalibus, qui in vrbe Roma et in simplicitate et in puritate commorantur, firma et infallibilis spes sit nobis pollicita, quod restituto fratre et socio suo collegio, salutaris nobis et vniuerso orbi et de-

ſiderabiles erit de magno Sacerdote deligendo
Sal. An. 1159. *deliberatio. Faxit Deus, vt quemadmodum non ſolum in liberatione prædicti Magiſtri Oddonis, verum etiam aliorum, quos Serenitas noſtra indubitata compaſſione abſoluit, alacres nos præbuimus, ita etiam nos à noſtro deſiderio non fruſtremur, neque fidei publicæ integritas & religio, quam ex huiuſmodi Patrum conſtantia animo concepimus, profanetur vllo pacto.*

Electioni porrò non interfuerunt iſti, nec cuius partem fuerint ſequuti, leguntur apud
cxxxxi ſcriptores antiquos. In caſſum tamen mo-
Alex. III natalia. uit *Fridericus*, vt Eccleſiæ fautorem ſuum præponeret, quin potius diuiſis Cardinalibus electus *Rolandus* præsb. Card. S. Marci, Cancellarius Sedis Apoſtolicæ, gente Tuſcus Domo Senenſis, è Bandellinorum ſtirpe, ex patre Rainutio, ſapientiâ, cæteriſque inſignis virtutibus, ſed *Friderico* ſuſpectus, cum in vinculis eum habuiſſet, & Germania indecorè ſecedere iuſſiſſet; propterea in vindictam fama non obſcura erat, viuente Hadriano aduerſus *Fridericum* cum Siculò conſenſiſſe. Viginti duo Cardinales, dicuntur fauiſſe *Rolando*, vt legitur in vita *Alexandr. III. tom. 4. Concil. Venetæ Impreſſionis apud Nicolinum. M. D. LXXXV.* non viginti tres, vt legitur *in tom. IX. Concil. ædit. Pariſienſis Anno* 1671. quæ *Radeuicum* citat, cum tamen apud eundem Radeuicum
cxxxxii *lib. 2. c. 53.* nomina tantummodo XXII. Car-
Victor. dinalium legantur. Ex aduerſo *Ioannes* S.
4. antipapa. Martini, Guido S. Calliſti Cardinales, à cętero purpuratorum Senatu diſſidentes, *Octauianum* S. Cæciliæ Cardinalem, è genere Comitum Tuſculanorum, indito *Victoris IV.* nomine, protruſerunt, hominem eouſq; ambitioſum, vt, cum iam diu Pontificatum prenſaſſet, auſus ſit purpuream epomidem, ſupremæ dignitatis inſigne, *Rolando*, qui *Alexandri III.* nomen aſſumpſerat, detrahere, aliamque à ſacellano ex compoſito præparatam ſibi circumponere; eoque habitu, reſeratis Baſilicæ D. Petri foribus, prodire militari ſtipatus præſidio, quod auro conduxerat. *Alexander*, eiuſque ſuffragatores, metu in eccleſiæ munitionem elapſi, nouem dierum obſidionem tolerarint, quà concurſu totius populi Romani ſoluti, paulo poſt ab impijs ſenatoribus, triduanæ cuſtodiæ mancipantur. Euaſerunt tamen XII. Cal.

Octob. amicorum ope ad tres Tabernas, non
procul ab vrbe. Ibi magna Cardinalium, cxxxxiii *Alex. III*
Epiſcoporum, Abbatum, Cleri, populique *conſecratur.*
frequentia, ab Oſtienſi Epiſcopo conſecratus, Anagniam ſe recepit, vbi octauo à conſecratione die, diris deuouit *Victorem* cum
fautoribus eius: Porrò *Octauianus*, occu- cxxxxiv
pata D. Petri Baſilica, poſt quatuor hebdo- *Victor*
madas cum initiatorem nanciſci minimè *initiatur.*
poſſet, ægre ab epiſcopo Malphitano fugitiuo, & in finibus Anconæ latitante, præſente Epiſcopo Ferentinate iam pridem *Alexandri* hoſte, & *Io: Tuſculano* Epiſcopo (ait *Baronius ex Codice Vaticano*, qui prius conſenſe- *Frideric.*
rat in *Alexandrum*, & poſtmodum retror- *Imp. fo-*
ſum abijt, vt genito faueret ex familia Tu- *uet An-*
ſculanorum execratur magis, quàm conſe- *tipapam.*
cratur. Fabula hæc cum ſolo crederetur Orbis diluenda ludibrio, ſuffragante *Ænobarbo* pro Antipapa, gregem ferè totum decepit catholicum. Tanto enim ardore tuendam Imperator ſpurij cauſam ſuſcepit, vt cxxxxv
Alexandri legatos, quos Pontifex deſtinauerat ad *Fridericum*, fędiſſimo ſacrilegio reſti fuiſſet addicturus, niſi à conſilio Dux *Vvelpho* cum Duce Saxoniæ ſua moderatione reuocaſſent. Literas cum legiſſet, reſponſum
tamen non dedit. Minus ſapuit *Vvitelſpa-* *Vvitelſ-*
chius, qui Cæſaris militare ſequutus inge- *pachius*
nium, totum ſe addixit *Victori*, fraudulen- *fouet*
ter incedentes cum *Alexandro*, & ab eo in *Antipa-*
gratiam pſeudoPontificis ciuitates Campa- *pam.*
niæ, & Petri patrimonium ſolicitantes.

Alexandri ad *Fridericum* non extant cxxxxvi
epiſtolæ; ad *Gerardum* porrò Epiſcopum, & Canonicos Bononienſes, ac legis doctores recitat Radeuicus *lib. 2. c. 51.*

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Gerardo Epiſcopo, & dilectis filijs Canonicis Bononienſis Eccleſiæ, & legis doctoribus, cæteriſquè magiſtris Bononiæ commorantibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Æterna & incommutabilis prouidentia conditoris, ſanctam & immaculatam Eccleſiam à ſuæ fundationis exordio, ea ratione voluit & ordine gubernari, vt vnus ei paſtor & inſtitutor exiſteret, cui vniuerſi Eccleſiarum Prælati abſque repugnantia ſubiacerent, & membra tanquam ſuo capiti cohærentia, ei ſe mirabili quadam vnitate coniungerent, & ab ipſo nullatenus diſſiderent. Qui verò Apo-

ſtolis

Sal. An. 1159. *stolis suis pro eorum fidei firmitate promisit dicens*, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, *ille proculdubio Ecclesiam suam, cuius ipsi Apostoli magisterium assumpserunt, sua promissione fraudari nullo modo patietur, sed eam in suo statu & ordine, licet ad instar nauiculæ Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuò faciet permanere. Vnde & quamuis hoc tempore tres falsi fratres, qui à nobis quidem exierunt, sed non fuerunt de nobis, transfigurantes se in angelos lucis, cùm sint satanæ, inconsutilem Christi tunicam, quam vtique ipse quidem, ex persona Psalmographi, à leonibus petit & à framea erui, & de manu canis orat ac postulat liberari, scindere & laniare laborent: Christus tamen auctor & caput Ecclesiæ, eam velut vnicam sponsam suam prouida gubernatione tuetur, & nauem egregij piscatoris, licet sæpius quatiatur, à fluctibus non permittit naufragium sustinere. Porrò cum antecessor noster bonæ memoriæ Adrianus Papa Kal. Septemb. Anagniæ debitum naturæ soluisset, & de terris ad cælum, de imis migrasset, Domino vocante, ad superna, eo Romam adducto, & II. Non. Septemb. in Ecclesia beatri Petri, præsentibus ferè omnibus fratribus satis honestè (sicut moris est) tumulato: cœperunt fratres & nos cum eis secundum ecclesiæ consuetudinem, de substituendo pontifice in eadem ecclesia studiosiùs cogitare, & tribus diebus de ipsa electione tractantes, tandem in personam nostram, insufficientem huic oneri, & tantæ dignitatis fastigio minimè congruentem, omnes quotquot fuerunt, tribus tantùm exceptis, Octauiano scilicet, Ioanne de S. Martino, et Guidone Cremense (Deo teste, quia mendacium non fingimus, sed meram sicut est loquimur veritatem) concorditer atque vnanimiter conuenerunt, & nos assentiente clero ac populo in Romanum Pontificem elegerunt. Duo verò, Ioannes & Guido, quos prænotauimus, tertium Octauianum nominantes, ad eius electionem pertinaciter intendebant. Vnde & ipse Octauianus in tantam audaciam, insaniamque prorupit, quòd mantum, quo nos reluctantes & renitentes, quia nostram insufficientiam videbamus, iuxta morem ecclesiæ, Odo prior Diaconorum induerat, tanquam arreptitius à collo nostro proprijs manibus violenter excussit, & secum inter tumultuosos fremitus asportauit. Cæterùm cum quidam de senatoribus tantum facinus inspexissent, vnus ex eis spiritu diuino succensus, mantum ipsum de manu eripuit sæuientis. Ipse verè ad quendam capellanum suum, qui ad hoc instructus venerat, & paratus illicò flammeos oculos fremebundus inflexit, clamans, & innuens, vt mantum quem fraudulenter portauerat, festinanter afferret. Quo vtique sine mora delato, idem Octauianus abstracto pileo, & capite inclinato, cunctis fratribus, aut loco inde aut voluntate remotis, mantum per manus eiusdem capellani, & cuiusdam clerici sui ambitiosus assumpsit, & ipse idem, quia non erat alius in hoc opere capellano & clerico extitit coadiutor. Verùm ex diuino credimus iudicio contigisse, quòd ea pars manti quæ tegere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus posteriora tegebat. Et cùm ipse idem hoc emendare studiosiùs voluisset, quia capitium manti extra se raptus non poterat inuenire, collo fimbrias circumduxit, vt saltem mantus ipse appensus ei quodammodo videretur. Sicque factum est, vt sicut tortæ mentis erat, & intentionis obliquæ, ita ex transuerso & obliquo mantum fuerit in testimonium suæ damnationis indutus. Quo facto, portæ ecclesiæ, quæ firmatæ fuerant, reserantur, & armatorum cuneis, quos (sicut ex re apparuit) pecuniæ largitione conduxerat, euaginatis gladijs cum immenso strepitu cucurrerunt, & pestis illa mortifera, quia cardinales episcopos non habebat, armatorum caterua militum vallabatur. Fratres verò facinus tam immensum, & à seculis non auditum ex insperato videntes, & formidantes, ne à conductitijs militibus trucidarentur, sese in munitionem ecclesiæ nobiscum pariter receperunt: ibique nouem diebus continuis, ne exinde liberè exiremus, fecit nos quorundam senatorum aßensu, quos pecunia oblata corruperat, die noctuque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sanè populo incessanter & iugiter acclamante, & in senatores pro tanta impietate multa immanitate fremente, de custodia fuimus illius munitionis erepti, sed in arctiori & tutiori loco apud Transtyberim nos idem senatores, recepta inde pecunia, posuerunt. Cumque moram ibidem fermè per triduum fecissemus, vniuerso populo tantam proditionem, atque malitiam de cætero nullatenus sustinente, senatores cum nobilibus & populo venientes,*

nos

Sal. An. 1159.

nos & fratres nostros per vrbem magnificè & honorificè cum immensis laudibus & præconijs campanis etiam in transitu nostro pulsantibus, conduxerunt, & sic tandem à violentia persequentis erepti, & nostræ redditi libertati, sequenti die dominico venerabilibus fratribus nostris Gregorio Sabinensi, Hubaldo Hostiensi, Bernhardo Vvaltero, Iulio & B. Episcopis, Cardinalibus, quoque, Abbatibus, Prioribus, Iudicibus, Aduocatis, Scriniarijs, Primicerio, & schola cantorum, nobilibus etiam, & quadam parte de populo vrbis, apud Nimpham, non longè ab vrbe insimul congregatis, munus consecrationis accepimus, & sicut in Romana Ecclesia moris est, ibidem pontificali regno magnificè fuimus ac solenniter coronati. Cæterùm prædictus Octauianus cum pro consecratione, imò execratione sua, dum & in vrbe esset, & postquam latenter vrbem exiuit, multos Episcopos conuocasset, nullum prorsus præter vnũ Ferentinatem videlicet Episcopum, habere potuit, pro sua temeritate & vesania confirmanda. Quosdam tamen Episcopos Imperialibus minis, quosdam violentia laicali, quosdam verò pecunijs & blanditijs allicere voluit: sed nil, Domino impediente, profecit. Vnde nec adhuc inuenire potest, licet omnibus modis enitatur, qui ei manus execrationis imponat, & se tantæ faciat præsumptionis & impietatis auctorem. Verùm memorati Ioannes & Guido, cæcitatis tenebris obuoluti, quoniam scriptum est: Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnet, *nec sic à sua præsumptione damnabili resipiscunt, sed eundem Octauianum, quem sibi in statuam erexerunt, obstinata perfidia venerantur, & eum relicta vnitate Ecclesiæ præsumunt vsque adhuc tanquam idolum aut simulacrum adorare. Ipse autem Antichristi tempora præfigurans, vsque adeò erectus est supra se, vt etiã in templo Dei sederit, ostendens se tanquam sit Deus, & multi abominationem desolationis stantem in loco sancto, non sine multa lachrymarum effusione, corporeis oculis inspexerunt. Sanè nos infirmitatem nostram, & virtutum indigentiam cognoscentes, nostrum in dominum iactamus cogitatum, sperantes & de Christi misericordia pleniùs confidentes, quòd ecclesiam sanctam suam, pro qua ipse idem in substantia nostræ mortalitatis apparuit, vt eam sibi non habentem rugam aut maculam exhiberet, optata faciet in tranquillitate lætari, & procellarum omnium inundatione sedata, nihil erit quod iam ei possit obsistere, vbi vnicus eius sponsus voluerit nubilosa quæque & noxia propulsare. Nunc igitur quia nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus, & de honestate & religione vestra plenam habemus fiduciam, vestris & vniuersalis ecclesiæ precibus infirmitatem nostram petimus adiuuari; charitatem vestram per apostolica scripta rogantes, & commonentes attentiùs, vt sicut viri catholici vos pro domo domini muros inexpugnabiles opponatis, & in deuotione ac fidelitate matris vestræ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ immobiliter persistentes, ab eius vnitate nullatenus recedatis. Quòd si præfatus vir impietatis, ad partes vestras aliqua damnationis suæ scripta transmiserit, ea, sicut respuenda sunt, respuatis, & tanquam vana ac sacrilega contemnere & abijcere studeatis. Nouerit insuper discretio vestra, quòd nos supranominatum Octauianum, apostaticum & schismaticum in octauo die à consecratione nostra (hunc enim terminum ei resipiscendi, & ad vnitatem matris ecclesiæ redeundi, præfiximus) tanquam inobedientem & contumacem, & illos qui ei manus præsumerent, non dicimus consecrationis, sed execrationis imponere, & de communi fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium voluntate atque consilio, accensis candelis, & cætu clericorum in ecclesia congregato, vinculo anathematis & excommunicationis astrinximus, & eos cum suo auctore diabolo condemnauimus.*

Subnectit idem *Radeuicus* epistolam Cardinalium, qui *Alexandro* fuerant suffragati.

Friderico Dei gratia, glorioso, illustri, magnifico & sublimi Roman. Imperatori, Gregorius Sabinensis, Hubaldus Hostiensis, Iulius Prænestinus, Bernardus Portuensis, Vvaltherus Albanensis Episcopi: Hubertus tit. S. Priscæ, Ioannes tit. sanctorum Iannis & Pauli, Henricus tit. S. Nerei & Achillei, Ildebertus, tit. basilicæ XII. apostolorum, Ioannes tit. S. Anastasiæ, Bonadies tit. S. Chrysogoni, Albertus tit. S. Laurentij in Lucina, & Vvilhelmus tit. S. Petri ad vincula presbyteri, Oddo S. Gregorij ad velum aureum, Rom. S. Luciæ in septa solis, Iacinctus S. Mariæ in Cosmidin, Oddo S. Nicolai in carcere Tullij, Arde.

Sal. An. 1159. *Arde. S. Theodorici, Bo. Sanctorum Cosmæ & Damiani, C. S. Adriani P. S. Eustachij, et Io. diac. cardinales, voluntate & spiritu in domino congregati, Salutem, & gloriosam de inimicis victoriam.*

CXXXXVII *Qvanto excellentiæ vestræ maior à Deo collata est & attributa potestas, & quātosublimiorē inter mortales dignitatis locū constat vos obtinere, tantò amplius imperialem conuenit maiestatem, sacrosanctam Rom. ecclesiam specialem & vnicam matrem vestram, in omnibus honorare, & ei semper, & præsertim necessitatis tempore salubriter atque vtiliter prouidere. Quid autem diebus istis in eadem ecclesia Romana contigerit, et quam inauditum facinus ab his quos filios reputabat, aliquantis diebus transactis fuerit perpetratum, dignum, imò dignissimum est nos imperiali celsitudini nostris literis aperire. Nuper siquidem cùm dominus noster, bonæ memoriæ Adrianus Papa, Kal. Septemb. apud Anagniam debitum naturæ soluisset, et de terris cælum, de imis migrasset vocante Domino ad superna, tres falsi fratres, Octauianus scilicet, et Ioannes de Sancto Martino, et Guido Cremensis, qui à nobis quidem exierunt, sed non fuerunt de nobis, transfigurantes se in angelos lucis, cùm sint satanæ, etc.*

Et infrà, Ad hæc nouerit sublimis gratia vestra, quòd Otto Palatinus comes, occasione de intrusione Octauiani suscepta, præfatum dominum nostrum, et nos omnes plurimùm infestauit, et ecclesiam Dei nisus est scindere, et multipliciter absque rationabili causa turbare. Campaniam siquidem, et patrimonium beati Petri cum intruso et apostatico Octauiano violenter intrauit, et terram ipsam studuit ei quibuscumque modis subiugare. Nos itaque, et tota ecclesia Dei nobiscum maiestatem vestram suppliciter exoramus, vt tam violenta intrusione ita sicut est intellecta, et diligenter inspecta, qualiter vobis ad salutem animæ vestræ, & honorem imperij super tanto negocio sit procedendum, diligenter attendatis. Considerate, & aduertite, qualiter circa sacrosanctam Romanam ecclesiam, & circa vnicum sponsum eius dominum nostrum Iesum Christum, sine quo nec regnum potest aliquis obtinere terrenum, nec acquirere sempiternum, oporteat vos habere, & qualiter eam ab impugnatoribus & præsertim ab schismaticis, & hæreticis, ex imperialis officio dignitatis protegere debeatis modis omnibus, ac tueri. Nos siquidem vos sicut specialem defensorem & patronum Ecclesiæ Romanæ modis omnibus honorare intendimus, atque ad augmentum gloriæ vestræ, quibus modis possumus, cum Deo aspiramus. Rogamus autem, & instantius supplicamus, vt matrem vestram sanctam Romanam Ecclesiam diligatis, & honoretis, & ad pacem, & tranquillitatem ipsius, quibus modis imperialem conuenit excellentiam, intendatis, & tantum præfati inuasoris atque schismatici iniquitatem nullatenus foueatis.

Hisce *Alexandri* Epistolis præcurrerat *Victor* sequenti epistolio ad Fridericum. CXXXXVIII

Literæ Antipapæ.

Victor seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & charissimis filijs Abbatibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, & cæteris principibus, & egregiæ familiæ imperiali, in sacratissima Curia domini Friderici, serenissimi ac inuictissimi Romanorum Imperatoris commorantibus, salutem & apostolicam benedictionem.

Qvàm & in quantū & ecclesiastici status decorem, & honorē Rom. imperij, & nobilitatem omnium bonorum hactenus sincerè dilexerimus, & quæ mutuæ charitates sint inuicem frequenter exhibitæ, nequaquam credimus à vestræ magnitudinis excidisse memoria. Nunc autem tantò propensioris dilectionis efficaciam vobis & imperio cupimus exhibere, quanto Deo auctore ad maiorem conscendimus dignitatem. Quapropter vniuersitatem vestram, de qua plenè confidimus, plurimùm deprecamur, vt pro beati Petri apostolorum principis reuerentia, & antiquæ dilectionis constantia, quæ inter nos inuiolabiliter perseuerare dinoscitur, dominum Imperatorem inuictissimum commonendo rogetis, quatenus imperio sibi à diuina clementia commisso, & ecclesiæ Dei, sponsæ Iesu Christi, cuius aduocatus et defensor diuinitùs est constitutus, prouidere et subuenire non tardet, ne in tanta discordia aduersariorum malitia nequiter præualere, nauicula beati Petri procellis et tempestatibus suo tempore quassari, et decus imperiale valeat aliquatenus obnubilari. Insuper vniuersitati vestræ dignum duximus intimandum, qualiter ad apostolatus officium Domino concedente vocati fuerimus. Felicis memo-

Sal. An. 1159. *memoriæ Papa Adriano prædecessores nostros viam vniuersæ carnis ingressos in beati Petri basilica tumulato, conuenimus omnes de electione summi Pontificis tractaturi. Post longam verò collocationem et diutinam deliberationem, diuina tandem inspirante clementia, electione venerabilium fratrum nostrorum episcoporum, presbyterorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, cleri quoque Romani petitione, eiusdem populi aßensu, etiam senatoriæ dignitatis honoratorum, insuper capitaneorum ad summum Pontificatum, annuente Deo, canonicè sumus electi, et in sede apostolica collocati, ac deinde prima dominica mensis Octobris benedictionis consecrationem, et nostri officij accepimus plenitudinem. Quocirca vniuersitatem vestram humiliter deprecamur, quatenus nos apud ipsum precib. adiuuetis, à quo omnis est potestas & honor dignitatum. Si autem ex parte illius Rolandi quondam cancellarij, per conspirationem & coniurationem contra ecclesiam Dei & imperium, Vvilhelmo Siculo astricti, qui die XII. post electionem nostram se fecit intrudi, quod à seculis non est auditum, ad vos scripta peruenerint, tanquam mendacio plena, & à schismatico & hæretico destinata respuatis, & aures vestras nequaquam illis vllatenus præbeatis. Data Signiæ, v. Kal. Nouembris.*

cil Accurrerant etiam fautores *Victoris*, vt ex epistola quam recitat Radeuicus *l. 2. c. 52.*

Literæ schismaticorum Cardinalium.

Venerabilibus in Christo fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Principibus, Præpositis, Prioribus, & cæteris ecclesiarum prælatis, ad quos literæ istæ peruenerint, Ymarus Tusculanus episcopus prior episcoporum, Ioannes tit. S. Syluestri & Martini, Guido Cremensis tit. S. Calisti, sanctæ Romanæ ecclesiæ præsbyteri Cardinales, Rimundus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in via lata, & Sy. S. Mariæ in Dominica, & Sublacensis abbas, perpetuam in Domino salutem.

Ex quo contra honorem Ecclesiæ Dei & Imperij amicitia inter dominum Papā Adrianum, & Vvilhelmum Siculum apud Beneuentum facta est, dißensio & discordia non modica inter cardinales sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ non sine causa oborta est, nobis scilicet, qui honorem & dignitatem sanctæ Dei ecclesiæ, & imperij nullatenus diminui volebamus, amicitia quæ facta fuerat in detrimentum ecclesiæ & imperij, nequaquam consentientibus: alijs verò qui pecunia & multis promißionibus obcæcati, iam dicto Siculo tenebantur astricti, conuentionem ipsam taliter (vt diximus) fabricatam, nequiter defendentibus, & quam plures in partem sui erroris attrahentibus, nostro conatui & voluntati totis viribus pertinaciter resistentibus. Proinde procedente tempore cum iam fama ferret Imperatorem Italiam intrasse, & plurimam eius partem suæ potestati subiugasse, prædicti fratres Siculo astricti, dominum Papam solicitare ac circumuenire omni sagacitate cœperunt, qualiter aliqua occasione assumpta dominus Imperator, & omnes sequaces eius excommunicationi subderentur, & nos ad id faciendum vnà cum eis iuramento astringeremur. Nos autem econtrà diximus, potiùs Siculum excommunicandum, qui omnia iura ecclesiæ tam spiritualia, quàm temporalia violenter abstulerat, quàm Imperatorem, qui ecclesiæ Romanæ & imperij iura fideliter laborabat recuperare, & ecclesiam de seruitute ad libertatem reducere. Hoc audientes fautores Siculi à iam dicto consilio cum rubore siluerunt. Eo igitur consilio, nostro studio, & exacta diligentia taliter cassato, & exinde venerabili fratre nostro Octauiano, tunc sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero cardinali, nunc apostolicæ sedis Pontifice, vnà cum fratre Vvilhelmo presbytero Cardinali S. Petri ad vincula, ad imperialem celsitudinem legatione fungente: dominus Papa cum sibi consentientibus supradicti Vvilhelmi fautoribus vrbem egressus, Anagniam venit. Vbi tunc demum manifesta conspiratione omnes præfati Vvilhelmi fautores in præsentia domini Papæ sacramento firmauerunt, personam Imperatoris excommunicationi subijciendam, & ex tunc in antea eius honori & voluntati vsque ad mortem immutabiliter contraire: & si contingeret dominum Papam vita decedere, neminem se nisi de illis qui coniurauerant, in pontificem eligere. Circumpositos insuper episcopos, ne alicui electo in quem Siculi secta consentiret, in consecratione manus imponerent, iuramento nihilominus constrinxerunt. Postmodum iam sæpedicto patre nostro Adriano Anagniæ Kal. Septemb. defuncto, omnes illuc conuenimus: & cùm de corpore siue ibidem tumulando, siue Romam

Sal. An. 1159. *mam deferendo, non parua contentio oriretur, tandem Romam corpore deportato, prius in verbo veritatis tale pactum vnanimiter fecimus, & scripto mandauimus, quale nunc sequitur: In nomine domini amen. Conuenerunt episcopi, presbyteri, diaconi, Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & promiserunt sibi inuicem in verbo veritatis, quod de electione futuri pontificis tractabunt secundum consuetudinem istius ecclesiæ, scilicet quòd segregentur aliquæ personæ de eisdem fratribus, qui audiant voluntatem singulorum, & diligenter inquirant, & fideliter describant, & si Deus dederit quòd concorditer possimus conuenire, bene: sin autem, nullus procedat sine communi consensu, & hoc obseruetur sine fraude, & malo ingenio. Tali pacto in verbo veritatis firmato, post humatum corpus in ecclesia beati Petri, ad eligendum pontificem conuenimus: & iuxta prædictam consuetudinem personas, quæ singulorum voluntates diligenter inquirerent, & audirent ac describerent, segregauimus. Sed cùm propter conspirationem aduersæ partis electio lentè procederet, tertia die ferè transacta, ad hoc tandem deuentum est, quod* XIV. *cardinales ex aduerso, qui sacramento constricti tenebantur: Rolandum cancellarium nominauerunt. Nos autem* IX. *numero, qui nefandi iuramenti exortes eramus, venerabilem fratrem nostrum Octauianum presbyterum cardinalem, virum vtique honestum & religiosum, ad regimen apostolicæ sedis, & ad concordiæ & pacis vnitatem inter ecclesiam & imperium reformandam ac conseruandam dignum & vtilem esse cognoscentes, elegimus. Cùm res taliter ageretur, & partem contrariam pactum quod in verbo veritatis firmatum fuerat, penitus transgredi volentem sentiremus: pactum supradictum illis ad memoriam reducentes, auctoritate Dei omnipotentis, & omnium sanctorum, atque nostra, eis penitùs interdiximus, ne absq. communi consensu omnium, sicut in pactione continetur, vllatenus aliquem immantarent: & Rolandum cancellarium eadem auctoritate ne susciperēt, nihilominus prohibuimus. Qui dum verba & ammonitiones nostras vilipenderent, & Rolandum cancellarium manto festinarent induere, nondum tamen illo induto: nos illorum malitiæ potiùs contraire quàm consentire volentes, & quod malè conabantur, minimè permittentes, ad petitionem populi Romani, electione vniuersi cleri, assensu etiam totiùs ferè senatus, & omnium capitaneorum, baronum, nobilium, tam infra vrbem quàm extra vrbem habitantium, nostrum electum manto induimus, & intronizatum in sede beati Petri collocauimus, inde ad palatium eiusdem, acclamante vniuerso populo, hymnum Deo decantante clero, & omnibus solenniter adimpletis, honorificè deduximus. Aduersæ verò partis cardinales retrocedentes, in castrum beati Petri se contulerunt, ibique per dies octo, & amplius inclusi permanserunt. Inde postmodum per senatores educti, extra vrbem secesserunt, &* XII. *posteà die, quod à seculo non est auditum, in castro nomine Cisterna, intra Aritiam & Terracinam, Rolandum cancellarium immantauerunt, & in sequenti dominica execrauerunt: ac continuò mittentes nuncios per vniuersam Italiam, episcopis, ne ad consecrationem nostri electi venirent, penitùs dissuaserunt, minantes illis excommunicationem & depositionem in perpetuum. Qui tamen in prima dominica mensis Octobris, auctoritate Dei honorificè consecratus est. Rem qualiter facta est, vestræ fraternitati insinuauimus, nihil præter veritatem adnectentes, teste Deo, qui falli non potest, & si angelus de cœlo aliud euangelizaret, à veritate penitus aberraret. Veruntamen multa quæ facta sunt omittentes, ista prout breuius possumus, vobis significamus, ne prolixiore pagina aures vestras oneraremus. Hæc itaque animaduertat vestra fraternitas, quàm deuotissimè obsecramus, & admonemus modis omnibus quibus possumus exhortamur in domino, quatenus neq; per sermonē neq; per epistolā à vestro sēsu moueamini, sed in veritate nobiscum firmi & immobiles permaneatis.*

Cum vterque itaque ius suum tueri satageret, *Alexander* quod à pluribus creatus, & ante *Victorem* consecratus; *Victor*, quod veste Pontificia prius indutus, & tanquàm Pontifex cleri populique solemnibus cultus, non ad euersionem imperij, vt cum Siculo conspirantibus Cardinalibus *Alexandri*, electus fuerat *Rolandus*; literis, amicis enixè certabant, vt Cæsarem in sui partem traherent, vt & Regem Anglorum, Gallorum, Hungarorum. In Anglia causam Alexandri agebat Arnulphus Episcopus Lexouiensis, vt ex epistola eiusdem *Arnulphi* ad *Alexandrum* sequente.

Benedictus Deus & pater Domini noster Iesu Christi, qui Ecclesiam suam, immacula-

Sal. An. 1159. *tam scilicet Sponsam dilecti Filij sui mirabili semper benignitate diligit et conseruat. Licet enim ipsam aliquibus quandoque vexari patiatur iniurijs; facit tamen cum tentatione prouentum, vt possit sustinere, nec vnquam portas inferi aduersus eam præualere permittit. Neque enim expedit, vt continuæ prosperitatis status eam insolentem reddat, vel otiositas negligentem: sed humilitatem conferet afflictio, et vexatio tribuat intellectum. Et ei quidem omnia cooperantur in bonum, dum ipsa tamquam aurum in fornace probatur: et ad augmentum coronæ cuncta proficiũt dum eam vis aduersitatis fortiorem reddit, et malignitatis infestatio cautiorem. Ipse verò miserator et misericors Dominus ad tempora tribulationis viros virtutis et consilij prouidet et præformat, qui temeritatis audaciam repellere valeant, et malignitatis astutiam nouerint declinare. Quod in sanctæ et gloriosæ recordationis Innocentio Papa satis euidenter apparuit, qui extollentem se aduersus omne quod dicitur, aut quod colitur Deus, deiecit hæreticum, quem nobilitas generis, quem diuitiarum cumulus, quem peccatrix eloquentia, quem prudentia sæcularis, quem denique sæcularium hominum fauor publicus attollebat. Præualuit in athleta Dei veritas falsitati, et humilitati robustæ superba cessit ambitio, et de iniquitate iustitia triumphauit.*

Vidimus siquidem ipsum exaltatum et eleuatum sicut cedros Libani: et transiuimus, et ecce non erat: quæsiuimus, et non est inuentus locus eius, quia nec inter mortuos tumulum, neque titulum meruit sepulturæ, Dominus autem sublimauit cornu Christi sui, vt in eo vnitas Ecclesiæ reformari posset, et regnum ipsius omnibus dominari.

Memini ego, nec id à vestra reor excidisse memoria, quanta ad mandata eius Principes reuerentia mouerentur, quam sublimis extiterit, quantaque maiestate refulserit Ecclesia, quantum in diebus eius religio munda et immaculata profecerit, adeo vt plures hodie Religiosorum deserta contineant, quam ferarum olim habuerint bestiarum. Arbitrabatur ille ad regendos homines vtendum potius sobriæ seueritatis disciplina, quam remissæ misericordiæ lenitate, Deo potius quam hominibus placere desiderans, ne ob gratiam hominum coram Deo posset contemptibilis apparere. Vnde et virtus eius semper inter aduersa maior enituit, nec tanta postmodum prosperitatis eius insignia claruerunt, quanta præcedentis aduersitatis adhuc magnalia celebrantur. Neque enim confidebat in homine, neque carnem ponebat brachium suum; sed potius confidebat in Domino, & erat Dominus fiducia eius.

Porro schismata hæc in Ecclesia Romana frequentius accidiße, etiam Lateranensis palatij picturæ demonstrant, vbi Catholicorum Patrum pedibus pro scabello schismatici præsumptores adscripti sunt, vbi superborum & sublimium colla sapientia propria virtute conterit & conculcat. Quod sane ea ratione factum, vt sanctis Patribus cedat ad gloriam victoriæ testis adscriptio, in qua præsumptores illi vel compressionis pœnam sustinent, vel præsumptionis veniam deprecantur. Vnde & sancti Apostolatus vestri Cathedra sine scabello esse non debuit, sed nobiliore scabello debuit illustrari. Neque enim incerta vobis est, aut longinqua victoria, sed humilitas verecundiæ vestræ punitur ad tempus, quæ congregatis in Spiritu sancto Patribus distulit obedire. Pari etenim culpæ tenetur obnoxius, qui vocationem Domini præuenit, vel recusat oblatam. Redibit tamen in proximo, Deo volente, serenitas, & modica hæc ad radios veri Solis nebula dissoluetur, redintegrata vnitate Catholica, ab omni parte pedibus vestris vniuersitas fidelis occurret. Interim autem quæcumque cæteros studia remorentur, quibuscumque desiderijs profana trahatur ambitio, quantacunque temeritate detestabilis erumpat inuidia; ego minor licet omnibus, non minore tamen gaudio quam cæteri gloriam vestræ promotionis amplector, & vos Apostolum Christi, Petri Vicarium, Pastorem & Episcopum omnium, qui Christiano nomine censentur, agnosco, & vobiscum Catholicam profiteor vnitatem.

Gaudeo itaque, quoniam desideratus dies, dies scilicet exultationis illuxit, quo reuera restitutam credimus virtutibus gratiam, virgam vitijs, terrorem Principibus, Ecclesiæ libertatem. Gaudeo, inquam, quia ex hoc nunc sermo Dei non erit alligatus, sed verbum eius, quod in ore vestro verum est, quod impossibile credebatur, facili consũmabit effectu. Properassem igitur iam ad pedes vestræ Beatitudinis amplectendos, vt ariditatem meam quasi copiosior de proximo benedictionis vestræ rigaret vbertas, nisi me zelus vtilitatis vestræ maxime

Sal. An. 1159. *xime tenuisse. Ex quo etenim promotionis vestræ auribus nostris veritas, & oppositæ præsumptionis error innotuit, festinaui ad nostri notitiam Principis id perferre, vt vacantem animum eius fauore vestro, quibus debebam persuasionibus occuparem, ne nos qualibet occasione malignitatis astutia præueniret. Facilius etenim est animos occupare vacantes, quam ipsos à conceptis affectibus reuocare. Hæsit ille aliquamdiu, sed statim operante Spiritus sancti gratia confirmatus, nullum se alium quam vos suscepturum hilari constantia, constantiq; simul hilaritate promisit.*

In quo cum proxime de differenda vestra susceptione Imperatoris literas accepisset, cui discurrentibus inuicem literis & Legatis plurima videtur charitate conuinctus: ne preces eius spreuisse, & in præiudicium eius festinasse videretur, generale quidem suppressit edictum; sed nequaquam manus aut linguam à literarum nominisque vestri veneratione continuit, neque quemquam nostrum voluit continere. Arbitratus est siquidem minus valituram pro vobis edicti iactantiam, quam operis veritatem. Firma apud eum est & indubitata vestri Apostolatus auctoritas, atque in quamcunque partem cor prædicti Principis fuerint inclinatum, iste proculdubio non sequentur errantem. Mei autem studij erit, omnes circa eum quasi vigilias obseruare, ne ora loquentium iniqua conualeant, sed ipse in vestra, sicut semel incœpit, obedientia perseueret. Felicem enim me inquam, si vnquam hoc vel in alio beneficentiæ vestræ gratus inueniat, vt deuotionis meæ saltem inter cœteros aliquando velit vestra dignatio reminisci. Vestrum quoque est, quoties refulget occasio, pronuncias omnes frequentibus visitare mandatis, vt ab omni parte nomini vestro & obediētiæ pariter assuescūt: quia nō erit qui vel literas non recipere, vel mandatis audeat obuiare.

clI Interea *Alexander* ad Reges miserat legatos; *Antonium* tit. S. Marci, *Vvilhelmum* tit. S. Petri ad vincula, *Oddonem* S. Nicol. Card. ad partes Gallicarū & Hispan. *Iulium* Ep: Prænest. & *Petrum* S. Eustachij Diac. Cardin. ad Hungaros. Ad Imperatorem Byzantinum *Tiburtium* cum *Ardeuico* seu *Friderico* S. Theodosi Diac. Qui ad Anglos, & Gallos missi fuerant, honorificè sunt recepti, vt testatur *Arnulphus* in epistola ad Cardinales cuius titulus.

Ad Cardinales Romanæ Ecclesiæ, & de electione Domini Papæ Alexandri. clII

QVam vtilis apud Principes nostros ad agnitionem sancti Apostolatus reuerendissimi domini & Patris nostri Alexandri Papæ diligentia nostræ deuotionis extiterit, ad notitiam vestram fidelium relatione peruemiet, aut peruenit. Neq; enim necessaria mihi est in hac parte iactantia, vt rei vobis veritas innotescat, quoniam me etiam dissimulante, latere non poterit, quod Northmannia tota mirata est, & ipsa de longinquo nihilominus Anglia recognouit. Bene autem mihi, quia iam fructum diligentiæ huius præmiumque laboris accipio, quoniam mihi salua est gloria mea, testimonium scilicet conscientiæ meæ, penes quam gratiæ Apostolicæ plenitudinem & indubitatam diuinæ benedictionis percipio veritatem. Gaudeo itaque, sciens me reuera matris meæ gremio contineri, ipsiusque sacris foueri complexibus, & sinceris vberibus allactari. Gaudeo, inquam, cognoscens, quam obstinato schismatici miserandæ cæcitatis claudantur errore, quorum oculos circumfusæ lucis radij non illustrant, sed ipse potius excedens manifestæ fulgor claritatis offundit. Indicati sunt, debitamque commissi reatus excepere sententiam, quos Ecclesia tamquā degeneres satanæ tradidit in interitum carnis, & à Catholica depulit vnitate. Neq; caret executione sententia, sed indilato mancipatur effectui, cū eos interim & cōscientia torqueat, et imminēs quotidie præualētis Ecclesiæ triūphus affligat.

Porro benignus Ecclesiæ suæ sapiētia diuina prouidit, manifestā faciens omnibus veritatē, vt nec simplicitas ignorātiam, nec malignitas probabile quidlibet valeat allegare. Si enim eos quos ab vnitate Catholica profana seiūxit ambitio, numerus, vel opinio, vel quælibet electionis forma defenderet: aliqua fortassis erroris materia cōtrahi potuisset. Sed tres tātū de tota vniuersitate seducti sūt, & hi sane, quos magis supportare uidebatur Eccl. quā in aliquo de eorū industria gloriari, quia scilicet eos nec virtutis elegātia, nec literarū peritia cōmendabat. Nūquid enim is, qui inter eos ætate præcedebat et ordine (Tuscul. loquor) horam quietis & prandij solitus obseruare, Epicurus alter reputabatur, ab omnibus omnium negligens, nisi alicuius forte quod oblata sperati prouētus auspicatio preueniret? Quod adeo verū est, vt cæteris laborantibus, solus præmature, sicut dicitur, ab

Sal. An. 1159. electione discesserit, quoniam hora prandij videbatur instare, ne auidus desiderio suo fraudaretur exactor, & inania aduersus negligentes manus inciperent viscera murmurare. Alius affectatæ Cancellariæ confusus opprobrio & alienæ prælationis honore deiectus, conceptum de inuidia personale odium in Ecclesiam conuertere temeraria malignitate præsumpsit. Tertius vero solius inter alios perituræ priuilegio carnis exultans, arbitratus est nihil negandum sanguini, nihil sacris Canonibus deferendum. Neque enim potest debitam eis exhibere reuerentiam, quos ignorat. Ideoque similem sibi brutum brutus elegit, vt in vtroque sibi inuicem de pari litterarum imperitia responderet.

Sed & Apostolicæ seueritatis eos disciplina terrebat, ne eorum præcipitem cohiberet audaciam, & vagos temerariæ cupiditatis frænaret excursus. Hic numerus, hæc tanta peritia, hoc tam venerabile sanctumque collegium, ecclesiam Dei, immaculatam scilicet Sponsam dilecti Filij sui, renitentibus vniuersis, affectauit ad propriam pertrahere voluptatem, & à dextris Regis ad detestabiles satanæ transferre complexus. Visa tamen totius fere vniuersitatis concordia desperati, ad vnitatem statim redituri fuerant vel inuiti: sed stupentibus ipsis, ideoque cessantibus, schismatici maioris diutius effrænata non tulit ambitio, præparatoque furtim, sicut dicitur, pluuiali de manibus offerentis arrepto, in humeros suos tanta festinatione coniecit, vt hærentibus collo fimbrijs, pauimentum lamberet pars superior indumenti. Sic indutus ad Cathedram, nullo adhuc etiam prædictorum comitante, cucurrit: nomen ipse sibi Victoris acclamans, & ad suffragandum sibi & decantandas laudes præparator impudenter exhortans. Mirum spectaculum, nec manifesto carens futuræ veritatis auspicio, scilicet quod die ei in ruinam quandoque vertetur ascensus, sicut ipsa præsumptæ chlamydis inuersa conuersio præsignabat.

Interea reseratis ecclesiæ foribus, infame illud Maledictorum genus irrupit: hoc enim cognationis illius vetus agnomen est, de qua ad effundendam benedictionem in omnes gentes Pontifex dicebatur assumi. Qualiter autem de stirpe maledictionis possit benedictio propagari, facile non apparet, præsertim per istum, in quo vetustæ maledictionis opprobrium, merita contractæ nouiter execrationis attollunt. Discurrentibus igitur armatis, cœpit per ecclesiam quasi quædam theatralis scena disponi, dum parietes fulgor illustraret armorum, & lasciua quasi triumphantium acclamatio resultaret. Horum manibus denique pluuiali composito, ad palatium vsque perductus est, comitantibus his, paucisque sacerdotibus, quorum infamis quæstus est simplicitatem peregrinorum eludere, & assiduis altare beati Petri sacrilegijs infestare. Porrò hæc initia eius non sunt meliore gauisa processu, si quis vel emendicatæ execrationis ordinem, vel redemptam laicæ gratiam potestatis exquirat. Nonne enim sacrilegij facinus de maiori cumulum iniquitate contraxit, cum simoniacam constet intercessisse per omnia prauitatem, sicut refusa Senatui populoque Romano pecunia, publicisque palam ædificijs impensa conuincit? Sed & hoc immanius est, quod redemptam sanguine Christi prostituit libertatem, quatenus Ecclesia, quæ iure suo cunctis semper est dominata Principibus, Officialis sui manciparetur obsequio: quo & incomparabilis priuilegium maiestatis amitteret, & ad miserabilem statum conditionis nouissimæ deueniret. Et nos quidem non potuimus hæc oculis præsentibus intueri, sed veritas ad nos per eos qui viderunt fideli relatione peruenit. Quod autem publicè gestum est, multorum nobis testimonium potuit confirmari, præsertim cum testes præreptæ dignitatis honore præfulgeant, & simplex absolutam reddat concordia veritatem.

Hac igitur parte de qualitate negotij, & personarum meritis æstimata: iucundum mihi est ad partem alteram oculos animumq; conuertere, & opus eorum qui elegerunt, per singulas partes toto mentis gaudio contemplari eique referre gratias, qui sancto collegio vestro prudentiam contulit & virtutem, qua & serpentis declinare malitiam, & grassantis superbiæ valuistis repellere prauitatem. Sed neque nomen partis tantilla eorum meretur exceptio, nec vniuersitatem nostram partis decet appellatione censeri, quia perditorum segregatio numerum non minuit electorum, nec detrimentum sentit area domini, si granis manentibus paleæ ventilabro purgante discedunt. Igitur omnia recensenti manifestum, quod sanctitatis zelus consecrauit initia, processum iuncta prudentiæ fortitudo direxit, patientia

tientia debito consummabit effectu, pacem Deo volente, perseuerantiæ fides inconcussa præstabit. Nihil hic carnale, nihil terrenum, nihil vestri ad priuatam vtilitatem oculi respexerunt, sed ad commune bonum, & honorem Ecclesiæ totis vos constat anhelasse desiderijs, totis viribus insudasse. Prædicabitur itaque nomen vestrum, & à mari vsque ad mare excellentiæ vestræ gloria personabit, formamque dabit posteris & exemplum, ne à iustitia & veritate persecutionis cuiuslibet errore discedant. Ad hæc Spiritus quoque testimonium perhibet spiritui nostro, quia nobiscum schismaticum illum publica omnium conscientia respuit & condemnat, & electum nobis Antistitem sinceræ charitatis & reuerentiæ bracijs amplexatur. Opera siquidem illius manifesta sunt, opera scilicet maledictionis & scandali; opus autem istius in benedictione est, & fauor eius in gentes quotidie conualescit. Corda enim omnium nobiscum sunt, eorum etiam, quorum linguæ nobis qualibet sæculari necessitate reclamant: adeo vt si nondum de corporibus, de cordibus tamen omnium verum sit, Ecclesiam triumphasse.

Sal. An. 1159.

Nonne enim in eos, qui ab hac fidei vnitate dissentiunt, vltio diuina manifeste procedit, & voluntas eius euidentibus indicijs declarata patescit? Nonne Princeps ille, nempe Fridericus, *cui similem à multo tempore Roma non habuit, cuius Dominus apprehendisse dexteram dicebatur, cuius fere vsque ad remota Orientis terror excesserat, à die susceptionis Octauiani diuino cœpit iudicio reprobari, adeo vt hi, quos ante securos mœnia non reddebant, congredi cominus ausi sint, & ei de prosperitate successuum insultare? Reuera digitus Dei est hic, dexteræ Excelsi repentina mutatio, parcentis adhuc, & in ira corripere differentis. Vtinam saperet, & intelligeret, & nouissima prouideret, quia tot detrimenta præsentium quædam sunt indicia futurorum.*

Omnibus igitur ab initio rite perspectis domini & patres mei, magna vos conuenit exultatione gaudere, quod de omni carne singulariter estis ad hoc tempus electi, per quos Fidei veritas, per quos forma iustitiæ, per quos Ecclesiæ libertas inconuulsa seruetur. Quod enim nos in hac vobiscum vnitate consistimus quod hæreticam prauitatem cum suo detestamur auctore: vobis debetur gratia, qui cœpistis, à quibus nos auctoritatem duximus & exemplum. Ipsi itaque duces nostri, ipsi reuera de fortissimis Israel estis, quibus lectulus Salomonis datus est propter timores nocturnos fidelibus excubijs ambiendus. Ad vos, velut ad lucernam super candelabrum positam, Orientalis pariter & Occidentalis concurrit Ecclesia, sed & ad insulas quæ procul sunt, sonus veritatis exiuit, à quibus tamquam à finibus terræ, plerique iam per discrimina multa venerunt audire sapientiam Salomonis. Licet enim nos plurima locorum spacia disiungant, charitas semper indiuisa coniungit, quos vnus spiritus, vna fides, vna confessio dirigit ad salutem. In hac decreuimus vobiscum constantia permanere, in hac vobiscum viuendum est, in hac, cum voluntas diuina decreuerit, moriendum: quia neque mors, neque vita, neque aliud vmquam ab huius nos sententiæ professione seiunget.

Interim si domino nostro & vobis nostram non possimus præsentiam exhibere, aliqua tamen ex parte supplet deuotio charitatis absentiam, quoniam venerabilibus patribus nostris Sedis Apostolicæ Legatis assistimus, cum eis toto studio sanctæ Romanæ Ecclesiæ vtilitatibus insistentes. In quibus tanta refulget Apostolicæ sanctitatis & doctrinæ perfectio, vt eis plus gratiæ merita contrahant, quam terroris reuerentia disciplinæ. Viri sunt, quorum sanctitatem miratur populus, sapientiam Clerus vsquequaque collaudat, ad virtutem seueritatis Principes expauescunt. Ad summam, tanta omne opus suum mansuetudine temperant, vt neque seueritas disciplinæ pereat, & in omni parte sanctæ Romanæ Ecclesiæ gratia conualescat.

Porro super facto illo, in quo Regem Francorum aduersus eos scandalizatum audistis, prorsus excusabiles sine omni dubitatione credatis, quia numquam ad consensum dispensationis illius pertrahi potuissent, nisi eos inexpugnabilis necessitas, & inestimabile bonum recompensationis ilico venturæ traxisset. Conuenerant siquidem ex mandato Regum venerabiles de regno vtriusque personæ, vt de Romani Pontificis susceptione tractarent, de quo nihil adhuc publice fuerat constitutum. Stabant itaque fratres illi, causam Ecclesiæ non sine magno discrimine prosequentes, quoniam apud plerosque fauor iniquitatis conualuerat, adeo vt qui manifestæ repudium veritatis suggerere non audebant, differendum potius, sæculari

Sal. An. 1159. *culari quadam astutia prædicarent: euentum scilicet rei dubiæ potius expectandum; quam subijciendam fortuitis casibus tantorum Principum maiestatem. Non oportere eos temeritate nimiæ festinationis inuolui, quos securius illæsos sola poterat expectatio conseruare, Romanam Ecclesiam semper onerosam extitisse Principibus, iugum aliquando data occasione ponendum, donec cupiditatis pœnas ambitio detestanda luisset. Soluendum morte alterutrius quæstionis incertum, atque interim posse religione Episcoporum per singula regna sufficere, donec diuina voluntas signis euidentioribus appareret. Accedebat Legatorum Imperatoris & Cardinalium, maledicti scilicet Ioannis, & Guidonis instantia, quibus dari videbatur de modica dilatione triumphus, si fratres vestros vel ad modicum tempus quælibet occasio suspendisset.*

Præterea cum animos Regum in fauorem domini nostri omnium conscientia crederet inclinatos: in partes Imperatoris cessisse dilatione præstita crederentur, & paulo minus detrimenti suspicio, quam notitia forte veritatis afferret. Sed & Rex Francorum rei definitionem Regis Anglorum voluntati commiserat, nihil se facturum publice contestatus, nisi quod ipsius ei sententia prædictasset. Præualuerat itaque consilium dilationis, vt quanto spatiosius, tanto vtilius vtrique Regi posset esse consultum, atque interim aliqua possent de ipsis euentibus auspicari. Quia igitur de arbitrio Regis Anglorum tota causa pendebat: exaudientibus erat potius quam seueritatis alicuius austeritate terrendus, de cuius simplici fauore in momento Francorum, Anglorũ, Hispaniæ, Hiberniæ, & nouissime etiam Noruegiæ regna cepistis. Sed & vnde quis orituram super eo præsumpsisset offensam, quo ab initio pro bono pacis, scripto etiam interueniente, Regum sanctitas, religio Præsulum, Principum fides, populi congratulatio deuota firmauit, nec rei efficientiam communibus regulis, sed quod magis accelerari posset, ecclesiasticæ potius indulgentiæ destinauit? Quod si quid indulgentia contra eisdem regulas constat esse delictum: nihil tamen criminis intercessit, vulnusque modicum totius operis sanitas asseruata compensat. Hic certe zelus eorum, hæc fuit dispensationis intentio, quam non vltronea voluntas obtulit, sed importunitas necessitatis extorsit: quoniam si ea die sermo non fuisset consummatus in bonum, proculdubio fratres vestri repulsam diutinam vel perennem sub dilationis imagine reportassent.

Scripsit idem *Arnulphus* ad Io: Neapolitanum, & *Vuilhelmum* Papiensem Cardinalem. clIII

Audita S. R. E. turbatione, condolui, quia dolorem matris audire sine compassione non poteram filius specialis. Mihi enim dolor ille specialius incũbebat, quem ipsa semper hactenus tanta charitate dilexit, tãta familiaritate dignata est, tot beneficijs & honoribus illustrauit. Postmodũ autẽ audito, in cuius persona omniũ fere vota cõuenerant, mœrorẽ gaudio, plorationem cithara, vocẽ planctus organo cõmutaui. Gauisus si quidem sum paucos à generali concordia desciuisse, quorũ numerus nihil aut parum vnitati Catholicæ poterit derogare. Gauisus, inquã, quia ei rerũ sũma commissa est, per quẽ facile restaurãda libertas ecclesiæ creditur et honestas. Porro mea non fuit interim otiosa deuotio, sed apud eos, in quorũ oculis Deus mihi dedit aliquid auctoritatis & gratiæ causã Ecclesiæ peroraui, & Principẽ nostrũ Regẽ Anglorũ, in fauorẽ Patris huius primus & solus, adhibito quod oportuit instantiæ, confirmaui. Profecto venisse iam ad pedes Apostolicæ beatitudinis amplectendos, & miscendum desiderabile cum vestra charitate colloquium, nisi belligerante in partibus nostris Principe, multis me importunitatibus necessitas improba detineret. Vestræ itaque benignitatis erit & gratiæ, absentiam meam interim apud eum vestra supplere præsentia, obsequiumque meum, si aliqua videbitur parte opportunum, offerre, quoniam ad omne quod paucis mihi fuerit apicibus indicatum, paratus sum ei & vobis tota deuotione totam impendere facultatẽ.

Qui verò ad Orientales missi fuerant, non facile vota habuere propitia. Io: Cardinalis tit. S. Io: & Pauli legatus *Alexandri*, apud Billium, *Vuilhelmus Tyrius archiepiscopus*, cum quibusdã Ianuensibus applicuit. clIV

Volens igitur impetrata licentia, tamquam Legatus in regnum introire: prætentauit domini Regis & aliorum Principũ tam ecclesiasticorum, quã sæcularium mentes, quidnam de eius ingressu sentirent. Diuisus enim erat (vt prædiximus) occasione schismatis oborti pene orbis vniuersus, alijs domino Alexandro Papæ, alijs parti oppositæ fauentibus. Vnde post multam deliberationem mandatum est ei ex parte

te

Sal. An. 1159. *te* Regis, *vt subsisteret, nec in Regnum præsumeret ingredi, quousque cum Prælatis ecclesiarum & regni Principibus pleniore deliberatione ei de communi consilio mandaretur, quid eum facere oporteret. Interim ergo conuocatis apud Nazareth tam domino Patriarcha, quam reliquis ecclesiarum Prælatis, de Principibus quoque nonnullis cum domino Rege assistentibus: cœperunt deliberare, quid in tanta ambiguitate facto esset expedientius. Omnes enim Orientis pontifices de vtroque Patriarchatu in neutram partem manifeste declinauerant: in occulto tamen alijs huic, alijs illi suum fauorem præstantibus.*

Factum est autem, sicut in talibus solet contingere, quod dissentientibus ab inuicem, & votis eorum in plura distinctis, alij dicerent, quod dominus Alexander & eius Legatus susciperetur, vtpote causam fouens potiorem; quorum princeps erat dominus Petrus prædecessor noster Tyrensis Archiepiscopus. Alij è conuerso domini Victoris causam præferentes, & eum semper regno amicum & tutorem fuisse asserentes: Legatum nullo modo recipiendum esse censebant. Rex autem mediam viam quamdam sequens cum suis Principibus & ecclesiarum quibusdam Prælatis, timens ne Episcopi inter se diuiderentur, & scinderetur Ecclesia: persuadebat neutram partium recipiendam esse: Legato vero, si tamquam peregrinus orationis gratia absque insignibus legationis ad loca sancta vellet accedere, dandam esse licentiam, & concedendam libertatem moram in regno faciendi vsque ad primū transitum; ex tunc ei redeundum esse. Allegabat etiam, & dictorum suorum causa subiungebat & rationem, dicens: Schisma recens est, nec dum orbi innotuit, vter eorum causam foueat potiorem: periculosum autem esse, in re dubia partem sibi ex sententia deligere, & de re incerta definitiuam præcipitare sententiā Præterea nec Legato opus esse in regno, qui ecclesias & monasteria grauet impensis, extorsionibus attenuet. Hæc erat domini Regis sententia: quæ licet vtilior videretur; tamen præualuit eorum sententia, qui Legatum esse recipiendum asserebant. Vocatus igitur in regnum venit; multisque, quibus aduentus eius placuerat, postmodum fuit onerosus.

clv Quia decimas debitas Ecclesiæ Romanæ voluerit exigere. Ipse Græcorum Imperator *Manuel* nonnisi redimendi Imperij aduersùs Latinos, & Orienti submittendi Occidentem spe illectus, aduersùs *Fridericum* Imperatorem, susceperat *Alexandrum*, licet vt *Ludouici* Francorum Regis preces exaudiret, in partes venire diceret *Alexandri*, in epistola sua ad *Ludouicum* Francorum Regem. clvi Excitat. tom. 10. Concil.

Porrò *Fridericus* ab *Alexandri* rationibus alienus, religionis specie, potius, quàm zelo inane vulgauit decretum, quo Pseudosynodum, ad anni sequētis Epiphaniæ octauam, Papiæ indixit, & *Alexandrum* iuxta ac *Victorem*, per Pragensem ac Verdensem Episcopos, ipsumque *Vvitelspachium* citauit, de lite Pontificia Christiani orbis audituros iudicium. *Auctoritatem autem congregandi Concilij* (ait Radeuicus c. 54.) *exemplo antiquorum Imperatorum, Verbi causa, Iustiniani, Theodosij, Caroli sibi congruere putans, litisque decisionem legitimam esse non posse, nisi partibus hinc inde congregatis considerans, ad citationem amborum, venerabiles viros, & prudentes, Danielem Pragensem, & Hermannum Verdensem Episcopos dirigit, cum literis, quarum exemplar hoc est.* clvii Imper. synodum indicit. Citat ad Concilium Papam, & Antipapam.

Imperatoris epistola ad Rolandum, & cæteros Cardinales. clviii

Fridericus Dei gratia Rom. Imper. & semper Aug. Rolando Cancellario, cæterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, salutem & omne bonum.

QVoniam diuina præordinante clementia, Romani Imperij gubernacula suscepimus, oportet vt in omnibus vijs nostris, ipsius legem custodiamus, cuius munere, cuius voluntate dignitatis nostræ apicem adepti sumus. In hoc itaque sacratissimo proposito constituti, cum omnibus Ecclesijs in imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tantò propensiùs debemus prouidere, quantò ipsius cura & defensio à diuina prouidentia creditur nobis esse commissa specialiùs. Ea propter de discordia, quæ in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimùm dolemus, timentes ne occasione huius schismatis ecclesia Christi sanguine redempta debeat dilacerari, præsertim cum robur ecclesiæ foris titubare videatur, quoniam vnitas ipsius, scissura domestica interius dilaniatur. Vt autem huic pesti competens & Deo gratum exhibeamus remedium, religiosorum virorum consilio generalem

Sal. An. 1159. *lem curiam & conuentum in octaua Epiphaniæ Papiæ indiximus celebrandam. Ad quam euocauimus totius imperij nostri & aliorum regnorum, scilicet Angliæ, Franciæ, Vngariæ, Daciæ, archiepiscopos, episcopos, abbates, & viros religiosos, ac Deum timentes, quatenus remoto omni seculari iudicio, hoc tam magnum ecclesiæ negotium ecclesiasticarum tantùm personarum sententia ita sopiatur, vt & Deo debitus exinde honor deferatur, & ecclesia Romana sua integritate & iusticia non possit à quoquam priuari, vel status vrbis, quæ caput imperij nostri est, inquietari. Proinde eruditioni vestræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis, & totius ecclesiæ catholicæ præcipimus, vt ad eandem curiam siue conuentum veniatis, ecclesiasticarum personarum sententiam audituri & recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac curia nec amore, nec odio alicuius personæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem Dei, & ecclesiæ suæ vnitatem. Quòd si ad tam celebrem ecclesiæ conuentum examinationis causa venire volueritis, charissimi principes nostri & ecclesiæ catholicæ Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, patres & episcopi venerabiles, quos de palatio nostro ad vos transmisimus, vnà cum comite Palatino, consanguineo nostro, alijsque legatis nostris, securum vobis conductum præstabunt. Si verò iusticiam Dei & ecclesiæ in tam solenni conuentu recipere nolueritis, videat Deus, & iudicet. Nos autem ipsius fauente gratia, qui dat salutem regibus, iusticiam Dei, quæ nullum magis quàm Imperatorem Romanum decet, prosequemur.*

clix Scripsit etiam ad Episcopos Transmontanos, eos inuitans ad concilium.

FRIDERICI
Epistola ad Episcopos Transmontanos.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Herimanno Brixinensi episcopo salutem, & omne bonum.

QVòd in passione sua Christus duobus gladijs contentus fuit, hoc in Romana ecclesia, & in imperio credimus mirabili prouidentia declarasse, cum per hæc duo rerum capita & principia totus mundus tam in diuinis, quàm in humanis ordinetur. Cumque vnus Deus, vnus Papa, vnus Imperator sufficiat, & vna ecclesia Dei esse debeat, quod sine dolore dicere non possumus, duos apostolicos in Romana ecclesia habere videmur. Defuncto itaq; Adriano Papa, in Kalend. Septemb. Cardinales, qui columnæ immobiles esse videbantur, quibus sancta & vniuersalis firmissimè inniteretur ecclesia, non quæ Dei sunt, sed sua quærentes, & vnitatem ecclesiæ scindentes, duos pontifices elegerunt, & ambos consecrauerunt. Pro tanta namque & tam perniciosa ecclesiæ iactura, tota nimirum Italica ecclesia conturbatur, & dissensiones schismate orto in capite, iam in inferiora membra defluxisset, & totum ecclesiæ corpus defedasset, nisi nos consilio & auxilio religiosorum virorum, qui spiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati iusticiæ rigorem opposuissemus. Ne itaque in tantæ discrimine discordiæ vniuersalis ecclesia periclitari possit, Romanum imperium, quod ad remedium tam perniciosi morbi diuina clementia prouidit, vniuersorum saluti debet solicitè prouidere, & ne tanta mala in ecclesia Dei, præemineant, futuris casibus solerter obuiare. Coadunatis itaque in vnum omnibus episcopis, tam Italicis, quam Teutonicis, cæterisque principibus, ac viris religiosis, qui zelum Dei & ecclesiæ habere videbantur, quod facto opus esset diligenter inuestigauimus, ex decretis Romanorum pontificum, & statutis ecclesiæ veraciter accipientes, quòd exorto schismate in Romana ecclesia ex duorum apostolicorum dissensione, ambos vocare, & secundum sententiam & consiliū orthodoxorum litem decidere deberemus. Ex consilio itaque omnium qui aderant episcoporum, cæterorumque principum, curiam solennem, & generalem conuentum omnium ecclesiasticorum virorum, in octaua Epiphaniæ Papiæ celebrandam indiximus, ad quam ambos qui se dicunt Romanos pontifices vocabimus, omnesque episcopos imperij nostri, & aliorum regnorum Franciæ videlicet, Angliæ, Hispaniæ, atque Vngariæ, vt eorum in præsentia nostra iusto declaretur examine, quis illorum regimen vniuersalis ecclesiæ de iure debeat obtinere. Quia verò ad vnitatem ecclesiæ reformandam sapientia admodum nobis necessaria est, vt ea nequaquam carere valeamus dilectionem tuam attentissimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate ecclesiæ & Imperij, ad prædictam curiam omni occasione remota venias, vt in aduentu tuo vnitas & pax, & tranquillitas ecclesiæ reformetur. Interim autem prædictæ scissuræ in neutram partem assensum tuum declines,

nec tanquam iustam & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ, x. Kal. Nouemb.

Sal. An. 1159. clx

Hisce scriptis; ad *Alexandr. Pontif.* Legatos misit supranominatos, Admissi in *Alexandri* conspectum, nulla eum reuerentia, nedum Pontificis titulo dignati sunt. Sed sub typo superbiæ (ex codice Vaticano *Baronius*) intrantes palatium, sederunt coram Pontifice cum patribus, & fratribus, & literis in medium productis, ex auro bullatis, hoc inter cetera dixerè. *Quod ipse Imperator, audita dissensione, quæ in Romana ecclesia emerserat, personas Catholicas de quinque regnis conuocauerat, ideoque præcipiebat eis ex parte generalis ecclesiæ, vt in octaua Epiphaniæ apud Papiam conuenirent*, nota sequentia ex Baronio, *ad eius præsentiam, audituri & recepturi quod in ea Curia dictaretur* (vel cum *Radeuico* in epistola *Friderici* supracitata) *ecclesiasticarum personarum sententiam audituri & recepturi.*

Cæsaris legati ad Alex. III.

Papam inhonorant.

His auditis, turbati sunt fratres vndique grauioribus malis. Terrebat tam potentis principis persecutio, nec modicum vrgebat, quod idem Imperator *Octauianum* in suis literis Romanum Pontificem, & *Alexandrum Rolandum* Cancellarium nominabat. Constans porrò *Alexander*, & de ecclesiæ libertate solicitus, reposuit, neutiquam esse Imperatoris, citrà Romani Pontificis voluntatem concilia cogere, vel Christi supremum Vicarium ad profanum Imperij euocare tribunal: id enim, præterquàm quod fieri nequeat absque Numinis iniuria & Pontificij iuris violatione, nullius prorsùs esse momenti. *Victor* autem, vt ad certam victoriam, non quasi in ius processurus, *Friderici* voluntati se quacunque obsecuturum ratione respondit. Habito tali responso, indignati sunt episcopi, & contumaciter redeuntes, Signiam accesserunt, & ibi ad *Octauiani* pedes procidentes, adorauerunt eum. Idipsum fecit *Otto Palatinus Comes*, quem cum Teutonicis in Vrbem Imperator legauerat.

Alexandri responsio.

Sal. An. 1160. Radeuicus lib. 2. c.

Ne ad Id. Ianuarias Papiensis ageretur conuentus, fecit Cremensis obsidio, cuius ardorem *Fridericus* sua præsentia volebat intendi. Ergo dilato in Februarium conuentu, summis viribus obsessos vrgere cepit admotis circum machinis & turribus, quas fortissimis impleat militibus, vt tela, faces in eos, qui intus erant, iacerent.

Hæc cum Cremenses quanquam maximo sui detrimento repellerent; demum ad alias artes se contulit. Opportune autem ipsius consilium iuuit quidam industriæ architectus, omnia ipsius machinamenta eousque leui satis momento ludificatus; qui pecunia, vt Cremenses scribunt, corruptus ad ipsum transfugit, ac turres ligneas inusitatæ altitudinis duarum contabulationum effecit, ac pontes ex ijs in muros proijciendos instituit. Quibus perfectis *Fridericus*, qui gattorum, briccolarumq; inanes expertus sæpè conatus erat, vt vltimam, sic asperrimam oppugnationem incœpit. Gattis quippe remotis, diuersis è partibus turres has, quàm proximè potuit, muris admouit, ac milites qui in superiore contabulatione locati erant, oppidanos omni missilium genere propellere, qui verò inferiorem tenebant, pontes, vt demonstratum ab architecto fuerat, in muros proijcere iussit, ac reliquum exercitum in muros disposuit, & singulos, vbi proiectos sensissent pontes, suam què quem inuadere partem præcepit. Cremenses vbi oppidum corona circundatum, turribusque mœnibus admotis omnia personare tubis, armisque senserunt, ab animi virtute præsidium sibi petendum existimarunt. Quippe in muros subeuntes ex gattis suis pontes scindere, milites muro deijcere, & in extremo periculo fidem, officiumque suum probare patriæ contenderunt. Primum qui de ponte in vrbem desiluit, quidam subitò crudelissimè interfecit, cuteque capiti eius detracta in vsum capillatæ galeæ sese induit; alteri manus & pedes præcisi, & per forum fœdo repere spectaculo permissum est. Ipsi tamen fortissimo quoque ex suis aut amisso aut sauciato, debilitati adeo sunt, vt anteriorum munitione relicta, in posteriorē se rettulerint, ac tum primum animis, viribusque deficere, & de salute desperare incœperint. Quod vbi sensit *Fridericus*, concilium, quod in octauam ab Epiphanià indixerat, ne oppugnationis ardorem remitteret, in Quadragesimam distulit, atque acrius oppugnare perseuerauit. Tum Cremenses assiduis prælijs, vigilijsque defessi, ac vulneribus affecti, ad VII. Kal. Feb. capto sui dedendi consilio, colloquij copiam cum Aquileiensi Patriarcha & *Henrico Leone* impetrarunt. Rebellionem eo

Cremensium deditio.

Tom. V. Q no-

Sal. An. 1160. nomine conabantur tegere, quasi arma non odio Cæsaris induissent, sed ne venirent in Cremonensium manus, eumque rogabant, ne eorum odijs ad noxam dederentur, ceteroqui in Cæsaris arbitrio futuri, fidem pollicentes ac perpetuum obsequium. Pax illis data ijs legibus, vt incolumi vita atque libertate oppido excederent, cum ijs dumtaxat rebus, quas vnica sarcina possent efferre. Mediolanensibus & Brixianis qui erant in præsidio arma adempta. Quod opum in vrbe superfuit, à Germano milite direptum cum verò hoc ipsum auiditati satis non esset, tecta igne subiecto cremata. Cremonenses & Laudenses veteri flagrantes odio mœnia fossasq; solo æquarunt. Cæsar triumphantis specie Papiam inuectus, ab oppidanis magno plausu exceptus est.

clxi F R I D E R I C I
Epistola ad Raimundum Ep. Gurcensem.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imper. & semper Augustus, dilecto suo Raimundo Gurcensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum. Dilectioni tuæ significare dignum duximus, quòd Cremam 6. Kal. Febr. diuina nobis auxiliante dextera, deuictam funditus destruximus, ita tamen, quòd habitatoribus suis, vitam tantum suppliciter à nobis postulantibus, in persona propria pepercimus. Quod quia tibi gratum esse indubitanter scimus, mandamus tibi, quàm intimè rogantes, quatenus vnà nobis cum omnipotenti Deo grates condignas agas, & vt is, qui salutem dat Regibus, hostium victoriam nobis tribuat, incessanter implores. Prætereà te scire volumus, quòd in omnibus grauaminibus & aduersitatibus tuis tibi, tãquam dilecto ac fideli nostro, condolemus, & in reditu nostro, vita comite, omnia mala tibi aduersantia sedare intendimus. Data in triũpho Cremæ, 6. K. Feb. clxii

CONCILIABVLVM PAPIENSE. Anno 1160.

clxiii *Tempus erat quo concilium Papiæ indictum, celebrandum fuerat, idque de vniuersis regni partibus, videlicet cisalpinis & transalpinis in vnum collecti archiepiscopi, & episcopi, aliique ecclesiarum prælati pendula expectatione operiebantur. Tum Augustus commonens omnes ieiuniorum & orationum subsidijs ecclesiæ catholicæ causam Deo commendari, cum sacerdotibus, & omni populo auxilium diuinum fida sanctorum intercessione poscebat. Deinde conuocato in vnum concilio, cùm resedisset, ait ad episcopos. Quamuis nouerim officio ac dignitate imperij penes nos esse potestatem congregandorum conciliorum, præsertim in tantis ecclesiæ periculis: (hoc enim & Constantinus, & Theodosius, nec non Iustinianus, seu recentioris memoriæ Carolus magnus, & Otto Imperatores fecisse memorantur) auctoritatem tamen diffiniendi huius maximi & summi negocij, vestræ prudentiæ, vestræque potestati committo. Deus enim constituit vos sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi. Et quia in his quæ ad Deum sunt, non est nostrum de vobis iudicare, tales vos, & taliter in hac causa hortamur habere, tamquam solius Dei de vobis expectantes iudicium.*

Radeu. l. 2. c. 64.

Cùm hæc dixisset, ipse se concilio subtraxit, examen totum ecclesiæ & ecclesiasticis, quæ ibi innumerabiles erant, committens personis. Erant autem circiter quinquaginta archiepiscopi & episcopi: abbatum & præpositorum non erat præ multitudine æstimatio. Legati quoque diuersarum terrarum aderant, spondentes quicquid à synodo decretum foret, indubitanter à suis recipiendum.

Decretum Papiensis conuentus pro Victore.

Residentibus itaque episcopis, & clero vniuerso VII. diebus causa ventilata est, tandemque domino Octauiano, qui cum præsens aduenisset, & haberet qui partem suam defenderent, cessit litis victoria, & pro ipso concilium siue curia dedit sententiam, condemnato Rolando & reprobato, qui citatus legitimè concilio se præsentare contumaciter abnuisse dicebatur. Sæpius autem lectorem admonitum esse cupimus, vt in hoc facto ad disquirendam rerum veritatem non nostra dicta consulat, sed literis & scriptis, quæ ad manus nostras venerunt, & huic Operi inserendæ visæ sunt, innitatur, suo seruans arbitrio, quando de hac controuersia, & litis decisione, concilijque iudicio sufficienter sibi fides facta videatur. clxiv

Epistola Canonicorum S. Petri Romæ, pro parte Victoris.

Patres sanctissimi quos Deus elegit ad consolationem mœrentium, & delinquentium correctionem, sicut ait Apostolus, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, intendite preci- clxv

Sal. An. 1160. *precibus nostris, & ad dolorem nostrum leniendum consolationis manum extendite. Tanta est enim tam diffusa mœroris nostri materia, vt vnde debeamus exordium sumere, difficulter possimus inuenire. Verùm quia materia doloris est & mœroris, à luctu, & mœrore ordiri decreuimus. Attendite ergo & videte, si est dolor sicut dolor noster, cùm videamus matrem nostram Romanam ecclesiam, quondam fulgentem, à filijs suis, imò alienis, quia mentiti sunt ei, quos enutriuit & exaltauit, ipsi autem spreuerunt eam, contumeliosè euisceratam, & membris ex parte mutilatam, in cœno iacentem, contumeliam, iacturamque suam nec sentientem. Vnde cum Hieremia plorante suæ Hierusalem destructionem, plorantes dicimus:* Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis: quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Hierusalem. *Verè Hierusalem erat mater nostra Romana ecclesia, quæ cunctis ad se venientibus & quærentibus pacem dabat. Nunc autem & dolentes dicimus, vt olim illa, Peccatum peccauit nostra Hierusalem, propterea instabilis facta est. Nec immeritò propter peccata prophetarum eius, & inquitates sacerdotum eius, errauerunt cæci in plateis, facies Domini diuisit eos. Et verè. Vultus enim Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Vnde plurimo rubore diffundimur. Verè peccatum peccauit hoc tempore nostra Hierusalem, inuidia & odio, et iniquitatibus multis, quæ quia per omnia longum est enarrare, ad ostendendam Romanam electionem, et causam discordiæ declarandam propositum conuertemur.*

Domino igitur Papa Adriano felicis memoriæ, prima vigilia Kalend. Septembris viam vniuersæ carnis ingresso, conuenit ilicò maxima multitudo, cum quibus et senatores affuerunt, quorum consilio corpus Romam delatum est. Inter Cardinales verò contentione crescente, conuenit tandem inter eos vt Romam redirent, & concordem electionem facerent de aliquo cardinalium. Quod si non possent, quærerent, extraneam personam. Quod si nec sic poßent conuenire, ab electione quiescerent, donec inuenirent idoneum virum, quem concorditer eligere deberent. Et hoc vnanimiter ab omnibus confirmatum est. Post hoc autem statim Romam redierunt. Dominus Octauianus, & quidam alij accesserunt ad obsequium defuncti. Quidam verò alij præmiserunt auctorem scelerum Bosonem primogenitum Satanæ, vt munitionem beati Petri occuparet, cuius custodes fidelitatem ei iurauerant, domino Papa Adriano viuente, cumque postea subsequentem eandem munitionem conscenderunt. Dominus autem Tusculanus palatium ascendit. Dominus Octauianus & dominus Rolandus cancellarius ad domos nostras venerunt, & quidam alij. Vocati autem isti ab illis qui munitionem obseruabant, responderunt, se nunquam ascensuros in munitionem: Bosonem verentes, ne sicut eis relatum fuerat, à iuratis Bosonis caperentur. Et dominus cancellarius Vadam, inquit, & eos ad vos descendere faciam. Iuit cum eo diaconus de Carcere, nec redierunt, & sic per biduum de loco vbi electionem facerent, conuenire nequiuerunt.

Tandem die sabbati descendentibus illis de munitione, ascenderunt omnes post altare beati Petri, & cœperunt de electione tractare. Cumque conuenire non possent, dixerunt isti qui concordiam & pacem ecclesiæ desiderabãt Date nobis electionem, & eligemus vnum de vobis, aut habeatis vos electionem, & eligite quem vultis de nobis vnum: & noluerunt. Surrexit tandem velut iratus Otto, diaconus S. Georgij, & Adebaldus Crassus, cardinalis S. Apostolorum, & Ioannes Neapol. & accepto manto voluerunt immantare dominum Rolandum cancellarium, sed saniore & meliori parte Cardinales ex parte Dei omnipotentis, & beatorum principum apostolorum Petri & Pauli, atq; totius ecclesiæ auctoritate prohibente, non potuerunt. Facta autem hac prohibitione, iterum eum immantare attentauerunt, nec potuerunt, & cancellarium cum manto nullo modo tetigerunt: per eos tamen non stetit quin immantaretur. Cæterùm clerus Romanus, qui in ecclesia beati Petri pro electione summi pontificis conuenerat, audito clamore, cucurrerunt, circumdantes dominum Ottonem, qui erat cum cardinalibus iuxta altare beati Petri, & clamauerunt omnes dicentes, Dominũ Octauianum eligite, per quem solum ecclesia pacem potest habere. Tunc petitione populi Romani, & electione totius cleri, consentiente & desiderante vniuerso capitulo basilicæ beati Petri, dominus Octauianus cardinalis à saniori parte cardinalium ele-

Sal. An. 1160. *electus est, & manto indutus, ac in sede beati Petri positus, absque omni contradictione, cantantibus omnibus,* Te Deum laudamus, *in iubilo. Deinde sicut mos est, domini cardinales, & clerus Romanus totus qui præsens erat, & qui postea confluxerat, populiq; Romani pars maxima pedes eius osculati sunt. Quòd videns dominus Rolandus cancellarius, & qui ei sicut dicebatur, iuramento erant astricti, nec clamauerunt, nec aliquo modo contradixerunt, sed inclinato capite redeuntes, munitionem quasi spe sua frustrati conscenderunt. Tunc domini Cardinales, Clerus, Iudices, scriniarij, senatores, populus Romanus dominum electum signis bandonis præcedentibus, ad palatium vsque cum iocunditate perduxerunt, Romano more clamantes:* Papa Victore S. Pietro l'elegge. *In crastinum autem quidam de Clero Romano ascenderunt munitionem, & osculata manu domini Cancellarij, cœperunt eum, & qui cum eo erant, rogare, vt paci ecclesiæ prouideret. Quidam autem de Diaconis curiæ respondit eis velut indignans: Heri pedes domini Octauiani, qui fratrem suum dominum Cancellarium exuit manto, & se induit, estis osculati, & modo venitis ad nos? Et dominus Cancellarius, Noli, ait, domine Cardinalis, dicere quod verum non est. Dominus Octauianus numquam exuit me manto, quia numquam indutus fui. Sicque per totam hebdomadam illam domino Cancellario, & suis in ecclesia beati Petri morantibus nono die descendentes trans Tyberim, eo die & altero commorantes* XI. *exierunt, & peruenerunt ad cisternam Neronis in qua latuit Nero fugiens Romanos insequentes. Iustè cisternam adierunt, quia derelinquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas: cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Et ibi die altero, qui duodecimus erat ab electione domini Victoris, induerunt cancellarium stolam & pallium erroris, in destructionem & confusionem ecclesiæ, ibique primùm cantabant,* Te Deum laudamus. *Quis vestrum ô sanctissimi patres audiuit talia? Quantum in eis est, biceps hodie facta est Romana ecclesia. Nunc tacendum nobis est, vt dominus Otto Palatinus comes, & dominus Guido comes de Blanderata, & dominus Heribertus præpositus, viri prudentissimi, imperatoriæ Maiestatis legati, vicem accipiant referendi, quid in domino cancellario & suis repererint. Qui cum nota retulerint domini episcopi, domini imperatoris legati, quid hinc inde humilitatis & veritatis cognouerint, pleniùs poterunt enodare. In Vrbe quoque cùm Romanus clerus ad ecclesiam beati Petri, ipsis præsentibus conueniret, quid de facto isto persenserint, quoniam præsentes esse credimus, referant ipsi, & ad hoc comprobandum duos de fratribus nostris Petrum Christianum ecclesiæ nostræ decanum, & Petrum Guidonis camerarium sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconum, sanctitati vestræ transmittimus, vt de his omnibus veritatis testimonium etiam viua voce perhibeant. In cœna domini estis, in qua redemptionis humanæ sacramenta peregit. Duos gladios apostoli se habere professi sunt, quos & vos habetis, quid in eis, & per eos agere debeatis, nullus vestrum ignorat. Ibi dictum est à Christo,* Satis est. *Et nos qui Christi vestigia sequi debemus, vobis dominis nostris dicimus, huic operi finem facientes,* Satis est. *Omnipotentis sapientia patris, qui nouit & potest vnire vota & voluntates omnium, doceat vos omnes, & vniat ad confusionem Babylonicam destruendam, & simoniam de ecclesia propellendam, & pacem toti mundo desiderabilem in integrum reformandam.*

Actio Concilij ex Radeuico lib. 2. c. 67. clxiv

Actio Concilij, quæ verbis simplicibus in scriptum redacta, item ponenda videbatur.

Hæc sunt capitula, quæ in concilio Papiæ super electionem domini Papæ Victoris canonicè probata sunt. Dominus Octauianus, & nemo alius, Romæ in ecclesia beati Petri, petitione populi & consensu, ac desiderio cleri, à cardinalibus manto indutus est solemniter, & præsente Cancellario, & non contradicente, in Cathedra beati Petri collocatus est, & à Cardinalibus, & Clero Romano, Te Deum laudamus, *solemniter ei cantatum est, & nomen ei Victor impositum est. Ibi multitudo Cleri & populi Romani venit ad pedes eius. Tunc Scriniarius secundum antiquam Romanorum consuetudinem ascendens in altum, voce magna clamauit ad populum dicens: Audite ciues Romani, & cœtus reipublicæ. Secunda feria pater noster Adrianus mortuus est, & proximo sequenti sabbato dominus Octauianus Cardinalis S. Ceciliæ in Romanum Pontificem electus & immantatus est, & in*

Ca-

Cathedra beati Petri collocatus est, & Papa Victor est nominatus. Placet vobis? Respondit magna voce Clerus & populus, Placet. Secunda & tertia voce interrogatus populus si placeret, clara voce respondit, Placet. Deinde cum bandis, & alijs papalibus insignibus dominus Papa cum laudibus in palatium deductus est.

Sal. An. 1160.

His itaq; ritè peractis, capitulum beati Petri statim venit ad pedes eiusdem papæ Victoris, & obediuit, ac debitam ei reuerentiam exhibuit, clerus & populus, multitudo magna similiter obediuit. Sequenti verò die proxima rectores cleri Romani accedentes ad dominum cancellarium, & ad cardinales qui cum eo erant, voluerunt cognoscere si immantatus esset, sicut quidam dicebant: & non inuenerunt eum immantatum, neque aliqua specie dignitatis variatum: & habito cum eo & cardinalibus suis colloquio, cognouerunt ab ore eius & suorum, quòd nunquam fuerit immantatus, quòd hoc ei falsò imponebatur. Quo audito & cognito, rectores ad pedes domini papæ Victoris venerunt, & obedientiam, & reuerentiam exhibuerunt. De omnibus suprà dictis capitulis testes fuerunt, Petrus Christianus decanus basilicæ beati Petri, & omnes fratres eius, & duo Rectores cleri Romani, Blasius scilicet presbyter, & Manerius presbyter, & septem Archipresbyteri Romanæ vrbis & quatuor alij tam diaconi, quàm subdiaconi.

Deinde prior Lateranensis & sui canonici obedierunt.

Clerici de patriarchia S. Mariæ maioris obedierunt.

Abbas de patriarchia S. Pauli per suos nuncios obediuit, & in signum obedientiæ de bonis ecclesiæ suæ illi misit.

Abbas de patriarchia S. Laurentij cum suis monachis obediuit.

Abbas Cirengij obediuit.

Abbas S. Syluestri cum suis monachis obediuit.

Abbas S. Alexij in monte Auentino cum suis monachis obediuit.

Abbas S. Blasij cum suis monachis obediuit.

Conuentus S. Sabeæ obediuit.

Conuentus S. Mariæ in Capitolio obediuit.

Conuentus Monacorum S. Cosmæ, & Damiani obediuit.

Abbas S. Valentini obediuit.

Magister fratrum templi Hierosolymitani in monte Auentino cum suis fratribus obediuit.

Cardinalia S. Marcelli obediuit.

Clerici de cardinalia Sanctorum Apostolorum obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Petri ad vincula obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Syluestri obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Sixti obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Sabinæ obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Sabilinæ obediuerunt.

Cardinalia S. Ciriaci apud thermas Diocletiani obediuit.

Clerici de cardinalia S. Mariæ trans Tyberim obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Mariæ in porticu obediuerunt.

Clerici de cardinalia S. Nicolai in carcere obediuerunt.

Monasterium S. Agathæ obediuit.

Archipresbyter S. Apollinaris obediuit.

Archipresbyter S. Triphi obediuit.

Archipresbyter S. Bartholomæi obediuit.

Ecclesia S. Celsi obediuit.

Ecclesia S. Mariæ in monasterio obediuit.

Ecclesia S. Mariæ in palaria obediuit.

Ecclesia sancti Saluatoris de Curte obediuit.

Archipresbyter sancti Vincentij cum suis obediuit.

Archipresbyter sanctæ Catharinæ cum suis obediuit.

Archipresbyter sancti Thomæ de Parione obediuit.

Archipresbyter sanctæ Anastasiæ cum suis obediuit.

Archipresbyter sancti Saluatoris de campo cum suis obediuit.

Archipresbyter sanctæ Mariæ in monte celso cum suis obediuit.

Et multæ aliæ ecclesiæ & monasteria obediuerunt, quas vix enumerare valemus.

Post promotionem domini Victoris, canonici beati Petri miserunt ad Rolandum Cancellarium canonicos suos, qui viderent an esset immantatus, sicut quidam credebant,

aut

Sal. An. 1160. aut aliquo modo promotus. Vnde bis missi inquisitores, bis retulerunt eum non esse immantatum, nec aliqua promotionis specie variatum. Sequenti verò die, vt omnis dubitatio tolleretur, miserunt canonici quosdam de suis, vt mensæ cardinalium qui intererant, interessent, & viderent si saltem in mensa locum indigniorem solito obtineret, aut etiam benedicendo mensam primus esset, vel aliquo modo inter cardinales loco, vel dignitate, seu veste dignior haberetur. In quibus omnibus nullo modo senserunt eum promotum, vel mutatum. Atque in hunc modum perscrutati sunt canonici statum cancellarij per singulos continuos octo dies.

Basso & Ioannes de Romano dicunt: Postquam cancellarius sedente domino Victore in cathedra, in munitionem se recepit, Ioannes Phizutus clericus, & Ioannes de bucca lata laicus, voluerunt immantare cancellarium, qui cum iniuria repulit eos dicens, De me non facietis ridiculum, ibi est Papa: ite ad eum, & obedite ei.

Presbyter Blasius, & presbyter Maurius rectores Romani, dicunt se cum tribus alijs rectoribus cleri, sequenti die post promotionem domini Victoris accessisse ad cancellarium, & ad omnes Cardinales qui cum eo erant, & non viderunt eum immantatum, nec aliquo modo promotum: & antequam discessissent, audierunt duabus vicibus ab ore cancellarij, quòd nec erat, nec fuit immantatus. In præsentia etiam ipsorum rectorum qui ibi erant, testificatus est Otto cardinalis de carcere, quòd dominus Octauianus nullam violentiam, vel iniuriam intulit cancellario.

Item dixit Otto: Pro nihilo adscribitur hoc domino cancellario, quia nullus ei mantum abstulit, quia nunquam habuit. His omnibus ita peractis & cognitis, rectores isti iuerunt ad dominum Victorem, & obedientiam ei fecerunt, & præceperunt clero, vt ei obediret. Quod et factum est.

Presbyter Barro, et presbyter Ioannes capellani de cardinalia Cancellarij, dixerunt, se sequenti die post promotionem domini Victoris ad cancellarium accessisse, et dixisse ad eum sic: Audientes vos esse immantatum gaudebamus, et nunc quia aliter videmus, dolemus. Qui dixit eis, pro me nolite gaudere, vel dolere, quia ego nec fui, nec sum immantatus: ite et obedite ei quem videtis immantatum. Hæc verba taliter ab ore cancellarij processisse commisit presbyter Barro, et presbyter Ioannes, quibusdam ex nostris clericis præsentibus, vt iurent in animabus eorum ita verum esse.

Clerici de cardinalia S. Chrysogoni dixerunt, se sequenti die post promotionem domini Victoris accessisse ad Cardinalem suum, qui erat cum cancellario, interrogasse eum dicentes, Omnes clerici vadunt ad pedes domini Papæ, quid faciemus & nos? Qui respondit: Ite ad eum sicut alij.

Multi ex nostris dicunt vidisse cancellarium vndecimo die ab Vrbe exisse, sine manto, sine stola albo equo, & sine omni habitus mutatione, cum pellibus nigro pallio coopertis, & cum nigro almutio vsque ad Cisternam.

Ioannes de Romano dicit: audiuisse Ioannem Neapolitanum, & Bonandiem, & quosdam alios cardinales dicentes apud Cisternam: Quoniam modò sumus sine pastore, & sine capite, faciamus nobis dominum: & postea immantauerunt eum, & cantauerunt ei, Te Deum laudamus, apud Cisternam.

Ioannes de S. Stephano, & Vvolferaminus dicunt, se audiuisse, quòd Papa Adrianus dixit ad eos cùm de Vrbe exiret: Octauianus, inquit, quem ego misi in Longobardiam, vult excommunicare Mediolanenses: sed ego mandaui Mediolanensibus, vt non curent de eo, sed fortiter se habeant, tam ipsi quam Brixienses, contra Imperatorem: & ego cum eis disposui, quòd Imperator propter eorum impedimenta non poterit Romam venire. Item etiam cum Cardinalibus ita disposui, quòd Octauianus non erit Papa post mortem meam.

Gimundus & Vvolferaminus dicunt, se audiuisse ab ore episcopi Sabinensis, quòd libentes rediret ad dominum Victorem: sed ita adiuratione est astrictus, quòd sine periurio non potest.

Episcopus Aletrinus in præsentia domini Guidonis Cremensis cardinalis, & Gimundi, & Ioannis Gaietani, & aliorum multorum, dixit: Non possum ad dominum Victorem venire, quia talem securitatem feci cancellario, & suis apud Anagniam, quòd non possum ad eos venire vsque ad Kal. Post Kalend. autem veniam: interim tamen habeo eum pro domino, & pastore meo. Itaque Kal. transactis, cum infirmitate teneretur, misit domino Victori obedientiam per clericum quen-

Sal. An. 1160. *quendam, quem habemus præsentem.*

De omnibus supradictis capitulis testimonium perhibuerunt prædicti rectores cleri Romani, & VII. Archipresbyteri suprà memorati, & alij multi honesti & religiosi clerici Romani, & Petrus Vrbis præfectus, & Stephanus de Tebaldo, & Stephanus Nortmannus, & Ioannes de S. Stephano, & Ioannes Gaietanus, & Vwolferamus de Gidocica, & Gimundus de domo Petrileonis, & multi alij illustres Romani & nobilissimi, qui omnibus his interfuerunt, & omnia viderunt, & tractauerunt.

Fridericus electionem Victoris ratihabitione confirmat, & intronizat.

clxvii *Confirmato* (sic prosequitur Radeuicus) *& recepto taliter in papatu Victore, defertur ad principem, sacerdotalis concilij sententia. Quæ venerabiliter suscepta & approbata, Victor ad ecclesiam vocatur, & magna solennitate, & frequentia cleri ac populi suscipitur, ipsique vt summo Pontifici, & vniuersali Papæ acclamatur. Diuus quoque Imperator consuetam ei reuerentiam, sicut Constantinus beato Syluestro humiliter pro foribus ecclesiæ exhibuit: & manu eius accepta vsque ad sedem deduxit, & intronizauit. De reliquis quæ ibidem acta sunt exemplaria literarum subnotata consule.*

Peracto conuentu, generale rescriptum à Synodo præsidentibus per partes mundi dirigitur, hoc est.

clxviii *Quia sedis Apostolicæ turbatio, Christianorum animos admodum sauciauit, nos qui ad resecanda schismata, & pacem ecclesiæ reformandam Papiæ fuimus congregati, qualitatem causæ, modumq; negocij & sacri concilij dispensationem vniuersitati vestræ plenariè duximus intimandum: quatenus per scripta præsentia mera veritate monstrata, auditorum animi falsitatem, quam fortè conceperant, vehementer expellant, & amodò per scripta schismatica non seducantur. Cùm igitur orthodoxorum Papiæ congregatorum vniuersitas in nomine Domini consedisset, causa per VII. dies continuos, omni remoto seculari iudicio, legitimè & canonicè agitata, ac diligenter inspecta, sufficienter et canonicè in conspectu concilij per testes idoneos est comprobatum, dominum Papam Victorem, & nullum alium in basilica beati Petri à saniori parte cardinalium, petitione populi, & consensu ac desiderio cleri fuisse electum, & solemniter immantatum: quòd præsente, & non contradicente Rolando quondam cancellario, in cathedra beati Petri fuerit collocatus, & quòd ibi ei à Cardinalibus & clero Romano,* Te Deum laudamus, *gloriosè decantatum, & inde ad palatium cum bandis, & alijs papalibus insignibus est deductus: & clerus & populus secundum consuetudinem interrogatus per Scriniarium, si placeret? tribus vicibus clara voce respondit,* Placet. *Probatum est etiam, quòd Rolandus XII. die post domini Victoris promotionem ab Vrbe egressus, apud Cisternam, in qua Nero Imperator quondam ab Vrbe profugus latitauit, primò est immantatus. Probatum est, quòd in secundo die post promotionem domini Victoris, Rolandus interrogatus à rectoribus & clero Romano, ac clericis de sua cardinalia, si domino Victori esset obediendum, expressè confessus est: se nunquam fuiße immantatum, & expressè dixit: Ite, & obedite ei, quem immantatum esse videtis. Super his capitulis fuerunt testes, & sub stola tactis sacrosanctis euangelijs iurauerunt. Dominus Petrus Christianus decanus basilicæ beati Petri, & in persona sua, & omnium fratrum suorum. Iurauerunt etiam venerabiles Archipresbyteri, & rectores cleri Romani, Blasius & Mancrius presbyteri, Ioannes presbyter gentilis, Aimeradus archipresbyter, Berardus archipresbyter, Ioannes archipresbyter, Benedictus diaconus, magister Ptolomæus archipresbyter, magister Gerardus & Nicolaus, & alij honesti clerici Romani. Præterea Petrus illustris Vrbis præfectus, Stephanus de Thebaldo, Stephanus Normannus, Gimundus de domo Petrileonis, Ioannes de Stephano, & alij Principes & nobiles Romani, qui ad vocationem serenissimi Imperatoris venerant, in conspectu concilij super iam dictis capitulis, ex maxima parte testimonium similiter perhibuerunt, & iurare voluerunt. Sed nos quia religiosorum presbyterorum multorum testimonium sufficiens & abundantissimum habebamus, duximus laicis in hac parte parcendum. Deinde venerabiles episcopi Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, & Otto Palatinus comes, et magister Heribertus præpositus, quos dominus Imperator ex consilio XXII. episcoporum & Cisterciensis et Clarauallensis Abbatum, aliorumque religiosorum tunc præsentium,*

Romam

Sal. An. 1160. Romam delegauerat, vt partes ante concilij præsentiam Papiam euocarent, in conspectu concilij testimonium perhibuerunt, quòd Rolandum cancellarium, et partem eius trinis edictis per interualla peremptoriè et solenniter, ad præsentiam ecclesiæ Papiæ congregandæ, remoto omni seculari iudicio, vocauerunt, et quòd Rolandus cancellarius, et sui cardinales viua voce, et ore proprio iudicium vel examen aliquod ecclesiæ se nolle recipere manifestè dixerunt. Vidimus etiam scripta Henrici Pisani cardinalis ad dominum Imperatorem directa, in quibus expressè continebatur, quòd nullum vellent ecclesiæ subire iudicium, vel examen. Super hæc omnia idem Henricus, et Otto cardinalis S. Nicolai de carcere Tulliano, qui tempore concilij, & antè apud Ianuam morabantur, & Ioannes Anagninus cardinalis, & Ioannes Piezutus S. Romanæ ecclesiæ subdiaconi, qui tunc apud Placentiam erant per octo dies, à concilio toto sunt expectati, & per literas & nuncios concilij sunt vocati, & contempserunt venire. Ex his igitur omnibus sufficienter instructi, & veritate hinc inde plenariè declarata, placuit reuerendo concilio, vt electio domini Victoris, qui tanquam agnus mansuetus & innocens venerat, ecclesiæ iudicium humiliter suscepturus, approbaretur & confirmaretur, & electio Rolandi penitùs cassaretur. Et factum est ita. Electione itaque domini Victoris, remoto omni seculari iudicio, sancti spiritus gratia inuocata, confirmata atque recepta, Christianissimus Imperator post omnes episcopos, & post omnem clerum vltimus, consilio & petitione concilij electionem domini Victoris recepit, & approbauit: & post eum omnes principes, & innumerabilis hominum multitudo, quæ præsens erat, tribus vicibus interrogata si eis placeret, respondit cum gaudio magna voce, Placet. Sequenti die proxima, id est prima sexta feria Quadragesimæ, dominus Victor cum processione ab ecclesia S. Saluatoris extra ciuitatem, in qua fuerat eius hospitium, ad catholicam ecclesiam gloriosè deductus est. Ibi religiosissimus Imperator ante ianuas ecclesiæ eum suscepit, & descendenti de equo strepam humiliter tenuit, & apprehensum per manum vsque ad altare conduxit, & pedes eius est osculatus: et nos omnes patriarchæ, archiepiscopi, episcopi et abbates, et omnes principes cum vniuersa multitudine quæ præsens erat, pedes apostolicos summus osculati. Proxima autem die sequenti, id est sabbato, habito generali concilio, dominus papa et nos cum illo, Rolandum cancellarium schismaticum, et eius principales fautores, accēsis cādelis anathematizauimus, & tradidimus eum satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. Illud etiam discretionis vestræ prudentiam volumus non latere, manifestè esse deprehensum, quòd Rolandus cancellarius, et eius sequaces quidam cardinales, viuente adhuc papa Adriano coniurauerunt. Fuit autem tenor coniurationis, quòd si eis viuentibus papam Adrianum mori contingeret, cardinalem vnum de illis eligerent, qui in eadem coniuratione esset astrictus. De cætero ex parte Dei omnipotentis, et beatorum apostolorum Petri, et Pauli, et omnium sanctorum et virorum orthodoxorum, qui diuino intuitu ad rescindenda schismata conuenerunt, vniuersitatem vestram humiliter imploramus & monemus in Christo, vt ea quæ ecclesia Dei Papiæ congregata, ad honorem creatoris & sponsæ suæ matris vestræ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ tranquillitatem, et ad salutem omnium Christianorum fideliter ordinauit, vos omni dubio & ambiguitate remota, irrefragabiliter rata & firma teneatis: orantes, vt redemptor noster Christus Iesus vniuersalem pontificem & Papam nostrum Victorem, de cuius sanctitate & religione omnino confidimus, per tempora longa conseruet, et præstet ei omnimodam tranquillitatem et pacem, ita quod per eum Deus omnipotens honoretur, et ecclesia Romana, omnisque Christiana religio gratum domino accipiat incrementum. Vt autem omnis actio plenius legentibus elucescat, dignum duximus, vt omnium nostrum consensus et nomina subscribantur.

Ego Peregrinus Aquileiensis patriarcha cum meis suffraganeis interfui et consensi.

Ego Arnaldus archiepiscopus Moguntinus cum XIII. suffraganeis interfui et consensi.

Ego Artuicus Bremensis archiepiscopus cum suffraganeis meis interfui et consensi.

Ego Hellinus Treuerensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi. a

a Contradicere videtur epistola præpositi de Bertherst vt infra n. 172.

Ego Reinaldus Coloniensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Ego Vvickmannus Magdeburgensis archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Bizun-

Sal. An. 1160. *Bizantinus archiepiscopus per legatum et episcopum Basileensem consensit.*

Arelatensis archiepiscopus consensit.

Lugdunensis archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Viennensis archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Henricus rex Anglorum per literas et legatos suos consensit.

Rex Vngarorum per literas et legatos suos consensit.

Rex Boemorum consensit.

Rex Danorum consensit.

Guido electus Rauennas consensit.

Episcopus Firminus consensit.

Episcopus Ferentinus consensit.

Mantuanus consensit.

Pergamensis consensit.

Fauentinus consensit.

Abbatum verò et archipresbyterorum multitudo innumerabilis multorum regnorum interfuit et consensit.

Longobardorum inæstimabilis multitudo interfuit, et consensit.

Vniuersi ferè principes Romani imperij, tam Teutonici, quàm Italici, tam in Vrbe, quàm extra Vrbem interfuerunt, et assensum cum ingenti desiderio præbuerunt.

Epistola Imperatoris.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, dilectissimo suo Eberhardo venerabili Saltzburgensi archiepiscopo, & suffraganeis eius, Alberto Frisingensi episcopo, Hartmanno Brixinensi, & Romano Gurcensi, totique prouinciæ Saltburgensi, gratiam suam, & omne bonum.

SI sacro concilio Papiæ interfuissetis, omnia quæ ibidem, vel in Romana ecclesia facta sunt, oculata fide cognoscere possetis. Ne autem ab his qui prauis delationibus & mendacijs iam fere totum orbem resperserunt, veritas possit obnubilari, vel vestra sinceritas trahi in contrarium, quantò breuiùs possumus, seriem totius rei, sine aliqua falsitatis commixtione, mera veritate vobis significare dignum duximus. Luce clarius constat, quòd Papa Adriano adhuc viuente, Rolandus cancellarius, et quidam cardinales non attendentes illud dominicum, Sit sermo vester, est, est, non non, *conspiratione facta cum Vvilhelmo Siculo, prius ab eis excommunicato, & cum cæteris hostibus imperij. Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, ne fortè per mortem papæ Adriani tam iniqua factio euanesceret, iuramenti vinculo inuicem sese constrinxerunt, vt defuncto Papa nullus alius ei substitueretur, nisi qui in eadem conspiratione cum eis conuenisset. Hac de causa duodecimo die post electionem domini Victoris papæ, eo sedente in sede beati Petri, iam dicti conspiratores egressi ab Vrbe ad Cisternam Neronis, derelinquentes venam aquarum viuentium, se contulerunt, & idolum sibi Rolandum cancellarium erexerunt, dicentes: hunc esse Simonem Petrum, qui apostolicæ dignitatis apicem tam nefaria inuasione attingere præsumebat. Quòd hæc conspiratio facta fuerit, & ille iam dictus Rolandus per eam hoc modo intrauerit, non est ficticium, sed religiosis viris ab illo qui facit manifesta consilia cordium, mirabiliter est declaratum. Dum hæc Romæ agerentur, & nos quid super tanto schismate agendum esset, viros religiosos, archiepiscopos videlicet & episcopos consultaremus, superuenerunt, quasi missi à Deo, Tarentasinus archiepiscopus, abbas Claraualleensis, abbas Moremundensis, & alij abbates numero decem, postulantes pacem Mediolanensibus: qui recepto à nobis verbo, dum Mediolanum pro inuestiganda eorum voluntate redirent, acceperunt ab eis tale responsum: Domini patres, nos tenemur astricti iuramento domino Papæ & cardinalibus, quòd non debeamus redire ad gratiam Imperatoris sine eorum voluntate, & ipsi econtrà sine nostra voluntate nullam pacem facere possunt. Responderunt eis abbates: Vos de cætero non tenemini domino Papæ, quia mortuus est, & illi statim subiunxerunt: Si mortuus est Papa, nos ideo non sumus absoluti: quia nihilominus tenemur cardinalibus, & ipsi tenentur nobis. Hæc prædicti patres abbates in responsis à Mediolanensibus testificati sunt coram multis religiosis viris. Præter hæc multa experimenta factæ conspirationis per literas in via deprehensas accepimus, sicut nuncius iste plenius vidit & audiuit. Sanè ex concilio orthodoxorum, sicut alia vice meminimus vobis mādasse, generalem cōuentum religiosorum Papiæ indiximus, ad quem ambos qui se dixerunt Romanos pontifices, non ad iudicium seculare, sicut ora mendacium astruunt, sed ad examen ecclesiæ, per duos venerabiles episcopos, Verden-*

Sal. An. 1160. densem videlicet & Pragensē, conuocauimus. Alter verò, eò quòd puriorem haberet conscientiam, dominus Victor videlicet, iudicio ecclesiæ vltro se obtulit: altero videlicet Rolando contumaciter renitente & dicente, quia cùm ipse omnes deberet iudicare, ipse à nullo vellet iudicari. Habito itaque venerabili concilio, in quo Patriarcha Aquileiensis, & multi archiepiscopi & episcopi religiosi conuenerant, per octo continuos dies maxima grauitate, diligentissima examinatione, semota omni laica persona, tractatum est, quis ex duobus summi pontificatus apicem de iure deberet obtinere. Post longam itaque deliberationem, quia illa nefandissima conspiratio Deo & ecclesiæ admodum odibilis, manifestis indicijs non solùm probata, verùm in facie totius ecclesiæ coram positæ releuata est: & in domino Victore nihil reprehensibile inuentum est, nisi quòd pauciores numero cardinales omnino à conspiratione illa exortes, eum pro bono pacis inter regnum & sacerdotium conciliando, elegerunt: & inuocata S. spiritus gratia, Ecclesia Dei Rolandum cancellarium conspiratorem & schismaticum, discordias & lites, & periuria bona esse euangelizantem, condemnauit, & dominum Victorem Papam in patrem spiritalem & vniuersalem pontificem confirmauit. Quem nos ecclesia duce secuti approbamus, & vniuersalis ecclesiæ patrem & rectorem, cooperante diuina clementia, fore denunciamus. Hoc itaque factum diuinis suffultum præsidijs, & in apostolica stabilitate supra petram, Christum videlicet firmiter fundatum, à vestra beatitudine, pro pace totius ecclesiæ & salute Imperij approbari, & ab omni ecclesia vestræ sanctitati commissa teneri & conseruari rogamus, & præoptamus. Data Papiæ, XV. Kalend. Martij.

Epistola Babenbergensis Episcopi.

Reuerendissimo patri & domino Eberhardo Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopo, Eberhardus Babenbergensis gratia Dei si quid est, tam deuotum, quam debitum cum oratione seruitium.

CONuenientibus in vnum Papiæ episcopis circiter L. diuque ventilata quæstione Papatus, cùm dilatio primò penè omnibus complacuisset, vsque ad maiorem rei notitiam, & aliud generalius concilium: præualuit tandem pars domini Victoris iustificata ab altera parte multis modis: quia coniuratio contra Imperium, factum illud præcesserat: quia domini Victoris immantatio prior, illa posterior, quo solo Innocentius Anacleto præualuit, cum Anacletus plures & maximæ scientiæ & auctoritatis haberet electores. Deinde quòd ad hostes imperij pars illa se transtulerit, obligata Siculo, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, per sacramentum, quod sanæ doctrinæ aduersari videtur, & cùm subditos à iuramentis fidelitatis debitè absoluat, & seruire Imperatori prohibeat quoscunque, & sic discessioni viam præparet, quod pessimum est: sicut opere ipso clarescit, & scriptis vndique per Italiam directis tam ciuitatibus quàm episcopis. His malis principijs finem deteriorem promittentibus, perpetuam videlicet discordiam inter regnum & sacerdotium, & discessionem ab inuicem, dum pars illa cum omni securitate conductus, nec venire voluisset, nec etiam procuratores pro se mittere ad subeundum iudicium, & excipiendam sententiam, dominum Victorem recipimus, spe pacis & concordiæ inter regnum & sacerdotium: longo tamen examine præmisso, de tempore & ordine electionis suæ. De his qui eius electioni consenserunt primitùs & postmodum retrò abierunt, cardinalibus numero nouem, testificante super his omnibus capitulo beati Petri & clero Romano, scriptis & viua voce nunciorum sub iureiurando. Nuncius regis Francorum promisit pro eo neutrum se recepturum, vsq; dum nuncios Imperatoris recipiat. Nuncius regis Anglorum idem velle, & idem nolle promisit, tam in his, quàm in alijs. Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis, Bisuntinus, per literas, & per nuncios consenserunt. Solus Treuerensis de regno nostro superest in parte illa de numero archiepiscoporum, qui non consenserit: eius tamen suffraganei omnes consenserunt. Vsque ad vos solùm peruentum est. Angelus magni consilij dirigat vos secundum beneplacitum suum; & custodiat vos in omnibus vijs vestris. Præter hæc præpositus multa manifestabit vobis, quæ non licet ad præsens homini loqui. Congaudete mihi, qui dimissionem accepi, & ad propria redeo.

Epistola cuiusdam religiosi viri ad episcopum Saltzburgensem de eadem re.

Domino suo in Christo reuerendo Eberhardo Saltzb. Archiepisc. frater Henricus, dictus

Præ.

Sal. An. 1160. *Præpositus de Berthersgadem, cum deuotis orationibus debitæ subiectionis obsequia.*

clxxii *SI cuncta quæ audiuimus & vidimus, scribere deberemus, non chartam, sed volumen facere videremur. Verùm summam eorum quæ de duorum electione Romanorum pontificum acta sunt, breuiter paternitati vestræ notificamus. Curia, quæ in octauis Epiphaniæ Papiæ fuerat indicta, vsq; in sextam feriam proximam ante caput Ieiunij, quia in destructione Cremæ dominus Imperator detinebatur, est dilata. In qua considentibus domino Patriarcha, archiepiscopis, & diuersarum terrarum ferè quinquaginta episcopis, legatis quoque regis Franciæ, & archiepiscoporum, Arelatensis scilicet, Lugdunensis, Viennensis, Bisuntini, atque Treuerensis, & Rauennatis electi, cardinales & clerici, qui pro parte Victoris aderant, in medium processerunt, & vtriusq; seriem electionis exposuerunt. Super qua continuis quinque diebus ab episcopis, & alijs prudentibus viris copiosè disputatum cùm fuisset, sexta tandem die in publico consistorio electionis capitula denuò proposita sunt, & singula à canonicis ecclesiæ beati Petri, & rectoribus Romani cleri, sacramento super sancta quatuor euangelia præstito, confirmata. Pars autem altera nec ipsa venit, nec responsales, qua de causa nescimus, conuentui direxit. Recitatæ sunt insuper literæ quamplures bullatæ ab Alexandro, & cardinalibus qui cum ipso sunt, episcopis ciuitatibus Longobardiæ directæ, sed à fidelibus domini Imperatoris captæ, ex quarum tenore machinationes eorum, & molimina contra Imperium patenter sunt deprehensa. Vnde quia dilatio non paruum tam ecclesiæ, quã imperio videbatur minari periculum: præsertim quia non erat qui prædictis aßertionibus contradiceret, cum vtraque nimirum pars non ad curiæ, sed ad ecclesiæ fuisset examinationem vocata: episcopi parti Victoris, quæ ipsum XI. diebus antequam Alexander immantaretur, immantatum fuisse, & in sede beati Petri, aduersa parte præsente, absque reclamatione sedisse, præstito (vt dictum est) sacramento probauerat, assensum præbuerunt: & eundem Victorem vt apostolicum in ecclesia solemniter suscipientes, solitam ei reuerentiam exhibuerunt. Facta sunt hæc domino Imperatore & fidelibus Imperij annitentibus propter causas memoratas. Quapropter ipsemet eidem confirmato pontifici, ante fores ecclesiæ descendenti, consuetum detulit honorem. Secunda verò post hæc die, sæpe iam dictus dominus Victor, celebrato synodi officio, alterius partis principem cum quibusdam suis fautoribus episcopis scilicet, Hostiense & Portuense, eò quòd consecrationis manum eidem præsumpserant imponere, Cardinalibus etiam Henrico Pisano, Ioanne Neapolitano, & Iacincto, anathematis vinculo, extinctis candelis innodauit. Excommunicauit autem Henricum Pisanum idcirco quòd mandato eius magister Raimundus cardinalis despoliatus, & atrociter cæsus fuerit. Præpositum etiam Placentinum, quia dominum Tusculanum armata manu inuaserit, & despoliatum, multis contumelijs affecerit, simili sententiæ inuoluit. Vuilhelmum præterea Siculum, atque Mediolanenses pro inuasionibus ecclesiarum & Imperij, ad canonicam vocauit satisfactionem. Interfuerunt his omnibus Metropolitani, dominus patriarcha, Moguntinus, Coloniensis, Magdeburgensis, Bremensis, cum nonnullis suffraganeis suis, & maxima pars episcoporum Longobardiæ, quorum plurimi affectuosum & plenarium prædictæ confirmationi tribuerunt assensum. Dominus verò Patriarcha, & quidam alij, salua in posterum catholicæ ecclesiæ censura, propter memoratas imperij necessitates obedierunt. Absentes omnes quos prænotauimus archiepiscopi, pro se & suis suffraganeis plenariè consenserunt, excepto Treuerense, qui cum iter cepisset, infirmitate præpeditus, excusatorias tantummodo literas direxerat. Præsentes autem eius suffraganei Tullensis & Verdunensis pro se & consuffraganeo suo Metense in integrum spoponderunt. Domini Babenbergensis, Pataniensis & Ratisponensis patriarcham sunt imitati. Pro confirmandis omnibus quæ facta sunt, mittuntur legati, dominus Coloniensis in Franciam, Verdunensis in Hispaniam, Pragensis in Vngariam. Si interim alia scripta, quorum quædam vidimus, meram de his veritatem minus continentia, ad manus vestrãs deuenerint, sciat sanctitas vestra, quòd vt pro parte potuimus, sinceram de his veritatem significauimus, pleniùs autem præsentes insinuabimus.*

Sal. An. 1160. *De archiepiscopo Iuuauiense, quare tam crebras literas acceperit, & de vita ac moribus eiusdem.*

clxxiii *QVare autem tam crebræ literæ Eberhardo Saltzburgensi archiepiscopo super gestis concilij directæ sint, hæc fuit causa. Cùm ad concilium iter cepisset, & iam per forum Iulij, & per marchiam Veronensium vsque ad ciuitatem Vicentinorum peruenisset, graui correptus infirmitate, gradum sistere, domumque redire coactus est. Sanè quum tanti viri fecimus mentionem, de vita & moribus eius quædam memorabimus, quæ quamuis vt lucerna super candelabrum posita, in domo nostræ prouinciæ clarissimè luceret, ab his tamen qui longè positi sunt, inuida bonis fama difficilius subtrahet, si scribendo celebretur. Erat autem idem vir venerabilis, ætate maturus, sacræ paginæ literis decentissimè instructus, fide præcipuus, religione singularis. Humanitate & pietate adeò communis, vt verè dicere posset:* Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem. *In largitionibus liberalis, in eleemosynis & suscipiendis peregrinis studiosus, in tantum, vt sumptus in obsequiũ pauperum monasteriorum & peregrinorum quotidie expensus, non solùm palatio suo, verùm etiam toti episcopio videretur onerosus. Ipse tamen huiuscemodi pondere minimè grauabatur, cùm hæc incommoda bonæ famæ, quam ipse tamen minimè affectabat, & æternæ retributionis mercede compensaret. Pauperum squalores minimè adhorrebat, à leprosis se tangi & contrectari passus est, quin etiam ipse eos interdum tangere, manusque eorum osculari non verebatur. Nec sufficere credidit, si in ministerio pauperum, famulorum vteretur officijs, nisi ipsemet habitu succinctus manibus suis interdum cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam non solùm lauandis manibus, sed & pedibus infunderet. Cumq; non solùm in verbo perfectam doctrinam, verùm etiam in opere consummatæ disciplinæ præberet exemplum, meritò de eo dicebatur, quod olim de quodam sanctorum:* Quia hic est, qui quale habet verbum, talem habet vitam: & qualem habet vitam, tale habet verbum, quomodoque docet, agit: & quæ agit, hæc docet. *His & alijs plurimis virtutibus, & diuinæ gratiæ donis, plures quidem ad sui imitationem, vniuersorum autem ad dilectionem sui prouocarat affectum. Sed hæc hactenus.*

Quid sentiendum de Radeuico.

RAdeuico *Alexandrum* legitimum fuisse Pontificem licet *Friderici* gratià proferre, quæ senserat, noluerit, vel non auserit; credo. Legenti namq; *Radeuici* historiam de *Victore* non benè sentire, *Radeuicum* minimè latet; Capitulum LXV. libri secundi ne prætereas, vbi *Alexandrum* damnatum profert, *Victorem* inthronizatum, *quia Victor præsens esset, & haberet qui partem suam defenderent, cessit litis victoria, & pro ipso concilium siue curia* (nota seipsum corrigit *Radeuicus*; eum pœnitet nominasse concilium; *curiam* dicit vbi cuncta agebantur disponente Imperatore.) *Condemnato Rolando, & reprobato, quia citatus legitimè concilio se præsentare contumaciter abnuisse dicebatur.* Siste lector, nam *Radeuicus* zelo religionis tot verba posuit, vndè de violentià Friderici iudicares. *In Rolandum* non ea quæ essent, sed quæ dicerentur, describit, idest *legitimè dicebatur citatus*, sed non erat. *Sæpius* (aduertas iterum) *autem lectorem admonitum esse cupimus, vt in hoc facto ad disquirendum rerum veritatem non nostra dicta consulat, sed literis & scriptis, quæ ad manus nostras venerunt; & huic operi inserendæ visæ sunt, innitatur, suo seruans arbitrio, quando de hac controuersia, & litis decisione, concilijque iudicio sufficienter sibi fides facta videatur.* Controuersiam iudicium, concilium ipsum tuo lector submittit *Radeuicus* iudicio, quod indiscrimen non adducerentur, si vt legitima probaret. Prætereo *Radeuicum* historiæ suæ finem imposuisse, quia futura *Friderici* gesta laudare non posset. Concordat *Guntherus* nobilis illius æui poeta, qui historiam Friderici in hunc vsquè annum solùm metricè scripsit, cum prosequi posset. Narrauerat singula præter Papiensem conuentum; *Alexandri* porrò electione receptà, ne inter schismaticos haberetur, ita cecinit.

clxxiv

clxxv

Temporis eiusdem tractu, nondumq; reuersis,
Quos ad Romuleam Fridericus miserat Vrbẽ:
Confinis magnæ, multumq; domestica Romæ
Funera Romani Pastoris Anagnia vidit.
Quẽ tamẽ inde suã translatũ Clerus in Vrbẽ
Sede sacri Petri sepeliuit honore fideli.
Ante tamẽ tumulo quã mẽbra exãguia Præsul
Subderet, exorto geminas iã schismate partes,
Mansuramque diu litem de Sede reliquit.

Nam

Sal. An. 1160. *Nam cum de tanti rationem Clerus haberet*
Succeßore viri, ſtudijs melioribus vltro
Rolandus petitur, qui Cancellarius ante
Sanguine cōſpicuus, veteri mox nomine verſo
Factus Alexander, per tēpora multa ſuperſtes
Eccleſiæ pacem ſedato ſchiſmate tandem
Vidit, & optato tunc demum fine quieuit.
Altera pars ſacra Octaui te Sede locatum
Auſpicijs decepta ſuis, ignara ſuperni.

Papienſis decreti famà vulgata, etiam *Alexander* non deſtitit fidelis ſuos certiores facere veritatis, præcipuè *Arnulphum* Lexouienſem Epiſcopum.

Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei venerabili fratri Arnulpho Lexouienſi Epiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Literas a tua nobis prudentia deſtinatas tanto hilariori mente ſuſcepimus, quanto de vberiori pinguedine charitatis & ampliori feruore deuotionis eas nouimus proceſſiſſe. Quas & nos ipſis attente ſatis ac diligenter inſpeximus, & vt conceptæ dilectionis integritas, & probatæ fidei certitudo in tenebris non lateret, ſed fieret ignorantibus manifeſta, eas in fratrum noſtrorum auditorio publice fecimus recitari. Ipſæ profecto & deuotiſſimi continebant puritate animi, nec minus luculentā profundi pectoris eloquentiam redolebāt. Nouimus autem, & immemores non exiſtimus, qualiter, ſicut & ipſa tua ſcripta plenarie continebant, diuæ ac reuerendæ memoriæ Innocentio Papæ anteceſſori noſtro ſchiſmaticus ille, qui & generoſitate naturæ, rerum copia terrenarum, prudentia ſæculari, & gratia labiorum, mira æſtimatione reddebatur inſignis, nefaria temeritate ſuccreuit, & innocentem noxius, fortis debilem, armatus inermem, ſchiſmaticus catholicum impugnabat. Ceterum ad quem finē res ipſa, Deo miſerante, peruenerit, deuoti & fideles Eccleſiæ filij per gloriam meritorum, mali vero per ſuppliciorum grauamina cognouerunt. Quid etiam de alijs ſimilia præſumentibus antea ſæpe numero contigiſſet, tu tam fecunde, quam eleganter, in illis eiſdem literis expreſſiſti. Temporibuſque noſtris optimus Deus voluit hæreſes ſuſcitare, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant, & vt per noſtram & aliorum Catholicorum ſtudium & laborem granis a paleis in area Domini ſegregatis, ſchiſmata & hæreſes conterantur. Credimus ſiquidem, & de gratia diuina cōfidimus, quod in proximo ſedatis fluctibus procellarum, & ventorum turbine propulſato, dies nobis ſerenus & fulgidus arridebit, & calcatis inimicis Eccleſiæ, tranquilla in portu Petri nauicula reſidebit.

Perſoluimus autem gratias omnium Conditori, laudum præconia referentes, quod magnificum illum & ſereniſſimum orbis Principem Henricum Regem Anglorum audiuimus firmum & ſtabilem in Catholicæ vnitate Eccleſiæ permanere, & quod per tuam præſertim inductionem idem in ſancto propoſito animum ſolidauit. Rogamus ſane, vt ita vigil ſemper circa eum & ſollicitum perſeueres, ne per frequentes vexationes Imperatoris, & Nuntiorum ſuorum, a deuotione Eccleſiæ, & noſtra, quod abſit, velit modo quolibet declinare. Volumus quidem te apud eumdem Regem, & Epiſcopos, atque adiacentes perſonas, quaſi quemdam Apoſtolum & Nuntium veritatis in illis partibus experiri. Circumpoſitos quoque & vicinos Epiſcopos, & tam eccleſiaſticas, quam ſæculares perſonas, nobiles præcipue ac potentes, ad hoc ipſum efficaci ſtudio & omni diligentia exhorteris. Nos enim perſonam tuam quam ſincera charitate in Domino diligamus, atque ad honorem & exaltationem tuam, quam prompto animo deſideremus intendere: per illum dilectionis feruorem, quem circa te & ante promotionem noſtram habuimus, diſcretionis tuæ prudentiam non credimus ignorare.

Præterea qualiter Fridericus Romanorum Imperator, auorum ſuorum ſceleratiſſima veſtigia ſubſecutus, circa ſacroſanctam Eccleſiam Romanam in præſenti ſe habeat, & olim habuerit, & quale circa eam animum gerat, qui vtique ſpecialis eius patronus deberet & defenſor exiſtere, multis rerum indicijs a lōgis retro temporibus ad notitiam tuam non ambigimus perueniſſe. A tempore ſiquidem anteceſſoris noſtri piæ recordationis Hadriani Papæ, & ab exordio dignitatis ſuæ cœpit ſanctā Romanam Eccleſiā, tamquam tyrannus, opprimere, & non mediocriter infeſtare. Archiepiſcopos namque, & Epiſcopos a Sede Apoſtolica redeuntes, in ignominiam & detrimentum Eccleſiæ plerumque capi turpiter & inhoneſte præcepit, eoſque fecit carceris cuſtodiæ mancipari. Non quoque in minori officio conſtitutos, qui cum venerabili fratri noſtro B tunc Portuenſi Epiſcopo ad eum fuimus delegati, qualiter apud Biſuntium ipſe tractauerit,

Sal. An. 1160. *uerit, & quam indigne receperit, non opus est nos in præsenti referre, quia credimus te id ipsum plenarie cognouisse. Veniente etiam prædicto antecessore nostro, patrimonium beati Petri violenter inuasit, & eamdem Romanam Ecclesiam nisus est modis omnibus conculcare, ita quod a pluribus dicebatur, & quasi fama communis habebat, quoniam eo superstite Octauianum, qui semper fuit domesticus Ecclesiæ inimicus, ordinare Apostolicum, immo apostaticum, si opportunitatem acciperet, intendebat.*

Quia vero illo viuente, omnipotens Deus non permisit eum conceptam vesaniam exer-
clxxvi *cere, post mortem eius opportunitate concepta, prædictum Octauianum schismaticum, simoniacum, & manifestissimum inuasorem, qui cum tribus tantum malitiæ suæ complicibus, sicut totus pene mundus agnouit, post canonicam & vnanimem electionem nostram mantum arripuit, & ita se damnabili præsumptione intrusit, in tanta iniquitate modis omnibus manu tenuit, & quidquid ille fecit, solo fauore, potentia, & auctoritate ipsius, & Nuntiorum suorum, qui in Vrbe præsentes extiterant, eum fecisse absq; ambiguitate tenemus. Vnde ad confirmationem ipsius, immo vt omnem videretur in Ecclesia Dei auctoritatem habere, Archiepiscopos, Episcopos, & alios ecclesiarum Prælatos apud Papiam, contra sacrorum instituta canonum, prout ei placuit, conuocauit. Ille autem, sicut homo, qui nec in Deo, nec in iustitia confidebat, in ipsius Imperatoris præsentia per aliquot dies, velut pro certo accepimus, insignia Pontificatus abiecit, sicut etiam in nostro & fratrum nostrorum conspectu, dum Romæ olim nos teneret inclusos, suam malitiam recognoscens, facere voluit, ea quidem conditione seruata, vt nos ei postmodum reddere deberemus. Cumque nos ea recipere sub hac conditione nollemus, ipse in sua pertinacia, & damnabili præsumptione permansit.*

Ceterum, vt prædictus Imperator Eccle-
clxxvii *siam Dei suæ videretur subiugare & supponere ditioni, & eam in supremam redigere seruitutem, memorato apostatico, sicut dictum est, Pontificalia insignia reddidit, & eum de Papatu, quod est a sæculis inauditum, per anulum, prout dicitur, inuestiuit. Quosdam etiam Episcopos, alijs discretioribus & honestioribus occulte de illo conciliabulo fugientibus & reuerentiam exhibere laicali violentia, tyrannica oppressione coegit. Sic enim Reges & Principes diuersarum partium sibi intendit tum spirituali, tum materiali gladio subiugare si in hac parte, quod absit, nefandissimum eius præpositum præualeret. Ad hæc, iuxta prudentiæ tuæ consilium, Rothomagensi Archiepiscopo, eiusque Suffraganeis, & alijs per Northmanniam constitutis, exhortationis literas destinamus. De cetero memoratum Fridericum Imperatorem, pro eo quod Octauianum schismaticum recepit, & ei pertinaciter adhærere præsumit, cum eodem Octauiano, & cum alijs principalibus fautoribus suis, nos de communi fratrum nostrorum consilio, in Cœna Domini publice ac solemniter excommunicasse cognoscas. Dat. Anagniæ Kal. Aprilis.*

Acceptis *Arnulphus Alexandri* literis, vt partes sibi creditæ legationis impleret, ad Episcopos, & Archiepiscopos Galliæ, & Angliæ sequentem direxit epistolam.

Ad Archiep. & Episc. Galliæ.

Quanta tempestate laboret Ecclesia, atque clxxviii
in quanto videatur periculo constituta, vestra, quos hic dolor tangit, prudentia non ignorat. Et filij quidem Babylonis prospiciunt & exultant, qui quasi certum auspicantes de procellarum quantitate naufragium, ad diripiendas sarcinas & ipsa nauigij tabulata concurrunt. Nobis autem securitatem præstat diuina promissio, qua portas inferi aduersus eam præualere non sinit, sed vexationis iniurias victoriæ certitudo compensat. Neque enim desperationi locus est, vbi causam rectitudo commendat, & virtutem patientiæ firmat interim conscientia veritatis. Causæ siquidem nostræ nec ignota veritas est, nec incerta iustitia, sed res luce clarior & prauitatis nube negotium purgat, & omni iudicium absoluit errore.

Si enim persona personæ comparetur, nostrā perfectio scientiæ, & omnium virtutum format integritas, quòd non magis nostræ, quam aduersariæ quoque partis testimonio confirmatur. Alteri vero si nobilitas generis, & quæsita ob hoc ipsum potentium gratia subtrahatur, non erit vnde ad maiestatis Apostolicæ fastigium audeat aspirare. Sed & si facta electionum inuicem conferantur, electionem nostram omni ordine, omni solemnitate, omni denique ratione subnixam; alteram plenam impuden-

puden-

Sal. An. 1160. pudentia constat, & omnis rationis adminiculo destitutam. Numquid enim vnius Episcopi, ipsiusq; quem nostis, & duorum Cardinalium toti Ecclesiæ præiudicabit auctoritas, & reprobata vniuersitate Catholica, intra quaternitatis huius angustias coarctata credetur? Numquid consecrationi, rite ac solemniter per eam, cuius interest, multitudinem celebratæ, ea quæ postmodum per paucas ipsasque emendicatas manus contracta est, poterit praualere? Numquid impudentiam coniecti sibi proprijs manibus indumenti minax redemptorum satellitum violentia consecrabit? Certum siquidem est Octauianum ecclesiã B. Petri, cum ibi celebranda foret electio, armatorum copia cõpleuisse, vt quod de meritis suis, & sanctorũ Patrũ gratia non sperabat, strictis in ceruices resistentium gladijs vsurparet.

Denique consensu omnium in personam sanctissimi Patris Alexandri firmato, dum ipse laudabili verecundia renuit & excusat, impositumq; sibi manibus fere omnium pluuiale repellit, dissimulare vlterius ambitio non potuit vel differre; sed effusa temeritate, nullo adhuc Cardinalium, sicut dicitur, prosequente, cucurrit ad cathedram, ea nimirum fiducia, quod inuitis armatis non posset ab inermibus amoueri. Pari quoq; palatium festinatione conscendit, vt primus vtramq; cathedram videretur insedisse, & quem iure non poterat, saltem de festinatione sortiretur ascensum: quo prædicti tres cum de tota vniuersitate secuti sunt. Alij gladijs discurrentibus territi, cum electo suo in munitionem proximam concesserunt, vbi eos aduersarius ille nouem diebus obsessos gladijs tenuit & inclusos, exiguam sicut poterant alimoniam toto illo tempore mendicantes. Vnde etiam sibi mentiendi causam componit iniquitas, asserens, Octauianum priusquam alter eligeretur, per nouem dies Apostolatus cathedram solitarium insedisse, quasi ille ab initio, licet renuerit, non fuißet, electus, vniusq; violenta possessio sanctificare iniustitiã, & ambitionis audaciam valeat expiare.

Porrò illi de carcere, beneficio Senatus educti, ad locum, quo Apostolica insignia seruabantur, Domino miserante, perducti sunt, vt electio manciparetur effectui, & Electus gratiã consecrationis per manum Ostiensis Episcopi, ad quem hoc iure speciali pertinebat, acciperet. Deniq; Cardinalis, & episcopi, qui per diuersas prouincias legationis fungebantur officio, ad eum pari deuotione conuersi sunt: totiq; iam Ecclesiæ Dei indubitatæ tranquillitatis serenitas arrideret, nisi homo ille ad preparatum Imperatoris auxilium transfugisset. Verum ille gloriæ suæ, & non Dei sedulus æmulator, desiderij complendi, quod de proauorum exemplo conceperat, occasionem lætabundus accepit. Nostis enim prædecessores eius ad subiugandam ditioni suæ Romanam Ecclesiam a longis retro temporibus aspirasse, ipsosque aduersus eam semper vel suscitasse, vel fouisse schismaticos, quo magis iure eius, cui ipsi ministerium debent, affectatum possent imperium exercere, eamq; ad suam conuerso ordine non disponere, sed euertere voluntatem. Bene tamen, quoniã quisquis ad hanc de confidentia potestatis illius prorupit audaciam, in ruinam sibi factus est, ceteris in exemplum, quo confusa deinceps cessaret elatio, & sua Ecclesiæ Dei dignitas & reuerentia seruaretur. Ceterum hic blanda schismatici desperantis humiliatione seductus est, dum ille personam suam arbitrio eius exponit & causam, neq; se quidquam fore, nisi de sola ipsius voluntate præsumit. Vnde & ad pedes eius ipsa dicitur Apostolatus insignia resignaße, posteaq; de manu ipsius inuestituram accepisse per anulum, vt veteri scilicet quæstione composita, regnum plane de sacerdotio, de spiritualibus temporalia, de ecclesiasticis viderentur sæcularia triumphasse. Indignum facinus, omnibusque sæculis detestanda malitia, ordinationem scilicet diuinam qualibet temeritate conuertere, & redemptam sanguine Christi perimere libertatem.

Prædictus itaque Princeps negotium suum tamquam sub vmbra pietatis exercens, ecclesiasticum congregauit sæculari potestate conuentum, vt præsumptionem schismatici illius proprio roboraret assensu, & quos posset ad obedientiam illius tyrannicæ potestatis terroribus inclinaret, ea siquidem intentione, vt vtriusq; gladij virtute comminuta pristinam reformet Imperij maiestatem, vt vtriusq; inuicem cooperante potentia, omnia regna propriæ subijciat ditioni. Porrò illi, quos schismatico conciliauerat necessitas, aut voluntas, falsitatis & blasphemiæ symbolum conscripserunt, vt quod de veritate non possunt, saltem conquisitæ multitudinis suffragio præualere credantur. Quod scriptum si forte contigerit ad sapientiæ vestræ venire conspectum, multa plenum falsitate credatis, licet etiam, si absolutam contineret, in

Sal. An. 1160. in omnibus veritatem, nihil, quod ibi dispositum sit, aliquem de iure sortiretur effectum. Neque enim arbitrium dici potest, ad quod voluntaria partium compromissio non astringit; nec iudicialis sententia, quæ nec ab ordinaria iurisdictione, nec a delegata procedit. Sed & causam communem priuata auctoritate decidere qua arrogantia præsumpserunt, nobisque tamquam inferioribus imponere magistratum quos diuina bonitas pares ordine, & eadem spectabiles constituit dignitate? Sed neque causa dici debet, vbi inter consentientes nullum potuit eße litigium, neque sine contradictione quæstio vel formari potuit, vel absolui.

Ad hæc, si quod de Octauiano factum est, ab initio forte non valuit, ex post facto istorum nullo iure valuit confirmari, cum ipse iam ab eo, qui poterat, condemnationis sententiam, debitique pœnam anathematis excepisset. Scio sapientiam vestram validioribus argumentis, potioribusque rationibus abundare, vt Papiense illud conciliabulum nullius reputetis extitisse momenti; a vobis etiam minus intelligentium simplicitas valeat edoceri. Benedictus autem pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui ecclesiæ Gallicanæ solitam misericordiam benignius impendit, vt eam semper & agnitione veritatis illustret & pedes eius iustitiæ tramite nullatenus aberrare permittat. Sicut enim omnes, quos ad oppressionem Romanæ Ecclesiæ rabida Teutonici furoris prouexit inuidia, virtus Altissimi manifesta deiecit; sic omnibus, quos deuotio Gallicana suscepit, victoriam semper contulit & triumphum. Cumque multis constet, ceteras regiones abundasse portentis: sola Gallia monstra non habuit, sed sinceritate Fidei, doctrinæ veritate, virtutum quoque titulis, & plurima operum exhibitione præfulsit. Vnde nunc quoque personarum penitus qualitate discussa, factisque electionum plenius exploratis, in personam sanctissimi Patri Alexandri, de vere Catholici & serenissimi Regis sui beneplacito conuenerunt, literasque eius & Nuncios passim & suscipiunt, & honorant. Sed quia inter ipsum & Principem nostrum, Deo volente, nouiter est reformata concordia: placuit ob gratiam ipsius ad momentum differre publicandæ susceptionis edictum, donec iste noster ecclesiam regni sui consuluisse posset, & quod mente concepit, assensus vestri conniuentia confirmasse. Neque enim prudentiam regalis excellentiæ decuit aliquid super tanto negotio, inconsulta vestra sapientia, definire, ne gloriam suam alteri dedisse videretur, & reuerentiam vestram minoris, quam debuit, æstimasse. Quæ tamen super hoc ipsius ab initio voluntas extiterit, multis declarauit indicijs & expressit; quoniam Patris Alexandri Nuncios & literas cum reuerentia semper excepit & gratia, nullumque se alium suscepturum, adhibita sæpe coram omnibus asseueratione, prædixit.

Porro literas Octauiani oblatas renuit manu regia, velut immundum aliquid sordidumque contingere, sed in contemptum eius ligneæ tabellæ, quam ipse de puluere sustulit, manibus offerentis impositas, ipse statim coram Nuncio post dorsum suum quam sublimius potuit, risu multitudinis, quæ aderat prosequentes, proiecit. Ex his igitur manifestum est, voluntatem eius in fauorem domini Alexandri, sine omni ambiguitate firmatam, ipsumque vestrum magis ob reuerentiam quæsisse consilium quam pro absoluenda qualibet super hoc negotio quæstione. Solent enim Principes dominique terrarum maiora negotia quadam semper mora suspendere, vt dilatione crescat auctoritas, & maior lætitia desideria protracta consummet. Super quo plane cum in idem fauor Principis veritasque concurrunt, manifeste vobis viam responsionis gratia diuinæ bonitatis assignat. Oportet tamen vos propter aliquos, qui inter vos sunt, solicite prouidere, qui se schismatico illi dicunt cognatione coniunctos: ne malignitas forte præualeat, & eam quæ ex Deo est, supplantet carnis affectio charitatem. Sed cum vniuersitas vestra conuenerit, nolite, quorumlibet expectare sententias nec eorum timeatis offensam, sed conceptum statim in virtute spiritus vsurpate sermonem, ne dissimulatio vestra prauitati præstet audaciam, vestroque silentio blasphemiarum primitia conualescant. Tempestiuius igitur zelus iustitiæ per os vestrum de libertate conscientiæ, & confidentia veritatis erumpat, vt quasi quodam spirituali tonitruo terreatur iniquitas, & præparata ad subuersionem Fidei fallacia suffocetur. Dominus mentes vestras in bonum sua pietate dirigat & confirmet, vt Ecclesiæ eius studio vestro reformetur integritas, & quæ vos tantis vltro beneficijs & honore præuenit, gratos in opportunitate sentiat & fideles.

Dum

Sal. An. 1160. Dum itaque *Victor* & *Alexander* ſtudent cauſæ ſuæ conciliare patronos, in *Arnoldum* clxxviii Moguntinum Archiepiſcopum Deus animaduertit, quando è conciliabulo reducem, Moguntia in ſeditionem verſa in D. Iacobi extra muros monaſterio, ipſo Io: Baptiſtæ natali, immaniter trucidatum, proiecere in ſterquilinium, vnde cadauer a mendicabulis extractum, triduò iacuit expoſitum populi ſannis atque ludibrio, donec à Canonicis clam auectum, in VIII. Virginis æde conditum eſt. *Conradus in Chron. Mogunt.*

Poſt excommunicatum cum *Victore* clxxix *Fridericum*, *Ioannem Anagninum*, Cardinalem ad Mediolanenſes legauit. Is cum Mediolanenſibus icto fœdere, v. Kal. Apr. ſuggeſtum maioris ædis aſcendit, ac concione aduocata *Victorem*, *Fridericum*, Sectarios, Cremonenſem, Laudenſem, Comenſem, Papienſem, & Mantuanum epiſcopum ſacris abdicatos pronunciauit, ac ciuitates Cremonam, Papiam, Laudem, Comum, Nouariam, Vercellas, Marchionem Montiſferrati, Comites Blanderati, Seprij, & Marthesij ſacris arcuit, & Archiepiſcopum, ac conſules Mediolanenſes ſacramento fidelitatis obſtrinxit. Arrepta clxxx occaſione Mediolanenſes vlciſcendi iniurias *Mediol. bellum.* in *Fridericum*, bellum ardentiore animo renouant. Ergo Laudenſibus, quos *Fridericus* impenſè fouebat, bellum inferunt: eorum agrum ipſis ſanctioris hebdomadę diebus irrumpunt: porrò egregiè occurrentibus ciuibus re irrita reuertuntur. Inde *Sigon.* commotus *Fridericus* copias ſuas quanquā exiguas Papia educit, atque ineunte Maio in Mediolanenſem agrum ingreſſus, omnia à Lambro amne latè populando, atque in ſegetes, arboreſque fœde ſeuiendo percurrit, caſtra tandem ad S Romanū, quaſi vrbem obſeſſurus, locauit. Mediolanenſes tunc in belli ſocietatem Placentinis adſcitis, aduersùs cum lectiſſimo equitatu procedentes, pugnæ copiam fecerunt: Ex quo *Fridericus* exterritus per noctem ſilentio vaſa *Fugatus Frid.* collegit, & ſe Papiam recepit. Deinde Laudem progreſſus, Laudenſium magnopere collaudata fide ac virtute, exercitum trans Abduam traduxit; & Pontirolum, *Pontirol. cepit.* pontemq; ad id à Mediolanenſibus factum occupauit, & Fanum non ſine cruento prę-lio Mediolanenſibus in tempore non occurrentibus cepit, ac Papiam ſe retulit. Mediolanenſes interea bellum Laudenſe renouaturi V. Idus Maias Laudem cum equitatu repetiuerunt, cumque, erumpentibus Laudenſibus, inſidiæ ſemel iterumque paratæ non proceſſiſſent, iuſtum exercitum, ac ipſum Carrocium adduxerunt, ac XIV. Kal. Aug. ſignis è regione portę orientalis locatis, reliquis copijs Vrbem cinxerunt, atque oppugnare inſtituerunt; ſed paucos poſt dies deſtiterunt, maturo permoti *Friderici* aduentu. Tum Laudenſes tumul- clxxxii tuario opere munitam adhuc Vrbem habentes lapideo ipſam muro, monente *Friderico* ſepſerunt. Primus lapis ab Alberico epiſcopo in fundamento portæ Cremonenſis eſt poſitus. Erat in regione lacus Comenſis oppidum nomine *Carcanum*, quod firmo *Friderici* præſidio cuſtoditum Mediolanenſibus, quoties in Laudenſium fines irrumperent, adhuc ſemper fuerat infeſtiſſimum. Hoc igitur ſibi expugnandum antiſtes ratus, eodem menſe Brixianorum auxilio, ac trium tribuum iuuentute educta obſidere inſtituit. Ea re cognita *Fridericus* ſociorum ſuorum copijs ſubito accerſitis, poſtridie Non. Aug. acceſſit, & loci peritorum conſilio in valle Toxarià caſtra ita poſuit, vt Mediolanenſes ab omni re frumentaria interclu ſerit. Id vbi ſenſere Mediolanenſes, virtute recuperandum, quod loci iniquitate amiſerant, rati, ſe ſe ad prælium prępararunt: neque id detrectauit *Fridericus*. Diù ancipiti Marte eo die pugnatum eſt, & Cæſar prærupta Mediolanenſium acie, vexillum prætorium è carpento caſtrenſi, quod Longobardi *Carrocium* nuncupabant, detraxerat, & contu- clxxxiii *Frider. victus.* meliæ cauſa currum in proximam foſſam deiecerat, quaſi certus vincendi, cum Mediolanenſibus fugam ſpectantibus, velut è cœlo miſſæ, ex Vrſicinatibus, & Herbenſibus ſuppetiæ ex improuiſo aduenerunt: quę recenti fortitudine in Germanos pugnando feſſos, & iam victoriam Cæſari gratulantes, inuectæ mutata prelij alea coniecere in fugam. *Fridericus* ægrè Baratellum, indeque Comum è victricibus Mediolanenſium manibus euaſit. Cæſaris caſtra, ingenteſque manubiæ victoribus ceſſerunt. Pugnatum VI. Idib. Aug. Famam cladis *Victoriā* vbiq; vulgatam premere tentauit *Fridericus* *fingit.*

mentitis literis ad Piligrinum Patriarcham
Sal. An. 1160. Aquileiensem; quæ fuere.

clxxxiv *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, dilecto & fideli suo Piligrino Venerabili Aquileiæ Patriarchæ, gratiam suam & omne bonum.*

Literas a tua Dilectione transmissas ea, qua decuit, benignitate suscepimus: quarum tenore diligentius inspecto, tuæ deuotionis desiderio satisfacientes, de statu nostro tibi rescribimus, & euentu, vt si forte aliter, quàm res acciderit, apud te diuulgatum fuit, veritatem tu ipse cognoscas & referas.

Sumus itaq; per gratiam Dei in bono statu, quia salus, & vita, & prosperitas nos & nostra cum gaudio comitantur. Quia verò secundùm varium euentum belli, diuersi diuersa referunt, hanc veritatem rei de nobis accipias; quod Mediolanenses castrum quoddam, nomine Sarkanum, situm iuxta Cumas, cum sua fortitudine obsederunt, & nos fideles nostros, qui in castro erant, liberare volentes, congregata multitudine Longobardorum infinita, ad locum accessimus, eosque, qui nostros obsederunt, ex omni latere obsedimus, ita quod nullatenus manus nostras euadere poterant, nisi fortè ex desperatione, vel ex periculo mortis, per nos & per medium exercitum nostrum impetum facerent, & transire fugientes tentarent. Quod & ita contigit. Mane enim in vigilia B. Laurentij, ipsi armati per medios nostros irruperunt, & quasdam acies nostrorum Longobardorum violenter penetrauerunt. Quibus nos cum Teutonicis nostris quamuis paucis, adiunctis & aliquibus Longobardis, audacter & virliter resistentes obuiam venimus, & ex vtraque parte multi corruentes interierunt. Prætereà vexillum eorum, quod in curru superbè erexerant, in lutum deiecimus & destruximus, ibique plus quam XXX. eorum milites, qui ad custodiam solius vexilli fuerant deputati, truncauimus, ipsosque per Dei adiutorium viribus nostris in fugam conuertimus, & ad castra sua retro cedere compulimus, campumque cum honore & victoria tenuimus, quamuis Longobardi innumerabiles à latere nostro per fugam recessissent, quamuis etiam interfectis aliquibus de nostris magnum damnum recepissemus; illi profectò tot, & tanta damna suorum acceperunt, quod nos damna nostra, respectu illorum, nulla reputauimus. Cum enim corpora suorum occisorum ipsi recolligerent, LXXV. currus ad ciuitatem Mediolanensium transferrent, non fuit currus aliquis, in quo tres vel quatuor mortui non iacerent. Sic hostibus fugatis, nos ad Cumanam ciuitatem cum multis captiuis reuersi sumus. Qui aliter de nobis prædicant, scias non esse Euangelij, quod euangelizant.

Quicumque etiam statum Reuerendissimi Papæ Victoris minorari & attenuari prædicant, scias omninò falsum esse; quia iam multa Regna Hispaniæ, Vngariæ, Daciæ, Boemiæ, Comes quoque Barholi, & Comes S. Egidij, cum tota Prouincia & Burgundia, ei obediunt, & de die in diem dilatatur & crescit.

Scire prætereà debet tua Dilectio, quod omnes Principes Alemanniæ expeditionem nostrã promiserunt & iurauerunt, omnemque ornatum garsiorum & variorum communi consilio postposuerunt, solis cibarijs & armis contenti in ipsa expeditione. Vnde quia, sicut persona tua grata nobis est, ita & necessaria, mandamus Dilectioni tuæ & fidem tuam monemus, vt de honore Imperij nostri, sicut alij Principes & fideles nostri, cogites & disponas, & XIV. die post Pascha cum honesta militia ad nos Papiæ venias, certus existens, quod nulli Principum expeditionem remittemus, quamuis multi quærant absolui: & quicunque remanebit, contra nostram voluntatem remanebit. Si vero ante hunc terminum nos videre volueris, gratum valde est nobis. Veruntamen hoc pro constanti habere debes, et tenere, quod ab expeditione tuam personam nullo modo absoluemus.

Audita per Germanias Cæsaris aduersa pugna, nec fregit animos, nec proceres ab officio reuocauit. Nouum militem misere Cæsari, vindictam & prædam præsumentes. Repetitis solicitabat eos literis *Fridericus*, in quibus vacationem nec pecunia redimendam protestabatur. Lege sequentia.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam & omne bonum. clxxxv

Tuam experientiam minime latere credimus, qualiter non pro cumulandis diuitijs ad vsum nostrum, aut filiorum nostrorum, sed solummodo ad pacis reformationem, & augmen-

mentum Imperij, dispendio tam rerum nostrarum, quàm fidelium nostrorum instantia, etiam attritione proprij corporis laborassemus incessanter. Nunc verò, quia contumacia Mediolanensium a primorū pacis inimicorum & Ecclesiarum temeratorum, bono nostro proposito, instinctu Diaboli, obstare pro viribus nititur, te vnà cum alijs Principibus, cæterisque Imperij fidelibus, in subsidium nostrum euocare decreuimus. Vnde dilectioni tuæ mandamus, atque sub debito fidelitatis præcipimus, quatenus omni occasione postposita, cum membrum Imperij censearis, & hactenus sibi fidelis extitisti, ne Regnum aliquatenus in tempore nostro vacillet, & diminutionem sentiat, cum militia tua XIV. *die post Pascha Papiæ exercitui nostro accedas. Nam quicunque nobis in auxilium occurrerint, nos & successores nostros ditare & sublimare diligenter intendere incunctanter scias, quia finem toti negocio nostro cum victoria breui (vt arbitramur) Dei nutu imponemus. Si quis autem se nunc temporis aliquatenus subtraxerit, hunc nec nobis nec Imperio nostro fideles esse censeamus.*

Sal. An. 1159.

clxxxvi Non multo antè Carcanensem conflictum *Henricus Leo*, impetrata missione retulerat, vbi accepta ex *Hartmanni*, Brixinensis Episcopi voluntate, Pollingensis cœnobij tutela, quod ipsum Patres Pollingēses ob nimiam Brixinæ distantiam & sera Episcopi subsidia petiuerant, ad bellum est in Saxoniam euocatus. Slaui, maris Baltici accolæ, effusi in Saxoniam, fœde agrum ferro & populatione vastauerant. Hanc iniuriam vt pio bello vlcisceretur, hostile solum ingressus, cuncta ferro & igne vastauit. Arrisit Fortuna iustitiæ. *Nicloto* gentis regulo, ex insidijs occiso, Slaui deditionem fecerunt. Belli fructus, Christiana fuit propagata religio. Barbari illi sacris initis accessere lubentes: Hos voce *Bernonis*, quem *Henricus* Ecclesiæ Megalopolitanæ præfecit, Deus vocauerat. Impetrauit id temporis, *Henricus Leo* à *Friderico* Imper. clxxxvii potestatem erigendorum episcopatuum, dandi Antistites, eosque stabiliendi in omni Slauorum ditione, quam ipse vel eius progenitores subiugassent.

Henricus Leo in Slauos mouet. — *Helmod. l.1.c.88.* — *Episcop. electio.*

clxxxiii Annus erat centesimus sexagesimus primus supra millesimum, quo *Henricus Leo* cum *Hartuuico* Ratisbonensi episcopo collidebat. Dissidij causa à sanctuario, & honestum gerere videbatur *Henricus* bellum, cum pro ecclesia rugiret. Vita potius laicali quàm religiosa viuebat episcopus; & Christi sanguis potus erat ad inebriandum lasciuientes. *Henricus* tamen medicinam fecit ipso ferè morbo grauiorem. Assumpta namque vindicis persona, inuasit ecclesiæ possessiones: Stauffensem arcem, cuicūq; episcopij patrimonium suæ fecit ditionis. Ratisbona scissa in partes pars pro Henrico, pars pro Episcopo, tota aduersus agrum ferro & igne promiscuè depopulatur. Res finem spectabat exitiabilem, nisi *Eberhardus Salisburgensis* vnà cum *Friderico Vvithelspachio* Boiariæ prætore, & *Ottonis* germano, & *Conrado* comite Raningio, sequester pacis intercessisset.

Dissidiū inter Henricū & Leonem Episc. Ratisb.

Hisce detinebatur *Henricus* in Germania, dum alij Germaniæ principes, *Reinaldo* Coloniensi antesignano, Cæsari in Mediolanum detulere suppetias. Vrbi obsidionem decreuerat, ratus, ipsa incolumi, se Italiam pacato imperio numquam habiturum; IV. Kal. Iunij cū vniuerso exercitu in agrum Mediolan. procédit, ac segetes, vineasque toto latè percurso agro corrumpit. Inde castris propius vrbem admotis, in multas partes copias diuidit, atque vrbem vndique septam intentiore cura obsidere instituit. Contra Mediolanenses haud quaquàm animis defecerunt, sed omnia quæ ad sustinendam acrem obsidionem pertinerent, tanto studio præpararunt, vt non minùs vigilandum obsessis quàm obsidentibus foret. Fatigabatur ciuitas, & cibariorum inopia, & pondere alieni ęris; quo ne funditus periret, ciuitas denos, & octonos viros ad eam rem inspiciendam legit, ex singulis tribubus ternos, qui diligenti cura in fœneratores inquirerent, & pressos subleuarent. *Fridericus* interea agro ad XV. millia passuum circunquaque vastato, Germanos in suburbana castra diuisit, ac Cremonenses, & Papienses in suas dimisit ciuitates, ipseque Laudem se recepit, quo *Victor* XV. Kal. Iunij cum aliquot Cardinalibus venerat. Vbi altero Episcoporum congregato concilio, iterum *Victor* Pontifex confirmatur. Mediolanenses, eorumque fœderati Placentini, Brixiani, diris deuouentur. Conuentus iste primò Pa-

Mediol. obsidetur

Sal. An. 1160. piæ, deinde Cremonæ diſpoſitus erat, poſtremò ad honorem Laudenſium iubente Imperatore, Laude eſt celebratum. Interfuere Imper. cum ſuis Principibus, & Dux Bohemiæ, & Dominus Pellegrinus Aquileienſis Patriarcha, & dominus Guido electus Rauennæ Archiepiſc. cum Epiſcopis, Prioribus, Abbatibus, Præpoſitis, alijſque clericis. Fuere autem in ipſo Concilio recitatę literę excuſatoriæ Regis Daciæ, Regis Noruegiæ, Regis Hungariæ, & Regis Poloniæ, & ſex Archiepiſcoporum, & viginti Epiſcop:, multorumque Abbatum Claraualleníium, & aliarum Congregationum, atq; præpoſitorum. In quibus literis continebatur, ipſos Reges cum vniuerſis eorum prouincijs & prædictos Archiep. Epiſcopos, Abbates & Præpoſitos in ſolum Victorem conſentire. *Otto Morena in Chronico Laudenſi.*

CXCII Huic conciliabulo adeſſe literis Friderici prouocatus fuerat Eberhardus Saltzburgenſis, ſed venire detrectauit.

Friderici epiſtola ad Archiep. Saltzburg.

Fridericus Dei gratia Rom. Imper. ſemper Aug. Fideli ſuo Eberhardo Venerabilibus Saltzburg. Archiep. gratiam ſuam, & omne bonum.

Quanto maiori largitate anteceſſorum noſtrorum, Regum & Imperatorum, Eccleſiam Saltzburgenſem decoratam fuiſſe cognouimus eò maiori pietate & ampliori dilectione, dignitatem Saltzburgenſis Eccleſiæ ſemper fouere ſtuduimus, & omnibus modis promouere. Inde cum nos de te, tanquam de excellentiori & clariſſimo Principe noſtro, plurimum ſperaremus, & in tuæ ſanctitatis Reuerentia, in neceſſitatibus ſanctæ Eccleſiæ Dei & Imperij, non modicam fiduciam haberemus, cum ſtatus Eccleſiæ Dei in pendulo nutaret, ad Papienſem Curiam, vbi tam Eccleſiaſtici Principes quàm Seculares, pro gloria Dei & honore Imperij promouendo ſolemniter conuenerant, tuam perſonam ſacris apicibus noſtris & nuncijs euocauimus; & quare non veneris, admodum nos admirati ſumus.

Prætereà indicto generali Concilio pro neceſſitatibus Imperij & Eccleſiæ celebrando in Dominica Vocem iucunditatis *tuā ſanctitatem, tuam reuerentiam ſcriptis & nuncijs iteratò ſolicitauimus, & attentiſſimè rogauimus, vt diligenter perſpectis ſchiſmatibus & preſſuris, in quibus ſancta Dei Eccleſia fluctuans laborabat, tuam laudabilem præſentiam ſacro Conuentui exhiberes, & ad tollenda de medio tanti mali ſcandala prudentiæ tuæ conſilium, opemque neceſſariam negocio tam arduo non negares: ſed ne ſic tuam perſonam euocare valuimus.*

Vnde quia tua res agitur, paries cum proximo ardet, *& quia publica res iſta fuit, non priuata, (nam de animarum ſalute agebatur) miramur nos primitùs, mirantur & vniuerſi Principes noſtri, tam ſeculares, quam Eccleſiaſtici, qui ad excolendam vineam Dei non timuerunt portare pondus diei & æſtus, quare te ſubtraxeris, & magna ſuſpicione te ſuſpectum habent, quod in tempore tribulationis te ipſum quaſi murum inexpugnabilem pro domo Iſrael non oppoſueris. Mandamus itaque tuæ diſcretioni, monentes & ſtudioſius te rogantes, vt remota omni occaſione & dilatione tuam ipſius præſentiam in proxima Natiuitate ſanctæ Dei Genitricis Mariæ nobis & Curiæ noſtræ exhibere non differas Cremæ, aſſumpto tecum fideli noſtro Venerabili Epiſcopo Brixienſi.*

Porrò accedere Archiep. renuente, indignatus Imperator, Mediolanenſis expeditionis ſpecie, iterum vt Principem Imperij euocauit, ſub pœna Cæſareæ indignationis, & depoſitionis.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Eberhardo Venerabili CXCIII *Saltzburgenſi Archiepiſcopo, gratiam ſuam & omne bonum.*

Cum ſacri Imperij noſtri diſpoſitio conſilio Principum, & maximè Religioſorum, frequenter indigeat, cur toties rogatus a nobis & diligenter inuitatus, ſemel ſaltem ad feſtum beatæ Mariæ Virginis venire nolueris, de prudentia tua ſatis mirari non poſſumus, ſed & vniuerſis Principibus Imperij admodum videtur extraneum.

Prætereà cum Saltzburgenſis Eccleſia tanto ampliori ſeruitij debito teneatur Imperio, quanto amplius ab Imperiali munificentia præ cæteris ditata & exaltata, collatis ſibi beneficijs & honoribus gaudere dignoſcitur, miramur, & de ratione non videmus, quare in ſummis Imperij neceſſitatibus, quibus tanto iam tempore tam fortiter, auxiliante Deo, inſudauimus & inſudamus, tanti ſeruitij intole-

Sal. An. 1160. *tolerabilem defectum perferre debeamus.*

Cum igitur quantumcunq; Religiosi ab ipsa veritate, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddere iubeātur, & tua dignitas nō solum qualicumq; pecunia, sed & personis & armatura laboribus nostris adeße debeat; per hæc Imperialia scripta tuæ fidelitati tam præcipiendo quam rogando mandamus, quatenus ad proximum Pascha pro magnitudine facultatis & debiti, cum militia nobis succurras, & XV. die post diem Paschæ in campo Veronæ cum reliquis exercitibus te præsentes, teque ita facturum nunc statim in manu præsentium latoris, Capellani & Nuncij nostri Burensis Colon. fideli & firma promissione certificare non differas. Quòd si animum prudentiæ tuæ ab his auerteris, & omninò nolueris venire, indubitanter scire te volumus, quòd nos, fauente & semper nos prædecente Dei clementia, cum consilio Principum & Religiosorum ita de Saltzburgensi Ecclesia ordinabimus, vt & honor Dei & religio non imminuatur, & debitum seruitium Imperio de cætero rationabiliter exsoluatur.

de eodem.

CXCIV *Fridericus Dei gratia Romanorum Impetor & semper Augustus, fideli suo A. Venerabili Gurcensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.*

Cum ab ipsa veritate omnis homo, sed & quantumcunque Religiosus, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddere iubeatur; & Saltzburgensis Ecclesia quam maximi seruitij debito, sacro teneatur Imperio, mirari non sufficimus, quare Saltzburgensis Archiepiscopus toties rogatus et vocatus non ad consilium, non ad expeditionis auxilium venire voluerit, et terminum, quem per proprium Capellanum suum nobiscum in festum B. Mariæ condixerat, tam incurate neglexerit. Nunc autem per præsentium latorem, fidelem Capellanum nostrum, Burens. Colon. iterum ad expeditionis auxilium cum personis & armaturis ipsum euocauimus, & vt tua diligentia ad id faciendum eum studiosè commoneat, solerter & intensissimè rogamus. Quod si pro consuetudine sua venire noluerit, de contemptu & iniuria tam tuæ dilectioni conquerimur, quam & omnibus Imperij Principibus ibi conqueri necessarium habemus.

Nos autem, si necesse fuerit, de Saltzburgensi Ecclesia ita cum consilio Principum & Religiosorum ordinabimus, quod et honor Dei non diminuetur, et religio Ecclesiæ non subuertetur, si (Deo volente) Imperio debitum seruitium exsoluetur. Nouit Deus, qui corda scrutatur, quod nos virtutem in quolibet homine, magis autem in eo, cuius propositum in virtutibus decoratur, diligimus et reueremur; et, nisi supremis iniurijs coacti, ad molestiam cuiusquam, non nisi multum inuiti prouocamur.

De cætero præfatum Capellanum nostrum dilectioni tuæ committimus, vt ex parte nostra diligenter audias, et ad ea, quæ ei dedimus in præceptis, ipsum consilijs et conductu adiuues, quatenus et pro his et pro omnibus fidelibus seruitijs tuis et multa dilectione tua, vobis ad promerendum semper sumus attenti.

Saltzburgensis verò absentiam suam pecunia tentans ab irato Cæsare redimere, auream legationem destinauit; quà reiecta, sequentia replicauit Fridericus.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Eberhardo Venerabili Saltzburgensi Archiepiscopo, gratiam suam et omne bonum. CXCV Onus Episcopi vocati à Cæsare.

Inter anxias & innumeras tribulationes, quibus, exigentibus peccatis hominum, iamdiu vniuersalis laborat Ecclesia, consilium religionis tuæ multo tempore requisiuimus, vt discretio tua, quæ directo tramite ad summū bonum attingere nititur, iter salutis nobis ostenderet, & ab errore minùs eruditorum animos declinaret. Non solùm autem præsentiam tuam admodùm necessariam Imperio subtraxisti, verùm nos & omnes Principes & fideles nostros, secùs quam decet honestatem tuam immoderatis verbis cum offensione aggrauasti. Sanè cum legationis tuæ Nuncius ad nos venisset, & seruitium pecuniæ tuæ pro redemptione expeditionis nobis obtulisset, nos communicato cum Principibus nostris consilio, pecuniam tuam cum honore non potuimus accipere, quia nostræ consuetudinis non est alicuius pecuniam accipere, & odium etiam inter eum retinere. Cùm autem, sicut decet Imperialem Excellentiam, nobis personam tuam exhibueris, tunc nos magis de tuo aduentu gaudere poterimus, & de instante necessitate Imperij & Ecclesiæ, tecum & cum cæteris Imperij Princibus tuo consilio salubrius tractare poterimus & ordinare.

Exinde *Fridericus Ludouicum* Gallorum

&

& *Henricum* Anglorum Reges per literas
Sal. An. 1160. solicitauit, vt se *Victori* addicerent: verùm vocata Synodo Episcoporum Northmanniæ, Abbatum, Baronum, cui etiam interfuerunt tam *Victoris* quam *Alexandri* legati, apud Nouum Mercatũ per Regẽ Anglum, Beluaci per Regem Gallum, & ibi (inquit
CXCVI *Robertus de Monte in appendice ad Sigebertum*) tractatum est *de receptione Papæ Alexandri, & refutatione Victoris; & consenserunt Alexandro, reprobato Victore*. Eodem Anno, eodem voto (scribit Tengnagellus *lib.* I. *de inuestigat. Antichristi*) in ciuitate
CXCVII *Synodus Tolosana.* Tolosana concilium celebratur, cui centum patres inter Episcopos, & Abbates interfuerunt, vnà cum Regibus Franciæ, & Angliæ, quorum studio supradicti conuenerant. Aderant etiam *Octauiani*, & *Alexandri*, atque Imperatoris *Friderici*, nec non & Regis Hispaniæ legati; ibiq; vtriusq; partis defensoribus sufficienter auditis, ei-
Victor excõmunicatus. dem concilio tandem in *Alexandrum* complacuit. *Octauianus* verò, qui & *Victor* ab vniuerso Concilio cum fautoribus ex-
CXCVIII *Imperialium positio.* communicatus est, licet Legati *Friderici* resonarent ex mandato imperatoris veluti *specialis Romanæ Ecclesiæ aduocati, quod ad nullos ecclesiarum Prælatos de causa electionis Romani Pontificis iudicium facere pertinet, nisi ad eos tantùm, qui sub Romano existunt Imperio. Ideoque bonum videretur, et iustum, vt cum Episcopis & Clero Reges ad eundem Imperatorem accederent, illius audituri sententiam*. Porro cum verba iactarent inania, de vniuersali concilio cogi-
Troiensem vel Treiense. tauit Fridericus, ne vnitas scinderetur ecclesiæ. Adhoc Comitem *Henricum* Troiensem ad Regem Francorum legauit, cuius instructio fuit.

CIC *Vult Imperator instructus contemplatione diuini amoris hoc bonum opus nobiscum hoc modò agere, vt vos duo maiores principes Orbis conueniatis in vnum apud Auenionem, in confinio Regni vestri & Imperij sui, cum maioribus personis tam clericis, quam laicis imperij, & regni vestri. Et ipse quidem adducet secum Octauianum cum sequacibus suis, & vos Alexandrum cum suis nihilominus habeatis. Postquàm verò vos duo cùm vtraque parte in præsentia tantorum virorum conueneritis, & electio vtraque diligenter audita fuerit, per illic congregatam ecclesiam Gallicanam, Italicam, & Teutonicam, decernatur de vtroque quod melius & vtilius videbitur statuendum & ordinandum.*

Inter hæc solito acrius Mediolanum vrgebatur, cum orto velitari conflictu, Fridericus ardore intempestiuo inuectus in hostem, siue coactum siue fugam simulantem, ad mœnia regressit. Cum autem cupidus vsque ad Arcum Romanum esset progressus, equo fortè corruit prolapso, vulnusque graue accepit, certo periturus, nisi eum sui erectum, equoue redditum subduxissent. Qua re perterritus iterum se ad obsidionem conuertit, iuratus, se non nisi victorem aut mortuum à Mediolano abiturum: quod si humanitus sibi quippiam contingeret, *Fridericum Conradi* Regis filium, & si hunc fata non probarent, Henricum Leonem successores nominauit. Hieme appetente, Laudem, indeque Cremonam cum vxore concessit, locatis vtrobique præsidijs, quibus Brixiani iuxta, ac Placentini à conuehendis Mediolano cibarijs arcerentur. Institores si qui deprehenderentur, præcisis manibus, vel effossis oculis, vel truncatis naribus dimittebantur, vt fœditate supplicij reliquos absterreret. Inde Mediolanenses eo inopiæ redacti, vt equos, & canes comederent, ad tumultum excitantur, cum alter alterum, omnes Archiepiscopum increparent, quia & belli causam dedisset, & pacem protraheret. Propterea ille plebis, Cæsarisq; metu, Genuam profugit. Missi protinus ab vrbe *Mediol. dediti.* tres cum liberis mandatis, Ossa Ossius, Albertus eius filius, & Anselmus Ortus, admotis iugulo mucronibus, velut mortis victimæ se suaque omnia, sacra, profana, vrbem, agrum, Cæsaris dedentes arbitrio, cuius ipsos pœnituit postea; quando se cum inexorabili Principe supremam vrbis perniciem pactos intellexerunt. Crediderant, se specie infimi obsequij, pompaque lamentabili, *Fridericum* ad pietatem flexuros, sed spe decepti, iussi sunt signa omnia militaria, cum omnium portarum clauibus, & Magistratuum insignibus, tradere per trecentos equites florem Insubricæ iuuentutis, qui ciuitatis nomine fidem iurarunt perpetuam. Factum id quarto Martij. Tertio post die, adduxere velut captiuum vrbis

CC *Equo deturbatus Fridericus.*

bis vexullum prætorium, vnà cum tercentis signis minoribus in Thensa augurali vrbani *Carrocij*. Promiscua multitudo vniuersa flebili agmine carpentum stipabat, singulis crucem manu gestantibus. Dispositi per Thensæ tabulata tubicines, ferali cantu vrbis fata deplorabant, tubasque substernebant pedibus Imperatoris. Ipsa D. Ambrosij effigies vecta in *Carrocio*, cum omnia essent dedita, se quoque ipsam dedidit humi inclinata, quasi *Friderici* maiestatem venerata, eiusdem prensaret misericordiam. Quadringenti dati sunt obsides, ex quibus centum & octoginta sex ex ordine equestri retinuit; reliquos ad numerum conficiendum ex ipsa nobilitate exegit, atq; ad singulas vrbis portas murum disijci, fossam iussit repleri, quantum exercitui quadrato agmine ingressus foret satis. Tandem accersitis Mediolani consulibus imperat, vt omnes vtriusq; sexus secederent: & ne spes vlla redeundi superesset, ædificia præter paucas basilicas à fundamentis euertit, areas per quatuor mundi plagas, aratro sulcatas sale respersit; ipse autem per ruinas murorum ingressus cum victore exercitu, vicinis deposcentibus ciuitatibus dedit, vt Laudenses ædificia portæ Orientalis diruerent, Cremonenses Romanæ, Papienses Ticinensis, Nouarienses Vercellinæ, Comenses Comensis, Seprienses & Marthesani Nouæ excidium. Tanto potitus triumpho, in festo Oliuarum, in B. Ambrosij Basilica, vnà cum oliua, triumphalem gestauit victoriæ palmam. Inde Papiam reuersus, proximo Resurrectionis die post rem diuinam peractam, cum vxore coronatus incessit, ac statiuis ad ædem Saluatoris locatis splendidum proceribus epulum dedit. Tum etiam irrogatam Imperatrici fertur vindicasse contumeliam. Aiunt illam fœminea (vt putabat) securitate vrbem intrasse, quia illam plurimum amaret conspicere. Plebeij verò ciues malè Imperatori affecti, quum iterum rebellionem meditarentur, decoris sui fœmineique obliti, Cæsarianæ potentiæ, quæ non bis ouans vindictam exegerat, Regiam dominam mulæ impositam capite obuerso in caudam bestiæ, tradidere in manus prò freno eiusdem bestiæ caudam; ita ludibrio affectam extra mœnia eiecerunt. Iusta itaque iracundia commotus, vrbe expugnata, deditos ea lege accepit, eos qui viuere mallent, ficum de genitalibus mulæ dentibus eximerent, alioquin mox obtruncandi. Ignominiæ multi prætulere mortem: vitæ cupidi fecerunt quod iubebantur. Vndè nata est Italis contumeliosa irrisio, quum digito inter duos ostenso proferunt, *Ecco la fico*. Hæc est illa ficus (exclamat *Krantzius Sax.* quam tulistis Mediolanenses per summam ignominiam, vnde honor est digna superbiæ vindicta. Mediolano subacto, in fœderatos arma conuertit, & primum aduersùs Placentinos. Ea re cognita Brixiani consilio aduerso, legatos ad eum miserunt, qui nudatos tenentes gladios pacem supplices peterent. Datur, sed ea lege, vt muris deiectis, fossisque completis, præfectum à se reciperent, & certam pecuniæ quantitatem persoluerent, ac secum Romanam, & Apulam expeditionem susciperent. Id vbi sensere Placentini, noluerunt bello premi, sed missis legatis, VI. Idus Maij, ijsdem conditionibus se obligarunt. Nonis Iunijs Ianuensium aduenere legati, obsequium exhibentes, & iureiurando classem se ei ad Kalend. Septemb. daturos ad redimendam Siciliam aduersùs Gulielmum. IV. Idus Iunij antiqua iura Henrico Carecto, Marchioni Sauonensi firmauit. Idibus, socijs Cremonensibus sequens priuilegium indulsit.

Sal. An. 1160. CCI — *Mediol. diruitur.* — *Frid. coronatio.* — *Epulum dat Principibus.* — *Mediol. contumelia afficiūt Imperatricē* — *Mediol. supplicium* — *l. b. c. 36.* — CCII — *Placent. Brixia dediti.* — *Ianuēses.*

PRIVILEGIVM FRID. I. IMPER. CREMONENSIBVS DATVM. An. 1162.

SI, cum consules vobis subrogandi erunt, nos in Lombardia fuerimus, nuncium, si vobis placebit, nostrum mittemus, qui consilio sapientum operam dabit, vt legantur, consules ad honorem Imperij, & conseruationem vestræ ciuitatis, quiq; lecti erunt, à nobis inuestituram accipient. quòd si trans Alpes, aut Apenninum, aut Marchiam Anconæ fuerimus, concedemus vobis, vt ad arbitrium vestrum creetis Consules ad obsequium Imperij, & conseruationem vestræ ciuitatis, ita tamen, vt vnus, aut duo ex eis ad nos loco omnium inuestiendorum accedant, qui omnia regalia ex Imperiali manu recipient tam in vrbe, quàm extra per totum episcopatum vestrum siue in aquis, siue in terris, siue

Sal. An. 1160. *siue in personis, prout nunc habetis, aut ante obsidionem Cremæ habuistis, in teloneis, pedaticis, ripaticis, fodro, moneta, banno, & omni iure regalium; præterea auctoritatem iurisdicendi vnicuique in vrbe, & per totum episcopatum ex legibus, & bonis moribus ad concordiam ciuitatis, & nominatim hæc castra Soncinum, Sambassianum, Preuitunum, & Castrum Nouum, quod est in episcopatu Laudensi, ea lege, vt pro his regalibus omnibus vos consules præsentes, & futuri nobis, & successoribus nostris regibus, & Imperatoribus ducentas marchas argenti boni in festo S. Martini quotannis persoluatis; & ad nutum nostrum nuncijs in Lombardia bona fide repræsentetis; extra quam cum Imperiale fodrum per Lombardiam, & Cremonensem episcopatum exigemus. Pro fidelitate autem vestra fodrum in vrbe vestra, & suburbio eius vobis in perpetuum concedimus, ita vt successores nostri reges, & Imperatores hanc pactionem ratam habeant, & vos ea perpetuò teneamini. Nemo autem à vobis consul recipiatur, nisi iuret, se hanc pecuniam nuncio nostro repetente soluturum, & nobis, aut successoribus nostris fidelitatem. Qui verò initio consulatus sacramentum concipiet, hoc nominatim iurabit, se recturum populum Cremonensem in vrbe, & extra ad honorem, & obsequium nostrum, & conseruationem ciuitatis, & consules, alijque iurabunt, se seruaturos fidem sine fraude, & mandata aut per nos, aut per nuncios nostros iniuncta curatores bona fide. Volumus etiam, vt cum nulla ciuitate coniurationem iniussu nostro ineatis, & quinto quoque anno sacramentum hoc renouari ab alijs, qui nondum susceperint, curetis. Pro fideli autem opera, quam vos Cremonenses nostro Imperio præstitistis, promittimus, nos neque milites, neq; Burgenses, qui in castro Cremæ habitabunt, Imperij rebelles, quos proscripsimus, vnquam proscriptorum numero excempturos, neque in gratiam nostram eos, aut hæredes eorum recepturos, nisi præsentibus nobis, & Consulibus Cremonæ iurent, se intra Ticinum, & Abduam non habituros, neque in his vrbibus, & episcopatibus Bergomati, Brixiano, Mantuano, Parmensi, Placentino, neque in episcopatu Cremonensi, neque agro Cremensi, nisi nos permiserimus voluntate consulum Cremonensium, qui nunc sunt, aut futuri sunt pagos autem, quos tenebant Cremenses, in nostra habebimus potestate, excepto castro, & suburbio Cremæ, quod vobis concedimus. Quòd si episcopus, aut ciuis aliquis Cremonensis de aliquo eorum pagorum expostularit, ius ei dicemus. Præterea pagani illi omnes iurabunt, se parituros præceptis aut nostris, aut nuncij nostri ad id destinati; neque fossam, neque arcem, neque vicum nouum in toto episcopatu Cremonensium excitaturos, verùm personas, et res Cremonensium per totum agrum suum seruaturos, neque consilium, aut auxilium daturos, vt Crema, aut aliquod castrum, aut arx intra terminos Cremonensium priuilegio designatos excitetur, aut reponatur, aut noua ædificetur.*

Pares Consules pari auctoritate cæteris ciuitatibus dedit amicis. Mediolanensium præfecturam, qui per agrum dissipati erãt, in sex diuisit. Brixiæ, Bergomo, Placentiæ, Como Prætores dedit, quos Germanas dixere potestates. Inde à Bononiensibus exortus in reliquas ciuitates, quæ ad Alexandrum declinauerant, minitabundus accessit, eo animo vt resistentes pari ac Mediolanenses corriperet. Aduersarium tamen non habuit, vnde rebus prosperè gestis Papiam se recepit.

CONCILIVM CLAROMONTIS.

CCIV INterim cũ Romę *Alex.* (vrgente *Octauiani* violẽtia, qui generis nobilitate & affinium potentia principabatur) pacem non habẽs, *Frider.* premeretur insultibus, in Galliã cogitauit secedere. Ordinato propterea Vrbis vicario Iulio Episc. Prænestino, Tarracinam pergit, triremes *Gulielmi Siculi* scandit; at vix vela soluunt, quod vehemens ventus irruit; & naues turbine & procellis quassatas ad saxa litoris impelit; non enim portus erat, sed statio tantùm male fida carinis. Genuam tandem, Deo remigante, securus appulit, vbi cuncta obuiam effusa ciuitate, amplissimum honorem accepit: inde in Prouinciam, sub Pascha ad montem Pessulanum accessit; obuiarunt ei Clerus, nobiles, & inter eos quidam Saracenorum princeps, deosculatis pedibus tan-

tanquàm sanctum & pium Christianorum
Sal. An. 1162. Deum, ipsum Pontificem adorauit, *Baronius*. Quod videntes adstantes, propheticum illud resonabant, *et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes seruient ei*. Per nuncios postea *Ludouico* Regi Francorum significato aduentu, eiusdem Regis consensu Claromontem petijt, ibique Concilio congregato *Victorem*, *Fridericum*, cum eorum factione excõmuuicauit. Turbatus est *Fridericus*, audito Regem Lodouicum catholicè de Alexandro sentire. Vnde ad episcopum Suessionensem sequentia scripsit.

ccv *Fridericus Dei gratia Romanorum Imper. & semper Augustus, dilecto amico suo, Venerabili N. Episcopo Suessionensi, & Regis Francorum Cancellario, salutem cum intima & sincera dilectione.*

In veritate audiuimus, quod Rolandus quondam Cancellarius, qui propter fideles nostros circa Romam non habet nec inuenit, vbi caput suum reclinet, periculo maris seipsum cum suis pseudosequacibus commiserit, vt terram Francigenarum intret, eamque schismaticæ prauitatis errore, vtpote manifestus Dei & Ecclesiæ ac Imperij inimicus, commaculet & spoliet; vt etiam quomodocumq; corrodat viginti mille libras, & amplius, vnde creditoribus suis debita persoluat; quia sub alieno ære valde grauiter ipse laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum Schismaticum, nostrum & totius Imperij atrocem inimicum, nullo modo recipias, nec recipi ab alio permittas, Regique Francorum bona fide consulas, ne ipsum, vel aliquem de suis Pseudocardinalibus vel Nuncijs recipiat. Tantum enim ac tale odium inter nostrum Imperium & suum Regnum exinde posset, oriri, quod non de facili compescere possemus aut sedare.

ccvi dissidia inter Pisanos, & Ianuenses. Frustratus *Fridericus* epistolis suis, ad colloquium Regem ipsum prouocauit, & protinùs in Burgundiam dotalem vxoris cum Victore iter arripuit. Taurinum cum accessisset, Pisanos & Ianuenses nouo inter se bello certantes ad inducias, vsq; ad reditum suum paciscendas adduxit. Belli causa fuerat, quia Byzantij Pisani mercatores Ianuenses inuaserant, aliquot etiam interfecerant. Ad quorum vindictam Ianuenses duodecim triremibus in portum Pisanum euecti trium in conspectu ciuitatis euerterant, & triremem vnà cum Consule Pisano captam abduxerant. Pisani verò maiore numero egressi, naues duas Ianuensium onerarias ceperant; & duodecim triremes è portu Veneris exeuntes adepti, prælio lacessiuerant, atque ex Sardinia & Corsica magnas prædas abegerant. Porrò *Fridericus* Visontionem progressus, ad Ludouicum Regem misit, rogans, vt ad se communis colloquij gratia ad Sagonam amnem, is olim Arar fuerat, non longè à ditionis oppido ad festum decollationis occurreret; ibi ccvii
Friderici molitio in Alexandrum & Vitorem. namque communi Ecclesiæ concordia de causa Pontificia velle discernere. Rem tamen gerebat in animo, vt *Ludouicum* à colendo abduceret *Alexandro*; induceretq; ad probandum alium quempiam ab vtroque diuersum, qui futuri concilij eligeretur consensu. Hisce consilijs circumuentus Ludouicus, se venturum promisit cum *Alexandro*, iurans *Alexandri* loco, se dediturum Cæsari, si iste venire renueret. Eadem ratione ad Episcopos suos scripserat, cuius aliquę adhuc extant Epistolæ.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imper. & semper Augustus, dilecto suo E. Venerabili Lugdunensi Archiepiscopo & Primati Galliarum, gratiam suam & omne bonum. ccviii

Imprialis nostræ solicitudinis propositum, quod Lugd. Eccl. ac Ciuitatem a diutinis laboribus suis exuere, & in antiquæ dignitatis suæ statum reformare decreuimus, pro tua fideli erga nos deuotione in pectore nostro incessanter vigilat, quoad vsque (Deo opitulante) debitum sortiatur effectum. Vnde & propitia diuinitas, quæ pijs omnium consilijs interesse, & ea promouere consueuit, congruam nobis hoc tempore opportunitatem obtulit, vt partes Burgundiæ, immò ipsam Ciuitatem Lugdunensem in propria Maiestatis nostræ persona quantocyus adeamus, ac ruinas eius in status sui decorem cooperante Deo erigamus. Comes siquidem Trecensis, quum ad Curiam nostram in legatione Domini sui Regis Francorum venisset, & Reuerendum Patrem nostrum Papam Victorem humili veneratione honorasset, studiosè a nobis postulauit, quatenus ad Colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus; tantumq; huic verbo institit, quoadusq; vniuersorum nostrorum

Sal. An. 1162. *Principum consilio Colloquium indiximus, IV. Kalend. Septembris, ad Pontem Laone, inter Diuionem & Dolum, cum Archiepiscopis, Abbatibus, alijsq; Cleri nostri Prioribus illò venturi. Quia ergo tua diligens prudentia in eodem Colloquio nobis plurimum necessaria est, Venerabilitati tuæ studiose mandando iniungimus, quatenus ad idem Colloquium omnes Suffraganeos tuos euoces, & cum vniuersis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritate, omni remota occasione, venias, quia nos ibidem, diuina gratia promouente, super Ecclesiæ Dei restituenda vnitate, & super Domini Papæ Victoris confirmatione finem imponemus. Interea verò consilium non fuit, vt militiam (prout dictum erat) transmitteremus, quia quæcunque sunt in bellicis rebus agenda seu disponenda, per præsentiam nostram conuenienter adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiscum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentorijs habitare.*

Super eadem re.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperat. & semper Augustus, fideli suo M. Duci Lotharingiæ gratiam suam & omne bonum.

QVoniam in schismate, quod est in Romana Ecclesia, vniuersus orbis in se ipsum diuisus est, & tota Christianitas in modica turbatione concutitur, nos tota animi compassione sanctæ Dei Ecclesiæ doloribus condolemus totius consilij & auxilij propensiorem curam & solicitudinem adhibere cupientes, vt totius dissensionis discrimine sublato, Ecclesia Dei, sicut in vnitate fidei, ita sub vnius Pastoris regimine in vnum ouile congregetur. Inde est, quod ex consilio Principum, cum dilecto consanguineo nostro Ludouico Illustri Rege Francorum, IV. Kalend. Septembris, in die videlicet Decollationis Sancti Ioannis Baptistæ, super fluuium Saonam Concilium celebrare statuimus: in quo, aspirante Spiritu sancto, qui facit vnanimes habitare in domo Domini, speramus, vt Ecclesiasticæ pacis & vnitatis status reformetur, & Dominus Papa Victor Apostolicæ Sedis gubernacula debeat obtinere. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamque salubre, & tam necessarium, vbi de reconciliatione sanctæ Ecclesiæ, & salute totius Christianitatis in commune agitur, sine tuæ discretionis præsentia consummari nec debet, nec potest, exorantes commonemus te in ea fide, quam debes Imperio & sanctæ Dei Ecclesiæ, & animæ tuæ, quatenus omni occasione summota apud Bisantium quarto die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiscum processurus, &c.

De concilio generali apud Bisantium celebrando pro recipiendo Victore Papa per Imperatorem confirmato, ab Ecclesiis Gallicanis.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, fideli suo C. Augustanensi Episcopo, gratiam suam & omne bonum.

INter varias & tumescentes tempestatum procellas, quibus iam diu nauicula beati Petri quassata; & inter pressuras diuersas, quibus sancta Dei Ecclesia frequenter afflicta & tribulata est, tandem verus ille mediator Dei & hominum Christus Iesus, qui Ecclesiam suam velut vnicam sponsam proprio charactere sui pretiosi sanguinis insigniuit & redemit, consolationis gratiam, quam ascendens in cœlum fidelibus suis repromisit, inquiens: Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, *euidentibus & manifestis declarat indicijs. Ipse enim sicut stella matutina in medio nunc oriens, solita pietate Ecclesiam suam in tribulatione respexit, &* surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. *Pro illa siquidem controuersia, quæ inter Nos & Regem Francorum pro schismate Romanæ Ecclesiæ iam diu agitatur, aspirante Spir. S. gratia, quæ facit habitare vnanimes in domo, mediantibus hinc inde Legatis, tandem pari voluntate, & vnanimi consensu inter nos conuenit, quod nos videlicet, vna cum Archiepiscopis, Episcopis, & Patribus orthodoxis ac viris Religiosis, Baronibus et vniuersis Regni vtriusque Principibus, IV. Kal. Septembr. in die videlicet Decollationis S. Ioannis Baptistæ supra fluuium Saona, in Episcopatu Bisuntino, Concilium generale pariter celebraturi sumus: in quo Rex Francorum, dilectus consanguineus noster, cum vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & cum omnibus Regni sui Principibus, & tota Gallicana Ecclesia, Reuerendum Patrem nostrum Dominum Octauianum Papam, sicut per sacramenta & firmissimas securitates præordinatum est, in Apostolicum*

stolicum

Sal. An. 1160. *ſtolicum Vniuerſalem ſanctæ Dei Eccleſiæ Pontificem recipiet, & debitam ei reuerentiam exhibebit.*

Verum quia hoc negotium tam arduum, tamq; ſalubre, & tam neceſſarium, vbi de reconciliatione S. Dei Eccleſiæ, & totius ſalute Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis, cæterorumque Principum ac Chriſti fidelium præſentia, conſummari nec debet nec poteſt, exoramus te & monemus in ea fide, quam Imperio & S. Dei Eccleſiæ & animæ tuæ debes, quatenus omni occaſione ſummota, cum ſapientioribus & magis idoneis perſonis tuæ dioceſeos apud Biſuntium IV. die ante prædictum terminum familiariter, more Curiæ, nobis occurras, ad Concilium nobiſcum proceſſurus. Et quia abundans cautela non nocet, Milites tui, quos tecum adduces, in armis & clypeis ſint muniti. Inſuper et tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem neceſſaria ſunt. Ibi enim per gratiam Dei totum negocium Domini Victoris Papæ ad gloriam Dei, et ad pacem et vnitatem ſanctæ Dei Eccleſiæ, et omnimodum honorem Imperij honeſto fine terminabitur.

Denique omnibus in Ordine Clericali conſtitutis ſcribimus, ſuadendo et rogando, quatenus ad præfatum Concilium veniant, aut ruentibus rebus ſuis ſuccurrant.

CCX *Saltzburg. & Brixin. Ep. cõſtantia prò Alex. III.* Pluribus eadem directa Epiſtola fuit; Saltzburgenſi ſuſpicor *Eberhardo*, & *Hartmanno* Brixinenſi, qui cauſam tuebantur *Alexandri*. Literis iſti euocati minacibus Fridericum Mediolani agentem triumphos conuenerant. In eos biduo ante Ramalia quaſi reos læſæ Maieſtatis Senatus inquirerat, & vt ſchiſmati conciliarentur, mandauerat. Ipſi tamen, audiente Cæſare *Alexandri* cauſam tam piè, humiliter, ſed facundè diſceptarunt, vt ſaltem immunem inter adulantium cętum, & Schiſmaticorum turmas, veritatem impunè reducerent, & ad ſedes ſuas glorioſè recederent, ſpreto Victore pſeudo Pontifice, quem illi, Cremonã diuertentes, nec ſalutatione dignati ſunt. Quod cum *Victor* ægre ferret, à *Friderico* tamen impetrare non potuit, vt duriùs in eos conſuleretur. Immo Gerhoho, qui *Eberhardum*
CCXI in Italiam comitatus erat, dedit Cæſar, vt ipſius fratres Canonici Auguſtenſes à Collegis, ipſoque Epiſcopo, ob repudiatum *Victorem* ſacerdotijs, fortuniſque ſpoliati, reſtituerentur, cęnobiumq; Reicherſpergenſe, cui *Gerhohus* præerat, Cæſarea frueretur tutela. Porrò ſpe excitata Concilij, Epiſcopi & Abbates conuenerant. Accedere etiam *Ludouicus* Rex Francorum promiſerat, verum iter ingreſſus, vbi accepit, *Fridericum* contra, atq; pacto conuenerat ad concilium armato cum exercitu conuenire, paululum hæſitauit, ſeruandæ tamen fidei cauſa ad amnem die conſtituto acceſſit, atque in medio ponte ab hora diei tertia ad nonam vſque permanſit, & cum *Fridericus* nondũ veniſſet, manus in flumine lauit, ac ſe fidem liberaſſe ſuam teſtatus, eodem ipſo veſpere Diuionẽ diuertit. Sub noctem porrò etiam *Fridericus* aduenit, cognitoque *Ludouicum* abijſſe, qui eum reuocarent, honoratos homines miſit, ſed vt rediret, impetrare non potuit: ita *Sigonius*. Rem tamen longe diuerſam enarrant alij. Cum iam *Frrdericus*, comitantibus Daniæ, & Bohemiæ Regibus, ac Germaniæ Principibus, & iuſto exercitu ad locum colloquij properaret, ex itinere diuertit ad *Alexandrum* Pontificem, ſuaſitq; ne indicti colloquij refugeret euentum. Suaſit quidem, ſed non perſuaſit excuſanti facti iſtius indignitatem: neque enim ſibi per ſacras leges & Patrum placita integrum eſſe, ſedis Romanæ, cuius ſit cæteris omnibus ius dicere, maieſtatem ſubdere iudicio vllius humanæ poteſtatis. Romanam Eccleſiam orbi Chriſtiano dare leges, non accipere. Id reſponſum mærore *Ludouicum* confecit, quia vel periurio teneretur, & Regij nominis famam fœdaret, vel inuitum teneretur deducere *Alexandrum* ad pactum Concilium. CCXIII
Porrò dictu mirabile, Deus ſuſtulit anguſtias, miſſo *Henrico* Anglorum Rege, qui cum Francis renouata pace, valido accurrit exercitu trepidanti ſuppetias. *Fridericus* verò impar vtrique Regum, ſi forte vis inferenda foret, vnde venerat, repudiata colloquendi facultate regreditur. Ita *Henricus Leo*, ſpe componendæ pacis ſublata, Conſtantiam ad Lacum Acronianum IX. Kal. Decembr. reuerſus, cum vxore *Clementia* CCXIV
Conradi Zaringij filia diuortium fecit, neſcio quo conſanguinitatis prætextu, an quod Vſpergenſis ſuſpicatur, Imperatoris conſilio. Ea repudiata, duxit *Methildem* filiam *Henrici* Britannorum Regis, ex qua tres ſuſtulit filios *Henricum* Palatinum Rheni, *Otho-*

[Right margin notes: CCXII *Ludouici Regis Galliæ aſtus.* — *Henricus Leo vxorem repudiat.*]

thonem, qui post *Philippum* imperauit, & *Guillielmum*.

Sal. An. 1160. CCXV

Porrò discordant adhuc scriptores de Imperatoris, & Regum congressu. Cum innotuisset *Alexandro* ad colloquium à *Friderico* prouocari *Ludouicum*, sequentia scripsit ad *Hugonem* Suessionen. Ep. vt Regem Francorum à colloquio retraheret, quod cum *Friderico* Imper. habere decreuerat.

Alex. Ep. seruus seruorum Dei, venerabili fratri H. Suession. Ep. salutem & Apostol. bened.

Fidei ac deuotionis, &c. extat tom. Concil. p. 1310.

Vel cum *Baronio* ex actis *Alexandri*, quæ in Vaticano extant. *Cum omninò videretur indignum, & sanctorum Patrum statutis contrarium, vt sanctissimus Pontifex & prima Sedes aliquod deberet humanum subire iudicium: visum est omnibus, vt de melioribus Ecclesiæ Romanæ mitterentur illuc ea tantummodo causa, vt per omnes electio domini Alexandri canonica monstraretur, & electionem Octauiani tamquam posteriorem, nullius fuisse momenti, nihilominus probaretur. Missi sunt ergo a Pontifice Romano A... Portuensis, Episcopus, H... tituli sanctæ Crucis, I... sanctæ Anastasiæ, & I... sanctæ Mariæ in Cosmedin, & R... sancti Theodori diaconi Cardinales cum Rege ad supradictum locum. Et illis abeuntibus, Pontifex cum reliquis fratribus Aquitaniæ ad monasterium Dolense deuenit. Rex autem comitatus a principalibus personis suis, postquam peruenit apud Diuionem, processit vsque ad Montem Saonis, qui Teutonicos a Francigenis dirimebat, expectans, quid sibi de causa ipsa Imperator vellet proponere.*

Tunc hæresiarcha Octauianus videns Ecclesiæ Romanæ personas cum ecclesia Gallicana contra opinionem suam venisse, & aduersum se constantissime stare: valdè perterritus est, & de facto suo cœpit penitus desperare. Quocirca vertens se ad Imperatorem, dixit ei: Ille aduersarius meus dedignatus est huc venire, & tu causam meam, quæ in conspectu tuo iudicata est in concilio Papiensi, & approbata, permittis iterum iudicari & pertractari. Tunc Imperator attendens verba ipsius Octauiani, valde turbatus est visus, & aduersus Regem Francorum loquens, ei per internuntios in hæc verba prorupit: Ecce videris me iam decepisse, & contra iuramentum conuentionis manifeste venisse, cum illum Papam, sicut promisisti, in hunc locum non adduxisti.

Cui Rex, habito cum suis consilio, in hunc modum respondit. Quamuis absentiam Pontificis iuste ac rationabiliter valeamus excusare; ne tamen honori commissi mihi regni, aut famæ aliquo modo derogetur, & ne fallaciæ notam iuste vel iniuste possim incurrere: ego absque mora ipsum Pontificem cum suis fratribus absq; dolo & fraude ad hunc locum vocabo, & adesse faciam. Misit itaque Rex citissime, sicut promiserat, Nuntios ad Alexandrum, vt cum suis fratribus sine mora ad eum veniret, nisi vellet eum in captione Imperatoris, prout inter eos constitutum fuerat, detineri.

Quo audito, Pontifex & fratres eius attendentes, Regem Francorum dolosis circumuentionibus fuisse deceptum: valde in seipsis turbati sunt; & prospicientes grauissima sibi vndique imminere pericula, magno timore timuerunt. Si enim illuc, humanum iudicium subituri, pergerent: Ecclesiæ libertatem per violentiam periclitari cernebant. Quod si non irent: pro detentione Regis circa iusiurandum & conuentionem, quam cum Imperatore fecerat, personarum captiuatio eis, & rerum immineret spoliatio. Videbatur sane maxima ipsius Imperatoris potentia, terribilis, & nimium formidanda: quippe qui Daciæ & Boemiæ Reges cum Ducibus & Principibus suis, & cum magna multitudine armatorum militum, sicut credebatur, illuc secum adduxerat; & de prædicto Pontifice, & de Francorum Rege male iamdiu cogitauerat, vt in ipso colloquio posset iuxta suum desiderium consumere.

Sed pius & misericors Dominus, qui non derelinquit sperantes in se, & praua dissipat consilia Principum, non est passus eumdem Pontificem, & pium Regem Francorum in angustia maxima positos tentari supra id, quod possent; sed ex insperato fecit cum tentatione prouentum. Excitauit spiritum gloriosi Regis Anglorum, vt in subuentionem domini sui, & Francorum Regis cum maxima multitudine virilium pugnatorum aduersus eundem Imperatorem animositate nimia festinaret. Immisit etiam Deus tantum famis cruciatum in exercitum illius, vt præ

ni-

Sal. An. 1160.

nimia ciborum penuria vnus panis modicus ab esurientibus emeretur pretio vnius marchæ argenti. Vnde quia ipse Imperator nec moram ibidem facere, nec malum, quod in corde gestabat, poterat exercere: occasionem recedendi ab ipso honestiorem, quam potuit, celeriter studuit inuenire. Igitur per Rainaldum Cancellarium, & alios fautores suos egregio Regi Francorum locutus est in hæc verba: Mandat vobis dominus noster Fridericus Imperator Romanorum & specialis Romanæ Ecclesiæ Aduocatus, quod ad nullos ecclesiarum Prælatos de causa electionis Romani Pontificis iudicium facere pertinet, nisi ad eos tantum qui sub Romano Imperio existunt: ideoque bonum videtur & iustum, vt cum Episcopis & Clero vestro ad eumdem Imperatorem tamquam amicum & socium accedere, & illius sententiam audire debeatis.

Quibus verbis auditis, Rex modicum subridens, respondit ei in hunc modum: Miror prudentem virum vana mihi, & fabulosa verba misisse. An ignorat prædictus Imperator, quod Dominus noster Iesus Christus, cum esset in terris, beato Petro, & per eum vniuersis successoribus eius oues suas pascendas commisit? Nonne audiuit in Euangelio ab eodem Dei filio eidem Principi Apostolorum dictum: Simon, diligis me? pasce oues meas. Numquid sunt hic Francorum Reges, vel aliqui Prælati excepti? An Episcopi regni mei non sunt de ouibus, quas Filius Dei beato Petro commisit? Et his dictis, vertit habenas equorum cum contemptu, et statim ad arma cum Baronibus, et reliqua militia sua consurgens, debiliora regni sui loca muniuit, et tamquam vir prudens et fortis ad sedem suam cum gloria remeauit, propitiante Domino. Fratres vero, Cardinales scilicet, qui missi fuerant a Pontifice, ad ipsius præsentiam cum gaudio remeantes, narrauerunt omnia, quæ ad honorem Dei, ex colloquio & industria gloriosi Regis orthodoxi facta fuerant. Vnde & exultantes, gratias egerunt Domino nostro Iesu Christo, qui cum eis misericordia fecerat, & eos de manibus tam potentis hostis liberare dignatus fuerat. Imperator autem remanens in erubescentia sua confusus, coactus est multa famis inedia exercitum ad propria remittere: & ipse ad regnum Teutonicorum non sine magna tristitia remeauit.

In diebus illis prædictus Rex Anglorum dominum Alexandrum Papam in Bobiensi monasterio commorantem corporali præsentia visitauit, & ad eius vestigia humiliter procidit: sed & post oscula pedum aureis oblatis muneribus, ad oscula Pontificis est receptus, & mox in præparato sibi faldistorio sedere declinans, circa Pontificis pedes in terra voluit cum suis Baronibus humiliter considere. Post triduum vero lætificatus plurimum de iucunda visione ipsius Pontificis, & largitis rursum magnis muneribus sibi & fratribus suis, cum lætitia recessit ab eo. Pontifex autem facta dedicatione maioris altaris præfati monasterij, versus Turonum iter arripuit, & ab ipsam ciuitatem in festo beati Michaelis Archangeli, cum omni prosperitate, Domino auxiliante, peruenit. Vbi cum fratribus suis moram diutius fecit, & Natiuitatem Domini solemniter celebrauit.

Porrò cum Regis Daniæ in hisce conuentibus sæpè occurrerint memoria, quæ de eo scripserit *Saxo Grammaticus*, videamus. *Per idem tempus schismaticorum legatio, confictis iustitiæ argumentis Danorum suffragia pertentabat, quorum Rex assertionis dubius, cognoscendæ veritatis gratia Scribam suum Radulphum origine Britannum, lingua quam animo promptiorem ad Cæsarem destinat. A quo per summam venerationis simulationem exceptus, non minus ab Octauiano honorifice exceptus est; ita vt inter eos quasi quoddam culturæ eius litigium atque officiorum contentio foret. Octauianus tamen, cui iniquissimorum suffragiorum consensus auctoritatis vmbram tribuerat, Cæsarem, quem maiestate anteire videbatur, etiam adulandi comitate vincebat. Nam sacerdotem, qui cum Raphuldo quotidie sacras preces decurreret: prouidit, ne diuina ab eo sine socio parum celebriter agerentur. Nec officijs eum coluisse contentus, obsequijs beneficia sociauit. Siquidem in re diuina agenda anuli vsum ei indulsit, pontificalis ordinis insigne aliquanto obscuriori gradui tribuens, ita nescias, dantis, an accipientis beneficium ridiculosior dementia fuerit. Huius audita legatione, Cæsar dolenter se diiduæ religionis statum ferre asseuerabat, neutri tamen parti acclamaturum, quoad publicum Ecclesiæ decretum acceperit. Tunc demum ei, quam vniuersorum sententia probauerit, assensurum. In cuius rei speculationem nuper a se totius Italiæ maiores concilij no-*

Sal. An. 1160. *nomine contractos fuiße, Octauianum æquitatis fiducia causam suam humiliter generalis Ecclesiæ iudicio substrauisse; Rolandum vero prauitatis conscientia retusum, non solum contumaciter supersedisse, sed etiam dixisse, maiorem se esse, quam vt cuiuspiam censuræ parere debeat. Cuius controuersiæ finiendæ gratia terrarum Reges secum adesse oportere, publicæ religionis negotium communibus studijs inspecturos. E quibus pene omnes in aduersæ partis præsidium concessiße, sibi vero neminem ex his suffragiorum societatem præbere. Quamobrem se magnopere prudentissimi Danorum Regis alloquium affectare, partium suarum moderationem eius potissimum sententiæ crediturum, quippe quem animi virtus, & generis sanctitas tantæ rei iudicem deposcant. Præterea attendendum esse, quantum pietatis opus ederet, si tot animarum salutem, ancipiti iudicio fluctuantem sententiæ suæ sagacitate seruaret. Super hæc omnia, si tam religiosi itineris laborem suscipiat, se ei in præmium fatigationis vnam ex Italiæ prouincijs cum totius Sclauiæ præfectura daturum. Talibus Radulphum Cæsar hortamentis aggressus, non pauciora literis, quas per eum in Daniam destinarat, complexus est.*

CCXVII *Regreßus inde Radulphus, Cæsaris, Octauianique charitatem in Regem vberrimam prædicabat. Rex promptius quam prudentius familiaris assertione suscepta, nec tam religioni consulere, quam exterarum gentium mores cognoscere auidus, petendi Cæsaris cupidinem concipit. Ea tempestate Bernardus quidam ab Octauianus Legatus in Daniam profectus pontificum suffragijs inhiabat: verum paucorum fauore exceptus, vt vniuersos adsisceret, datis per prouinciam epistolis, Concilium simulat; quod tenui frequentia habitum, maiori ludibrio quam gloria celebrauit. Eo Rex apud Slesuicum dimisso, eximijs Cæsaris illectionibus captus, Absaloni* Roschildensium Episcopo *in insulis excubanti propositum aperit, eumque viæ comitem deposcit. Tunc Absalon fidem Cæsaris, astutiamque damnando, fallaces eius promissiones fideli spe excipiendas negabat. Quin etiam sine religionis violatu familiaritatis eius vsum haberi non posse, quod schismaticæ factionis acrior quam iustior defensor existeret, se vero tum commeatuum inopem, tum etiam longinquæ peregrinationis laboribus imparem memorabat. Rex, quoad sibi commeatus suppeterent, ei non defuturos respondit. Absalon, quantiscumq; commeatibus abundaret, haudquaquam se salutem spiritus sui neglecturum affirmat. Rex non se minus animæ suæ studiosum testatus, ob hoc maxime eius comitatum affectare respondit, vt si iustitia posceret, per eum ab Octauianæ partis societate facesseret. Adhuc Absalone profectionem abnuente, publicæque religionis hostes adeundos negante, hactenus eum à se præ cæteris cultum asseuerabat, cuius si nunc ope deficeretur, se nihil vlterius ex eo commodi speraturum. Tunc Absalon, exprobratam sibi ab eo ingratæ mentis labem iudicans: ad deserendam, inquit, tui nominis amicitiam nullis corporis periculis adduci potero; at cum de animæ negotio agitur, humano timori diuinum præferre fas est. Ego vero tametsi circumstantia damna peruideam; tamen vt animæ tuæ vestigium ab errore prohibeam, meam periculis implicare non metuam.*

CCXVIII *Tunc Rex assumpto eo, viros genere & honestate iuxta nobiles, scilicet e Stanlandia Sunonem & Esbernum, e Fionia Tacham & Esgerum comites adsciuit: Burisius duntaxat, ne quid interim in patria nouaret, ex necessarijs assumptus. Nec defuere, quos ex Iutia profectionis participes legeret. Attingentibus Eidoram Principis Holsatiorum Adulphi ignotus eques obuius extitit; interrogatusque, an ipsos prosecuturus venisset: dominum suum huius rei præstãdæ gratia transitum eorum in vicino præstolari denuntiat. Cuius ductui fidendum vetantibus arbitris: Rex perinde ac ingenuo duce fretus, primus pontem equo transgreditur, profectionis auiditate metum pariter monitusque contemnens. Hunc cæteri subsequentes, sententiam suam quam Regem deserere maluerunt. Procedentes paululum Adulphus excepit, salutatumq; Regem benignissimis verbis, amicissimoque vultu prosequitur. Cui cum occursum suum ob vetera odia onustum magis quam gratum sentiret, vt iram obsequijs flecteret, apud Ekeho oppidum suis eum impensis excipere statuit, sed Rege beneficium spernente; ne quis ei necessaria venditaret, edixit. Tunc Danis domesticos cibos sumentibus, confectas epulas per ministros inferendas curauit: sicque demum verecundia superatos munificentia sua vti coegit. Interrogatus tandem, an Regis pro-*

Sal. An. 1162.

processum tutari posset: posse se quidem, quoad Bremam veniatur, asseruit. Albia pertransito cum Bremam versum contenderetur: Esbernus profectionis stoliditatem animaduertens, quamq; vanum iter caperent, non segniter contemplatus, Fratrem Absalonem, aliosque Danicæ nobilitatis proceres consilio illustres clam ceteris accersitos obsecrat, Regem arrepti itineris emensione prohibeant, quod præsertim sine duce conficiat, neque eum tam periculosi propositi executorem existere patiantur. Quod Absalon inane tentatu iudicans, proposito Regem cessurum negabat, dicendo monitorem non solum operam perditurum, sed etiam sensurum, quantum odij pertinax error piæ munitioni referre soleat. Tunc Esbernus: Tametsi me, inquit, grauissimas monitorum pœnas e vestigio daturum pernoscerem, quæ ad Regis salutem pertinere deprehenderim, silentio dissimulare non paterer. Adestote ergo mecum, & in Regis admonitionem, si linguã abnuitis, aures præbete. Enimuero cum honestatis periculum obuersatur, offensam Principis, vtilia suadendo, quam amicitiam inaniter blandiendo contrahere malo. In his etenim melius ex reprehensione ira percipitur, quam ex adulatione gratia conciliatur Absalon haud fratrem Rege faciliorem intelligens, cum neutrum à proposito reuocabilem cerneret: fratris tamen adeundo Regem socium gessit, si quid iræ ex dictis eius conciperetur, mitigaturus, ceteris ne interesse quidem tutum ducentibus.

Tunc Esbernus mirari se, inquit, quo impetu Rex tantum iter, duce vacuus, ingrederetur, suam autem patriæque salutem in vnius Cæsaris perfidis præcordijs depositurus. Videri enim, quod liberam gẽtis suæ ceruicem, nullisque barbarorum obsequijs assuetam, per fœdam & ignobilem seruitutem miserabili Teutonicorum iugo subigere cupiat. Quid autem stultius esse, quam nullo impendente periculo, vltro ad deditionem procurrere, summamque libertatem extrema seruitute mutare: insuper regno precario quam potenter præesse malle? Itaque Cæsarem, cum Daniam suæ ditionis effecerit, miraturum, quod tam validam gentem ante promissis superauerit, quã armis tentauerit. Rex paucis iram exprimere solitus, quippe raras voces turbatus edere consueuerat: Etsi te, inquit, adeo metus perurgeat, vt viæ comes esse non audeas; me quidem trepidationis tuæ socium non habebis. Virtute enim quam familia comitatior, sine te propositũ exequar, nec adduci potero, vt teterrimis ignauiæ tuæ monitis consentire sustineam. Ita salutares Esberni monitus regiæ festinationis impetus aspernatus est: quos si imitari voluisset, supplex Cæsari manus deformiter non dedisset. Adeo quem temeritatis incursus transuersum abripit, rectæ rationis æstimatio deserit. Ingressos Bremã ciuitatis Antistes omnibus humanitatis numeris instructissimus, clementiaque & liberalitate conspicuus, impensioribus liberalitatis officijs prosequendos suscepit. Inde de ductu dando sollicitatus; comitandi sibi Regem, non ductandi fas esse respondit. Complures quoque Saxoniæ Principes, quo tutius Curiam peterent, regijs se sodalitatibus deuinxerunt: adeo vt de Danorum familia ac Rege existere putarentur. Itaque crescente eius comitatu, cum multitudo speciem hostilis exercitus reddere videretur, perterrefacti incolæ, cum vxoribus ac liberis diuinis semet penatibus intulerunt, à sacrarum ædium hospitijs auxilium quæsituri. Eo comperto, Rex præmisit, qui gentis trepidationem pacis denuntiatione corrigerent, sibique commeatuum emptionem fieri iuberent. Cum ad vrbem Metis venisset, oppidanis ob aduenarum frequentiam emendorum pretia aggrauantibus, iniuriam Senatui conquestus, effecit vt necessaria tum sibi, tũ etiam comitatui tolerabili pretio venderentur. Igitur sinceritatis & iustitiæ eius rumore increbrescente: Germanicæ matres paruulos suos in eius aduentum offerendos curabant, ratæ eos regio contactu, perinde ac cælesti aliquo beneficio feliciora naturæ incrementa sumpturos, ac prosperioribus educationis auspicijs nutriendos. Nec minus superstitiosi agrestes, qui iaciendorum seminum grana, quo melius adolescerent, dexteræ eius disijcienda præbebant.

Quo Curiam ingresso, Præses Saxoniæ Henricus, veteris amicitiæ recordatione, castra sua maiore ex parte eius aduentui cessit, hospitalitatemque ei suis sumptibus erogauit. Die postera Absalon cum Radulpho missus, apud Cæsarem, Latinæ vocis admodum rudem, per interpretem Coloniensis Antistitis mandata prosequitur. At Cæsar in primis moram Regis tarditatemque causatus, iniuriosum, quod ante non venerit, aiebat, asserendo eum ob regnũ, quod Romani Imperij beneficio gerat, sibi seruitiorum debitorem existere. Tunc Absalon: de-

Sal. An. 1162. Decuisse, inquit, Cæsaris fidem, vt hæc potius ante itineris ingressum Regi proponeret, ad quod eum tantis promissionibus impulißet. Cæsar simulata admiratione, per quem Regi promißa fecisset, interrogat. Absalon demonstrato Radulpho: Hic est, inquit, qui credulam Regis simplicitatem promissorum tuorum commentis illexit. Eoque negationem Cæsaris repellere non audente, seriem totius promissionis edisserit. Inficiante id Cæsare, reducem Regi dari deposcit. Ille plus se negotij, eius reditui tributurum, quam aduentui impenderit, negat. simili modo die postero Regis legatio excepta. Quo agnito, Rex salutaris monitus spreti pœnitentia afflictus, tametsi mucronem ceruici suæ applicatum aspiceret: ante se eam ferro, quam patriam seruituti subiecturum asseuerabat. Æstuante eo, opisque modum impensius disquirente: Absalon liberationis viam à se repertam professus, non amplius illic Regi, quam in patria trepidandum aßeruit. Siquidem trans pontem, quo Gallorum regnum a Germanico secerneretur, venationis simulatione sæpius eum obequitare debere, ac demum cum consuetudine suspicionem vicisset, cum potiore familiæ parte aliquod e finitimis Galliæ oppidis petere, haud dubitaturum, quin a Rege Francorum ornatius in patriam dimitteretur. Cuius consilij executionem Cæsar arte præuenit. Siquidem vim Regi inferre veritus, cum eius famulatum coactionibus impetrare nequiret, beneficio mercari tentauit. Vniuersos quippe Germaniæ Principes sacramento adactos iurare compulit, se eius ditioni Sclauiam substraturos. Quod si parum perficerent, seipsum id, cum primum ex Italia reuerteretur, executurum spopondit: eaque fraude ad obsequia sibi paciscenda ambas Regis Daniæ manus pertraxit. Cæterum ei non Curiam communi Principum more petere, non in Romani imperij præsidium copias ductare, solaque specie non re Cæsari parere concessum. Filio vero post eum proxime regnaturo liberum fore paternas conditiones abijcere, ne ad omnem Danorum gentem hereditarium maneret obsequium. Cuius seruitij pudorem minuere videbatur Gallorum ditioni in consimili famulatus genere Britanniæ Regis inclinata maiestas.

ccxix Post hæc Octauianus, vocato concilio, quam iustis suffragijs in adipiscendo sacerdotio vsus fuerit, loquacius quam verius astruere conabatur: Rolandum vero honorem, quem oblatum repudiasset, vetitumque occupasse: seque causam suam generali pontificum cognitioni inspiciendam præbente, illum impietatis conscientia canonicæ discretionis iudicium formidare. Præterea ad conciliandos sibi pontificum animos, eorum dignitatem benignis decretorũ sanctionibus adornauit, haud prius Romanã ad Sedem prouocandum constituens, quam si lis ipsorum pronuntiatione finiri non posset. Finiente eo, Cæsar prouinciarum Reges huius controuersiæ finiendæ gratia ad colloquium a se inuitatos dicebat, eorum sententiæ repugnare nefas ducturo. Quos ideo non adesse, quod in Romani Imperatoris iniuriam Romæ Pontificem creare cupiant, alienæ ciuitatis ius suis suffragijs administrare conantes. Post hæc Reginaldus Coloniæ vrbis Antistes religionis causam dicere adorsus: quanto iniuriæ pondere Romani Imperatoris æquitatem prouincialiũ Regum temeritas attentaret (ita sugillans Reges Francorum & Anglorum) argumentando demonstrare pergebat. Nam si controuersiam in eorum ciuitatibus de Pontificatu ortam Cæsar suis suffragijs finire vellet; haud dubium id grauium iniuriarum loco ducerent, cum ipsi simile in Vrbe Roma perpetrare conentur. Quam assertionem tam valido rationis præsidio subnixam putauit, vt nunc Latialiter, nunc Gallicè, Germanicèque fando, ternis actionem vocibus iterare. Sed quantum hac oratione gentis suæ fauorem illexit; tantum nostræ suffragia deturbauit. Assensis itaque pontificibus, cum Octauianus, qui sibi falsum Victoris nomen inscripserat, accensis luminibus, aduersum Alexandrum, eiusque suffragatores solemni execratione vsurus videretur. Vvaldemarus, ipsæ Rex Daniæ, hortante Absalone, ne sacrilego eius facinori interesset, concione excessit; aduersæque partis iustitiam æmulatus, præsentis Curiæ errorem, quam absentis rectitudinem postponere præoptauit. Cuius egressum secutus Absalon, cum ab Octauiano supersedere rogaretur, ab eius vestigijs se, cuius comitandi gratia aduenerit, nullo iure prohiberi perdocuit. Eoque responso execrabili pontificum collegio liberatus, ne schismaticis errore laberetur, effecit. Die postero Octauianus Liuonem Othoniensium Electũ vehementer ab Absalone prohibitum falsa pontificis vnctione prosequitur. Hactenus de schismaticorum conciliabulo Saxo. In quo il- ccxx

lud

Sal. An. 1162. *lud patratum est absurdissimum, & a sacris canonibus alienum, traditionique ecclesiasticæ aduersum penitus, vt Imperator quæsierit suffragio Regum de legitimo Papa dirimere controuersiam. In quo diuina virtus manifestè noscitur operata, vt Danorum Rex, qui antehac schismaticus fuerat, in ipso conciliabulo sese in Catholicum conuersum ostenderit; sed quæ ista secuta sint de eodem Rege laude digna, ita Saxo prosequitur:*

Inde ad oppidum Bisuntinum concessum est, vbi equorum pabulo non suppetente, Regeq; emendi eius facultatem sibi non fieri conquerente: Cæsar eum qui stabulo præerat, necessaria Danis expedire præcepit. Qui mox eorum satellitibus secum eductis, in vico eminus sito, quibus egerent, capienda demonstrat. Qui cum earum consuetudinum ignari, equorum alimenta ab oppidanis inermes deposcerent, vocesque suas sagittis & iaculis repelli conspicerent: depositis precibus, prœlium ordiuntur. Capto itaque vico, cum latius crebrescente fumigio facem oppidis subiectam agnoscerent, similia sibi licere rati, confestim expugnationi incendium addiderunt; quæ res increbili Regem angore permouit. Interiectis diebus, cum Cæsar, quem vindictæ modum à Maguntinis proprij pontificis interfectoribus exigere deberet, in concione perquireret: Vualdemarus Rex Daniæ *iterata superiori querela equis annona defectis, venalium alimentorũ subsidia postulabat. At Cæsar circumiacentem prouinciam coniugis suæ patrimonium eße testatus, frustra eum emptu affectare dicebat, quod raptu petere licuißet. Contra Vualdemarus, Regem se, non prædonem esse proclamans, commeatus latrocinio quæsiturum negabat, aut quod domi iniquum duxerit, apud exteros approbaturum. Quamquam enim eiusmodi violentia necessitate excusabilis videretur permissis vti, passus non est, ne domesticæ mansuetudinẽ peregrina austeritate corũperet. Cuius sanctitatem vniuersi Germaniæ Principes maximo plausu cõprobãtes, seq; mutua admiratione inuicẽ contuentes, beatos aiebãt, quos tãti viri integritas regendos curaret.*

CONCILIVM TVRONENSE. Anno 1163.

CCXXI Alexander Papa *Ænobarbi* solutus metu, Anno 1163. mense Maio, lubente Galliarum Rege, Turone in D. Martini basilica concilium agit septemdecim cardinalium, Episcoporum centum & viginti quatuor, Abbatum quadringentorum quatuordecim, aliorum è sanctiore ordine complurium. Interfuit *S. Thomas Ep. Cantuarien.* anno superiore ex Angliæ Cancellario creatus Antistes, missus communi Londinensis synodi consensu. Venienti iussit, *Alexandri* obuios exire Cardinales extra Vrbem, præter duos tantum, qui soliti essent ei semper assistere; tanta fuit sanctimoniæ dignatio. Eo se contulit *Conradus Vvitelspachius* consanguineus Imperatoris, qui post colloquiũ cum Saltzburgensi & Brixinensi episcopis habitum, ita cœpit adulterinum detestari Pontificem, vt nullo capitis & fortunarum dispendio adduci potuerit, vt ab *Alexandro*
CCXXII deficeret. Benignè eum *Alexander* recepit, & Romam adductum, Cardinalem episcopum Sabinensem promouit. Quo audito Imperator ira commotus, *Christianum* nomine Cancellarium suum Moguntinæ præfecit ecclesiæ, & a suffraganeis iussit consecrari. Negat autem *Sigonius* Zelo religionis defecisse *Conradum*, sed oborta simultate, nam *Fridericus* cum vxore à Victore pseudopapa & *Conrado* Archiep: se Laudem concesserat; vbi *Victor* ossa S. Bassiani ex Laude vetere in Nouam transtulit. Fuerat Moguntiæ *Fridericus*, vnde Arnoldinæ cædis conscij profugerant, & *Brungerum*, qui solus Domi remanserat, capite damnauerat, mœnibus ciuitatis dirutis, quæ post annum M.CXC. solùm instaurata.

(S. Thom. Cantuar.)

Mouit hoc anno *Henricus Leo* in Slauos, CCXXIII
aduersùs quos sæpe vel zelo religionis, vel mercede Danorum Regis conductus pugnauerat. *Niclotum* regulum vinxerat; alterum ex filijs *Vvercislaum* captiuum duxerat, alterum datis obsidibus ab obsequium coegerat. Captus autem frater quum, iam fratri penè in obliuionem venisset, lacrymabiles scripsit epistolas è carcere ad germanum, *quid se tandiù negligeret sordidatum squalore? vires illi, si vir esset, non defuturas: facile si annitatur, iugum excutiat Saxonicum. Illum in delicijs desidentem obliuisci facile calamitatum captiui: se verò, si velit obliuisci non posse, admonitum per singulas horas suarum miseriarum, quas temporis longitudo multum grauaret.* In hanc sententiam

quum scriberet fratri, interceptæ literę ad ducem præferuntur. Ex captiuo iam obsesserat, & aduersus sacramentum à se præstitum bella concitabat. Malo vtriusque Pribislaus frater arma suscepit. *Henricus* Dux in hostem ducens *Pribislaum, Vuercislaum* fratrem, quem tenebat pacis obsidem, in conspectu fratris appensum iussit iugulari. *Pribislaum* verò eò pepulit, vt imperata faceret. Imposito ibi *Guncellino* cum militum manu, qui aduersus *Obotritos* occupata defenderet. *Euerhardum* etiam Magnopolitanæ præsedit ecclesiæ, & in dotem trecentos *Mansos* subscripsit; sicut antea fecerat Raceburgensi, & Aldenburgensi, quorum electio, & confirmatio, Imperatoris priuilegio ad se & hæredes suos pertineret. Dedit Imperator quod non habuit: accepit Henricus quod non potuit. Dissensionis occasio inter regnum & sacerdotium.

Sal. An. 1163.

FRIDERICI ITALICA EXPEDITIO.

CCXXIV TRansgressus Alpes *Fridericus*, Papiensibus permisit, vt Derthonam iterum diruerent, quam Mediolanenses velut in communem refecerant contumeliam. Rogatus à Ianuensibus, vt quatuor millibus marcharum acceptis, nouum regni Sardinię titulum institueret, idest Barisonem Arboreæ, quæ pars Sardiniæ erat, iudicem appellaret regem, absque tamen dispendio obsequij Imperialis, annuisset, ni Pisanorum legati, qui aderant, iniquitatem postulati conquesti essent, profitentes se rei impedimento fore, quia alienæ terræ indecens esset regem constituere. Porrò cum Veronenses, Vicentini, Patauini, Taruisini Comitis Palatini, cui Gardam Fridericus concesserat, iniuriis irritati, inter se coniurassent, & Venetis auctoribus, ad repetendam libertatem fœdus percussissent, continuo duxit opprimere, ne malum longius serperet. Socijs itaque in auxilium euocatis amicis Cremonæ, Laudis, Papiæ, Nouariæ, & Mantuæ, ac verborum lenocinio, iuramento adstrictis in eos perrexit. Prospera fuere expeditionis exordia, sed Veronæ amicorũ coniuratione detecta, nec aleam subire audens, Papiam cum infamia recessit. Ibi ad ius dicundum conuersus, inter priuilegia quæ amicis contulit, V. Kal. Iun. insigne illud Mantuanorum legitur, in quo *Fodrum* regalia omnia, Romanam expeditionem Apulam, Siculam, Veronensem, Venetam, Vicentinam, Patauinam remisit; seque in eorum agro in hos populos bella gereret negauit. Verum se honorem, statum, rectas consuetudines & res eorum conseruaturum, & si sua causa a superioribus populis bello premerentur, auxilio affuturum, neq; inuitis vel inconsultis illis, pacem induciasve daturum. Papiensibus etiam concessit, vt consules rerum publicarum, & iurisdictionis potentes creare, & fluminibus riuos ad irrigandos agros deriuare ius esset; neue cuiquã pontem in Ticinum Plumbam vsque construere, neue Laumellum oppidum instaurare liceret. *Barisonem* in gratiam Ianuensium mercede accepta, IV. Non. Aug. in basilica S. Syri Sardiniæ Regem appellauit, ac diademate solemni cęremonia redimiuit, Pisanis ex aduerso frustra clamantibus. IV. CCXXVII Kal. Octobris *Guidonem Guerram* Comitẽ in Etruria bonis non tantum donauit, quæ possidebat, Mutilianæ, Tredotij, Duadolæ, Battifolis, & Regioli, sed & regalibus, quæ sunt *bannum, placitum, districtus, teloneum,* CCXXVIII *pedagium, impaticum, mercatus, molendina, aquæ, aquarum decursus, piscationes, venationes, paludes, argenti fodinæ, ferri fodinæ, & quidquid è terra eius erui posset, Alpes, Montes, Valles, & omnia quæ ad se atque ad imperium pertinerent.* Guido Guerra à *Vidone* illo originem traxit, quem *Otho Magnus* Imperator Comitem Mutilianæ constituit, à quo familia eorum descendit, quæ *Guidorum* retulit cognomen, qui postea castro Balneo accepto, in hunc vsque diem Comites *Balnei* dicti sunt. CCXXIX Fatigatus inde Lombardorum coniuratione, Germaniam repetijt, vt copias accerseret maiores, nouis Prætoribus interim Italiæ datis, qui æmulatione priorum, nouis illigantes iudicijs populos, & Principes & Episcopos legum superbia fatigantes, ad desperationem vrgebant. *Arnoldus Barbauara*, ex prætoribus vnus, Placentiæ vndecim millibus marcharum extortis, atque æde S. Antonini argenteis omnibus ornamentis nudata, populi timens ferocientis tumultum, vrbe excedens publicas priuilegiorum tabulas asportauit.

CCXXV *Frider. pugnare nõ audet.*

CCXXVI *Mantuæ priuilegium.*

Barisonẽ creat Regem Sardiniæ.

Guidoni Guemę regalia donat.

OBI.

OBITVS ANTIPAPÆ, ELECTIO NOVI ANTIPAPÆ.

Sal. An. 1163. CCXXX MOritur hoc anno apud Lucenses *Victor Antipapa* Mense Aprili; & Cardinales extemplo *Vidonem* Cremensem Cardinalem S. Calisti substituerunt. Is non solùm suffragio Antipapas creauerat, sed etiam auctoritate defenderat. *Paschalis III.* est appellatus, & antequam promoueretur de pœnitentia legitur cogitasse: duo enim tantummodo remanserant schismatis capita *Io: de S. Martino*, & *Guido Cremensis*; nam *Octauiani* obitum mors præcesserat *Io: Episcopi Tusculani*. Inde qui superuixerant, aiebant ad inuicem: si elegerimus ad *Alexandrum* conuerti, fortè non recipiet nos, vel intollerabili opprobrio, & confusione perpetua. Quod si receperit nos, postmodum faciet de nobis illud item, quod fecit *Innocentius* Papa de Cardinalibus illis, qui contra eum cum *Petro Leonis* steterunt.

CCXXXI Interim defuncto *Iulio* Episcopo Prænestino, qui Romæ *Alexandri* vices gerebat, *Io:* Præsb. Cardin. S. Io: & Pauli subrogatur: cuius consilio Romanus populus pecunia illectus obedientiam iurauit *Alexandro*; Ecclesia S. Petri & comitatu Sabinensi restituto, qui antea militi seruiebat Cæsareo. Nuntios miserunt, rogantes vt ad eam reuerteretur *Alexander* ciuitatem, quæ iubente Domino, in Christianæ fidei reuelatione, cathedram præ cæteris obtinuerat magisterij. Lætatus est Pontifex, legatione recepta, & ad iter se festinanter accingens, interim prò itineris impensis, Galliarum ecclesijs collectam indixit. Vnde Rhotomagensis Archiep. suffraganeis suis sequentia scripsit.

Alex. III Romam vocatur.

Galliarũ Eccles. collectam indicit.

CCXXXII *Nouistis, & in fines terræ credimus exiuisse, quantis turbationibus & presuris Romana Ecclesia diutissime sit vexata. Credimus in communem notitiam deuenisse, qualiter dominus Papa pro tuitione ecclesiasticæ libertatis se ad omne discrimen obiecerit, Ecclesiæque Dei persecutionibus commoriens incessanter sit afflictione propriæ personæ, & debitorum onere prægrauatus. Clamat itaque ad vos vestra mater Ecclesia, sumptibus importunis exhausta, plenamque reportans de vestra largitione fiduciam postulat, vt in vestra consolatione respiret, pro quibus desolatam se sentit & mærore confectam. Sane schismaticæ potestatis procella iam pro parte detumuit, iam portum securiorem nauiculæ Petri promittit aura clementior, si pacis opportunitati, quam Deus abstulit, obsequia vestræ liberalitatis aspirent. Efferatam siquidem Romanorum malitiam, & inexplebilem pecuniæ sitim domini Papæ munificentia & consilio toties expugnatam succubuisse, certa relatione comperimus. Nec ad omnimodam pacis & securitatis plenitudinem quidquam deest, nisi vt dominus Papa sumptibus exinanitus immensis, sibi & suis victualium sufficientiam de vestra largitione restauret. Bene valete.*

Suessione itaque relicta, in Prouinciam, & Montem Pessulanum reuertitur, acceptisque à Rege *Ludouico* triremibus, ad mare profectus conscendit. Dromonem vehi iusserat, quò precesserant expectaturi Cardinales Pontificem; præteriens porrò prædonum classis, Dromonem inuasit. Pontifex, superueniens, conspectis piratis nauigationem conuertit, atque in portum Megalonensem refugit. Cardinales acriter piratis à Dromone repulsis, Pontifice non expectato, in Siciliam abierunt, quò post aliquot dies venit & Pontifex, à Rege *Gulielmo* benignè susceptus, cuius triremibus inde Romã petens, lætissimis animis ab omnibus est exceptus. Moritur in itinere *Vbertus* Archiep. Mediol. morbo, & ætate confectus. CCXXXIII Ei *Galdinus Sala* Archidiaconus ecclesiæ Mediol. datur ab *Alexandro* successor. Is habitu peregrini sumpto, Non. Septemb. Mediolanum ingreditur.

Hoc anno *Fridericus* facile in *Alexandrũ* CCXXXIV consensisset, præteritã *Victoris* calamitate victus, ni malesuada *Reinaldi* Archiep. Colon. ad *Paschalis* tutelam impulisset: ad hunc scripserat, ne in Victoris locum aliquem subrogaret: propterea cum se inconsulto, monstrum aliud obstruisset Orbi, in Herbippolensibus comitijs, Cæsar eum hac de re grauiter increpitum, *suum proditorem* appellauit. Interim aulicorum dolo deceptus, Paschalem suscipit, & ad Cardinales sequentia furoris plenus euomuit.

Frideric. doloaulicorũ deceptus nouũ fouet antipapã

Fridericus Dei gratia Romanus Imperator semper Augustus Clericis Romanæ Ecclesiæ cum Lazaro quondam paupere æternam habere requiem.

CCXXXV Loquar ad Dominos meos, quamuis sum

Sal. An. 1163. puluis & cinis, & vt iumentum factus sum
Psal. 72. apud vos: tamen homines & iumenta sal-
Psal. 35. uabit Deus. *Multiplicauit Deus misericordiam suam super vos, qui congregauit vos à quatuor ventis cœli, vt recumbatis cum Abraham in sinu patris sui. Fidelis ille cum tota domo Ægypti (Moysen dico) qui de vestra vos Ægypto extraxit, vt euitaretis ollas carnium, & vt possetis clamare in deserto:* Manhu. Quid est hoc? *à regione deserti man-*
Exod. 16 *na venit ad viatores: cum & iure dicitis:* Quid est hoc? *Quid, inquam, est, quod famem expellit, & desiderium satiat, & satiat, & satiando accendit? Rapuit etiam vos manus illa inexhaustæ clementiæ, & fecit vos lucem de luto, &* in diademate
Cant. 3. *Salomonis*, quo coronauit eum mater sua, *vos coronauit, fecit vos aurum de luto. Sed nescio, quo pacto aurum in lutum redijt, & in ferri vilitatem aurei sicli moneta regenerauit. Leuastis corpora vestra in montes, sed mentes in conuallibus remanserunt. Vnde ergo veniet auxilium vobis? Sperabamus enim, quod in cacuminibus montium pennas tenderetis, quæ veherent nos ad dexteram Dei Patris. Seduxit nos opinio lubrica, & quod valde gemimus, alarum nudato remige, plumbi modum grauitas corporis vos pessundat.*

Putabitis, quod Deus esset tantum Romanorum: sed & valles Teutonicorum frumen-
Isa. 32. *to abundant. Suscipite montes pacem populo, vt linguæ spicula abscindatis. Non solum in Imperium, sed & in Deum* cultus iustitiæ, *teste Propheta,* silentium. *Super nubes volatis aquilæ, & tandem ad nostrum cadauer carpendum vestra rostra deponitis. Abstinetis vos à carnibus pecudum, & carnes Imperiales sine sale voratis. Vere* cultus iustitiæ silentium. *Quod nondum est, finxit, & nondum venit in linguam, iam penes vos constat esse patratum. Ait enim:* Quis hic Papa iniustus? Imperatrix prægnans, sed non de semine Imperiali? hic Archiepiscopus ter in die carnibus ventrem confundit: hic Episcopus ructu fetenti aera fœdat: hic Abbas exhaurit scutellam vsque ad vomitum. *Vacatis otio, idcirco talia eructatis. Nam detractio in cameris concipitur, & in Curia euomitur. Non est Curia cœlum: non est Curia paradisus, sed adhuc est Curia inter flumina Babylonis. Vestrum ostium omnibus patet, cum quis per illud ingreditur, non palpatur, sed cæditur: non curatur, sed mactatur: non iustificatur, sed damnatur. Et (vt breuiter dicam) nihil sine crimine apud vos, sed cum venerit Filius hominis in sede maiestatis suæ, quæso dicite: Vbi* Luc. 9.
sedebitis? hic & ibi?

Clementes medici non orationibus ægros curant, sed eorum vulnera suscipere student, vt cum eis pariter & ægrotent. Nos non poteramus ascendere ad vestra licita, sed vos vestra pietate commoti ad nostra illicita descendistis, Exod. 8.
& facti estis huiusmodi. Quid prodest in desertum exire, & in deserto Ægyptium cor habere? Quid prodest ranas Ægypti vitare, & in deserto murmuratione perire? En qui sub Pharaone languistis, sub Moyse suspiratis. Emptores vitæ nolite decipere venditores margaritæ. Ecce qui dedistis manus & oculos, & alia membra, vt Euangelicam margaritam possetis comparare, ea nondum estis digni. Hac autem ad salutis fructum vtimini. Reddite Deo linguam, & accipite margaritam. Si vero hæc Epistola vobis pla- Prou. 9.
cuerit: nostra erit sententia illa Sapientis: Argue iustum, & diliget te. *Si vero succensi fueritis, non ideo Diogenes amittet cornua. Valete, et si Deum dilexeritis, linguas vestras Dei gladio amputate, & in Catholicum Papam consentietis.*

COMITIA HERBIPOLENSIA. Anno 1166.

ccxxxvi *Iuramentum excipit pro antipapa* FRidericus ergo obfirmato in *Alexandrū* odio, ferijs Pentecostes Vvirceburgi conuentum egit quadraginta Germaniæ Episcoporum, & nonnullorum præterea Principum. Ibi *Reinaldi* Agrippinensis furijs incitatus, exegit ab omnibus, vt iurati profiterentur, se, reiecto *Alexandro* habituros *Paschalem* prò iusto Pontifice, & eo mortuo, neminem, nisi ex parte eius, electuros, & si contigisset, vt *Fridericus* ex ccxxxvii
hac vita decederet, nemo ei substitueretur, nisi se eam partem defensurum iurasset. Iurantibus in hoc decretum cæteris, solus *Albertus* Frisingensis Ep. negauit, se à *Conradi* Salisburgensis Metropolitæ sui iudicio discessurum: licet & ipse post coactus iurauerit, se *Paschali* obtemperaturum, quandiu Imperator partem eius foueret, & quandiu

ipse

ipse Regalia possideret: sic per temporalia amittimus æterna. *Rupertus* Pasſauienſis senex capularis, nihil cunctatus, non tam conceſſit in *Paſchalis* factionem, quàm grauiori improbitate omnes episcopatus sui præsules impio iuramento in verba Paschalis adegit: moritur porrò hoc anno ad delicti forſan pœnam poſtulatus. *Conradus* Saltzburgenſis noluit comitijs intereſse. Quę verò, & quomodò ibi agerentur, lege.

Sal. An. 1166.

DECRETVM

Comitiorum Herbipolenſium ſub Friderico I. Imperatore. Anno 1166.

CCXXXVIII

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperat. & ſemper Auguſtus cunctis populis, quos clementiæ noſtræ regit Imperium.

IAmdudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ Cardinales de Apoſtolatu diſcordia, inter Reges & Regna impetu peſtifero eſt diffuſa. Pro qua ad optabile bonum pacis reuocanda quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam Papiæ, Mediolani, Laude, atque in diuerſis Imperij finibus in corpore noſtro labores tam nos quam inuicti Principes noſtri pertulerimus: quantas rerum copias Zelo iuſtitiæ impenderimus: in extremis quoque mundi partibus, iam auditum non dubitamus. Denique beatiſſimo Papa Victore in Paradiſi gaudia feliciter aſſumpto, & in eius locum ab Epiſcopis & Cardinalibus almæ Sedis Apoſtolicæ Domino Paſchali viro Chriſtianiſſimo in præſentia Epiſcoporum & Religioſorum Lombardiæ ac Tuſciæ, Illuſtris quoq; Vrbis Præfecti Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum Catholice ſubſtituto: ipſum etiam Dominum Paſchalem & Eccleſiæ ac Principum Imperij iudicio atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolemniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proinde obſtinata Schiſmaticorum perfidia mortem viri iuſti ſuis ſucceſſibus aperta fronte adſcribens, Siræneis ſuis blanditijs quorundam fidelium noſtrorum adeo molita eſt denuo immutare, vt niſi morbis nouis noua remedia obijcerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ leuitatis ſeducenda.

Igitur Zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accenſi, cum Regem Francorum, qui nulla noſtra culpa præeunte, vna cum Rolando imperij noſtri hoſte publico, eiuſque ſequentibus, Imperialem noſtrum honorem manifeſte molitur auferre, poſt multos noſtros admonitus irreuocabilem perſenſiſſemus: vniuerſis imperij Printipibus in ſancta Pentecoſte Curiam Vvirzburg generalem indiximus. Quorum cœtu celeberrimo ibidem ſolemniter præſente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Papæ Paſchalis negotium ſerio ac magnifice duximus roborandum. Inuocata igitur Spiritus Sancti gratia, & vniuerſorum, qui aderant, conſilio communicato, ad remouendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem, prorſus ipſi nos manu propria ſuper Sanctorum reliquias iuramentum publice præſtitimus, quod Rolandum Schiſmaticum, vel eius ſucceſſorem, quē pars ipſius elegerit, in Papam numquam recipiemus, nec ad eum recipiendum, aſſenſum vmquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum eius gratiam vmquam noſtram reddemus, niſi ab errore viæ ſuæ ad vnitatem Eccleſiæ fuerit conuerſus. Dominum vero Papam Paſchalem manutenebimus ſemper & promouebimus: eique tamquam Patri Catholico & vniuerſali Pontifici obedientiam honorem & reuerentiam exhibebimus: & ab ipſo, eiuſque parte, vita comite, numquam recedemus. Electos quoque, qui ſub eo, aut eius ſucceßore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperunt, vel adhuc recipiunt, honore aut ordinibus ſuis per eius obedientiam priuari numquam permittemus: & huius abſolutionem ſacramenti numquam requiremus, nec oblatam recipiemus.

Præterea noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes vniuerſi elegerint, hunc honorem Eccleſiæ Dei & Imperij, & hanc partem noſtram ſub eodem iuramento tuebitur ſemper atque tenebit.

Idem quoque iuramentum Archiepiſcopi, et omnes epiſcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero quadraginta, ſuper ſancta Dei Euangelia propria manu vnuſquiſque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publice firmarunt. Nihilominus vniuerſi Principes ſeculares, Dux videlicet Saxoniæ, & Brandenburgenſis Marchio Albertus ſenior, Conradus Palatinus de Cheuo, & Ludouicus Lantgrauius, & reliqui omnes ſuper Sanctorum reliquias id ipſum iurauerunt. Repente autem Spiritus ſanctus mentes omnium adeo vnius effecit volentatis, quod Electi omnes in ſabbato Quatuor temporum ad laudem Dei & honorem Imperij ſa-

cros

eros ordines deuotissime susceperunt.

Sal. An. 1166. *Firmiter quoque à nobis, & ab uniuersis decretum est, ut quicumque supersunt ordinandi in primis Quatuor temporibus similiter exequantur, alioquin dignitatis, ad quam electi sunt, honore, omni remota dilatione, priuentur.*

Ad hæc honorabiles Legati Illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum Regis ad nos ab ipso transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia super sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publice iurauerunt nobis, quod Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit, Dominum Paschalem, quem nos tenemus, nobiscum semper tenebit. De Rolando autem Schismatico manutenendo, nullatenus se de cætero intromittet.

Quia vero iustitiæ, quam hostes Ecclesiæ Dei & nostri siue ex superbia, siue ex causæ diffidentia deuitarunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta ex eorum manifesta obstinatione sumus impulsi: à Schismaticorum communione omnis homo omnisque ordo caueat. Furor enim eorum etsi hactenus aliquo modo visus est venialis, in posterum prorsus erit irremissibilis.

Ad perfectum quoque huius negotij firmamentum, ex totius Herbipolensis Concilij decreto firmissime præcipimus, ut si quis ad sui mandatum Antistitis sacramentum supra scriptum non præstiterit, si Clericus sit, aut Monachus, Ecclesiastico priuetur honore ac beneficio: si Laicus, alodia & beneficia quæcumque possidet, nostra ipsi auctoritate à suo Iudice vel Domino prorsus adimantur. Data Vvirtzburg, Kal. Iulij.

S. Cæsareæ Maiestatis Mandatum de executione Decretorum Herbipolensium ad Abbatem Stabulensem.

CCXXXIX *IPse cum omnibus Ecclesiæ tuæ fidelibus publice iures & obserues, & singulis Dominicis diebus & festis in publica Missa, sicut edictum est & sancitum à nobis & à Principibus, publicam orationem pro Domino Papa Paschali nominatim & assidue intus & foris præcipias recitari. Edictum quoque & statutum est, ut hæc omnia iuramenta infra sex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quod si aliquis Monachorum, Clericorum, Laicorum, in imperio nostro huic confirmationi & edicto nostro, aliquo modo se opponendo contradixerit, certum sit apud te, quod sicut publicus hostis imperij, absque omni spe recuperationis iudicatus est & damnatus, & ab omni officio & honore & beneficio destitutus......*

Eadem Acta ex Archiuo Vaticano.

IMperator cum principes suos ad Curiam, quam eis in festo Pentecostes indixerat, adunasset, & Principes ipsi Sabbatho ante festum, atque sequenti secunda feria, de pace inter vos & eum reformanda tractare cœpissent, Reginaldus dictus Coloniensis Archiepiscopus aduenit, publice asserens & proponens, quod nihil contra vos ad honorem sui labor & studium Imperatoris proficeret, nisi eius tunc penitus assentiret consilijs. Dicebat enim, quod potior pars Imperij vobiscum erat, commemorans scilicet Salzburgensem, Maguntinum, & alios de Alemannia, qui vestræ obtemperant Sanctitati. Verumtamen ad magnificandum seipsum; plures inquit, quam vos sumus, ad obedientiam Apostolici nostri conquisiti, quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta, & plures, iuxta Domini Imperatoris beneplacitum exhibebit. Cum igitur ei talia promittenti, & ad certitudinem huius rei duos Nuncios prædicti Regis præsentialiter exhibendi, de prosequendo eius consilio suum Imperator polliceretur assensum, in audientia cunctorum Principum huiusmodi consilium Imperatori formauit. CCXL

Quod ipse videlicet Imperator in conspectu totius Curiæ propria manu iuraret, quod nullo vmquam totius vitæ suæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte vestra sit, in Pontificem Romanum reciperet, sed deuotioni Papæ sui Paschalis inconcusse semper & inseparabiliter adhæreret: si verò mori illi ante contingeret, hoc ipsum iuramentum sui successores obseruarent. Principes verò suos hoc ipsum iurare compelleret, adiecto in eorundem Principum iuramento, quod si prius Imperator obiret, Principes ipsi nullum antea coronarent in Regem, quam is, qui coronandus esset, de tenendo & fouendo eodem Schismatico, & eius successoribus idem faceret iuramentum. Et quod Principes infra sex hebdomadas, postquam de Curia ad propria loca redijssent, omnes Abbates, Præpositos, & alios Ecclesiarum Prælatos, Milites quoque & alios omnes, qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc iurare compellerent, & eos, qui nollent hoc facere, rebus eorum penitus confiscatis, depositos, & honoris

Sal. An. 1166. *noris sui cingulo spoliatos: vel si priuati homines fuerint, in membris proprijs crudeliter mutilatos, à toto Imperio compellerent exulare. Placuit Imperatori forma Consilij.*

Sed Archiepiscopo Magdeburgensi, & alijs, qui præsentes erant, Episcopis dura visa est admodum & molesta, ita quod idem Magdeburgensis nullum iuramentum se præstare velle respondit, nisi prius Coloniensis ordines et consecrationem reciperet, per quam omnem dubitationem ab eius & aliorum pectoribus remoueret. Vnde cum ille id promittere detrectaret, acriter eum aggressus Imperator suamque ipsi malignitatem improperans, in eum verba ista est prosecutus; Ecce, inquit, manifeste apparet, quod sicut traditor & deceptor in periculum meum Papam mihi præfeceris ignoranti, cum etiam ante receptionem literarum mearum, ne de substituendi Pontificis electione tractares, tu statim cum Te Deum laudamus, *& iuxta beneplacitum tuum, nouum mihi Pontificem elegisti, plus mihi proditor factus quam Maguntinus Electus, quem rerum huius criminis deferebas: præsertim cum ille dederit mihi salubre consilium, vt ex quo Deus me à prioris periculo liberauit, nullatenus me obnoxium facerem successori. Nunc vero necessario te noueris compellendum, vt laqueum, quem parasti, primus incurras, & alijs etiam id facere recusantibus, solus habebis subire periculum, quod in malitia tua noscitur cæteris præparatum.*

Sic ergo ille vehementer astrictus non potuit euadere, quin primus iuxta prædictam formam faceret iuramentum, & susceptis ordinibus consecrationem quoque se promitteret recepturum. Exhibuit etiam prædictos Nuncios Regis Angliæ, qui in persona Regis Angliæ publice coram omnibus iurauerunt, quod quicquid Imperator super hoc se seruaturum iurauerit ipse quoque tenebit firmiter & seruabit. Sic ergo propria manu Imperator supradictum præstitit iuramentum, eo tamen ad verbum Archiepiscopi Magdeburgensis determinato, vt si vos & Schismaticum illum eodem tempore obire contingeret & Cardinales vtriusque partis in aliquem vnanimiter conuenirent, liberum sibi esset, eum recipere, si tamen (quod quidem Coloniensis fecit apponi) de imperatoris aßensu eadem electio proueniret.

Deinde qui præsentes erant Principes, sicut supradictum est, suum præstitere singuli iuramentum. Cum vero ad Episcopos ventum esset, dicerentque omnes, excepto Verdensi, velle se potius Regalibus cedere, quam huiusmodi sacramentum præstare, responsum est eis oportere eos vellent nollent iuramentum facere, & regalia retinere. Sicque iurauit primus Magdeburgensi, sub ea tamen conditione, si omnes alij, qui aberant, essent iuraturi, & quod solutus eßet a iuramento, quocunque tempore desineret regalia possidere. Babenbergensis vero episcopus post multas & varias excusationes ita ipsi Imperatori iurauit, quod quandiu voluerit regalia retinere, secundum quod ei proprius sensus dictauerit, eidem Imperatori super negotio auxilium & consilium ministrabit. Verdensis etiam intrusus & Halberstadensis absolute, sicut Coloniensis, iurauerunt. Virdunensis, & Frisingensis, propter suorum Archiepiscoporum absentiam excusati, iuramentum facere minime sunt coacti, sed habita licentia libere ad propria redierunt, vsque ad festum beatorum Apostolorum Petri & Pauli sibi licentiam impetrantes.

Hi tantummodo Principes iurauerunt, Dux Saxoniensis, Marchio Albertus, Comes Palatinus frater Imperatoris, & quidam sororius Imperatoris.

Hi sunt Archiepiscopi, qui iurauerunt, Magdeburgensis & Babenbergensis, sub conditione tamen prænominata. Coloniensis autem, & duo suffraganei eius absolute iurauerunt.

Filius vero Conradi, qui ad Curiam cum mille quingentis militibus venit, vt audiuit fieri mentionem de iuramento, recessit. Patriarcha Aquileiensis non affuit, neque aliquis Suffraganeorum suorum. Similiter nec Salzburgensis, vel aliquis suorum, neq; Treuirensis vel aliquis suorum: & multi de Principibus non affuerunt.

Renouatum postea & mandatum, de exsequendis decretis Comitiorum Herbipolensium super confirmatione & receptione Paschalis Papæ.

Fridericus Dei gratia Romanus Imperator & semper Augustus, dilecto fideli & consanguineo suo Henrico Comiti Trecarum, gratiam suam & omne bonum.

CVnctis populis, quos clementiæ nostræ regit Imperium, iam dudum innotuisse credimus, qualiter exorta quondam inter Ecclesiæ Romanæ Cardinales de Apostolatu discordia, in Reges & Regna impetu pestifero est

Sal. An. 1166. *est diffusa, pro qua ad optabile pacis bonum reuocanda, quantos post beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam, Papiæ, Laudæ, Mediolani, Laone, atq; in diuersis Imperij finibus, in corpore nostro labores tam nos, quàm inuicti Principes nostri pertulerimus, quantas rerum copias zelo iustitiæ impenderimus, in extremis quoque mundi partibus iam auditum non dubitamus. Denique beatissimo Papa Victore ad Paradisi gaudia assumpto, & in eius locum ab Episcopis Cardinalibus almæ Sedis Apostolicæ, Domino Paschali viro Christianissimo in præsentia Episcoporum & Religiosorum Lombardiæ ac Tusciæ, Illustris quoq; Præfecti Vrbis Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum, Catholicè substituto, ipsum etiam Dominum Paschalem, ex Ecclesiæ ac Principum Imperij iudicio atque consilio in Papam & Patrem Catholicum solemniter recepimus, debitoque honore venerari semper intendimus. Proinde obstinata Schismaticorum perfidia, mortem viri iusti suis successibus aperta fronte adscribēs, Syreneis suis blanditijs fidelium quorundam nostrorum animos adeò molita est de nouo immutare, vt nisi morbis nouis noua maturùs remedia obijcerentur, pars nostrorum non modica videretur ex fiducia nostræ lenitatis seducenda.*

Igitur zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accensi, cum Regem Francorum, qui nulla nostra culpa præeunte, vna cum Rulando Imperij nostri hoste publico, eiusque sequacibus, Imperialem nostrum honorem manifestè molitur auferre, post multos nostros ammonitus irreuocabilem persensissemus, vniuersis Imperij nostri Principibus in sancto Pentecostes Curiam generalem Vvirzeburc, indiximus, quorum cœtu celeberrimo ibidem solemniter præsidente, Ecclesiæ Dei statum, ac Domini Paschalis Papæ negotium, seriò ac magnificè duximus roborandum. Inuocata igitur deuotissimè Spiritus sancti gratia, & vniuersorum qui aderant consilio communicato, ad remouendam pro parte nostra omnem ambiguitatem ipsi nos manu propria super Sanctorum reliquias iuramentum publicè præstitimus, quod Rolandum Schismaticum, vel eius successorem, quem pars ipsius elegerit, in Papam numquam recipiemus, nec ad eum recipiendum assensum vnquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum eius gratiam nostram vnquam rescindemus, nisi ab errore viæ suæ ad vnitatem Ecclesiæ suæ fuerit conuersus. Dominum verò Paschalem Papam manutenebimus semper atque promouebimus, eique tanquam Patri Catholico & vniuersali Pontifici obedientiam, honorem ac reuerentiam exhibebimus, & ab ipso eiusque parte (vita comite) nunquam recedemus. Electos quoque, qui sub eo aut eius succeßore, quem pars ipsius elegerit, consecrationem receperint, honore aut ordinibus suis pro eius obedientia priuari nunquam permittemus, & huius absolutionem sacramenti nunquam requiremus, nec oblatam recipiemus.

Præterea noster in Imperio successor, quem Principes vniuersi elegerint, hunc honorem Ecclesiæ Dei & imperio, & hanc partem nostram sub eodem iuramento tuebitur semper atque tenebit.

Idem quoque iuramentum Archiepiscopi omnes & Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero XI. super sancta Dei Euangelia manu propria, vnusquisq; sub stola sua præstiterunt, & publicè firmauerunt. Nihilo minus Principes seculares vniuersi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Bauarus, Marchio Albertus senior, Conradus Palatinus Comes de Rheno, & Ludouicus Landgrauius, & reliqui omnes super Sanctorum reliquias publicè id ipsum iurauerunt. Repente autem Spiritus Sanct. mentes omnium adeò fecit vnius voluntatis, quod Electi omnes, qui præsentes aderant, primò Reinoldus Coloniensis Electus & Italiæ Archicancellarius, deinde cæteri omnes in Sabbatho Quatuor temporum, ad laudem Dei & honorem Imperij, sacros Ordines deuotissimè susceperunt.

Firmiter quoque à nobis & vniuersis decretum est, vt quicunqae supersunt ordinandi, in proximis Quatuor temporibus similiter exequantur: alioquin dignitatis, ad quam electi sunt, honore, omni remota dilatione, priuentur.

Adhoc Honorabiles Legati Illustris amici nostri Henrici gloriosi Anglorum Regis, ad nos ab ipso transmissi, in totius Curiæ nostræ præsentia, super Sanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publicè nobis iurauerunt, quod Rex ipse cum toto Regno suo in parte nostra fideliter stabit, Dominum Papam Paschalem, quem nos tenemus, tenebit: de Rolando autem Schismatico manutenendo nullatenus

nus de cætero se intromittet.

Sal. An. 1166. *Quia verò iustitiæ, quam hostes Ecclesiæ ac nostri, siue superbia, siue ex causæ suæ diffidentia deuitauerunt, nos semper hactenus stare parati, nunc tandem ad insolita sacramenta, ex eorum manifesta obstinatione, simus impulsi, à Shismaticorum communione omnis homo, omnis ordo caueat. Fauor enim illorum, etsi aliquo modo visus est venialis, in posterum prorsus erit irremissibilis.*

Ad perfectum verò huius negotij firmamentum, ex totius Herbipolensis Concilij decreto firmissimè præcipimus, vt si quis ad sui mandatum Antistitis aut Præsidis Prouinciæ, vel Domini sui, sacramentum supradictum non præstiterit, si Clericus sit aut Monachus, Ecclesiastico priuetur honore; si laicus, allodia et beneficia, quæcũq; possidet, nostra ipsi auctoritate a suo Iudice vel Domino prorsus adimantur.

De Duce Burgundiæ aduersus iniurias Regis Franciæ per Imperium tuendo.

Fridericus Dei gratia Roman. Imper. semper Aug., dilecto, & fideli suo Henrico Comiti Trecarum gratiam suam & omne bonum.

Audiuimus, vnde plurimum grauamur & dolemus, quod Rex videlicet Frãciæ in proximo festo sancti Ioannis terram Ducis Diuionensis, nostri dilecti, & nostri obligati, hostiliter intrare atque destruere proponit. Quod nos nulla ratione possumus aut debemus sustinere. Vnde tuam dilectionem, cui plenariè confidimus, toto affectu sollicitamus, & summoperè postulamus, quatenus pro nostro amore ipsum Regem ab hoc proposito modis omnibus retrahas & impedias, & ne per te vel per tuos ipsi Duci aliquod damnum vel grauamen proueniat, te ipsum a consilio & auxilio Regis subtrahas, nec Duci noceas. Quod si Rex ipse ab hac intentione desistere vel supersedere noluerit, scias pro certo, quod non patiemur nec sustinebimus, immò ei resistendo amicum nostrum Ducem cum toto robore Imperij nostri iuuare curabimus & defensare. Veruntamen si inter Ducem & matrem eius aliqua questio, quæ tendit ad discordiam, orta est vel fuerit, nos vna tecum ad eandem quæstionem componendam satis ex abundanti sufficere possumus.

De Represalijs contra Regis Franciæ subditos in Imperio concedendis, si Imperiales homines in Francia lædantur.

Glorioso & Magnifico Lodovico Regi Francorum, N. Christi Dei gratia Imperialis Curiæ Cancellarius, & Italiæ, salutem & seruitium suum.

Ratio suggerit, & Principum consuetudo deposcit, vt quemadmodum Regni vestri negotiatores per Romanum Imperium pace & securitate fruuntur, ita versa vice nostri nullatenus sub vestra iurisdictione lædantur. Quia igitur Masconensis Vicecomes quosdam nostros mercatores iniustè exspoliauit, & vnũ ex eis in captiuitate retinet compeditum, petimus & ex parte Augusti Serenissimi vestram Excellentiam commonemus, vt hominem & res detentas reddi faciatis. Alioquin si damna illiusmodi per vestros negotiatores fuerint resarcita, aut si nouum teloneum ad damnum resarciendum super vestros mercatores fuerit constitutum, vestra discretio non grauetur.

Porrò cum Anglorum legati hic recensiti sint, ad quid venerint? videamus. Aduersùs *Thomam Cantuariensem* cum Anglorũ Rex *Henricus* incitare nequiret Pontificem *Alexandrum*, & aduersùs Ecclesiarum iura, & immunitates, regni consuetudines (ita vocabant) firmare non posset, terrore cogitauit consequi, quod desperabat amore. Ad Schismaticos itaque conuersus Henricus sequens *Alexandro* (qui per legatos suos excommunicationis fulmen immiserat in persecutores Cantuariensis) misit rescriptum. ccxLI *Anglorũ Legati.*

Henrici Regis Anglorum Rescriptum Monitorum ad Papam, nisi banum soluat.

Alexandro Papæ Henricus Dei gratia Anglorum Rex, Dux Northmannorum & Aquitanorum, & Comes Andegauorum.

Sæpius Nuncios nostros ad pedes Paternitatis vestræ direximus, rogantes, & supplicantes, quatenus querelis, quæ inter nos & Cantuariensem Archiepiscopum vertuntur, finem debitum iustitia mediante poneretis: & tandem placuit Paternitati vestræ, vt iuxta petitionem nostram de latere Legatos nobis mitteretis, cum potestatis plenitudine, vt omnes controuersias nostras plene decidere & definire possent, remoto appellationis obstaculo. Qui cum in potestate sicut Nuncij vestri ad nos reportauerunt, & literis vestris continebatur expreßum, quas adhuc penes nos habemus, quod missi fuissent, sicut per eosdem Legatos, cum ad nos peruenissent, accepimus, potestas illa iniuriam nostram illis subtracta est. Vnde cum nos ad omnem coram eis emendationem offe- ccxLII

Sal. An. 1166.

offerremus, præfato Cãtuarienſi Archiepiſcopo, qui ita iniq; & malitioſe erga me ſe habet, ſicut vobis & toti mundo innotuit, coram illis iuſticijs parere omnino contempſit. Ob cuius delictum alios deinceps Nuncios ad Maieſtatem veſtram tranſmiſimus, per quos literas veſtras recepimus, quas adhuc penes nos habemus, in quibus terram noſtram & perſonas Regni noſtri à poteſtate præfati Cantuarienſis eximebatis, donec ipſe in gratiam noſtram rediſſet. Quam cum ante reſtitutionem gratiæ noſtræ neſcimus ob quam cauſam immutaueritis, dum alij noſtri adhuc in Curia noſtra morarentur, & antequam nouiſſimi Legati veſtri ad nos perueniſſent, Viuianus ſcilicet Gratianus, ipſe in perſonas Regni noſtri & in quoſdam familiares & ſeruientes noſtros, qui ſingulis diebus nobis aſſiſtebant, excommunicationis ſententiam promulgauit. Cum vero prænominatos Nuncios debito honore ſuſcepiſſemus, qui tam per literas veſtras quam viua voce proteſtabantur, quod ad honorem noſtrum & exaltationem Regni noſtri veniſſent, primo loco de abſoluendis excommunicatis tractauimus, qui non ſolum ad noſtram, verum etiam ad veſtram eorundem Legatorum iniuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte noſtra nobis proponebant, quantum poteramus ob reuerentiam veſtram & amorem veſtrum pro aſſenſu condeſcendebamus. Proponebant ſiquidem literæ veſtræ quatenus ſæpe dicto Cantuarienſi Archiepiſcopatum ſuum pacem & amorem noſtrum redderemus: nos vero, propoſito omnino honore veſtro, communicato conſilio

Burdegalenſis & Rothomagenſis Archiepiſcoporum:

Cenomanenſis, Redonenſis, Baiocenſis, Lexouienſis, Conſtantienſis, & Sagienſis, — *Epiſcoporum:*

Fiſcauenſis, Beccenſis, Sancti Vuandregiſili, Cadomenſis, Troactis, Ceriſiaci, Revualles, Mortui maris, Tironenſis, Delbetenſis, — *et quorundam aliorum Abbatum:*

Necnon et Gaufredi Antiſiodorenſis, et quorundam aliorum virorum Religioſorum, conceſſimus antedicto Cantuarienſi (licet ipſe, ſicut vobis multotiens ſignauimus; abſq; conſcientia noſtra et coactione aliqua à Regno noſtro exierit) vt in bono & in pace rediret, & poſſeſſiones omnes haberet, ſicut habuit quando à Regno exiuit, & ipſe & omnes, qui cum eo vel pro eo exierunt, ob amorem Dei & ob amorem veſtrum, ſalua dignitate Regni noſtri. *Cumq; Nuncij veſtri coram ſupra nominatis viris reſponſum hoc abſq; omni contradictione recepiſſent, excommunicatos illos, qui præſentes aderant, abſoluerunt. Conuenit autem inter nos, vt alter eorum, Viuianus ſcilicet, pro hijs, qui in Anglia erant, abſoluendis transfretaret: Gratianus vero ad verba hæc nominato Cantuarienſi tranſportãda redieret: Mane autem facto cum ab eis, quibuſdam negotijs nos (accepta prius ab eis licentia) trahẽtibus, receſſiſſemus, neſcimus, cuius inſtinctu, aut quo ſpiritu cõceſſis ſtare recuſauerunt, cauſantes verbum illud, quo nos* Dignitatem Regni noſtri ſaluam *fore dixeramus, quod tam nobis quam illis, qui nobiſcum aderant, nullo iure ab eis cauſari videbatur debere. Nos autem huius rei ad conſcientiam duximus, de veſtra ſemper diſcretione præſumentes, quod vos in nullo honori noſtro derogare velitis, vel Regni noſtri dignitati, obnixe Serenitati veſtræ ſupplicantes, quatenus attente conſiderantes honorem, & vtilitatem, quam vobis et Curiæ veſtræ contulimus, et in futurum, niſi per vos ſteterit, conferemus, ſic rem temperetis, ne tantum penes vos ſint illius perfidi proditoris noſtri malitioſæ blandiciæ, quantum euidentia tot et tantorũ virorum teſtimonijs corroborata cauſæ noſtræ merita: ſed iuxta petitionem noſtram eos, qui excommunicati ſunt, abſoluatis, et ne in alios venenum ſuæ excommunicationis effundere poſſint prouideatis: ne, ſi minus in hac iuſta petitione noſtra exauditi fuerimus, tãquam de veſtra beniuolentia deſperantes aliter ſecuritati noſtræ et honori proſpicere compellamur. Et quoniam ſingula quæ à nobis dicta ſunt et propoſita, difficile ſcripto comprehenderẽtur, tranſmiſimus ad pedes Paternitatis veſtræ Clericos familiares noſtros, Ricardum Archid. de Saleſberia, Richardũ Barre, qui plenius vobis cũcta, quæ hinc inde agitata ſunt, exponẽt: quibus in cũctis, quæ ex noſtra parte veſtræ sãctitati exponẽt, fide indubitãter habeatis, de quorum*

Sal. An. 1166. *rum reditu festinanter maturando, vestra precamur et consulimus sollicite prouideat discretio, quoniam eorum mora diuturnior periculum et damnum intolerabile Ecclesiæ posset afferre.*

Edictum contra clericos Papæ adhærentes.

Henricus Rex Angliæ singulis episcopis in Anglia constitutis. Nosti quam male Thomas Cantuariensis Archiepiscopus operatus sit aduersum me et Regnum meum, et quam male recesserit. Et ideo mando tibi, quod clerici sui, qui circa ipsum fuerunt post fugam suam, et alij Clerici, qui detraxerunt honori meo et honori Regni, non percipiant aliquid de redditibus illis, quos habuerunt in Episcopatu tuo, nisi per me, nec habeant aliquod auxilium vel consilium à te.

Edictum contra appellantes ad Papam.

Henricus Rex Angliæ singulis Vicecomitibus in Anglia constitutis. Præcipio tibi, quod si aliquis Clericus vel Laicus in bailia tua Romanam Curiam appellauerit, eum capias et firmiter custodias, donec voluntatem meam præcipiam: et omnes reditus et possessiones Archiepiscopi saisias in manum meam, sicut Radulphus de Brock et alij ministri tibi dixerint: et omnium Clericorum, qui cum Archiepiscopo sunt, patres et matres, fratres et sorores, nepotes et neptes, ponas per saluos plegios catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam. Et hoc breue tecum afferas, cum summonitus fueris.

Edictum contra eos, qui litera banni Papalis deferunt in Regnum.

Tenor mandatorum, quæ Henricus Rex in Angliam misit: Scilicet vt omnis portus cautissime custodiatur, ne literæ interdictiones vllatenus illic deferantur. Et si aliquis Regularis illas attulerit, pedibus truncetur: si Clericus, oculos et genitalia amittat: si Laicus, suspendatur: si leprosus, comburatur. Et si quis episcopus eius interdictum metuens, recedere voluerit, nihil secum deferat præter baculum. Vult etiam, vt omnes Scholares repatriare cogantur, aut beneficijs suis priuentur; et qui remanserint, sine spe remeandi remanebunt. Et presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant, omnesque rebelles beneficijs priuentur.

Scripsit eadem tempore ad auctorem schismatis Archiep. Colon.

Diu desideraui iustam habere occasionem recedendi à Papa Alexandro, et à perfidis Cardinalibus eius, qui proditorem meum Thomam quondam Cantuariensem Archiepiscopum contra me manutere præsumunt. Vnde cum consilio omnium Baronum meorum, et cum consensu Cleri, magnos viros de Regno meo, scilicet Eboracensem Archiepiscopum, Londoniensem Episcopum, Archidiaconum Pictauiensem, Ioannem de Oxoneford, Richardum de Luci, Romam missurus sum, qui publice et manifeste ex parte mea, et totius Regni mei, et omnium aliarum terrarum, quas habeo, proponent, et denuntiabunt Papæ Alexandro, et Cardinalibus suis, ne vlterius proditorem meum manuteneant, sed ita liberent me ab eo, vt alium cum consilio Cleri in Ecclesia Cantuariensi possim instituere. Denuntiabunt etiam, quod quicquid Thomas fecit, in irritum reuocent. Hoc etiam postulabunt, quod coram eis Papa iurari faciat publice, quod ipse et successores sui, et mihi et omnibus successoribus meis Regias Consuetudines Henrici aui mei inconcussas et inuiolatas, quantum ad se, conseruabunt in perpetuum. Quod si forte alicui petitionum mearum contradicere voluerit, neque ego, neque Barones mei, neque Clerus meus aliquam ei vlterius seruabimus obedientiã, immo manifeste eum & omnes suos impugnabimus. Et quicunque in terra mea inuentus fuerit, qui ei posthac adhærere voluerit, expelletur. Ea propter rogamus vos, sicut Charissimum amicum, quatenus Fratrem Ernoldum, vel Fratrem Radulphum Hospitalarium, omni occasione remota, cito ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris & vestra prædictis Nuncijs meis ducatum præbeat eundo & redeundo per terram Imperatoris.

Consuetudines porrò, quas subscribi petebat Anglorum Rex, & quas in comitijs Herbipoli sunt promulgatæ, fuere.

Anno ab incarnatione Domini millesimo CCXLII *centesimo sexagesimo quarto, Papatus Alexandri anno quarto. Illustris. Regis Anglorum Henrici II. anno decimo, in præsentia eiusdem Regis facta recordatio & recognitio cuiusdam partis consuetudinum & libertatum & dignitatum antecessorum suorum, videlicet Regis Henrici aui sui, & aliorum, quæ obseruari, & teneri debent in Regno. Et propter dissensiones, & discordias, quæ emerserant inter Clerum, & Iustitias Do-*

Sal. An. 1166.

Domini Regis & Barones Regni de consuetudinibus & dignitatibus, facta est ista recognitio coram Archiepiscopis & Episcopis & Clero & Comitibus & Baronibus & Proceribus Regni. Et easdem consuetudines recognitas per Archiepiscopos & Episcopos & Comites & Barones & per nobiliores & antiquiores Regni.

Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, &
Rogerius Eboracensis Archiepiscopus, &
Gileberdus Londoniensis Episcopus &
Henricus Vvinctoniensis Episcopus, &
Nigellus Eliensis Episcopus, &
Vvillermus Norvuicensis Episcopus, &
Robertus Lincolniensis Episcopus, &
Hilarius Cicestrensis Episcopus, &
Iocelinus Salesberiensis Episcopus, &
Richardus Cestrensis Episcopus, &
Bartholomeus Oxoniensis Episcopus, &
Robertus Herefordensis Episcopus, &
Dauid Menenensis Episcopus, &
Rogerus Vvigornensis Electus

Concesserunt, & in verbo veritatis viua voce firmiter promiserunt tenendas & obseruandas Domino Regi & hæredibus suis, bona fide & absque malo ingenio, præsentibus istis:

Roberto Comite Lochcestriæ,
Reginaldo Comite Cornubiæ,
Conano Comite Britanniæ,
Iohanne Comite de Haugo,
Rogerio Comite de Clare,
Comite Gaufredo de Mandeuille,
Hugone Comite Cestriæ,
Vvillermo Comite de Arundel,
Comite Patricio,
Vvillermo Comite de Ferrarijs,
Richardo de Leici,
Regniale de S. Vvalerico,
Rogerio Bigot,
Riginaldo de Vvarenner,
Richerio de Aquila,
Vvillermo de Bransa,
Richardo de Caniuilla,
Nigello de Monbray,
Simone de Bello Caupo,
Hunfrido de Boun,
Mattheo de Herefordia,
Vvaltero de Meduana,
Manacer de Biseth Dapifero,
Vvillermo Maleth,
Vvillermo de Curci,
Roberto de Dunestauilla,
Iocelino de Baillolio,
Vvillermo Lavalis,
Vvillermo de Laisneto,
Gauffrido de Veu,
Vvillermo de Hastinga,
Hugone de Morauilla,
Alano de Nevuillis,
Simone filio Petri,
Vvillermo Maleuit Camerario,
Ioanne Maleuit,
Iohanne Mariscallo,
Petro de Mara,

& multis alijs Proceribus & Nobilibus Regni tam Clericis quam Laicis. Consuetudinum vero & dignitatum Regni recognitarum quædam pars præsenti scripto continetur, cuius partis capitula sunt hæc.

Capit. I. *De aduocatione & præsentatione Ecclesiarum si controuersia emerserit inter laicos, vel inter laicos & Clericos, vel inter clericos, in Curia Domini Regis tractetur et terminetur.*

Capit. II. *Ecclesiæ de feudo Regis non possunt in perpetuum dari absque assensu & concessione ipsius.*

Capit. III. *Clerici citati & accusati de quacunque re, siue moniti à Iustitia Regis, veniant in Curiam ipsius responsuri ibidem de hoc vnde videbitur Curiæ Regis quid ibi sit respondendum; & in Curia Ecclesiastica, vnde videbitur quid sit ibi respondendũ; ita quod iustitia Regis mittat in Curiam S. Ecclesiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. Et si Clericus conuictus vel confusus fuerit, non debet eum de cætero Ecclesia tueri.*

Capit. IV. *Archiepiscopis, Episcopis, personis Regni, non licet exire de Regno absq; licentia Regis. Et si exire voluerint, si Domino Regi placuerit, assecurabunt, quod nec in eundo nec in moram faciendo, nec in redeundo, perquirent malum vel damnũ Regi vel Regno.*

Capit. V. *Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præstare iuramentum, sed tantum vadium & plegium standi iudicio Ecclesiæ vt absoluatur.*

Capit. VI. *Clerici non debent accusari, nisi per certos & legales accusatores & testes in præsentia Episc. ita quod Archid. non perdat ius suum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et si tales fuerint qui culpantur, quod nec velit, nec audeat aliquis eos accusare, Vicecomes requisitus ab episcopo faciet iurare duodecim*

lega-

legales homines de visueto seu de villa coram il. An. 1166. *episcopo, quod inde veritatem secundum conscientiam suam manifestabunt.*

Capit.VII. *Nullus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum eius excommunicetur, nec terræ alicuius illorum sub interdicto ponantur, nisi prius Dominus Rex, si in terra fuerit, conueniatur, vel iustitia eius, si extra Regnum fuerit, vt rectum est de ipso faciat: & ita id, quod pertineat ad Curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo, quod spectabit ad Ecclesiasticam, ad eandem mittatur vt ibidem tractetur.*

Capit.VIII. *De appellationibus, si emerserint, ab Archidiacono debent procedere ad episcopum, & si Archiepiscopus defuerit in iustitia exhibenda ad Dominum Regem est perueniendum postremo, vt præcepto ipsius in Curia Archiepiscopi controuersia terminetur, ita quod non debet vlterius procedere absque aßensu Regis.*

Capit.IX. *Si calumnia emerserit inter Laicum et Clericum, vel è conuerso inter Clericum & Laicum, de vllo tenemento, quod Clericus ad eleemosynā velit attrahere, Laicus vero ad laicum feudum, recognitione duodecim legalium hominum, per Capitalis Regis Iustitiæ considerationem terminabitur, vtrū tenementum sit pertinens ad eleemosynam siue ad laicum feudum coram ipsa Iustitia Regis. Et si recognitū fuerit ad eleemosynam pertinere, placitum erit in Curia Ecclesiastica: si vero ad Laicum feudum (nisi ambo de eodem episcopo vel Barone aduocauerint) erit placitum in Curia Regis. Sed si vterque aduocauerit de feudo illo ante eundē Episc. vel Baronem, erit placitum in Curia ipsius: ita quod propter factam recognitionem saisinam non amittat, qui prius saisitus fuerat.*

Capit.X. *Qui de ciuitate, castello vel burgo, vel dominico manerio Regis fuerit, si ab Archidiacono vel episcopo de aliquo delicto citatus fuerit, vnde debeat eis respondere, & ad citationem eorum noluerit satisfacere, bene licet eum sub interdicto ponere, sed non debet excommuncari priusquam Capitalis minister Regis villæ illius conueniatur, vt iustificet eum ad satisfactionem venire. Et si minister Regis inde defecerit, ipse erit in misericordia Regis, & exinde poterit episcopus ipsum accusatum iustitia Ecclesiastica coercere.*

Capit.XI. *Archiepiscopi, episcopi, & vniuersæ personæ Regni, quæ de Rege tenent in capite, & habent poßessiones suas de domino Regis, sicut Baroniam, & inde respondent Iustitijs & ministris Regis, & sequentur & facient omnes rectitudines & consuetudines Regias, & sicut Barones cæteri debent iudicijs Curiæ Regis cum Baronibus interesse, vsque dum perueniatur in iudicio ad diminutionem membrorum vel mortem.*

Capit.XII. *Cum vacauerit Archiepiscopatus, vel Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de domino Regis, debet esse in manu eius & inde percipiat omnes reditus & exitus sicut dominicos. Et cum ventum fuerit ad consulendum Ecclesiæ, debet Dominus Rex mandare potiores personas Ecclesiæ, & in capella eius debet fieri electio assensu Regis & consilio personarum Regni, quas ad hoc faciendum vocauerit. Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem Regi, sicut ligio Domino suo de vita sua & membris & honore suo terreno, saluo ordine suo priusquam sit consecratus.*

Capit.XIII. *Si quisquam de proceribus Regni Archiepiscopo vel Episcopo vel Archidiacono de se vel suis iustitiam exhibere renuerit, Rex debet iustificare. Et si forte aliquis deforciaret Regi rectitudinem suam, Archiepiscopi, vel episcopi, & Archidiaconi debent eum iustificare, vt Domino Regi satisfaciat.*

Capit.XIV. *Catalla eorum, qui sunt in forisfacto Regis, non detineat ecclesia vel cimiterium contra iustitiam Regis, quia Regis sunt, siue in ecclesijs siue extra fuerint inuenta.*

Capit.XV. *Placita de debitis, quæ fide interposita debentur, vel absq; interpositione fidei, sint in iustitia Regis.*

Capit.XVI. *Filij rusticorum non debent ordinari absq; assensu Domini, de cuius terra nati dignoscuntur.*

Facta est prædictarum consuetudinum, & dignitatum Regiarum recordatio ab Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus & Nobilioribus terræ, & ab antiquioribus Regni, apud Clarendoniam quarto die ante Purificationem B.M. Domino Henrico filio Regis, patre suo ibidem præsente.

Constitutiones, quas constituit Rex Henricus in Normannia, & mandauit Iustitijs suis Richardo de Lucy, & duobus Archi diaconis

Sal. An. 1166. diaconis G. & R. & omnibus Principibus & populis Angliæ, Normanniæ & Aquitaniæ iurandas & seruandas. Latores earum fuerunt, Gumerus Presbyter & Gulterus de Grimesby.

Capit. I. *Si quis intus fuerit, ferens litteras Domini Papæ, vel aliquod mandatum Archiepiscopi Cantuariensis, continens interdictum Christianitatis, in Angliam, capiatur, & de eo sine dilatione iustitia fiat, sicut de traditore Regis & Regni.*

Capit. II. *Præterea nullus Clericus, vel Monachus, vel Conuersus, vel alicuius Conuersionis, permittatur transfretare vel redire in Angliam, nisi de transitu suo habeat literas iustitiæ, & de reditu suo literas Domini Regis. Si quis aliter inuentus fuerit agens, capiatur & incarceretur.*

Capit. III. *Ne aliquis appellet ad Papam vel ad Archiepiscopum.*

Capit. IV. *Ne aliquod placitum teneatur de mandatis Papæ vel Archiepiscopi, vel aliquod mandatum eorum in Anglia ab vllo homine recipiatur. Si quis inuentus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.*

Capit. V. *Generaliter quoque interdictum est, quod nullus ferat aliquod mandatum Clerici vel Laici Domino Papæ vel Archiepiscopo. Si talis inuentus fuerit, capiatur & incarceretur:*

Capit. VI. *Si Episcopi, vel Clerici, vel Abbates, vel Laici, sententiam interdicti tenere noluerint, sine dilatione de terra eijciantur & tota eorum cognatio, ita quod de catallis suis nihil secum ferant.*

Capit. VII. *Vt catalla omnium Papæ vel Archiepiscopo fauentium, & omnes possessiones eorum, & omnium eis pertinentium, cuiuscunque gradus sint vel sexus vel conditionis, capiantur, & dominica manu Domini Regis confiscentis.*

Capit. VIII. *Vt omnes Clerici, qui redditus habent in Anglia, sint summoniti per omnes Comitatus, vt infra tres menses veniant in Angliam ad redditus suos: & si non venerint ad terminum statutum, redditus in manu Regis capiantur.*

Capit. IX. *Vt denarij B. Petri non reddantur vlterius Apostolico, sed diligenter seruentur in thesauro Regis, expendanturque ad eius præceptum.*

Capit. X. *Londoniensis & Norvuicensis Episcopi sint in misericordia Regis, & summoueantur per Vicecomites & Bedellos, vt sint contra Iusticias Regis ad rectum faciendum Regi & Iusticijs eius de eo, quod contra statuta de Clarendona interdixerunt ex mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipsum fecerat, per suas parochias deuulgauerint sine licentia Iusticiarum Regis.*

Iusiurandum præstitum Ioh. & Henrico de Oxenfordia cum socio Richardo de Vicecostria in comitijs Herbipol. cuius occasione consuetudines Anglorum promulgatæ sunt consilio Reginaldi Archiep. Colon.

Cum Clerum plurimum & Principes suos ad Concilium suum in festo Pentecostes adunaßet Fridericus Imperator, sabbato & & secunda feria tractatum est de pace & concordia Regni inter Papam Alexandrum & ipsum reformanda. Adhæc exsurgens in medio Coloniensis Electus protestatus est coram omni Concilio sic: Domine Imperator, consilia, quæ aduersus Papam Alexandrum hucvsque captasti ad destitutionem eius nil tibi profuerunt, nil ei nocuerunt. Nam & de nostris etiam ei plures obediunt & adhærent, sicut Dominus Marguncius Archipræsul Conradus, & quidam alij: sed si mihi, & meo consilio acquieueris, in promptu erit & Alexandri deiectio, & Papæ nostri exaltatio. En ego acquisiui parti meæ quinquaginta episcopos cũ suis Archiep: de Dominatione & Regno Regis Anglorum. Ioh: & Ricardus parati sunt in persona Domini Regis hæc iurare, quod ratum habebit Rex, et iurabit ore proprio, quod vos super hoc hic statueritis & iuraueritis. Placuit Imperatori forma consilij, & se nomen Papæ Alexandri & obedientiam eius in perpetuum obiuraturum dixit. Cumque Clerus de sententia & consensu interrogaretur & instantius conueniretur, ait Magdeburgensis & plurimi alij: Quoniam futura incerta sunt, & plerumque quem elegit populus, abijcit Deus; & quem populus improbat, Deus approbat, temerarium esse huius sacramentum & se prius relicturum, quàm ita iuraturum. Respondit Imperator, eum oportere regalia retinere, et cum eo ita iurare. Cumque iam excandesceret Imperator, Magdeburgensis ad mitigandum eum vel ad differendum iuramentum astute ait: Si Dominus Coloniensis, qui huius nobis consilium et sacramentum inducit CCLIV

inducit

Sal. An. 1166. *ducit, primus omnium Alexandrum abiurauerit, & iurauerit, quod ordinationem suam & consecrationem recipiet à Papa Paschali, certiores nos reddat de secreto animi sui, & omne scrupulum suspicionis prauæ à mentibus auferet, & nos in huiusmodi sic sententiam & sacramentum facilius reducet. Acquieuit Imperator. Cumque Coloniensis ita primo iurare iussus detrectaret, & vsque etiam ad lachrymas reniteretur, vehementer ira accensus Imperator ait; En apparet Reginalde, quod sanum mihi dedit consilium Magdeburgensis, defuncto Victore Octauiano Papa meo, dicens, quod cum eo mortuo me Dominus à periculo maximo liberasset, cauerem mihi de cætero, ne me iterum consimili periculo inuoluerem. Vnde tibi missis mandatis scripsi literis, ne me inconsulto de substituendi Pontificis electione quicquam tractares. Tu verò clam auctoritate tua Guidonem de Crema elegisti, Paschalem eum nominasti, & Te* Deum laudamus *per te decantasti. Parasti vobis foueam, Reginalde; certe tu prius incides modo in eam, Sicque Coloniensis primus & absolute iurauit in supradictam formam. Post Coloniensem iurauit Imperator, & obedientiam ipsius Alexandri, & nomen eius, & cuiuscumque de parte eius abiurauit: hoc sane retento & determinato, quod si contigerit Papam Paschalem & Rolandum pariter Cancellarium decedere, vt vtraque pars, Romanorum scilicet, & Alemannorum, in vnam personam eligendam pariter conueniant, liberum sit Imperatori assentire, & eam recipere. Tunc Coloniensis adiecit. Ita Domine Imperator, si de consensu nostro celebrata fuerit electio. Et adiecit: Fac, Domine, Principes tuos, qui assunt, & qui absunt in suis prouincijs iurare in consimilem formam: Item, fac eos iurare, quod te, Domine, decedente non prius alium electum Imperatorem insignibus Imperialibus inducerent, donec ipse Clericus idem præstiterit sacramentum abiurationis Alexandri. Consensit Imperator, & sic iussit fieri. Tunc iurauit Dux Saxoniæ gener postea Henrici Regis: deinde Marchio Albertus, & quidam Comes Palatinus frater imperatoris, & quidam sororius eius. Magdeburgensis Archiepiscopus tandem cum lachrymis abiurauit Papam Alexandrum, hoc adiecto, quandiu regalia retinebit, & si omnes qui aderant, idem iurent. Postmodum Brunensis & duo Suffraganei eius iurauerunt in idipsum. Duo quoq; Nuntij Regis Anglorũ Ioh. & .... obiurauerunt Papam Alex., & in verba sacramẽti Colon. Electi & in ipsius Imper. iurauerunt, in persona Regis Domini sui, ipsũ quoq; iurauerunt, ore proprio quod ratum habebit, quicquid hoc scripto continetur, quod Imper. Fridericus iurauit & statuit. Duo vero episcopi, qui aderant, excusauerunt se per absentiam sui Archiepiscopi, & non sunt coacti iurare, sed dilatum est eorum & cæterorum, qui aberant, sacramentum vsque in octauas Apostolorum Petri & Pauli.*

Literæ Henrici Regis Anglorum pro regno & Ducatibus in Imperij clientelam tradendis.

Serenissimo Frid. Rom. Imp. semper Aug.

Henricus Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegauensis. Excellentiæ vestræ, quantas possumus, CCXLV *referimus gratias, Dominantium optimi, quod nos Nuntijs vestris visitare, salutare literis, muneribus præuenire, &, quod his charius amplectimur, pacis & amoris inuicem dignata sit fœdera inchoare. Exultauimus, & quodammodo animum nobis crescere, & in maius sensimus euchi, dum vestra promissio, in qua nobis spem dedistis, in disponendis Regni nostri negotijs alacriores nos reddidit atque promptiores. Exultauimus inquam, & tota mente Magnificentiæ vestræ assurreximus, id vobis sincero cordis affectu respondentes, quod quicquid ad honorem vestrum spectare nouerimus, pro posse nostro, effectui mancipare parati sumus. Regnum nostrum, & quicquid vbique nostræ subijcitur ditioni, vobis exponimus, & vestræ committimus potestati, vt ad vestrum nutum omnia disponantur, & in omnibus vestra fiat voluntas Imperij. Sit igitur inter nos & populos nostros dilectionis & pacis vnitas indiuisa, comercia tuta, ita tamen vt vobis, qui dignitate præeminetis, imperandi cedat auctoritas, nobis non deerit voluntas obsequendi. Et sicut vestræ Serenitatis memoriam vestrorum excitat in nos munerum largitio, sic vos nostri quoq; reminisci præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attẽdite itaq; dantis affectum, non data, & eo animo, quo dantur, excipite. Valete.*

Porrò iuramentum ab Anglorum legatis præstitum inhærendi schismatico, Regis non fuisse datum consensu, testatus est Archi-

Sal. An. 1166. chiep. Rothomagensis in literis ad *Henricũ* Card: S. Nerei & Achilæi, apud *Baronium*.

ccxLvi *Pro domino Anglorum Rege omnem exhibemus securitatem, quod Imperatori nec per se, nec per nuncios iuramentum præstitit aut promissionem, quod schismatico adhærere velit, ecclesiam relicturus. Immò certi sumus, quod in illis qualibuscumq; de matrimonio pactionibus, licet Teutonici super hoc laborarent per triduum: nihil vmquam concedere voluit, nisi præeunte in omnibus fidelitate domini Papæ & Ecclesiæ, & Regis Franciæ. Ipsi verò literis nostris mandauimus domina Imperatrix & nos, vt ab hac nota se quàm citiùs excuset. Nos quidem cum Rothomagi essemus, & illi essent nuntij Imperatoris, de illis quidem audiuimus, sed eos non vidimus &c.*

Peractis comitijs Cæsar secundo Danubio Viennam nauigans, *Eberhardum* Ratisbonensem, quem Brunnerus *Fridericum* male nominat, suas traxit in partes. Non diuersi fuere principes, inter quos *Henricus* Dux Austriæ. Aquisgranum profectus, *Caroli Magni* reliquias, quę trecentos annos vnum & quinquaginta latuerant, argenteo feretro illatas in mediam Basilicam eduxit. ccxLviii Cœremoniæ operam dederunt *Reinaldus* Colon. & *Alexander* Leodiensis Episcopus. Conuersus postea in duos *Conrados*, *Vuitelspachium* Moguntinum & Saltzburgensem Antistites, Moguntinum in exilium misit, Salitzburgensem in comitia Noriberg. vocauit, ad causam dicendam, *Conradus* innocentia fretus, comitia petijt; patrocinante *Henrico Leone*. Accusatus episcopatum occupasse per ambitum, omisso Regalium iure, & spreta *Paschalis* auctoritate, respondit: se in *Paschali* pręter inane dignitatis nomen nil agnoscere: prò Regalibus ter Cæsari factum supplicem, ter repulsam tulisse. De ambitu, audiendum Clerum, an ex legum & Sacrorum Canonum norma fuerit canonicè electus. His auditis in ore viri, cuius auctoritas probitate fulgebat, secundum innocentem est promulgatum. Doluit sed in gratiam Paschali, nouo lenocinio tentare distulit in futurum *Conradum*. Id factum, quum *Fridericus*. IV. Kal. April. Lausæ ius duxit. Missi internuntij, quorum princeps *Henricus Austrius Conradi* frater, qui Cæsaris voluntatem explicarent: negauit *Conradus* in vllius mortalium gratiam, indignante Numine, de re sacrilega posse transigere. Inde rabie agitatus Fridericus, occupauit protinus Ecclesiæ Saltzburgensis possessiones, & inter gnathones suos diuisit: ac simul velut hostes Imperij omnes cœnobitas spoliauit, qui Conradi sententiæ cederent.

Caroli Magni reliquiæ. ccxLvii

Conradi Mogunt. & Saltz. vocantur in iudicium.

EXPEDITIO ITALICA FRIDERICI.

ccil DE Italica postea expeditione sollicitus ob seruandos *Alex:* successus, & ipsa in fide titubante Italia, ne breui totius Italici regni possessionem amitteret, *Rinaldum* Coloniensem, & *Christianum* Moguntinum Antistites cum ingentibus copijs in Italiam maturare, atque studiosus Ecclesiæ ciuitates in Marchia, atq; Etruria bello aggredi iussit; dum ipse Germanicos tumultus sedaret. Archiepiscopi in Italiam transgressi populos iuramento adegerunt, ne aduersùs *Paschalem* colloquia miscerent, inde in Marchiam Anconitanam progressi, Anconem valide oppugnarunt, atque obsidibus datis, imperium accipere coegerunt. Inde in Etruriam ecclesiæ transeuntes, plurimis locis Sutrium & Nepeti inuaserunt. *Fridericus* postea mense Nouembri nouo exercitu ad petendum *Alexandrum* descendens, Tridentino superato saltu, Laudem venit. Eo Italiæ ciuitates legatos, spe leuandæ oppressionis, quam patiebantur sub prætorum tyrannide, vel in solatiũ deflendę oppressionis miserũt. Venerunt isti supplicantium more, cum crucibus. Parua perorarunt, vel quia non auderent, vel quia aulicorum sæuitia vno posset exprimi tyrannidis verbo, quàm nec sub *Berengario*, nec sub triginta Ducibus Longobardis experti erant; cum illi in sedem solum Italum prælegissent: Germani verò prædonũ more Italiam populantes, agros ipsos viderẽtur velle in patriam asportare. Propterea eum veluti Deum rogare, vt à tantis ærumnis fideles subditos manumitteret, vel ablato specioso libertatis titulo, traheret in captiuitatem, His auditis Fridericus vel non credidit, vel spreuit; volens permissione tyrannidis erga aulicos benemæreri. Inter hæc bellum agentes Romani aduersùs *Raimonem* Tusculanum ccL Roman. clades.

Pas-

il. An. 166. *Paschalis* fœderatum, Mense Maio cum ingenti armatorum multitudine (quadraginta duo millia recensent aliqui) irruperunt in agrum Tusculanum. *Raimo* tantis impar viribus, à Cæsare primùm exiguas suppetias impetrauit ductore *Reinaldo*: post validiores adduxit *Christianus Moguntinus*. Mille trecenti plus minus fuere. Vt venerunt in Tusculi conspectum, Romani omissa statim obsidione, instruxere aciem velut certi de victoria. Germanis vnius diei inducias poscentibus, insolenter responderunt, *venisse eos ad Lanienam, vt cœnam coruis pararent*. Responsi acerbitas adeo Germanos efferauit, vt protinus signis explicatis, tanta ferocia in hostem irruerent, vt ingenti Romanorum strage Cannensis pugnæ vel superarent, vel renouarent funera. Certè victorum confessione, maior nulla clades post *Annibalis* ad Cannas victoriam, vrbi est illata Romæ. *Reinaldus* facta cum trecentis è Tusculo erruptione, iam turbatam Romanorum aciem plurimorum cęde cruentauit. Ex ingenti numero bis mille, non plures redierunt in vrbem. Capti quinque millia: in vestigio occubuere nouem millia, cæteri, qua sors tulit, fuga dispersi. Pugnatum postridie in monte Portio, vnde Germani acceperunt ansam regerendi in Romanos conuitium, *egregia illos cœnam coruis in Porco præbuisse*.

ccLI Græcorũ legatio ad Papam. Erat in vrbe *Alexander*, qui anno preterito audita legatione *Emmanuelis* Græcorum Imperatoris exhibentis per *Iordanum* Imperij sui Sebastum, filium *Roberti* Capuani Principis vnionem ecclesiæ Grecanicæ cum Romana, dummodo ei corona Romani restitueretur Imperij, quæ sibi non *Friderico* Alemannorum Regi competebat. Tantas auri propterea, & argenti, virorumque fortium offerebat turmas, quæ non solùm Romam sed etiam totam Italiam ad ecclesiæ seruitium, & coronæ restitutionem forent satis. Placuit Pontifici oblatio, vt terreret, non tamen excluderet *Fridericum*; vnde in speciem magis, quàm in victoriam Episcopum Ostiensem, & Cardinalem Sanctorum Io: & Pauli ad Imperatorem legauit, vt protraherent potius, quàm concluderent. Noua porrò suorum clade *Alexander*, tristus atq; perplexus, cum fugam meditaretur, à *Reinaldo*, auitis vicinarum ciuitatum auxilijs, obsidione cingitur, & à *Friderico* post Anconam deditione acceptam vniuerso clauditur exercitu. ccLII Romam obsidet Frideric. Erant in vrbe plurimi, quos schisma, & spes præmiorum ab *Alexandro* alienauerat. Primus *Friderici* impetus in S. Angeli munitionem fuit, sed irritus. Cum neque illi propugnaculorum D. Petri oppugnatio felix succederet, per *Fridericum* Sueuiæ Ducem Rotenburgium, ignem templo iniecit; vel vt scribit *Sigonius*, non in templum, *sed in proxima* ædificia intulit. Quo incendio cum basilica sensim aflaretur, qui eam terebant, metu perculsi deditionem fecerunt, ac *Fridericum* cum *Paschali* receperunt. Id vbi *Alexander* sensit, exemplo è Laterano in ædes Frangipanum refugit. Romam occupat. Postridie Paschalis rem diuinam in templo faciens, ab omnibus adoratur, ac sequenti, qui S. Petri festus erat, *Fridericum* iterum cum *Beatrice* coniuge coronauit. ccLIII Coronatur ab antipapa Tum *Gulielmus* cognomento *Bonus*, nouus Siciliæ Rex, qui sedem Patris *Gulielmi* cognomento *Mali*, anno superiore defuncti occupauerat, vrbis obsidione comperta, de Pontificis salute solicitus, duas ad eum triremes, & ingentem pecuniæ vim, vt sibi consuleret, misit. ccLIV Gulielm. Rex Siciliæ sup. petias mittit Alex. III. Acceptam pecuniam *Alexander Frangipanibus*, alijsq; amicis vrbem tuentibus distribuit: triremes remisit, ipse verò clam habitu peregrini assumpto, paucis comitantibus, se recepit Beneuentum. Porrò *Fridericus* legatis ad Romanos missis, si *Paschalem* reciperent, pacem se daturum, annuerunt Romani. Iam de *Alexandro* videbatur triumphare *Paschalis*, quum Numen iratum innocentiæ tutelam sumens, ad *Friderici* ignominiam, & facinorosi exercitus pœnam, luem mitens immedicabilem, quæ non modò manipularium gregem, sed vniuersos propè Principes consumpsit, & ostendit ecclesiæ suæ numquam obliuisci. ccLV Lues ex exercitu Cæsaris. Præter cęteros *Reinaldus* Archiep: Colon. & Dux *Fridericus Conradi* quondam Regis filius; *Godefridus* Spirensis, *Eberhardus* Ratisbonensis, *Daniel* Pragensis, *Hermannus* Verdensis, *Alexander* Leodiensis Episcopi, Ex

Sal. An. 1166. ccLVI Principibus *Velfo* VII. cognomento *Iunior*, *Berengarius* Salzbachius *Henricus Tubingensis* insigni morte sublati sunt, De *Vvelfone* pauca recenseam. Fuit iste *Vvelfonis VI.*



senioris filius, qui cum accepisset ab *Hugone* Palatino, Comite Tubingensi sex nobiles ortu, sed latrones moribus conuictos, quorum quinque ad *Hugonem* pertinentes impunè dimissos, vnum verò ad *Vvelfonem*, capite damnatum, minimè ratus tantam tolerandam iniustitiam, satisfactionem ab *Hugone* petijt, qui tantum abest, vt modestè acciperet, verùm minaciter responderet. Proin ferro *Vvelfo* decernete statuens, quinque armatorum millia Tubingam adduxit. Conciliati tunc essent, ferociam remittente *Hugone*, ni militaris furor studia ducum præuertisset. *Vvelfoni anis* verò iniussu Ducis iniquiore loco pugnantibus, vt neque succedi primis posset, nec retrocedi, nongenti captiui facti, Tubingam obripiuntur. Acceptæ cladis fama *Vvelfonem* seniorem & Cæsarem illico in Germaniam reuocauit, qui causa belli cognita, captiuos reddi iussit, & pacem sanxit. Non propterea vindictam dimisit Iunior *Vvelfo*; post annum ad arma versus, *Hugonis* prouinciam populatur. Nec segnis accitis Bohemis Germaniam incendijs vastauit. Ægre hoc ferens *Hugo Hugoni* ad caussam dicendam Fridericus Vlmæ diem statuit, vbi *Vvelfonibus Hugonis* damnationem incumbentibus, exilij aut voluntariæ deditionis ad arbitrium *Vvelfonis* faciendæ Cæsar imposuit iudicium. *Vvelfo Hugonem* genua sua prensantem ter *repulit*; nihil se morari dedititium professus. Tandem velut bello captum in Rhætiam Huinburgi asseruandum deportauit, vbi in squalore vixit, donec *Vvelfone* Iuniore mortuo, à *Seniore* liberaretur. In Palestinam abierat iste, & iuniorem Cæsari commendauerat, quem redux pater cum eo-

ccLVII

dem Cęsare Hierosolymis reperit, magno vtriusque exceptus plausu. Sed quod Imperatorem à persecutione Pontificis auertere non posset, ne vel oculus noxam contraheret, in Germaniam redijt, eo vno infelix, quod non vnà filium abstraxit: nam in vrna remissum recepit, & in eo spem totam sepeliuit posteritatis. Cæteri derasa Cæsarie nonnihil leuabantur, mortuis quàm viuentibus similiores. *Otto Vvitelspachius* felici sorte in Bizantina legatione cum *Friderico Austrio* occupatus, supplicij effugère consortium. Fridericus tandem immanitate cladis exterritus, rebus tumultuariè in vrbe compositis, hominibus inuisus, Superis execrabilis VIII. Id. Aug. morte vbique comitante iter ingressus, Lucæ nuncium accepit, Longobardos sociatis armis eum transitu prohibituros. Indignum Itali arbitrantes, Germanicam vltra pati arrogantiam, pro vindicanda libertate fœdus percusserant. Fuerunt isti Veronenses, Vicentini, Patauini, Taruisini, qui cum veteribus conflictati incommodis, tum recenti *Friderici* superbia irritati à virtute censuerunt petendum auxilium, quod clementia denegauerat. Itaque Mediolanenses, Cremonenses, Brixianos, Bergomates, Mantuanos, Ferrarienses, Bononienses, Mutinenses, Regienses, Parmenses, & Placentinos ex Venetorum auctoritate solicitarunt. VII. Id. Aprilis ad Puntidense Monasterium inter Bergomum & Mediolanum conuenere ciuitatum legati. Expositis ibi acerbissimis Germanorum iniurijs, quibus ad extrema redacti essent, vniuersi in eam conspirarunt sententiam, *vt communibus armis redimeretur libertas*. *Mediolanenses* ccLVIII *Longob. fœdus.*

pri-

Al. An. 1166. *primum in solum reduceretur antiquum. Quisque pro viribus adiuuaret*. Moderatoribus itaque fœderis constitutis, recesserunt: & die constituta singulæ ciuitates præfectos *Friderici*, vrbibus exegerunt, creatis Consulibus, qui iuxta antiquum morem Rempublicam gereret. IV. Kal. Maias postea armati Mediolanensibus affuere, & in

CCLIX *Mediol. restituitur.* veterem patriam quamuis deletam restituerunt. Muris cum eam nunquam munire iurassent, fossis, aggeribusque ingentibus confirmarunt, ne hostiles timeret incursus. Hæc omnia (ait *Choniata*) pecunia *Manuelis* Imperatoris confecta sunt, non tam suspicione potentiæ *Friderici*, quam libidine Italici imperij. Restituto Mediolano, cum Laudenses cœptis maximum possent afferre incrementum, vel decrementum, de iungendo fędere eos solicitare placuit. Datum Cremonensibus negotium propter

CCLX veterem necessitudinem. Totis viribus contenderunt Cremonenses, vt Laudenses in societatem traherent, cum verò incassum agerent, armis experiri placuit, an vellent in simultate manere, vel societati cedere, vt timere potius quam timeri deberent in posterum Laudenses. Ita III. Id. Maias fœderati concurrunt, terrestri ac nautico apparatu terribilis vrbem obsident, agros depopulantur, annonam prohibent, vnde rei frumentariæ inopia, ac diurno nocturnoq; bello fatigati Laudenses, belli abiecere consilia: veriti, ne Mediolanenses, quorum ipsi præcipua causa fuerant exitij, parem vindictam repeterent. Quarto itaque die, qui fuit Idibus Martij, fœderatis cedentes, in societatem his conditionibus recepti sunt. *Fœderatæ ciuitates agrum Laudensem ab omnium iniuria tutum præstabunt. Vrbem, si bellum ingruet, mille amplius armatis proprijs sumptibus tuebuntur. Muris attollendis, ac construendis auxilio erunt. Mediolanenses posthac decimam ab eis non exigent; libera commercia à vectigalibus ciuitatum, liberam Padi nauigationem permittent, pacemque eis à Pontifice impetrabunt. Contra Laudenses nemini fœderatorum nocebunt. Venetos, Veronenses, Vicentinos, Patauinos, Mediolanenses, Taruisinos, Mantuanos, Ferrarienses, Parmenses, Placentinos, & si qui alij huic fœderi se adiunxerint, bello, paceque iuuabunt, salua fide Friderico Cæsari data.* Hisce confectis aduersus Tricium translata arma: quod superioribus annis recuperatum Germani muniuerant, atque altissima turri firmauerant, vt Friderici custodirent thesauros. Sutrium *Fridericus* à Pontemulensibus transire prohibitus, ac duobus millibus hominum, in itinere morbo amissis, cedere coactus, iter ad mare conuertit, ac demum ope *Opizonis* Marchionis *Malespinæ* CCLXI

Papiam III. Idus Septemb. ægre peruenit; *Opizo Malesp.*

dum Tricij deficiente re frumentaria, & desperato auxilio, deditionem fecerunt III. Idus Aug. cum oppido & regia pecunia. Nec adhuc exterritus *Fridericus*, ciuitatum coniurationum vlcisci decernens, Papiæ aduocata concione, omnes præter Cremonam, & Laudem edicto proscripsit imperiali, ac sexto post die cum ijs, quas habebat copijs agrum Mediolanensem ingressus, dum oppugnare instituit, fœderatis accurrentibus, parum profecit. In Placentinum transgressus, tectis agrorum incensis, à fœderatis pulsus, post frustra tentatam oppidi Bergomensis expugnationem, exercitum in hyberna dimisit. Fœderati verò nouo se sacramento deuinxerunt, quod in Bononiensium tabulario legit Sigonius. *Ego iuro me adiuturum Venetos, Veronenses, Vicentinos, Patauinos, Taruisinos, Ferrarienses, Brixianos, Bergomates, Cremonenses, Mediolanenses, Placentinos, Parmenses, Mutinenses, Bononienses, & omnes homines, & omnia loca quæcumq; hoc fœdere tenebuntur aduersus omnes homines, qui bellum facere voluerint, aut plus facere imperarint, quàm à morte Henrici Regis vsque ad Friderici in Italiam aduentum fecerimus, neque alicui fœderatorum proditionem facturum, neque pacem, neq; inducias, nisi ex communi consensu facturum, atque hoc sanè integro debito Regi obsequio perfecturum.* Veneti præcipuo se sacramento obligarunt, triremibus per Brentam, & mare auxilio affuturos. Ex hinc noua exorta sunt in ciuitatibus dissidia, vt alij Ecclesiæ, alij Imperij partes assererent. Veronæ quidem *Monticuli*, & *Sambonifacij*: Ferrariæ *Taurelli* & *Adelardi* fœda miscentes certamina, ciuitatem modo Cæsaream, modo Pontificiam subuertebant.

Sal. An. 1168. *FRIDERICVS GERMANIAM REPETIT.* An. Sal. 1168.

CCLXII *Auro fugã emit.* Annus erat 1168. quum fœderati Blanderatum oppidum tantis opibus inuaserunt, vt Fridericus validis agnoscens Lombardorum non posse resistere conatibus, ne eis ludibrio esset, Italiam relinquere statuit, nec potuit, nisi ope Marchionis Montisferrati auro redemisset fugam a comite Mauriensi, qui in ditione sua *Friderico* iter aperuit. Eo necessitatis adegerat, vt ne biduum in eodem castello latitare securè liceret, Italis eum insequentibus. *Susæ* subalpino oppido diuersanti, hospes dispositas in caput eius detexit insidias. Suspendio necauerat nobilem obsidem Brixiensem imponens ei, quod Longobardæ conscius fuerat *Frideric. fugit.* coniurationis, & artifex congregati exercitus, qui eum ab Italia expellebat: quamobrẽ CCLXIII amici ad vindictam coniurati, locarunt insidias ad omnes fores diuersorij, quæ egredientem interciperent. Imperator autem assumpto habitu seruientis, quasi vt alicuius magni viri procuraret hospitium, cum alijs quinque seruientibus noctu egressus est, dato interim negotio *Hartmanno Sibenaichio*, vt personatus Cæsarem mentiretur. Et ecce insidiatores longiorem pertæsi moram, in CCLXIV Cesaris irrũpentes conclaue viderunt se non *Fridericum*, sed *Friderici* mimum tenere. Ita seruatus in Sequanos abijt, quorum principatus *Reginaldi* soceri morte ipsi obuenerat. Dum Bisuntij respirat, nuncium recipit, Sueuiam & Saxoniam ad arma spectare fratre ipsius antesignano, & ijs auctoribus, qui *Fridericum* cupiebant ad meliorem frugem redigere. Animi porrò duritiem nec *Induratur Frid.* calamitas fregit, nam religiosis, quos pro componenda pace euocauerat, renunciauit, frustra venturos, ni venirent instructi potestate agendi miracula, leprosos mundandi, & mortuos suscitandi.

CCLXV *Auarus.* Igitur seposito pacis studio, stimulante auaritia, ad locupletandam familiam se conuertit, ne quidem neglectis prædiorum minutijs, quorum non exiguum numerum in Sueuia partim dono Procerum, partim pretio, seu quacumque successione fiscali vel hæreditaria in vsus contraxit priuatos. Omnes *Rudolfi Pfullendorfi* Comitis agros emẽdicauit: *Adelgozi Subegij* sine hærede defuncti Augustæ Vindeliciæ, facultates omnes inuasit. Successit ex asse *Friderico Rotenburgio*, qui liberos ex *Henrici Leonis* filia CCLXVI non susceperat. *A Vuelfone* seniore, qui ab- *Hæres scribitur à Vuelfone seniore.* dicata Reipublicæ cura, sibi statuerat in otio viuere, scriptus hæres acquieuit libenter. *Vuelfo* successionem *Henrico Leoni* ex fratre nepoti detulisset, si hic quam pactus erat pecuniam, in tempore *Vuelfoni* exhibuisset: porrò cum *Leo* moras dolo traheret, vt seni imminens mors solutionem excusaret promissi; *Vuelfo* è tabulis eius nomen erasit, & Fridericum reposuit.

Eodem tempore *Leo* filiam *Friderici Rotenburgici* Sueuiæ Ducis viduam *Vualdemari* Daniæ Regis filio despondit, quem CCLXVII pater regno destinauerat. In Germaniam re- *Antipapa clauditur.* uerso *Friderico*, cœpit *Alexandri* respirare causa, nam hæresiarca Cremensis clausus in turræ *Stephani Thebaldi* egredi non audebat ob innouationem Senatorum, qui Romę in Kal. Nouemb. regimen accepturi erant in partibus *Alexandri*. In Lombardia verò capto Blanderato; clericis Laudensis ecclesiæ à communione Paschalis remotis: Nouarienses, Vercellenses, Hastenses, Comenses, Derthonenses, *Opizo* Marchio *Malaspina* Comites Seprienses, Belfortenses, rebus in Italia deploratis ad fœderatos se contulerũt. Quorum auxilijs firmiores effecti Papiam, & Marchionem Montisferrati, qui *Friderici* tuebantur partes, statuerunt adoriri. Vt autem impressio commodius fieret, nouum oppidum inter Hastam & Derthonem extruxerunt, fossa, valloque firmantes. Mediolanenses primi, ac Placentini acriter operam dantes, vt ex proximis castris traducerent populum. Ea quindecim millia hominum fuisse dicuntur. Constitutum etiam, vt in *Friderici* contumeliam ab *Alexandri* CCLXVIII Pontificis nomine *Alexandria* vocaretur. *Alexandria extruitur.* Papienses verò cæterique Imperiales aut *Cæsaream à Friderico* Cæsare, aut *Alexandriam* sed ad irrisionem, *Palearem* dixerunt. Inde III. Nonas Maij *Opizo* Marchio, Consules Cremonæ, Mediolani, Veronę, Patauij, Mantuæ, Parmæ, Placentiæ, Bononiæ, Brixiæ, Bergomi, Laudis, Comi, Nouariæ, Vercellarum, Hastæ, Derthonæ, & Alexandriæ Laudensis in oppido conuenere, ibique societatis iura firmarunt. Nè quis

Sal. An. 1169. *quis hominum Marchioni, ac prædictis ciuitatibus subiectorum contractus, aut maleficij nomine alium pro alio iudicio persequeretur, ne exules reciperentur; ne noua pedagia, & vectigalia exigerentur; nullum pactum contra commune fœdus iniretur. Si qua ciuitas ius non reddidißet, aliæ ius poscenti auxilio essent; ne arx in alterius ditione, inuita illa, construeretur.* Ianuenses à Lombardis rogati, vt se fœderi iungerent, diserte negarunt, amicitiam Cæsaris profitentes.

COMITIA BABENBERGENSIA. Anno 1169.

CCLXIX Vocatis Comitijs Babenbergæ *Fridericus*, de Saxoniæ Principibus in *Henrici Leonis* gratiam restituendis egit Imperator. Omnes in ius vocatos insimulauit turbatæ pacis, vnde Longobardorum surrexerit coniuratio. Agitatum hinc inde, sed prò *Henrico* pronunciatum ea tamen conditione, vt *Hartuuicus* Hamburgensis Ep. suæ sedi restitueretur. Obit hoc anno Io: præsbyter Cardinalis Sancti Martini schismatis auctor, & propugnator acerrimus *Octauiani*, ac *Guidonis* successoris, morte horribili; cum extra Viterbium equitaret subito corruit, & confractis ceruicibus impœnitens vitam finiuit.

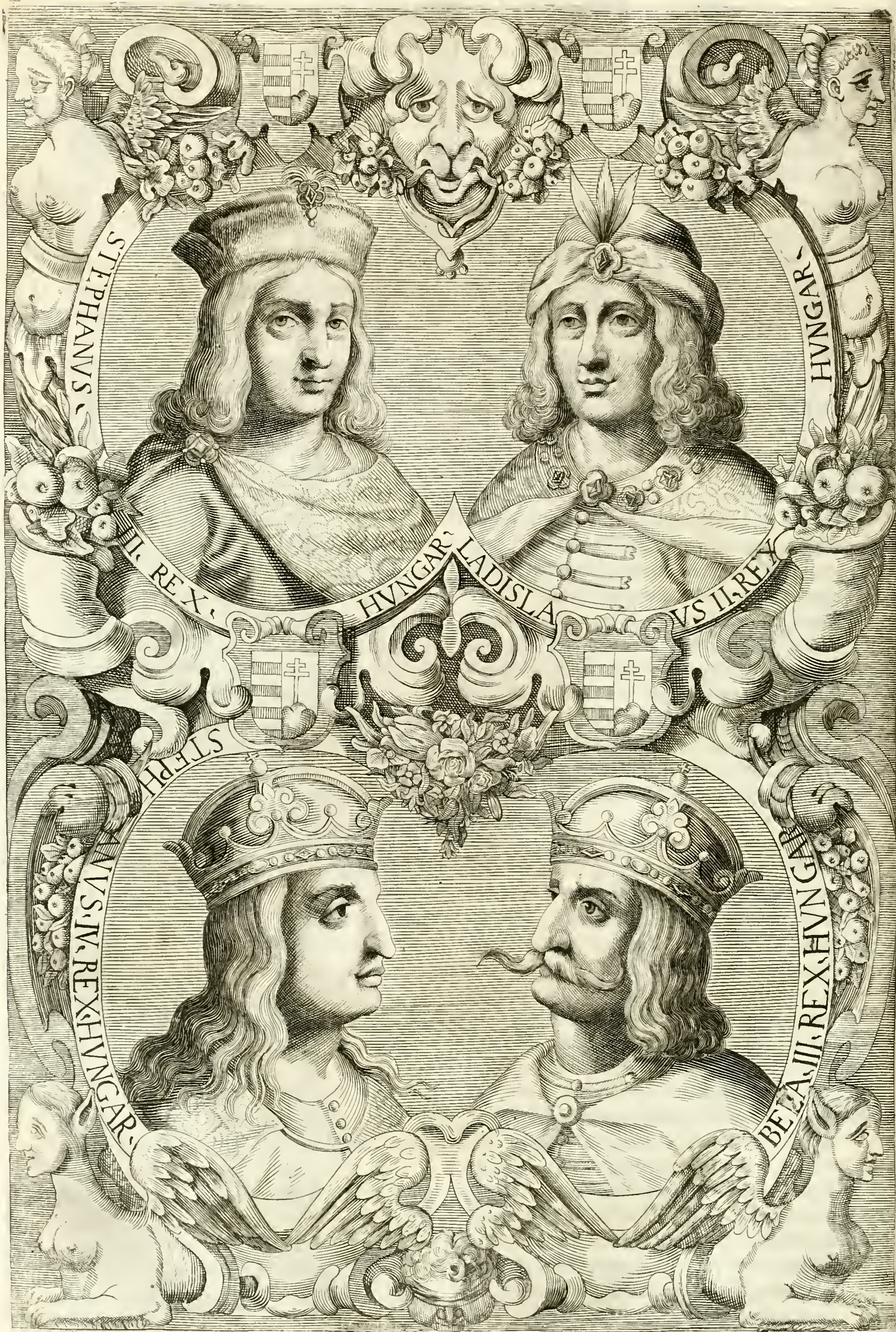
MORS PASCHALIS ANTIPAPÆ. Anno 1170.

CCLXX Apud Germanos agente *Friderico*; *Paschalis*, qui se prò Pontifice gerebat in vrbe, cancro diuinitus immisso, putrescentibus renibus, ad extrema protrahitur, vsque eò fœtens & saniosus, vt citra horrorem à nemine posset adiri. Animam itaque expressit, & cum eo schisma etiam credebatur; quum in ipsius locum à residua schismaticorum fœce subrogatur *Io: Hungarus*, professione Monachus, Abbas Strumensis, Cardinalis Tusculanus, vir apostata, gyrouagus, qui vt suæ turpitudini velamen obtenderet, *Callisti* III. nomen vsurpauit. Tale monstrum *Ænobarbus* adorauit, non quia virtus religionis impelleret, sed vt species pietatis crimina excusaret præterita. In partem cupiebat *Alexandri* descendere, timebat verò non sine pudore Maiestatis eum adorare, quem blasphemauerat. Vt sibi itaque orthodoxos conciliaret, simulans se pacis desiderio teneri; è conuentu Bambergensi misit Episcopum Bamberge, *Alexandro* semper fidum, vna cum Abbatibus Cistercienſi, & Claræuallensi apprimè catholicis, sed tam obscuris instructos mandatis, vt facile appareret, nihil præter fucos & artes attulisse, quibus *Alexander* à Longobardorum protectione diuelleretur; quà subducta facile foret, Longobardos dissociare. Vnde boni legati cum neque ipsi satis, quid *Fridericus* vellet, explicarent, iussi sunt, inanes reuerti. Venère etiam Manuelis Imp. Græcorum le- CCLXXI
gati, renouantes oblationem vniendi *Græcorũ Legatio*
Græcam ecclesiam cum Latina, atque ipsum præsenti molestia *Friderici* liberaturum; legationi maximam vim pecuniarum adiecit; & antequam orator verba faceret, in medium exposuit; si ei corona Occidentialis Imperij, quæ iure *coronatio*
Friderico erat adempta, restitueretur, ac *Henrici*.
vtriusque Imperij Aquilæ consociarent. Quam postulationem *Alexander*, vt parum Reipub. vtilem, ex Cardinalium sententia reprobauit. Interim *Fridericus* Norimbergam vocatis comitijs *Henricum* filium, Regem Germaniæ legi curauit, eundemque per *Philippum* Colon. Archiepiscopum coronari mandauit.

HENRICI LEONIS PEREGRINATIO. Anno 1171.

[CC]LXXII Rebus in Saxonia pacatis, votum quod de peregrinatione in Palestinam *Henricus Leo* conceperat; hoc anno persoluit. Plures habuit proceres in comitatu. Cui se adiunxit Ep. Vvormatiensis, *Friderici* Imp. ad *Manuelem* Orientis Principem legatus, huius filiam *Henrico Augusti* filio nuptum petiturus; (hinc error lucet Sigonij, qui *annorum quinq; puerum* dicit *Henricum*.) Cum his *Leo* prouectus secundo Danubio, Sigonium appulit eo ipso die, quo *Ladislaus* Rex Hungariæ, (vel *Stephanus*, vt vult Brunnerus) veneno extinctus est. Regis obitus non minus *Henrico Austrio*, qui Comes *Leoni* Strigonium fuerat, filiamq; *Ladislao* locarat, quam ipsi *Leoni* luctuosus erat, ob grassatorũ licentiã, qui rege mortuo excurrebant. Suffectus est *Stephanus IV.* (si vera profert CCLXXIII

Bon-


STEPHANVS II. REX HVNGAR.
LADISLAVS II. REX HVNGAR.
STEPHANVS IV. REX HVNGAR.
BELA III. REX HVNGAR.

Sal. An. 1171. Stephan. Rex Vngar. Venetos persequitur. Bonfinius) *Geysæ* filius, qui instigante *Emanuele* Græcorum Imperatore, in Venetos mouit, & omnes ingenij neruos in Venetorum detrimenta intendit. Inde *Emanuelem* tentare cœpit dolosis artibus, vt ad reintegrandum Romanum Imperium animum aduerteret, quanto fide ac potentia se *Frider. Enobarbo* superiorẽ esse affirmabat. Sperabat *Stephanus* ob atrocissimum inter *Frider.*, & *Alexand.* odium, id Pontifici facile persuasurum. Odio habet Frid. Imper. Sed cum *Emanuel* in persequendis Venetis deferbuisset, ipse quoque in re Dalmatica aliquantulum retepuit. Quod etiam intestina fraude factum est. Dux enim *Ladislaus*, Regis *Belæ cæci* filius, imperandi cupiditate illectus, ad occupandam coronam animum intendit, ratus facile fore, vt ea potitus, regno quoque potiretur.

CCLXXIV Ladislaũ coronam rapit. In primis cum fidissimis plerisque rem communicat, & surripiendæ coronæ clam injt consilium, multos muneribus, officijs quoque quam plurimos ex Optimatibus sibi conciliat: subducuntur vrbes, clientelæ, populi in diuersa studia distrahuntur. Cum plerisque Pontificibus suffragantur multi Optimates, fouebant Austrij, quia soror *Henrici* Ducis Austriç *Ladislao* nupserat, accesserat non infrequens popularis aura, velut nouitatis auida. Fugit Stephan. Rex. *Stephanus* contra, rerum insolentia perculsus, nouitati cessit, vt secessu potiùs, quàm pertinacia bellum declinaret intestinum. Interea *Ladislaus* vsurpata regni potestate, sex mensibus imperat. Sed obrepente morte, veneno tollitur An. 1171. Nondum tamen factio desijt, nam *Stephanus Ladislai* frater, & *Belæ* quoque cæci filius ijsdem suffragatoribus vsus vsurpata corona, quinis mensibus ea potitur. Verum Rex patruorum insolentiam non vltra tolerandam ratus, suscitato tandem bello, resipiscentibus magna ex parte optimatibus, in eum castra mouit; at vbi ad conferendas manus conuentum est, tanta nobilium clades eo prœlio patrata, vt nihil his temporibus Vngariæ miserabilius accidere potuerit. Patruus tandem à nepote victus, Paulo post in castello, quod *Zemben* appellant, obijt. Cui nupta esset *Stephano*, vel *Ladislao* fratri soror *Henrici Austrij*, scriptores variant. Ad *Leonem* reuertamur, cui nec minus elementorum, quàm hominum fuere discrimina. Nauis *Henrici* in cautem impacta Danubij, & fracta, perijsset, nisi extractum in cimbam eripuissent custodes. Exinde *Leo* Danubio diffisus, itinere terrestri, Seruiorum fines ingreditur. Seruij peregrinos adorti, prius de spolio cogitarunt, quam de triumpho. Ducenta circiter millia armantur, & ad Rauanellam vrbem, prædensum occupant saltum, cum *Henrici* agmen constaret plus minus mille ducentis: *Brunnerus* non nisi quingentos numerat in toto comitatu. Rauanellam prætergressos à tergo sequuntur Seruij, & stationem Vvormatiensis Episcopi, quæ proxime hostem excubabat, inuadunt. Mittuntur ab *Herinco* viginti omnino loricati, qui laborantes erigerent; & Marte secundo, in æstu certaminis cum Seruiorum ductor occumberet, cęteri in fugam lapsi, ne ausi rursus in conspectum prodire. Superata Sylua Nicæam ventum, inde Constantinopolim, vbi munificentia *Manuelis* Imp. factum decorauit Græcorum. Orta super mensam quæstione de processione Spiritus Sancti, *Henricus Brunsuicensis* Abbas a patre & filio tanta eloquentia, Scripturarum, Patrum, & ratione demonstrauit, vt omnes in admirationem converteret. CCLXXV

Abeuntes classe Græcanica tempestas excepit, sed ope Reginæ maris, quam *Mariam Virginem* credimus, & salutamus, sedata est. Vbi enim è vectoribus forma super humanam apparens, bono iussit stare animo, sibi enim curæ esse nauem, quæ virum sanctitate carum veheret (Hunc *Henricum* Brunsuicensem Præsulem ob clarissimas virtutes sunt interpretati) sedatis procellis, Ptolemaidem appullere; inde sanctam ciuitatem attigerunt, quidquid sanctum in regione Dei hominis lustrantes: triduò publico sumptu in regia habiti. Cumq; pretiosis muneribus insigniora terræ sanctę loca donasset, recedens obuios habuit missos à Milone Sarraceno, quorum declinauit congressum, & Simeonis portum applicuit; inde per continentem Tersultum venit. Nec longè Soldanus Ægypti quingentos submisit armatos, qui simul viæ duces essent & defensores. Ita *Henricus* tridui labore arenas emensus Armeniæ, Heracleã ingressus, à Turcis hospitio donatus ciuili, iuxta Araxatum Soldanum ipsum obuium perè

CCLXXVI (at "mo, sibi enim curæ esse nauem, quæ vi-")

CCLXXVII (at "cuit; inde per continentem Tersultum ve-")

Sal. An. 1171. habuit, gratulantem quod Milonis prosperè euitasset insidias. Cumque *Henricum* consanguineum appellaret, admirantem quænam stirps aut necessitudo coniungeret hominem toto prope orbe diuisum, Soldanus edocuit, se matre Teutone Russorum Regis filia prognatum; omnes Germanos velut vno eodemq; sanguine deuinctos, pro cognatis habere. Necessitudinem re ipsa probauit, mille quingentos equos exhibens, rogans, vt *Leo* pro se suoque comitatu ijs vteretur liberrimè. Addidit & triginta alios egregio cultu excellenter instructos, sex camelos, binos leopardos, vestem rigentem auro. Quibus excitatus *Leo*, liberalem ausit interrogare Principem de amplectenda Christi religione, vtpote quę sola ei ad beatitudinem deesset. At ille.

Soldani responsio cur nollet fieri christianus.

CCLXXVIII *Non est (inquit) arduum sibi persuadere, Deum, si ita collibuit, corpus sibi de intacta Virgine sumpsisse, quandoquidem idem ille hominem de terra Virgine formauit: sed mihi omninò sic videtur, communem omnium Deum, & Imperatorem noluisse ab omnibus vno cultu honorari.* Noluit amplius vrgere *Henricus* hominem rudem, & quem forsan arcano suæ prouidentiæ Deus indurauerat. Pro gratiarum officio; Abeunti fidissimos Soldanus adiunxit, quorum ductu terras peragrauit incolumis: Constantinopolim venit, Bosphoroq; traiecto in Pannoniam, ac tandem in Bauariā fœlix remeauit.

Mediolanenses interim pace luxuriantes,
CCLXXIX muros vrbis latius protulerunt, templa Sanctorum Ambrosij, Laurentij, Nazarij, & Eusebij comprehendentes, quæ ante vrbis excidium vetere murorum ambitu excludebantur. Consules proprijs impensis fossę emissarium cum turri, Archiepiscopus episcopium magnificentiore, quàm antea fuerat opere ædificarunt. Quibus rebus elata ciuitas pœna linguæ proposita sanxit, ne quis *Friderici* nomen in sermonibus vsurparet; Comites etiam sustulit, quos ille in proximis castris constituerat. Compertis *Fridericus* Etruriæ tumultibus, timuit, ne assuetudine bellorum Etrusci Lombardos imitati, deficerent; propterea Christianum Archiep. Mogunt. misit, qui Etruriam in fide contineret. Is Alpibus CCLXXX
traiectis Genuam, inde Genuensium præsidio Lunam, Senasque processit. Genuenses hinc Lombardis odiosi, quia fautores inimicorum, annonæ facultatem obtinere prohibiti, semestri penuria laborarunt. Anno postea 1172. Etruriæ legatis Senas accitis, de populorum concordia agere cœpit *Christianus*, vir non tam manu promptus, quàm oratione grauis & copiosus. Cæteri se illius arbitrio committentibus, cum Pisani & Florentini non desisterent, ambo velut pacis hostes proscripti sunt. Anconam inde copijs adductis, quò Græcorum legati se receperant, Sal. An. 1172.
vt in *Fridericum* Italos sollicitarent, sibi tradi Legatos poposcit. Illis autem negantibus, vrbem obsidione circumdedit. Veneti quoque, quibus Græcorum Imperium CCLXXXI
Anconæ displicebat, nauales Germanis ferentes suppetias, quinque Græcorum triremes cœperunt. Anconitani terra marique clausi deficiente annona, in eam necessitatem adducti sunt, vt caput asini quadraginta denarijs emerent, & coria aqua mollita comederent. In tanta rerum iniquitate legati concionem aduocarunt, populum rogantes vt mutuam pecuniam acciperent, Deum ipsum testantes, *Manuelem* iacturam omnem benignè resarciturum. His vocibus animati ciues ingentem pecuniam à Comite *Gulielmo Adelardo* factionis ecclesiasticæ Ferrariæ Principe, & Comitissa Brittonorij vidua fœnore acceperunt, ac magnis conductis copijs, Germanis frustra repugnantibus, commeatus intromiserunt. *Christianus* verò obsidionem soluit; & *Manuel* summissa pecunia damnum omne sarciuit.

Mediolanenses proscribunt nomen Imperatoris

LADISLAVS REX BOHEMIÆ DEPONITVR. Anno 1173.

CCLXXXII Ladislaus Rex Bohemiæ, quæ in Cæsaris clientela erat, depositus à *Friderico* legitur. Simultatis ea creditur causa, quia *Adalbertum* Archiep. Saltzburgensem Bohemi filium odio haberet. Verum vt specie æquitatis aduersùs *Adalbertum* videretur insurgere, subornatis accusatoribus Gurcensi Antistite, & *Hermanno* Comite Ortenburgio (quem *Adalbertus* in arce Strasburgia obsessum ad deditionem & abdicandum episcopatum compulerat) VII. Kal. Iunij, in comitijs Reginoburg. quo se con-

Sal. An. 1173.

contulerat *Adalbertus* in comitatu *Henrici Austrij* auunculi sui, episcopatu mouit, spatio etiam negato defensionis, consensu omnium procerum, nemine vno præter *Henricum Austrium* intercedente. *Henricus* Berchtesgadendis cathedræ est subrogatus, non indignus si ambitio & præceps iudicij iniquitas abfuisset. Calamitas filij parenti etiam intulit ignominiam: vnde *Ladislaus Sobeslao* patrueli cedere coactus est, ea lege, vt iste principis titulo contentus, à regio nomine abstineret.

FRIDERICI ITALICA EXPEDITIO. An. 1174.

CCLXXXIII Domesticis itaque rebus compositis, ac re pecuniaria per ocium constituta, vltionem meditabatur Italicam. Et quia Bononiensibus, ac Mutinensibus vehementius videbatur iratus, moderatores fœderis. *Christiano* bellum in Ducatu Spoletano gerente, conuentum Mutinam indixerunt prò societate tuenda. Eo *Alexander* duos legatos misit *Hildebrandum Crassum* Ep. Mutinensem, & *Albergonum*, vtrumque Cardinalem, qui socios inuitarent aduersus *Fridericum*, qui iam ætate fessus, & domesticis victus dissidijs non amplius feroces foueret spiritus, quibus aliena vsurparet, satis si de salute cogitaret. Libertatem ipsi non desererent, quam specie defendendæ ecclesiæ amissam redemerant. Fortunam non timerent, quia si ea fortes adiuuet, Deus fautores ecclesiæ non deserit. Hisce incitati moderatores iurarunt, *se constanter in fide societatis permansuros; & Alexandrinos*, ac Lombardos inter Parmam & Bononiam sitos prò viribus defensuros. *Fridericus* porrò de conspiratione Italorum monitus, ingenti dolore exarsit; aduersus Mediolanum quod rerum caput videbatur, fremebat; de *Lo-*

Legati Papæ.

CCLXXXIV *thario* ac *Conrado* prædefunctis Imperatoribus dolens; quia mitius cum Italis egissent, & pietate, deficere docuissent. Ad bellum itaque necessarijs comparatis, III. Non. Septemb. per montem Cinisium in Italiam transgressus, terrore ac fuga occurrentia loca permiscuit. Segusio primam impressionem excepit; ea cum imperium studio Ecclesiæ detrectaret, euersa est. Hastenses, Cremonenses, Derthonenses, & Comenses, inimici non potuerunt sustinere conspectũ, vnde fœderatis relictis vltro cesserunt. *Fridericus* verò vt hostium copias distraheret, *Christianum* Archiep. Mogunt. cum exercitu suo ex Vmbria ad oppugnandam Bononiam accedere iussit; ipse verò Alexandriæ admouit exercitum, vbi obstinate in oppugnatione permansit, licet seuientium

Alexandriā obsidet Frid.

aquarum incursibus Tanari, qui medio Octobri super ripas exuberans loca omnia restagnauerat, penè obrueretur. Federati tamen non defuere obsessis. Quippe Mediolanenses sociorum copijs assumptis *Carrecium* Alexandrinorum auxilio eduxere, ac CCLXXXV castra aduersùs Fridericum inter Clastidiũ & Vocheriam posuere; quod ferre haud potẽs *Fridericus*, in eos extemplo processit, sed acie pulsus vix incolumis Clastidium se recepit, milite tamen relicto, qui obsidionem curaret. Hiemis asperitas obsessos iuuare non potuit. Inde vere ineunte Mediolanenses, vt Fridericum amouerent, Papiam, quæ non magno tenebatur præsidio, aggrediuntur. Ex altera *Fridericus* per multos ante dies opus laboriosissimum instituerat, quippe cuniculum in vrbem tanto silentio egerat, vt non modo id sentire, sed ne suspicari quidem quisquam posset, quia cum hoste pro diebus sacris, quibus Christi passio recolitur, pacti erant inducias. Ad noctem Paschatis cum aperire distulerat, ratus, propter solemnem sequentis diei religionem, à belli cogitatione cessare. Ducentos itaq; viros manu promtos in cuniculum immittit, eosque iubet nocte conubia, aperta fossione, in vrbem irrumpere, oppressisque portarum custodibus, exercitum introducere. Verum Alexandrini per nocturnos vigiles fraudis admoniti surrexerunt ad arma, atque ægressos cuniculo milites per noctis tenebras trucidarunt; cuniculoque obstructo, effusi extra portas, castra *Friderici* repentè inuaserunt, ac præda ingenti potiti castellum ab eo extructum ipsi vrbi imminens deleuerunt, *Friderico* ipso in fugam coacto, CCLXXXVI qui ipsa luce Dominicæ Resurrectionis obsidionem soluit. Is Clastidium primùm, deinde traiecto Pado, in agrum se se recepit Papiensem, castris in fœderatos ad MontemBellum locatis; Eo Pisanos, Lucenses, Florentinos, Ianuenses, Senenses acciuit; & quod eorum discordias sibi in præ-

Vincitur Frider.

Sal. An. 1176. præsens non putaret idoneas, ad concor-
CCLXXXVII diam adduxit. Porrò *Alexander*, honoris
Alexãd. Episcopo donatur. gratia, episcopum Alexandrinis concessit; contumeliæ verò causa, Episcopum Papiensem Crucis & pallij dignitate priuauit.
Interim *Fridericus* apud Papiam, prope à Lombardis obsessus, cruciabatur quod hostium res in dies benè cederent, sua non modica ignominia. Quippe *Henricus* Dux Saxoniæ religione tactus, ac Pontificia detestatione deterritus ab eo discessit, ac secum magnam Germanorum partem abduxit. Quo facto *Fridericus* attonitus, ipsum vsq; ad lacum Comensem est subsequutus,
CCXXCVIII atq; ibi prope ad genua accidens obtestatus est, ne se ac Rempublicã in tanto discrimine desereret; neque asperiora in se, ipse fratris filius ederet, quàm communis nominis hostes Itali exoptarent. Quod cum ille firmato ad discedendum animo concedere
CCLXXXIX noluisset, *Fridericus* in castra regreditur. De loco tamen, & modo inter narrantes non congruit. In comitijs alij rem gestam referunt; in castris contendunt alij, illi Cæsarem procidisse, Ducem ne leuare dignantem, quum Imperatrix (quæ aderat) Cæsarem terra leuasset. *Surge* (inquiens) *mi Domine: memor esse velis casus huius, meminéritque Deus*. Referunt alij, quod consurgentem de solio Cæsarem, dum ad pedes Ducis se inclinaret, turbatus Dux, ne incuruaretur, sub quo curuatur orbis, apprehendit medium, nec est passus concidere. Vel ne quid antiquitatis penitus omittamus, se inclinanti Cæsari imperiale excidisse diadema ad pedes Henrici, quod in omen miles futuri auspicatus Imperij, *Sine* (inquit) *Dux, facile namque, vt corona à pede ascendat in caput*. Cremonenses verò CCXC
qui se à belli communione auerterant, pacis sequestres professi, verba concordiæ intulerunt, quam nemo respuit, sed literis ad Cremonensium consules missis, eorum arbitrio rem commiserunt. Itaq; XVI. Kal. Maias in agro Papiensi conuentum est, vt tres viri ex parte *Friderici*, totidemq; Longobardorum legerentur, qui inspectis litigantium literis, iurarent se bona fide concordiam curaturos, atque intra Idus Iunij fore vt arbitrium pronunciarent; quod si concordes non essent, vt cuncti Consules Cremonæ intra dies quindecim ferrent. Postea interposito pacis osculo, *Fridericus* denos ex singulis ciuitatibus ad iuramentum præstandum benignè acciperet. Hisce CCXCI
transactis, fœderati legerunt *Icilinum à Romano*, & *Anselmum à Douaria*, quorum ille crudelis *Icilini*, hic *Bosonis* Cremonensium Principis pater fuit. Postridie *Vbertus* Clemens Consul Papiæ pro omnibus iurauit Collegis, se inducias cum Alexandrinis pactas vsque ad idus Iunij seruaturum. Constitutis inducijs, cœptum agi de pace. Cum verò tres Cardinales *Alexandri* nomine bona Ecclesiæ, & Lombardorum Legati iura ciuitatum reposcerent, *Fridericus* abnueret, spes pacis euanuit, & re infecta, mox redditum ad arma. Oppidum Sancassianum trecentorum militum Bononiensium munitum præsidio, sibi expugnandũ susceperat *Christianus*, sed à fœderatis pulsus obsidionem soluit: paulo post ad Claternam vicum ex insidijs turmas aliquot oppressit hostiles; Medicinæ castrum inuasit; Vetranæ vicum exussit; lateq; ferro & igne grassatus, vsq; dũ ad Papiã transactas audiuit inducias.

FRIDERICI CLADES. Anno 1176.

CCXCII Acceptis Fridericus è Germania subsidijs, finitima Insubriæ cœpit populari; Mediolanenses, eorumque fœderati haud dubij immanem sibi parari tempestatem, supremis viribus afflictæ censuerunt succurrendum patriæ. Nemini, qui arma gestare posset, permissa vacatio. Fœderati Basilianum progressi, & moræ impatientes septingentos equites miserunt, qui hostem explorarent. Vix tria passuum millia confecerant, cum *Fridericus* in venientes turmam tercentorum misit, deinde alias super alias immisit, à quibus repressi Mediolanenses non sine iactura pedem retulerunt. Instructa dehinc acie, magno vtrinque ardore concursum est. Primo impetu aquilifer *Friderici* temere in confectum agmen inuectus & confossus, aquilam in hostium manibus reliquit. Attrox proinde pugna, multis vtrinque cadentibus. Inclinata Germanorum acie, *Fridericus* se se in promiscuas legiones inferens, dum militis & Imperatoris partes occupat, equo suffosso in terram effusus, creditus est occubuisse.

Sparsa

Sal. An. 1176. Sparsa per legiones fama casus infausti, hostibus ardorem, Cæsarianis fugam incussit. Multos Ticinus ausit, in vestigio plurimi, in fuga occubuere plures. Castra opulenta cesserunt in prędam. Pugnatum III. Kal. Iun. Dies sacer est Sanctorum Sisinij, Alexandri, & Martyrij. Ante prælium totidem columbæ ab eorum altari visæ sunt auolare, & in *Carrocij* malo considere: quod in felix omen à Mediolanensibus receptum, diem pugnæ in honorem martyrum celebrem fecit.

CCXCIII *Ploratur vt mortuus.* *Friderici* coniunx, quæ tum Comi substiterat, quatriduo lugubrem induta vestem maritum plorauit, & cum ipsius cadauer inter cæsorum corpora non inueniretur, Mediolanenses iusta persoluerunt; cum tandem quinta à conflictu die, Papiam incolumis regressus, *Christianum* Moguntinum, qui paulo ante prælio ad Medicinam, Bononienses fuderat, iussit ad se confestim cum exercitu aduolare. Speciosum erat (de Christiano *Krantzius*) visu armatum in

CCXCIV *l.6.c.28.* equo conspicere Pontificem, auro galeatum, loricatumque hiacynthina desuper tunica. Clauam manu gerebat trinodem: Herculem putares. Vno fertur prælio nouem sua manu strauisse fortissimos. Igitur egressos ad prælium Bononienses in fugam vertit. Ille autem obsidione parata ciuitatem circumsedit, breuiq; ad deditionem compulit, & iam se in gratiam illius conferebant. Priusquam tamen deditos acciperet, imperauit obsides. Et in monte supra vrbem S. Michaelis cœnobio sacra iussit apparari: ipse indutus pontificalibus aram adijt postquam religiose manus consecrauit sanguine cæsorum: officium diuinum satellites honestauere canentes. Erant trecenti pedites, & totidem mulierculæ ad vnum omnes psallere docti: qui de Sanctis Thebæis martyribus sacrum cecinere officium missæ: monachi omnes, monialesq feruntur fuisse. Nam subuersis vndiq; Cisterciensibus, qui *Alexandro* Papæ viderentur omnibus obsequentiores viri & fœminæ euersis monasterijs apostatarunt, se armatæ (vt fit) militiæ immiscentes, postquàm vitæ quæstus non est alius visus, facilior. Ferunt rumore tum disseminatum, quod asini & meretrices in exercitu eius, maioribus vterentur sumptibus, quàm tota Imperatoris familia, quæ tum opulentissima videbatur: & Clericos ac fœminas exercitus eius duo præsidia firmissima in deditionem accepisse. *Paschalis*, quem tum Imperator prò summo Pontifice venerabatur, viri strenuitatem amplexans, demiratus sic ei scribere solebat. *Christiano Christianissimo Apostolicæ sedis Legato, Imperialis aulæ Cancellario, Romanæ ecclesiæ filio fidelissimo salutem & Apostolicam benedictionem.* Mirum dictu, homo Teutonicus, natione Turingus non minor facundia, quàm gestarum rerum gloria, Latina, Græca, Italica, & Brabantina lingua iuxta vtebatur. *Krantzius lib. Sax. cap. 34.*

ALEXANDRI III. PONTIF. FVGA APVD VENETOS.

CCXCV INterim *Alexander* (priusquam *Fridericus* manu potius superna quàm Mediolanensium victus profugeret) Cæsarianis obrutus insidijs, quæ vrgebant vbique Pontificem; ne in manu caderet hostili, Imperator enim Romam iam aduentabat minarū plenus, & ferocissimus hostis, duabus triremibus à *Gulielmo* Siciliæ Rege in Tyberim præmissis, Caietam primum, inde Beneuentum se contulit. *Fridericus* autem *Guidone* pro vero Pontifice Romæ constituto, in Apuliam abijt, crudeli prius ædicto proposito, quo omni Italia Pontifex *Alexander* exturbabatur: ac capitale esset, si quis eum fugitiuum, ac Imperij hostem iudicatum, cibo, potuuè aut hospitio iuuisset; excidio indicto ciuitatibus, ac Regulis, qui illum excepissent. Tantis Cæsaris vexatus *Alexāder* persecutionibus, quum omnia Italię loca sibi hostilia cerneret, *tacitam fugam meditatus, à Beneuento ad Garganum montem transijt; mox inde Lyburnico nauigio Iaderam delatus, ex Dalmatia ignoto habitu Venetias, profugit. Quodam sub arcu in via publica non longe ab ecclesia S. Apollinaris pernoctauit; sequenti nocte in atrio S. Io: de Riuo alto, tertia nocte in prothyro S. Iacobi, tandem locum non habens in diuersoriò, inopis sacerdotis habitu ad Charitatis ædem latuit, atq; ad sordidū culinæ ministerium, vt occultius personæ magnitudinem celaret, se vltrò dimisit. Verum non diù tantus hospes latere potuit: nam dum Mißarū solēnia in templo celebrat, eū quispiā intuitus, qui tum ibi fortè sacris intererat, cui*

Sal. An. 1176. *Commodo fuiße nomen tradunt, Alexandrum Pontificem certo esse cognouit inditio. Statimque Principi, & Patribus in curiam delatus propalauit.* Nouitatem omnes admirati, ad eum statim publicè incubuere excipiẽdum. Princeps igitur, Senatus, populus, Clerusq; omni honorificentissimo apparatu ad locũ profecti, *Alexandrum* Pontificem aduoluti genibus lætanter excipiunt, ac inter publicas gratulationes in Patriarchatum Oliuolensem deducunt; Legatione inde S. C. decreta ad *Fridericum*; duo Clarissimi viri *Philippus Vrsus*, & *Iacobus Centranicus* extemplo ad *Fridericum* delecti, cum venissent, orant, vt positis armis, infestationeq; Ecclesiæ omissa, cum Pontifice in gratiam redire velit ad decus Christiani nominis, pacem Italiæ, & quietem gregis vniuersi. Cum verò publicæ literæ ad *Fridericum* de fide Legatis habenda cęrâ, vt fit, obsignarentur; mandauit Pontifex, vt in gratiam Principis & Senatus, Ducales literæ plumbo munirentur in posterum. Legati igitur ad *Fridericum* Apuliæ degentem profecti, benignè ab eo inter circum astantium Imperij procerum coronam excipiuntur, humanissimisque verbis Reip. nomine exposita mandatorum parte: vbi ad mentionis cum Pontifice agendæ venere, *Fridericus* ira accensus; Ite (inquit) & hoc vestro Principi referte *Fridericum* Romanorum Imperatorem, sontem & fugitiuum hominem reposcere: qui nisi quàm primum sub custodia mittatur, fore vt Veneti rebelles, hostesque Imperij iudicentur, euenturumq; vt Victrices Aquilas, & Imperialia signa ante D. Marci ædem præfixa medio foro breui conspecturi sint. Cum his legati dimissi, ferocissimũ *Friderici* responsum Senatui retulere. Pontifexque plurimum expauit: sed Princeps iacentis animum consolando erigens, omnes maritimas Reipublicæ vires ad eius dignitatem tuendam obtulit. *Fridericus* autem in Venetos moturus spetuaginta quinque triremium clasem confestim instruendam curauit, eique *Othonem* filium præfecit. Veneti ex altera parte ad retinendum maris imperium contra potentissimum hostem arma & ipsi sedulo parant: eratque ciuitas in tanti belli expectationem erecta: quum subitò trepidissimis nuncijs allatum est, *Othonem Friderici* filiũ

Pontif. à Venetis excipitur.

CCXCVI *Legati ad Imp.*

CCXCVII *Literarũ Ducaliũ obsignatio.*

CCXCVIII

CCXCIX

cum numerosa classe ad Histriæ littora appulisse, ingentique populos terrore concussos noua consilia agitare: tum *Zianus* Princeps in tanto Reipublicæ discrimine ad expediendam classem conuersus, triginta triremes optimè instructas mira celeritate contrahit, diuinisque rebus à Pontifice piè celebratis, prosperam ipse nauigationem, felicem pugnam, maturamque victoriam principi, Venetoque nomini præcatur: inde ad *Zianum*, qui iam ferro cinctus cum magna nobilitatis parte in foro aderat, conuersus, aurato eum ense, alijsque equestribus ornamentis publicè insigniuit, hortatusque est, vt in Dei auxilio spe reposita, Venetus fortiter pugnare vellet, nec enim defuturam cęlitus opem, quæ insigni victoria Venetum nomen perpetuo illustraret: ille verò portu egressus triginta longis nauibus in hostem magno animo fertur; quem ad Salborium Histriæ promontorium, quod in Pyranensi tractu est, repertum ferociter inuadit: excepitque Germanus pari audacia Venetum irruentem, commissaq; attroci pugna pluribus horis dubio vtrinque Marte dimicatum est. Classe demum hostium fusa, profligataque inclytam Venetus victoriam adeptus est. Nam *Othone* capto, & saucio, sexaginta ferme hostium triremes, præter alias in profundum demersas, incensasque in Venetorum venere potestatem. Ad eam singularis victoriæ famã ingens lætitia cum stupore Pontificis animum vniuersamque ciuitatem occupauit: *nec adduci homines poterant, vt crederent, à tam paucis innumerabilem manum profligatam esse, secundoque euentu in potentissimum hostem, ac longe viribus superiorem, ita à Veneto pugnatum. Sed nihil est in rebus bellicis tam inexpugnabilem, & munitum, quod non diuino certe conteratur auxilio. Vt vero victricem classem ad vrbem appropinquare nunciatum est, videndi studio ingens populi multitudo obuiam effusa ad portum vsque processit: ibi quoque Pontifex, Senatusque omnis officij gratia aderant: è Ducariaque triremi in littus Principem descendentem, statim Alexander Pontifex complexus, victoriam illi gratulatur: inde annulum porrigens aureum, Accipe, inquit, Ziane, & me authore hoc Mare tibi, Venetiæque armis obnoxium desponsato; quod tu, & futuri Principes quot annis stato*

CCC

Venetor. victoria.

Sal. An. 1177. *stato die in perpetuum seruabitis; vt omnis posteritas memoria repetita intelligat, maris poßessionem patria virtute, ac nauali disciplina vestram esse iure belli quandoque factã; atque vt vxorem viro, ita illud hoc desponsationis annuæ munere vestro subiacere imperio. Tum Princeps gratijs Pontifici actis, Othonem Friderici filium, quem secum adduxerat, captiuum obtulit: ipseq; atq; alij Germani proceres, maritimo prælio capti in custodiam traduntur: mox Otho cum Venetis egit pollicitusque est, si in Germaniam è custodia dimissus proficisceretur, fore, vt Fridericus pater cum Alexandro Pontifice, & Veneto Senatu in gratiam rediret: quòd si ille reiecta pace in armis perseuerare vellet, solemni iuramento fidem suam astrinxit, se quam primum ad Venetos sub pristinam custodiam rediturum. His igitur pollicitationibus Otho dimißus in Germaniam profectus est: & quum ad patris conspectum venisset, maxima lætitia ab eo excipitur. post hæc de ratione belli multa locutus, fortunam in re militari Otho accusauit, quòd viribus ipse longe superior à Veneto nauali prælio victus fuisset: attestatusque est, se omnia diligentissime curasse, quæ ad optimi Imperatoris officium pertinerent, sed credere, diuina prouidentia factum, quod tam valida classis à paucissimis profligaretur, atque ex iniusta belli causa hanc pugnam aduersam euenisse; orare se proinde ipsius clementiam, vt à Pontifice insectando absisteret, & cum eo, & Venetis pacem, amicitiamque reconciliatis animis firmaret; quod Deo acceptissimum, ac vniuerso Christiano populo valde salutare futurum esset; satis, superque in Pontifice oppugnando terra, mariq; laboratum; sed omnia frustra tentata, quum iniustum geratur bellum, aduersus optimum, & sanctissimum Pontificem; facturum eum iccirco rem Christiano, ac Augusto nomine dignam, si pacato tandem ipse animo, odiorumque, ac irarum extinctis facibus, Pontificem amplecteretur, profugumque in Romanam sedem verum Christi Vicarium reduceret. Magnisque ad hæc instabat precibus, vt accepta prius publica fide, Federicus ad Venetam vrbem se conferret, vbi Pontifici coram satisfaceret, ac ab eo venia petita, duo Christiani nominis summi principes perpetuam inter se pacem componerent. Valuit filij oratio plurimum apud patrem; continuoq; Federicus ab armorum studio ad pacem conuersus, de reconciliatione, ac concordia redintegranda cum Alexandro, & Venetis per Legatos agere cœpit: nec ita multò post publica fide accepta, Federicus cum Othone filio, ac frequenti Germanorum, Italorumq; procerum comitatu Venetias accessit. Petrus Zianus Principis filius, cum sex longis nauibus officij gratia Rauennam vsque primum mißus est illi obuiam, vrbique postea appropinquantem multa nauigia insigni ornata apparatu Clodiam vsque progressa Federicum triremi aduectum ornatissima exceperunt. Vbi verò Venetias peruentum, Alexander Pontifex ad Diui Marci templi fores sella sedens aurea, Cardinalibus, Ostiensi, Portuensi, Prænestino, ac vna Ziano Principe Senatuque omni astantibus, Federicum ad se progredientem expectabat. is vbi proximo loco stetit, purpuream humeris clamidem deposuit, atque humi, Imperiali amoto fastu, procumbens, Pontificis pedes exosculatus est. Alexander autem Friderici collo planta superposita, Dauidicum illud in Psalmo protulisse dicitur.* Super Aspidem, & Basiliscum ambulabis, & conculcabis, Leonem, & Draconem; *tũ Federicus, alto adhuc inflatu spiritu,* Non tibi, *inquit,* sed Petro. *Cui Pontifex impressa fortius planta,* Et mihi, *ait,* & Petro. *Inde illum confestim manu alleuatum Pontifex ad osculum admisit; templumque simul ingreßi duo Orbis terrarum summi Principes ad aram maximam accessere; vbi ædito in loco post pias preces Deo redditas, ambo conspecti, ac se inuicem cum gaudio alloquentes, suauissimũ populo spectaculum præbuere. Aderant & hi omnes viri religiosi, & cucullati, Pontificem ex diuersis Orbis partibus sequuti, Pontius Claramontius, Episcopus Bonaualles, Abbas Romualdus, Archiepiscopus Salernitanus, Rogerius comes Andriæ, ambo Oratores Regis Siciliæ, Vldericus Aquileiensis Patriarcha, Philippus Coloniensis, Christianus Maguntinus, Vicamanus Magelburgensis, Arnulphus Treuerensis, Corradus Salzburgensis, Archiepiscopi: Algisius Mediolanensis, cum Milone Episcopo Taurinensi, & plerique alij tam Itali, quàm exteri viri insignes. Ferunt, solenni Dominicæ Ascensionis die id factum: vnde in tam fœlicis rei memoriam, celebrem illam indulgentiam Diui Marci templum visitantibus quotannis eadem die in perpetuum*

Sal. An. 1176.

tuum conceßam. Qua item luce Princeps cum magna Senatus parte Bucentauro ad mare desponsandum ad portus fauces progreditur, inauratoque annulo è puppi in subiectum pelagus proiecto, hæc pauca ore profatur, Desponsamus te mare, in signum veri, perpetuique Imperij: atque inde Superis pie exoratis, Princeps, Patresque reuersi, laute in curia epulantur. Nec ita multis interiectis diebus, Pontifex, Imperatorque Venetijs abiere. Quos Zianus Princeps officij gratia sequutus est: sed Federicus terrestri itinere, Alexander autem Pontifex cum Ziano Principe eodem tempore mari Anconem peruenere: vbi quum tota ciuitas lætabunda ad portum effusa, publico nomine Vmbellas duas auro contextas, vnam Alexandro, alteram Federico obtulisset, tum Pontifex tertiam Veneto Duci afferri iussit, eaque, vt ipse, & reliqui Principes perpetuò vterentur, instituit. Vbi verò Romam ventum est, ingenti quidem lætitia Pontifex à tota ciuitate excipitur. Et quum inter multa, & varia Romani populi officia, argenteas tubas, diuersi quoque coloris vexilla esset intuitus, ad Apparitores conuersus, qui illi astabant, ex ipsis tubis octo, totidemque vexilla, in adeptæ victoriæ memoriam offerri Principi Ziano iussit. Cæterùm non desunt, qui affirmant, fuisse insignia illa aliunde quæsita, victoriæque huius successum diuersum ab eo, qui à nobis traditus est, enarrant: sed id Veneti Annales habent: confirmatque hoc idem figuratio illa in comitijs totius rei gestæ: nisi enim res eo modo, quo secuta, & à nobis relata est, veritatem contineret, non vtique Prisci illi Veneti modestia pleni, tam impudenter eam Historiam in publicum referendam censuissent. Adde, quòd eiusdem rei schema Senensi in Vrbe ducentesimo & amplius ab hinc anno figuratum apparet: id quod multi vidisse affirmant in queis Matthæus Dandulus, & Aloysius Mocenicus, viri amplissimi, sunt, qui dum è Roma legatione functi, per Hetruriam iter facerent, rei gestæ seriem publico Senarum atrio depictam inspexere; & ad præsens hoc tempore, quo hæc scribimus, Pius IV. *Pontifex Maximus eandem Historiam Romæ in insigni aula à Iosepho Saluiati, pictore nobilissimo, excellenti opere repræsentandam curauit huiuscemodique Elogium, quo res gesta breuiter continetur, apponi iussit:* Alexander Papa III. Friderici I Imp. iram, & impetum fugiens, abdidit se Venetias, cognitũ, & à Senatu perhonorifice susceptum, Othone Imperatoris filio nauali prælio à Venetis victo, captoque. Federicus pace facta, supplex adorat, fidem, & obedientiam pollicitus: ita Pontifici sua Dignitas Venetæ Reip. beneficio restituta. *Quid clarius? Extant etiam carmina quædam vetusto saxo incisa, super fores templi, quod ad Salborium in Histriæ ora est, vbi nauale fuit prælium; quæ fidei causa hìc annotauimus:*

Heus populi celebrate locum, quē tertius olim
Pastor Alexander donis cœlestibus auxit.
Hoc etenim pelago Venetæ victoria classis
Desuper eluxit, ceciditque superbia magni
Induperatoris Federici, & reddita sanctæ
Ecclesiæ pax alma fuit: quo tempore mille
Septuaginta dabat, centum, septemq; supernus
Pacifer aduenicns ab origine carnis amictæ.

Sed (vt alia omittam) id ne forsan difficile est, credere, populum maritimæ rei disciplina clarum, qui Pipinum Regem potentissimum, qui Rogerium, qui Guiscardum, Hunnos, Sarracenos, Mauros, naualibus sæpe prælijs deuicisset, Othonem Federici filium numerosam ductantem claßem profligare non potuisse, vicere Romani parua manu Tygrannem Armeniæ Regem, Mythridatem, Antiochum; Alexander exiguis copijs, Darium, Porum: atque aliæ gentes alios: cur non Veneti maritimis pollentes viribus Othonem iniustum gerentem bellum? Sed id externi scriptores non ponunt, nec ijdem propterea negant. satis est, quòd domestici annales asserant, referant, attestentur, quos sequi debeo, in his præsertim, quæ tam vero similia sunt, vt nihil possit esse, vel magis simile, vel rationi, fideique proximum. Vsque huc *Petrus Iustinianus*. In eo tamen fallitur, quod externi scriptores Venetam non recenseant historiam. Nam vltra librum M.S. *de Historijs sacræ legis; cap. de Memorabilibus Alexandri Papæ III.* vnde sub Pontificatu *Innocentij VI.* regnante Venetorum Duce *Ioanne Delphino*, Episcopus Capitensis, qui Romæ vicemgerebat Vicarij, gesta omnia *Alexandri* calcantis colla *Friderici* ad Rempublicam Venetorum transmisit; Concordant *Obo* Rauennates; & *Aicardus* ambo contemporanei ipsius *Friderici*; & refertur à *Bernardino Corio Mediolanensi*, qui lectus à *Ludouico Sforcia Me-*

dio-

Sal.An. 1176. diolanensi Duce, & stipendio donatus vt patriæ gesta recenseret, vt ait *Io: Neuizan. inter consilia Bruni. Cons.* 12. *n.* 80. Venetis haud palmam dedisset, si Mediolanensium gladio *Fridericus* colla substrasset. Consonant *Benuenutus Rambaldus*; *Laonicus Chalcocondilla*; *Iacobus Spigellius*; *Hertmannus Schedelius*. *Albertus Krantzius Saxon.lib.6.c.36.Cromerus lib.11.Histor.Polon. p.2.*& alij (quos videre est apud *Cl. Cormel. Frangipan. in sua allegat. de victoria nauali contra Fridericum I. Imper. prò Venetorum Repub.*

Cessante itaque schismate, quod annos viginti durauerat, pax rediit inter regnum & sacerdotium. Cessit à schismate *Callixtus Ioh.* & factus est Episcopus Beneuentanus; Archiepiscopi pallia accepta à schismaticis abiecerunt, qui Conrado Vvitelspachio per *Fridericum* depulso, fuerat subrogatus & *Christianus* Moguntinus, *Philippus* Coloniensis per manus *Hyacinthi* Cardinalis noua pallia receperunt. *Conradus* vicissim ius malè ereptum repetiit in publico consessu, præsentibus *Alexandro*, & *Friderico*, causatus emulum, qui acerrimè ecclesiam oppugnasset, non posse absque iniuria, ecclesiæ propugnatori præferri. Tunc *Alexander* fassus *Conradum* æqua poscere, sed datum salua pace, respondit, non posse rescindi. Videret proinde *Conradus* mallet ne Ecclesiæ tranquillitatem, an *Christiano* infulam adimere? Ille autem modestè omnia arbitrio Pontif. comittens, Archiepiscopatu Saltzburgensi in præsens donatus est.

DECRETVM

De duobus schismaticis Archiepiscopis Salisburgensibus remouendis, & nouo ab se confirmato & inuestito recipiendo.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Augustus, dilectis suis omnibus Prælatis ac Ministerialibus Salzburgensis Ecclesiæ, & vniuerso clero & populo ipsius Ecclesiæ, per Karinthiam & Marchiam (Stirensem) constitutis, gratiam suam & omne bonum.

CVm Deo pacis auctori & amatori placuit Romanum Imperium in vnam voce vocare concordiam cum Romana Ecclesia, & pacis iucunditate post diutinos labores vniuersam respirare Ecclesiam, subiit animum pro Salzburgensis Ecclesiæ statu solicitos esse, & eius restaurationi diligenter intendere. Et quoniam per duos sibi inuicem oppositos Ecclesia grauiter distracta fuerat, nec aliqua spes supererat, vt manus, quæ distraxerant, in integrum poßent distracta restituere, tam Domino Papæ, quàm fratribus eius Dominis Cardinalibus, nobis quoque & maioribus Imperij Principibus, visum fuit vtile, vtrosque remoueri, & alium, per quem facilius reformari posset Ecclesia, substitui. Post multam igitur deliberationem, in gratia & beneplacito Domini Papæ ac nostro, vterq; super hoc verbo se posuit, suoque iuri, quod in Salzburgensi Ecclesia quisque videbatur habere, in manus Domini Papæ ac nostras penitus abrenunciauit.

Vacante sic Ecclesia Prælatos Salzburgenses & alios, qui cum ipsis aderant, de facienda in alium electione diligenter conuenimus. Sed, licet nobis magna supplicarent instantia, vt ad vestram vsque omnium præsentiam differretur electio, tamen Domini Papæ mandato ac nostro, & omnium Principum consilio, quoniam

sæpe nocet differre paratis,

ad electionem accesserunt, & de gremio Ecclesia Romanæ, Domnum videlicet Chunradum consanguineum nostrum Palatinum, in Ecclesia vestra enutritum, in Pastorem & Episcopum animarum suarum concorditer & vnanimi voce elegerunt. Quam vtique electionem Domnus Papa totaque Curia ratam habuit & confirmauit, nosque de regalibus ipsum inuestiuimus cum ea integritate, qua Archiepiscopus Eberhardus decedens illa tenuisse dinoscitur. Nam generali Principum sententia iudicatum est, quidquid vel per nos, dum eiusdem Ecclesiæ bona in nostra teneremus potestate, vel per quoslibet alios infeudatum, vel quocunq; modo sub hoc tempore est alienatum, inane prorsus esse debere & irritum.

Quamuis ergò Maiestas nostra sæpenumerò à vobis grauiter læsa sit, & acriter vltrà, quam vellemus, prouocata, tamen diuini amoris intuitu, ac beati Ruodberti reuerentia, & ex consueta Imperialis mansuetudinis clementia, tam vos quàm Salzburgensem Ecclesiam serena pietate proponimus respicere, & in antiquum statum nostræ auctoritatis munimine reuocare. Vniuersitatem

igitur

Sal. An. 1176. *igitur vestram diligenter commonitam esse cupimus, vt, quod tam à Domno Papa, quã à nobis, ad honorem & restaurationem Ecclesiæ Salzburgensis in spiritualibus & intemporalibus modò factum est, debita reuerentia & alacritate recipiatis, ac ratum teneatis; & Domno Cunrado Archiepiscopo vestro, dilecto consanguineo nostro, ea fide & deuotione & obedire & seruire studeatis, vt nostræ benignitatis affectum meritò super hoc experiri debeatis. Si quis verò, quod non credimus, his, quæ magna consilij maturitate ad vtilitatem & reformationem Salzburgensis Ecclesiæ nunc ordinata sunt, contraire præsumpserit, & à Domno Papa excommunicationis sententiam recipiet, & nostræ Maiestatis indignationem proculdubio sentiet. Datum Venetiæ, V. Idus Augusti, Anno Dominicæ incarnationis MCLXXVII.*

Vt autem lectorem minimè lateant quæ singilatim tam prò Lombardis, Siculis, Romanis, atque Germanis conuenta fuere, hæ sic.

L E G E S

Pacis inter Papam & Imperat. statutæ.

CCCVII *FRidericus Imperator Alexandrum Pontificem in Catholicum & Vniuersalem Pontificem recipiet, ac debitam ei reuerentiam adhibebit, perinde ac Catholici ipsius antecessores Catholicis eius antecessoribus præstiterunt, eademque succeßoribus eius Catholice ineuntibus exhibebit.*

Reddet veram pacem Alexandro, & omnibus successoribus eius, & vniuersæ Romanæ Ecclesiæ.

Quæcumque possidet, aut tenet, siue Præfecturam, siue rem aliam, quam Romana Ecclesia habuit, & ipse vel per se vel per alios abstulit, bona fide restituet, saluo omni iure Romanæ Ecclesiæ. Quasque possessiones restituet, ad eas etiam retinendas auxilio erit.

Imperator & Pontifex ad honorem & iura Ecclesiæ atque Imperij conseruanda se inuicem adiuuabunt. Pontifex vt benignus pater deuotum & carissimum filium & Imperatorem Christianissimum: Imperator, vt deuotus filius & Christianissimus Imp. dilectũ reuerendum patrem & B. Petri Vicariũ.

Quæ à tempore schismatis, vel occasione ipsius, aut sine ordine iudiciario Ecclesiasticis ab Imperatore vel suis erepta sunt, eis restituentur.

Beatrix Imperatrix recipiet Alexandrum Pontificem in Catholicum & venerabilem Pontificem. Henricus Rex, filius eorum, similiter recipiet eum, atque ei & Catholicis successoribus eius debitam reuerentiam adhibebit, & Sacramento eodem se obstringet, quo se Imperator obstrinxerit.

Fridericus Imperator, & Henricus Rex filius eius, pacem veram reddent Gulielmo Regi Siciliæ ad annos quindecim, sicut per sequestres pacis est constitutum.

Imperatori Constantinopolitano, & adiutoribus Ecclesiæ Romanæ, pacem reddent, nec mali quidquam referent per se vel per suos pro opera Ecclesiæ Romanæ impensa.

De controuersijs, quæ ante tempora Hadriani Pontificis inter Ecclesiam et imperium versabantur, sequestres ex parte Pontificis & imperatoris constituent, quibus mandabitur, vt eas pro arbitrio transigant. Quod si illi non consenserint, iudicio stabitur Pontificis & imperatoris, vel eorum, quos ipsi delegauerint.

Christiano Cancellario Moguntinus Archiepiscopatus, Philippo Coloniensis concederetur, & plenissimo iure firmabitur.

Primus Archiepiscopatus, qui in Teutonico Regno vacauerit, Conrado auctoritate Pontificis & auxilio imperatoris deferetur, qui idoneus videatur.

Ei, qui se Calistum appellat, Abbatia tribuetur. Illi, qui dicuntur eius Cardinales, loca repetent, quæ primum habuerunt, nisi ea sponte & iudicio dimiserant, & in Ordinibus, quos ante schisma habuerant, relinquentur.

Gero nunc dictus Alberstatensis deponetur, & Vlricus restituetur.

Alienationes à Gerone factæ, & beneficia data similiter, & ab omnibus intrusis, auctoritate Pontificis & Imperatoris delebuntur & suis Ecclesijs restituentur.

De electione Brandeburgensis Episcopi, qui in Bremensem Archiepiscopatum lectus fuerat, cognoscetur: &, si rite factum fuerit, ad eam Ecclesiam traducetur. Et quæcumque ab Aldeuino, qui nunc praeest Bremensi Ecclesiæ, alienata sunt, prout rite factum visum fuerit, eidem Ecclesiæ restituentur.

Quæ Salisburgensi Ecclesiæ tempore schismatis ademta sunt, ei plene reddentur.

Om.

Sal. An. 1177. *Omnes Clerici, ex Italia, aut alijs regionibus, quæ sunt extra Teutonicum Regnum dispositionis & iudicio Alexandri Pontificis & successorum eius relinquentur. Si vero Imperator rogarit pro Ordinibus aliquorum, vsque ad decem vel duodecim, exaudietur.*

Garsidonius Mantuanus Episcopatui quōdam suo restituetur, ita vt ille, qui nunc est Episcopus Mantuanus, ad Episcopatum Tridentinum traducatur: nisi forte inter Pontificem & imperatorem conuenerit, vt alius ei Episcopatus indulgeatur.

Archiepiscopus de Sauo in Archipresbyteratum quondam suum, & alia beneficia, quæ ante schisma habuit, restituetur.

Omnes ordinati à quondam Catholicis in Teutonico Regno restituentur Ordinibus suis ita perceptis.

De Argentinensi & Basiliensi dictis Episcopis, qui ordinati fuerunt à Vidone Gremensi, in eodem Regno prædicti sequestres rem committent decem vel octo hominibus, quos ipsi elegerint, qui iureiurando affirmabunt, se illud consilium Pontifici atque Imperatori daturos, quod se iuste dare posse sine animæ suæ atque ipsorum detrimento statuerint, & Pontifex atque Imperator eorum consilio obtemperabit.

Pontifex, aut Legatus eius coronabit: & Henricum filium eorum in Catholicum & Romanum Regem.

Pontifex & Cardinales pacem reddent Friderico Imperatori, & Beatrici Imperatrici, & Henrico Regi, filio eorum & omnibus adiutoribus eorum Pontifex, & omnes Cardinales promittent, se obseruaturos hanc pacem iu verbo veritatis, & priuilegium condent sigillis suis appositis.

Pontifex subito aduocato Concilio, prout subito aduocari potuerit, cum Cardinalibus, Episcopis & alijs religiosis hominibus, qui interfuerint, excommunicationem statuet in omnes, qui hanc pacem violare voluerint, deinde in generali Concilio.

Plerique Nobilium Romanorum, & Capitaneorum Campaniæ hanc pacem firmabunt.

Imperator pacem cum Ecclesia, & pacem cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis à proximis Kalendis Augusti vsque ad sex annos, firmabit iureiurando suo, Principumque suorum, mandabitque Lombardos, qui in parte sua sunt, prout in tabulis induciarum communibus est descriptum, eas inducias confirmare. Si quis vero ex parte Imperatoris has inducias iurare noluerit, Imperator præcipiet omnibus, qui in parte sua sunt, pro officio fidelitatis & gratiæ suæ, vt nullum præstent auxilium, & volentibus offendere, ne impedimento sint. Si quis offenderit, culpa vacuus sit. Nec mandatum hoc reuocabit Imperator, donec induciæ stabunt.

Henricus Rex, filius eius, pacem cum Ecclesia & cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis ad sexennium scripto confirmabit, ac sui Principumque suorum subscriptione.

Si vero, quod absit, Pontifex præmoriatur, Fridericus Imperator, & Henricus Rex filius eius, hanc formam pacis & compositionis firmiter obseruabunt successoribus eius, & vniuersis Cardinalibus, & toti R. E. & Regi Siciliæ, & Lombardis, & cæteris qui secum sentiunt. Et si, quod absit, imperator præmoriatur, Pontifex, & Cardinales, & Ecclesia Romana prædictam pacem firmiter obseruabunt successori eius, & Beatrici vxori, & Henrico filio eius, & omnibus ex Teutonico Regno, & cæteris adiutoribus eorum, & successores Pontificis similiter obseruabunt.

SVLTANI IRRVPTIO IN CHRISTIANOS. Anno 1177.

CCCVIII HOc tempore *Emanuel* Græcorum Imperator bellum in Sultanum habuit, de quo Imperatori Occidentis sic scripsisse fertur.

Emanuel in Christo fidelis Imperator, Porphyrogenetus, diuinitus coronatus, regnator potens, excelsus & semper Augustus, moderator Romanorum magnificus, Nobilissimo & gloriosissimo Regi Alemaniæ & Imperatori, ac dilecto fratri Imperij nostri, salutem & fraterni amoris affectum.

In fine autem sic contulit: *Sultanus Imperio nostro se dedidit, & missis legatis misericordiam postulauit, fecitque imperio nostro hominium, & iuramenta: pollicitus est seruire nobis aduersus omnem hominem cum exercitu, itaut sit amicorū nostrorum amicus, & hostis inimicorum.* Hanc epistolam Impera-

Sal. An. 1177. perator *Fridericus* suscepit scriptam aureis literis : Cum tamen Legationem Sultani prius accepisset contraria omnia nunciantem : nam & exitus monstrauit præualuisse Sultanum . Venerunt quoq; Imperatori cum his literis munera preciosa : inter quę cantharus smaragdinus, capiens sextarium balsami pistici, & plurimæ gemmæ preciosæ. Porrò *Fridericus* egrè ferens nomen Byzantini in literis suo præpositum, qui Romano inhians imperio, iam plurimos auro corruptos Romanos in suam sententiam pellexerat sequenti forma rescripsit.

Fridericus diuina fauente clementia, in- cccix *clytus Triumphator, Romanorum Imperator, à Deo coronatus, sublimis in Christo, Fidelis, Magnus, Pacificus, Gloriosus Cæsar, Græcorum Moderator, & semper Augustus, salutem & fraterni amoris affectum.*

Sicut ille Rex Regum, à quo omnis potestas, Romanum Imperium caput totius orbis constituit, ita etiam Sedem Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum vnicam matrem dominam, magistramq; ordinauit, quod vtiq; duorum numero gladiorum signauit, quos dixit orbi sufficere ipse author fidei Christianæ.

Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatenus nobis & Romano Imperio honorem debitum recognoscas, & Summo Pontifici, quem nomine Sanctum appellas, debitam exhibens obedientiam & honorem.

HENRICI LEONIS INFORTVNIA. An. 1178.

cccx HVmana vicissitudine, quæ nullum permittit immunem iam *Henricum* aggressa *Leonem*, vndique bello petebat lauonico, quod *Philippus* Coloniensis, & *Vdalricus* Halberstatensis accenderant. Trans Albin nuncijs reuocatus in Saxones Orientales, qui montem Hoppelbergium munitione firmabant, velut futurorum vates, in has voces erupit: *Bella video, bella mihi parantur*. Igitur illuc, vbi belli sedes locabatur, citatis accurrēs castris hostem è nido depulit, & solo æquauit affecta munimenta. Verùm hostis nactus otium reparandi vires, reuersus, cæpto institit operi, & *Henricum* reuersum ad operas disturbandas, prœlio coniecit in fugam, impedimentis exuit, multos cecidit, plurimos fecit captiuos. Qui ad paludes confugerant, aquis submersi. Hac clade, generosi *Henrici* spiritus inclinari cœperunt. Spreti Cæsaris consciētia animum primò exagitabat, haud quaquam dubitans Cæsarem attrocem meditari vindictam, quà acceptum dedecus

cccxi *Leo lacessitus à Coloniēsi prouocat ad Cęsarem.* castigaret. Iam *Philippus* Coloniensis, vetere flagrans odio, an *Friderico* stimulante. Quernhamelam vsque, Saxoniam latè vastauerat : à quo tamen Leo sibi abstinendum duxit, vt Cæsaremq; placaret, & prouocatione Dominum recognosceret. Huic itaque in Germaniam regresso, Spiræ Nemetum occurrens, de acceptis à Coloniensi queritur iniurijs : audijt quidem querelas Cæsar, sed fronte adeo nubila, vt facile *Henricus* in iudice hostem recognosceret. Dicta tamen vtrique dies, & rogatio Vvormatiam ad Id. Ianuarias est reiecta: sed *Leo* Cæsaris diffisus, vadimonium deseruit, atque hoc ipso Procerum, qui conuentui aderant, magnam sibi accersijt inuidiam, quasi Cæsaris maiestatem nouo contemptu, Comitiorum auctoritatem recenti sperneret contumacia. Aduersarijs itaq; absentiam exaggerantibus, iussus est adesse Magdeburgi. Cum neque isthic se sisteret, *Theodoricus Landspergius* Lusatiæ Marchio criminatus eum Reipublicæ reum esse, spopondit, se accusationis æquitatem singulari certamine probaturum, si *Leo* facta inficiaretur : credibile autem odio postulasse, eo quod Slaui à *Leone* exciti, Lusatiam fœde vastassent. Respuit duellum *Leo*, quia indecorum cum longe impari certamen, petijtque per amicos copiam Cæsaris priuatim sine arbitris conueniendi. Haldeslebiū fuit locus, vbi verbis tam placidis eum lenijt, vt ostenderet se posuisse iras; & quicquid delicti esset, remissurum, si quina millia marcarum fisco inferret, vt satisfecisse videretur imperio. Ille verò, ita eum vrgente ad ruinam fato, prudentia destituerat nescius cedere tempori, ne videretur multam soluendo, noxam profiteri, nimium ab innocente exigi causatus, re infecta discessit. Inde Imperator tertiam illi curiam Goslariæ præfixit: quàm vt priores, Dux dissimulando neglexit. Imper. igitur in concionem ascendens de more sciscitatus proceres, sententiā quęrens, *quid mereretur, qui legitime euocatus tertio*

cccxii (margin, beside "seruit, atque hoc ipso Procerum")

cccxiii *Petit colloqui cū solo Cæsare.*

cccxiv *Pecuniā recusat redimere gratiā Cæsaris.*

Sal.An. 1180. *tertio contumaciter abeßet? Omnium fuit vna sententia: velut refractarium, & Reipub. hostem, proscriptione castigandum*. Ei nihilominus Cæsar, ne quid inclementius ageret, ampliationem indulsit in annum posterum ad medium verni ieiunij, quo tempore cum
cccxv peruicax Comitia aspernatus esset, Geilen-
Sal.An. 1179. husij igni & aqua est interdictus. Secuta exinde prouinciarum laceratio. *Philippus* Colonniensis contracto mox exercitu, ad-
Hēricus Leo proscribitur. scitis in belli societatem centurijs popularibus finitimorum (quarum erat insignis impietas & latrocinandi audacia) in Saxones grassatus est. Ducatus verò Saxoniæ *Bernhardo de Anehold*, filio *Alberti* Marchionis qui ex eadem Magni nouissimi Ducis stirpe per auiam descenderet, solemni datus est
Bernar- Anehold Saxonia donatur. apparatu. *Leo* vbi comperit, questus est sibi attrocem irrogari iniuriam; quia natus in Suæuia, non nisi in terra natiuitatis suæ potuerit, ac debuerit destitui, nec potuerit nisi in terra natiua proscriptione damnari: non tamen est auditus, sed omnes præua-
cccxvii luerunt inimici. *Vvichmannus* Magdeb. Archiep. Aldesseph oppidum obsedit: inerat validum *Henrici* præsidium. *Bernhardus de Lippia* præfuit obsessis. Multa tentata sunt in expugnationē: sed frustrata, fortiter tuentibus, qui inerant. Demum iactis vallis aquā fecerunt increscere, vt domus vsq; ad trabes implerentur. Nec sic cessere obsessi. Quum autem omnes perinde commeatus corrūperentur, pacti arma & vestes dimittuntur incolumes; oppidum funditus euertitur. Ad eas
cccxviii calamitates accesserunt *Vdalrici* Ep. Halberſ.
Hēricus Leo excommunicatur. execrationes sepius in caput *Leonis* repetitę, & sacrorum toto Episcopatu silētium, quod omnibus alijs grauius *Leo* ducens, ad Episcopi pedes prostratus impetrauit, vt tum ipse, tum vniuersi quos habebat obsequentes, anathemate solueretur, paxq; fieret cum Antistite, quæ tamen non fuit diuturna. Nam *Vdalricus*, mox armis reassumptis in *Leonem*, capitur, Halberstadium populante milite, & deuastante flamma. *Vvestphali* quoq; ad Osnabrugum prælio superati: captus *Simon Techembergius*, vinctusque ferreis catenis, quibus nō multo post solutus, *Leoni*
cccxix fidus adhęsit. Mense Maio Northusium in
Vincit Thurīgos Thuringia à *Leone* exustum, cæsi iusta acie Thuringi, *Ludouicus* Comes Prouincialis, & *Hermannus* comes Palatinus capti cum in-

numera manipularium turba. *Adolfus Holsatius* accusatus à *Guncelino* Suerinensium satrapa, & *Leoni* offensus, quod captiuorum lytrum ad suum commodum vertisset, à Du- *Krantz. l.6. Sax. c.41.*
ce defecit, vndè tota Transalbiana reiectus. Audiens autem *Fridericus Leonem* destitutū imperiali culmine prosperè in hostes agere, sententiam suam in eum ipse exequi prope- *Frideric. Henricū bello infestat.*
rabat. Ergo valido conscripto exercitu descendit in Saxoniam, nec erat qui venientem Imperatorem & suo honore, & *Henrici* odio cccxx
non cupidè exciperet. Iam huic à proscriptione Vvestphaliā & Angriam detraxerat, & *Philippo* Colon. donauerat. Cæterā Saxoniā *Bernardo Anhaldino* fecerat clientelarem. Boiaria *Othoni Vvitelſp.* ob præclara in Remp. cccxxi
merita cesserat; & Boiaria, quæ tribus annis supra ducentos à Domo Schirensi ad alienos *Bertholdo* extincto, deuenerat, legitimis hęredibus restitueretur. Boiaria itaq; Hērici nexu soluta, III. Kal. Iulij, *Othoni Vvitelſp.* lubens, volens sacramentū dixit, læta, quod suę gētis principem recepisset. Eum *Frid.* Cæsar ritu solemni Ratisbonæ, Ducē inaugurauit. Progredienti itaq; in Saxoniam Frid. passim auxiliares copiæ se se vltrò tanto numero iunxere, vt qui ab ineunte ætate fidi vexilla Leonis fuerant secuti, modò consternati, ad Cæsarē transirent. In his fuere *Ludouicus Vvithæus, Leopoldus Hertesburgius, Ludouicus Beinius*, quorum exemplo Slaui exosi Leo- *Victoriæ Friderici Imp. in Leonem.*
nem. Primo aditu captum à Cæsare Hertesburgum, Lavuensburgum, Blanchenburgū, Regensteinium. Liecthenberga dedita: mons Hartesburgius Goslariæ imminens, quem olim Henricus IV. ad fręnandos Saxones castro firmarat, occupatus. Eius munitio, quā olim Saxones diruerant, muro restituto, Cęsareo munita pręsidio. Deciditur hoc anno lis de Veringensi ponte, de via salaria atque vectigali, & Cęsaris iudicio addicitur *Alberto* Ep. Frising. Acquieuit *Vvitelſpachius*, res tamen ad successores non transijt; sed transacta legitur per *Philippum* Rom. Regem. Anno venienti, Albi traiecto cum florentissimis Boiorum & Sueuorum legionibus, fugiētem *Fridericus Leonem* insequitur. Stadę cccxxii
conclusus, licet *Leo* ob loci firmitatem, vnde si extrema vis cogeret, in Oceanū elaberetur, *Leo fit Cæsari supplex.*
clementiam Cæsaris, munimentis ac fugæ pretulit præsidijs. Eum cōmeandi impetrata securitate, Luneburgi cōuenit, omnemq; per-

Sal. An. 1181. amicos mouit lapidem, vt sibi pristina aperiretur gratia. Hoc voto *Ludouicum* Thuringiæ Landgrauium, & *Hermannum* fratrem manumisit, sic sperans iram lenire Cæsaris. In itinere obuijs quibuslibet de exercitu Imperatoris notis aiebat: *Solebam in his atque multis terris dare, non accipere conductum; en rerum vicissitudinem.* Quum venisset coram Cæsare, cœpit multa retexere in sui purgationem, clanculo sua in Imperatorem obsequia commemorare, humanæ mutabilitatis incertum orabat, vt intueretur. Sed erat grauior Cæsaris ira, altiusq; descenderat in pectus indignatio, quam vt vna posset purgatione aboleri vocali. Igitur Principum absentiam præferens Imperator iubebat illum adesse conuentui principum in Quedelenborg. Quumque in eo conuentu causa Ducis tractaretur, cœperunt amici eius sperare secundiora: sed tum *Bernhardus*, qui Ducatum Saxoniæ in titulo præferebat, grauior illi incubuit. Indicta est altera quoque curia in Erphordia. Interim *Sifridus* Archiep. Bremensis apud
CCCXXIII *Leo genua flectit coram Imperatore.* Imperatorem egit, vt Comitatus Stadensis per *Henricum* Ducem detractus, Ecclesiæ restitueretur. Permisit Imperator: sed quoniam præsidio Ducis tenebatur, oppidum expugnandum erat cum arce. Pactus est cum *Philippo* Coloniensi Archiepiscopo sexcentas argenti marchas se illi daturum, si expugnaret. Quo facto, eiusdem Imperatoris beneficio *Adolphus* Holsatiæ & *Bernhardus* Raceburgensis comites, suas ditiones recuperarunt. Dux autem Erphordiā petens, pedibus Imperatoris prouolutus veniam & gratiam postulauit. Imperator illum de terra leuans osculatur, lacrymas exprimit & voces doloris testes, de tristissima consanguinei fortuna, quam *Henricus* ipse sibimet accersijsset. Hæc rerum vicissitudo; genua curuare cogitur *Leo* coram *Friderico* illo, quem paucos ante annos se curuantem superbus excepit. Vicit Dominus seruum non minus potentia, quàm humilitate. Nequijt tamen Imperator sine Principum reponere assensu, quem omnium destituit consensu: benè sperare iussum hortabatur, vt de finibus Imperij aliquanto recedens tempore, Imperij sententiam honoraret; futurum interim vt Principum in eum animi mollirentur. Abijt ergò in exilium, abiurans triennio fines imperij, translatus in Angliam ad sororium suum *Richardum* Angliæ Regem cum vxore ac liberis. Patrimoniolum tamen illi suum Imperator permisit in meditullio Saxoniæ. Rex Angliæ honorificè venientem excepit, arma pollicitus, si vellet pugnare. CCCXXIV *Leo in Anglia exulat.*

OBITVS ALEXANDRI III. PONTIF. MAX. Anno 1181.

CCCXXV Hic annus *Alexandro* Pontifici vltimus fuit, gesto Pontificatu per annos viginti duos. Vir acer in primis, & in suscepta ecclesiæ defensione constans, inimicitijs *Friderici*, quas non tam moderatè exercuit, quàm fortiter superauit, virtutis, & memoriæ insignis. Iustis perfectis, Cardinales sublegerunt *Hubaldum* Episcopum Ostiensem, virum vt ætate, sic prudentia grauem, qui vt erat patria Lucensis, sic se *Lucium III.* appellauit. Is anno Kal. 1182. cum audisset *Christianum* Archiep. non longè ab vrbe morbo implicitum in magno esse vitæ discrimine, iniuriarum, quas ecclesiæ fecerat, prorsus oblitus adijt, ac noxijs per solemnem confessionem remissis, viaticum præbuit, atque ipsum agentem animam reliquit. Sal. An. 1182. *Lucius III. Papa.*

PAX CONSTANTIÆ. Anno 1183.

CCCXXVI Propè finem erant induciæ inter Lombardos & Fridericum pactæ: *Henricus* autem *Friderici* filius Italicæ coronæ agitatus libidine, rogabat patrem vt integra pace rem Italiæ firmaret, sine quà nec regni sperabat possessionem securam, neq; coronam. Cui Fridericus, *si pacem æquis conditionibus quærant, non renuam.* Tum Henricus, *pacem sunt vltrò petituræ, si legatos in Italiam cum libera miseris.* Hisce auditis, *Fridericus Gulielmum* Episcopum Hastensem, Marchionem *Henricum Guericum*, fratrem *Teodoricum*, & *Rudolfum* Camerarium Placentiam eo nomine misit. Quod cum ciuitatibus innotuit, protinus legatos & ipsæ miserunt. Vbi habito conuentu Legati Cæsaris tabulas protulerunt, quibus eos arbitros pacis *Fridericus* decreuerat. Hisce recitatis, *Pax Cōstātiæ.*

Sal. An. 1183. tatis, pacem popoſcere Lombardi hiſce verbis.

Societas Lombardiæ, Marchiæ, & Veronæ, cupit habere pacem Friderici in hunc modum, Vt Fridericus pacem habeat cum Eccleſia Romana: & nos ciuitates Cremona, Mediolanum, Laus, Bergomum, Ferraria, Brixia, Mantua, Verona, Vincentia, Patauium, Taruiſium, Bononia, Rauenna, Ariminum, Mutina, Regium, Parma, Placentia, Bobium, Derthon, Alexandria, Vercellæ, Nouaria, Opizo Marchio Malaſpina, Comes de Brenone, & omnes caſtellani & homines, qui ſentiunt cum eccleſia Dei, & nobiſcum accepta ab eo pace facere volumus omnia, quæ anteceſſores noſtri à morte poſterioris Henrici Imperatoris anteceſſoribus ſuis ſine moleſtia fecerunt. Hæc ſunt, quæ intelligimus Imperatorem habere debere, & anteceſſores eius habuiſſe, fodrum regale & conſuetum, conſuetam paratam, cum tendit Romam coronæ cauſa, & pacatum tranſitum, & commeatum idoneum. Pacatè tranſeat, & ſine maleficio, ſacramentum à vaſallis accipiat, omni offenſione remiſſa. Vaſalli expeditiones prò eo ſuſcipiant, vt ſolent, cum tendit Romam coronæ cauſa. Tunc legati iurarunt ſe operam daturos, vt *Fridericus* eiuſq; filius *Henricus* pacem his conditionibus inirent. Poſtridie ciuitatum Prætores tale ſacramentum inter ſe conceperunt. *Ego iuro omnibus ciuitatibus fœderatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, & Opizoni Marchioni Maleſpinæ, me pacta omnia ſeruaturum, quæ in tabulis pacis continentur inter legatos Imperatoris, & ciuitatum fœderatarum conſcriptis: neq; auctorem futurum, vt aliquid eorum minuatur, & præcepta moderatorum ſeruaturum à præſentibus Kalendis Maij vſque ad XXX. annos, & hoc quinto quoque renouaturum, & Conſules, aut prætores, ac Credentiam meæ ciuitatis hoc iureiurando obligaturum.* Hiſce tranſactis protinus cum Legatis Prætores Conſtantiam perrexere, vbi pacem cum Friderico & Henrico præſentibus; VII. Kal. Iul. firmarunt ſequentibus verbis.

PACIS TABVLÆ.

CCCXVII *Fridericus Imperator, & filius eius Henricus, rex Romanorum, Lombardos, ac ſocietatem, & fautores eorum in gratiam noſtram recipimus, iniurias omnes, quibus nos prouocarunt, liberè remittentes. Itaque pacem quam eis libenter conceſſimus, præſenti pagina iuſſimus ſubſcribi, et auctoritatis noſtræ ſigillo communiri. cuius hæc ſumma eſt. Nos Fridericus Imperator, et filius noſter Henricus, Romanorum Rex, concedimus vobis ciuitatibus, locis, et hominibus ſocietatis regalia, et conſuetudines veſtras tam in vrbe, quàm extra vrbem, nempe Veronæ, et caſtro eius, ac ſuburbijs, et alijs vrbibus, ac ſuburbijs, locis, et hominibus ſocietatis in perpetuum, videlicet vt in ipſa vrbe omnia habeatis, ſicut adhuc habuiſtis, aut habetis, extra verò omnes conſuetudines noſtra voluntate exerceatis, quas ab antiquo exercuiſtis, aut exercetis in fodro, nemoribus, paſcuis, pontibus, aquis et molendinis, ſicut ab antiquo habuere conſueuiſtis, aut habetis, in exercitu, munitionibus vrbium, in iuriſdictione tam in cauſis criminalibus, quã pecuniarijs intus, et extra, et in cæteris, quæ ad commoda vrbium pertinent. Volumus, vt regalia, quæ vobis nos conceſſimus, in hunc modum cognoſcantur. per epiſcopum loci, et homines tam de epiſcopatu, quàm de ciuitate legantur viri bonæ exiſtimationis, et qui ad hoc idonei eſſe credantur, quique neq; in ciuitatem neque in noſtram maieſtatem odio priuato ferantur, qui iurent ſe bona fide inquiſituros, et inquiſita conſignaturos ea, quæ præcipuè ad noſtram excellentiam ſpectant. ſi autem huic inquiſitioni ſuperſedendum eſſe putauerint, cenſum duum millium marcharum argenti in ſingulos annos poſcimus. Si quis autem ſuper ijs, quæ vobis conceſſimus, ſiue in vrbe, ſiue extra vrbem querelam apud nos detulerit, eam non accipiemus. Quod nos, aut noſter anteceſſor rex, aut Imperator epiſcopis, eccleſijs ciuitatibus, aut alijs quibuſcunque perſonis, clericis, aut laicis ante bellum dedit, firmum, et ratum habebimus, ſaluis ſuperioribus conceſſionibus, vt pro ea ſolita nobis obſequia præbeantur, ſed non cenſus ſoluatur. Conceſſiones, quas pro bono pacis ciuitatibus conceſſimus in vrbibus, aut extra, illorum regalium nomine non intelligimus, pro quibus cenſus debeat ſolui. Priuilegia omnia, et data, et conceſſiones, quæ in præiudicium, aut damnum vrbis, aut locorum, aut perſonarum ſocietatis occaſione belli ad alicuius iniuriam à nobis, aut à nuncijs noſtris indultæ ſunt, deleantur. In ea vrbe, in qua epiſcopus priuilegio Imperatoris, aut regis comitatum habet, ſi conſules per ipſum epiſcopum conſulatum ſolent recipere, ab ipſo*

Sal. An. 1183. *ipso recipiant, sin minus, à nobis. Eadem ratione in singulis vrbibus consules constituentur à nuncio nostro, qui sit in vrbe, aut episcopatu, & inuestituram accipient, & hoc vsque ad quinquennium, eo transacto vnaquæque ciuitas à nobis recipiet, et intra quinquennium à nuncio nostro, sicut dictum est, nisi nos in Lombardia fuerimus. Eadem obseruentur in successore nostro. omnes inuestituræ gratis fiant. Cum autem nos Imperator discesserimus, aut regnum filio nostro tradiderimus, simili modo à filio nostro, aut eius successore inuestituram recipietis. In causis appellationum si summa viginti quinque librarum imperialium excesserit, appellatio ad nos fiat, saluo iure, et moribus Brixianæ ecclesiæ in appellationibus, ita tamen, vt non cogantur in Alemaniam ire, sed nos habebimus proprium nuncium in vrbibus, aut episcopatu, qui de ipsa appellatione cognoscat, et iuret, se bona fide caußas examinaturum, & definiturum ex legibus, et moribus ciuitatis intra duos menses à contestatione litis. Consules, qui constituentur in ciuitatibus, tales sint, qui fidelitatem iurauerint nobis, vel iurent, antequam consulatum ineant. Vasalli nostri à nobis inuestituram recipiant, et fidelitatem iurent, vt vasalli; reliquis omnes vt ciues à sexdecim annis vsque ad septuaginta, nisi eiusmodi sint, quibus debeant, et possint sine fraude sacramenta remitti. Vasalli, qui tempore belli, aut induciarum non postulauerint inuestituram, aut debita nobis officia non præstiterint, hac occasione feudum non amittant. Libellariæ, et precariæ in suo statu permaneant ex consuetudine cuiusque ciuitatis. Moram superfluam in vrbe, aut episcopatu damno ciuitatis non faciemus. Vrbes muris cingere, aut exteriores munitiones construere eis liceat. Societatem, quam habent, retinere, et cum voluerint renouare eis liceat. Pactiones timore nostro factæ sint irritæ. Pacta Placentinorum, nempe pactum pontis Padi, et fictum eiusdem pontis, et regalium, et datum, et pactum, quod episcopus Hugo fecit de Castro Arquato, et si qua facta sunt similia ab ipso episcopo, aut à Communi, aut ab alijs hominibus societatis nobiscum, aut cum nuncio nostro ipso ponte remanente remaneant cum omnibus suis vtilitatibus Placentinis, ita tamen vt teneantur persoluere fictum abbatissæ S. Iuliæ Brixiæ. Sententiæ, quæ ex iure, et legibus, et consuetudinibus contra aliquos de societate latæ sunt occasione belli aut discordiæ irritæ sint. Possessiones omnes, quas quisque de societate belli tempore tenebat iustè, si per vim ablatæ sint eis, qui de societate non sint, sine damno restituantur, aut si eas recuperauerit, quietè possideat, nisi per electos arbitros ad cognitionem regalium nobis assignentur. Opizoni marchioni omnem iniuriam, quam nobis, aut alicui partis nostræ fecerit, postquam in societatem venerit, vel per se, vel per aliquam personam cum societate, vel defendendo aliquem de societate, in gratiam recipimus. Iurisdictionem, quam Mediolanenses exercere consueuerunt in comitatibus Seprij, & Marthesanæ, & Burgariæ, & in alijs comitatibus, exceptis locis quæ Bergomates nomine nostro tenent inter Abduã & Ollium, excepto Romano veteri, & Bariano, & eam, quam nunc exercent, liberè, & quietè habeant, & possideant voluntate nostra saluis pactis & datis, & concessionibus, quæ Mediolanenses pro Communi fecerunt ciuitatibus Bergomo, & Nouariæ, & Laudi. Pacta inter ciuitates, & societates quondam facta firma permaneant, nec aliquid intelligatur acquisitum Mediolanensibus in episcopatu Laudensi præter dictas concessiones, saluo iure aquæ Lambri, si quòd habent, aut in pedagio. Omnes de societate, qui fidelitatem nobis iurabunt, in sacramento adijcient, seruaturos possessiones, & iura, quæ habemus in Lombardia, & possidemus; extra societatem iurabunt nos seruaturos bona fide, si opus fuerit, & cum super hoc à nobis, aut à certo nuncio nostro fuerint requisiti, & si amiserimus, recuperaturos, ita tamen, vt proxima quæque ciuitas hoc officio maximè teneatur, & si opus fuerit, aliæ ciuitates quæ sunt in finibus Lombardiæ similiter teneantur. Si qua ciuitas has constitutiones non obseruauerit, reliquæ teneantur bona fide ad obseruandum compellere pace integra permanente. Nobis intrantibus Lombardiam fodrum consuetum, & regale, qui solent, & debent, & quandò solent, & debent, præstabunt, & vias, & pontes bona fide reficient, in eundo, & redeundo commeatum idoneum, & nobis & nostris præbebunt; decimo quoque anno fidelitates renouabunt; si qui ex parte nostra ex suis iustis poßeßionibus expulsi sunt, restituantur. Restituimus stratam Veronensibus,*

Sal. An. 1183. *bus, & Icilinum in gratiam recipimus. Nomina vrbium; quibus gratiam nostram restituimus, & præscriptam concessionem fecimus, hæc sunt. Vercellæ, Nouaria, Mediolanum, Laus, Bergomum, Brixia, Mantua, Verona, Vicetia, Padua, Taruisium, Bononia, Fauentia, Mutina, Regium, Parma, Placentia. His autem ciuitatibus, & locis pacem, & gratiam nostram reddimus, verùm concessionem non facimus, videlicet Imolæ, Sancassiano, Bobio, Plebi de Grabadona, Feltriæ, Belluno, Cænetæ. Ferrariæ autem gratiam nostram reddimus, & concessionem facimus, si intra duos menses post reditum Lombardorum à curia nostra de pacæ præscripta cum eis concordes fuerint. Legati autem ciuitatum hanc pacem receperunt, & in præsentia nostra iurarunt, Mediolani, Brixiæ, Placentiæ, Bergomi, Veronæ, Vicetiæ, Paduæ, Taruisij, Mantuæ, Fauentiæ, Bononiæ, Mutinæ, Regij, Parmæ, Laudis, Nouariæ, & Vercellarum. Hæ verò sunt ciuitates, & loca, quæ pacem præscriptam sub iuramento Lombardorum nobiscum receperunt, & eandem per se iurauerunt, Papia, Cremona, Comum, Aquæ, Derthona, Hasta, Cæsarea, Genua, Alba, & aliæ ciuitates, & loca, & personæ, quæ sunt, & fuerunt in parte nostra. Hæc autem sunt nomina ciuitatum, quarum legati inuestituram consulatus à nobis nomine ciuitatum receperunt, Mediolanum, Placentia, Laus, Vicetia, Padua, Taruisium, Mantua, Fauentia, Bononia, Mutina, Regium, Parma, Nouaria, Vercellæ, Bergomum. Acta anno Incarnationis MCLXXXIII. Data apud Constantiam in solemni curia VII. Kal. Iulij.* Quo facto ciuitates ita iurarunt. *Iuro ego me posthac fidelem fore Friderico Imperatori, & filio eius Henrico Regi, neque in consilio futurum, vt ipsi vitam, aut regnum amittant, & si quem id moliri comperero, me aut Imperatori, aut Regi, aut legato eorum iudicaturum, auxilioque futurum, vt Regnum teneant, & si amiserint, recuperent, & pacem ab ijs, & sua parte cum societate Lombardorum factam obseruaturum, & omnes mecum habitantes mares à XVI. annis vsque ad septuaginta hoc sacramento obligaturum.* Has inde tabulas singuli domum rettulerunt, neque quidquam ex eis à successoribus detrahi summa posthac semper ope contenderunt. hodieq; in omnibus ferè ciuitatum Tabularijs multis exemplis descriptæ reperiuntur; eaque vulgo Pax Constantiæ nominatur. Postero Alexandrini legatos ad Fridericum in Germaniam miserunt conuentum Norimbergæ habentem, atque eum allocuti V. Idus Martias hoc fœdus impetrauerunt: *Vt ciues Alexandrini omnes pro arbitrio Friderici vrbe exirent, & tandiu extra eam morarentur, quoad per ipsius legatum solemni more introducerentur, vt actu isto, & ille dare, & hi accipere de manu Imperatoris patriam viderentur. vt vrbem posthac constanti nomine Cæsaream appellarent; annui consules honorem à Cæsare, cum in Italia esset, acciperent; sin minus, ab eius legato, aut quinto quoque anno legatos in Germaniam ad eum petendum mitterent; bellum & pacem arbitratu Friderici facerent; Fridericus eos ab alieno imperio defenderet, Legatum in vrbe collocaret, qui cum consulibus litium grauiorum iudicia exerceret, Reipublicæ curam gereret, portorium pontis Tanari, ac reliqua vectigalia exigeret, et, si auxilio egeret, id à proximi ciuitatibus peteret. Papia, Derthona, Hasta, Alba, Aquis, Casali, et Marchionibus Vasti, et Boschi, et Ocimiani.*

Constituta Pace non propterea Ecclesiæ oppida restituebat Cæsar, quæ in Marchia, Vmbria, Etruria, Romaniola occupabat, sed & proxima affectare ostendebat. CCCXXVII Sal. An. 1184. Itali etiam minimè factione deposita, alij nomen glorificabant Imperij, alij Ecclesiæ, & conuentus agebant. Ciuitatum mores sequutæ familiæ hisce certabant dissidijs, & in superliminaribus Domorum erigebant Aquilas, & Claues, prout Imperij vel Ecclesiæ exigebat affectio. Ardebat in ipsis libido consularis potestatis, vt ad eam adipiscendam quisq; pecuniam profunderet, vel arma tentaret. Acquisita ludibrio à potentioribus habebatur; vnde coercendi mali causa consultum, peregrinum auire Prætorem qui non odio vel affinitate corruptus inter ciues nullo genere cognitos ius diceret. Augebat mala inter Pontificem & Romanos discordia.

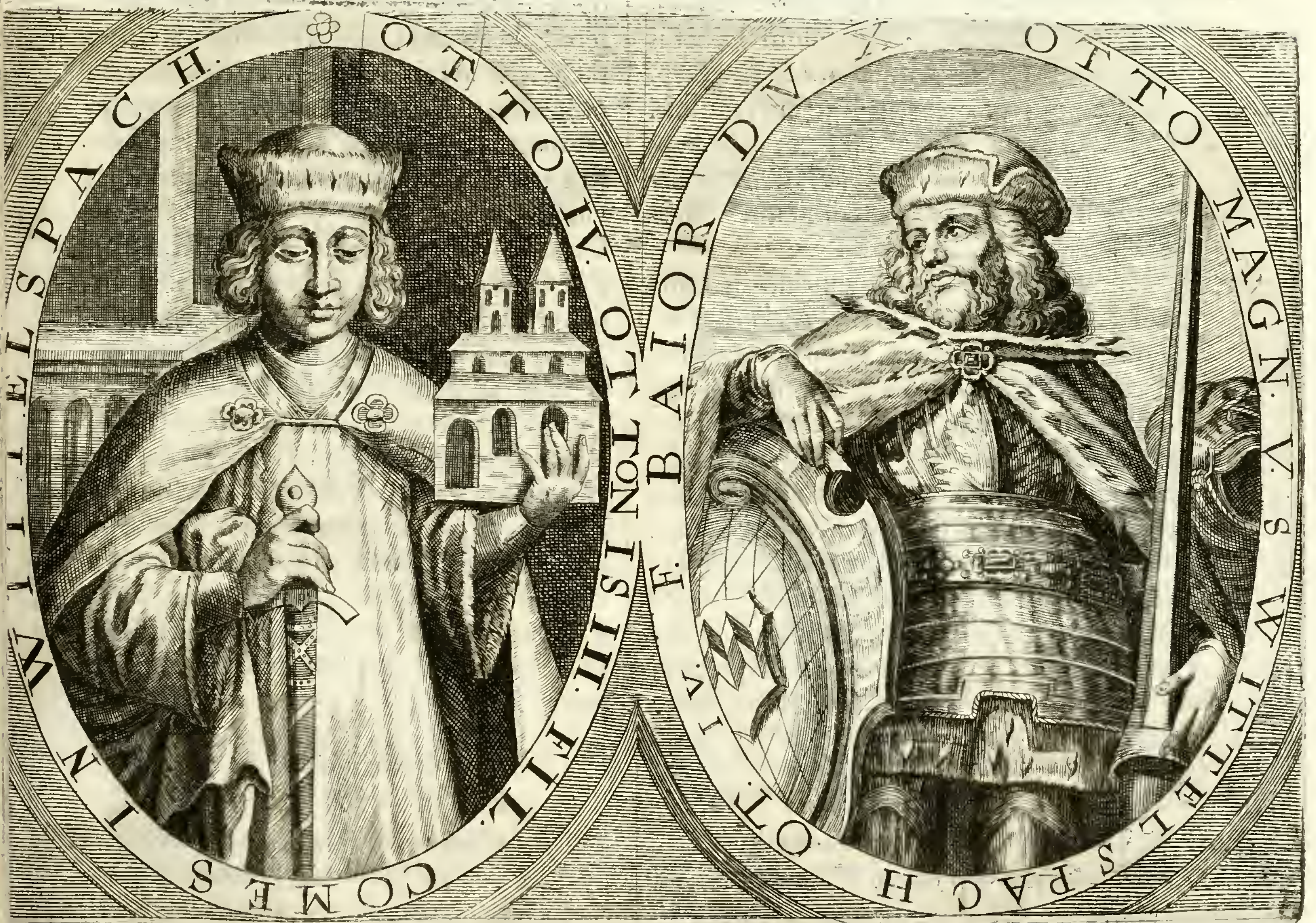
Exi-

Sal. An. 1184. Exitium minantibus istis Pontifici, ni Imperio cederet, Lucius Latium egressus, Veronæ Concilium indixit, eoque cum Cardinalibus venit. Quo & *Fridericus* accessit.
cccxxviii Concilium Veronense. Conuocato Concilio, cui raro exemplo Pontifex, & Imperator interenant, de ijs potissimum rebus, quæ Christianam ea tempestate premebant ecclesiam, relatum est, nempe de *Romanorum contumacia* de *Bello Sarracenorum*, de *Romanæ Ecclesiæ ditione*. Romani vt hostes ecclesiæ diro S. Consulto notati. Christianis in Oriente auxilia submittenda, Quippe *Saladinus* Sarracenorum Princeps vir sua ætate, opibus & ingenio facile princeps, occupata Ægypto, odio Christiani nominis iam properabat in Syriam, vt Saluatoris premeret triumphos. Lucio postulanti, vt Fridericus Mathildis hæreditatem, ac cetera ecclesiasticæ ditionis restitueret, cum abnueret. Eidem
cccxxix Dissidium Papæ cum Imperatore. Friderico petenti, vt filius *Henricus* Augustalibus insignibus ornaretur diserte Lucius negauit, dicens eodem tempore duos non posse Imperatores consistere. Inde exulceratis animis concilium dimittitur. Venerant etiam magno numero clerici à Spurijs Episcopis durante schismate ordinati, qui intercedente *Friderico*, vsum ordinum rogabant. Visus erat annuisse Pontifex, sequenti verò die *Conradi Vvelspachij* (suspicio fuit) monitu mutatus, respondit non expedire acta Concilij Veneti extra generale Concilium infringi, propterea vsque ad Lugdunense Concilium quod propediem habiturum dicebat, expectarent. Ingrata fuit Friderico responsio, & in vindictam recepta. *Lucius* auersatus Romanos, Veronæ sibi subsistendum putauit. *Fridericus* Mediolanum accedens, ibi magno rerum
cccxxx apparatu Henricum filium, qui se subsequutus aduenerat, per Lambertum Archiepiscopum, Regem Italiæ fauentibus Mediolanensibus coronauit; quem iam Moguntiæ Regem declarauerat, auratum fecerat militem, torque donata. Ibi confirmatum est matrimonium inter eundem *Henricum* & *Constantiam*, filiam vnicam Regis Siciliæ. Hic autem conuentus tanto apparatu est instructus, tanto sumptu peractus, vt angusta conuentui ciuitas videretur aduenarum. Imperator extra muros amplissimam iussit domum erigi, liberioris aeris gratia, ibique curiam suam honestauit. Verùm disturbauit theatrum pridie Pentecostes tempestas spirans ab Occidente impetu tam procelloso, vt ædificia omnia tumultuario opere extructa momento diflarit, quasi Numen se nimio fastu probaret offensum. Trabes grauissimi ponderis tertio ab vrbe lapide per aerem euerberatæ. Ipso etiam processionis die maxima in Pentecostes festiuitate, *quum in Ecclesia sederet Imperator cum vtriusque ordinis principibus, à dextris habens archiepiscopum Moguntinum, & à sinistris Coloniensem, Abbas Fuldensis turbauit cœtum tam celebrem, locum sibi deposcens ex sinistro Imperatoris latere, quem dominus Coloniensis occupauit. Meminere multi hoc ab antiqua obseruantia in eo præsertim loco factum: sed princeps elector & archiepiscopus cedere Abbati duxit inglorium. Imperator interpellatus desuper respondit, Veteres approbamus (vt tenemur) Imperij nostri consuetudines: quocirca maior an minor, æquo nobis discrimine est. Intelligens archiepiscopus surrexit, Quando, inquiens, serenissima maiestas, ita se voluntas vestra præbet, cedo Abbati Archiepiscopus, monacho princeps elector: sed bona venia vestra cœtum dimitto. Et hæc dicens abscessit. Sequutus est illum comes Palatinus Rheni, frater Imperatoris, & comes de Nassovu, dicentes, Serenissime Imperator, permissa venia dominum sequimur exeuntem, cuius beneficia recognoscimus. Comiti de Nassovu, quod ille & ab Abbate beneficium teneret, dixit Ludouicus Turingiæ princeps, Pulchrè hodie respondes beneficio, & sublimiter promereris, qui deserto vero domino alium sectaris. Cui ille, Beneficium quod teneo, iustis suo loco promerebor obsequijs: hodie sequor quem in hunc cœtum inter alios deduxi æquè dominum feudi quod teneo. Idem fecit dux Brabantiæ. Tot vacuatis sedibus turbatur rex Henricus, etiam in collum appendens archiepiscopi, quem sanctè rogat ne festum diem à mœrore auspicetur, nève turbationem excitet in tanto principum conuentu: maneat in consessu, neu committat vt diem suæ coronationis tantis iræ tenebris obnubilet. Tum Imperator & ipse interponit, Quandoquidem, inquit, vnum te adeò verbum conturbat, vellem me temperaße sermone: quamuis nihil præter Imperij dignitatem eloquutum agnoscam. Sed vide ne doloris minimi curatione*

Cōtentio inter abbatem et Archie. ex Krāt. Sax. c. 46 cccxxxi

Sal.An. 1184. *ratione ingens corpori vulnus infligas. Quid enim sit scindere tantum conuentum, pro tua prudentia non ignoras. Tum excandescens archiepiscopus, Pulchrè, inquit, hodie remunerabit Cæsarea maiestas diuturna huius capitis obsequia, quæ sequutus impleui, pro qua in castris incanui, Italiam fatigaui, Lombardiam oppugnaui, Brunsvuico sudorem cum sanguine fudi. Hæc magna merces mea, vt in conuentu principum confundar propter abbatem: qui nisi occultam Cæsarei culminis intelligentiam foueret, ab hac iniuria meritò temperaret. Quòd si & Cæsar & rex manere me vultis, ecce pareo: reponantur nostræ sedes, vt fuere. Si nostram abbas turbauerit, ascendat in cælum, ponat suam in aquilonem, & similis sit altissimo. Præsentiens autem abbatis archiepiscopus arrogantiam, quatuor armatorum millibus & suprà venit in cætum arma proculdubio etiam in ecclesia exeruißent, si in longum durasset contentio. Tum Imperator, Quandoquidem, (inquit) à te archiepiscope insulamur de occulta cum abbate huius rei machinatione, parati sumus iusiurandum præstare, nos eius culpæ non esse affines. Et quum iurare paratus videretur, exceperat archiepiscopus, Verba, inquit, Cæsareæ maiestatis mihi pro iuramento sunt. Conuersus inde in abbatem Imperator, quòd & ille principes haberet non paucos pro illo, si ad arma veniretur, pugnaturos, dixit: Hodie, ne maior nobis turba hunc diem festum obscuret, sine iuris tui præiudicio adhibenda est tibi pater breuis moræ patientia. Abbas cum rubore locum tenuit inferiorem: & coronatus est rex Henricus cum Regina. Erat autem annus octuagesimus quartus post mille centum. Væ tibi superbia, quæ in cælis nata, cum authore tuo ad inferna demergeris semper excrucianda.*

Moritur hoc anno *Otto Vvitelspachius* post triennem Bauariæ principatum. Kelhaimij natale fertur habuisse solum, vbi CCCXXXII *Otho* pater eius ab Imperatore Conrado cir-



cumsessus, *Othonem* hunc inter filios natu maximum obsidem dare coactus est. Kelhaimij toparchiã cum honore & titulo Palatinorum post fata, filijs reliquit. *Otho* inter primos *Ænobarbi* domesticos, adscitus ad Prætorij præfecturam, magnarum expe-

Sal. An. 1184. ditionum comes, & auctor *Friderico* fuit quod Magno Alexandro Parmenio. Eum Cęsar honore consanguinei persequebatur, quemadmodum & *Luitpoldus* Arnulphi Comitis filius, à quo Schirenses genus duxere duas filias habuit. Altera *Sophia* nomine *Poponi* Dynastæ Hennebergio; *Mathildis* altera *Rapotoni* nupsit *Craiburgio*.





cccxxxiii *Ludouicum*, quem ex *Agnete Halensi. Vasseburgia* susceperat, nondum Ephebis egressum, sub tutelam *Conradi* Archiep. Moguntini, & *Friderici* fratrum reposuit. Funus in sacra Schirensium æde nobilitarunt *Fridericus* & *Philippus* Ahenobarbi filij nobilium magna comitante caterua.

cccxxxiv Interim *Christiano* Moguntino in Italia extincto, *Conradus Vuitelspachius* Moguntinæ restituitur sedi, tanto populorum plausu, vt *Angelum Dei* canerent è Cœlo delapsum. Priusquam rediret Moguntiam, plurima bella gesserat; sed eo grauiori collisus cum *Ludouico Thuringio*, vterq; citatus est à Cęsare Erfordiam ad dicendam causã. Vbi cũ Senatus in aula spatiosa sed vetustate cariosa, & impari multitudini sustinendę haberetur, dissolutæ trabes in subiectam latrinam supra centum homines effudere. Periere in sordibus plurimi nobiles, inter quos *Henricus Schvuartzenburgius* homo ferox, bellorum cupidus, qui quoties deierabat, exitus sui præsagium ferre solebat in prouerbio. *Si* (inquit) *hoc fecero, mergar in latrina.* Cæsar ruinam anteuertens, ad fenestræ refugit cancellos, atque ex ijs pendulus vitam seruauit. Hoc anno in Veronensi Concilio dicuntur venisse legati à Rege Angliæ de *Henrico Leone* in integrum restituendo. Hanc legationem Anglo persuaserat *Philippus* Archiep. Colon., iam *Leonis* calamitate ad æquitatem victus & inclinatus. *Lucius* Pontifex in gratiam Regis, reconciliatoris partes suscepit, à *Frid.* tamen hoc vnum impetrauit, vt rediret, nulla restituendarum prouinciarum mentione: *Krantzius* verò vsque in annum 1186. reditum recitat *Leonis*, quod verius puto ob simultates quæ inter Papam, & Cæsarem gliscebant; Pontifice placandi Cæsarem tunc minime valido. cccxxxvi

DISSIDIVM INTER PAPAM ET IMPERATOREM De electione Archiep. Treuerensis. Anno 1185.

cccxxxv NOua dissensionis superuenit materia. Ecclesia vacauerat Treuerensis: ad quam canonicè à saniore parte electus *Volmarus*, ab *Rodulpho* (quem minor pars elegit) molestiam passus, sedem appellauit Apostolicam. *Rodulphus* ad Imperatorem, qui facile confugientem inuestiuit. *Volmarus* interim *Lucium* premebat Pontificem, vt *Rudolphum* ad dicendam causam euocaret. Noluit Imperator, vt in contumacia persisteret: sed missis cum eo quatuor viris vtriusque iuris peritissimis, vt legistæ pro Imperatore

Sal. An. 1189. per. & eius curibus allegarent, qui more maiorum, cũ in diuersa vota nutat electio, idoneum suffecerat; Canonistæ verò pro electo. Allegata sunt plurima in omnem partẽ. Sed ea fuit pertinacia, vt nullo fine facto *Rudolphus* ad Imper. rediret; timebaturq; ecclesia in pessimũ schisma relapsura. *Henricus* interim Rex Cõfluentię canonicos, qui Volmaro inhærebant, malè ex adolescentiæ feruore affecit: quo audito *Lucius Volmaro* confirmando propensior erat. Eum tamen detinebant crebræ inter se, & Cæsarem legationes, non semel minante Rege, si *Volmarus* sublimaretur, sacerdotij & imperij concordiam in facinus scandalosum euasuram. Hoc tempore alia simultas fatigauit *Henri-*
CCCXXXVII *cum* Regem, & *Philippum* Archiep. Colon. Mercatores quosdam de Duysborg per diœcesim transeuntes fecerat iste nudari, quia vectigalia non soluissent. Nudati apud Regem queruntur: ille misso nuncio sua iubet spoliatis reddi. Negat Archiep. sed iurefactum pronunciat. Interim missus nũcius redibat inanis: tertiò sub obtentu gratiæ præcepit adempta restitui. Tum Arch. malè temperans iram, exclamauit, *neminem posse duobus Domini seruire, ideò non benè duos regnare*. Resciuit Rex testimonio malignantiũ, vnde indignatus curiam indixit Arch. qui
CCCXXXVIII non venit. Indixit alteram, nec in eam venit. Quumq; tertiam Mog. collocaret, eò venit sed amicorum stipatus auxilio, vt vim non timeret. Dissimulauit Rex insolentiã, & singillatim vocatis nobilibus, qui cũ Arch. venerant, suasit Imperio sacramenta præstare. Illi negare non ausi, præstiterunt. Timuit tũ Arch., & submissis amicis, dato iuramento, quod indignationis verbum eruperit ex feruore animi, reconciliatus est, non sine tamen suspicione quod odio haberet Imp., quia nuper in Angliam, vbi erat *Henricus Leo* nauigasset. Pecunia tamen Regi loco muneris data abiens, curiam frequentare destitit, dolẽs quod tanta deuotione, & animæ discrimine, terreno seruisset imperio. Cœpit porro Coloniã vallis, turribusq; munire; propterea etiã diligentius obseruari, quasi noua moliretur.
CCCXXXIX *Frid.* verò ad lustrandum regnum Mediolano Cremam, Crema Placentiam, vltraq; progrediendo, populorũ iura cognouit. In Etruriam inde transgressus ciuitatibus omnibus præter Pisas, & Pistoriũ, quæ superiore bello cum Ecclesia senserant, totius agri iurisdi-

Frideric. Regnum lustrat.

ctionem ademit; ibiq; legatos iuris dicundo præposuit. Interim *Henricus* filius in Vrbeueti stabat obsidione, quia Vrbeuetani partẽ sequentes Ecclesiæ, Cæsareos cum suis familijs expulerant: Expulsi ad *Fridericum* confugerant orantes, reduceret quos sola nota Imperialis obsequij extruserat. Henrico porrò ex iussu patris exercitum Vrbeuetum ducente (in Vrbeuetanorum suppetias affuerant Perusini, Florentini, Lucenses, Eugubuni, Asisiates, Spoletani, Vmbri, & Marchiani) quorum auxilio, Henrici impigre sustinuerunt incursum. Quo tempore, dum Christiani more ferarum ad inuicem debachantur, *Saladinus* in Syria occasionem rei benè gerendæ nactus ex discordia nostrorum Principũ, CCCXL
rem Christianam ad nihilum ferè redegit. Nam *Balduinus IV.* Rex Hierosol. elephantiasi affectus morbo, cœlebs coactus viuere, rebus suis consulit, *Sybillam* sororem *Gulielmo* Montisferrati locando, sperans ex ea CCCXLI
affinitate *Gulielmũ* virum strenuum in omnem euentum sibi prœsto futurum. Genuit *Gulielmus* ex Sybilla puerum *Balduinum* nominatum, nec multo post moritur. *Gulielmo* viduam *Balduinus Guidoni Lusiniano* ex Pictonum gente in matrimonium dedit, ea conditione, vt postquã ipse vita excessisset, tutorio nomine eatenus regnum administraret, quoad *Balduinus* foret maturus Imperio. Verùm cum *Guido* nimis se superbè gereret, *Balduinus Raimundum* Tripolitanũ comitẽ tutorem surrogauit, *Guidone* deleto. Mortuo verò *Bald.* cũ à *Guidone* & *Sybilla* prohiberetur *Raimundus* tutelã gerere, imò paulò post pupillus decederet, & Guido Rex crearetur, ægrè tulit *Raim.* & vindictę causa inducias cũ Saladino pactus, ab officio discessit. Tũc *Saladinus* ferocior factus, omniũq; Christianorum meditatus ruinam, facile est consequutus. Tentantes verò Christianorum duces mature cladi occurrere imminenti, *Heraclium* Patriarchã Hierosf. virum moribus, virtutibusq; prœclarũ miserunt ad *Luciũ* Rom. Pont., dein ad reliquos Principes sup- CCCXLII
plementi causa habendi militem: qui cum Rom. Pont. alloquutus esset, tãtæ rei acceptis literis Angliam petijt ad *Henricum*, orando, obtestando, vt tandẽ aliquando pro re Christiana tuẽda, sicut iampridem vouisset, arma caperet, ab eo prœmium accepturus, qui temporalia rependit æternis. *Henricus* adhæc dicitur se excusasse ob domesticas, & externas

Hẽricus Vrbeuetum obsidet.

Sal. An. 1185. seditiones; idcirco pollicitus esse in militum stipendium pecuniam. Patriarcha subiunxit: *nihil agis Rex, non egemus pecunia, quam abunde multi suppeditant, sed Imperatore, qui bellum gerat militibus suis fortissimis, quales te habere, omnibus constat.* Tum *Henricus* regni curas obijciens, curauit blandis Patriarcham dimittere verbis. Ipse vero priusquam digrederetur, constanter est ita loquutus. *Ingratissimus es Princeps, quippe qui non modo, non vis operam nauare Deo Optimo Maximo, prò tot acceptis beneficijs, sed etiam verba das, qui te, mihi crede, meritò deseret. Et quia vt video, ista nequaquam libenter audis* (Rex enim subirascebatur) *non ea tamen silebo: quandoquidem nihil refert, an hic à te Christiano impio occidar, an in Syria à Sarracenis.* Cui Rex subitò respondit: *Si vna duntaxat lingua omnibus meis populis esset, haud dubiè talia mihi ea lingua non auderet proferre. Verum ais* (inquit Antistes) *cum sis charus nemini, nemo te commissorum commonefacit, quo malam semper viuas vitam, malamq; postremò mortem obeas.* Hisce curis oppressus *Lucius* Papa Veronæ moritur VII. Kal. Decembris. Iustis persolutis, Cardinales qui cum ipso erant, non audebant regredi, timentes super electione Pontificis ab Imperatore sibi violentiam inferri. Cum verò ab Archiepisc. Mediolanensi *Lamberto* Rauenam vsq; securè deducti fuissent, eum in Papam elegerunt; *Vrbanum III.* appellantes. Is *Lucij* exemplo, Romanorum odio ac tumultibus excitus, Veronæ sibi manendum putauit.

Audax responsũ ad Regẽ Anglorũ

CCCXLIII Papa Lucius obit.

NOVA DISSIDIA INTER VRBANVM PONT. ET FRID. IMP. An. 1186.

VRbanus *Turbanus* à Germanis dictus, quia intrepidus à *Friderico* reposceret Ecclesiæ iura, tria obiecerat Cæsari. I. Quod *Mathildis* violenter opprimeret patrimonium D. Petro relictum. II. quod in Episcoporum morte, eorum corraderet exuuias, vndè corrasæ ecclesiæ successoribus nudæ tradantur, qui ad rapinam quodammodò sollicitentur. III. Quod Abbatissarum plurimas congregationes in dispersionem dedisset correctionis prætextu, & vsurpatis stipendijs in locum amotarum nouas non substituisset. Simultatem vrgebat, quod *Volmarus* electus Treuirensis Antistes inuito Cæsare, fuerat à Papa consecratus; & inde aperta discordia Cæsarem & Pontificem ad inuicem armauit. Filius etiam Imperatoris à patre non longè diuersus, episcopum quendam ad se accersitum in Lombardia interrogauit, à quo Pontificalem inuestituram accepisset? cum à *Papa*, ille responderet; interrogauit eum iterum bis? respondit tandem episcopus, *Domine nihil de regalibus possideo, nec ministeriales, nec curtes regias habeo; idcirco de manu Domini Papæ parochiam, cui præsum, teneo.* Indignatus Rex præcepit seruis, vt eum pugnis cęderent, & in luto platearum conculcarent. Irascebatur *Fridericus* in *Bertoldum* Metensem nec forsam iniuria, quia non tam *Volmaro* adhæreret, quam venienti in suam diœcesim extra muros honoris causa occurrisset, & Imperatori ingratus, qui ab *Alexandro* Pontifice Bremensi sede exturbatum, ad se venientem miseratus excepit, per manum deducens, & à latere suo collocauit, nec vnquam abire permisit, donec tempore opportuno certa eum sede locaret: nunc autem *Bertoldus* aduersariorum eius se asillum erigeret. Propterea *Fridericus* eum de sede deturbat; qui ad Archiep. Coloniensem confugiens, & ab eo præbenda ad S. Apostolos donatus, Coloniæ permansit; vacante interim Sede Metensi, & Treuiren. quia *Rudolphus*, quem Imperator elegerat, temporalibus fruebatur; *Volmarus* verò à Pontifice consecratus, nec in spiritualibus, nec in temporalibus præualebat.

Frider. Metensi Episcopo iratus.

CCCXLIV

Iam igitur Longobardia reuersus, & considerans (sunt verba Arnoldi in Chron. Slau.) *obstinatum erga se animum Domini Papæ, clausit omnes vias alpium, & omnium circumquaq; regionum, vt nemo pro quolibet negotio adire posset sedem Apostolicam. Deinde conuocans Philippum Coloniensem, cœpit secum conferre de importunitate Domini Papæ, intelligens etiam ipsum fungi vice ipsius in causis decidendis, propterea magis ipsius animum explorare cupiebat, vel qualiter de eo sibi sentiendum esset, scire volebat. Apostolicus enim ipsi legationem Rom. Ecclesiæ, siue etiam primatum de suis suffraganeis dederat, vt, quia Imperator, vt dictum, vias Alpium conclusisset, ipse vice Apostolici singulorum* CCCXLV

causas

Sal. An. 1186. causas discuteret, ne propterea magis ab Ecclesia Dei iustitia deficeret. Exponente ergo Imperatore importunitatem Domini Apostolici & quærente ab Archiepiscopo, quam fiduciam
CCCXLVI de ipso eßet habiturus, ipse respondit: Domine, non est necesse, vt aliquid de me dubitationis habeatis: me enim semper pro iustitia stare velle sciatis. Sæpius enim probastis cor meum vobiscum: vnde etiam vobis constat, semper in me fiducialiter agendum. Veruntamen vt omnium Episcoporum ore loquar, si paulo mitius nobiscum agere velletis, & per libertatem imperialem leuigare onus nobis impositum, tanto deuotiores quanto expeditiores in omnibus ad omnia vobis essemus. Nunc autem videtur nobis, quod quibusdam pensis, etsi non iniustè, indecenter tamen grauati simus. Vnde etiam videtur Domino Apostolico, quod iustam contra vos causam proponat, quod mortuis Episcopis confiscantur Ecclesiæ, ita vt ablatis omnibus mobilibus & stipendijs præsentis anni, Episcopus subintrans omnia exinanita & euacuata inueniat. Si ergo iustitiæ obtentu, & nostri seruitij intuitu, per imperialem clementiam super hoc nobis peperceritis, mediatores iustitiæ inter vos & Dominum Papam humiliter erimus. Sin autem à veritatis via recedere nequaquam poterimus. Ad hæc Imperator ita respondit: In veritate compertum habemus, quòd prædeceßores nostri antiqui Imperatores, hoc iuris habuerunt, vt defunctis Episcopis inuestituram pontificalem sine alicuius præiudicio probatis personis liberrimè locauerint. Sed quia hoc ipsorum voluntate mutatum inuenimus, ratum habemus. Hanc verò minima scintillam iuris nostri quam inuenimus, nequaquam mutari permittimus. Sufficiat vobis iustitia vestra quam inuenistis, quod permittitur vobis electio Episcoporum, quam vos canonicè fieri dicitis. Sciatis tamen, quia dum pro voluntate Imperatoris ista dispensarentur, plures iusti sunt inuenti sacerdotes, quàm hoc tempore, dum per electionem intronizantur. Ipsi enim secundum vitæ meritum sacerdotes inuestiebant, nunc autem per electionem non secundum Deum sed secundum fauorem eliguntur. His dictis Imperator animum Archiepiscopi cum Apostolico sentire intellexit, cui dixit: Quandoquidem audio vos mecum non sentire, nolo vt ad curiam, quæ in Geilenhusen celebranda est, veniatis, vbi Episcoporum erit conuentus. Cui Archiepiscopus respondit: Fiat iuxta placitum vestrum.

Exinde ergo curiam generalem edixit in Geilenhusen, vbi conuenit multitudo Episcoporum & Principum. Et procedens in concionem, sic omnibus locutus est: Rogamus vos summos sacerdotes & Episcopos & Principes, quorum corda iustitia possidet, vt animaduertatis, quæ dico. Compertum fortè habetis, quantis aduersitatibus impetar à Domino Papa: in quo aūt gratiam ipsius diminuerim, ignoro. Vnum mihi constat, quod nunquā animum eius exacerbare studui, nec aliquando contra eius præceptum vel voluntatem aliquid feci. Nihil etiam ab ipso contra ius indecenter exegi. In quibus autem ipse me arguere habuit, non irascendo vel contradicendo, sed obœdiendo, & rationem reddendo, decenter ad omnia respondi. Et quoniam in omnibus his innocentia mea mecum est, idcirco non conturbor, sed si placuerit Domino Papæ, me filium habere dilectum & subiectū, ego eum pro honore & reuerentia sanctæ Apostolicæ sedis patrem habeo dilectum & reuerendum. Si autem ad deiectionem meam, non dico iniustè, sed ineptè aliqua molitus fuerit, spero quòd diuina fauente clementia, vestro similiter etiam adiutus consilio & auxilio, intrepidus ei ad omnia respondeam. Hæc pro parte mea dixerim. Pro parte autem vestra quid sit faciendum, diligenter pensandum est. Dicit enim Dominus Papa, iniustum eße, aliquam laicam personam decimas possidere, quas manifestè Dominus his, qui altari deseruiunt, deputauerit: quod sicut de scripturis habet auctoritatem, ita eadem auctoritate euacuare contendit. Scimus autem decimas & oblationes à Deo sacerdotibus & Leuitis primitus deputatas. Sed cum tempore Christianitatis ab aduersarijs infestarentur ecclesiæ, easdem decimas præpotentes, & nobiles viri ab ecclesijs in beneficio stabili acceperunt, vt ipsi defensores ecclesiarum fierent, quæ per se obtinere non valerent. Affirmat etiam iniustum esse, quod aliquis in prædijs seu hominibus ecclesiarum aduocatiam sibi vsurpet, aut sicut ecclesiæ de libera voluntate siue donatione Imperatorum vel Principum fundatæ CCCXLVII sunt, ita res ecclesiasticæ à Prælatis tantùm liberè dispensentur. Et quamuis hæc pro Prælatis esse videantur, non tamen credo, quòd ita facilè mutari possint, quæ ex longa antiquita-

Sal. An. 1186. *quitate vſus in cõſuetudinem vertit, imo ipſa conſuetudo à progenie in progeniem deſcendẽs, quaſi iuſta traditione roborauit. Hæc de parte veſtra dicta ſufficiant. Quæro autem à vobis, rectores eccleſiarũ, quid inter iſta de vobis mihi ſentiendum ſit, quid timẽdum, quidve vel quantum de veſtra fidelitate præſumendum. Sed quia à Domino iubemur reddere quæ ſunt Dei, Deo, & quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; ſic rogo, Domino Papæ in vice Chriſti debitam perſoluatis obœdientiam, vt in parte altera à Deo conſtitutam non negligatis iuſtitiam. Ad hæc verba ſurgens Dominus Moguntinus Conradus, accepta opportunitate ſic locutus eſt: Domine, rogamus ſerenitatem veſtram, vt paululum verba noſtra attendatis. Caſus iſte, in quo laborare videmur, grauis eſt, nec noſtrum inter vos tantas componere lites. Quia ſicut paulo ſuperius dixiſtis, ex vna parte tenemur reddere Deo, quæ Dei ſunt, ex altera parte quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. Domino enim Papæ vt patri ſpirituali, qui ſupra omnes eſt, iuſtum eſt ad omnia promtiſſime obœdire, vobis autem, quem Deus Principem & Imperatorem Romani Orbis exaltauit, cui hominium, à quo & temporalia poſſidemus, ad aſſequendas omnes iuſtitias veſtras iure tenemur aſſiſtere. Nunc ergo ſine præiudicio melioris conſilij, ſi placet, ſcribatur Domino Papæ, ex perſona Epiſcoporum, in quibus commoueatur, vt ea, quæ ad pacem ſunt, vobiſcum ſentiat, & iuſtitiam vobis in his, quæ iuſtè ab eo exiguntur, faciat. Placuit Imperatori & omnibus Epiſcopis, quod dixerat. Et ad voluntatem Imperatoris ſcripta eſt epiſtola, ſignata bullis Epiſcoporum omnium, & perlata ad*
CCCXLVIII *Dominum Papam. Qui cùm legiſſet epiſtolam, obſtupuit de immutatione Epiſcoporum: quia ipſe cauſam pro eis videbatur ſumſiſſe, ipſi verò de cauſa cecidiſſe. Nec minus tamen in propoſito ſuo perſtitit, & veniens Veronam, Imperatorem legitimè citatum pro capitulis ſuprà ſcriptis excommunicare decreuit. Ad quem accedentes Veronenſes, dixerunt: Pater, ſerui & amici Domini Imperatoris ſumus: rogamus ſanctitatem veſtram, vt cum in ciuitate noſtra, nobis præſentibus, non excommunicetis, ſed hanc ſententiam reſpectu noſtri ſeruitij differatis. Qui faciens iuxta petitionem eorum, diſceſſit: & cum in proximo eum excommunicare vellit, morte præuentus, ſententiam diſtulit, ſicque Imperator maledictionis iaculum euaſit.*

Celebrantur hoc anno nuptiæ inter Henricum Friderici filium & Conſtantiam *Rogerij* quondam Regis Siculorum filiam. Hãc *Gulielmus* poſtquam ipſe de filijs ex vxore *Ioanna* ſuſcipiendis deſperauit, filiam *Rogerij* aui ſui, quæ, ſine prole moriente *Gulielmo*, ſecum regni ſucceſſionem ferebat, *Henrico* tradidit *Friderici* filio. Magno itaque comitatu in Lombardiam adductam *Fridericus* Mediolani excepit, ac ſexto Kalen. Feb. ſplendiſſimo apparatu ſponſalia in hortis S. Ambroſij celebrauit. Sponſalibus Henrici honeſtandis cum omnibus è Lombardiæ ciuitatibus legati adeſſent, Cremonenſes non affuere. Quod adeò *Friderico* diſplicuit, vt in odium Cremonenſium Cremam oppidum iuſſerit reparari. Impedire opus conantes Cremonenſes, Mediolanenſium *Carrocio* educto Placentinorum, Brixianorum, & Bononienſium fretus copijs, ita feruidè adortus, vt mœnijs vrbis diſiectis, multos eorum captiuos abduxerit, & ad pacem petendam coegerit, & impetrauerint. Crema ipſa foſſis & vallis intra tres menſes munita *Frixorium* inde eſt Cremonenſium appellata. Non abſimili eſt agitatus diſcrimine *Philippus* Archiep. Colonienſis, vocatus ad nuptias, vt veteris ſuſpicionis notam aboleret, nil prætermiſit, quod regia poſſet decorare ſponſalia. Magno itaque pergens comitatu in nuncium *Conradi* Moguntini offendit, à quo Domini mandato monitus, vt ſibi proſpiceret, numquam, ſi procederet, Coloniam reuiſurus. Id dolo nè, an animo fecerit, incertum. Secum tamen Colonienſis reputans periculum ſuum, non contempſit monitorem: ſed morbo ſimulato iter vertit, qui abſentiam excuſaret; vnde in eum excreuit ſuſpicio. Cremonenſibus poſtea in gratiam receptis captiui redditi, ius cudendi monetam indultum: filiam poſtea nuptum tradidiſſe *Gulielmo* Marchioni Montisferrati ſcribunt nonnulli; alij negant, quia ei nupſerat *Sibylla* filia *Balduini* Regis Hieruſalem. His actis in Germaniam abijt, *Henrico* filio Italia commiſſa. Is Mediolanenſibus ius Prætoris conceſſit, qui *Comes* eſſet, & ius vitæ neciſque haberet. Primus, qui honorem ſubijt, obliterato titulo Vicecomitum, *Vbertus* fuit ex familia Vicecomitum.

CCCXLIX *Nuptiæ inter Conſtan. tiam & Henricũ.*

CCCL *Crema reædificatur.*

CCCLI *Philipp. Colon. cõtumacia.*

CCCLII

Ipſa

Sal. An. 1186. CCCLIII Ipsa Saxonia hisce diebus non sine dissidio. Comes *Adolfus* castrum reædificauerat ad ostium Trauenæ, quod exustum fuerat, Cæsare obsidente Lubekam. Locum tamen mutauerat: quia cum prius in aqua fuisset, ipse super littus maris ad introitum Trauenæ erexit, vt facilius intrantes piratę obrui possent. Propterea telonium petebat, ciues negabant. Ille antiquam Ducis adducebat consuetudinem; isti priuilegium afferebant personæ indultum, & iam antiquatum. Hinc non leuis controuersia, cum *Adolfus* ciuium prædia, pascua vsurparet, & pignoris loco teneret. Ciues verò sæpius ad Imperatorem questi, cum nihil proficerent; tandem Imperiali decreto solutis trecentis marchis argenti ciues immunitatē telonij sunt cōsequuti; & ducētis pro pascuis & Syluis, exceptis his, quæ ad Monachorum stipendia in Reineuelde fuerant deputata.

Eodem tempore *Fridericus* secundò geniti sui, cogitans celebrare nuptias, quas cōtraxerat cum sorore *Kanuti* Danorū Regis, Legatos misit vt dotem exigerent, priusquam celebrarentur nuptiæ. Egrè tulit Danus, dotis ante peractas nuptias expetitionem: Vnde soluere recusauit. Hoc intelligens Imperator sororem illi suam, quo illam acceperat apparatu, remisit; vnde attrocissima bella, & prouinciarum incendia; nam omnem terram Vvagrionum, Holsatorum, Stormatiorum, Polaborum, vsque ad Albim sui iuris dicens, per Vandalos, quos sibi astrinxit, crebris incursionibus vastauit. Eisdem causis mater Regis, quæ *Ludouico* prouinciali Thuringiæ, post Regem *Vvaldemarum* nupta erat, repudiata, ad terram suæ natiuitatis reuertitur, non vna, vt querebatur, onerata iniuria. CCCLIV *Danorū & Frid. simultas.*

FRIDERICVS IN SALADINVM MOVET. Anno 1187.

CCCLV *Christianorum clades.* ITaliam moderante *Henrico Friderici* filio, & in gratiam Mediolanensium, arma gerente in Comitem Sabaudiæ, quæ aduersus Sarracenorum rabiem fas erat educere, *Vrbanus* Pontifex ad Venetos descendit, vt Ducem primo Vere cum classe in Orientem impelleret. Cumque Ferrariæ esset, en tristis ab Oriente nuncius referens post Tiberiadem à *Saladino* captam, exercitum Christianum, qui frequens ad sarcienda damna concurrerat, ineunte Iulio concisum, milites Templi, & Hospitalis insigni probata virtute sua deletos. Inde *Saladinum* Ptolemaidem cum alijs vrbibus, ac exeunte Septembri vrbem ipsam Sanctam Hierusalem occupasse; Crucem Domini in manus impiorum cecidisse, ac *Vidonem* *Lusignanum* Regem in custodiam coniectum. Hoc nuntio accepto, tantum doloris *Vrbanus* hausit, vt sustinere non potuerit, ac Ferrariæ XIV. Kal. Nouemb. mortem obierit. Ei successit *Gregorius VIII.*, qui Pontificalia insignia vno duntaxat mense, & viginti septem diebus retinuit. Breui isto tempore multa pro subleuandis Christianis Orientalibus egit. Epistolam dedit ad omnes Occidentis principes ad eorum poscendam opem: in quinquennium indixit ferię sextæ seuerum ieiunium, qua Numen placaretur: iussit ferijs quartis, & Sabbato à carnibus abstineri: addidit secundam feriam, quà tum ipse, tum Cardinales eorumque domestici quadragesimalibus duntaxat cibis vterentur, lege tam rigida, vt nemini liceret eam violare citra grauem causam. Eius instinctu sacer purpuratorum Senatus se in commune deuinxit ad abdicandas lautitias, curamque rei faciendæ, vtquè omnes sacri belli insignia susciperent quo magis alios incitarent: vbique munera omnia & largitiones interdixerunt, imò & equitationem, quamdiu terra sancta pedibus Infidelium tereretur. Nec multo post, vt Pisanos cum Ianuensibus iungeret, Pisas contendit. Vbi morbo & ipse intempestiuè oppressus, XVII. Kal. Ian. obijt, & *Clemēs III.* subrogatur. Hoc anno *Conradus* Marchio Montisferrati in Syriam voti causa profectus, cum Ptolemaidem & Hierosolymam occupatas ab hostibus inueniret, Tyrum inijt, aduersus hostes defendere; & insignem Sarracenorum captiuum factum, pro patris redemptione, qui maximo superiore bello captus fuerat, permutauit. Hierosolymitana calamitas, ac pia optimi Pontificis ad suscipiendam Crucem hortatio cum alios Occidentis Principes, tum in primis ipsum, vt decuit *Fridericum* Imperatorem commouit. Annus Octuagesimus octauus consumptus est in adornanda Asiatica expeditione, cui

Vrbani mors.

CCCLVI *Gregor. VIII. creatur.*

Gesta pro Terra Sancta.

CCCLVII *Gregor. VIII. obitus.*

CCCLVIII

Frideric. Crucem suscipit.

Sal. An. 1187. cui præter *Ænobarbum* dedere nomen, eius filius *Fridericus* Dux Sueuiæ, *Theopoldus* Batauensis, Ratisbonensis, Herbipolensis, Tarantasius, Vesontionensis, Monasteriensis, Basileensis, Tullensis, Osnabrugensis, Misnensis, Episcopi. *Florentius III.* Comes Hollandiæ: *Vuilhelmus* etiam *Florentij* Iunior filius, patrem summopere prohibentem prædicta via sequitur, qui ad terram sanctam veniens per Imperatorem vix patri reconciliatur. *Bertholdus* Andecensis Dux Meraniæ, *Hermannus* Badensis, *Otho* Burgundiæ, *Bertholdus* Laringiæ, *Adalbertus* Habsburgi, *Henricus* Salmæ, *Gosbertus* Asperimontis, *Robertus* Nassouiæ, *Adolfus* Holsatiæ, duo *Henrici* Dietzij Dynastæ.

CCCLIX Ne per absentiam Cæsaris *Henricus Leo* res nouas moliretur, Goslariæ iussus adesse, & è tribus conditionibus à Cæsare præfixis, *vt vel lubens pateretur dignitatem, quam repetebat, imminui: vel in Palestina Cæsari militaret: vel vt triennio patria careret*, vnam eligere. Postremam cœteris prætulit, rursumque in Angliam iuit exulatum: vnde tamen adnitentibus Angliæ & Daniæ Regibus, redijt in Germaniam. Subinde missus à Cæsare *Conradus Vvitelspachius* ad *Belam*
CCCLX *III.* Hungariæ Regem, quo cum itineris, fori escarij, viarum muniendarum, pabulationis rationem iniret: Iuit, & propensum Regem inuenit. Profligatis *Ladislai* partibus, susceperat *Bela* Hungarici Regni habenas, inter pacificos Patriæ patres, nulli secundus; inter propugnatores, omnium æmulus; inter iustos, nemini iniustus: Sacræ expeditionis gratia, suadente Pontifice arma quæ gerebat in Venetos, posuit, & pactis inducijs, bellicosus simul & pacificus, Christi iuuit militem ea fide, quà Regem decet catholicum. Episcopus Monasteriensis, *Rupertus Nassouius*, & *Henricus Iunior* Comes Dietzius oratores de pace ad *Isaacium Angelum* lecti, nil præter Argolicas fraudes, & carcerem, obsidum specioso nomine, donec Cæsar adueniret, impetrarunt. Feciales quoque ad *Saladinum* missi cum litteris, qui bellum indicerent, ni ablata restitueret. Epistolæ autem hæc fuit sententia.

Fridericus Romanorum Imperator semper
CCCLXI *Augustus, & hostium Imperij magnificus triumphator, Saladino præsidi Sarracenorum quondam illustri, exemplo Pharaonis fugere Israelem.*

DEuotionis tuæ literas multis retro temporibus ad nos destinatas super arduis negotijs, tibi quidem, si fides verbis suffuisset, profuturis (prout maiestatis nostræ decuit magnificentiam) suscepimus, & epistolarum nostrarum alloquijs magnificentiæ tuæ consulere dignum duximus. Nunc vero quia Terram sanctam profanasti, cui æterni Regis imperamus imperio: in tanti sceleris præsumptuosam & plectibilem ac ausibilem audaciam debita animaduersione decernere, Imperialis officij solicitudo nos admonet. Quamobrem, nisi occupatam terram Iudææ, Samariæ, & Palæstinorum ante omnia restituas, adiuncta satisfactione sacris constitutionibus pro tam nefarijs excessibus taxata, ne minime legitimum videamur quærere bellum, à capite Kalendarum Nouembrium, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo centesimo octogesimooctauo, reuoluto anni spacio, terminum tibi præfigimus ad experiendam belli fortunam in campo Taneos in virtute viuificæ Crucis, & in nomine veri Ioseph. Vix enim credere possumus hoc te latere, quod scriptis veterum, & historijs antiquis nostri temporis factum redolet. Numquid scire dissimulas ambas Æthiopias, Mauritaniam, Persiam, Syriam, Parthiam, vbi Marci Crassi nostri Dictatoris fata sunt præmaturata, Iudæam, Samariam maritimam, Arabiam, Chaldæam, ipsam quoque Ægyptum, vbi, proh dolor, ciuis Romanus Antonius vir insigni virtute præditus citra nitorem temperantiæ, & secus quam decebat militem, à tanto culmine rerum emissum, minus sobrijs Cleopatræ inseruiebat amoribus? Numquid etiam scire dissimulas, Armeniam, & innumerabiles alias terras nostræ ditioni subiectas?

Norunt hæc Reges, quorum cruore gladij Romani sunt crebrius inebriati, & tu quidem in ipsa rerum experientia, Deo auctore, intelliges, quid nostræ victrices aquilæ, quid cohortes diuersarum nationum, quid furor Teutonicus, etiam in pace arma capessens, quid caput indomitum regni, quid iuuentus, quæ numquam fugam nouit, quid procerus Bauarius, quid Suauus astutus, quid Francia circumspecta, quid Anglia prouida, & ingeniosa: quid Albania, quid Cymbria, quid in gladio ludens Saxonia, quid Turingia

Sal. An. 1187. gia quid Vuestphalia, quid agilis Brabantia, quid nescia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia, quid Alpini salices, quid Frisonia in armento præuolans, quid Reemia vltro mori gaudens, quid Boemia suis feris ferior, quid Austria, quid Frisia, quid Rutonia, quid partes Illyricæ, quid Lombardia, quid Tuscia, quid Ammonitana Narsia, quid Venetus pirata, quid Pisanus nauclerus: denique quid dextera nostra, quam senio arguis effœtam, quam gladios vibrare didicit dies illa plena reuerentiæ & iucunditatis triumpho Christi præfixa te docebit.

Saladini Responsum.

CCCLXII Illi Regi sincero amico, magno, excelso Friderico Regi Alemanniæ in nomine Dei miserentis, per gratiam Dei vnius potentis, exuperantis, victoris perennis, cuius non est finis.

Gratias ei agimus perennes, cuius gratia est super omnem mundum; deprecamur eum, vt infundat orationem suam super prophetas suos, & maximè super instructorem nostrum, nuntium suum Mahumet prophetam, quem misit pro correctione rectæ legis, quam faciet apparere super cunctas leges. Notum facimus Regi sincero, potenti, magno, amico, amicabili Regi Alemanniæ, quòd homo quidam Henricus nomine, venit ad nos, dicens, se esse Nuncium vestrum, & detulit nobis quamdam chartam, quam esse dixit vestram. Nos legi fecimus chartam, & audiuimus eum viua voce loquentem, & verbis, quæ ore dixit, verbis respondimus, & hoc est responsum chartæ. Quod computatis qui vobiscum concordant, veniendi super nos, & nominatis, & dicitis: Rex talis terræ, & Rex alterius terræ, & Comes talis, & talis: & tales Archiepiscopi, & Marchiones, & milites: sed si nos vellemus dinumerare eos, qui sunt in nostro seruitio, & qui sunt intendentes nostro præcepto, & prompti nostro sermoni, & qui dimicarent coram nostris manibus: non possent in scriptum redigi. Et si Christianorum computatis nomina, Sarracenorum sunt plura & abundantiora, quàm Christianorum: & si inter vos & eos, quos nominastis Christianos, mare est, inter Sarracenos, qui non possunt æstimari, non est inter eos & nos mare, vel vllum impedimentum veniendi ad nos. Et nobiscum habentur Bedeuuini, quos si opponeremus inimicis nostris, sufficerent. Habemus & Turkemannos, quos si effunderemus super inimicos nostros, destruerent eos. Habemus rusticos, qui dimicarent strenuè, si iuberemus, contra gentes, quæ venturæ sunt super terram nostram, & ditarentur de eis, & exterminarent eas. Habemus Soldanos bellicosos, per quos terram apertam habemus, & aquisitam, & expugnatos inimicos, & ij, & omnes Reges Paganissimi non tardabunt, cum eos submonuerimus, & vocauerimus. Et vos cum fueritis congregati, sicut charta vestra dicit, & ducetis multitudinem vestram, vt narrat Nuntius vester, obuiabimus vobis per potentiam Dei, & obtinebimus terras fortitudine Dei. Nam si veneritis, cum toto posse vestro venietis, & præsentes eritis cum omni gente vestra. Et scimus, quòd nullus remanebit in terra vestra, qui se defendere possit, vel terram tueri, & quando Deus victoriam nobis sua fortitudine donauerit, nihil amplius erit, quàm vt terras vestras liberè capiamus fortitudine sua, & voluntate. Adunatio enim legis Christianorum bis venit super nos in Babylone, vna vice apud Damiatam, & altera apud Alexandriam; & nostis, qualiter Christiani vtraque vice redierint, & ad qualem exitum venerint. Et Deus adunauit nobis regiones affluentiùs, & adunauit eos longè latèque sub potestate nostra, Babyloniam cum pertinentijs suis, terram Damasci, & Maritimam, Hierusalem, terram Gethsuræ, & castella eius, terram Roasiæ cum pertinentijs, regionem Indiæ cum pertinentijs. Et per gratiam Dei hoc totum est in manibus nostris, & residuum Regum Sarracenorum nostro est imperio subiectum. Nam si mandaremus Excellentissimis Regibus Sarracenorum, non retraherent se à nobis. Et si submoneremus Calypham de Baldac, quem Deus saluet, de sede excelsi imperij sui exurgeret, & veniret in auxilium excellentiæ nostræ. Et nos per virtutem Dei obtinuimus Hierusalem, & terras eius; & remanent adhuc in manibus Christianorum tres ciuitates, Tyrus, Tripolis, & Antiochia: & de his non est aliud, nisi vt capiantur. Attamen si bellum vultis, & si Deus voluerit, vt fit per voluntatem suam, & quod totam terram Christianorum aquiramus, obuiabimus, sicut scriptum est in charta vestra. Verum si nos de bono pacis requisiueritis, mandabitis procuratoribus isto-

Sal. An. 1187. *rum trium locorum prædictorum, vt ea nobis sine contradictione resignent, & vobis sanctam Crucem reddemus, & liberabimus omnes captiuos Christianos, qui sunt in tota terra nostra, & permittemus vobis ad Sepulchrum vnum sacerdotem, & reddemus Abbatias, quæ solebant esse in tempore Paganismi, & bonum eius faciemus, & permittemus venire peregrinos in tota vita nostra, & habebimus vobiscum pacem. Charta hæc scripta fuit anno aduentus prophetæ nostri Mahumet quingentesimo octuagesimoquarto, gratia Dei solius.*

Accepta itaque cruce de manu *Henrici*
CCCLXIII Albanensis Episcopi Cardinalis, cum se prudenter prius Deo, ac *Clementi* eius Vicario reconciliasset *Fridericus*, copijs, IX.
Venetorũ gloria. Kal. April. ad Ratisbonam lustratis, iter ingreditur; Cum paulò post sequerentur *Philippus* Gallorum, & *Richardus* Britannorum Reges; *Otho* Belgarum Dux; Veneti cum Pisanis ex Adriatico sinu primi soluentes, ante cœterorum aduentum, Ptolemaidem à *Saladino* occupatam oppugnarunt. Castra itaque *Fridericus* per Hungariam pacatè mouens in Illyricum venit, inde
Sal. An. 1190. in Lycaoniam. Multæ in via pugnæ ad declinandas Græcorum insidias. Transmisso Hellesponto, leuiora commissa sunt prælia, donec Laodiceam ventum est, vbi omni hu-
CCCLXIV manitatis genere exercitus est recreatus.
Frideric. filius Friderici vulneratus. Vulnus in itinere *Fridericus* Cæsaris filius honestum in mala, excusso dente, pugnans accepit. Explicata acie, Nonis Maij, ad Philomelium prosperè dimicatum: cæsa hostium sena millia, vrbs capta, direpta, incensa. Pari fato; cum *Melichus Saladini* filius, Soldani gener, *Friderico* mandasset, *si per terram meam vis securum habere transitum, pro quolibet milite solue mihi aureum Byzantinum. Si non feceris, crastina die te, & tuos gladio interficiam.* Cui Imperator respondit. *Inauditum quidem, quod Romanorum Imperator vlli mortalium tributa soluat; solitus exigere, non soluere. Verum quia viribus exhausti sumus, vt cum paucis quiete vitam nostram tendamus, vnum de-*
Christianorum victoriæ. *narium, qui Manlat* dicitur, voluntariè persoluam. Et protinus aduocato concilio, quid ageretur, *Fridericus* exposuit. Illi autem vno ore responderunt; *Bona quidem, & vt decet Imperialem maiestatem respondistis tyranno.* Placuit Imperatori virorum constantia. Et lucescente aurora, acie ordinata filius eius Dux Sueuiæ in fronte cum robustissimis constituitur, ipse cum reliquis hostes, qui à tergo insistebant, percussurus. Trecenta armatorum millia hostis obiecerat, qui omnes vel cæsi vel saucij. Fugato hoste, vi portas ciuitatis irrumpentes Christiani, omnes qui in ciuitate erant, percusserunt in ore gladij. Nostrorum *Fauet S. Gregor.* aciem visus est D. Gregorius in vota vocatus, cum candidata legione prætexere. Castris per loca siticulosa, ad Iconium *Noua victoria.* traductis, grauiter onerati milites, propugnarunt denuo XVI. Kalen. Iunij, ac triumphos egerunt. Occubuere è Barbaris innumeri, ingens collecta præda, præteritorum præmium, spes futurorum. Expugnatum Iconium: Calicdami Soldanus pulsus in arcem, precibus pacem *Frider. I. mors.* obtinuit.

Cæsarem hactenus inuictum, mors in CCCLXV
Armenia deuicit IV. Idus Iunij, casu improuiso, & piæ militiæ acerbissimo, qui eum fluminis, siue Serræ, siue Farfaris, siue Saletij, siue Cydni, (scriptores nutant in incerto) lauantem, vel traijcientem, vorticibus haustum extinxit. Aliqui Seleuciæ, veneno, alij inopinata morte, nulla fluminis mentione, abreptum putant. Alij memorant ab estu diei & laboris, quum arma posuisse, & vestes, amnem in superficie à Sole tepidum, sed in imo frigidissimum, quum tetigisset Imperator, obriguisse subita mutatione membra, & quod Alexandro obtigisse ferunt, penè emortuum in manibus Imperatorem. Tum verò subitò aquis extractum respirasse CCCLXVI
paulum, dicentem *Benedictus Deus, qui me per aquam regenerauit: si per aquàm me de mundo vocat, queri non possum.* Et paulò post quum æthera suspexisset, dicens, *O Domine Iesu suscipe spiritum meum*, placidè obdormiuit in Domino. Sic in ipso victoriarum cursu heros præstantissimus perijt, humanæ fragilitatis relinquens exemplum. Annum agebat LXIX.: & quia nihil famà velocius, ad Gentiles obsessos in Accaron mors eius velociùs peruolauit, vt ferè hanc prius quàm Christiani scirent. Corpus eius exenteratum, ob longitudinem itineris sale diligenter confricatum,

Sal. An. 1190. catum, & gestatorio impositum, luctuoso agmine Antiochiam delatum est, & in basilica B. Petri in introitu chori tumulatum. In eadem Antiochia *Florentius* Hol-



CCCLVII landiæ Comes, non multò post languore correptus, obit. Vir, in quo totius honestatis & probitatis forma se aptauerat. Cuius filium *Vvilhelmum* Dux Sueuiæ in obsequium suum assumpsit, tum ob patris memoriam, tum propter iuuenis mores acceptabiles. Hìc demum sæua in milite exorta lues, tot est grassata funeribus, vt superextantes mortuis sepeliendis non sufficerent. *Fridericus* Cæsaris filius, dum copiarum reliquias obsidendæ admouet Ptolemaidæ, morbo petitus succubuit, quia voluit, voluit, quia debuit. Medicis namque ad prorogandam vitam, Veneris vsum suadentibus, Christianè respondit *malle se mori, quàm fœdari*. Ænobarbi casus inconsolabili mœrore totum Christianorum gregem affecit, vt ex epistola *Petri Blesensis*.

Epistola Petri Blesensis. *Rumor terribilis, & horribilis, & nefandus nostris & aliorum auribus nuper inculcatus, omni bicipiti gladio penetrantior nostri cordis vitalia sic acerbè, sic medullitus, sic lethaliter sauciauit, quòd vix speratur antidotum, vix restat viuendi fiducia, vix spes aliqua subsistendi. Audiuimus enim, & in ipso penè auditu defecimus præ dolore, quòd illa Imperij columna immobilis & regni Apuliæ stabile firmamentum, ille Lucifer matutinus omni micanti stella micantior, ille, inquam, ingens chrisolythus omni iaspide & lapide pretiosior, Fridericus videlicet noster serenissimus Imperator sui fati diem, proh dolor, clausit extremum. Ad cuius obitum vniuersis eius fidelibus, & præsertim regnicolis, qui suo præsidio defensante inconcussæ pacis quietè vigebant, quasi Sol & Luna, & vniuersa cæli luminaria tenebrescunt, dum illud lumen lucidissimum obturatur, quo vbilibet coruscante, hactenus nullius erroris vel horroris offendiculum timebatur. Heu quid agimus, ad quem confugimus, cuius præsidia præstolamur? Quis fiet amodò grande præsidium? Quis regnicolis mite leuamen? Quis gentis Apuliæ tuta defensio? Occubuit enim leo fortissimus, cuius facies inclyta, cuius præpotens dextera feroces terræ bestias deterrebat, & rebellium colla sibi subijciens vbique terrarum monstra placabat. Plangite igitur regni fideles tanti Principis præsidio destituti, vlulate iuuenes, plorate senes, nuptæ ac virgines cum ephebis. Nam vitæ vestræ dux & regimen, vita & salus, lux & defensio, tutela & virtus, anchora spei, refugium & auxilium, heu mortis imperio subiugatur. Heu, heu, importunæ mortis proteruitas effrænata, & effrænis præsumptio sororum triplicium vitæ hominum fila trahentium, quæ sumptis à parcendo vocabulis suis nominibus antiphrasticè ponuntur, cur saltem in tanto Principe vera sibi nomina non adsciscunt, vt illius capitis saluti præessent, quod mille damnandis capitibus iam pepercit? O mortalium miranda conditio, &, si fas est dicere, conditio deploranda, dum mortis imperio curuantur imperia, & eius iugo colla nobilium subiugantur, quorum dominio pauperum ac diuitum, debilium & potentium capita supponuntur. Hoc tamen diuina creditur prouidentia definitum, vt sicut est similis cunctorum nascendi conditio, ita similis finis*

Sal. An. 1190. *& interritus vniuersis & singulis subsequatur. Quia igitur de tanto, & de tam irrecuperabili damno ferè inconsolabiliter est dolendum: multorum mentes ita sunt in dubio positæ, quod incertum est eis de facto guerrarum & pacis quid fieri debeat in futurum, cùm Domini Imperatoris hæredibus existat non impotens aduersator, qui totis, vt creditur, viribus nititur contra eos mala malis quotidie, si præualet, cumulare. Hinc est, quòd dilectionem vestram, de qua plenè confidimus, exoramus, quatenus vos, ad cuius notitiam curiæ secreta perueniunt, & aliquorum consilia reuelantur, si quid potestis conijcere de futuris, quod iucundum esse debeat, aut damnosũ, nobis vestris literis enodetis, vt iuxta quod nobis possibile fuerit, securiorem viam in dubijs eligamus. Nã iacula, quæ ab hostibus iaciuntur, si præuisa fuerint, minùs inferunt læsionis.*

Causam exquirenti obitus *Friderici* mo-
CCCLXVIII ralem? ad eam reuocat culpam *Neubrigensis*, quòd iniquissimo bello Romanam incesserit ecclesiam, & persecutor implacabilis fuerit Romanorum Pontificum. Tantum facinus Imperialibus cum non potuerit expiari delicijs, in deserta loca traducitur vt subitaneæ mortis casus dilueret, ne pęna plecteretur æterna. Ego verò ad triumphum reuoco, quod alij recensent opprobrium. Scelestissimum patrasse facinus, dum insequeretur Pontificem, nemo dubitat; at quòd de *Friderico* non homines, sed elementa triumphent iam septuagenario, dum inter fidei hostes, tutelam Christi gerebat, pietas est ex misericordiarum fonte surgens, quam sola assequitur Altitudo diuitiarum scientiæ Dei, cum seipsam intelligit. In obitu nam- CCCLXIX
que *Friderici*, cum anima eius tot sacrilegijs exultet polluta, & moriendo in aquis, renouetur vt aquila iuuentus eius; Religio suo viduata Rege, flagellis cæsa, denuò Turcarum rabie ducitur ad crucifigendum. Inuestigabiles cum sint viæ Domini, nec sit qui possit requirere, *Quid fecisti?* Laudemus Dominum; nec Christum Domini *Fridericum* damnemus.

Mortis causa.

INSCRIPTIO.

Pacis erã diues Fridericus Marte secũdus:
Sed posuit pacem Mars sine fine Meus.
Pacaui Cymbros: Guelphos parere coegi:
Ascaniæq; dedi Saxona regna Duci.
Insubres Domui, Cilicesque, Syrosque, Getasq;
Marteque composui regna Latina meo.
Quid moror? Europæ leges, Asiæque superbæ
Imposui: Lybiæ me timet omne solum.
Quem non mille acies possunt absumere ferro:
Armenius vitreo Ferreus amne rapit.
Nic. Reusnerus.

ALIA.

IRe lubet stagno, liquido insidiosa sepulchro
Mors latet; en vitreis se sibi prodit aquis
Mors vbinã? quæres: nõ vsquã nec tela, nec arcus
Arcus & arcutenẽs, si volet, amnis erit.
Balduinus Cabill.

ALIA.

INclyta Germaniæ Fridericus gloria gentis,
Ingenio duri Martis amante fuit.
Sedibus ac regno Guelphos eiecit auito,
Pingue Cheruscorum qui tenuere solum.
Saxonici pulsis quibus Electoris honores
Abstulit, Ascaniæ principibusq; dedit.
Quos tribus Augusti natos ab Othonibus, aiunt
Nobile Cæsarei sanguinis esse genus,
Eruit insubrium disiectam funditus vrbem,
Tempore quo summi præsulis hostis erat.
Remq; breui gestam signari carmine iussit:
Hic stetit Insubrium nobile gentis opus.
Mos antiquus erat, qui publica cõmoda pacis
Cæsare turbasset bella gerente foris,
Totius imperij reus inspectante senatu
Vt canis impositum corpore ferret onus.
Ergo quod Italicis dum concita gessit in oris
Bella, Palatinus mouerat arma domi:
Hunc licet inuitum detrectantemq; coegit
Inclyta per Nemetum mœnia ferre canem.
Imposuitq; duci nomen regale Bohemo,
Qui sua militiæ signa secutus erat.
Cuius in ambiguo sæui discrimine Martis
Sæpe fuit virtus, sæpè probata fides.
Cum Veneto gessit quo tempore bella senatus,
Procubuit summi Præsulis ante pedes:
Supplice delicti veniam quibus ore precatus
Oscula cum turpi fixa rubore dedit.
Terrarum dominum quid inani ludere fastu
Iuuit Pontificem, Roma superba, tuum?
Armeniæ vitam submersus in amne reliquit,
Fortia cum sæuis intulit arma Getis.

At

At nisi crudeli præuentus morte fuisset.
Imperij fines vltima Bactra forent,
Hostis &, Europæ qui nunc affectat habenas,
Vix Asiæ minima parte teneret humum.
Hoc stetit, hoc cecidit Respublica Cæsare Christi,
Quæ sine nunc vllo vindice lapsa iacet.

MONETAM, SIGNVM Friderici Symbol. *Qui nescit dissimulare, nescit imperare.* *Friderici I.* Vide in *pag. 6.*

LIB. XXII. CAPVT TERTIVM.

POTESTATVM DISTINCTIO.

1 *Nimrod symbol. confusionis, & tyrannidis. 2. hominum venator. 3. Cælo bellum indicit.*
4 Belum *Nimrodi Idolum,* Belzebub *cur dictus.*
4 *Imago hominum lapidea, prima.*
5 *Terminos suæ potestatis nemo egrediatur.*
6 *Pontifex iura principatus non vsurpet, nec Princeps Pontificatus.* 11. 12. 13. 30.
7 *Regum & Pontificum officia distincta.* 11. 12.
10 *Diuisio, & distinctio rerum.*
12 *Christus fugit Regnum terrenum.*
13 *Philistinorum consilium de arca quare inutile.*
16 *Potestatem distinctã Dij ipsi habent.* 31.
20 *Graue responsum* Epernonij *in Clericos vsurpantes officia aulica.*
21 *Vir indutus veste muliebri, quid?*
23 *Ezechielis currus figura regiminis.*
24 *Sola distinctione regnum euersum potest remitti.*
29 *Deus ipse terminos non confundit.*
32 *Fæmina Hebræa cur prohibita nubere extra tribum suam.*
33 *Musica ex discordia.*

1 *Symbol. confusionis, & tyrannidis.* EX *Nimrodo* Babylon, vt ex Babylona *Nimrod*, Confusionis, & Tyrannidis amicè conspirant hieroglyphica. Si regnum namque confusio distulit, Abyssus poterat non nisi tyrannum euomere. Sed vnde ab eadem confusionis causa incrementum & decrementum regna sortiuntur? qui primus Regis sub imperio homines traduxit
2 æquales, est Nimrod auctor regni, pater con- *Gen.* 10. fusionis: *ipse cæpit esse potens in terra: & erat robustus venator coram Domino* (hominum scilicet venator, atque tyrannus à feris de- *Thren.* 5. *n.* 51. sumptà metaphora vt habet *Hieremias*: Venando venati sunt me, velut auem inimici mei immeritò) ob hoc exiuit prouerbiũ: *Quasi Nimrod robustus venator coram Domino. Fuit autem principium regni eius Babylon?* Vno in patre orta, protinus occidunt regna, quia filius ambitionis & tumultus. A con-
3 fusione regna exordiuntur, quia imperij libido Cœlum ipsum conturbat. Qua desolatur, extruitur: vt prima fronte Rex videat, qualem spem de regno concipiat. Pacem sperare poterat primus ille tyrannus, qui hominum factus venator, turrim desi- *Bellum indicit Cęlo.* gnauit in caueam, qua homines veluti feras loris includeret: quia vel stolidus Deum dissimulabat solicitum, vel impius non credebat potentem. Hinc famosus inter infames, & inter inhumanos immanis turrim cogitat, vndè iacularetur Solem. Cui lemma inscriberem, *Impossibile*. Tam graui mole onerati excussi sunt cardines, non tam edificij pondere, quàm ædificantis tyrannide. defloraiut violentia pacem: & rerum communione subuersa, in Deum sagittam direxit, quasi humana victoria vilesceret, ni Cœlum ipsum remulcaret in triumphum. Bellum peregit, postea dixit. Nam primus idololatra, & Idolum, sibi diuinos asserendo honores, truncum Deum ipsum exposuit, resonans in portis tentorij sui, ostiarios stare Deos. Non contentus vt Cæsar, in arenam prouocasse Tonantem; vt Caligula insaniens, Deitatum veluti Draconum capita confregit in aquis, quasi potentior Cadmo, non homines, sed lapidea posset reproducere Numina. *Beli* titulum Idolo imposuit, quem veriori nomine post Semiramidis regnum, dictus est *Belzebub*: quia promiscue accipiuntur cultores dæmonis, & tyranni. Horruit natura, quum innocentiam vidit immolari prò culpa: hominum diuinitate marmore expolita, vt vim faceret æterni- 4
tati. Hanc primam *Imaginem* hominum vsque adhuc naturæ, Angelis ipsis incognitam, nescientes ab exemplari secernere, Deum euocarunt, vt Omnipotentiæ manu

Si-

Signum Diſtinctionis imponeret. *Deſcen-*
Geneſ. ij. *dit itaque Dominus, vt videret turrim,* quæ
vltra diluuij metum, & mundi metam cate-
nabat Cœlos, & inter ſydera, trophæa mi-
ſcebat impietatis, vt eò rediret malitia, vn-
de aberat deportata. Grandeſcebat machi-
na, aggerata peccatis. Sed ignauè ſuperbus
artifex dum fugit flumina Euphratis, offen-
dit fulmina Cœli; patentiorem ſcopum ex-
hibente piaculi magnitudine. In terra na-
tus, ſuper Cœlos conſcendere ſatagens, præ-
ceps Inferis datur, vt agnoſceret ſaltus altiſ-
ſimos, eſſe mortales. Parique violentia de-
ſcendere, qua aſcendimus. Imò celeriori
deſcendimus, quàm aſcendimus ſaltu; ſic
grauium exigente natura, vt velint nolint,
ſuum regrediantur in centrum. Deſiluit,
& volens Antæus reſurgere, ab Hercule,
medio ſuſpenſus in aere, crepuit; & in tur-
ri Confuſionis pependit. Quid plus? mor-
tuus, tribus ſupra triginta reſonat linguis,
Babylonicam turrim hoc vno prodigioſam
miraculo, quod mole ruente lapidea, Con-
fuſionis ſtetit infamia ſublēmate, *ne te quæſi-*
ueris extra. Diſce Hieruſalem limina Iu-
V riſdictionis non egredi; ſed Chriſti tenens
Nemo ſuam iuriſdictionem egreditur. veſtigia, vltra aram, Aaronis non extende-
re virgam. Zona namque ſacerdotis muta-
ri nequit in cingulum militare: nec Regis
gladius in pedum Pontificis. Sic artem na-
tura edocuit, diſcretione confuſionem effu-
gere. Publicanus ne ſcandat è telonio tri-
bunal: nec ſeruus tractare audeat habenas
imperij. Si ob ſyderum confuſionem la-
crymatus eſt Sol, quanto magis ſubuerſis
ordinibus hominum, Mundus ſolueretur
in lacrymas? *Duo ſunt, quibus* (Gelaſius
VI Papa. c. duo ſunt. d. 96.) *principaliter hic*
Pontifex ne arripiat iura principatus, nec Prīcipes Pontificatus. *mundus regitur: auctoritas ſacra Pontificum,*
& regalis poteſtas. Sicut enim *fecit Deus*
duo luminaria magna in firmamento Cœli:
luminare maius, vt præeſſet diei: & lumi-
nare minus, vt præeſſet nocti: vtrumque
magnum: ſed alterum maius. Sic *ad firma-*
mentum Cœli hoc eſt vniuerſalis eccleſiæ, fecit
duo luminaria magna, ideſt duas inſtituit
dignitates, quæ ſunt pontificalis auctoritas,
& regalis poteſtas. Sed illa quæ præeſt die-
bus, ideſt ſpiritualibus maior eſt: quæ verò
carnalibus minor: vt quanta eſt inter Solem
& Lunam: tanta inter Pontifices & Reges
differentia cognoſcatur. Pagani olim Impe-
ratores, & Maximi dicebantur Pontifices,
tamen cum ad verum ventum eſt, vltra ſibi VII *Officia Regū, & Pōtifici diſtincta.*
nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec
Pontifex nomen Imperatoris vſurpauit. c. *cū*
verum. d. 96. Pontifex doctrinæ ſermone
æternam dirigat fælicitatem; Rex armorum
terrore ciuilem protegat politiam, hoc eſt
pacem, quæ eſt anima corporis politici. Ille
ſacramentorum pabulo ad cęleſte regnum
itinerantes foueat: Iſte pęnarum metu hu-
manam compeſcat audaciam, & tutam di-
ſciplinæ rigore, inter improbos protegat in-
nocentiam. Aaron, Eleazar, Phinees cum
Sanctuarium dirigerent: Moyſes, Ioſues, &
Iuda habenas regebāt imperij. Egreſſi ſacer-
dotes ad caſtra, Arcam licet vindicaturi de
manibus Philiſtinorum, cum omnes in gla-
dio inimicorum caderent; auditi ſunt cane- *1. Reg. 6.* VIII
re *& in Hieruſalem poteſtas mea.* Quid enim
habet ſacerdos in aula, vel Princeps in tem-
plo? *diſtat planè* (inquit Petrus Damianus) *Lib. 7. cp. 11.*
tribunal iudicis à cathedra ſacerdotis. Ille
nimirum ad hoc gladium portat, vt cum in
vltionem iniuſtè viuentium exerat: iſte ba-
culo tantùm contentus eſt innocentiæ, vt quie-
tus & placidus teneat cuſtodiam diſciplinæ:
Gladius Regis cenſura curiæ: gladius ſacer-
dotis eccleſiaſticæ rigor eſt diſciplinæ. Nec IX
obſtat, quòd laicam præcedat eccleſiaſtica
c. *duo ſunt*. d. 96. vt plumbo antefertur
aurum, & Sol Lunæ: quia præexcellentia, *Rerū diuiſio, & diſtinctio*
vnius, non debet eſſe vtriuſq; confuſio. Lu-
nam præcedit Sol ſed Luna in primo, Sol
quarto ſtatiua habet in Cœlo. Germinet
terra, generet animal, vireſcant plantæ, ſed
vnumquodque *in genere ſuo*. Exemplo ſit *Geneſ. 1.*
Romulus, quum ſacrorum curam ſub di- X
uerſo rectore repoſuit, & in meliorem for-
mam Numa Pompilius reformauit; licet
Romanorum poſtea corruptis moribus, *ſa-* XI
cerdotium ad firmamentum potentiæ adſume-
retur, vt vnus eſſet Rex idem hominum,
Phœbique ſacerdos. Quum veritas tamen
de Cœlo deſcendit, & in palatio Hypoſtati-
cæ vnionis Deitas conuenere & Humanitas,
vt gratiam ſeggregarent à culpa, irreuoca-
bile illud decretum Verbum eructauit æter-
num, *quæ ſunt Cæſaris, dentur Cæſari: quæ*
Dei, Deo. Ingrediente propterea Domino
Hieruſalem Sanctam, ne inter populorum XII
plauſus Regno videretur inhiare terreno;
vel Eccleſię canone, Principis legem ſubuer-
tere,

tere humilis ſuper aſinam ſedet: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus ſedens ſuper aſinā.* Quo greſſum dirigat, ne prætereas: non in aulam, ſed in templum, & intra aras ſolum prophanatores flagellando ſacrilegos, nec extra templi valuas inſequendo; quouſque ſacerdotum ſe extendat poteſtas, illis funiculis deſignauit. Poteſtatis namque confuſione, armorum hoc eſt, & Scripturarum; vel imperij & ſacerdotij nefario concubitu, abortia pace, quæ eſt anima corporis politici, adulterinos procreari bellorum partus, ſubuerſiones regnorum, populorum clades legimus in libris Regum. 1.*Reg.c.*7. Quum Philiſtini captam arcam, quaſi Cœlum re-
XIII mearent in triumphum, aſportauerunt a Lapide Adiutorii in Azotum, ſtatuentes eam iuxta Dagon. Cumquè diluculò ſurgētes vidiſſent, ante Arcam Domini pronum iacere Dagon, abſciſſis manibus, trunco capite; non tantum Idoli marceſcere agros, areſcere fontes, & ſacro vexari corpora morbo, quaſi magna Azoti ciuitas, mortis eſſet Domus, & Regia palentis Auerni, conſuluere Dynaſtas, quomodò Philiſtinorum conſulerent imperio? *Congregauerunt omnes ſatrapas Philiſtinorum ad ſe, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Iſrael?* Reſponderuntque Gethæi: *Circunducatur arca Dei Iſrael.* Huiuſmodi tamen circumductione refricata ſunt vulnera, vbique enim mortis ſignabat veſtigia, populando prouincias, vaſtando nationes. *Circumducentibus eam, fiebat manus Domini per ſingulas*
N.9. *ciuitates interfectionis magnæ nimis.* In vltimum tandē diſcrimen adducti Philiſtini, congregauerunt denuò Senatum non tamen Principum, vt in primo concilio, ſed ſacer-
Cap. 6. n.1. dotum. *Et vocauerunt Philiſtym ſacerdotes, & diuinos dicentes, quid faciemus de arca Domini? indicate nobis?* reſponderunt remittendam arcam, non tamen vacuam, *ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini.* Et ſanati ſunt. Sed vnde conſulentibus Principibus, plaga aggrauatur? conſulentibus verò ſacerdotibus, Dei furor quieſcit? quare conualeſcant Philiſtini? qualem cauſam Senatus ageret, perquire diligenter, & arcani aſſequeris diferentiam. Eccleſiaſtica res agebatur, de Sanctuario erat quæſtio, ſacra diſputatio, & Religionis materia. Hanc ſi diſſerat laicus, regnum euertit, ſuſcepto non medetur incommodo, ſed congeminat vulnera. Pontifici tandem & ſacerdotibus delegata, regna ſuccollit ruentia; Haud enim Principi ſed XIV
ſacerdoti commiſſa ſunt templa, vt Regi & non Pontifici data ſunt arma. *Spiritualis quæſtio* (ait Abulenſis) *ſacerdotibus, non ſatrapis conueniebat.* Qui non rarò volunt adorari ad ſimilitudinem eius, cui mare obediunt, & venti. Vis omnia poſſe? quod debes, puta ſolummodò poſſe. Amiſſum Regem iure quærebantur Macedones (teſte XV
Q. Curtio) licet M. Alexander rediret victor ab Orbe, quia ſibi thura vſurpauit Deorum: Hominem enim natura non eleuabit in Angelum, ni deſtruat priùs. Dij ipſi, imperij partito munere, officia non miſcent; inde charam ſibi deligentes arborem, non XVI *Dij ipſi poteſtatē habēt diſtinctam.*
Myrthum Veneri ſacram, ſed pinum occupauit Neptunus, qua dolonem, & antennam nautæ fabrefaciunt. Vt Apollo laurum, non quercum Ioui ſacram vſurpauit; quia Numina ipſa Deum Terminum venerantur. Hinc Paulus Apoſtolus, cum Galatis *Ad Gal. 1.*
euangelizaſſet Verbum Dei, ipſi verò abeunte Paulo, hæreticæ nouitatis ſordibus oblectarentur, ita ſeſe Apoſtolicæ poteſtatis exeruit auctoritas, vt ſumma cum ſeueritate decerneret: *Sed licet nos* (inquit) *aut Angelus de Cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus, anathema ſit.* Sed vndè homo fulmen excommunicationis contorquet in Angelum? Si par in parem non habet imperium; nunc audet in ſuperiorem inferior? Salus Paradiſi eſt, nec eſſe mortali conterminum. Falleris lector, ſi ab hominum manu Cœlum ſubducis. *Tibi dabo* (hominem alloquitur Cœlorum Dominus) *claues regni Cœlorum. Et quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis.* Vt ſi Spiritus peccaſſent ſuperni, corriperentur ab homine; & mortalis immortalem dirigeret. Nec latet naturæ Angelicæ labem eſſe impoſſibilem: Quia ex impoſſibili facto, humanam iuriſdictionem oſtendit poſſibilem. Vt quoties Angelus XVIII
(cuius eſt in Cœlis miniſtrare Deo, non hominibus euangelizare) ſuo excedit officio, & munera vſurpet humana, veluti exhauctoratus, ſuperior licet, excommunicatur *Epiſt. de recta fide ad Armenos.*
ab homine. *Miniſtrare namquè* (ait S. Proclus) *præceptum eſt Angelo, non dogma compo-*

nere

nere : & periculoſum nimis eſt ſingulis, non in his, quibus ordinati ſunt permanere ; ſed appetere velle ſupra menſuram, quæ minimè
XIX *naturæ conceſſa eſt*. In nos, ò clerici, Pauli verba contorqueo. Poſſent nè laici aduerſùm nos anathema indicere, ſi inter militum Lutheranorum etiam phalanges ſacra videremur induti purpura, & cataphracti lorica, aciem dirigere? vt de S. Romanæ Eccleſiæ Cardinali Valletta legitur, Sal. An. 1035.? *Anathema* ſit, diceret Paulus. Ea namq; eſt proportio inter clericum, & An-
XX gelum; quæ inter hominem, & laicum. Sci-
Graue Epernonii reſpõſum. ſcitanti *Ludouico XIII.* Gallorum Regi *Epernonium Ducem*, cur in aula, coram Rege, quùm arcana maieſtatis librarent, ipſe Breuiarium reuolueret, & preces muſſitaret? Ecquando Sanctulum ageret, & inuita Minerua pietatem fingeret? *Epernonius*, reſpondit? *Poſtquàm Eminentiſſimus Cardinalis Armandus Richelius aulici vſurpauit officium, & cingulum cinxit militare; ego, ò Rex, è caſtris ad choros confugio, & ſacerdotis impleo miniſterium*. Quàm conci-
Deuter. 22. nè Moyſes in ſymbolo viri, & mulieris,
XXI *Non induetur mulier veſte virili, nec vir vtetur veſte fœminea*; Homines ad ſuæ dignitatis terminos, & muneris reuocauit cancellos. Mulier enim (ait Rupertus) veſte tunc induitur virili, quando neſciens tenere ſuæ moderamina vitæ, iudex audet fieri alienæ; præeſſe præſumens, quæ nondũ didicit ſubeſſe. Antoniũ Eſclerquium cum iam tæderet renouare præces, vt de Repub. benemeritus, poſſet inter præmia ducere vitam; vir licet militaris, cui quondam Martia cordi fuere,
XXII hoſtemque truci confodere dextra, Epiſcopatum petijt. Irridentibus aulicis, quod bello præclarus, & aſſiduè agitatus in armis, vellet è caſtris ad choros tranſcendere, reſpondit; *pari paſſu illiteratus ego ad Epiſcopatum pergo; vt ille, qui numquàm arma tractauit, præturam arcis, & equitum vſurpat magiſterium*. Quid inde? vt nulla poteſtas à Deo ſit, contra illud Pauli *non eſt poteſtas, niſi Deo*. Si enim poteſtates, quæ à
13. ad Rom. n. 1. Deo ſunt, ordinatæ ſunt; ſequitur, vt quæ ordinatæ non ſunt, à Deo non ſint. Propte-
XXIII rea poteſtates non ſunt, ſed prolapſiones & inordinationes poteſtatum; vt in curru Ezechielis; quem in ſolitudine Senaar cum du-
1. Ezech. cerent quatuor Regia animalia Homo, Aquila, Leo, Bos, auras prouocabant curſu, & pedum rapido præuertebant ventos, Aduerſa licet, imo naturà diuerſa. Cultor namque bos agri, & natus tolerare labores; Leo animal ferox, & beſtiarum fortiſſimus ſubducens oneri colla. Aquila, quæ inconniuentibus oculis, ſola fulgorem haud reformidet ſplendentis Olympi; Homo tamquàm nicticorax, qui nec in tenebris poſſit fugientem inſequi Solem, tamen ocyor aura quadriga luſtrabat aerem, vrgebat Solem; & numquàm retrogrado curſu nõ tam planetas vincebat errantes, quàm Mobile Primum. *Non reuertebantur, cum ambularent.* Sed vndè tanto haud iacebat ſub onere corpus? Propheta ſoluit. *Vnumquodq; coram facie ſua ambulabat*. Sua quiſq; ſorte contentus, duro ſtabat ſub vomere taurus. Leo in ſpelunca ſua in nubiuagam Aquilam odio non flagrabat amaro. Homo faſtu & inſolentia vacans, dies non cogitabat antiquos, nec annos in mente habebat æternos. *Gradiebantur, nec reuertebantur, cum ambularent*. Imperij erat currus; cuius Principes, & Rectores animalia: alia Aquilæ vicem gerantia, hoc eſt Doctores, qui ſapientiæ clauo fulciant pacem, quæ eſt anima corporis ciuilis. Alia Leonum, qui poſtquàm ſurrepentibus vitijs in tyrannidem verſa ſunt regna, diſciplinæ rigore tutam inter improbos ſeruent innocentiam, & pęnarum metu humanam refrenent audaciam. Alia hominum, qui ad hoc vnum vacantes negotium, humanitatem recolentes, minime XXIV
in Deum ipſum ſuperbiant, vt demens ille C. Cæſar, quando iratus Cęlo, quia comeſſatio ſua fulminibus terreretur, ad pugnam *Seneca de*
vocauit Iouem, & quidem ſine miſſione, *Ira lib. 1.*
Homericum illud exclamans carmen, *c. 16.*
ἤμ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ. putans aut ſibi noceri ne à Ioue quidem poſſe, aut ſe nocere etiam Ioui poſſe. Hoc vnum diſcat, hoc vnum doceat. Hominem mors ſequitur, fugit vita. Quomodo ipſe haud mortem fugiat, vita eum non effugiat; tyronem inſtruat, docendo non eſſe poſitum bonum vitæ in ſpatio eius, ſed in vſu: poſſe fieri, imò ſæpè fieri, vt qui *Seneca*
diù vixit, parum vixerit. Dormituro dicat, *ep. 49.*
Potes non expergiſci: dicat experrecto, Potes non dormire amplius. Dicat exeunti, Potes non reuerti. Diu redeunti, potes non exire. Quid itaque refert vno nomine occupare

cupare fastos? totumq; per Orbem disponere titulos? Omnia ista non interest, in quantum procedant, extendantque se: angusta sunt, misera, depressa. Sola, sublimis, & ex-
XXV celsa virtus, si stare loco patiatur.

Boum alij tandem vicemgerant, hoc est subditorum onera ferant. Natura cum alios
XXVI fecerit liberos, alios seruos, teste Aristotele in *Polit.* potioribus deteriora submisit, & turbam commisit melioris arbitrio. Bouis propterea Symbolo in obsequium Principis populum vocat, quia postquam populus Deum abiecit, ne super eũ regnaret, sed Regem postulauit humanum: *da nobis Regem?* priusquàm Dominus exaudiret clamantes, per Samuelẽ ius Regis futuri prædixit, cuius sub imperio forẽt homines veluti boues. Hoc
Ius Regis erit *Ius Regis, qui imperaturus est vobis: filios vestros tollet, & ponet in curribus suis. Clamabitis in die illa, & ego nõ exaudiam.* 1. Reg. 8.

Siste Lector. *Si animalia ista, quia vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat, ibant, & non reuertebantur*; quare perbreui fatigata itinere redeunt? calcitrant, præcipitant? *reuertebantur in similitudinem fulguris?* Visiones recense Prophetæ, & incendij resonabis arcana. Bis vidit Propheta currum. Vidit primò iuxta fluuium Chobar (vt legitur in *cap.* 1.) cuius facies erat hominis, Leonis, Bouis, Aquilæ. Vidit secundò eundem currum (vt legitur in *cap.*
N. 20. 10.) *Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel iuxta fluuium Chobar*, sed eius facies Cherubin erat, hominis, Leonis, Aquilæ. *Facies vna, facies Cherubin, & facies secunda facies hominis: & in tertio facies Leonis, & in quarto facies Aquilæ.* Vbi est bos, qui in prima visione tertio sedebat in gradu? mutatus in Cherubin, primum vsurpauit accubitum: Et qui homini, & Leoni cedebat, modò mutatus in Cherubin, hoc est pietatis, religionis, & Angelicæ operationis pretextu, calcando Leonem, Aquilam, Hominem, currum subuertit; *reuertebantur in similitudinem fulguris corruscantis*. Ea est confusionis conditio, vt ordo inferior superbiens aduersùs superiorem, vtrique mortem
XXVII acceleret. Extat orationis antiquæ satis efficax ad concordiam fabula, qua Romanum secedentem populum Menenij Agrippæ re-
Lib. 1. cap. 23. uocauit facundia; teste *Floro*. Dissensisse inter se quondam humani dicuntur artus, quia omnibus opere fungentibus, solus venter immunis ageret: deinde moribundi à seiunctione redijsse in gratiam, quando sensissent, quod eius opera redactis in sanguinem cibis, irrigarentur. Fabula hæc est, sed mystica, quam Deus ipse in scriptura Sancta Ezech.
non abhorruit. Ossibus aridis mandans 37. n. 7.
Ezechielis prophetæ prædicare. *Ossa arida* XXVIII
audite verbum Domini. Quo prophetante *factus est sonitus, & ecce commotio:* Imo *ingressus est in ea spiritus, & vixerunt*. Sed vndè immutata natura resurgunt mortui, & à priuatione ad habitum damus regressum? Dicite vos ossa arida, bucinate manes, quomodò repugnante natura, succreuerit caro, quis superextenderit cutem, & ab inferis animam reuocauerit? *Accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam*. Pes non iungitur capiti, nec ventri ligatur manus, sed *vnumquodq; ad iuncturam suam*. Collo caput, ventri pectus, brachio manus, pes cruri, locum non egrediuntur distinctum. Sic Respublica euersa, Regna collapsa vno possunt erigi clauo, ministrorum scilicet ordine; vt vnusquisque *ad iuncturam suam*; ad aram clericus, ad arma miles, ad tribunal iudex, ad imperium princeps, *à quatuor ventis* spiritum reuocabunt maiestatis, vt & finitimos terrore concutiãt. Aget tum Ars naturæ triumphum, & à priuatione ad habitum videbit regessum. Ex aduerso Regnum ipsum Celorum vim patitur, & in eum portæ inferi præualerent, si iam commissam creaturis iurisdictionem Creator confunderet. Cedente mari, incedentes Hebræos vado cum sequeretur Pharao, quem virga suspensos tenendo fluctus, siccũ aperuerat Moyses, indignatus Dominus aduersus Pharaonem, Moysi imperat, vt Egyptum submergeret. Vt vndis demersus Pharao, memori elemento pęnas daret, quas Moysi nascenti decreuerat. *Ait Dominus ad* Exod. 14.
Moysem, extende manũ tuam super mare, vt XXIX
reuertantur aquæ ad Egyptios super currus, & equites eorũ. Sed cur Omnipotẽs Moysẽ quasi auxiliarẽ vocat, vt Pharaonẽ demergat? *Ait Dominus ad Moysem, extẽde manum tuam?* Si illi *mare obediunt, & venti*, cur aquis non imperat, vt Pharaonem demergat, & fluctus operiret superbos? iam Deus Moysem iudicẽ elegerat Pharaonis, & Deum, *Ecce cõstitui te Deum Pharaonis*, Indè nè commissam Iurisdictionem confunderet, voluit Deus; vt pastoritia virga, quam Moysi in sceptrum tra-

diderat Moyſes, verberando mare, reos cõpeſcendo, ſubditos iudicando, Poteſtatibus ſublimioribus exemplo eſſet, ne inferiorum magiſtratuum poteſtatem arriperent: Ipſe enim Deus, licet omnes ſimus eius colonni, videretur vſurpator, ſi abſq; cauſa mandatũ reuocaret imperium. Nec illud vacat myſterio, Haud Aaronem, ſed Moyſem vocatum à Domino, vt Pharaonem demergeret. Pharaone namq;(hoc eſt tyranno) ſæuiente, non ad Aaronem, hoc eſt ad Pontificem, ſed ad Moyſem, ſcilicet Regem edocemur confugere, cum ciuilis vrget diſceptatio. Supernam perturbaret felicitatem ipſa religio, quoties inter Numina non cognoſceret *Terminum*.
XXX Vir planè fœlix *Ozias* fuiſſet, ſi Regis honore contentus, ſacerdotium non affectaſſet; Cum regnaſſet, vt pietatis ſimul, & fortitudinis ſpecimen præferret; poſt deuictos Philiſtęos, Arabes, Ammonitas, Ægyptios, finitimoſq; populos ſui nominis terrore concuſſos, auſus acerrã tractare, aris thus adolere, ratus omnia ſceptriferæ licere dextræ, lepra ſtatim in fronte percutitur, vbi diadema geſtari ſolet, vt regia faſcia non niſi ad tegendam morbi fęditatem inſeruiret; & diſceret, ſacris in rebus non eſſe fronte perfricta, cum malè affecta. Talem Pontificem talis decebat lamina, vt frontonis ſupercilium deprimeret. Tellus dicitur ingenti trepidaſſe fremitu, exitura de centro, niſi ille de templo. O fluxa Reges gaudia? cum ipſum ſupra quod ſtatis, inſtabile ſit. Neq; Summum inſimuletis Opificem, qui nil ſtabile ſub ſole voluerit: nam ipſis in aquis firmamentum poſuit, *poſuit firmamentum in medio aquarum*, quod ſola hominum mouit ambitio. Semel Creator legitur Æternam cõſuluiſſe Sapientiam, & cum ea fatigaſſe, quomodò aquis legem poneret, *ne tranſirent fines ſuos*. Omnia tamen homo ſubuertit; quærens diuinitatem in arbore, cum omnia ſciret, vt plura ſciret, deſipere cepit, credens ſub plantatum corticibus multiplicari Deos. Deos cum dicam,
XXXI neminem latet, credere falſos, quorum tamẽ imperium ſine diſtinctione non auſit fabulari poeta. Neptunum reſpice, quum ſtridente Aquilone, procella diſiectam Æneæ toto *Aeneid. lib. 1.* videns æquore claſſem, fluctibus oppreſſos Troas, cœlique ruina, Eurum ad ſe, Zephyrumque vocat, dehinc talia fatur.

Tanta ne vos generis tenuit fiducia veſtri
Iam cœlum terramque meo ſine numine venti
Miſcere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus.
Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.
Maturate fugam, Regique hæc dicite veſtro,
Non illi imperium pelagi, ſæuumq; tridentem,
Sed mihi ſorte datum, tenet ille immania ſaxa
Veſtras Eure domos, illa ſe iactet in aula
Æolus, & clauſo ventorum carcere regnet.

A fabulis ſacras ſi retrocedamus ad leges ſenſus includit arcanos decretum illud Moſaicum aduersùs filias *Salphaad* de tribu Ioſeph, hæredes immobilium paternorum deficientibus maſculis, volentes nubere viris tribus Leui, vel Beniamin. Cum obſtarent Principes familiarum *Galaad* de ſtirpe Ioſeph, vetitas eſſe filiabus *Salphaad* nuptias cum viris diuerſæ tribus, quia filiabus *Salphaad* non eſsent fratres; replicabant filiæ *Salphaad*, ſi nobis eſsent fratres maſculi, ſub quorum tutelari poteſtate viuendum foret, cum viris diuerſæ tribus nobis non interdicerentur nuptiæ: ergo multò minus poſſumus prohiberi nubere viro alterius tribus, ſi liberæ; quia maſculis prædefunctis ſuperſtites. Libertas, vel ſubiectio, reſponderunt Principes familiarum *Galaad*, veſtrarum nuptias non prohibet, nec permittit. Hæreditas, quæ vobis debetur, deficiente maſculo, ea eſt, quæ extra paternam tribum abhorret coniugia, ne deuoluatur ad extraneos; & populus ſorte diuiſus, dolo miſceatur humano. *Tibi Domino noſtro præcepit Dominus, vt terrã ſorte diuideres filijs Iſrael, & vt filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſſionem debitam patri: quas ſi alterius tribus homines vxores acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & translata ad aliam tribum de noſtra hæreditate minuetur; atque ita fiet, vt cum Iubilæus, ideſt quinquageſimus annus aduenerit, confundatur ſortium diſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat: Reſpondit Moyſes filijs Iſrael, & Domino præcipiente, ait; Rectè tribus filiorum Ioſeph locuta eſt, & hæc lex ſuper filiabus Salphaad à Domino promulgata eſt. Nubant quibus volunt, tantùm vt ſuæ tribus hominibus: ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribũ. Omnes enim viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita*

Num. 36. XXXII
Num. 36.

ma-

maneant, vt à Domino separatæ sunt. Qui
XXXII non omnes in sceptrum vocauit, nec lumina omnia, Maiora voluit. Mundi harmoniam facit discordia concors. Musicalis concentus fit inæqualitate sonorus, & aures mulcet, ni stridula vox vt cicada crepet, dum trinitit. Bariphonus numquàm agit Oxyphonum; ita nequit subditus agere principem, vel Rex sacerdotem. Officiorum analogia resonat concentus pacis, & Symphonia Reipublicæ. Ea est ratio, quòd apud Græcos aciem *Epaminondas* dirigit; Leges *Lycurgus* inuenit; Tyrannos *Trasibulus* perimit; docet *Pitagoras*, orat *Socrates*, nec vnus omnia sustinet? Aliena si inuadas, propria omittis, & amittis; vt annuit Tartarorum ille Princeps.... quùm ad caluariem alterius Principis, sed sui captiui lemma appendit, *Hic aliena appetendo, propria amisit.* *Alienæ ne appetas.* XXXIV

LIBER XXIII.

CAPVT PRIMVM.

HENRICVS VI. ASPER OCCIDENTIS IMPERATOR XXIII.

1 *Regem corrigere difficile.*
2 *Gothfridus Viterbiensis magister Henrici VI. canendo corripit.*
4 *Henrici VI. hieroglyphicum, vbi inter musicos concentus censuram audit. 3. allusio ad hieroglyphycum. 5. malleus dictus Italiæ. 6. Asper. 7. quinquagenariam ducit in vxorem. 8. occidit Leodiensem Antistitem. 9. orator facundus. 10. à Lupis cogitur obsidionem soluere. 11. Romam pergit. 12. coronatur à Papa. 13. Neapolim obsidet; vt mortuus plangitur. 14 Constantia vxor à piratis capta. 16. Richardum Anglorum Regem carcere detinet. 17. expeditio in Siculos. 18. Regum cadauera effodit. 19. sæuit in stirpem Nortmanorum. 20. spoliat Ecclesias. 21. expeditio in Syriam. 22. Legata pia. 23. pœnitentia.*
12 *Cælestinus Papa coronam pede decutit è capite Henrici VI.*
14 *Constantia vxor Henrici VI. 15. à Tancredo liberatur.*



Vàm arduum sit, veritatem Regibus exarare: quaq; lenitate, & verborum lenocinio Principum vitia sint corrigenda, ex hieroglyphico habes *Henrici VI.* Femineus Princeps *Gothfridum* habuit *Viterbiensem* præceptorem, virum in diuinis scripturis eruditum, & secularis literaturæ non ignarum, ingenio præstantem. Indolem iuuenis assequutus præclaram, sed vitijs procliuem, ad meliorem frugem vt reuocaret, omnem lapidem mouit. Laudando corripuit; & veritatem carminum inuolucris, & historiarum persona laruatã induxit; vt Principem erudiret, dum scelera carperet aliena. Fidelis declamauit canendo, & inter Musarum concentus, dissonum verberabat Principem, cum fides crederetur cędere; vt virtutibus consonum voce extorqueret tremula, quem graui minimè poterat. Hinc Psaltem, cytharistam, tibicinem, musicos non tam patienter audit, quàm delectatur, Princeps, & simphoniæ spetie censuram sustinet. Cum itaq; deuios cogitas corrigere Principes, musicos aduoca, & in concordia fidium, virtutum discordiam resona.

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

MVsicus est ordo rerum, si discere Princeps
Hũc velit, insuaues reijce ab arte notas.
Si discors erret, patientem vt commodet aurẽ,
Corrige, sed modulis vtere dulcisonis.
Io: Franc. Franz. S.Th.D.

II.

CRedere Pythagoræ fas est: nã Iupiter audit
Harmoniã; Cœli quã super Astra sonãt.
Cæsar & in Terris, Concentus, Iupiter alter,
Excipit: & Cordi dat documenta, sonus.
Deserit Henricus Martem, Veneresq; secutus;
Principi hoc Vitium dulciter Aura canit.
Dum canit, allicitur Rex; & se Iudice, dãnat
Abs se Flagitium, quod videt esse suum.
Rex Reus est Nulli: Rationem reddere debet
Soli nempè Deo; Cuius Imago manet.
Laudat Gotfridus Regem, dũ Probra refellit:
Nõ Vi, Rex motus Laude, Probatus erit.
Hinc Adulator abi; non hæc Te postulat Aula:
Virtuti, haud Vitio, laus bene parta, datur.
M. Ant. Moles Neap. S.Th.D.



Sal. An. 1191.

HENRICVS VI. ASPER, MALLEVS ORBIS. OCCIDENTIS IMPERATOR XXIII.

Surgere ne credas Italia,
abbreuiata est *Friderici* manus, non *Malleus*.
Sic exigit seculum ferreum. V. *Etiam Fridericus pater* Malleus *dictus est*.
Malum aureum tibi legauit cum malleo ferreo
1186 fuerat ille Vrbis, is Orbis.
Dicitur *Asper*, non creditur, VI. *Asper dictus.*
Qui penè mortuæ fœminæ blandiri sciuit, vt pareret.
Nouum prodigium,
Quinquagenaria placauit *Asperum*. VII. *Constantiam Rogerij Siculi quinquagenariā ducit, quæ ei peperit masculū.*
Sicula erat, & in papillis regna tenebat.
Hæc ferrum mitigarent & Furias.
Naturæ Miraculum
extemplò exponi debuit in templo;
ne natus ignosceretur vt nothus.
Verè *Asper* aprum Leodiensem dixit Antistitem, VIII. *Occidit* Leodiensē.
1191 eiusq; cruore purpuram cruentauit. IX. *Fuit facundus Orator.*
Ex Tullij & Cæsaris commentarijs,
in quibus hybernauerat puer,
Romanæ eloquentiæ patri, patriæ tyrannum prætulit,
& facundiam dilexit armatam.
Arenam Martis literario excitans puluere,
Suadæ fontibus miscuit sanguinem:
quò maiori gloria fluerent.
Sublimis Aquilæ progenies, X. *Henricus Leonem obsidione cingit: sed lupis in castra Henrici erumpentibus, resiluit.*
in imbellem degenerasset columbam,
si minori feritate esset aggressa Leonem,
cui æmulum natura dederat.
Rex iste ferarum lupos immisit;
& hominum Regi oculis vocem eripuit
Noluit *Asper* cum bestijs ludere.
Satis ei Lupa Latina, XI. *Romam pergit.*
quæ tot Cæsares vorauerat. XII. *Vt Roma discederet, coronatur à Cælestino; qui, eleuato pede, adoranti Henrico, coronam decussit.*
Asper cum *Clemente* regnare non passus,
eo mortuo, rapuit à *Cælestino* coronam.
Sed is, quam dedit manibus, auferens pedibus,
timorem incussit, diadema decussit.
In Apulos irrumpens, Parthenopem circumsedit: XIII. *In Siculos mouet, Neapolim obsidet, lue seuiente, militem amittit. Vt mortuus plangitur.*
vbi inter suorum & hostium funera,
iusta, non iura viuens exegit
Lue grassante, fugiendo vicit, & vixit.
Cumq; inter mortuos quærerent;
veritatem priuatus contubernam habuit, XIV. *Constantia eius vxor à pyratis capta.*
quam Rex proscripserat.
Fœlix Rex, si ad tempus mori contingeret,
vt eis vel vmbra veritatis accederet.
Mars Morte velocior montes conscendit.

Ne post lue militem, pyrata coniugem, ferro diadema perderet.
Tyrannus Cæsarem Sal. Anno 1191.
XV. *Tancredus Constantiam liberat.*
vt ligaret Venere, *Constantiam* soluens,
misit coniugem, dotem retinuit. 1193
XVI. *Richardum Anglorum Regem a Friderico Austrio captiuum factum, cum ex Syria regrederetur extorsit, lucri cupidine.*
Asper verò plagam curauit plagio.
Extorsit Anglum, vt torqueret Siculum.
Totum templi erarium obiecit mater,
vt ab Herode filium redimeret.
Sacræ namq; diuitiæ eo seruantur, vt seruent.
Restitutum *Richardo*, quod in Syria mutuauerat Deo.
Hominum mercator Cæsar
libertatem Ingenuo vendit. 1194
Regem fingit seruum, quem seruauerat auaritia, non clementia.
XVII. *Noua Henrici expeditio in Siculos, Tancredo mortuo.*
Soluto Anglo, sublato Siculo,
Constantia fretus, freto transmisso,
Sicaniam tenuit.
Et Lygurum nauigio
Germanus Vlisses remulcauit Cyclopas,
vt viuos traheret in triumphum.
Vesulum obiecit Vesuuio,
& etiam in vndis ignem suscitauit,
quo Nortmannorum palmites vertit in puluerem,
XVIII. *Regum cadauera effodit.*
Regum Sandapilarius catogæa omnia aperuit;
manu seuiens in manes,
quæ gestabant annulos aureos.
Vel Æolum suis catenaret in antris.
Comediam cum habuisset à tyrannis Trinacria primam,
habuit à Rege tragediam.
Vt solus regnaret,
XIX *Sæuit in stirpem regiam Nortmannorum. Virilia amputat Gulielmo.*
Venerem quæ ex vndis emersit, demersit. 1195
nec prius gladio *Gulielmum* cinxit, quàm Spadonem fecit
Liberalis 1196
Iordano auream appetenti coronam, non negauit:
quò lucidiorem, dedit ignitam:
Hanc ne perderet, clauis affixit.
Pincernam *Cerranum*, qui acconitum vino miscuit,
Ceraunium fecit:
assum, & elixum amicis distribuit,
ne clamarent, viuere solo pane.
Domitis Italis,
ipsi Cœlo negauit inducias.
XX. *Ecclesias spoliat. Occupat Petri patrimonium.*
Vnde Petri expilauit patrimonium, expoliauit Domum Dei.
Aquilam negans bicipitem,
Græcis imperauit, & impetrauit tributa;
quæ ne lætus perciperet, Lethum intercepit.
In gratiam Christi, mammonam congessit iniquitatis.
XXI. *Expeditio sacra in Syriam.*
Tam pauper Christus euaserat; vt in patria sua 1197
non aream haberet, aram, nec arcam;
Misit ferrum *Henricus* & aurum, quo redimeret.
Videns, inter latrones pendere Deum
XXII. *Legata pia plura Ecclesiæ reliquit.*
Credidit Cæsar, eum cum latronibus miscuisse comertia.
Placare credens, si diuideret spolia

Nec

Sal. An. 1191.

Ecclesiæ obtulit partem rapinæ.
Nec moriens immemor artis suæ, Cœlum rapuit.
Petro non profuit, Cœlorum claues tenere.
Nam inscio Petro, inuito Deo,
pretium sanguinis proiecit in templum.
Et abiens, pœnitentia pœnam suspendit.
Ne inter mortuos Roma quæras
Violentia sua turbauit Hierusalem sanctam,
cum Hæc habebis furi vidit, patuisse fores.
Fraudem edoceri cupis? habebis.
Si sequutus errantem, sequutus fueris pœnitentem.

XXIII. *Negabat Papa Siculo cadauer. Latebat cum Henrici pœnitentia; qui male ablata restitui iusserat.*

CATENA HISTORICA.
CAPVT SECVNDVM.

HENRICI VI. NATALIA.

1 EX *Friderico Ænobarbo* Imperatore, & *Beatrice* Reginaldi comitis in Burgundia filia nascitur *Henricus VI.* An. Sal. 1165. apud Nouiomagum. VI. dicitur, quia post quinque Henricos regnauit. Cognomento dicitur *Asper* ob crudelitatem, quam in Apulos, Siculosq; exercuit, defectionem meditantes.

Henrici Educatio.

Henricus moribus amabilis, virtute eloquens, sed *Friderico* patri fortuna, & felicitate dissimilis, ab ineunte ætate venatui, & libidini deditus fuit. Præceptorem habuit *Gothefridum Viterbiensem*, qui versibus ternarijs, & quadratis non infeliciter ludens, vitæ regulam ei præscripsit. Ex quibus facilè indolem deduces Henrici.

Regnandi Regula per Gotfridum Viterb. Henrico VI. proposita.

Henrico sexto sacra sunt diademata præsto,
Tu pater, hoc festo, Friderice, monarchus adesto,
O pater, ò nate, regia metra patent.
Regibus antiquis Henrice monarche cohæres,
Tu diadema feres, Romani culminis hæres,
Romula signa geres, sæcula nostra tenes.
Imperij sydus, plaudunt tibi mensis & idus,
Metra tibi fidus regalia dat Gotfridus,
Quæ tibi sæpe legas, vt bene regna regas.
O iuuenis iuuenum, flos mundi, gloria regum,
Vrbis et orbis honor cui plaudunt tēpora rerũ,
Suscipe consilium quod mea metra ferunt.
Sordibus implicitos prauosq; caueбis amicos.
Omni-

Sal. An. 1191.

Omnibus æquus eris: sed castigabis iniquos.
Prospice, quicquid agis, te tibi nosce magis.
Lautius est tibi te solum constringere legem,
Quā varios populos, aut magnos vīcere reges.
Hæc si mente leges, rex, bene regna reges.
Si tua nolueris, neque publica vota vereri,
Qua fore te regem poteris ratione fateri?
Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.
Doctor Alexandri Magni prauos sibi mores
Finxit, & incessus inhonestos absq; decore,
Rex puer hæc didicit: sed didicisse dolet.
Vicit Alexander Darium, simul & Babylonē:
Sed nequit impressum sibimet deuincere morē,
Quo semel imbuitur testa, tenere solet.
Tu puer explora, si te nota praua colorat,
Prorsus & absq; mora vitium mouere labora,
Nanq; vetus vitium nescit abire foras.
Dū tibi cuncta licent, non quæras cūcta licere,
Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere,
Res etenim licitæ noxia sæpe ferent.
Legum fræna tenens fræno te fortiter arce,
Plus alijs, minus ipse tibi pro tempore parce,
Dum nullum metuis, sis metus ipse tibi.
Vita Pharaonis, scelerosaq; gesta Neronis,
Et transgressoris monstrant culpæ Salomonis,
Quæ mala sint reprobis, quæ bona nata bo-
Has tibi tā duras veterū propono figuras, (nis.
Vt sacra scriptura tibi sit doctrina futura,
Hac poteris patrias arte fouere tuas.
Iudicis officio loca sacra decenter honora.
Pace frui, punire malos, Henricè labora.
Si scelus exploras, pax erit absque mora.
Ecclesias iubeas multa pietate foueri,
Semper in aduersis te subueniente tueri,
Ecclesiæ precibus vult diadema geri.
Si cupias veri regis promissa mereri,
Auxilio cleri studeas Henrice doceri,
Et placeas Domino cras quoq; sicut heri.
Pauperis, aut viduæ dū cernis adesse quærelas
Promptius exhibeas plena pietate medelas,
Iudicium miseri cum pietate geras.
Prima poli, postrema fori sic iura coæqua,
Vt ius prævaleat, quantum tua suppetit ætas,
Omne malum reseca, noxia cuncta veta.
Expedit interdum sancita remittere legum,
Ne pereat feritate mala clementia regum,
Nam puto sæpe Deum viuere velle reum.
Indulgere tuis, tua sic dignetur honestas,
Vt magis absoluat, quā puniat alma potestas,
Si miserando feris, rector amandus eris.
Iudicio residens animum sic cōprime iudex,
Ne scelerū vindex vultus sit pectoris index,
Et quæ sunt pœnæ proxima, clausa tene.
Et qua sorte bonus causæ sit vtrinq; patronus,
Par quoq; portet onus extraneus atq; colonus,
Et nihil arcanum polluat arte manum.
Currant Marte suo parili discrimine lites,
Nec reprimāt miseros sub maiestate quirites,
Lite cadant lites Iudicis arte sitæ.
Si varios testes cupiant producere partes,
Ne dolus intersit, examine cuncta coarctes,
Atque memor pueri tunc Danielis eris.
Si superest charta, causā per scripta coarcta,
Nec sceleri parcas, si falsa prodijt arca,
Falso fraude, dolo, non tibi plaudat homo.
Si scelus vlcisci ratio certissima poscit,
Rex age quod subitò tua debeat vltio nosci,
Vltio tarda fouet crimina, damna mouet.
Si mea vincla prius subitò punita fuissent,
Nulla Moguntini tibi captio damna dedisset,
Crimina non fieri regia pœna facit.

Item ad Regem Henricum admonitio.

Laudibus inspectis quas audis cōmemorari,
Nolo superborum cupias veritate leuari,
Tædia nam populis vita superba parit.
Proximus esse Deis hac forsan laude putaris,
Rex moritura caro, caueas ne decipiaris,
Es quia mortalis, mors tibi fata parit.
Corpore mortalis, mortalia sic moderaris,
Vt rex iure pari cum pauperibus moriaris,
Diuitis & miseri vita coæua cadit.

Illud de Henrico memorabile legitur, quòd cum serò cibum caperet, & ab amicis moneretur, cauendum esse, ne valetudinem læderet, respondit: *Homini priuato quoduis tempus idoneum esse ad cibum capiendū; Principi verò nonnisi cū vacat à publicis negotijs.*

Vxor.

Vna illi fuit *Constantia* Rogerij Siciliæ Regis filia, cum qua nuptias splendidissimas celebrauit Mediolani, die 27. Ianuarii, Anno Sal. 1186. Anno ætatis suæ XXI. & ab ea, loco dotis Siciliæ regnum accepit. Monialis fuisse dicitur, sed penès antiquos non legitur. Ratio tamen, quam adducit Baronius, quòd *Cælestinus* Papa *Tancredi* fautor in eius iniuriam non dispensasset, non vrget, quia nuptie celebrate sunt, cum pater *Fridericus* de ecclesia cepisset benemereri, & in Asiam expeditionem pararet: suffragante etiam *Gulielmo* Siciliæ Rege, qui nuptias *Constantiæ* cum *Henrico* firmauit, cum prolem non haberet. Non proptera Monialem volo. Quinquagesimum agebat annum *Constantia*, etsi numquàm paritura crederetur, ducitur tamen magis imperij, quàm filiorū instigante libi- 11

An Monialis

Cōstātiæ ætas.

Sal. An. 1191. libidine. Grauida tamē facta, & An. Sal. 1193. VII. Kal. Ian. enixa Filiū in ciuitate Panormi, nomine *Fridericum*, qui fuit Imp. & nè crederetur suppositicius, in publico Sacello exponi, pater curauit, vt ab omnibus videretur.

Imperij Occupatio.

III Sacrum in Asia agente *Friderico* bellum, regnum Siciliæ repetere moliebatur *Henricus*, quùm mors patris, inde Germanorum seditio eum in Germaniam euocauit. Fama namque de obitu *Friderici* allata, *Philippus* Archiepiscop. Colon. *Albertus* Leodiensis Antistes, allij Germaniæ & Burg., rerum mouendarum cupidi, de eo abdicando agitabant. Verùm postquā Leodiensem truculentiùs cęteris agentem apud Remos obtruncatū viderunt, inclinantibus etiam in *Henricum* Italorum animis, venia
IV petita, se ad *Henricum* contulerunt. Difficilius illi aduersus *Henricum Leonem*, negotium, qui iam ab exilio reuersus, contempta iuuenis adolescentia, Stadam vrbem occupauerat, Adolfum Holsatiæ comitem ditionibus exuerat, Bardeuicum cœperat, direptum incenderat, Lubeccam & Lauenburgum sibi subiecerat. Non sine liuore *Henricus* Leonis famam exceperat; *Henricus Leo sua repetit.* nec inobediens, sed æmulus *Leo* obseruabatur à Cæsare. Ducens itaque plantam surgentem recidere, Saxoniam intrat armatus, & post vastatam Hanoueram, *Leonem* ipsum Brunsuici obsedit, *Henricus VI. Imp. Leonem obsidet.* in cassum tamen, nam bruma rigente, & flagellāte fame, lupis in castra Friderici gregatim erūpentibus, obsidionem soluit. Ne inglorius verò copias reduceret, in Hartuvicum Bremensem Antistitem, delatum à Bremensibus, iras effudit, & quasi auctorem belli Anglia exulem recepit. Rex porrò belli aleæ gloriam suam dedignatus committere, non ægre tulit se à *Conrado* V *Pax cum Henrico Leone.* *Vvitelspachio* Moguntinensi, & *Philippo* Agrippinensi ad pacem ineundam adduci.





Fuldæ conuentum est ea lege, vt Brunsuicum mœnibus nudaretur: arx Lauenburgica complanaretur: Lubecca æquis portionibus inter *Leonem* & *Adolphum* *Holsatium* diuideretur: *Leo* filium daret obsidem *Lugderum* nomine, quem non longè Augustæ Vindelicorum mors auara subtraxit. *Henricus* præterea *Leonis* *Henricus coronatur.* VI filius natu maior, quinquaginta stipatus militibus, Regem in Italiam comitatus, Romam venit, coronam recepturum imperij. Abhorruerat *Clemens* Pontifex Roman. *Henricum* honoribus insignire Augustalibus, quia filius paterna insequutus vestigia, non solum Ecclesiæ occupata bona non reddidisset, sed ijs beneficij nomine alienatis proxima quoque sibi appetenda putasset. Propterea *Henricus* in eo postulando, quòd ægre impetraturus esset, haud pertinacior fuit. Vbi verò *Clementem* mortuum, ac *Cælestinus* suffectum audiuit, opportuna *Cælestinus Papa consecrationem protrahit.* Pontificis nouitate confisus, in spem faciIè omnia obtinendi, quæ cuperet, erectus, legatis ad eum extemplò gratulatum missis, Romam ad Augustalia accipienda maturauit insignia. Gerebant adhuc bellum attrox cum Tusculanis Romani, vindicandi causa cladem proximis annis ad Montem Porcum receptam; Tusculani verò assiduis contentionibus agitati de Pontifice diffidebant. Cumque *Henricum* præter spem ad vrbem aduentare sensere, legatis obuiam missis, se ei

tra-

Sal. An. 1191. tradiderunt; ac in fidem ab eo recepti, Germanicum suscepere præsidium. Eare cum Pontifice offensi Romani, ad pristinam in *Henricum* rediere ferociam. Pontifex cernens *Henricum* cum multa venisse iactantia, ad protelandam eius consecrationem, suam distulit. Romani verò ei castra ad Vaticanum ex instituto habenti, missis nuncijs denunciauere, se, nisi sibi Tusculum traderet, ingressum Vaticani prohibituros, atque Augustalem interdicturos coronam. Hoc audito, nutabat Rex, an Tusculum proditione suæ dignitatis hostibus traderet; vel arma cum Romanis conferret, quod bello Siculo apparebat inutile. Demum media placuit sententia, vt Tusculum in manibus Pontificis poneret. Quod cum Romanis non displiceret, accedentes ad Pontificem dixerunt. *Domine, oues tuæ sumus, tu pastor ouium & filiorum pater. Ideo rogamus clementiam tuam, vt parcas nobis, qui non parum afflicti sumus. Tu enim, vt melius nosti, cum magistro gentium teneris flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus. Rex iste cum infinita multitudine terram occupauit, deuastat segetes nostras, vineta, & olineta. Quapropter rogamus, vt subuenias, ne consecrationem ipsius vlterius differas, ne terra nostra consumetur inopia. Ipse pacificum se venire affirmat, in omnibus vrbem nostram honorare, & paternitati tuæ obedire.* Acquieuit Pontifex supplicantibus, & remoto certamine; Papa in die Paschatis solemniter consecratur; proxima verò secunda feria Imperator cum *Constantia* Imperatrice benedicitur, & coronatur. Huic adoranti Papa, cum antea coronam capiti imposuisset, pede eleuato coronam decussit, quo facto significauit, in sua potestate esse dare & auferre Imperatoribus Imperium, quando voluerit. Post quindecim indè dies, *Henricus* exercitum in Ducatum induxit. Eo Vrbe profecto, Romani à *Cælestino* Tusculum repetentes armati, extorserunt. Acceptum euerterunt, & implacabili odio Romam lapides transtulere, atque in Capitolio ad exsatiandam hostilis ruinæ aspectu iracundiam, posuere. Plerique nobilium, excruciati, alij necati, omnes dispersi. Turba aut in vicina castra migrauit, aut patrij amore soli nouas sibi sedes in eisdem locis, sed angustiores humilioresque parauit. *Henricus* Ducatum ingressus oppida omnia Neapolim vsque, modico certamine occupauit. Neapolis, vt quæ situ, opereque munita, nec præsidio inualido esset firmata, fortiter omnem incumbentium Germanorum molem excepit; & *Tancredo* portas clausit, qui quasi extincta cũ *Gulielmo Bono* iusta Normannorum sobole, licet ex pellice à *Rogerio IV.* procreatus, Siculum regnum inuaserat; Quæ verò *Tancredi* cũ ascẽdentibus, descendentibus, & collateralibus genesis fuerit? en

VII Tusculũ Henricus deponit in manu Papæ.

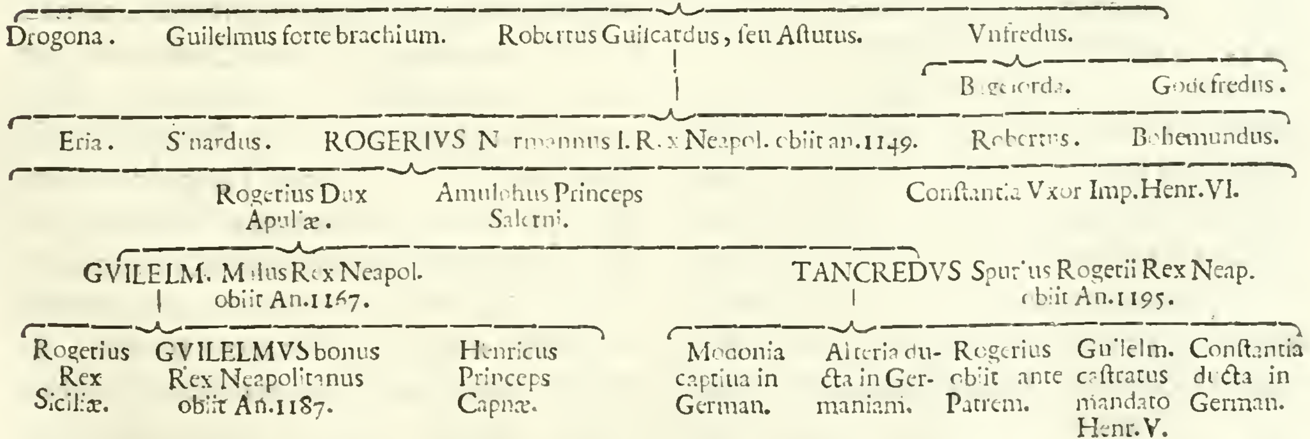
VIII Papæ fastus.

IX Tusculũ euertitur.

X Henricus regnum Neapol. aggreditur.

Arbor Regum Neapolitanorum ex linea Normannica.

Tancredus Comes de Haulte Villè Normannus.



Permotus itaque *Henricus*, vrbem toto circumfuso circunsedit exrrcitu, exitu omni, adituque obstructo. In castris cum esset, ix. Kal. Iun. *Vidoni Guerræ*, Tusciæ Comiti, bona iuraque à *Friderico* patre concessa, virtutis ac fidei eius gratia confirmauit. Per Iunium inde mensem, Cœli & æstiui caloris insolentia, magnam exercitus partem

Sal. An. 1191. tem absumpsit: Philippum Coloniensem Antistitem, & Ottonem Boiemiæ Ducem, quorum consilijs gerebatur bellum, sustulit; XI ipsum Cæsarem vsque eò affixit, vt conclamatum à medicis, imò mortuum fama per Germaniam vulgauerit. Extitère mox factiones, nouum Regem optantes, Conspirationem maturatus Cæsaris in Germaniã reditus discussit. *Falsus rumor de Henrici morte.* Genuenses, qui in die Assumptionis classe triginta trium triremiũ è portu euecti, Castellum Maris tenuerant, falso rumore decepti mortis Henrici, consilium redeundi cæpere, Circeios sequenti nocte venientes. XII Ibi Margaritus Tancredi classis præfectus, *Margaretus.* cum maiore nauium numero superueniens Genuenses prouocauit in pugnam. Hi licet viribus impares non detrectarunt. Quod vbi Margaritus cognouit, conuersa nauigatione sese Iselam recepit. Genuenses autem Ciuitatem veterem, atq; inde Henrici iussu Genuam recesserunt. Nec longè quum Henricus Constantiam vxorẽ Caietam, & Caieta Salernum misisset, Caieta à latronibus contumelijs onerata, à Salernitanis comprehensa; *Constantia Imperatrix capta.* Panormum Tancredo proditur, ibique regia mancipatur custodia. Anxius propterea Henricus cum Diepoldo ad bellum progrediendum relicto; Germaniam repetit. Vbi *Theodoricus*, vel *Diedericus VII.* Hollandiæ Comes XI. *Theodericus Comes. Hollãdiæ.* qui defuncto Antiochiæ Florentio patre, regebat; vnà cum *Henrico Comite Louaniensi*, sagaci perpendentes animo quantum tunc viriũ Flandris decessisset, de suo quoq; agendo negotio callidum iniere consilium. Magnis vterq; Henricum VI. Cæsarem fatigarunt precibus; Hic vt *Alostanos* Imperij clientes Lotharingiæ contributos obtineret. Ille vt ab fide Flandris Comitibus debita solueretur, & possideret *maris insulas* in fide ac clientela duntaxat Imperij. At Cæsar nullam Balduino facere voluit iniuriam. Vnde Balduinus Comes ad Cæsarem Balduinum filium misit, qui suo nomine iuraret. Spe autem domi à Comite Hollandiæ iuramentum accepit Flandris Principibus præstari solitum. Impetrauit tamen *Theodericus* à Cæsare, vt quicumque mercator illac transiret, vigesimam omnium rerum suarum persolueret pro vectigali. *Vectigalia extorquet.* Cuius prætextu magnam vim auri à negotiatoribus extorsit; præcipuè à Flandris, vt duplum sæpè soluere cogerentur. Vnde dissidia inter Flandros orta & Hollandos, quæ non nisi bello finita sunt.

Interea Leo contra ac conuenerat, nec An. Sal. 1192. Adolphum, qui nondum ex Asia redierat, in communem Lubecæ partitionem admiserat, XIII nec Lauenburgum euerterat, non muro Brunsuicum exuerat, *Henricus Leo deficit ab Imperatore.* sed Hartuicum Bremensem ex Anglia reducem in suam tutelam receperat. Eius filius siue Cæsaris perosus imperia, siue desiderio vlciscendi paternas iniurias, quo voto creditus est cũ Tancredo miscuisse consilia, cum Cæsar in Cassinensi Monasterio D. Benedicti reliquias veneraretur, ab eo ne salutato quidẽ, in Saxoniam discessit: quò & Adolphus venerat, ex peregrinatione reuersus, habito nuncio terram suam ab Henrico Duce occupatam. Consanguineorum itaque stipatus militia Stadam redemit, Lubeccam ad deditionem coegit, & quæ Leo trans Albim recuperauerat, excepto inuasit Lauenburgo. Nec minora Bauari patiebantur dissidia. VVormatiæ Vangionum, solemni ritu, XIV inaugurato Ludouico VVitelspachij filio, *Ludouicus Dux Bauariæ vincitur.* Bauariæ Duce qui prætexta posita, ephebos egressus, Reipublicæ admouendus erat negotijs. In ijsdem comitijs Cæsar Conrado, fratrum alteri decreuit Sueuiæ Ducatum: alteri Philippo, qui post imperauit, Etruriam, Spoletanum Ducatum, Guelphorum reiecta Stirpe; At Bauarum protinus ciuilis belli tempestas excepit. Albertus Bogius cum Rapatone & Henrico Ottenburgio fratribus, de limitibus & monasteriorum tutela armis contendebant, nullo sacrorum profanorumque discrimine: Bogius qui Ludmillam Ottocari Sororem duxerat, arma Bohemorum sibi sociauit. Ludouicus, vt vim exteram à suis finibus arceret, copias raptim contractas eduxit in Bogium, & acie victus est. Alia ex parte Leopoldus Austrius, & Bertoldus Meraniæ Princeps agrũ Ottenburgicum populabantur, omnia cedibus, & incendijs vastantes: donec Henricus Cæsar vtroque iussit arma ponere, & turbatæ pacis rationem reddere. Causa discussa, Bogius belli concitator relegatus est in Apuliam: Ludouicus Bogius, Godefridum Stainium, quod clanculario fœdere se hosti vinxisset, capite minuit. Hoc anno, intercedente Pontifice Cælestino Constan-

Sal. An. 1193. XV ſtantia Imperatrix apud *Baronium* legitur à *Tancredo* reſtituta, & expenſis Pontificis in Germaniam remiſſa licèt apud *Sigonium* vſque in annum nonageſimum quartum protrahatur manumiſſio, facta non intercedente Pontifice, ſed pugnante Imperatore.

CAPTIVITAS RICHARDI ANGLORVM REGIS. Anno 1193.

DIgladiantibus inter ſe Italis, atq; Germanis, res Chriſtiana in Syria triumphabat fœlix. XVI Cum Odone Burgundionum Duce, *Richardus* Anglorum Rex ad obſidendam Hieroſolymam ducebat exercitum, cum ecce nuntiatur, *Philippum* Gallorum Regem eo conſilio Normanicas res diuexare, vt ad Angliam inuadendam ſibi viam referet, & eam adeptus *Ioanni* eius fratri poſſidendam tradat. *Philippus Rex Galliæ inuadit Angliã.* Quo nuntio turbatus *Richardus*, domeſticam calamitatem ducibus retulit, identidem *Philippum* incuſans, quod nulla habita nominis Chriſtiani ratione, aut religionis reuerentia, eo potiſſimùm tempore in ſe odium explere voluiſſet, quo iam de hoſtibus triumphus penè acquiſitus eſſet. Veritus itaque, ne dum procul à patria pro Chriſtiana belligeraret Republica, damnum domi pernicioſum non faceret, cum *Saladino* hoſte conditionibus bellum neceſſariò compoſuit, vt Chriſtiani præter Ptolemaidem, cætera eo triennio de hoſtibus capta reſtituerent, & *Saladinus* à Chriſtianorum rebus manus abſtinèret. His compoſitis ſuoſque conſolatus, *Richardus* parata iam claſſe, *Berengariam* vxorem cũ *Ioanna* ſorore, & magna ſuorum parte, in Siciliam, & inde in Angliam præmittit. Ipſe verò cum paucis Thraciam curſu petens, in grauem incidit tempeſtatem, qua iactatus in Dalmatiam defertur: hic mutato veſtitu per Germaniam iter facere, ac modò equo, modò pedibus in Angliam redire conſtituit: ita lento incedebat gradu: qui vbi ad XVII ſuperiorem Pannoniam peruenit, quam *Auſtriam* hodie vocant, cępit ſibi timere ob ſimultatem, quæ inter eum & *Leopoldũ* Auſtrium intercedebat. *Simultas Henrici Angli cũ Leopoldo Auſtrio.* Irarum hæc cauſa. *Leopoldus* (& ipſe ſacro interfuerat bello) cũ primus vrbis mœnia ſuperaſſet, turri vexillum affixerat, quod *Richardus* præreptæ gloriæ inuidia diripuit, calcauit, & in cloacam proiecit, vt ſuum ſufficeret. Dicunt alij, quod domum reuerſurus ex Syria Ioppen *Leopoldus* præmiſerat, qui ſibi hoſpitium præpararet, & ſignum ſuum hoſpitio affigeret, quod factum eſt. Porrò Normannus quidam nobilis, ſe potius ibi hoſpitium habere contendens, obtinuit à *Richardo* Angliæ Rege, vt ſignum auelleretur Auſtriaci, quod ipſe poſtea in cloacam proiecit, vt Auſtriacus omnibus deridendus propinaretur. Imprudens itaque cum in Germaniam acceſſiſſet, non niſi exploratè ac prætentatis itineribus tranſibat; nullo tamen potuit fatum euitare conſilio. Sanè vt primùm Viennam ingreſſus eſt, quæ Auſtriæ princeps eſt ciuitas, eum partim lingua hominem Anglum eſſe, partim illud ipſum indicauit, quod carius multo obſonabat: quàm deceret perſonam, quam ipſe cum humili veſte gerebat: proinde bene multis hoc pacto cognitus erat, cum peruaſit rumor per vulgus, *Richardum* adeſſe. Quocirca Dux confeſtim cuſtodes circa domum diſpoſuit, vbi ille hoſpitabatur, vt nemo inde homo elabi poſſet, ac mox alios miſit exploratum, quales eſſent intus hoſpites. *Richardus* poſteaquàm enuntiatum eſt, ſatellites ducis in veſtibulo eſſe, tum ſpem videns nullam eſſe fugiendi, regalem reſumit veſtitum, ac eam animi audaciam, qua in bellicis rebus ſemper vſus erat, militibus oſtendens, quærit, *ecquid ſit, cur armati circumſtent*: *Carceri datur Richardus.* quibus ſeipſum petere vociferantibus reſpondit, *non decere, vt Rex alio niſi duci ſe captiuum tradat, ac propterea ſi Dux velit ipſe venire, eius fidei ſe vltrò commendaturum*: itaque Duci illico aduentanti obuiam factus, tradito prius gladio, in illius venit poteſtatem. *Leopoldus* talem prædam ex inſperato ſibi eueniſſe gauiſus, regem blandè appellando in ſuas ædes perduxit, & cuſtodiendum certis heroibus commiſit. Audiuerat interea ex rumoribus, qui iam per totam Germaniam diſſipati erant, *Henricus* Imperator *Richardum* à Duce captum, qui optimè noſcens quantæ eſſent Anglicæ XVIII opes, cæpit ſedulò cum Duce agitare, quomodò ab eius manibus tàm opulentam prædam eriperet: *Henricus Imper. Richardum extorquet à Leopoldo.* legatos igitur celeriter miſit, qui eum admonèrent, quamobrem non poſſet apud ſe tutò, nec diutius tantum Regem in cuſtodia ſeruare; quandoquidem

Rom.

Sal. An. 1193. Rom. Pontifex in primis iuberet illum dimitti, deindè & cæteri Principes illud idem flagitarent, quod si ipse dicto non pareret, postulationibusue non satisfaceret, proculdubio vim adhiberent: propterea sibi traderet custodiendum, qui constanter curaret, vt *Richardus* se grandi redimeret pecunia. Dux partim rationibus, partim metu motus (nouerat enim *Henricum* lucro inhiantem non quieturum, vsquedum prædæ particeps fieret) Regem Oratoribus tradidit, quem *Henricus* ad se ductum priusquam alloqueretur, in vincula duci iussit, vt *Richardus* indignitate rei, & carceris tædio ampliorem offerret pecuniam. Scripsit postea ad *Philippum* Gallorum Regem, vt eum veluti *Richardi* inimicum in criminis

XIX societatem pertraheret.

Epistola Imper. ad Regem Galloru.

Henricus Dei gratia Rom. Imper. & semper Aug. dilecto & speciali amico suo Philippo Illustri Francorum Regi salutem, & sinceræ dilectionis affectum.

QVoniam Imperatoria Celsitudo non dubitat Regalem Magnificentiam tuam lætiorem effici de vniuersis, quibus omnipotentia Creatoris nos ipsos & Romanum Imperium honorauerit & exaltauerit: Nobilitati tuæ præsentium tenore declarare duximus, quod inimicus Imperij nostri, & turbator Regni tui, Richardus Rex Angliæ, cum esset in transeundo mare, ad partes suas reuersurus, accidit, vt ventus, rupta naui sua, in qua ipse erat, duceret eam versus partes Istriæ, ad locum, qui est inter Aquileiam & Venetias, vbi ipse Rex, Dei permissione, passus naufragium, cum paucis euasit. Quidam itaque fidelis noster, Comes Mainardus de Gortze, & populus Regionis illius, audito, quod in terra erat, & considerato diligentius, qualem nominatus Rex in Terra promissionis proditionem, & traditionem, & perditionis suæ cumulum exercuerat, insecuti sunt, intendentes eum captiuare. Ipso autem Rege in fugam conuerso, ceperunt de suis octo milites. Postmodum processit Rex ad Burgum in Archiepiscopatu Saltzburgensi, qui vocatur Frisorum, vbi Fridericus de Botesovve, Rege cum tribus tantum versus Austriam properante noctu, sex milites de suis cepit. Dilectus autem consanguineus noster Liupoldus Dux Austriæ, obseruata strata, impositis vbique custodibus, sæpedictum Regem iuxta Vvenam in villa viciniori domo despecta captiuauit. Cum itaque in nostra nunc habeatur potestate, & ipse semper tuæ molestiæ & turbationibus operam præstiterit; ea, quæ præmisimus, Nobilitati tuæ insinuare curauimus, scientes ea dilectioni tuæ beneplacita existere, & animo tuo vberrimam importare lætitiam. Datum apud Rithiencie, quinto Kalendas Ianuarij.

Certior itaque factus *Philippus* Richardum in vinculis teneri, lætitia exultans, confestim secretis nuncijs *Ioannem* illius fratrem ad se accersit, hortaturque vt felici omine regnum inuadat fraternum. Inclinatum iam facilè Francus in opinionem perduxit; & subitò in Angliam rediens, perditissimorum hominum congregato exercitu, omnia rumore compleuit. Principes autem regni, nefario vesani iuuenis cognito facinore, sumptis armis se opposuère fideles. Hæc res coniuratorum animos ita fregit, vt dissipato exercitu, Ioannes in Gallias ad *Philippum* cogeretur confugere. Porrò Archiepiscopus Rothomagensis, vt conuenirent Principes in Oxenford, fugit pro Regis redemptione, ita scripsisse legitur apud *Regerium* in *Annal. Anglic.* XX *Io. frater Angloru Regis mouet in Regem.* XXI

Venerabili in Christo fratri & amico charissimo, Hugoni Dei gratia Dunelmensi Episcopo, Vvalterus eadem gratia Rothomagensis Archiepiscopus salutem in vero salutari.

SVper aduentu regio rumoribus varijs ventilatis, tandem, quia veritas latere non potuit, nobis omnia sunt aperta. Verum in aduersis & prosperis esse æquanimes nos oportet: Dei enim non possumus auertere voluntatem; & cum eius iudicia sint occulta, euentus rerum fortuitos eius misericordiæ & prouidentiæ commendamus. In mœrore animi nostri cogimur profiteri, de domino nostro Rege aliter accidisse, quam eius regno, & vniuersis suis fidelibus expediret, & si eius merita plenius intuemur, is casus eius operibus nullatenus deberetur. Qui enim ad Dei gratiam patrimonium vniuersum exhausit, & bellorum fortunæ suorum, & suum sanguinem indifferenter commisit, in omnibus vijs suis protectionem Dei merebatur. Verum aduersitas, quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Et quid plura loqui compellimur, quod nollemus? Imperatoris Alemannorum litterarum transcriptum

Sal.An. 1193. tum vobis ducimus transmittendum, quas de domini nostri Regis Angliæ captione ad Regem Francorum destinauit, præsenti pagina nostra inuolutum. Vobis autem non est opus lacrymis, sed virtute: quoniam fortunæ aggressibus non est planctibus occurrendum, sed dissimulato dolore, probitatis experientiæ intendendum. Forsitan ad vesperum demorabitur fletus, & nos ad matutinum lætitia visitabit.

Et quoniam spei nostræ maxima pars post Dei misericordiam in sinu vestro reponitur; lacrymantibus intimis & toto corde deposcimus supplices & deuoti, & quasi charissimi postulantes, quatenus in negotio, quod domino nostro Regi supra opinionem arduum incumbit, vestræ diligentiæ partes & industriæ totis conatibus impendatis, & consilium vestrum, quod totis visceribus exoptamus, nullius recordatione angustiæ, nullius aduersitatis prospectu, nulla occasione, nulla temporalium, aut felicitatis cautela nobis & domino nostro, immo vobis potius denegetis. Et quoniam præsenti animus, quam absenti plenius intimatur, & in personarum præsentia consilium præsentis articuli copiosius elucescet, & salubriorem dominus inde sortietur effectum: idcirco nos à vobis affectione prætacta lacrymabiliter postulamus, vt omnis difficultatis exceptione postposita, die Dominica, ante Lætare Hierusalem, apud Oxenford nobis & alijs domini Regis fidelibus occurratis. Præsens enim negotium instantiam eam desiderat, vt omnis excusatio delitescat: & omnem dilectionem domino regi debitam, in casu, quem loquimur, probationem credimus habituram. Dominum autem Bathoniensem noueritis de domino nostro Rege quantocyus liberando cum domino Imperatore iam habuisse tractatum. Omnem enim impendit laborem & operam, vt ei præstet obsequium, & regiæ debitum reuerentiæ, & honori gratum, & vtile ad præsens, sicut & alias plenum exhibeat famulatum; sicut ab eis recepimus, qui interfuerunt colloquio, quod de nostro domino liberando cum domino Principe dominus Bathoniensis habebat. Et quoniam vniuersis euentibus diuinum est à Deo auxilium implorandum: rogamus, quatenus in vniuersa vestra diœcesi pro ipso preces apud Altissimum faciatis effundi. Plurimum enim valet deprecatio iusti assidua; & importuna mulier in Euangelio meruit exaudiri, & sicut ibi dicitur, Christus filium suscitauit, quia multæ pro eo lacrymæ fundebantur. Valete.

Vocatis itaque comitijs miserunt Abbatem de Boxeleia, & Abbatem de ponte Roberti in Alemanniam ad quærendum Regem. Qui cum totam Alemanniam peragrassent, & Regem non inuenissent, Bauariam ingressi sunt, & obuiauerunt Regi in Villa, quæ dicitur Oxefer, vbi ducebatur ad Cæsarem, cum eo, in die Palmarum habiturus colloquium. Quos cum cognouisset, illaris & affabilis de regni statu interrogauit, de fidelitate hominum suorum, de salute & prosperitate Regis Scotiæ, in cuius fide innitebatur. Conferentibus illis adinuicem, questus est Rex in *Ioannem* fratrē, qui beneficia innumera, quæ ab eo receperat, proditione rependerat. At subito in vocem consolationis erumpens, dixit: *Ioannes* frater meus non est homo, qui possit regnum vsurpare, quandò humilem etiam habeat aduersionem. In itinere per tres dies vsque dum ad Imperatorem peruenisset, adeo strenuè & prudenter se gessit, vt verè apparèret animo ipsi natus imperare. Die constituta colloquij, non potuerunt internuncij eos reconciliare, iniusta & nimis onerosa Cæsare exigēte. Scripserāt interim Anglorum Episcopi ad *Cælestinum* Papam, implorantes Regis libertatem.

Angli Regem suum quærunt.

XXII *Rex Anglorum coram Cæsare.*

XXIII

Reuerendo Patri ac domino Cælestino Dei gratia Summo Pontifici Vualterus eiusdem permissione Rothomagensis Ecclesiæ humilis minister, ipsiusque Suffraganei, Baiocensis, Ebroicensis, Sagiensis, & Ebrincensis Episcopi salutem, & deuotissimæ seruitutis affectum.

Vulgariter dicitur, quia noua & insolita morborum genera noua indigent medicina. Ab vsu siquidem nostrorum temporum prorsus credimus alienum, quod capiatur, aut ad redemptionem aliquatenus compellatur, vel in eundo, vel in reditu, quicumque Hierosolimitanæ peregrinationis prosecutor existit. Recolimus, quod illius viæ, sanctiq; signaculi professores Ecclesia Romana in sua custodia & tuitione suscepit. Nec dubium est, redundare in totius Ecclesiæ caput, quidquid contra eiusdem Ecclesiæ auctoritatem in eius filios attentatur. Christianissimus Princeps, Rex Angliæ, illustrissimus dominus noster, & deuo-

Sal. An. 1193. *deuotissimus Ecclesiæ Romanæ filius, quem specialiter in sua protectione susceperat, in sua peregrinatione post sudores & pericula, post angustias, & discrimina vitæ, quæ pro amore, & honore Dei diu sustinuerat, reuertendo captus est, & iniuste detentus. Plangimus dolores & angustias nostras, quas vtinam nobiscum communicare velletis paterno compassionis affectu, & ostenderetis per experientiam in nostris angustijs, quantum vobis teneri debeat affectio filialis. Docet publicus experientiæ liber vberiorem esse charitatis affectum parentibus ad filios, quam filijs ad parentes: ideoq; pensata deuotione, quam hactenus habuerunt Reges Angliæ erga Romanã Ecclesiam, speramus in eo, qui spes nostra est, quod non deficiet in hac angustia nostra illa exuberans & inexhausta gratiæ plenitudo, quæ se impartitur afflictis, lapsos erigit, læsos reparat; & vt quod multum est, claudatur in modico, se communicat vniuersis. Qui & vniuersorum & singulorum totus est, qui se seruum suorum publice profitetur: quid faciat pro tanto filio, pro tanto Principe, cuius iniustissimam captionem prouinciæ lamentantur, dolent populi, plorant Ecclesiæ, & omnia iura tam moderna, quam vetera detestantur? Exerat beati Petri gladium manus vestra, clementissime Pater, quid & quantum tanto filio debeatis, exhibeatis in opere: vt experientia mediante addiscant minores & inferiores filij, quantum à vobis auxilium in suis necessitatibus debeant expectare. Valete.*

XXIV Scripsit etiam Regina mater Aleonora ad eundem Pontificem per Petrum Blesensem, qui Regi patri fuerat à secretis.

Reuerendo Patri & domino Cælestino Dei gratia Summo Pontifici, Aleonora in ira Dei Regina Anglorum, Ducissa Northmanniæ, Comitissa Andegauensis miseræ matri exhibere se Patrem.

Silere decreueram, ne insolentiæ & præsumptionis argueret, si forte aduersus Principem Sacerdotum verbum aliquod minus cautum abundantia cordis, & vehementia doloris eliceret. Sane non multum ab insania differt dolor; dum in impetu suæ accensionis est, dominum non agnoscit, socium non veretur, nec defert, nec parcit alicui, sed nec tibi. Nemo ergo miretur, si verborum modestiam vis doloris exasperet, iacturam enim plango publicam: sed & familiaris dolor in spiritus mei præcordijs inconsolabiliter radicauit. Sagittæ enim Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Gentes diuulsæ, populi lacerati, prouinciæ desolatæ, & generaliter tota Occidentalis Ecclesia confecta lamentis in spiritu contrito & humiliato supplicant vobis; quem constituit Deus super gentes & regna in omni plenitudine potestatis. Afflictorum, quæso, clamor introeat in aures vestras: calamitates enim nostræ multiplicatæ sunt super numerum. Nec ista dissimulare potestis citra criminis & infamiæ notam, cum sitis Vicarius Crucifixi, successor Petri, sacerdos Christi, christus Domini, deus etiam Pharaonis. De vultu tuo, Pater, iudicium prodeat, oculi tui videant æquitatem. De arbitrio vestro, & de clementia vestræ Sedis pendent vota populi, & nisi maturius arripiat manus vestra iudicium, tota redundabit in vos tragœdia huius mali: cum sitis pater orphanorum, & iudex viduarum mœrentiũ, & dolentium consolator, & omnibus ciuitas refugij. In tanto cumulo miseriarum vnicum & commune omnibus expectatur de vestræ potestatis auctoritate solatium. Filij Israel Moysen, cuius agitis vices, consultabant in duris, & ad tabernaculum fœderis confugiebant in angustijs suis. Rex noster in arcto est, & vndique angustiæ premunt eum.

Videte statum, aut potius casum regni, malitiam temporis, Tyranni sæuitiam, qui de fornace auaritiæ arma iniquitatis incessanter fabricat contra Regem, quem in sancta peregrinatione, in protectione Dei cæli, & tuitione Romanæ Ecclesiæ captum, & vinculis carceralibus coarctatum tenet, occiditque terrendo. Contemnit enim Deum, & terribilia iudicia eius; prædæ incubat, & non est qui de manu eius possit eruere. Si Ecclesia Romana complosis manibus ad tantas iniurias Christi silet: exurgat Deus, & iudicet causam nostrã, respiciat in faciem Christi sui. Vbi est zelus Eliæ in Achab? zelus Ioannis in Herodem? zelus Ambrosij in Valentem? zelus Alexandri Tertij, qui sicut audiuimus & vidimus, patrem istius Principis Fridericum plena auctoritate Apostolicæ Sedis solẽniter & terribiliter à Fidelium communione præcidit? Porro Tyrannus Apostolicas claues habet ludibrio, nec nisi verba reputat legem Dei. Sed tanto constantius deberetis arripere gladium Spiritus, quod est verbum Dei. scriptum est enim:

Sal. An. 1193. enim: *Qui vos spernit, me spernit.* Ideo si vestram non vultis, aut Ecclesiæ Romanæ iniuriam persequi; vobis tamen dissimulare non licet Petri opprobrium, & iniuriam Christi. Non sit ergo alligatum in ore vestro verbum Domini, nec in vobis timor humanus obruat spiritum libertatis. Tolerabilius est incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei. Confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur inimici Crucis Christi, quorum finis interitus, & gloria eorum in confusione. Quidquid Ecclesiarum & pauperum necessitati subtrahitur, insatiabilis auaritiæ deuorat ingluuies. Sed propè est, vt in eos manus Domini tempestiuam exerceat vltionem, & eueniet, quod beatus Iob de prædone impio protestatur: *Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre eius extrahet eas Deus. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.* Quod si ad tempus humanum euadunt iudicium, diuinum terribilius est, quod imminet eis: quorum gaudium præsens instàr puncti; interminabilis verò pœna ignis & vermis. Quis enim vmquam persecutor innocentiæ vltricem illius manum, qui aufert spiritum Principum, potentesque potentèr punit, legitur euasisse? Vt de pœna taceam gehennali, sæpè legimus, quomodo digitus Dei pro arbitrio suo regna & Imperia transfert: quas etiam, sicut vult erigit, & sicut vult, deijcit potestates. Non deterreat, quæso, vos sæcularis elatio. *Superbus est Moab, & maior est superbia eius, quam fortitudo ipsius:* è contrario autem nomen Domini plurima fortitudo.

Luc. 10.

Iob 20.

Isai. 16.

Illud verò publice contristat Ecclesiam, populisque murmur excitat, nec mediocriter militat in dispendium vestræ opinionis, quod in tanto discrimine, in tot lacrymis, in tot prouinciarum supplicationibus, nec vnum Nuntium ad Principes illos à vestro latere destinastis. Sæpè pro causis mediocribus vestri Cardinales in magna potestate etiam ad partes barbaras legatione funguntur: in causa verò tam ardua, tam lamentabili, tam communi, nec vnum adhuc Subdiaconum, aut Acolythum destinastis. Legatos enim hodie facit quæstus, non respectus Christi, non honor Ecclesiæ, non regnorum pax, aut populi salus. Quis quæstus vobis, aut prouentus gloriosior posset esse, quam in hac liberatione Regis Summi Pontificis apicem, siue sacerdotium Aaron, & Phinees exaltare? Sane non multū humiliasses Sedis Apostolicæ dignitatem, si in propria persona ad tanti liberationem Principis in Germaniam descendisses. Quem enim tam officiosè colebat in prosperis, tam desidiosè deserere non debuit in aduersis. Quare non appenditis in libra iustitiæ beneficia, quæ bonæ memoriæ Henricus, pater istius Regis vobis, sicut vidimus, in articulo summæ necessitatis exhibuit, vt e diuerso tyrannidem Friderici, quā in vos & Ecclesiæ Romanæ possessiones, & in omnes, qui vobis fidelitèr adhærebant, exercuit? Cum enim prænominatus Fridericus fautor schismaticæ dissensionis & auctor contra Alexandrum Tertium, canonicè, sicut scitis, electum, in partem apostatæ Octauiani coniurasset, atque sub illa schismatis concussione generalitèr vbique terrarum Ecclesia laboraret: Reges Franciæ & Angliæ varijs ex vtraque parte legationibus tentabantur. Cumque sententia Regis Francorum consiliorum varietate, cui faueret parti, fluctuans dubia vacillaret; Rex Henricus dolens Christi tunicam diutiùs scindi, primus Alexandro Papæ consensit, multaq; cautela trahens Regem Francorum pariter ad consensum, Apostolicū suis muniuit consilijs, & firmauit auxilijs; & sic nauem Petri sub certo discrimine naufragantem in secura litoris statione locauit. Hæc apud Castrum Radulphi vidimus, vbi etiam Romanorum votis (sicut ipsi pro miraculo publicè prædicabant) plenioribus xenijs auri & argenti regia munificentia satisfecit.

Notabiliter igitur dehonestat gloriam Sedis Apostolicæ, quod aliqua vmquam ingratitudo tanti beneficij memoriam potuit abolere. Quandoque poterit ex causa consimili (quod Deus auertat) schismatis pullulare fermentum, vestræque præsentis desidiæ & defectus recordatio poterit tunc aliquibus cedere in singultum. Licèt enim liberationem Regis ille veteratus serpens, ille coluber tortuosus machinationibus præstigiosis impediat: confidimus tamen in Domino, quòd tempestiuè respiciet in faciem Christi, & dabit imperium Regi suo. Expectatio siquidem nostra in spe certa, & fide firma conualuit. fit enim incessantèr oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo. Deus autem, qui in tempore accepto exaudit, & adiuuat in die salutis: respiciet in orationes humilium, & non spernet preces eorum. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Sol Iacobi 5.

Sal. An. 1193. Iosue 10. *ad preces Iosue stetit, & Luna contra vallem Aialon non est mota, quia iusti precibus obtinetur, vt à corde peccatoris Sol iustitiæ non recedat, & mens hominis, quamuis in defectum prona sit, virtutum tamen stabilitate firmatur. Non enim tantum remittitur oratione peccatum, sed & pœna peccati declinatur beneficio precum. Ideò bonum est Regi præstolari cum silentio salutare Domini. Nam si nunc in fornace tribulationis purgatur à Deo, qui circa eum aduersa & prospera saluberrima moderatione disponit; vexatio transibit in gloriam, atque pro confusione duplici & rubore in terra duplicia possidebit. Beatus itaque vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Sane sicut nunc ei publici gemitus, & generales impenduntur lacrymæ: sic desideratus gentibus tempestiuè communibus excipietur votis in exultatione vniuersæ terræ. Domine in virtute tua exaltabitur Rex, & Ecclesia Romana, quæ nunc nimis culpabilitèr in eius liberatione lentescit, non sine lacrymis erubescet, quòd in tantis angustijs tantum filium non agnouit.*

XXV Impatiens iterum geminauit querelas, & iustè in Cælestinum insurgit Pontificem, quia lentè se gereret in causa aduersus detentores filij sui.

Sanctissimo Patri ac domino Cælestino Dei gratia Summo Pontifici, Aleonora eadem gratia Regina Angliæ, Ducissa Northmanniæ, & Comitissa Andegauiæ, salutem, & misericordiæ visceribus abundare.

TÆdet animam meam vitæ meæ: quidquid enim verebar, accidit, & adhuc expectatio durioris euentus omnem gratiam consolationis abscidit. Quando ego non timui grauiora pericula veris? Laborem itaque & dolorem meum considerans, à pusillanimitate spiritus & tempestate subuertor. Ego verò iam delibor, & doloribus festinata senectus paucitatem dierum meorum nuntiat mihi. Multoties vobis scripsi, atque sacrificium cordis in spiritu cõtrito & humiliato frequenter obtuli. Quia tamen semel cœpi, loquar adhuc ad dominum meum, cum sim puluis & cinis. Dimitte me domine, vt plangam paululum dolorem meum. Nescio enim, quo pacto impetus anxietatis, ex ipso planctu, & lacrymarum profusione lentescit. Diu expectaui ego perdita, si esset, qui leniret dolorem matris, qui diceret, Ioseph filius tuus viuit, & eductus est de cisterna, nec eum fera pessima deuorauit. O fera pessima, tigribus & lamijs, omniq; fera crudelior, qui filium meum, militem Christi, Christum Domini, peregrinum Crucifixi, vinculis alligatum Imperatori vendidit & tradidit? Sic ei durior aduersarius constitutus est, atque de ergastulo in labyrinthum, & de Scylla translatus est in Charybdin. A diebus Iudæ Ischariotis non est inuentus similis illi, qui sic violaret legem Excelsi; qui ita malitiosè traderet iustum. Et hæc in occulto, & in tenebris facta sunt: erant enim opera tenebrarum.

Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ, Pater misericordiæ, precor, vt de ore leonis, & de manu bestiæ liberes innocentem. Et quæ tibi vtilitas in sanguine eius, qui de manu tua exactissimè requiretur? Quia credebamus aliquando, quod disposuisset Dominus per vos filio facere misericordiam, facti sumus lætantes: nunc autem res in contrarium versa est. Triumphat enim longè lateq; diabolus, sapientiam vincit malitia, & audita in gentibus filij mei captione, personat in triuijs Geth, & in compitis Ascalonis incircumcisorum solemnis applausus. Heu, heu, percussit nos Dominus plaga graui & castigatione crudeli! A me viscera mea tyrannus auulsit, & Ecclesias spolians, in Terra Sanctorum iniqua gessit, plebes innumeras amaritudine & mœrore confecit. In his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta: non parcit Monachis, non reclusis, non eremitis, non monialibus, non leprosis: perierunt enim ius & fas, timor Dei, fides, religio, & honestas.

Exurge, quare obdormis, domine, exurge, & ne repellas in finem. Moueat te, Summe Pontifex, etsi non huius peccatricis infelicissimæ dolor, saltem clamor pauperum, compeditorum gemitus, interfectorum sanguis, Ecclesiarum spoliatio, & generalis denique pressura Sanctorum. Vide, quanta malignatus est inimicus in sancto, inualuerunt hostes Ecclesiæ, prolongauerunt iniquitatem suam, confortati sunt, addentes præuaricationem, iniquitatem apponunt iniquitati, vt sanguis sanguinem tangat, vt superbia eorum ascendat semper, & impietas modernorum mensuram patrum suorum non solùm impleat, sed transcendat. Certè horrendo anathemate feriendi erant, aut potius fulminandi. Exurgat

Sal. An. 1193. *gat igitur Orbis Episcopus, & arripiat quasi fulgur iudicium manus tua. Sicut Petrus vno ictu Ananiam & Sapphiram, & vno ictu Simonem Magum potuit delere de medio: sic spiritu labiorum tuorum interficias impios. Alioquin videberis declinare in obligationem malitiæ per consensum. Declinantes autem in obligationem adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: gladio scilicet spiritus, quod est verbum Dei. Arripiat iudicium manus tua, & in potestate collata tibi cælitus tolle virgam peccatorum desuper sortem iusti: scuto bonæ voluntatis tuæ protege filium meum, & filius iniquitatis non apponat nocere vlterius innocenti.*

Cum innocentia Regis filij mei testimoniũ habeat ab his, qui prope sunt, & ab ijs qui longe; non habetis excusationem de peccato. Quæ enim excusatio possit vestram desidiam, & iniuriam palliare, cum omnibus liqueat, quod liberandi filium meum habetis potestatẽ, & subtrahitis voluntatem? Nonne Petro Apostolo, & in eo vobis à Deo omne regnum, omnisque potestas regenda committitur? Benedictus autem Dominus, qui talem potestatem dedit hominibus. Non Rex, non Imperator, aut Dux à iugo vestræ iurisdictionis eximitur. Vbi est ergo zelus Phinees? vbi est auctoritas Petri? vbi est qui dicat: Zelus domus tuæ comedit me? Appareat, quod non in vanum dati sunt vobis, & Coepiscopis vestris gladij ancipites in manibus vestris. Dicite iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Non degeneret in herede Petri dignitatis Apostolicæ reuerenda successio. Vestrum agnoscite principatum, probate zelum, accingimini ad opus fortitudinis, & honorate ministerium vestrum. gloria vestra deriuetur ad posteros, & cognoscat generatio altera, quam inaniter tyrannus ille præsumpserit, & quam potenter præsumptionem eius Sedes Romana punierit. Vobis equidem conuertetur in discrimen & crimen, si remissas habeatis manus, & addat impunitas cornua peccatori. Si enim in viridi hæc facta sunt, in arido quid fiet? Recolat, quæso, vestra paternitas, quantus amicus vir meus Rex, pater istius Regis, & quam fidelis vobis fuerit: attendite, quam benignus iste successor paternæ deuotionis extiterit. Nec à corde vestro excidat, quanta ego sollicitudine per ipsum vestrorum negotia Legatorum, immo vestra promouerim. Si etiam in vestris necessitatibus mea vmquam circa vos affectio torpuit: decidam merito ab inimicis meis inanis.

Ego autem nunc experior vestrorum promissa Cardinalium verba esse & folia; arbores autem non à folijs, aut floribus, sed à fructibus cognoscuntur. Et nos quidem à fructibus eorum cognouimus eos. Dicere pudet, quod vtinam eos fecisse pudeat, tyrannus eos habuit malitiæ fautores, cuius se debuerant exhibuisse vltores. Dilexi vos, non lingua & verbo, sed opere & veritate, numquid redditur pro bono malum, & odium pro dilectione. Vt salua pace domini mei vnum loquar: Dico ei, quod quandoque Ioab exprobrasse legitur David Regi: Diligis eos, qui te oderunt, & eos odio habes, qui te diligunt. 2. Reg. 19. *Heu quomodo exarmatur zelus iustitiæ! quam miserabiliter claues Ecclesiæ suum perdiderunt officium! Et vbi gloriosus Petri principatus eminere debuerat, ibi contumeliosius opprimitur, & vilescit Pontificalis auctoritas. Lupus irruit in ouile, leo in Ecclesiam Dei, & singularis ferus depascitur eam, nec est, qui pro domo Domini ex aduerso ascendat: quodque familiarius, & intolerabilius doleo, filium meum tyrannus cruciat. dissimulat hoc Summus Pontifex: nec est qui redimat, neque qui saluum faciat. Si qua ergo consolatio in vobis, si qua virtus charitatis in Christo, si qua miseratio, si qua compassionis viscera, si quid denique quod affectum patris, & Pontificalem sapiat vnctionem: audiat omnis populus sapientiam esse in vobis ad faciendum iudicium.*

Sed quid talibus immoror? curro in incertum, & aera verbero, atque in ventos nostri gemitus euanescunt. Obstinatio tyranni durior adamante est, & scio quem Deus negligit, nemo poterit corrigere. Sermo meus in terram cecidit, & reuertitur ad me vacuus, nec in his, ad quæ missus est, prosperatur. Me igitur tribulationum tempestas horrenda demergit, me profundum absorbet abyssi terribilis, & vrget super me puteus desperationis os suum. Populi nostri omnes dant manus suas morti, atque cum inferno percutiunt fœdus, tabescentes, & arescentes præ timore, & expectatione, quæ superueniunt vniuerso orbi Occidentali. Tu autem Domine Deus Sabaoth, qui iudicas iuste, vide, quia vim patior, iudica

Sal. An. 1193. *iudica cauſam meam. Et quia in terris iudicem non inuenio ego miſera, & nulli miſerabilis: terrarum iudicem ad tuum terribile tribunal appello. Infelix ego, quare doloris mei vehementis impetum ſequor, & os meũ in cœlum pono? Sed æquanimiter, quæſo Pater, ſuſtineat benignitas veſtra, quod ex dolore, non ex deliberatione proceſſit. Peccaui ego,*
Iob 39. *& vt verbo beati Iob vtar: Quæ dixi, vtinam non dixiſſem. Ideo non addam vltra, & ſupponam digitum ori meo. Vale.*

XXVI Non adhuc contenta mater, commota namq; eius viſcera erant ſuper filium ſuum, opportunè importuna pulſauit fores Pontificis nouis literis.

Reuerendo Patri & domino Cæleſtino Dei gratia Summo Pontifici, Aleonora miſera, & vtinam miſerabilis Anglorum Regina, Duciſſa Northmanniæ, Comitiſſa Andegauiæ, miſeræ matri exhibere ſe miſericordiæ Patrem.

INuidente locorum diſtantia prohibeor, beatiſſime Papa, vobis præſentialiter loqui: neceſſe tamen eſt, vt plangam paululum dolorem meum. Et quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei? Tota interius & exterius anxior: vnde & verba mea dolore sũt plena. Foris ſunt timores, intus pugnæ; nec ad momentum mihi reſpirare liberum eſt à tribulatione malorum & dolore, à tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. tota dolore contabui, pellique meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum. Defecerunt anni mei in gemitibus, & vtinam omnino deficiant. Vtinam totus ſanguis corporis mei iam emortui, cerebrum capitis, oſſiumque medullæ ita diſſoluantur in lacrymas, vt in fletus tota pereffluam. Auulſa ſunt à me viſcera mea: baculum ſeneƈtutis meæ, & lumen oculorum meorum perdidi. Meiſque votis accederet, ſi Deus infelices oculos meos, ne mala gentis meæ vlterius videant, perpetua cæcitate damnaret. Quis det mihi, vt pro te moriar, fili mi? Matrem tantæ miſeriæ reſpice miſericordiæ Mater; aut ſi filius tuus, fons miſericordiæ inexauſtus, peccata matris requirit à filio, ab ea quæ ſola deliquit, totum exigat, puniat impiam, & de pœnis innocentis non rideat. Qui cœpit, ipſe me conterat, tollat manum ſuam, & ſuccidat me, & hæc ſit conſolatio mea, vt affligens me dolore, non parcat.

Ego miſera, & nulli miſerabilis, cur in huius deteſtandæ ſeneƈtutis ignominiam veni? duorum regnorum domina, duorumque Regum mater extiteram. auulſa ſunt à me viſcera mea: generatio mea ablata eſt, & conuoluta eſt à me. Rex iunior, & Comes Britanniæ in puluere dormiunt, & eorum mater infeliciſſima viuere cogitur, vt irremediabiliter de mortuorum memoria torqueatur. Duo filij mihi ſupererant ad ſolatium, qui hodie mihi miſeræ & damnatæ ſuperſunt ad ſupplicium. Rex Richardus tenetur in vinculis, Ioannes frater ipſius regnum captiui depopulatur ferro, & vaſtat incendijs. In omnibus verſus eſt mihi Dominus in crudelem, & aduerſatur mihi in duritia manus ſuæ. Vere pugnat ira eius contra me. Ideo & filij mei pugnant inter ſe. Si tamen pugna eſt, vbi vnus vinculis arƈtatus affligitur; alius addens dolorem ſuper dolorem ipſius, crudeli tyrannide ſibi regnum exulis vſurpare molitur. Bone IESV, quis mihi tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, donec ceſſent ſagittæ, quæ in me ſunt, quarum indignatione ſpiritus meus totus ebibitur? Mors in voto mihi eſt, & vita in tædio; & cum ſic moriar inceſſantèr, in deſiderijs tamen habeo mori plenius. viuere compellor inuita, vt vita mihi ſit pabulum mortis, & materia cruciatus. O felices, qui inexperti ludibria vitæ huius, & inopinatos euentus conditionis incertæ beato præuenerunt aborſu!

Quid facio? cur ſubſiſto? quare moror miſera, & non vado, vt videam, quem diligit anima mea, vinƈtum in mendicitate & ferro? vt quid enim tanto tempore mater potuit obliuiſci filij vteri ſui? Tigres erga fœtus ſuos, & lamias etiam ſæuiores emollit affeƈtio. fluƈtuo tamen in dubio. Si enim abiero, deſerens filij mei regnum, quod vndique graui hoſtilitate vaſtatur; erit in abſentia mea communi conſilio & ſolatio deſtitutum. Si autem ſubſtitero, deſideratiſſimam mihi faciem filij mei non videbo. Non erit qui liberationem filij mei ſtudioſè procuret, & quod magis vereor, ad impoſſibilem pecuniæ quantitatem delicatiſſimus adoleſcens tormentis vrgebitur, tantæque affliƈtionis impatiens, facile in mortem ſupplicijs adigetur. O impie, crudelis, & dire tyranne, qui non es veritus manus ſacrilegas immittere in chriſtum Domini! nec te regalis

vnƈtio,

Sal.An. 1193. *vnctio, nec sanctæ viæ reuerentia, nec Dei timor à tanta inhumanitate cohibuit!*

Porro Princeps Apostolorum adhuc in Apostolica Sede regnat & imperat, & in medio constitutus est iudiciarius rigor: illudq; restat, vt exaratis in maleficos, Pater, gladium Petri, quem ad hoc constituit super gentes & regna. Christi Crux antecellit Cæsaris aquilas, gladius Petri gladio Constantini, & Apostolica Sedes præiudicat Imperatoriæ potestati. Vestra potestas à Deo est, an ab hominibus? Nonne Deus deorum locutus est vobis in Petro Apostolo, dicens: Mat.16. *Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis? Quare ergo tanto tempore tam negligenter, immo tam crudeliter filium meum soluere differtis, aut potius non audetis? sed dicetis, hanc potestatem vobis in animabus, non in corporibus fuisse commißam. Esto certe, sufficit nobis, si eorum ligaueritis animas, qui filium meum ligatum in carcere tenent. Filium meum soluere, vobis in expedito est, dummodo humanum timorem Dei timor euacuet. Redde igitur mihi filium meum, vir Dei, si tamen vir Dei es, & non potius vir sanguinum, si in filij mei liberatione torpeas, vt sanguinem eius de manu tua requirat Altissimus. Heu, heu, si Summus Pastor in mercenarium peruertatur, si à facie lupi fugiat, si commissam sibi ouiculam, immo arietem, electum ducem Dominici gregis in faucibus cruentæ bestiæ derelinquat! Bonus pastor alios pastores instruit & informat, non vt fugiant, si viderint lupum venientem, sed animas suas pro ouibus suis ponant. Anima tua tibi, quæso, salua sit, dummodo non dicam ouis tuæ, sed filij tui liberationem crebris legationibus, salutaribus monitis, comminationum tonitruis, generalibus interdictis, sententijs terribilibus studeas procurare. Sane sero vestram pro eo animam poneretis, qui pro eodem adhuc vnum verbum dicere, aut scribere noluistis.* Zach.9. *Dei Filius testimonio Prophetæ de cælo descendit, vt educeret vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Numquid quod decuit Deum, dedecet Dei seruum? Filius meus torquetur in vinculis, nec ad eum descendis, nec mittis, nec moueris super contritione Ioseph. Christus hoc videt & silet: sed opus Dei negligenter agentibus abundanter in summa districtione retribuet.*

Legati nobis iam tertio promißi sunt, nec sunt missi, vt verum fatear, ligati potius, quam Legati. Si filius meus in prosperis ageret, ad simplicem eius vocationem festinantius accessissent, quia de magnifica eius munificentia, & de publico regni quæstu suæ legationis vberes manipulos expectarent. Et quis quæstus eis gloriosior esse posset, quam Regem liberare captiuum, reddere pacem populis, Religiosis quietem, & gaudium vniuersis? Nunc autem filij Ephrem intendentes & mittentes arcum, in die belli conuersi sunt: & in tempore angustiæ, dum lupus prædæ incubat, canes muti latrare, aut non poßunt, aut nolunt. Hæccine promissio illa est, quam nobis apud castrũ Radulphi, cum tanta dilectionis & fidei protestatione fecistis? Quid profuit vobis simplicibus dare verba, & illudere vota innocentiũ inani fiducia? Sic olim Rex Achab fœdus amicitiæ contraxisse cum Benadad perhibetur, 3. Reg. 20. *illorumq; mutuam dilectionem euentus habuisse infaustos audiuimus. Pugnas Iudæ, Ioannis, Simonis, Machabæorum fratrum cælestis dispensatio felicibus prosperabat auspicijs: missa vero legatione sibi firmantes amicitiam Romanorum, Dei perdiderunt auxilium, nec eis semel, sed sæpius venalis eorum familiaritas versa est in singultum. Solus desperare me cogitis, qui solus post Deũ spes mea, populiq; nostri fiducia fueratis.* Ier.17. *Maledictus qui confidit in homine. Vbi est ergo nunc præstolatio mea? tu es Domine Deus meus. ad te Domine, qui laborem consideras, sunt oculi ancillæ tuæ. Tu Rex Regum & Dominus dominantium, respice in faciem christi tui; da imperium puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ, nec in eo punias delicta sui patris, aut malitiam matris suæ.*

Ex certa & publica relatione cognouimus, quod Imperator post Legiensis Episcopi mortẽ, quem funesto gladio, longa tamen manu dicitur occidisse, Ostunensem Episcopum, & quatuor Episcopos comprouinciales eius, Salernitanum etiam, & Tranensem Archiepiscopos coarctat miseria carcerali; & quod auctoritas Apostolica nullatenus dissimulare debuerat, Siciliam, quam à temporibus Constantini constat esse patrimonium Sancti Petri, post legationes, post supplicationes, post comminationes Apostolicæ Sedis, in perpetuum Romanæ Ecclesiæ præiudicium, vsurpationẽ tyrannica occupauit. In omnibus his non est

auer-

Sal. An. 1193. *auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Grauia quidem intulit, sed certissime potestis expectare in proximo grauiora. Hi enim, qui debuerant esse columnæ Ecclesiæ, in omnes ventos arundine à leuitate mouentur. Vtinam recolerent, quod propter negligentiam Heli Sacerdotis ministrantis in Silo, gloria* 1. Reg. 4. *Domini de Israel translata est: nec iam parabola temporis præteriti est, sed præsentis: quia repulit Dominus tabernaculum Silo, tabernaculum suum, vbi habitauit in hominibus, & tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Imputatur eorum pusillanimitati, quod Ecclesia conculcatur, periclitatur Fides, opprimitur libertas, dolus patientia, & iniquitas impunitate nutritur.*

Vbi est, quod Dominus Ecclesiæ suæ quandoque promisit: Suges lac gentium, & mam- Isai. 60. Ibid. *milla Regum lactaberis? Ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione & generationem. Ecclesia olim superborum & sublimium colla propria virtute calcabat, legesq; Imperatorum sacros canones sequebãtur. Nunc autem ordine turbato, non dicam canones, sed canonum conditores prauis legibus & consuetudinibus arctantur. Detestanda potentum flagitia tolerantur; nec est, qui mutire audeat, & in pauperum peccata dumtaxat rigor canonicus exercetur. Ideò non immeritò Anacharsis Philosophus telis aranearum leges & canones comparabat, quæ animalia debiliora retinent, fortia autem transmittunt. Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus Christum Domini filium meum. Vnus eum torquet in vinculis, alter terras illius crudeli hostilitate deuastat. Et vt verbo vulgari vtar, vnus tondet, alter expilat; vnus pedem tenet, alter excoriat. Hæc videt Summus Pontifex, & gladium Petri supprimit in vagina repositum. Sic addit cornua peccatori; ipsa taciturnitas eius præsumitur ad consensum. Videtur enim consentire, qui cum possit & deberet, non corripit: & dissimulatrix patientia societatis occultæ* 2. Thes. 2 *scrupulo non carebit. Imminet, sicut prædixit Apostolus, tempus dissensionis, vt perditionis filius reueletur, instantq; tempora periculosa, vt scindatur tunica Christi inconsutilis, vt rumpatur rete Petri; & Catholicæ vnitatis soliditas dissoluatur. initia malorum sunt hæc. Sentimus grauia, grauiora timemus. Nec prophetissa, nec filia sum Prophetæ; plura tamẽ de futuris turbationibus dolor dicere suggerebat, sed ipsa verba, quæ suggerit, surripit: spiritum enim singultus intercipit, & animæ vires mœror absorbens, vocales meatus anxietate præcludit. Vale.*

Coactus itaque Cælestinus Pontifex, & quasi rubore suffusus obdormisset, surgens XXVII in plagiarios, præuia peremptoria denunciatione, excommunicatione ferijt *Leopoldum* Austriæ Ducem, nec frustrà; vt damna ingentia, quæ superuenère, experimento fuere. *Leopoldus excommunicatur.* Danubius namque inundauit: sterilitas agrorum inuexit: pestilentia sequit: Erucæ terræ virorem depastæ, armento detraxere pabulum. Ipse demum *Leopoldus*, qui eatenus Pontificis execrationem deriserat, 7. Kal. Ianuar. delapsus equo, & crure fœdè lacerato frustra tentata medela; vindicem Numinis iram agnoscens, obsides *Aurum restituit.* Anglos, quos persoluto lytro detinere pergebat, inuitos, dimisit; acceptumque aurum *Richardo* iussit refundi; & spe vitæ melioris Kal. Ian. animam afflauit. Idem Excom- XXVIII municationis fulmen Cælestinus Imperatori, & Francorum Regi comminatus est, nisi Rex Angliæ celeriùs solueretur. *Anathema minatur Cælestinus in Cæsarem.* Propterea Imperator ab omnibus exoratus, à Pontifice reprehensus, demum in colloquium *Richardum* duxit, cui multa ac varia Cæsare impetente, tum de proditione terræ Sanctæ, de spolio Regni Siculi, de morte Marchionis, de conuentionibus adinuicem habitis, & non obseruatis; Rex liberè, constanter, & ita intrepidè respondit, quod nõ solùm eum Imperator gratia, sed laude dignum iudicaret. Nam inclinantem se Regem erexit, & in osculo pacis suscepit (astante populo in lacrymas ruente præ gaudio) promittens sequestrem pacis se acturum cum Rege Gallorum. Tunc verò quasi pro mercede Rex Angliæ centum XXIX millia Marcharum argenti exhibuit, compositione iurata, quæ talis fuit.

Compositionis Forma inter Henricum Imp. & Richardum Regem Angliæ.

IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Hæc est forma Compositionis inter Dominum Imperatorem semper Augustum, & Dominum Richardum Illustrem

Re-

Sal.An. 1193. *Regem Angliæ. Dominus Imperator mittet Nuntios suos cum Nuntijs Domini Regis, qui Londonias ibunt, & ibi recipient centum millia marcharum puri argenti ad pondus Coloniæ. Quæ pecunia à Nuntijs Imperatoris accepta & ponderata sigillabitur in præsentia Nuntiorum ipsius, & in conductu Regis per Regni sui terminos ducetur: ita vt si eam in Regno suo perdi contigerit, periculo Regis perdatur. Postquam vero ad terminos Imperij venerit dicta pecunia, per Nuntios Regis Nuntijs Domini Imperatoris præsentabitur, qui eam ilico ibi recipient, & si forte in partibus Imperij eam perdi contigerit, periculo Imperatoris perdetur, & Rex in ea non tenebitur, nec obsides sui. Alia quoque quinquaginta millia marcharum argenti dabit Rex Imperatori & Duci Austriæ, & pro illis ponet obsides, scilicet Domino Imperatori pro triginta millibus marcharum sexaginta obsides: Duci vero Austriæ septem obsides pro viginti marcharum millibus. Solutis ergo centum millibus marcharum, & datis obsidibus Rex libere recedet. Si autem Dominus Rex soluerit promissionem, quam Domino Imperatori de Henrico quondam Duce Saxoniæ fecerat, Imperator de quinquaginta millibus marcharum Regem liberum dimittens & absolutum, pro ipso Rege soluet Duci Austriæ viginti millia marcharum, & Rex non tenebitur dare Duci Austriæ septem obsides, nec Imperatori sexaginta. Cum igitur Rex prædictam promissionem de Henrico quondam Duce Saxoniæ impleuerit, & centum millia marcharum soluerit, libere recedet. Præterea Rex fecit iurare in animam suam, quod neptem suam, filiam Comitis Britanniæ tradet nuptui filio Ducis Austriæ infra septem menses, postquam liberatus fuerit, & in terram suam redierit, & eam transmittet vsque ad introitum Imperij, si eam recipere voluerint; & si noluerint, erit absolutus. Item si promissio de Henrico quondam Duce Saxoniæ completa non fuerit, quinquaginta millia marcharum, quæ residua sunt, soluentur infra septem menses, postquam Dominus Rex in terram suam redierit. Cum autem Rex liberatus fuerit, & redire voluerit, Imperator dabit ei conductum per terram suam vsque ad fines Imperij sui, & in portu illo, vbi mare intrabit, quam diu ibi stabit, donec prospero vento recedat. Præterea ea omnia, quæ tam in his, quam in alijs familiaribus litteris sigillatis sigillis Imperatoris & Regis, super contractibus, qui inter eos ordinati sunt, vterque pro parte sua rata & firma habebit, & bona fide obseruabit.*

Compositione inita, more regali haberi cæpit Richardus, vt ipse in epistola testatur ad Anglos. xxx

Richardus Dei gratia Rex Angliæ, Dux Northmanniæ, & Aquitaniæ, & Comes Andegauiæ; Aleonoræ eadem gratia Reginæ Angliæ charissimæ matri suæ, & Iustitiarijs suis, & omnibus fidelibus suis per Angliam constitutis salutem.

NOtum sit vniuersitati vestræ, quod postquam recesserunt à nobis dilecti nostri, Hubertus venerabilis Episcopus Saresberiensis, & Vuillelmus de sancta Maria Ecclesia Protonotarius noster, venit ad nos charissimus Cancellarius noster Vuillelmus Eliensis Episcopus: & eo inter dominum Imperatorem & nos fideliter interloquente, eousque res peruenit, quod de castello de Triuellis, in quo detinebamur, obuiam venimus Imperatori apud Hagenou, vbi honorificè ab ipso Imperatore, & tota Curia recepti fuimus. Ibiq; dominus Imperator, & domina Imperatrix nos magnis & varijs muneribus honorauerunt; & quod præcipuum est, mutuum fœdus amoris & indissolubile inter dominum Imperatorem contractum est & nos, ita quod vterque nostrum alterum contra omnes viuentes in iure suo obtinendo, & retinendo iuuare debet. Honeste autem circa ipsum Imperatorem moram facimus, donec ipsius & nostra negotia perficiantur: & donec ei septuaginta millia marcharum argenti soluerimus.

Quare vos rogamus, & in fide, qua nobis tenemini adiuramus, quatenus in hac pecunia perquirenda solliciti sitis, & vos Iustitiarij nostri, qui alijs in regno nostro præestis, exemplum alijs præbeatis, vt ita honorificè & magnificè de proprio nobis subueniatis, & etiam de his, quæ de alijs mutuo accipere poteritis, vt alijs fidelibus nostris exemplum detis similia faciendi. Vniuersum autem aurum, & argentum Ecclesiarum diligenti obseruatione, & scripti testimonio ab ipsarum Ecclesiarum Prælatis accipiatis; eisque per sacramentum vestrum & aliorum Baronum nostrorum, quos volueritis, affirmetis, quod eis plenarie restituentur. Vniuersorum etiam Baronum nostro-

Sal. An. 1193. nostrorum obsides recipiatis, vt cum fidelissimus Cancellarius noster, quàm citò peractis in Alemannia negotijs nostris, in Angliam venerit, eosdem obsides penes charissimam matrem nostram Reginam reperiat, vt eos, de quibus inter nos, & dominum Imperatorem conuenit, expedite possit ad nos transmittere: ne liberatio nostra per absentiam obsidum, & negligentiam vestram moram patiatur. pecunia autem collecta similiter matri meæ, & illis, quibus ipsa voluerit, tradatur. Quem autem in necessitate nostra promptum inuenie-mus, in suis necessitatibus amicum nos reperiet & remuneratorem; gratiùsque nobis erit, si quis in absentia nostra, in aliquo nobis subueniat, quàm si in præsentia nostra in duplo quis nobis subueniret. Volumus autem, vt singulorum magnatum nomina, & subuentiones, quæ præsentialiter fient, per sigillum matris nostræ nobis significentur, vt sciámus, quantùm vnicuique in gratiarum actionibus teneamur. Sciatis pro certo, quòd si in Anglia in libera potestate nostra essemus constituti, tantam, vel maiorem pecuniam domino Imperatori daremus, quam modo damus pro pactionibus consequendis, quas per Dei gratiam consecuti sumus: & si etiam pecuniam non præ manibus haberemus, proprium corpus nostrum Imperatori traderemus, donec pecunia solueretur; antequàm quod factum est, relinqueretur imperfectum. In bulla autem domini Imperatoris aurea fert vobis Cancellarius noster prædictam testificationem. Testibus nobis ipsis apud Hagenou decimotertio Kalendas Maij.

XXXI Scripsit idem *Henricus* Imperator Angliæ populis, vt fidem seruarent illæsam Regi suo.

Henricus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus, dilectis sibi Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & omnibus, ad quos præsens pagina peruenerit, in Anglia constitutis, salutem & bonam voluntatem.

Dignum iudicauimus, & nostræ celsitudini gloriosum, si vniuersitatem vestram sollicitiùs inducamus ad ea modis omnibus, quibus potestis, agenda, quæ ad honorem charissimi nostri illustris Regis Richardi domini vestri debeantur, ne deuotionis vestræ constantia, & meritum fidei circa ipsius commoda appareat mortuum, sed in suis, & in regni sui obsequijs viuere videatur. Sanè omnibus, quorum deuotio prædicto Regi absenti sincera extiterit & pura, vberes referemus gratiarum actiones, ad vniuersitatis vestræ notitiam deuenire volentes, quòd Imperatoria sublimitas cum regia ipsius nobilitate in concordia, & bona pace consistit. Vnde quæcumque ipsi irrogata fuerint contraria, pariter cum eo nobis parient molestiam & grauamen. Quare ad deuotorum suorum, & fidelium honorem, & profectum, & turbatorum suorum damnationem et exterminium, operam præstabimus semper efficacem, et quia corde, et animo vniti sumus, facta Regis vestri, specialiter nostra, et Imperij nostri penitùs reputabimus, et grauamina eius nobis, et coronæ Imperiali illata censebimus, nec ea (Deo concedente) sine vltione, et eorum, qui ea intulerint, graui damno et destructione transibimus. Datum apud Hagenou decimotertio Kalendas Maij.

Duo hoc anno exarata leguntur decreta *Henrici* Imper. in causa vasalli Imperatori & Regi Franciæ obstricti. Quorum alterum XXXII

De Fide Vasalli Imperatori & Regi Franciæ pariter obstricti.

Henricus Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, dilecto & fideli suo Hugoni Duci Diuionensi, gratiam suam, & omne bonum.

Discretioni tuæ significamus, & firmiter constare volumus, quòd nos pacem, quæ inter nostram sublimitatem, & tuam dilectionem ordinata est, secundum eam formam, quæ in præsenti pagina subscripta est, sicut in tuis litteris continetur, hominium nobis facies & ligietatem de tota terra Comitatus Albonij, quæ infra districtum Imperij continetur, quem modo possides, & in posterum possessurus es. Bona quoque fide, & sano intellectu, secundum vsus & consuetudinem Burgundiæ, atque Prouinciæ recipies, & à nobis recognosces, allodium Vrrici de Blangeio, & alia etiam allodia, quæ infra terminos Imperij sunt constituta.

In hoc etiam voluntati tuæ consentimus, quòd filius tuus ille, qui futurus est Dux Diuionensis, salua fidelitate Regis Franciæ, nobis hominium faciet de allodio memorati Vrrici de Blangeio, & similiter de allodijs, quæ habet, & quæ habebit infra Imperium.

Hoc quoque ratum similiter, & firmum volu-

Sal.An. 1194. *volumus obseruare; quòd si forte Rex Francorum insultum fecerit Imperio, tu in propria persona auxilium nobis præbebis de omni casamento, quod à nobis habeas. Et si nos Regi Franciæ, & Regno eius insultum fecerimus, tu similiter in propria tua persona præstabis auxilium de omni casamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum nostrum, de vniuerso Comitatu Abbonij, saluo iure Ecclesiarum Imperij, &c.*

DECRETVM

De Feudo Comitatus Matisconensis inter Comitem Palatinum Burgundiæ, & Ducem Diuionensem superioris Burgundiæ, controuerso.

Henricus Dei gratia Romanorum Imperator & semper Augustus.

Notum fieri volumus, tam præsentibus quàm futuris, quòd Ottone consanguineo nostro, filio Ducis Diuionensis, & Ottone fratre nostro, Comite Palatino Burgundiæ, in præsentia nostra constitutis, hanc inter eos ordinauimus compositionem, quod recognitum est, quod Matiscon et Polegium cum suis sunt de feudo Ducis Diuionensis, et quod iam dictus frater noster hoc tenebit, quamdiu vixerit, et quicumque post eundem fratrem nostrum, siue heres suus fuerit, siue alio, prænominata feuda cum suis pertinentijs possidebit, tenebit ea de Duce Diuionensi, vel eius successore legitimo: insuper ex vtraque parte duo prudentes viri ad hoc electi sunt, vt inter se diligenter considerent, & attendant, si præmemoratus frater noster aliquid amplius præter prædicta teneat, quod sit de feudo Ducis Diuionensis; & si quid fuerit amplius, sæpe dicti fratris nostri heres, &c. salua in omnibus potestate nostra Imperiali & successorum nostrorum. Ab vtraque autem parte iuratum est, quod huic stare debeant compositioni. Cuius rei testes sunt.

Vvilielmus Comes Vienensis,
Chonradus Præpositus Spyrensis,
Marchardus Dapifer de Anneuuilre,
Hugo Dominus Vergij,
Philippus de Mulens,
Pontius de Roca,
Pontius de Brance,
Hugo de Mulens.
Acta sunt hæc Frankemort; Anno Domini. MCCXIII. Indict. X. quinta Kalend. Maij.

Fräckenfort. numerus est & corruptus, rescribe MCCXIII.

EXPEDITIO HENRICI VI. IN SICVLOS. Ann. 1194.

XXXIII *Liberatur Rex Anglorum.* Soluta pecunia, quam regij quæstores ex aris etiam congesserant, *Richardus* post quinque supra decem menses, quod in carcerem coniectus fuerat, dimittitur; & magnis itineribus, ac illis quidem deuijs, in Angliam contendit. *Polydorus Virgilius* Henrici recenset suspectam fuisse fidem *Richardo*, vnde consultò quàm celerrimè potuit, de eius finibus decessit. Imperator enim, Gallo instigante Rege, insidias meditabatur, vt eum, quem iam pœnituerat missum fecisse, in perpetuàm traderet custodiam. Coloniam cum peruenisset, ab Archiepiscopo Coloniensi dignè exceptus est, & præ gaudio iussit ille Missam illam de vinculis Petri celebrari, cuius est introi-
XXXIV tus. *Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & liberauit me de manu Herodis.* Incolumis receptus in Angliam, inuiso D. Thomæ Mausoleo, Londinum, cum magno populi plausu, omni multitudine obuiam effusa, ingressus est.

Obijt hoc anno *Rogerius Tancredi* Regis filius, postquàm *Irenem*, Isacij Imperatoris filiam duxerat in vxorem. Filij mortem adeò acerbè tulit pater, vt non multis post diebus & ipse finem viuendi fecerit, *Gulielmo* puero relicto, quem mox *Sibilla* mater Regem Siciliæ coronandum Panormi curauit. Horum funeribus perceptis, *Henricus* occasionem repetendi Regnum amplexus, expeditionem parauit. Legato itaque Trussardo committit, vt Lombardorum componeret discordias; Marcoaldo Dapifero suo, vt Pisanos & Ianuenses rem naualem expedire curaret. Interim *Henricus* omnibus, quæ opportuna videbantur, paratis, in Italiam venit, ac liberatis Sicardi Episcopi Cremonensium rogatus captiuis, mense Iunio Liguriam, emensus Appeninum peruenit. Ibi Ianuenses blandis appellati verbis, & promissis amplissimis onerati, si eorum tenuisset ope Siciliam, classem ornare omni studio, præsente Cæsare incubuerunt. Circa XXXV *Tancredi obitus.* *Gulielmus coronatur.* XXXVI *Hēricus Imper. Ianuēses allicit.*

Sal. An. 1194. itaque Idus Augusti cum Ianuensium ornatissima classe è portu soluens, assumptis in XXXVII itinere Pisanorum triremibus, vento secundo Caietam appulit. Qua sine certamine dedita, Neapolim x. Kal. Septemb. processũ. Neapolis deditur. Neapolitani vbi classem terræ admoueri, atque in ea *Henricum* stare audierunt, statim claues obtulerũt. Neapolim omnes sunt imitati vicini. Kalend. inde Septemb. in Siciliam prouectus, Messanam tenuit. Vbi Pisani

Per errorem hic hæ ponuntur Imagines, quæ collocandæ erant supra, sub n. x.



cum Ianuensibus, vetere stimulante odio, ad manus venerunt verùm subitò opera *Marcoaldi* cõpositi. Catana inde & Syracusæ petitæ, ac demum admoto exercitu, expugnatæ. *Sibilla* Regina, cum se viribus im-
XXXVIII parem ad resistendum videret, vnà cum filijs se in castellum natura, arteq; munitum recepit; Legatis ad *Henricum* missis, Regnũ obtulit, si *Gulielmum* filium Principem Tarenti relinqueret. Accepit conditionem *Henricus*, & in Panormos exercitum duxit: quam expugnatam, dedit victoribus præmium. Ea recepta, *Constantia* Imperatrix dicitur liberata, & cum ea *Henricus* vtriusq; Siciliæ Rex coronatus pridie Kal. Decembr. Hoc tempore creditur exarata epistola illa Conradi Ep. Hildesemensis Siciliæ Legati ad Præpositum Ecclesiæ Aldesemensis, quæ legitur *in Chron. Slauorum. c. 19. lib. 4.*

Quomodo virtuosa Domini dextera serenissimi Domini nostri Henrici, gloriosissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti, & regis Siciliæ, imperium vsque adeò in ore gladij dilatauit, vt ea, quæ olim apud vos in scholis positi in ænigmate, quasi in speculo aure tenus percepimus, facie ad faciem oculata nunc fide cognouerimus, vobis de his scribere non duximus superfluum, vt omnem de his, quæ vobis friuola fortè vel incredibilia videntur, de corde vestro dubietatis scrupulum auferentes, ad ea videnda quæ auditis, vestrum accendamus desiderium, vt ea quæ nunc demissa tantùm per aurem vobis sunt dubia, fide plena constent, & pateant occulta.

Nec

Sal. An. 1194. *Nec id vobis videatur difficile: terminos Imperij non oportet egredi, Teutonici orbem dominij non ducatis transeundum, vt ea videatis, circa quæ Poetæ multa consumpserunt scribendo tempora. Inter hæc autem Alpium niuibus laborioso cursu superatis primùm occurrit nobis Mantua, væ miseræ nimium vicina Cremonæ. Quas ciuitates celeri cursu prætereuntes, Mutinæque labores, non sine admiratione astitimus parui Rubiconis ad vndas. Cuius paruitatem stupido intuentes obtutu, disertissimi illius Poetæ Lucani admirati sumus facundiam, qui de re tam humili, tam grandiloquo intumuit eloquio. Nec minùs admirati fuissemus, quòd tam minimus non fluuius, sed riuulus tanti Ducis, Iulij Cæsaris scilicet, animo, nullis vnquam fracto periculis, timorem incutere potuit, vel transitus præbere difficultatem, nisi indigenarum didicissemus assertione, eundem Rubiconem instar perennis fluminis imbrium & torrentium auxilijs sæpius intumescere mendicatis. Quo sine difficultate transito, quod Iulio contingere non potuit, transeuntes Pisaurum, quod à pensando aurum ab antiquis dictum est, eo quòd Romanis militibus, ad debellationem exterarum nationum proficiscentibus, ibi aurum ponderaretur & distribueretur, solidi scilicet, ciuitatem Fanum accessimus, vbi milites proficiscentes, apud fana idolorum, quorum vestigia adhuc ibi sunt, orauerunt, & votiuas pro salubri reditu Dijs fecerunt promissiones, quas à debellatis victoriosi redeuntes hostibus ibidem cum gratiarum actionibus persoluerunt. Deinde montem non sine difficultate calcantes Apenninum, Sulmonem ad illius Ouidij patriam peruenimus, magis ex tanti Poetæ natione, quàm de suæ vbertatis laude famosum, cùm ipsum nullis diuitijs ad eò copiosum quàm gelidis inuenimus vndis. Vnde idem Ouidius:*

Sulmo mihi patria est, gelidis vberrimus vndis.

Nec nos ipsum, vt verum fateamur, gelidis minus inuenimus niuibus copiosum. Occurrerunt circiter eundem locum nobis arbores miraculosæ, de quibus si quis, vt aiunt, ramum decerpit, aut eodem anno in fata concedit, aut longæ & acutissimæ febris non euadit insultum. In quas asserunt (si credere est dignum) sorores Phaetontis post lachrymosas fratris exequias miseratione superum transformatas. Deinde Thetin ciuitatem, vbi Thetis, mater Achillis, habitabat, prætereuntes Nympham à dextris reliquimus: vbi pro fontium amœnitate, nymphæ fingebatur esse, & ibidem colebantur. Cannas etiam aspeximus, vbi tot nobilium Romanorum millia ab Annibale interfecti sunt, vt anulis occisorum duo modij implerentur, cùm anulis tunc temporis tantùm nobiles vterentur. Præterijmus deindè Iouianum ciuitatem, quæ quasi Iouis natio nuncupatur, eò quòd ibi Iupiter natus fuerit. Sub silentio etiam transire noluimus, quòd Pegaseum fontem, Musarum præterijmus domicilium, de quo nunc sine difficultate potare possetis & haurire, si vobis placeret, ad cuius gustum Poetæ longis quondam studijs & laboribus peruenerunt. Nunc ergo ad illum fontem gustandum vltra Sauromatas & ad extremos Indos non oportet peregrinari. Fons iste est in nostro Imperio. Ibidem non longè Parnassus mons occurrit, in quo Deucalion cum sua coniuge damnum humani generis iactu lapidum post diluuium reparauit. Ibidem est Olympus mons, tantæ celsitudinis, vt cæteros montes sublimes quidem sub pede longè relinquere videatur. Ibidem Caianum, quæ casa iam fuit, & ideò Caianum dicitur, prætériuimus, & locum, qui caput Mineruæ vocatur, eò quòd ibi Minerua coleretur, littus maris scopulosi prætereuntes, quòd Palinurus dicitur, eò quòd ibidem

Nudus in externa iacuit Palinurus arena,

Æneæ adhuc refricans infamiam, quòd ibidē emeritum peregrinis demersit in fluctibus Palinurum. Vidimus etiam operosum opus Virgilij Neapolin, de qua nobis mirabilitèr Parcarum pensa dispensauerunt, vt muros ciuitatis eiusdem, quos cantus fundauit & erexit Philosophorum, imperialis iussionis mandato destruere deberemus. Non profuit ciuibus illis ciuitatis eiusdem imago, in ampulla vitrea magica arte ab eodem Virgilio inclusa, arctissimum habente orificium, in cuius integritate tantam habebant fiduciam, vt eadem ampulla integra permanente, nullum pati posset ciuitas detrimentum. Quam ampullam sicut & ciuitatem in nostra habemus potestate, & muros destruximus, ampulla integra permanente. Sed fortè quia ampulla modicum fissa est, ciuitati nocuit. In eadem ciuitate est equus æreus, magicis incantationibus à Virgilio sic compositus, vt ipso integro permanente,

Sal. An. 1194. *manente, nullus equus possit redorsari, cùm tamen de vitio naturali sit illi terræ proprium, vt ante equi illius compositionem, & post eiusdem equi quantulamcunq; corruptionem, nullus equus sine dorsi fractura possit equitem aliquandiù vehere. Ibidem est porta firmissima, instar castelli ædificata, valuas habens æreas, quas nunc satellites tenent imperiales, in qua constituerat Virgilius muscam æream, qua integra permanente, nec vna musca ciuitatem potuit introire. Sunt ibidem in castro vicino in supercilio ciuitatis, vndique mari incluso, ossa Virgilij, quæ si libertati exponuntur aeris, totius facies aeris obscuratur, mare funditus euertitur, & tumidis æstuat procellis, insperatèque consurgit strepitus tempestatis, quod nos vidimus & probauimus. Sunt in vicino loco Baiæ, quarum meminerunt auctores, apud quas sunt balneæ Virgilij, singulis passionibus corporis vtiles. Inter quas balneas vnum est principale & maximum, in quo sunt imagines hodierno tempore vetustate consumptæ, singulas singularum partium corporis passiones demonstrantes. Sunt & aliæ imagines gypseæ singulæ singulas balneas demonstrantes singulis passionibus profuturas. Ibidem est palatium Sibyllæ, operosis constructum ædificijs, in quo est balneum, quod hodiernis diebus balneum Sibyllæ nuncupatur. Est ibidem palatium, de quo Helena à Paride rapta perhibetur. Præteriuimus etiam Scyron insulam, in qua Thetis filium suum Achillem deposuit, dum fatorum minas & Græcorum insidias formidaret. Demum asperrima Calabriæ inuia cum labore transeuntes, Siciliam adituri, Scyllam & Charybdin non sine timore nauigio transiuimus, quem nunquam alicui contigit sani corporis homini sine formidine locum pertransire. In principio ergò Siciliæ vidimus domum Dædali in vertice montis constructam, in quo Minotaurus inclusus matris infamiam vitæ tenebris redemit. Vnde adhuc locus Tauromintum vocatur, à Minotauro, vel quasi Tauri menia, à cuius semine Pasiphae genuit Minotaurum. Vbi radices & reliquiæ murorum domus illius intricatæ vestigia reliquerunt plurima, vt vidimus, intricata. Et mare adiacens Icarium mare nuncupatur, eò quòd Icarus ibidem alarum remigio aereas contra naturam hominis carpens vias, neglecto patris mandato, vitæ suæ diem lachrymabilitèr consummauit extremum. Accessimus demum Ætnam montem, in quo Iouis faber Vulcanus cum suis conseruis Gigantibus Iouis fulmina fabricauit. In eodem siquidem caminus ingentissimus ignisque exhalans horrendissimus pro scintillis saxa vomunt ingentissima in modum scoriæ ferri, quæ arbusta hodierna die & totam faciem terræ ad dictæ longitudinem circumquaque tegunt, vt tota illa prouincia nec dum cultoribus sit idonea, sed sua multitudine prædicta saxa viatoribus transitum penitùs negauerunt. Talibus siquidem eguit durus ille fulminum faber carbonibus, qui immanibus non possent follium de facili flatibus exufflari. Est in latere prædictæ Ætnæ locus munitus & amœnus, cui dea Ceres de vnica prole solicita, vnicam non sine lachrymis filiam Proserpinam commendauit. Est ibidem scissura terræ non minima, quam horrendarum occupat obscuritas tenebrarum. Vbi Pluto rapturus Proserpinam, fingitur erupisse. Prædictus autem caminus Ætnæ vsque ad tempora Agathæ virginis durauit, & dum solitò fortiùs erumperet, vt vniuersæ terræ faciem occuparet, & multa hominum millia violentia flammarum interimerentur, Sarraceni, qui multa miracula viderant, quæ Dominus per merita B. Agathæ virginis operari dignatus est, velum eiusdem virginis prædictis flammis opposuerunt, & ipsa flamma tanquam ventorum impetum fugiens, in terræ viscera se recepit, nec vltra in Sicilia comparuit, sed ipse ignis se ad quendam scopulum in mari positum transtulit: Vbi hodiernis temporibus indesinenter glomeratus, flammarum & cineris turbo exhalat. Vnde idem scopulus vulgo Vvlcanus appellatur, eo quòd faber Iouis, Vulcanus credatur à simplicibus se ab Ætna ad eundem scopulum contulisse. Est circiter eundem locum Syracusæ ciuitas, de qua dicit Virgilius:*

Prima Syracusio dignata est ludere versu
Musa, &c.

Iuxta hanc ciuitatem oritur in littore maris fons Arethusa, quæ primò raptum Proserpinæ matri solicitæ per ordinem reserauit. Ad hunc fontem Arethusam vicinus præterlabitur Alpheus, surgens in Arcadia, & per medium maris vsquè ad Siciliam defluit, & ibidem aquis Arethusæ nititur immisceri, pristinum seruans amorem: & quam viuam dile-

Sal. An. 1194. *dilexerat, eiusdem aquis admisceri nititur post eiusdem transformationem. Vidimus ibidem thermas, quarum sæpius meminerunt auctores, vidimus Pelorum, Pachynum, & Lilybæum, tria promontoria Siciliæ. Vidimus ibidem Sarracenos, qui solo sputo venenosa interficiunt animalia, quæ virtus quomodo ipsis sit insita, breuiter tangemus. Paulus Apostolus naufragium, passus apud Capreas insulam applicuit, quæ in actibus Apostolorum Mitylena nuncupatur, & cum multis alijs euadens, ab indigenis terræ benignè acceptatus est. Et cùm prædictis naufragis ignis de sarmentis ab indigenis strueretur, serpens, qui in sarmentis latuerat, ignis calorem fugiens, exilijt, & manum Pauli morsu vulnerans venenoso radicatu adhæsit dentibus. Quod videntes indigenæ, dicebant: Verè hic homo peccator est, & facinorosus, nec vita dignus, quem de naufragij periculo vix extractum Deus in grauioris mortis pœnam posuit. Paulus autem manum intrepidus excussit, & continuò manus sanata est. Quod admirantes Sarraceni, Paulum venerari cœperunt. Vnde Pauli meritis in humanitatis suæ præmium hospiti Pauli, & suis filijs, & nepotibus vsque nuc collatum est, vt solo sputo venenosa interficiant animalia. Et quemcunque locum solo ambitu gyrauerunt, eum de cætero non introit venenosum: nec aliquis serpens eos audet tangere. Vnde cùm generatur aliquis, filium ipsum solum cum serpente ponit in nauicula, & sic diu nauiculam permittit fluctuare. Quòd si postea puerum recipit illæsum, se patrem esse cognoscit, & puerum prauæ dilectionis visceribus amplexatur. Si autem ipsum inuenerit vulneratum, continuò per membra frustratim discindit, & vxorem suam adulterij pœna condemnat. Cæterùm ad mentem reducimus, quòd apud Neapolin est quædam porta, quæ ferrea nuncupatur, in qua Virgilius omnes serpentes illius regionis inclusit, qui propter ædificia subterranea & cryptas, quæ ibi plurimæ sunt, abundant, quam solam inter cæteras portas destruere timebamus, ne serpentes inclusi de carcere egredientes terram & indigenas molestarent. Est in eadem ciuitate macellum, sic à Virgilio constructum, vt caro animalis occisi in ipso per sex hebdomadas maneat recens & incorrupta, si exportetur, fœtet & apparet putrida. Est ante ciuitatem Veseuus mons, ex quo ignis multos inuoluens cineres fœtidos intra decennium semel solet exhalare. Cui Virgilius opposuerat hominem æreum, tenentem balistam tensam, & sagittam neruo applicatam. Quem quidam rusticus admirans, eò quòd semper balista tensa nunquam percuteret, impulit neruum. Sagitta prosiliens percussit os montis, & continuò flamma prosilijt, nec ad huc certis vicibus cohibetur. Est ante eandem ciuitatem insula, quæ vulgo Ischya dicitur, in qua ignis cum fumo sulphureo euomitur continuus, ita vt quoddam castrum adiacens ita paulatim, etiam ipsa saxa, & ipsum scopulum consumpserit, vt ibi vestigia castri non appareant. Ibi firmissimè asseritur os esse inferni, & ibi esse loca pœnalia referuntur. Ibi etiam Æneas fingitur ad inferos descendiße. Videntur circa eundem locum qualibet die sabbathi circa horam nonam volucres in quadam valle nigræ, & sulphureo fumo deturpatæ, quæ ibi quiescunt per totum diem dominicum, & in vespere cum maximo dolore & planctu recedunt, nunquam nisi in sequenti sabbatho reuersuræ, & descēdunt in lacum feruentem. Quas quidem afflictas animas arbitrantur, vel dæmones. Est ibidem mons barbarus, ad quem per viam subterraneam per medium maximi montis accessimus per tenebras infernales, tanquam ad inferos descensuri. In quo monte in ipsius montis visceribus maxima sunt palatia & vici quasi maximæ ciuitates, subterranei, & fluuij fluentibus aquæ subterranei, quos quidam ex nostris viderunt, & sub terra quasi per spatium duorum milliarium processerunt. Ibidem thesauri septem regum asseruntur repositi, quos dæmones custodiunt in æreis imaginibus inclusi, diuersas terribiles imagines prætendentes, quidam arcu tenso, quidam gladijs, quidam alijs comminantes. Hæc & alia plura vidimus, quorum non possumus per singula meminiße.*

Victoriam tam insignem nimia etiam sæuitia, ac perfidia deformauit. Nam Ianuensibus, quorum ope Siciliam erat adeptus, promissa non præstitit, imò priuilegia à patre suo illis indulta obliterauit. *Sibillam* cum filio & filiabus, & Archiepiscopo, ac fratribus iij. Kal. Ian. cōprehendit. *Tancredi*, & *Rogerij* effossa cadauera regijs nudauit coronis, quas eis iniuria dicebat impositas. Interfuit huic expeditioni *Henricus* Henrici Leonis filius, quem pater iusserat ad castra

XXXIX *Henrici VI. perfidia in Ianuenses.*

pro-

Sal. An. 1195. proficiſci, & Cæſaris lateri cum fide adhærere, ratus, ſe eo genere officij, Transalpinas prouincias, & auitos recuperaturum honores. Aucupatus eſt filius (qua erat amœnitate morum) Cæſaris familiaritatem; verùm cum ſterilibus promiſſis protraheretur, captus aulæ faſtidio, eaq; deſerta, ad *Conradum* Rheni Palatinum diſceſſit, Cæſaris patruum, apud quem, eum gratiæ locum obtinuit, vt *Conradus* Agnetem vnicā filiam ei deſponſaret. Grauiter quidem eas nuptias Cæſar accepit; ſed cum nequirent diſſolui, anno ſequenti, quo *Conradus* fato conceſſit, *Leoni* Palatinatum Rheni in demortui ſoceri, & neptis gratiam, fecit clientelarem. *Henricus* verò ſenior vitæ pauxillum, quod ipſi erat reliquum, rebus ſanctioribus, & publicæ impendit tranquillitati, Brunſuici baſilicas, & Ducum Regiam exornans. In Eccleſia S. Blaſij tumulatur; In eius ſepulcro Leonem fuſilem conſtituerũt, vt eius cognomini reſponderet. Hæc in Germania, dum in Oriente *Iſaaci Comneni* Imper. Conſtantinopol. exercitus infœliciter contra VValachos pugnaſſet, ipſe A.C. 1195. Vere ineunte contra eos profectus, quendam Eremitam acceſſit; qui futura prædicere ſolebat. Is nihil ipſi reſpondit, ſed imagini eius, quæ forte aderat, oculos effodit. Id quod factum eſt paucis diebus poſt, die videlicet x. Aprilis, cum ab *Alexio Comneno* fratre ſuo exueretur Imperio, & oculis priuaretur. *Alexius* frater cum coronaretur, equus eum ſeſſorem capere noluit. Cum tandem Imperator in eum inſiluiſſet, adeo ferociuit, vt coronam eius deijceret primùm, deinde ipſum Imperatorem. Corona ita fracta Imperatori repoſita, & alius equus adductus eſt. *Henricus* verò Imperator, qui in Sicilia erat, turbas Conſtantinopolitanas audiens, Legatos ad Alexium miſit, iuſſitque vt annuum tributum ſibi ſolueret, aut bellum expectaret prò iniurijs *Conrado* & parenti *Friderico* in Palæſtinam tranſeuntibus illatis; & prò ciuitatibus & caſtellis, quas in Oriente Rex Siciliæ *VVillelmus* ab Epidauro, vſque ad Theſſalonicam ciuitatem occupauerat. *Alexius* imparatus ad bellum, cum pecuniam non à ſubditis expilare poſſet, Templa ſpoliauit, Imperatorum aperuit ſepulcra, ex quibus ad ſeptuaginta talenta conflauit, & ab eis, qui ſoluebant *Alemannicum tributum* eſt appellatum. Malè tamen collectum aurum videre non meruit, qui colligendum imperauerat *Henricus*, ab humanis exemptus; cuius interitu *Alexius* reſpirauit.

XXXX *Hẽricus Leonis filius.*

XXXXI

Moritur Hẽricus Leo.

XXXXII

XXXXIII

XXXXIV

XXXXV *Anno 1195.*

Henrici Imper. crudelitas.

Henricus interim Imperator occaſionem quærens in Siculos ſæuiendi, conſpirationes aliquot aduerſus ſe populorum cauſatus, quaſi iuſtam crudelitatis nactus eſſet materiam, duriſſimè in omnes *Tancredi* amicos conſuluit. Nam *Sibillam*, & Archiepiſcopũ perpetuo carceri deſtinauit: *Gulielmo* virilia ad ſpem ſtirpis adimendam exemit: obſides nonnullos luminibus exuit: reliquis in vincula traditis, multis Siculis bona eripuit: Eccleſias grauiſſimis tributis, aut direptionibus lacerauit, clericos Epiſcopos vſque ad mortem excruciauit. Eccleſiæ Romanæ rupto fœdere, fratrem Philippum, cui *Irenem* Imper. Conſtantinop. filiam, *Rogerij* vxorem collocauit, Ducem Thuſciæ, ac terræ Mathildis; *Marcoaldum* Ducem Rauennæ & *Marchionem* Anconæ; *Conradum* verò Spoleti Ducem conſtituit: Apuliæ *Diepoldum* præpoſuit, *Conradum* Siciliæ: ipſe in Germaniam cum *Sibilla*, filio, filiabus, Archiepiſcopo, Siculiſque obſidibus deceſſit. Ex gaza regia vim auri immenſam, cæteraq; ſupellectilis centum quinquaginta clitellariorum onus auexit. Coniugem in regno reliquerat, vt nutantes retinèret in fide. Ipſa verò per anum quandam, quæ occultorum in aula fuerat ſagaciſſima ſpeculatrix, *Rogerij* Regis theſauros inuenit; de quibus quid agendum conſulenti? Imperator reſpondit, *de theſauris ad libitum diſpone, modò regno conſulas, & in fide proceres ſerues.*

XXXXVI *Theſauri à cõſtantia reperti.*

XXXXVII *Expeditio Sacra.*

Porrò antequam è Sicilia ſolueret, litteras in Germaniam dederat, quibus referens ſub vexillis inſignem armatorum tenere numerum, inuitabat Antiſtites, vt quiſq; in ſua Diœceſi, populos ad Crucem ſuſcipiendam exhortarenr: promittens ſingulis viritim triginta auri vncias, & quantum annonæ ſatis foret, ſi anno ſequenti ſacrum aggrederentur iter. Mortuo namque *Saladino*, magnas de recuperatione Aſiæ ſpes conceperat. An. Sal. 1193. die xvj Feb. deceſſerat domitor ille Orientis, ac Chriſtianorum terror *Saladinus* Egypti Sultanus, relictis nouem filijs, quos omnes *Saphadinus* pa- XLVIII

Sal.An. 1195. patruus, præter vnum, amicorum virtute tectum, libidine regnandi necauit. *Humanæ* memor conditionis *Saladinus*, testamento suo omnem funeris abdicauerat pompam, iussitque tantam in lancea præferri atri coloris obsoletùm tunicam, ad populum præcinente sacrificulo, huius sententiæ carmen

Vixi diuitijs, regno, tumidusq; trophæis,
Sed pannũ heu nigrum nil nisi morte tuli.

Huius expeditionis aliam Histrici retexunt causam. In Germania *Henricus* cum se omnium concidi maledictis sentiret, quod *Richardum* à sacrâ redeuntem expeditione habuisset captiuum, neq; nisi grandi multatum dimisisset pecuniâ, vt maculam dilueret, statuit, afflictis Syriæ rebus auxilium ferre. Verba edicti fuere

DE INDICENDIS MILITIÆ SACRÆ PRIVILEGIIS.

Henricus Dei gratia Romanorum Imperator, Rex Siciliæ & semper Augustus, dilectis ac fidelibus suis Archiepiscopis, Abbatibus, Ecclesiarum Prælatis, gratiam suam & omne bonum.

VNiuersitati vestræ duximus significandum, quòd per gratiam Dei regno Siciliæ nobis subiugato, & in bonum statum redacto, ad honorem eius, qui brachia sua extendit in crucem pro nobis immolatus, recolentes miseriam & angustias, quæ Terra promissionis, peccatis exigentibus, feritate Paganorum intolerabiliter oppressa sustinet, in solemni Curia apud Barum in festo Resurrectionis Domini celebrata pro redemptione eiusdem terræ mille quingentos milites, & totidem sargantos in expensis nostris à Martio vsque ad annum transmittere decreuimus, & hoc manifestè spopondimus, vnicuiq; militi triginta vncias auri; & tantum annonæ, quæ ei ad annum sufficiet, daturi. Pecuniam verò, vbicumq; naues ascendent, eis dabimus: annonam autem traduci faciemus, & ex illa parte maris, vbi applicuerint, eis præsentabimus.

Milites itaq; & sarganti iurabunt obedire illi, quem Magistrum eis ac Ducem constituemus: & per annum stare in seruitio Dei.

Et si aliquem eorum ex hoc mundo migrare contigerit, quidquid de pecunia vel annona ei data reliquerit, nulli assignare poterit, sed pro consilio Magistrorum ac Ducum exercitus alij, qui vicem eius compleat & pro ipso seruiat, assignabitur.

Mandamus ergo vniuersitati vestræ rogantes, vt hanc volũtatem nostram militibus & bonis hominibus in diœcesi vestra cõstitutis insinuare curetis: vt si qui eorum ad propulsandas iniurias Christo & Christianitati illatas instinctu diuino ire voluerint, infrà terminum prædictum ad iter se præparent.

Datum apud Tranum, II. Idus Aprilis.

Dilata tamen est expeditio, quia necessarij deficerent apparatus, de quibus habenda fuerunt Geilenhusij & VVormatiæ comitia, & expectanda auxilia, quæ *Cælestinus* Pontifex, missis in Orbem Christianũ legatis, poposcerat à Principibus. Nomina dedere è Proceribus Germanis, viginti cum flore totius iuuentutis. Sexaginta pugnatorũ millia sub signis habuit, quos Cæsar classe in Asiã volebat trãsmitti maiore securitate, & compendio, quàm in expeditione præterita, ne Græcorum obijcerentur insidijs. Volebat ipse *Henricus* classis regere imperium, à principibus tamen prohibitus, veritis, nè turbas in Imperio malè affectorum suscitarent ingenia ob eius absentiam. Copijs itaque omnibus Lotharingiæ Ducem præfecit (vt habet *Godefridus Monachus*) quem, credibile est, fuisse *Simonem II.* Præficiunt alij *Henricum Leonem* Rheni Palatinum, eique addunt Legatos, duos *Conrados, Vvitelspachium Moguntinum, & Herbipolensem Episcopum*, qui Cæsaris ab epistolis fuerat; *Henricus* verò *Leo* fatis concesserat. XLIX

SIMVLTAS INTER HENR. & CONSTANTIAM IMPER. Ann. 1196.

L CÆsar itaque in Apuliam properans, vt sacram expeditionem dirigeret, cuncta turbata offendit, siue ex vero, siue ex suspicione & delatorum maleuolentia, quæ circa Principum aures deambulare solet; *Constantia* Imperatrix, quam maritus moderandæ Siciliæ imposuerat, insimulabatur, tametsi iam anus, capta *Iordani* inter Siculos nobilissimi amoribus, de eo coronando, tollendoque marito, cæpisse consilia; eo maximè, quòd maritus in regiam Siciliæ Stirpem, *Constantiæ* supplicatione neglectâ prò co-

Cõstantia accusatur adulterij.

Sal. An. 1197. cognatis intercedentis, iusto seueriùs animaduertisset. Nimius iræ Cæsar etiam secundà vice excanduit. Nam Iordanum suspicione reum, ignito solio affixum, & candenti diademate coronatum, comburi iussit: *Richardum* verò Cerranum Comitem, conspirationis & veneni in Cæsaris necem temperati delatum, equi caudæ alligatum, raptatum per compita, & supinis pedibus, pronoque in terram capite, è patibulo suspensum necari: alium viuum ebulliri, suffocatumque mitti in canistro ad amicos; Quæ supplicia in dubijs criminibus eò sunt visa duciora; quod inferrentur rigore plusquàm Siculo, ijsque Cæsar frueretur.

HENRICI VI. IMPER. MORS. Ann. 1197.

II CHristianorum classis cum prospera nauigatione Ptolemaidem appulisset, tristem de *Henrici* Campaniæ Comitis, Regis Hierosolymitani nuntium accepit. Is noctu captans auras, incautiùs cum ambularet, è sublimi corruens, sibi animam eliserat. Christiani occupata Tyro & Sidone, *Saphatinum Saladini* hæredem, qui cum Babylonis & Damasci tetrarchis, ingentique Sarracenorum multitudine à tergo infestabant magna eorum clade fugarunt. Castris ad Sidonem flumen locatis, cum naues crucibus insignes apparuissent, Sidonij terrore dilapsi, vrbem; arcem verò munitissimam Berytenses deseruerunt, quà nostri potiti, tantum armorum & annonæ repererunt, quantum quingentorum præsidio satis esset in septennium. Eadem fuit sors castri Gibeli & Liedensis. Vastata latè regio, Sara-

III cenis nusquàm ausis signa conferre. Omnia patent ex litteris Ducis Lotharingiæ ad Coloniensem Archiepiscopum.

Quoniam de honoris nostri promotione ac totius Christianitatis prosperitate plurimum vos scimus lætari discretionis vestræ prudentiæ significamus, quod cum à Principibus Romani Imperij, & Baronibus terræ Ierosolymitanæ, & communi populo in magistrum totius exercitus fuissem electus, cum consilio Principum & totius exercitus iter versus Beritum arripuimus: & cum in nocte B. Seuerini intra Tyrum & Sidonem ordinati decentissimè incederemus, Saphatinus, & omnes ammirati Babyloniæ atq; Damasci cum magna multitudine Saracenorum à latere montis se nobis ostendentes, & à tergo vsque ad mare exercitum nostrum circumdantes, in acies nostras graues & continuos fecerunt insultus, omnesq; vires suas ordinatis omnibus, quos habere potuit, exercuit contra nos gens iniqua. Propositum siquidem eorum fuit omnes vires suas contra nos effundere, omnes vires nostras attentare. Sed protector in se sperantium Deus, qui liberat pauperem à potente, non sine multa impiorum damnificatione, pauperes eripuit de manibus impiorum. Dominum quippe Sidonis & alios quamplures Sarracenos ibidem mortuos reliquerunt, & postmodū nusquā nobis occurrere ausi fuerunt. Sicq; eodē die super flumen Sidonis cum gaudio tentoria fiximus. Cum autē naues nostræ exercitus præcederēt, & Sarraceni existētes in castro Beriti naues venientes viderent, metu perterriti castrū Beriti munitissimum reliquerunt, & altera die exercitum subsequētes castrum ibidē quod erat munitissimū, absq; omni difficultate cepimus, & tot arma alabastrariorum & sagittariorum in illo castro inuenimus, quod vix XX. plaustra ferre possent, & tot victualia, quot quingentis hominibus vel VII. annis sufficerent. Cum autem ibi XX. diebus moram faceremus, alij Sarraceni aduentum nostrum metuentes, castrum quod dicitur Gibel, & aliud castrum firmissimum quod Lieche dicitur, reliquerunt. Hoc audito & cognito, quod omnia castra marina vsque in Antiochiam essent sub potestate Christianorum, versus Sidones reuertentes terram circumquaque quam tenuerunt Sarraceni, vastauimus: & sic per auxilium Regis superni fugatis Sarracenis, qui nusquam comparere audent, sanctā ciuitatem Iherusalem in breui capiendam esse speramus. Sarraceni enim exercitum nostrum vnanimem esse audientes & fortem, nusquā audent apparere. Inde est quod vestram obnixè exoramus reuerentiam, quatenus pro nostra ac totius Christianitatis prosperitate per totum Archiepiscopatum vestrum memoriam nostri haberi faciatis, & vt signatos in vestro Archiepiscopatu ad persoluendum vota sua & succurrendum Christianitatis compellatis. Si qui etiam in terra promissionis manere voluerint, reditus eis sufficientes in eadem terra assignari faciemus. Valete.

Iam

al. An. 1197. Iam spes non dubia prodebat recuperandam Solymam, cum *Henrici* Cæsaris renunciata mors omnem nostris alacritatem ademit.
LIII Cæpit omnes non vulgaris trepidatio, quum alius patrimonio, alius beneficio suo timeret. Nonnulli de æmulis, alij de amicis cogitabant; nec quieuit tumultus, donec congregatis principibus sacramenta præstarent, omnes se Imperatoris filio parituros. Placuit in commune Principi Tyri regnum deferre. Ille accepto honore, relictam *Henrici* Reginam sibi matrimonio iunxit. Non diu tamen stetit concordia, præsertim cum Imperatore mortuo nemo superesset, qui suppetias mitteret: & in rebus domesticis perturbatio (quæ solet cum nouis surgere principibus) timebatur. Solus Moguntinus, & Verdensis præsules remansère, qui iamdudum ex Imperatoris decreto ibant coronare Regem Armeniæ, qui dudùm hoc ab Imperatore (à Pontifice dicunt alij) efflagitauerat. Perègit ergo Moguntinus in Rege Armeniæ, quod ante *Conradus* Episcopus in Rege Cypri imperium Græculi abhorrente Constantinopolitani: composuitq; pace sequestrà, res inter nouum Regem, & principem Antiochiæ.
LIIII *Rex Armeniæ, & Cypri coronatur.*

In Syriam, mutato proposito, cogitanti Cæsari, mors iniecit manus Messanæ III. Kal. Octob. medio veneno, quod propter adulteria coniugem propinasse ferunt: seu, vt alij volunt, ex venationis labore frigida intempestiuè pota, lethalem sibi febrim accersijsse. Successorem iam *Fridericum* ex *Constantia* susceptum non solùm declarari à Principibus intercesserat, sed etiam legem tulerat, ne amplius Imperium electione, sed sanguinis successione procederet, vnde proximior in gradu Imperatori, hæreditario iure fieret Imperator. Vt autem à *Friderico* filio exordium sumeret, Regnum Siciliæ, & Calabriæ, & Ducatum Apuliæ, Principatum Capuæ, quæ filius eius ab auis hæres acceperat, Romano vniuit Imperio, vt perpetuò ciuitatum earum vnus dominus esset. Ordinauit etiam *vt mulieres, masculis deficientibus, in hæreditatem succederent.* II. *nè Imperator mortuas manus ecclesiasticarum personarum vltra expostularet.* Cui constitutioni Curia consensit Romana, & Principes LII. qui Imperatorem eligere consueuerunt, quorum sigilla literis super hoc confectis appensa sunt. Ita ex *Io: Monacho refert auctor Magni Chronici Belgici p. 205.*
Cæsaris Mors.
Imperiũ non electione, sed successione.

LV Fridericus porrò cum impubes esset, ei *Philippum* patruum absentem tutorem dedit; atq; in Festo S. Michaelis cum decessisset; cadauer Panormum deuectum, Neapolim scribit *Godefridus* Monachus, ibiq; honorificè cum multis insignibus sepultum. Quod negat *Baronius* ex *Rogerio in Annal.* Excomunicatum decessisse volunt, vetitam propterea ei sepulturam, quia *Richardum* Angliæ Regem ex sacra redeuntem expeditione, captiuum fecisset. Inde ad *Cælestinum* Papam tribus de causis Archiepiscopus Messanæ venit. I. vt corpus *Henrici* sepeliretur. II. vt *Marcouualdus* Imperatoris vicarius liberaretur à Romanorum obsidione, qui eum in Marcha *Guarneri* obsederant. III. vt *Fridericus* Imperatoris *Henrici VI.* filius diademate coronaretur Siciliæ. Negauit Pontifex sepeliri cadauer, ni prius pecuniâ vi ablatâ Regi restitueretur Anglorum. *Marcouualdum* nonnisi Romanorum posse liberari consensu. *Fridericum* coronari non posse, nisi consentientibus Cardinalibus. Præuenerat tamen *Henricus* decretum Pontificis, & penitentiâ ductus, vt scribit *Innocentius lib. 1. ep. 230.* omnia restitui mandauerat, quod extorserat ab Anglorum Rege. Quod nisi exequeretur filius hæres, à Romanâ cogeretur Ecclesia. Fragmentum testamenti inuentum est in quodam scrinio *Marcouualdi* aurea bulla signatum, quum fugitiuus omnẽ suam amisit suppellectilem. In eo legebatur.
LVI *Hẽrico sepultura negatur.*
LVII *Henrici testamẽtum.*

Imperatrix cõsors nostra, & filius noster Fridericus Domino Papæ, & Ecclesiæ Rom. exibeant omnia iura, quæ à Regibus Siciliæ consueuerunt habere, & Domino Papæ securitatem faciant, sicuti Reges Siciliæ S. Pontifici, & R. E. facere consueuerunt. Si vero prædicta consors nostra præmoriatur: filius noster secundum ordinationem nostram remaneat; & si filius noster sine herede decesserit, Regnum Siciliæ ad R. Ecclesiã deueniat. Si verò filius noster præmoriatur: dilecta consors nostra Regnum in vita sua retineat; & post mortem suã Regnum Siciliæ ad R. Ecclesiam deueniat.

De Imperio ordinamus, quod Dominus Papa, & Ecclesia Romana illud filio nostro confirmet. Et pro hac confirmatione Imperij, & Regni volumus, quod tota terra Comitissa

sæ Mathildis restituatur Domino Papæ, & Romanæ Ecclesiæ, præter Medisinam, & Angelatam cum eorum pertinentijs. Et insuper ordinamus, & volumus, vt tota terra de Pontepayli, cum Montefortino, liberè dimittatur Domino Papæ vsque ad Ceperanum; & quod Ecclesia Romana habeat Montem Flasconem cum omnibus pertinentijs suis. Insuper præcipimus Marcouualdo Senescallo nostro, vt Ducatum Rauennatem, terram Brictinori, Marchiam Anconæ recipiat à Domino Papa, & Romana Ecclesia, & recognoscat etiam ab eis Medisinam, & Angelatam cum eorum pertinentijs. De quibus omnibus bonis securitatẽ ei iuret, & fidelitatem faciat, sicut Domino suo. In morte vero, si sine herede decesserit, Ducatus Rauennæ, & terra Brictinorij, & Marchia Anchonæ, Medisina, Angelata, cum earũ pertinẽtijs, in dominio Ecc. remaneant...

LVIII Addit Matheus Paris Imperatorem legasse *Capitulo Cistercienſium tria millia marcharum argenti de redemptione Regis Richardi, ad thuribula per totum ordinem facienda argentea. Sed Abbates tam ipsum Imper. quàm donum eius detestãtes, renuerũt de turpi quæstu adquisitũ donum eius recipere, Quod cum Richardus audiuisset dictũ & factum Abbatum, quod solita caruit auaritiâ commẽdauit.*

LIX Seueritas Monachorũ. Auaritia.

Symbol. Henrici VI. fuit. *Qui nescit tacere, nescit loqui.* LX

EPITAPHIVM. Ex Sabino.

Tristia submersi natus post fata parentis,
Regia concordi sceptra fauore tulit.
Obsidione premens Vbiorum mœnia cinxit,
Vltus & est capta præsulis vrbe fidem,
Qui Burgundiacæ confisus robore gentis,
Imperij lapsas despiciebat opes.
Edomuit victor Calabras, & Lapygis oras,
Pulsaq; Sicanio Trinacra regna mari.
Sunt vbi Cyclopũ fumantibus antra caminis,
Vrget & Encelati molibus Ætna caput.
Cuius anhelanti prorumpunt ore fauillæ
Brachia cum sæuo fulmine tacta mouet.
Funeris ante diem nato commisit habenas,
Imperium certo ne sine Rege foret.

Aliud ex Nicolao Reusnero.

Magnanimi soboles sextus generosa parentis
Virtutes patrias, patria regna sequor.
Integer & iustus populos sine crimine rexi
Sed belli studijs asper atroxq; fui
Apulos, Calabros, Siculos, & Iapygas armis
Edomui: domitis iura, ducesq; dedi,
Occido Meßana tumulatus in Vrbe: venenũ
Leopoldo feruens vxor amore dedit..

Obijt hoc Anno *Bela III.* Rex Hungarorum, & *Emericum* filium habuit successorem. LXII

Huic, ante *Belæ* patris obitum, *Constantia* (non Aragoniæ Regis filia, vt scribit *Bonfinius* auctor

Sel. An. 1197. auctor alioquin acuratissimus, sed *Rogerij Siculi* vnica filia desponsata fuerat, quæ postea nupsit *Henrico VI.* Imperatori, & præter omnium opinionem nimis annosa peperit *Fridericum II.* Is ille *Emericus*, qui *sola Maiestate Regali*, fratrem & nouatores exarmauit, quùm in eum regni irruerent illecti cupidine. Nec ferro, sed sceptro formidabilis, in suis adorationem & Regum omnium ipsos hostes coegit. Filium reliquit LXIII
Ladislaum III. & in eo seipsum, vt in filio patrem inueniret patria. Non tamen diu superstes, locum dedit *Andreæ II.* Post hunc regnauit *Bela IV.* de quo in vita *Friderici II.* Imperatoris infra vide *lib. 26. c. 2. n. 103.*

MONETAM, & SIGNVM HENRICI VI. *vide in pag. VI.*

CAPVT TERTIVM.

Occasione Hieroglyphici *Henrici VI.* vbi Cæsar spetie sonori cantus corripitur, & ad meliorem frugem prouocatur, de regia correctione sermo instituitur, sub titulo,

OMNIS HOMO CVRRIT.

1 *Pontifex homo est.* 11. *grandi tenetur crimine.*
1 *Homo plus bestiæ habet, quàm hominis.*
2 *Nullus immunis à labe.* 7.
3 *Regem corrigere est in deserto clamare.* 4. 13. 15. 17. *quomodo corrigendus.* 7. *cur Reges procidant ante Deum, nõ pastores.* 8 7. *maiori labe tenetur, quàm populus.*
5 *Iusti quàm pauci.*
5 *Noe symbolum humanitatis.*
6 *Correctio quomodo facienda.* 13. 14. *sit dulcis.* 15. *figuratè faciẽda.* 17. *vbi quãdo.*
7 *Nemo sua vitia cognoscit.* 21.
7 *Diogenes Platonem carpit, & carpitur.*
7 *Seneca non egit, quæ docuit.*
7 *Dignitas grauat pondus malitiæ.*
9 *Senum vitia.*
10 *Sacerdotes quàm graui labe teneantur.*
12 *Veritas non semper dicenda.* 14. *verbis aureis exornanda.* 13. *ab ipso Christo parabolis inuoluitur.*
15 *Concionator an possit veritatem exornare.*
17 *Populus quomodò corrigendus.*
20 *Principes cadunt, quia corrigentem audire respuunt.* 19. *audiunt, dulcè loquentem.*

I
Cap. 2. Ciuem, Regem, Pontificem ipsum miserum si neges hominem, redarguit Ioel. *Canite tuba in Syon: congregate populum: coadunate senes: sanctificate Ecclesiam* Vocem auditum, *Memento homo.* Exornet Petrum Pontificia thiara, Gentilium adhuc in aula, amore vel ancillæ timore cum Deum periurat, nemo nobis, præter eum, sine quo factum est *nihil* peccati, innocens innotescit. Homines si vt metalla in statera librares (aiebat *Diogenes*) inuenires, eos minus habere hominum, plus bestiarum. Tuba itaque *canite*, Principes congregate & *Memento homo* clangente buccina sacerdotali, diademata proijcientes resonent, *De Babylone egressa est iniquitas à senioribus.* Tubà canite, coadunantes populum, & *homo* vociferante *memento*, thurificasse vitulis, & in litore Rubri maris, rotante adhuc Ægyptiorum curru, Babylonem benedixisse; Ægyptum sanctificasse. Populus, itaque, Senatus, Concilium hominem audite, qui Persarum more vobis insonet, *memento homo.* Si dixerimus, clamat *Ioannes* quùm Asiæ animarum director, Deum gereret, *quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Vna clangit tuba populo, *Io. Epist. 1. c. 1. n. 8.*
principi, sacerdoti. Haud enim legatos à latere misit Deus, quibus esset principem, II
non populum corrigere. Vnissonus videtur clamor, *memento homo*; vt ex identitate speciei, pœnarum arguatur æqualitas, sed in modulamine vocis annuitur correctionis discretio. Propheta namque correcturus principes, à longè clamet, vt ad Herodem III
missus Ioannes, in deserto clamat, vel quia Principum aures nullo circumscribuntur termino, & populorum vox in penetralibus pulsata Regni, coram Rege resultat. Vel quia coram Rege sit, in deserto clamare. Vnde coram Herode Ioannes clamans, *clamantis vox* dicitur *in deserto.* Quid itaque in deserto clamabo? non aliundè ad Principes sermo dirigitur; Deus ipse, vt Apostolos *Regem corrigere, est in deserto clamare.*

ſtolos redargueret, in arborem ſe conuertit, brumali tempore areſcentem, maledicens ficulneam, quæ ſui innocentiâ Chriſti redarguit iudicium; cur in infideles diſcipulos haud maledictionis contorqueret fulmina? Verumtamen ſi Apoſtolos, Eccleſiæ non ſubterfugias principes; ob principatus venerationem dices, non aliter arguendos Apoſtolos. Argue itaque, obſecra, increpa. *Argue* Principem, Pontificem *obſecra, increpa* populum. Vel omnes increpa, ſed *in patientia, & doctrina*. Primùm in *patientia*; Præcurſoris enim aduersùs Regem aſperam diſcrepare vocem, carcer docet Herodis. Voci ſuæ Deus ipſe cauet; nam & eam homines auerent includere. *In doctrina* hoc eſt in veritate, ſed arcanis, & hieroglyphicis inuoluta. Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus; & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Deus ipſe ne homines duriori ſermone terrèret, quomodò Symbolis & miſterijs humanitatis annuat miſeriam; attende. Deum cum pœnituiſſet hominem in terra feciſſe; quia corruperat omnis caro viam ſuam, dixit ad Noe. *Finis vniuerſæ carnis venit coram me*. Repleta eſt terra iniquitate: & ego diſperdam eos cum terra. Fac tibi Arcam. *Trecentorum cubitorum erit longitudo Arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Feneſtram in Arca facies, & in cubito conſumabis ſummitatem eius*. Hoc in cubito habitaſſe cum volatilibus homines nemo dubitat: in inferioribus ordinibus verò bruta. Sed vndè Noe terrarum Dominus, & qui in corrupto ſeculo ſolus poterat à communi genus humanum ſeruare naufragio, vno ſtabulatur in cubitu, quùm bruta in viginti nouem ſpatiantur? Ex hac naui non exeat, qui ad veritatem velificat.

IV *Quomodò corrigẽdus.*

2. ad Thim. c. 4. n. 3.

Gen. 6.

V *Arca Noe quomodo distributa.*

Diuinæ voluntatis illam præmebat anchora nauem, quæ mortales omnes nouum traiecit in orbem. Arcam ſcande, iubet Noacho Dominus, *Adhuc enim & poſt dies ſeptem ego pluam ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*. Hac bucina clangente mortis, gregatim lupus, & pecudes, Aquila inter columbas vnam coière in caulam. Solus Noes tumidus Arcam dedignatus ingredi, ſecurus in montibus deambulabat Armeniæ. Inundabant aquæ, ipſe verò veluti Xerſes ſperans mari catenas inijcere, luſtrabat vndas, quaſi ſolo eſſet cohibiturus aſpectu. Sed vndique excreſcentibus fluctibus, & cacumen quatientibus montis, vbi fidebat Noes aquarum irridère fluctus, ſeptimo die rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ Cœli apertæ ſunt: cum adhuc peruicax montis reptaret ad apicem *in articulo diei illius*, cum ſcilicet nocti cederet dies: vſq; eò namque Patriarchæ inſanam ſuperbiam paſſa erat Diuina Iuſtitia; en fluctus mixtus grandine fremẽs, & furens Aquilo ventorum ſoluta cohorte, impulit, proſternit, iniecitque in nauem; eoque gurgitantes aquæ, & exciſis fluctus pulſantes tonabant montibus, *memento homo* tu, qui totam Orbis progeniẽ vnà ſuſtines trabe. Spumabant vndæ, expuentes & lutum proijcientes in faciem, natalium renouabant exordia, ex puluere in puluerem reuerſurum. Inter hoſce conflictus ſuperbiæ potiùs, quàm maris iactata fluctibus, naufraga cecidiſſet humani generis arca, ni Omnipotens miſerta Iuſtitia, ſuis manibus de foris incluſiſſet, & aquas præcluſiſſet. *Et incluſit eum Dominus deforis*. Nunc habes, cur arca vno conſumaretur in cubitu, *Geneſ. n. 17. c. 7* in quo volatilia vnà diuerſabantur & homines: pro brutorum cellulis, cubitis viginti nouem diſtributis. Arca eſt Eccleſia. Bruta ſunt animæ ſceleribus deformatæ, quæ propagarunt adeò, vt omnes cubitus, vno dempto occupent arcæ. Noachi familia, Iuſtorum paruus eſt numerus, vt vno aſſocientur in cubitu. Imò vnus cubitus ſit illis ſpatioſa domus, vt in ea volatilia omnia comodè diuerſentur. Felix Orbis, ſi innocentiæ cubitale palatium facinoroſos occluderet. Sed ibidem crocitat coruus: genitorem vituperat Cham filius: ipſe Pontifex cum vineam plantat, vinea ſuo non parcit auctori, & nudus Noes inebriatus iacet in tabernaculo ſuo. *Iam Arca iuxta cubitum ducitur* (Gregorius homil. 16. Ezechiel.) *vbi homines & volatilia continentur: ſed quia nullus ſine peccato eſt, niſi ille, qui ſine peccato eſt conceptus, in vno cubitu arca conſumatur*. Peccat nam- VI
que populus, cadit Princeps, declinat Sacerdos: vndè in Apocalypſi ab Angelo percutitur *tertia pars Solis*, in quo Pontificem venera-

Gen. 7.

neramur: *tertia pars Lunæ*, in ea Regem colimus: *tertia pars Stellarum*, in quibus populum figuramus. Hieroglyphicis tamen est semper inuoluta correctio; & floribus veritas exornata, vt *dum ad paleas currunt, frumentum inueniant. Hesiod. hom. 2. de Deip.* Congregate itaque populum, nec prætermittite senes, hoc est Principes vocem humanitatis auditum. Nemo immunis à sorde, nec infans, cuius est vnius diei vita super terram. Nemo tamen sua esse intelligit vitia, sed rerum putat. Nemo se auarum intelligit; nemo cupidum. Quædam locis adscribimus, & temporibus, quamuis secutura non sint, quocunque transierimus. Similis ei est nostra conditio, qui repentè orbatus, se cæcum nesciens, socios rogat, vt migrent domum inquiens esse tenebrosam. Imò peior (*ait Seneca ep. 50.*) est nostra conditio; nam Cæci ducem quærunt: nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romæ viuere potest. Non ego sumptuosus, sed vrbs ipsa magnas exigit expēsas. Quid nos decipimus? non est extrinsecum malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet. Et ideo dificulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Interrogatus *Diogenes*, vbi nam Græciæ viros vidisset bonos? *Viros quidem*, ait, *nusquàm, sed Lacedemone pueros vidi*. Propterea Grammaticos admirabatur, quòd cum Vlyssis mala nequirerent, sua ignorarent. Musicos in ius vocabat, quòd cum lyræ chordas congruè aptarent, animi mores inconcinnos haberent. Mathematicos carpebat, quòd Solem & Lunam, & sidera intuentes, quæ ante pedes essent, negligerent. Tu ipsum reprehende Diogenem, qui cum Solem, & Lunam, hoc est, Supernas Mundi potestates carpere audet, seipsum ignoret. Vndè meritò calcans quondàm lotis pedibus pretiosum Platonis stratum, præsentibus Dionysij amicis, quos ille inuitarat; interrogatus quid ageret? *calco* (cum diceret) *Platonis fastum*, Plato respondit, *At fastu maiori*. Idem *Seneca*, qui ciuiū Romanorum medicum agebat, cum diuitias damnaret, quod ex multis paupertatibus fiant; quarum falsus verberat splendor, & pueris simillimi, quibus omne ludicrum in pretio est, decipi gaudeamus; omnium solicitior, tantùm triennio regiæ amicitiæ, diuitiarum congessit, vt in spetiem virtutis, simulata doctrina adolescentes instruere visus fuerit. Inter ea, quæ in tanti philosophi laudem concinnantur, hoc vnum longè ab adulatione reperio, quod de seipso in *ep. 50* scribit, ac de meipso agnosco; *Si quando fatuo delectari volo, non est mihi longè quærendus: me rideo*. Speculum hoc est, in quo cuiusque sortis homines, etiam Dij, Reges intelligo, se non dissimiles inspicere possunt. Paulus Apostolus cum se huic aptaret speculo, *Omnis homo mendax, 3. Rom.* pronuntiauit. Si *omnis*, ergo seipsum non excludit; *Paulum* intelligas, non *Apostolum*. Dignitatis & personæ nomina ne confundas. Similis ea est auro, quod luto non sordescit, nec lutum illustrat. Manet dignitas impolluta; persona polluta Associantur nomina, non vitia. Purpura dat splendorem, non innocentiam. Illustrat dignitas, non sanctificat; Grauat potiùs pondus malitiæ.

Correctio quomodo faciēda. — *Apud Laertiū.* — *Diogenes carpit, & carpitur.*

VII Principes, pastores, boues, iumēta primi ab Angelo, secundi ab astro, tertij à natura euocati, en coram Verbo, vnum audituri Verbum, *prò omnibus Crucifixum* (Cum Principe nè iumenta & boues prætereas, quum enim in Deum tumescit, iumentis comparatur insipientibus) Reges itaque Sydera trahere assueti, à Sydere tracti, vsquè in terram procidunt, *procidentes adorauerunt*, quem hominum deliciæ de Cœlo traxerant. Hos imitantes, si Regis ad exemplum totus componitur orbis, & vos procidentes pastores, deuotionis tributum soluite? Venisse pastores, cognouisse de Verbo lego, *procidisse* non lego. Procidisse non legis pastores, qui primi agnum inter eos natum nutriunt, & agnoscunt? Si cognoscitis de Verbo, quod Virgo Dei Mater credere, sed non agnoscere protestatur, *quomodo fiet istud?* cur non veneramini procidentes? dùm Gentilium Reges ab Oriente adoraturi veniunt? venisse Pastores lego, procidisse non lego. Sed vnde? dicat Christus, quùm Scribæ & Pharisæi de adulteræ pœna consulunt, vt eum pietati iniurium arguant vel legi. *Magister* (Iudæus interrogat) *hæc mulier modò deprehensa est in adulterio, in lege Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare: Tu ergo quid dicis?* Oh parietes dealbati (respondet Christus) quorum prospectus speciosus fulget, intùs verò pleni sunt cinere. Zelo zelastis non

Reges non Pastores procidūt. — *Lucæ cap. 2.* — *Io. 8.*

non pro lege Dei, sed ad vindictam humanam; & iustitiæ ſpetie Rempublicam concidiſtis. Veteratorios veſtrum operiam queſtus, & doloſam accuſationem redarguam. Adulteram lapidari, placet. Sacroſancta,& immaculata ſit lex Moſaica; nec vllo concutiatur abuſu, *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus lapidem mittat*; Cum audiſſent hunc ſermonem, vnus poſt alium exierunt, incipientes à ſenioribus. Qui verò inter accuſantes ſtarent? perpende; Stabat populus, ſtabant principes, ſtabant ſeniores principum. Sed ei, audientes, legis executionem dari, *qui ſine peccato* eſſet, licet principes, imo ſeniores principum; quanto maiori dignitate præfulgent, tanto magis criminum rubore ſuffuſi, receptui canunt, & iuſto timore correpti, recedunt, quia maioribus irretiti criminibus, Gloſſat *Lyranus*.

Nunc habes cur tumidi paſtores ante natum Ieſum ſtent, quùm timidi procidunt Reges, *procidentes adorauerunt*. Abſit, Auguſtinus ſoluit, elatio à paſtoribus ſanctis. Haud procidunt, ſed exultant coram Chriſto nato, quia leuioribus, quàm Principes onerũ ſarcinis grauãtur. Reges Imperij pondere fatigati, coronas ponunt, ſuccollant humeros, genua flectunt, & cecidentes in faciem gementes clamant, *auctoritatem habemus ſenum, ſed vitia puerorum*. Senum imo Deorum auctoritas noſtra: verbi enim ſemine vitam & mortem inferimus ſubditorum. Puerorum noſtra ſunt vitia, iuſtum namque gloriantes, dicimus ſed non facimus. Nabotho vſurpamus vineam, coniugij temeramus thorum, & poſtquàm in laniena voluptatis, Venenis carne eſt ſaturata libido; etiam inter clauſtra columbas inſequimur Chriſti. *Illi ergo paſtores* (Auguſtinus inquit) *minus rei de ſalute alacrius exultabant. Iſti autem Magi magis onerati peccatis, ſubmiſſiuis idulgentiam requirebant*. Poſt Principes ad Sacerdotes venio minùs forſan de ſalute ſollicitos, licet plus oneratos peccati grauamine.

hom. 9. de Epiphan.

IX *Senum vitia.*

X *Sacerdotes quam graui labe teneãtur.*

Diuinabat Synagoga, quomodo fabri filius ſcripturarum malleo Legiſlatores confunderet. *Mirabantur dicentes: nonnè hic eſt fabri filius?* ſoluit Chriſtus: ne miremini Hebræi; nam Ioſeph à fratribus venditur, ab aduenis adoratur: nemo Propheta in patria. Euangelium non recipite, vt meum, ſed eius qui miſit me, patris. *Mea namque doctrina non eſt mea*: Dei licet filio minimè credite, quia in propria cauſa nemo iudex, vel teſtis. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum*. Quid dicis? attende Chriſte? teſtimonium tuum non eſt verum? iure ergo Synagoga hypocritam inſequitur, nec Deum periurat; ſi Romanorum inhiaret accuſat imperio? Si teſtimonium tuum non eſt verum, dum crucifixus cruciaris, delitiabor ego Babylonis in horto? Fallitur (Ambroſius ſoluit) mens humana, altitudine exuberante myſterij; Sacra in hippoſtaſi diuinæ naturam ſi ſubiaceas humanam, & veritatẽ conſideres, haud Verbi eſt verbum, cum dicit, *teſtimonium meum non eſt verbum*. Humanam ſi ſegreges à diuina, en in horto Getſemani claudicat, & mortem formidat. *Trãſeat à me calix iſte*, vt Chriſti humanitatem impeccabilem habeas, quia ſanctificatam, & ſuppoſitatam à Verbo, non quà humanam nec catenatam hypoſtaſi. Quà vnita, via, veritas, eſt & vita, quæ in ſeipſa ab ipſa, & per ipſam, alibi inſonat. *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonim meum*. Quod ſi humanam diuina deſtituat; quod ab ore procedit humano ſuſpectum eſt teſtimonium. *Teſtimonium meum non eſt verum ſecundum hominum fragilitatem. Omnis enim homo mendax. Verum eſt autem teſtimonium ſecundum diuinitatem*. Quis noſtrum itaque ſine crimine? Vos forſam Pontifices? Vtinam? ſed coram Angelo cur Demon redarguit? Quùm Ieſum vidit indutum *veſtibus ſordidis*, quia culpam incurrerat, Gloſſat Lyranus: hæc fruſtà conſciſſa purpura, obſita mitra, ſunt templa polluta, leges corruptæ, altaria dirupta. Latronibus reſerata eccleſia, in Apoſtolico ſenatu haud tuba reſonat euangelij, ſed bucina clangit Atheiſmi. Si quis enim non in iuriſdictionis contemptum, ſed in morum abuſum conſurgat, & in ædificationem non in deſtructionem clamet claues relictas; deportatur, igni & aqua interdicitur, quaſi veritatis deerraret in ſemite. Ecquando viuum hominem ſanctificauit eccleſia? quæ vna in Petri petra conſolidata, cecidiſſet; ni Chriſti petra ſtetiſſet. Hinc ad Petri pedes Centurio procidens, vt Chriſti vicarium adoraret,

Matth. 14.

Io. 1.

XI *Zacchar. 3.*

ret, vitæ mortiſque tenentem claues; Petrus eleuauit eum dicens: *Surge, & ego ipſe homo ſum*. Homo ſum ſicut & tu. Quem enim non adoraſti ignorans: haud ego defendi periurans. Et licet quondàm Chriſti gloriarer commilito; canente cecidi gallo, vt iam prædixerat medicus, non quomodò ægrotus præſumpſerat. Vbi itaque iſti inflati vtres, ſpiritu elationis pleni (clamat *Auguſtinus*) non magnitudine ingentes, ſed ſuperbiæ morbo tumentes, vt dicere audeant inueniri homines abſque peccato? *Parciùs iſta viris tamen obijcienda memento*. Virgilianum eſt dogma. Forſam fugère pudor, verumquè, fideſquè? Haud in honore veritas. Non audeat bos calcare hominem, non priùs induat ſimilitudinem Angeli. Hinc *Bos* in Ezechielis curru, quem iuxta fluuium Chobar Propheta viderat, *Ezech. c. x.* vt ſuperbis exprobraret hominibus, ex luto fecis exorditam humanitatem; vbi quarto ſtabat in loco, *facies hominis; facies leonis; facies bouis; & facies aquilæ c. 1.* Poſtea mutato gradu, in *cherubim* vertitur, primatum tenet; nec aliter poterat bos Apoſtolicus hominis manum effugere, cum eum argueret, niſi verteretur in Cherubim. *Dicendum* itaque *ſi cum fructu*, habet *Dion*. Sicuti namquè non vno ferro, nec vna die putantur arbores; ita nec vnius in omnes eſt vna correctio. Cum ad principes ſermo dirigitur, linguam cohibe, veritatem manuducas laruatam. Ieſus enim qui via eſt, *veritas*, & vita, *ſine parabolis non loquebatur eis*. Vel à laudibus correctionem deducas, vt roſarum ſertis ſpinas obuoluas. Epheſinum Epiſcopum obiurgaturus Dominus, elogio primùm demulcet, & blanditijs auditorem conciliat. *Scio opera tua* (inchoat Dominus) *& laborem, & patientiam, & quia non potes ſuſtinère malos*. Sed protinùs arguit, *ſed habeo aduersùs te, quia charitatem tuam primam reliquiſti*. At iterum rigore correpto, eiuſdem Epiſcopi reſonat laudes: *Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.* Cur vnica obiurgatio gemino circumligatur encomio? *Notanda diſpoſitio ſermonis* (ſoluit Rupertus lib. 2. in Apocal.) *quàm artificioſa ſit. Et priuſquàm emitteret auctoritatem reprehenſionis, quæ laudanda erant, collaudauit. Et poſt, vbi corripuit, atq; minas intentauit; rurſus quod laudandum erat, laudauit: ita reprehenſionis amaritudinem, ne nimis offenderet, atquè exterrèret collaudationis dulcedine circumliniuit.* En principiũ & finis orationis in Epiſcopi reſoluitur laudem: licèt in medio obiurgatio feriat; quæ laudibus emollita, non eneruata deluditur, ſed attentiùs auditur. Cum Samaritana parem nè prætereas querelam. *Benedixiſti* (inquit Ieſus) *quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir. Hoc verè dixiſti*. Bis meretricis hùc verba probantur, & Dominus laſciuam mulierem duplicata laude commendat. Sed vnde? forſam ius datum ſceleri canimus? Si eius mirabantur diſcipuli, quia cum muliere loqueretur: quid ſi perſoluentem audiſſent elogia? Obiecturus erat mulieris turpitudinem, *quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir*. Propterea ab eius incipit laudibus, vt inter correctionem, & laudes nec correctus refugeret; nec mulcèret corrector. Ioannem illum conſule, qui vox erat pœnitentiæ, cur melle veſceretur? prædicanti in deſerto, non erat ſcripturas guture mulcère mellifluo; vel dulci modulari carmina lingua; ſed clangore obſtrepere buccinæ, ita vt raucę fierent fauces prædicantis. Cur itaquè melle veſceris? dicas Ioannes? vt dulcis reſonàret correctio, & aſpera non exterrèret loquutio. Miſcuit vtile dulci, ne in deſerto clamarem: & in dulcedinis poculo collyrium correctionis ſorbèrent.

Sed cuius eſt ingrata querela, quam audio? quis ſacri oratoris compoſitam orationem vituperat? quia non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti? nec in ſublimitate ſermonis; non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis ſacrum ſit exarandum eloquium; nec ſecularium literarum inſerenda exempla candorem eccleſiæ ethnicorum ſordibus polluendo? Romani oratoris eſt quæſtio, quem in Hieronymum ſubornauit Ruffinus. *Numquam hoc quæreres, niſi te totum Tullius poſſidèret.* (reſpondet Hieronymus) *ſi ſcripturas ſanctas legeres, ſi intepretes earum, omiſſo Volcatio, euolueres. Quis enim neſciat, & in Moyſe, & in Prophetarum voluminibus quædam aſſumpta de gentilium libris, & Salomonem philoſophis Tyri & nonnulla propoſuiſſe & ali.*

[Marginal notes, left column: Act. 10. n. 26. — Sermone 29. de Verb. Apost. — XII veritas non ſemper & quomodo dicenda. — Ezech. 10. — XIII Rex quomodò corrigendus. — Matth. 14. — Apoc. c. 2.]

[Marginal notes, right column: Io. 4. — XIV Correctio ſit dulcis. — Matt. 3. — XV Concionator ... poſſit veritatem exornare. — 1. Cor. n. 1. — Epiſtol. 84. Magno Oratori Romano. — Prou. 1.]

aliqua respondisse? vnde exordio Prouerbiorum commonet, vt intelligamus sermones prudentiæ, versutiasque verborum, parabolas, obscurum sermonem, dicta sapientum, & enigmata, quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paulus Apostolus non bis Poetarum repetens carmina, nonne & *inscriptionem fortuitam arte torquet in argumentum fidei. Didicerat enim à vero Dauid, extorquere de manibus hostiū gladiū, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare.* Sacram Doctorum phalangem, & eruditos Theologorum choros, vltra Chrysologum, Cyrillum, Chrysostomum, quibus eruditionis lepore Sacra fuit exponere mysteria, si legere aues, in Hieronymo habes. Sacro in eloquio, (Docet Thomas) ne dubites à sapientibus sæculi trahere sermonem: Sicut in eo prò hominis vtilitate ipse hominum conditor Deus vocem in se passionis sumpsit humanæ; quando ad audientium vtilitatem, correctionem accomodes; vel fidei in obsequium resones elegantiam; non ad vanitatem sermonis; vel admirationem dicentis, & non dictorum. Si nudam veritatem Verbum amabat Æternum, & concionem impetrauit desertam: Cur seipsum carne inuoluit humana; & fidem implicat arcanis ocultis? Cur principes redarguens Ecclesiæ, quia incredulos, arbori maledicit innocuæ? Ad arborem (dic) se conuertit, vt hominem erudiret sine declamationis strepitu, & rubore correcti. Pharisæorum cum insimulat Principes, *Scribit in puluere, qui sine peccato est vestrum, primus lapidem mittat*, ne in reos criminis superextaret memoria: & vocis terminus famam correctionis consumeret: vel quia palàm non daretur seniores corrigere; ne magistratus venerandus populis, publica insimulatione vilesceret. Hoc pacto insimulaturus ex præcepto Domini Samuel Saulem, *Sine (inquit) me, & indicabo tibi, quæ loquutus sit ad me Dominus nocte.* Vbi Procopius: *Quanquàm Propheta sit, tamen Regem alloquuturus liberè loquendi copiam petit.* Si enim in terris superiorem non recognoscit, vt Regius protestatur Psalmista, aiendo: *Domine tibi soli peccaui.* Vbi Ambrosius. *Tibi soli dixit, quia Rex erat, & alium non timebat.* Imò & Christus Dominus Pharisæum, à quo fuerat conuiuio exceptus, non nisi venia præ-

Opusc. 19. c. 12

Correctio figuratè facienda.

Io. 8.

XVI *Magistratus quomodò corrigendus.*

1. Reg. c. 15. n. 16.

habita alloquitur, *Simon habeo tibi aliquid dicere?* illoquè annuente, *Magister dic*, rem exposuit. In quem locum rectè Iansenius: *Reprehensurus (inquit) Dominus Pharisæum, qui ipsum inuitarat, non mox in illum inuehitur, sed hospiti suo ciuiliter deferens, priùs dicendi facultatem postulans, paradigma deindè proponit. Qua in re exemplum ciuilitatis etiam viris ecclesiasticis non negligendæ reliquit.* Regum reuolue libros, ibique edocearis, quomodò Regem corripias. Præcidit Dauid Sauli oram chlamidis, sed silenter: hoc est extrema quædam atque exteriora mala, & licet extrema, nullique ignota ferro secat latenti; ne populus Regem contemneret. In parabolis Dauidi Nathan crimina obijcit. Suo in vulnere Achabo Regi medicamenta exhibet, quùm Rex Israel contra legem Dei fędus pepigisset cum Idolatris; *Tunc vir quidam de filijs Prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini. Qui percussit eum & vulnerauit. Abijt ergo Propheta, & occurrit Regi in via, & mutauit aspersione pulueris os, & oculos suos. Cumque Rex transisset, clamauit ad Regem, & ait: Seruus tuus ægressus est ad preliandū cominus. Cumque fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi virū istum. Qui si lapsus fuerit, erit anima tua prò anima eius; aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc, illucque me verterem, subitò non comparuit. Et ait Rex Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti. At ille statim abstersit puluerem de facie sua, & cognouit eum Rex Israel, quod esset de prophetis. Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius.* Regem modò corrigere non prohibèris, dumodò modum adhibeas prophetarum. Auidas cum teneat aures Princeps, vno percipit verbo, quæ prolixo orationis munere non intelligit populi turba. Hinc Pastores multitudine obstrepente Angelorum ad præsepium vocantur, vt Verbum agnoscerent Incarnatum: Reges verò ab Oriente muto ducuntur astro: quia rusticana familia verborum ducitur murmure, & visibilibus manuducitur signis; vnde non satis resonans symphonia Cælorum, datum illis est signum, *Hoc vobis signū: inuenietis infantem pannis inuolutum, & posi-*

Luc. 7. n. 40.

Cap. 48. suæ concor.

3. Reg. c. 20. n. 35.

1. Reg. c. 24. n. 5.

XVII *Populus quomodò corrigendus.*

positum in præsepio. Reges verò stella muta
Lucæ 2. ducit; & nutus superabundat, vt spreto imperio, non sine vitæ discrimine, tanquàm aduenę, & peregrini in terra aliena ab oriente Hierosolymam veniant. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam: dicentes, Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Matth. 2. Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus adorare eum.* Sed vndè ad idem Verbum, propter eundem finem, vna iubente causa Rusticis vocatis & Regibus, non vnus vocationis est modus? Conditioni personarum legatus se accomodat. Accedens ad Principem, regali vtitur idiomate: pauca loquitur, sigla vtitur, arbitrarios characteres pingit, vt ipse solus intelligat; Aggrediens autem populum, varijs loquitur linguis, vt vnusquisquè intelligat, & vbi sermo non suadet, clamor impellit, signa cogunt, violentia perficit. Ad Reges facturus verba, *Parysatis* matris Cyri, & Artaxersis monitum ne prætereas; *Cum Regem admoniturus es, byssinis vtere verbis.* Plutar. *in apoph.*

XVIII *Vbi, quādo faciēda correctio.* Dulci eloquio tempus non discrepet opportunum: Loco enim stare nequit occasio. Vt in castris, armorum strepente murmure legum non resonat concentus; ita in aula Sacerdotum dissonat chorus. Faciliùs namq; in pretorio Petrus negat Christum, quàm Pretor confiteatur Petrum. Cœlum expecta Serenum, Abigail vestigia sequens. Temulentum non corripuit Nabal, nec iram dauidis indicauit *vsquè mane*. *Diluculò au-*
1. Reg. c. 25. *tem cum digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc &c.* Et si inter te, & ipsum solum fraterna imperatur correctio; Regiam inuolue figuris; muta resonet lingua; correctionem legat, corrigentem non audiat. Exemplum exhibet Angelus, in Baldassarum scribit in pariete; nube tamen celat caput, licet de Cœlo minister veniat. Et ni tu, quàm Angelus maiora præsumis, XIX absquè larua ne ad Regē correcturus accedas. Audiet, sed inter Symphonias, & choros. Sermo tuus specialiter neminem lędat; de vitijs generalis sit disputatio. Nemo tibi irasci potuerit, nisi velit seipsum accusare. Quòd si non audiant? Sibi imputent. Causa regiæ potestatis cum è regalibus sedibus venerit, supernis est applicanda iudicibus. Si quidem è cœlo petita, soli Deo debet innocentiam. Cæsar ciuili cecidit mucrone confossus, quia libellum insidiarum indicem ab obuio quo- XX dam porrectum, legere recusauit. *Sueton. in Cæs.* Hoc est vitium vitij. *Erubescimus discere bonam mentem*. Vel vt ait Plinius *lib.* 13. *c.* 3. Quòd qui odorem gerit, ipse non XXI sentiat. Vel quod vitia in naturam venerint. Malitia nos teneat; & diù in possessione nostri sit. Facilè quisquis aliena cognoscit; quemadmodùm transeunte fœmina, odor inuitat etiam aliud agentes. Non est tamen tanti amanda aliena correctio, vt dum alium quæris, teipsum perdas. Satis, si cum Diogene, inter tenebras lucernam accendas. Namque dum hominem quæris, saltem plurimas bestias offendes. Has ne lædas, caue. Feras, mansuetas facies, blandiendo, mulciendo, canendo. XXII *Musicæ vis.* Harmonia, quæ est angui nocentior, cantu serpentes excantat; & Sarcinas veritatis de longè affert, quæ solùm dulci peste Regum afficit aures.



LIBER XXIV.

CAPVT PRIMVM.

PHILIPPVS PRIMVS.

OCCIDENTIS IMPERATOR XXIV.

1 Philippus tutor datus à fratre filio & imperio 3. fidus seruat imperium nepoti. 4. hieroglyphicum. 7. genesis. 8. absolutus ab excomunicatione per Episcopos, iterum excomunicatur à Papa 9. Brunsuicum obsidens à S. Authore repellitur. 10. placat Papam data Maria filia in coniugem nepoti Pontificis. 11. filiæ. 13. occiditur.

2 Imperij primum est, sibi imperare.

I Henricus VI. moriturus imperium, & filium suum *Fridericum* II. quinque annorum puerum, fidei *Philippi* fratris sui commendauit. Hi fratres mutuo se inuicem amore, ac fide prosequentes, nec morte sunt separati: Fato enim, sublato *Henrico* postquàm iusta *Philippus* Panormi in Sicilia persoluit, adducto secum testamento *Henrici*, & *Friderico* nepote suo, in Germaniam profectus, Imperij proceres suæ promissionis admonuit, sibiq; dum puer adoleuisset, imperij administrationes suscepit, ac ius maiestatis diligentissimè tutatus, grauissimum Romani Pontificis odium sustinuit, vt fidem fratri seruaret. Cumque filiarum filijs imperium transmittere posset, vnam prætulit fidem; in eo ducens stare Maiestatem imperij, vt sibi primùm imperaret. Hinc videre est in Hieroglyphico, *Philippũ* pedibus illecebras calcare *Sensus*, & libidinem præmere voluptatis humanæ, quę in proauis senescentibus gliscit, vt gloriosè reuirescant in posteris. Ab hisce affectibus si quem immunem inueneris, non hominem dicas; Psalmista iubet. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*. Psal. 18.

Fides Philippi erga nepotem.

II *Amor erga suos quantus sit*

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

I.

III *Rara auis in terris, albaq; simillima coruo*
Cum queat impunis frangere nolle fidẽ.
Quod si cui potius sit Ius, quàm dira cupido
Regnandi, non est rarior vlla fides.
Fortior hic sese, generoso, more Philippi,
Illecebras calcat, deliciasque pede.

II. Io:Franc.Franz.S.Th.D.

Imperij si sceptra tibi sunt regia Cæsar,
Alterius culpa pax tibi cara deest.
Hoc fatum cõmune tamen, propriumq; regentũ,
Qui gentis sordes, & scelus omne luunt.
Nec tibi sit dirum Cæsar, ducasque molestum,
Si alternas maculas diluis innocuus.
Omnis enim Princeps, vt Bos, fert tergore cocã,
Quã tabe gens vitiat, crimina cũcta lauãs.
Nunc merito exultet priuatæ tempora vitæ,
Qui ducit, regni nam graue nescit onus.

III.

Cur tot bella struit cõtrà, Bellona, Philippũ?
Obruere Imperiũ tot vel in Arma, cupit?
Moribus, & Studijs, Virtutes colligit omnes;
Strenuus, & Sapiens, Iustus & ipse Pius.
Culpa nempè caret si Rex, Quæ causa malorũ?
Alter si peccat, num Reus Alter erit?
Dedita flagitijs Gens toto subdita Regno,
Excitat in Regem, quæ sibi damna meret.
Plenũ gestat aquis humero duodena Lebetem
Turba Boũ: Hoc Quisquis Rex quoq; sumit onus.
Sumit, & inficitur Populorum sordibus; Illi,
Cũq; lauãtur aquis, Rex maculatur aquis.
Dat Deus hasce vices: Populi Rex Crimina portat;
Dauidis, & Culpas, Natio tota tulit.

M. Ant. Moles Neap.
S. Th. D.



PHILIPPVS PRIMVS.

OCCIDENTIS IMPERATOR XXIV.

Sal. An. 1198.

Huc Reges etiam pessimi.
vt recedatis Optimi, inspecto *Friderico*.
Trimo in infante *Ænobarbi* vagit ambitio,
cui Europa minor.

VI. *Philippus tutor datus ab Henrico VI. filio, & imperio.*

Sons vel infans tutorem accipit & curatorem,
Philippum patruum, & patrem:
Quo meliorem toto in Orbe Respublica non inuènit,
cui committeret patrem Orbis.
Tutela, quæ debet esse in capite libero,
Omnes inuenit seruos, præter *Philippum*,
Eum natura seruauerat, vt seruaret homines.
Volente itaque Cœlo, Cœlestino nolente,

VII. *Philippus hoc vno delicto tenebatur quod esset ex stirpe Aenobarbi.*

Contra *Clauem* clauum tenuit Imperij.
Alienam in eo cum carperent nequitiam,
portauit filius iniquitatem patris.

VIII. *Absolutus ab excomunicatione, per Episcopos, à Papa denuò alligatur.*

Bis solutus ab Episcopis, bis à Pontifice religatus,
Othonem proximum procum habuit Imperij.
Cumquè duo contenderent, neutrius fuit.
Sancti pugnare potuerunt aduersùs Philippum,
non *Othoni* tradere imperium.

IX. *Brunsuicum obsidens à S. Authore repellitur.*

Vna pro cunctis fuisset concordia fratrum. 1200.
Quot hostes fuerint Philippo? Si quæris 1207.
Cœlum suspice, Ecclesiam respice.
In qua *Innocentium* nequijt placare innocentia
Nisi cum in mari Piscatoris *Mariam* proiecit.
Maris Domina fuit hæc Venus,
cum annulum a Piscatore recepit,
& arrham recepit ab ara.
Auspex, pronuba, filia, vxor

X. *Oblata filia Maria in coniugem nepoti Pontificis; placatus est Innocentius, nec amplius repetijt Petri patrimonium.*

Adduxit marito pacem, imperium patri, virum sibi.
Dedit paraphrenalia Petrus,
& sine patrimonio relictus,
quùm Cęsar, & Pontifex diuiserunt vestimenta eius.
Nouum pugnæ genus
Bellis obijcere bellas
& Martem exarmare Venere.

XI. *Quatuor filias habuit Philippus, quarum coniugijs hostes placauit, & amicos fecit.*

Verè pater Orbis,
cum ab hoste, filiarum victimis pacem redemit.
Nunquàm extinxit Bellonæ faces,
quin Hymeneo tedas accenderet.
Illex animorum, lex bellorum
Pugnas non tam in laboribus, quàm in delicijs numerauit.

XII. *Othoni filiã sponsam dat, cum promissione futuræ successionis in imperium.*

Iurgia omnia sopiuit coniugio;
Pius aulicus impios aulicorum canones
ad sanam doctrinam vertens,
diuidendo, imperauit,

XIII. *Othonis fratrẽ sibi amicum fecerat.*

priùs hostes, ponè inter hostes imperium.
Vnaquè in sede amicè locantur

Odium

al. Ann. 1198: 1208.

Odium, Maiestas, & Amor.
Familiæ decoctor, postquàm & imperium liguriuit
vt *Othonem* placaret: alteri *Othoni*
quia thalamum non petijt, petitus ad tumulum
vitam humo, vindictam æmulo
dignitatis potius, quàm personæ reliquit.

XIII. *Occiditur ab Othone Vuitelspachio, quia filiam Ducis Poloniæ in vxorē ei impetrare noluit.*

CATENA HISTORICA. CAPVT SECVNDVM.

20 *Otto*

PHILIPPI ORTVS.

I EX *Friderico Ænobarbo* Imperatore, & coniuge *Beatrice* nascitur Philippus germanus frater *Henrici. VI.* Imperat.

Vxor, & Liberi.

II Vna illi fuit *Irenes* filia *Alexij* Imperat. Constantinopolitani, (alij dicunt, sororem, & filiam *Isaacij* Imper.) cum quà nuptias celebrauit An. Sal. 1197. Augustæ Vindelicorum. Erat Vidua *Rogerij* filij *Tancredi* Regis Siciliæ. Ex qua natæ sunt Philippo quatuor filiæ. I. *Chunigunda*, quam Vvenceslao Ottocari Bohemiæ Regis filio vxorem dedit. II. Ethissa, quam *Henrico* duci Brabantiæ, postea ad Regiam in Hispania dignitatem euecto, in vxorem dedit. III. *Maria*, Innocentij Papæ ex fratre nepoti, *Ricardo* Comiti Thusciæ. IV. *Beatrix* Ottoni Saxonum Principi, qui post *Philippum* imperauit, elocata.

Imperium.

III *Henrico* fratri cum iusta peregisset *Philippus*, adducto secum *Henrici* testamento, & *Friderico* nepote (quem in tutelam moriens dederat Imperator) in Germaniam profectus est, atq; proceres Imperij, promissis, & iuramenti præstiti erga *Fridericum* Henrici successorem & filium admonuit, sibique interim, dum puer adoleuisset, vt erat testamento dispositum, administrationem imperij concederent, cum & penès se imperij teneret insignia. Itaque Natalitia domini Haganoæ celebrantem multi Episcopi, ac Principes adierunt; & Argentinæ Episcopo moderante consilia Rex declaratur; Sexto inde Idus Ianuarij Cælestinus Pontifex migrauit è vita. Cui *Lotharius* Anagninus Canonicus regularis doctrina, ac prudentia præstans sufficitur nomine *Innocentij III.* Is missis litteris ad Christianos Principes de electione Sua; Episcoporum & Consulum ciuitatum Etruriæ (qui audita *Henrici* morte aduersùs *Philippum* tuendæ libertatis gratia fędus percusserant) societatem improbauit, quia nec vtile, nec honestum ecclesiæ esset. *Immo* (inquit) *cum ducatus Thusciæ ad ius, & dominium Ecclesiæ Rom. pertineat, vt priuilegijs contineri perspeximus, nullam eos inter se societatis nomine fœderis facere pactionem oportuit, nisi saluo per omnia iure, atque auctoritate Romanæ Ecclesiæ.* Consecratus inde viij. Kal. Martias *Petrum* Vrbis Præfectum aureo donauit poculo in testimonium amoris, quia is publicè iurasset se ei, & successoribus eius, & Romanæ Ecclesiæ fidelem contra omnes homines fore, & inuestituram ab eo præfecturæ per manum recepisset; atque in manibus eius ligium hominium fecisset. Missis postea in Germaniam legatis aduersus *Philippum*, parum gratus erat iste Pontifici, ob veteres simultates *Friderici Ænobarbi* cum Pontifice, ne *Philippum* eligerent; improperans ei, quæ *Henricus* frater, & parentes crudeliter peregerant in Ecclesiam. Excommunicationis ei obijciebat sententiam. Nam cum in Tuscia gereret principatum, dicebatur à *Cælestino* excomunicatus fuisse. Misit etiam Episcopum Sutrinum repetitum vades Apulos, quos olim frater ipsius *Henricus* Imperator iusserat exoculari. Remisit eos protinus *Philippus*: quos Papa vt magis odiosum *Philippum* redderet, comites illos cæcos, & viros nobiles Romana exposuit in curia, vt crudelitatis Germanicæ exprobraret exemplum. Anathematis etiam absolutionem quam humilis *Philippus* exposcerat, in odium pœnitentis retorsit; quem publicauit absolutum, vt argueret excommunicatum. Imo Sutrinum Episcopum, quia excedens fines mandati, *Philippum* absoluerat, episcopatu priuatum in quandam insu-

Papa iura Ecclesiæ tuetur

V *Diffidij Innocentij cum Philippo.*

VI *Papa Sutrinū deponit.*

IV *Cælestini Papæ mors. Fœdus Lōbard. dānatur à Papa Innocentio.*

...al. An. 1198. insulam maris relegauit, vbi inclusus monasterio feliciter vitam finiuit. Principibus tandem Germaniæ per legatos imposuit
VII Mandat eligi aliũ Cæsarem. nouum eligere Regem, quia se & Pontificiam dignitatem potiùs vel cum Italiæ clade in discrimen positurum, quàm *Philippo* Imperium concessurum. Qua voce perculsi nonnulli Principes sententias à *Philippo* inflexerunt in *Bertoldum* Laringiæ Ducem, Principem prædiuitem, sed sordide auarum, & flagitiosum; eumque die 1. Martij. Anno 1198. Coloniæ Imperatorem declararunt. (Bertoldus Laringiæ Imper.) Ex aduerso *Philippus*, eos, qui sibi studebant (videlicet ducem Saxoniæ Bernhardum, Albertum Marchionem Misniæ, Bohemiæ Regem, & Ludouicum Bauarum) conuenire Mulhusij in Thuringia, die 8. Martij iussit, vbi etiam Imperator electus est. *Laringensis* cum se imparem fore *Philippo*, si res veniret ad arma, intelligeret, sua sponte oblatum repudiauit imperium, & ad *Philippum* veniens, ei fidelitatem iurauit, nè honoris libidine diuitiarum ageret iacturam. Nepotes autem suos, quos vades Coloniensibus pro expensis obligauerat, non absoluit. Vnde plurimi ne perirent in vinculis, seipsos redimerunt: vt Conradus & Bertoldus filij Eginonis comitis de *Vrach*. Quo-
VIII rum *Conradus* fuit postea Abbas Cisterciensis, & Romam translatus Cardinalis S. Ruffinæ. Alter verò *Bertoldus* fuit Abbas in *Luzirach*, nam in periculo constituti ambo Deo repromiserant claustrum ingredi, si libertati donarentur.

Cum autem Colonienses, & Argentinenses viderunt frustrari desiderio suo, miserunt nuncios *Albertum* videlicet *de Tagisburg*, & *Deliningen* comites in Angliam,
IX vt indè aduocarent *Ottonem* Filium *Henrici Leonis*, qui viribus fortis, staturà procerus, & amicorum ac consanguineorum tutela validus præcipuè *Richardi* Anglorum Regis, qui erat auunculus eius, imperium sumeret aduersùs *Philippum*. Fa-
Otto IV. Imper. uebat *Ottoni* Pontifex *Innocentius III.* & Curia Romana non modicum exigebat prouentum. Vix enim Episcopatus, siue dignitas Ecclesiastica (*verba sunt continuatoris ad Vspergen.*) vel etiam parochialis Ecclesia, quæ litigiosa non fieret, & Romam deduceretur causa, sed non manu vacua, quasi hominum iniquitas, & Principum discordia curiæ non displiceret Romanæ, sed precium esset, & immensi vectigalis diligentissimus quæstor.

Electi Reges properarunt vterq; vt sedem occcupet Aquisgrani. Sane *Philippus* Ann. 1199.
prior oppidum illud obtinuit, & locato X
presidio sub imperio *VValrani* filij Ducis de Aquisgranum obsidetur.
Limbur; & H. Dapiferi de VValburg abscessit. Superuenit postea *Otto* cum Coloniensibus, & obsederunt ciuitatem. Cumq; conclusi resistere non potuissent, acceptà personarum securitate, ciuitatem dederunt. Vbi *Adulfus* Archiep. Coloniensis auctoritate Pontificia Ottonem coronauit in regem: & Coronatione peractà ad Innocentium Rom. Pontificem ita scripserunt. XI

Sanctissimo Patri ac Domino Innocentio, sacrosanctæ Romanæ Sedis Summo Pontifici, Principes & Barones Alemanniæ, Clerici & Laici, debitam in Christo reuerentiam & sinceritatem obsequij.

CVm placuißet ei, qui aufert spiritũ Principum, & magnus & terribilis est super Reges terræ, Dominum Henricum Imperatorem de medio auferre, necessarium nobis fuit visum, de substituendo Rege tractatum & colloquium habere. Conuenimus ergò sæpiùs, & miserias & oppressiones, quas hactenus substinueramus, recensentes, per vniuersos regni...... animos nostros creximus, & quid honori Ecclesiæ Dei, & paci ac quieti subiectorum expediret, deliberantes, nunc vnum, nunc alium quasi finaliter eligere putabamus. Verùm quia non est prudentia, non est potentia, non est consilium, nisi per Deum, placuit ei, qui Abrahæ filium immolare volenti victimam prouidit, & Dauid fratribus iuniorem de postfœtantes accepit, atque Matthiam ex discipulorum numero ad sortem Apostolatus elegit, Serenissimum Dominum nostrum Ottonem, quondam Henrici Ducis Saxoniæ filium, ad regimen Romani Imperij de terra peregrinationis suæ ex inopinato offerre nobis. Inuocata itaque Sancti Spiritus gratia, prædictum Dominum Ottonem, Christianæ fidei cultorem deuotissimum atq; sanctæ Romanæ Ecclesiæ Aduocatum & defensorem fidelissimum, & iudiciariæ potestatis obseruatorem iustissimum, de longa & antiqua Regum prosapia ex vtraq;

linea

Sal. An. 1198. *linea specialiter editum, ad Romani Regni fastigium iustè & rationabiliter elegimus; & sicut debuimus, ipsius electioni consensimus ipsumq; in Augustorum sede à Carolo Magno apud Aquisgranum huic dignitati deputata locauimus, & corona, & regni diademate per manum Domini Adolphi Colonie͂sis Archiep. ea qua decuit, solemnitate feliciter coronauimus.*

Nos autem Principes, qui iam dictum Dominum in Regem elegimus, feuda nostra quæ ab Imperio tenemus, à manu ipsius recipientes hominum sibi fecimus, & fidelitatem iurauimus. Tantæ igitur dignitatis munus excellentissimus Princeps diuinæ potiùs gratiæ, quàm suis meritis, adscribens, primitias huius honoris afferens Domino, propria voluntate iuramento firmauit, in primis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, deinde omnia Ecclesiarum iura bona fide seruare & manu tenere, & subiectos Imperij, exheredatos maximè & à suis possessionibus violenter eiectos, in sua iustitia pro posse iuuare & conseruare. Prauam illam consuetudinem insuper, quam Imperatores antecessores sui in occupandis rebus mobilibus vel se mouentibus decedentium Episcoporum vel Abbatum Principum hucusque seruauerunt, penitùs extirpans, nos Ecclesiasticos Principes ex hac indebita vexatione Regali beneuolentia liberos dimisit, & decedentium bona suis successoribus seruanda liberaliter statuit.

Paternitati ergo vestræ dignum supplicare duximus, quatenus fidem & deuotionem Domini nostri Regis attendentes; merita quoque Illustrissimi patris sui Henrici Ducis Saxoniæ, qui ab obsequio sanctæ Romanæ Ecclesiæ nunquam recessit, memoriter tenentes, paci & quieti nostræ & vestræ, intuitu Dei & nostri obsequij, prouidentes, ipsius electionem & consecrationem auctoritate vestra confirmare, & Imperiali coronatione armare, paterna pietate dignemini. Sanctitatem insuper vestram obnixè rogamus, quatenus Principes & barones, à tam rationabili electione discordes, Ecclesiastica censura ad concordiam reuocetis, & ab illicita fidelitate partis aduersæ clauo sancti Petri resolutos, ad præstandam Regi Domino nostro fidelitatem & subiectionem, auctoritate vestra compellatis. Vt autem à Domino Rege nostro iura Romanæ Ecclesiæ (vt prædictum est) integra & illibata seruentur, nos in bona fide spondemus, & pro Domino Rege nostro fide iubemus.

Ego Adolphus Coloniensis Archiepiscopus elegi & subscripsi.

Ego Berardus Paderbornensis Episcopus elegi & subscripsi.

Ego Thietmarus Mindensis Episcopus elegi & subscripsi.

Ego VVitichindus Condeiensis Abbas elegi & subscripsi.

Ego Gerardus Tudensis Abbas elegi & subscripsi.

Ego Eribertus VVerdensis Abbas elegi & subscripsi.

Ego Henricus Dux Lotharingiæ, qui & Brabantiæ, Marchio Romani Imperij, elegi & subscripsi.

Ego Henricus Comes de Kuke consensi & subscripsi.

Quid rescripserit Innocentius? legitur in c. 34. *Venerabilem*. *de electione*. XII

INNOCENTIVS DVCI CARINGIÆ.

VEnerabilem: & infrà. *Inter cætera verò quidam principes hac præcipuè obiectione sunt vsi, dicentes quòd Apostolicæ sedis legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam: & electioni se ingerens, principum derogauerat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium, videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, & ideo non debuit contumax iudicari: & infrà. Verum illis principibus ius & potestatem eligendi regem in imperatorem, postmodum promouendum recognoscimus (vt debemus) ad quos de iure ac antiqua consuetudine, noscitur pertinere, præsertim cùm ad eos ius, & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germanos. Sed & principes recognoscere debent & vtique recognoscunt, sicut ijdem in nostra recognouere præsentia quòd ius & authoritas examinandi personam electam in regem, & promouendum ad Imperium, ad nos spectat qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter obseruatum, vt ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si principes non solùm in discordia, sed etiam*

in

Val. An. 1200. *in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in regem tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, consecrare, ac coronare hominem huiusmodi deberemus? absit omnino. Obiectioni ergo principum respondentes asserimus, quòd legatus noster approbando regem, & reprobando ducem, nec electoris gessit personam, vtpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit, nec cognitoris, cũ neutrius electionem quo ad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam ducis eiusdem indignam, & personam regis denunciauit idoneam, quo ad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quã propter merita electorum: quamuis plures ex illis qui eligendi regem in imperatorem promouendum de iure ac de consuetudine obtinent potestatem: consensisse perhibeantur in ipsum regem, & ex eo quòd fautores ducis absentibus alijs & contemptis ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse, cum electioni plus contemptus vnius, quàm contradictio multorum obsistat: & infra. Nos vtique non ducem, sed reliquum reputamus & nominamus regem, iustitia exigente: & infrà. Quod autem cùm in electione vota principum diuiduntur post admonitionem & expectationem alteri partium fauere possimus, maximè postquam à nobis vnctio, consecratio, & coronatio postulantur: iure patet, pariter & exemplo. Nunquid enim si principes admoniti & expectati vel non potuerunt vel noluerunt in vnum propositum conuenire, sedes Apostolica aduocato & defensore carebit: eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem principes quòd cùm Lotarius & Corradus in discordia fuißent electi: Roman. Pontif. Lotarium coronauit, & ipse Imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado, tunc demũ ad eius gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, vt à præfato duce iusto quidem à nobis iudicio reprobato recedant: & præfato regi non abnuant adhærere: nisi tunc demum contra personam vel factum legitimum quid ab his obiectum fuerit & ostensum: & infrà. Sunt enim notoria impedimenta ducis, scilicet excommunicatio publica, periurium manifestum, & persecutio diuulgata, quam progenitores eius & ipse præsumpserunt in Apostolicam Sedem & alias Ecclesias exercere. Fuit quoq; à prædecessore nostro excõmunicationis vinculo innodatus, quod postmodum recognouit, cum per nuntium suum absolutionis beneficium postulauit. Vnde patet, quòd ipse fuit excommunicatus electus: & infrà. Idem etiam contra proprium iuramentum, super quo nec consilium à sede Apostolica requisiuit ambitionis vitio regnum sibi vsurpare præsumpsit, cum super illo iuramẽto prius Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si iuramentum illud dicatur illicitum, cùm nihilominus super eo nos priùs consulere debuisset, quàm contra ipsum propria temeritate venire: præsertim illo exemplo quòd Gabaonitæ à filijs Israel per fraudem surripuerint iuramenta, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temerè noluerunt. Vtrum verò dictũ iuramentum sit licitum vel illicitum, & ideo seruandum, an non seruandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum iudicium pertinere: & infrà. Insuper si prædictus Dux Imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & Imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur: nam sicut olim frater dicti ducis patri eorum, sic dux ipse fratri suo succederet, videtur Imperium non ex electione, sed ex successione deberi, & in præiudicium principum redundaret, si nonnisi de domo ducis prædicti, videretur aliquis ad Imperium assumendus:* & infrà. *Nobilitatẽ ergo tuam monentes, per Apostolica scripta mandamus, quatenus à præfato duce recedas omnino, non obstante iuramento; si quod ei ratione regni fecisti, cùm eo quantum ad obtinendum Imperium reprobato) iuramentum huiusmodi non debeat obseruari.*

Pontifex itaque constanter pro *Othone* vigilans, nullum Archiepiscoporum pallio pontificali induebat, nisi prius prò *Othone* iuraret. Hinc Clerus pastoris sequutus vestigia, *Othoni* fauebat. *Philippus* seculari sublimatus fastu, in temporalibus præualebat. Nec defuère etiam nonnulli Pontificum, qui neglecto Apostolici mandato, etiam palam *Othoni* contradicerent, & vsque ad vitæ periodum perseuerare non timèrent. Quum verò *Philippus* copias suas cis Rhenum deduceret, ad Mosellam ei occurrit *Otto*, traiectum prohibens. Cecidere vtrinque multi, sed ex Bohemis plurimi: præualuerunt Ottoniani, & transitũ interclusère. Frustratus ea vi- XIII *Pro Othone Papa laborat.*

Sal. An. 1200. vice *Philippus* petentem Regem Bohemiæ (is cum Dux esset, regio titulo à *Philippo* sublimatus est, vt coronatus procederet, & imperialem feret gladium) in sua dimisit.

XIV *Contētio de electione Moguntini.* *Conradus* interea Moguntinus Archiep. Antiochiâ reuersus mortem obijt. *Philippus* Moguntiam accurrit, vt *Luipoldum VVormatiensem* sufficeret: factumque est, vt pro eo electores omnes vnâ conuenirent, tribus tantum exceptis, qui arreptâ occasione ex Regis præsentia insimulandi electionem, tanquā violentam, conuenerunt hi tres soli in oppido *Bingen*, vnum ex se eligentes, *Sifridum* nomine, *Albertum* dicit Krantzius, qui ad sedem Apostolicam confugiens, in spiritualibus est confirmatus; *Luipoldus* verò imperialia militari manu tenebat.

XV *Adulphus deponitur.* Prænestinum Episcopum Papa delegerat, qui Coloniam veniens, Sifridum prætulit; & in *Philippi* iniuriam *Adulphum* Episcopum, prò eo quod *Philippum* coronauerat, deposuit, subrogato *Brunone* Bunnæ præposito; qui tamen viuente *Philippo*, regalia non habuerunt.

XVI *Philippi filiæ.* Quatuor filias cum ex coniuge sua *Philippus* suscepisset, quarum vnam desponsauit filio Regis Bohemorum, alterā filio Ducis Brabantiæ, Regno præualuit. Contracto itaque exercitu Brunsuuicum (vbi *Henricus* Palatinus *Othonis* frater degebat) arctare cœpit sed frustra *Henricū* Cœlo propugnāte.

Brunsuuicum obsides. Colunt in ea vrbe ciues *S. Authorem* Treuerensem quondàm Archiepiscopum, quem *Gertrudis Egberti* nouissimi Saxoniæ Marchionis soror, quùm monasterium instrueret, multis vix precibus à Treuerensibus impetrauit: ibique precioso sarcophago cum Thebæis martyribus collocauit. Hic Pontifex Treuerim ab Hunnis tutatus dū vi viueret, suis precibus apud Deū creditur vrbem, in qua nunc requiescit, magnis meritis nunc quoque tueri. Vndemos, quoties vrbs hostili vrgetur timore, circumferre reliquias, hymnis, orationibus, ieiunijs, & eleemosinis eius suffragia deposcere.

Soluit perterritus. XVII In hac oppugnatione visus est sacrà veste indutus in mænibus gladium vibrare nudatum; vnde Rex miraculo territus obsidionē soluit. Creuit interim *Othonis* factio; quùm *Odoacer* Rex Bohemiæ legitimà repudiatà coniuge, aliam de Hungaria duxit. Vnde commotus repudiatæ frater, *Theodoricus* Marchio Mysnensis, vnà cum Duce *Bernhardo*, qui Regis *Philippi* familiares erant, ab eo impetrarunt, vt *Odoacro* adultero Regnum adēptum, traderetur *Theobaldo* puero, *Theobaldi* filio qui Magdeburgi litteris incumbebat. Eam rem tulit Bohemus indignissimè, & *Hermanno* Thuringiæ Landgrauio fœderatus, in *Philippum* pariter versi, ad *Ottonem* transierunt, à quo Northusen, & Molhusen idem *Hermannus* in beneficium accepit, immemor consanguinitatis & iurisiurandi, nam filius sororis *Friderici* Imperatoris erat. *Philippus* autem armis *Lippoldi* Mogūtini Turingiam populatus, dum incendio, rapinà cuncta profanat; Bohemi non longè militantes, quod supererat, euerterunt. Sexdecim Ecclesiæ conuentuales tàm virorum, quàm mulierum, cum parochijs CCCL. à Bohemis destructæ sunt, & cum cæteris mobilibus ipsa Ecclesiarum ornamenta à sceleratis inquinata fuere. Vidères illic pessimum quenque prò subucula albam, pro cingulo stolam, pro chlamyde casulam gestare: pallas altaris equis pro velamento induere. Et quod sine gemitu dici non potest, religiosas & Deo nobiles dicatas fœminas, ad strepas equorum ligatas, captiuas trahere, templa Dei non manu facta polluere. Inter quas nonnullæ hoc tormenti genere ad mortem vsq; vexatæ. Quid istas nisi inter martyres deputare possumus? Absit enim à Christi fidelibus, vt eas sponte à tam turpibus (dicam canibus) credant voluisse inquinari? Caro vim passa, proculdubio speramus, quod spiritu reluctante, anima Deo dicata inuiolata permanserit. *Arnoldus in Chron. Slauorum. Krantzius Saxon. 7.*

Quieuit paululum *Philippus*, nam iterum collectis copijs in Brunsuuicum mouet. Accurrit *Otto*, cuius in castris erat *Henricus* Palatinus Rheni, in quem indignatus *Philippus* minatur, ni relicto *Ottone* se sequatur, Palatini dignitatem se in alium collaturum: non diutiùs passurum, vt suis ab illo viribus oppugnetur. XVIII *Hēricus Palatinus Rheni deficit ad Philippum.* Mouit *Henricum* tantæ rei comminata iactura, vnde ad fratrem versus ita alloquitur. *Frater, ego quidem tibi seruire dupliciter teneor, iure sanguinis, & Maiestatis. Vt verò tibi sincera fide seruire possim, æquum est gratè rependas. Parum est quod ex te volo, vt quoniam vniuersum Imperium iam prope tibi paret, exile fuerit, si*

cum

Sal. An. 1200. *cum Brunsuuico vrbe arcem mihi liqueris Lichtemberg, vt his munitionibus roboratus, omnibus aduersarijs tuis circumquaque resistam.* His auditis *Otho* non sine indignatione respondit: *Sine frater, ne res difficiles in turbam voces: cernis quibus implicer laboribus, ac diffidijs. Fauerit Deus, non solùm quod poscis, sed grandiora dabo, modo quod instat, agamus. Hostis adest, cunctis armis occurramus: victores æquius ista partiemur.* *Henricus* iam animo auersus à fratre, nisi quod posceret, illico permitteret, ex fratre hostem expectaret. Non potuit ea comminatio Regem flectere. *Henricus* cum copijs, multis collacrymantibus, ad *Philippum* transijt, *Otho* in Brunsuuicum redijt. Interim Goslarienses multa à Brunsuuickcensibus incommoda pertulere. Capiuntur mercatores, subuertuntur argentinæ casellæ; cum & *Philippi* milites de arce Lichtenberg erumpentes in Othonianos excurrerent. Aberat *Otho*, cuius dapifer Guncelinus, domini absentis partes adiuuare solicitus, coactis copijs arcem Lichtenberg obsedit, sed quia munito castro, inutilis erat obsidio, exercitum in Goslariam vertit. Ea suis fisa propugnaculis, cũ minus vigilaret, repētino capta est incursu. Direpta ciuitas, exportata prēda, ædificia, templa subuersa, vsq; dum ciues datis obsidibus, vrbem seruarunt aduentui Regis. Veniens is collaudauit victoriam, sed vt pietate populum deuinciret, ciues restituit, prædam multam reuehi iussit, sic fidelem in posterum habuit ciuitatem.

XIX *Goslaria capta.*

Parabat interea *Philippus* secundam expeditionem in Thuringos, & obsesso oppido VVizzense in vmbilico terræ, coarctauit *Hermannum*. In suppetias confœderatus venit Bohemus. Sed cum esset Orlemunde, cognitis *Philippi* viribus, non ausus conferre manum, dolosè contulit cum *Conrado* Marchione Landespergensi, vt Regi reconciliaretur, verè autem vt eluderet arma *Philippi*. Non abnuit iste: sed quùm in expectatione res esset, Bohemus sublatis signis, relictis castris, exceptâ ferulâ, quâ Bohemi vti solent, fugam inijt: eum cum quadringentis viris *Othone* Palatino de VVittelspach, vsque ad syluam persequente, quæ *Behemer VVald* dicitur. *Hermannus* desertum se cernens à Rege fœderato, in gratiam *Philippi* se per amicos retulit: veniensque in conspectum, se ad pedes orans proiecit: Rex exprobratâ illi perfidiâ, diù passus est iacere supinum: quùm à circumstantibus rogaretur, leuabat, & in osculum admisit. Rex autem Bohemiæ ita ab æmulo, quem ei *Philippus* obiecit, afflictus est, vt vix illi dimidium Regni reliquerit. XXI Interim ad vrbana conuersus *Philippus* inter leges ab eo editas, clara illa est.

XX *Philippus in Thuringos.*

DE DIFFIDAMENTIS. Anno 1201.

XXII *Eos, qui de cætero aduersus aliquos iustam diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis, vbi domicilia non obtinent, aut ea communiter non habitant, intempestiue diffidant, declaramus, damna quæcunque per incendia, spolia vel rapinas diffidatis ipsis cum honore suo inferre non posse. Et quia patrocinari non debet alicui fraus & dolus, in præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus, diffidationes huiusmodi quibuscunque dominis aut personis, cum quibus aliqui fuerunt in societate, & familiaritate, vel honestate, quamuis amicitia conseruati, sic factas vel fiendas in posterum non valere, nec licere prætextu diffidationis cuiuslibet quempiam inuadere per incendia, spolia vel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando personaliter, vel in loco, in quo habitare consueuit, publice fuerit intimata, sitque de intimatione huiusmodi per testes idoneos fieri plena fides. Quisquis secus quempiam diffidare & inuadere, modo præmisso non seruato, præsumpserit, infamiam eo ipso incurrat, & sic nulla facta esset; quem etiam tanquam proditorem per quoscunque Iudices pœnis legalibus statuimus castigari.*

Inhibemus etiam & damnamus vniuersas & singulas guerras, & lites iniustas, cuncta quoque iniusta incendia, spolia & rapinas, indebita & inconsueta thelonia, & conductus, & exactiones pro ipsis conductoribus extorqueri consuetas, sub pœnis, quibus sacræ leges præmissæ, & eorum qualibet, faciunt punienda.

Reuersus ad arma, quanquàm impar viribus *Otho* videretur, exitu tamen prælij par sæpè est inuentus, aliquot vulneribus exceptis, quùm ipse manu promptus se se

Sal. An. 1201. pugnantibus immiscèret. Declinare visa est fortuna, quùm *Otto* VVitelspachius Bohemum fugauit. VVilhelmus Comes Iuliaci, quùm partes diu fouisset *Ottonis*, auersus cœpit litteris apud *Philippum* agere, & Coloniensem exhibere amicum, si ipse restitueretur. Annuit Philippus, imò promisit (si quod polliceretur *VVilhelmus* efficeret) sexcentas argenti marchas annuatìm. Hisce pactis *Adolphum* Coloniensem conuenit *VVilhelmus*. *Vides* (inquit) *quò res vergat: quid nitimur in flumen aduersum? Philippo totus Orbis consentit, nobilitas generis, morùm probitas, rerum magnificentia prò eo resonant. Ne reluctemus, quo fata trahunt. Placeat tibi consilium meum, vt Ottone relicto Philippum sequamur.* Mouet *Adolphum* sermo, & missis nuncijs, *Philippum* *Adolphus* Aquisgrani consecrat. Displicuit res plurimum Coloniensi capitulo & populo, vt exprobrarent Archiepiscopo suo, *cur variaret?* Ipsum esse, qui *Ottonem* Summo Pontifici commendasset, nunc versa sententia sine causa reprobaret. Eum itaque apud Pontificem accusarunt; à quo Romam vocatus, vt infra mensem & dimidium obiectis satisfaceret, citationem neglexit; excomunicationem irrisit. Deponitur tandem, & noua mandatur electio, vt ex Bulla sequenti.

XXIII *VVilhelmus Comes deficit ad Philippum.*

XXIV *Philippus coronatur ab Adolpho Colon.*

Adolphus deponitur.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopo
XXV *Moguntino, & Episcopo Cameracensi, & dilecto filio Scholastico sancti Gereonis, Salutem & Apostolicam benedictionem.*

VT Adolphus Coloniensis Archiepiscopus incidat in foueam quam pararat, & intret impius gladius in cor eius, pertinax ipsius inobedientia, periurium iteratum & proditio vulgata deposcunt. Ipse enim nec Deum timens, nec reueritus hominem, nec Coloniensis Ecclesiæ dignitatem attendens, in offensam Dei, Ecclesiæ Romanæ contemptum, & suæ sedis dispendium, à se iugum obedientiæ excussit, iuramentum semel ac iterum præstitum violauit, & eum prodidit quem crearat. Sanè quum olim charissimum in Christo filium nostrum illustrem Ottonem in Romanum Imperatorem electum coronaßet in Regem, & fidelitatis ei præstitisset iuramentum: apud nos multipliciter institit, vt eidem Regi fauorem Apostolicum impendentes, ratum quod ipse fecerat haberemus. Quumque multiplicatis intercessionibus obtinuisset à nobis, vt in honorem ipsius Ecclesiæ Coloniensis Regis deferremus honori, cœpit in eiusdem deuotione tepescere, ac manum suam ab aratro retrahens, occasiones friuolas inuenire à nobis, ne quod plantarat irrigaret, quatenus citò aresceret planta eius, quum solicitudinem subtraheret manus plantatoris. Verùm quia neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus: inualuit nihilominus per gratiam nouus palmes: & quum extenderet iam ramos suos & pullularet, vidit plantator inuidus, & inuidit, & non potuit diutius occultare virus suum: quia nequam mentem iniqua operatio reuelauit, & arbor agnita est in fructu. Commonitus igitur & conuentus iterum præstitit iuramentũ, quòd eundem regem nunquam desereret, nec in partem alteram declinaret, sed iuramentũ stabilire non potuit mentem illam, quæ innatæ leuitatis vitio fluctuabat. Nos autem sicut non de facili crederemus quòd vir præditus tanta dignitate sic esset aduersarius sibi ipsi, vt quod fecerat, intenderet annullare: nequid tamen nostræ deesset solicitudinis, ad constantiam eum excitare volentes, & monitis & minis institimus apud ipsum, & sub quanta potuimus ei districtione præcepimus, vt eidẽ Regi assisteret, & ad promotionem eius efficaciter aspiraret, cauens solicitè ne maledictionem pro benedictione acciperet, si illusisse nobis tam turpiter probaretur. Ipse verò non attendens, quòd sicut obedientia victimis antefertur, sic inobedientia idolatriæ comparatur, lora derumpens, in vitium inobedientiæ incidit: & contra præceptum nostrum & proprium iuramentum, corruptus pecunia (sicut fertur) dominum suum temerarius prodidit: & conuersus in arcum peruersum, nobili viro Philippo Duci Sueuiæ contra eum impudenter adhæsit. Et ne quid eius præsumptioni deesset, & ne culpa eius aliquo velamine posset palliari, nuper Aquisgrani (vbi præfatum Regem antea solemniter coronauerat) memoratum ducem publicè coronauit: quamuis excommunicationis sententiam incurrißet, quam in Ecclesia Coloniensi coram multitudine copiosa, ipso præsente ac gerente stolam sacerdotalem in collo, & candelam in manu accensam tenente, frater noster G. Remensis Archiepisc. nunc Episcopus Prænestinus Apostolicæ Sedis lega-

Sal. An. 1201. legatus, promulgauit in eos qui à præfato rege discederent, & parti alteri adhærerent. Vt igitur Colonienses, qui noluerunt in malo caput languidum imitari, sed in eiusdem Regis fidelitate perstiterunt firmius & persistunt, expurgato fermento veteri (quod voluit tantam massam corrumpere) sint noua conspersio, sicut sunt azimi, nihil corruptionis habentes, quum iuxta canonicas sanctiones accusatione non egeant manifesta. Vnde nos, eius exemplo qui absens corpore, præsens aut spiritu Corinthium damnarat absentem, potuissemus in eum sententiam promulgare: ad maiorem tamen cautelam, consilio fratrum nostrorum & tam Episcoporum quàm Prælatorum pluriū, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, districtè præcipientes, quatenus quum apud vos sint ista luce clarius manifesta, dictum Archiepiscopum, pulsatis campanis & accensis candelis, singulis dominicis diebus & festiuis excommunicatum publicè nuncietis, & faciatis per omnes Ecclesias Colonienses & vicinas diœceses sub solemnitate simili nunciari, suffraganeos & omnes vasallos Coloniensis Ecclesiæ, tam clericos quàm laicos, absolutos ab eius obedientia nunciantes. Quia verò si tantum scelus maneret inultum, quis de cætero posset impune obedientiæ vitium, periurij crimen ac proditionis facinus perpetrare? sub eadem districtione vobis præcipimus, quatenus (quum hæc nulla possint apud vos tergiuersatione celari) vos cum authoritate nostra suffulti, à Pontificali officio sublatum, cuiuslibet contradictionis aut appellationis obstaculo remoto deponatis (nisi forsan infra mensem post factam à vobis denunciationem ad Sedem Apostolicam accesserit iudicandus) ijs ad quos electionis ius noueritis pertinere, Apostolica authoritate iniungentes, vt personam idoneam, quæ tanto congruat oneri & honori, sibi eligant in pastorem. Quòd si electionem contigerit aliqua forte (quod absit) conditione differri, ne bona Coloniensis Ecclesiæ possint interim deperire, alicui personæ honestæ ac prouidæ & potenti committatis administrationem illius. Quia verò illius Ecclesiæ tanto amplius zelamus honorem, quanto Clerum & populum eius deuotiores & firmiores sumus experti, ne vnitatem eius aliqua scissura corrumpat, si forsan ij ad quos electio spectat, non potuerint conuenire, præcipiatis eisdem vt in aliquos viros idoneos conferant vota sua, ad Sedem Apostolicam accedentes, cum consilio nostro: qui ad eorum concordiam, faciente Domino, dabimus operam efficacem, vt personam idoneam sibi eligant in Prælatū.

Eiecto Adolpho, *Bruno* Bunnensis præpositus eius subrogatus est (vt supra diximus) & à Pontifice insignia suscepit. *Adolphus* autem vir nobilis magni generis, quæ foris erant, occupata tenuit. Pertentarunt multi animum *Innocentij*, vt ad *Adolphum* denuò inclinaret, minimè tamen præualuerunt. Decreta ille sua conseruabat, scribens Ottoni Regi sequentia. XXVI

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Charissimo in Christo filio, illustri Regi Ottoni, in Romanum Imperatorem electo, Salutem & Apostolicam benedictionem. XXVII

Sinceræ intentionis affectum, quem circa promotionem Regiam habuimus hactenus, & habemus, explicare nos literis non oportet, quum plenius hunc exponat effectus, & fidelius interpretentur mentem nostram opera quàm scripturæ. Sanè præter opinionem plurium & multorum consilia, suscepimus ab initio causam tuam, de cuius promotione omnes penè penitus desperabant, & studuimus efficaciter promoueri: nec te in articulo illo reliquimus, quo per obitum inclytæ recordationis Richardi Regis Anglorum auunculi tui videbaris ab omnibus derelictus. Licet enim non defuerant qui multipliciter nos tentarint, vt muneribus & promissis nos à proposito tui fauoris auocarent, nec prece tamen, nec pretio, nec minis, nec alijs rebus poterant inflectere mentem nostram, quin de die in diem amplius in tua dilectione ferueret, & ad tuam exaltationem propensius aspiraret. Quamuis autem neque qui plantat, neque qui irrigat sit aliquid, sed qui incrementum dat Deus, gaudemus tamen in eo qui dat omnibus affluenter: quia ei quod plantauimus & irrigauimus, incrementum benignus indulsit: ita vt granum sinapis, quod mulier in horto suo legitur seminasse, planta nostra in arborem magnam iam creuerit, in cuius ramis volucres cœli dante Domino in breui sedebunt, & sub cuius vmbra bestiæ terræ quiescent. Quum igitur Dominus dirigat gressus tuos, & firmet de die in diem amplius regnum tuum: monemus serenitatem regiam, & exhortamur in Domino, quatenus quum tempus iam acceperis opportunum, opportunè ac importunè, vigilāter & in-

Sal. An. 1204 *& inceßanter insistas, vt bonum principium finis optimus subsequatur, & optatum commune desiderium nostrum sortiatur effectum. Foueas in dilectione ac deuotione tua principes qui te fouent, vt alios melius ad tuæ serenitatis fauorem inducas: & dum tibi fauor arridet, ad tuæ promotionis prouectionem intendas: nec negligas in aliquo factum tuum, sed omni diligentia studeas promouere. Sanè speramus in eo qui est in se sperantium fortitudo, quod si denuo profeceris, sicut hoc anno diceris profecisse, non erit qui tuo profectui se opponat, vel diuinæ dispositioni resistat. Datum Anagniæ xvij. Kal. Ian. anno Pontificatus nostri vj.*

Post *Adolphum* paulatim alij Principes ab *Othone* ad *Philippum* defecerunt: inter quos Brabantiæ, & Lotharingiæ Duces, qui sub D. Marci festum Confluentiæ *Philippo* sacramenta dixère. Post in Colonienses ductis copijs, obuium habuit *Othonem* cum filio Ducis de Linburg, & *Brunone* Archiepiscopo. Acerrima pugna conseritur: ipso tamen Duce segnius administrante præliũ, cecidere ex parte *Othonis* viri quadringenti, multi capti: *Otho* ipse vulneratus elabitur cum Archiepiscopo & Ducis filio, in Vassenberg se recipiens. Sed quum ibi ferendę obsidionis locus non esset, noctu clam cum Ducis filio se subduxit, Archiepiscopo ibi subsistente. Adsunt hostes postera die, & hostem conclusisse rati alacrius obsident, oppugnant, arcem expugnant. Captum Archiepiscopum in Herbipolim diuturnà captiuitate perducunt. Pontifex verò missis duobus Cardinalibus in Germaniam componendæ rei causà, in Quedelenborg conuentus agebatur Imperij. Priusquàm tamen Reges conuenirent, Cardinales apud *Philippum* (penes quem difficiliores partes sunt rati se reperturos) agebant, ostendentes ad pacem, pronam Pontificis voluntatẽ. Satagenti ei mandatorum scrutari fines, dixere: si *Bruno* captus vinculis laxaretur, tum ipsum quoque *Philippum* excomunicatione soluendum. Rex captiuum laxare nullo modo posse ostendit, nisi Principum accederet consensus, præsertim *Adolphi*, qui propter se suæ dignitatis patiebatur detrimentum. Cardinales tum, quo pacto incertum, metu an fauore, vel munere & promissis flexi, *Philippum* absoluerunt, non

XXVIII *Otto victus.*

XXIX *Bruno captus.*

Papæ Legati.

Krãtzius lib. 7. Saxon.

XXX *Philippus absoluitur.*

laxato *Brunone*. Postea ad *Othonem* se contulere. Sciscitatur ille *quid apud Philippum inuenerint?* Respondent, opus fuisse vt eum vinculo excõmunicationis absoluerent; Excanduit *Otho*, & literis Innocentij, quas clanculò super mandato Cardinalium receperat, prolatis, dixit: *Hæ ostendent si mandati fines impleueritis*. Erat enim sententia Pontificis, sine libertate *Brunonis*, non laxandũ *Philippum*. Erubuere Cardinales, & benè eum sperare iubentes, ad *Philippum* redeũt, clamantes *Brunonem* omni pacto laxandum, alioquin oblatam euanescere absolutionem. Laxauit Rex *Brunonem* inuitus: & paucis adhibitis, Reges descenderunt in colloquium: ibi multis vltro, citroq; dictis, cum sine fine discessissent, *Philippus Brunonem* iterum captum, in Rodenburg iussit obseruari. Papa verò mandauit, vel laxaret protinus, vel grauiora expectaret vincula. Soluit *Philippus*, & ad Pontificem *Brunonem* remisit, vt ibi remaneret, donec *Adolpho* prouisio fieret: dispensatumque tantisper cum *Adolpho*, vt ducentas annuas de teloneo Bunnensi, tantumdem de Coloniensi, & octo stipendia in ipsa ciuitate perciperet. Quibus perfectis *Bruno* ad suam est reuersus Ecclesiam. Quieuit exinde Germania, belli potius oppressa pondere, quàm pacis amore.

XXXI *Bruno laxatur*

XXXII *iterũ in vinculis.*

Circa idem tempus Veneti vnà & *Balduinus* Comes Flandriæ, Orientale expeditione susceptà, mirabilia, Domino cooperante, edidere facinora. Quæ fuerint ex sequenti collige epistolà, quam Comes de S. Paulo misit Brabantiæ Duci.

XXXIII *Venetorum expeditio in Oriẽtem.*

Præcordiali amico suo H. Duci de Louanio, viro nobili H. Comes S. Pauli, statum pauperrimi exercitus Iesu Christi nobilitati vestræ declarare desidero.

Nouerit igitur Serenitas Vestra, quod Alexius filius Tirsaci quondam Imperatoris Constantinopolitani, quem frater eius propter ambitionem Imperij excæcauit, venit ad nos apud Corfaut: ibique genibus flexis, profusis lacrymis, vniuersitatem nostram exorans, quatenus Constantinopolim venientes cum ipso ei in auxilium præstaremus, vt ipse auunculum suum, qui erga patrem suum tantum scelus perpetrauerat, à regno per auxilium nostrum expelleret, quod per ambitionem sibi vsurpauerat & iniustè possederat.*

* *Isacij.*

Super

Sal.An. 1204. Super hoc autem fuit inter nos maxima dissensio & ingens tumultus. Omnes enim clamabant ire Accaron: pauci fuerunt plusquam XX. qui Constantinopolim collaudassent, quorum fuit vnus Marchio, Comes Flandrensis Comes Ludeuuicus, & alij quorum nomina ad præsens reticentur. Qui omnes toti exercitui ostendentes manifeste, quod via Ierosolimitana erat omnibus inutilis & damnosa, cũ ipsi essent inopes & victualibus imminuti, nec esset aliquis inter eos, qui milites ad stipendia & fariantos ad solidum detineret, vel qui petrarios faceret protrahi, nec alia instrumenta bellica produci. Tandem vero vix nobis acquieuerunt, tali tamen conditione quod apud Constantinopolim moram nullatenus facerent vltra mensem, nisi voluntate sua propria morarentur. Responsum est eis, quod breuis mansio publicata non erat nobis necessaria, quia Græci nos minus formidarēt, si breuis moræ spacium præscirent: attamen impetrauerunt à nobis, vt de mora solius mensis eis securitas præstaretur in palam, & ita factum est. Quo facto iuuenis Imperator nobis promisit, quod toti exercitui nostro per annum victualia largiretur integrum, & quod X. millia militum ad annum S. terræ succursum ad sumptus suos haberet. Promisit enim quamdiu viueret, ad stipendia sua se in terra sancta D. milites habiturum, & quod Duci Veneti C. millia marcarum argenti & totidē exercitui nostro erogaret. Quibus compositis & communi vtilitate concessis, naues nostras conscendimus, dehinc ad portum Bucceauiæ octauo die applicantes: ab eo loco C. leucæ Constantinopolim vsque numerantur, à portu vero isto vsque ad Constantinopolim per strictum mare & velociter currens transitur. Inde per illud fretum nauigantes transiuimus Brachium S. Georgij, & per portum cœpimus ad firmam terram versus Iconium, qui portus distat à Constantinopoli vna leuca. Ibidem stupuimus valde admirantes super hoc, quod nemo amicorum, nemo parentum iuuenis Imperatoris, qui nobiscum erat, seu aliquis nuncius eorum venit ad eum, qui ei statum Constantinopolis declararet. Non mora, Imperator imperium tenens Duci Veneto, Marchioni, Comiti Flandrensi, Comiti Ludeuuico, & nobis, nuncios suos destinauit. Nos vero secretum inter nos ineuntes consilium diximus, quod Imperatoris nuntios nullatenus audiremus, nisi prius se ab Imperialis cathedra deponeret maiestatis: aliter ipsum vel eius nuntios nequaquam auscultaremus, nolebamus enim quod Græci muneribus attentarent, vel mollirent. Interim Imperatoris exercitus in littore nobis opposito paratus erat nobis transitum inhibere, ostendens animositatis imaginem nobiscum præliandi. Quod videntes, ad peccatorum nostrorum cucurrimus confessionem, in Dei solum misericordia confidentes: postea nostras ordinauimus pugnas, deinde nos omnes armati intrauimus naues vsarias & galeidas, quæ vasa nauigio apta CC. numero fuerunt, præter nauiculas & bargas. Cum vero Deo ducente vltra fuimus applicati, omnes Græci qui conuenerant, vt transitum nobis impedirent, ita Dei gratia à nobis elongarunt, quod aliquem eorum etiam volatu sagittæ vix potuimus attingere. Inde perreximus ad quandam turrim fortissimam, quæ Galatha nuncupabatur, in qua firmabatur catena ferrea grossa nimis, quæ posita super ligna transuersa mare transnatabat, attingens vsq; ad muros ciuitatis. Catena illa portum seruabat, iuxta quam naues & galeidæ ciuitatis cum bargis erant, latere ad latus coniunctæ, nobis introitum prohibentes. In turri siquidem sæpedicta erant farianti Anglici, Pisani, Leueniani, Dachi, ad eam protegendam constituti, qui exibant turrim & introibant, sicut & quando volebant, ad sagittandum nostros. Super turri autem illa locuti fuimus cum Duce Veneto viro prudentissimo & discreto, dicentes ei quod nullo modo posset capi, nisi per minitores & petrarias caperetur. Respondit nobis, quod iuxta catenam antedictam faceret naues suas protrahi, suas erigens petrarias cum instrumentis varijs super naues: nos quoque nostra faceremus ingenia erigi super terram: sic vndique turris obsessa Dei nostroque auxilio de facili caperetur. Dum autem hæc proponerentur, farianti in turri latitantes nostris gentibus sagittando importunos faciebant assultus. Verum nonnulla vice in nos fecerunt salinationes,* quasi forent acri. *l. simulaciones. ter retromissi, & suorum damna multimode sustinerent. Tertia vero die post tentoria nostra ibidem confixa illi deinde exeuntes nostris quibusdam militibus & peditibus præter nos fecerunt insultus. Petrus vero de Braieleul cum quibusdam militibus & fariantis armatus superueniens, hic eos cum festino impetu

atro-

Sal. An. 1204. *atrociter inuasit, quod ei non potuerunt resistere, nec ad turris refugium remeare: imo oportuit quosdam eorum nostris instantibus prosilire in mare, & ibi submersi fuerunt, quidam truncati, quidam vero retenti. Statim Deo mirabiliter operante turris absque bellico instrumento capta, & catena rupta fuit. Mox siquidem nauibus ciuitatis retro abeuntibus, naues nostræ liberum portum habuerunt, & quosdam eorum simul cum galeidis, nauiculis, & bargis ceperunt. Tunc vero nostris nauibus & nobis ordinatis ad pugnam, processimus iuxta littus ad quendam pontem lapideum distantem à turre prænominata vna leuca. Pons vero ille protensior erat paruo ponte Parisiensi, & erat adeo strictus, vt tres equites iuncti lateribus simul vix per illum possent transire, vadis profundis existentibus non poteramus alias transire, nisi multam faceremus torsuram. Si vero à nostro nauigio longe distaremus, fortasse periculum magnum incurissemus & damnum. Cum peruenissemus ad pontem ipsum (Dei patientia) nullo obstante transiuimus, & procedentes tentoria nostra fiximus inter palatium Imperatoris & palatium Boimond, & sic propinquauimus palatium quod Placherna dicitur, quod sagittæ nostræ cadebant super palatium & infra palatium per fenestras, & sagittæ Græcorum super tentoria nostra. Hoc facto exercitum nostrum conclusimus grossis palis, & circumcinximus litijs, deinde instrumenta nostra bellica & petrarias ereximus ante muros. Dux Veneti vero super quamlibet nauim construxit de antemnis pontem altissimum in altitudine C. pedes habentem, & super quemlibet pontem poterant ire quatuor milites de fronte. Præterea quilibet vsarius mogonellum suum habebat erectum. Dum autem hæc fierent, Græci nobis pede & equo plures instanter fecerunt insultus: verum super hoc, quam nos, deterius habuerunt. Quadam die maxima militum multitudo de quadam porta cateruatim egrediens, quæ porta patet à dextera parte palatij, superius exilijt, & nos prouocauit ad arma: quos nostri cum ingenti impetu & forti audacter repulerunt, quod multi eorum altero alterum inculcante corruerunt in fossas. Inter quos filius Ducis de Ducato, qui inter Constantinopolitanos fortior & pulchrior dicebatur, cum alijs quibusdam peremptus est. Crastina quoque die quædam cohors militum ciuitatis per portam Blachernæ exiuit ea parte, qua ingenia nostra bellica erigi feceramus: sed Deo iuuante retromissi sunt turpiter & potenter. Tunc quidem retentus est vir nobilissimus, potentior & in militia melior omnibus Constantinopolitanis, qui consiliarius Imperatoris erat. Die Mercurij post ordinationem fuit propositum, quod in crastinò fieret assultus ad ciuitatem, videlicet Dux Veneti per Mare, Comes Flandrensis & Comes Ludouuicus per terram assilirent, & Marchio cum illis: Ego siquidem & M. de Montmorensi, & Marscalcus Campanico de sancto Tyrone, dum assultus fieret, custodiremus exercitum forinsecus inter vallum & campum, & sic fecimus. Facta autem ordinatione & proposito terminato, Dux & Veneti cum quibusdam de nostris, qui nauigio potenter instabant, prope muros nauibus applicatis, scalas muris acclinantes, intrauerunt cum virtuoso impetu ciuitatem, XXX. turribus lucrifactis iuxta quantitatem atturbati, & de ciuitate non modicum combusserunt: Nostri quoque suos per terram facientes insultus, scalis similiter muro appositis suas super muro posuerunt banerias & vexilla. Minitores vero muros inferius subcauantes vnam turrim strauerunt. Tunc Imperator ciuitatis incendio & nostris insidijs vndique coartatus constituit ad portas singulas, quæ ad campos exitum faciebant, turmas militum non paucorum, vt nos circumquaque assilirent, & inuasos inuoluerent & truncarent. Econtra nos similiter nostras ordinauimus pugnas. Comes Flandrensis cum suis, ego quoque cum meis, vterque in suo cuneo consistens. Fecimus autem custodiam, & equitauimus ordinatè & coniuncti contra prælium nobis cõtrarium, eos adeo appropinquantes, quod eorum sagittarij & balistarij trahebant in nos, nostrique in ipsos. Cum ipsi viderent nos magnanimos esse & constantes, ordinatè procedere & seriatim, & nos non posse faciliter expugnari vel corrumpi, ipsi valde perterriti & confusi cedentes nobis non ausi fuerunt (Dei gratia) dimicare nobiscum. Et sciatis, quod non fuimus in toto exercitu plures quam quingenti milites, & totidem equites, sariantes non habuimus plures quam duo millia peditũ: maior enim pars statuebatur ad ingenia nostra conseruanda. Videntes autem eos fugere & abire, noluimus insequi: ne forte per eorum*

dolos

al. An. dolos & insidias exercitui nostro, & bellicis
1204 machinis nostris, vel turribus, quas Veneti ceperant, damnum inferrent. Imperator vero nocte rediens ad palatium suum, asseruit se in crastinum pugnaturum nobiscum: eadem autē nocte media Imperator latenter aufugit. Die vero Iouis, sicut Imperator promiserat, debuimus pariter dimicare. In crastino (Deo cooperante) fuit ciuitas reddita nobis, & tunc fuerunt octo dies completi à ciuitatis obsidione. Tunc vero Tirsacus Imperator & Imperatrix vxor eius videlicet soror Regis Vngariæ, qui diu in horrore carceris detenti fuerant & inclusi, nobis gratias multimodas referentes mandauerunt, quod per Dei gratiam & nostrum auxilium fuerant à carcere liberati, & quod decus Imperij rehabebant, & nos in crastino veniremus in palatium tanquam in nostrum cum filio suo diu desiderato: & ita fecimus, & manducauimus cum eis cum magnis exultationibus & honore solemni. Hoc equidem vos scire volo, quod eo vsque in negotium Saluatoris processimus, quod Orientalis Ecclesia, cuius olim metropolis erat Constantinopolis, cum Imperatore & vniuerso Imperio eius capiti suo Romano Pontifici sicut fuit antiquitus, renodata Romanæ Ecclesiæ sese esse filiam recognoscit, & vult de cætero eidem more solito humiliato capite deuotius obedire. Ipse etiam eiusdem Ecclesiæ Patriarcha huic aspirans operi & applaudens, suæ dignitatis pallium à summo Pontifice recepturus Romanam sedem vlterius adibit, & ipse super hoc cum Imperatore iuramenti præstitit cautionem. His igitur tot & tantis vtilitatibus prouocati, & spe sancta bonorum futurorum detenti, apud ciuitatem præscriptam proposuimus hyemare: & hoc ideo fratribus nostris, qui in transmarinis partibus vestrum præstolantur aduentum, curauimus nunciare, vt ipsi auditis nostrorum rumoribus gaudiorum, quorum eos esse participes præoptamus, adminiculo sanctæ spei suffulti nos Constātinopolim expectēt. Noueritis & quod accepimus tornamentum contra Soldanum Babyloniæ ante Alexandriam. Si quis ergo Deo vult seruire, cui seruire est regnare, & nomen habere militiæ conspicuum & clarum, tollat crucem, & sequatur Dominum, & veniat ad tornamentum Domini, ad quod ab ipso Domino inuitatur. Valete.

Alia Balduini Com. Flandriæ.

Excellentissimo Dn. Othoni, Dei gratia Romanorum Regi & semper Augusto, Balduinus, Flandrensis & Henneg. Ludouicus, Blezensis & Clar. & Henricus S. Pauli Comites, cæterique Barones & milites exercitus signatorum in Stolio Venetorum cum amoris plenitudine & honoris, paratum semper obsequium.

QVanta fecerit nobis Dominus, imò non nobis sed nomini suo quantam gloriam dederit his diebus, quanta possumus breuitate perstringamus, ipso prænotantes initio, quòd ex quo vrbem transgressionis exiuimus (sic enim Iaderam nominamus, cuius excidium vidimus, dolentes quidem & necessitate compulsi) nihil inter nos ordinatum esse meminimus, quod communiter ad vtilitatem pertineret exercitus, quin illud in melius prouidentia diuina mutauerit: sibique totum vendicans, stultam fecit sapientiam nostram. Hinc est, quòd eorum, quæ facta sunt apud nos gloriosè, omnem à nobis gloriam iure repellimus: quippe qui operis adhibuimus parum, consilij nihil. Vnde necesse est, vt, si quis ex nobis voluerit gloriari, in domino glorietur, non in se vel in altero. Fœdere igitur Iaderæ confirmato cum illustri Constantinopolitano quondam Imp. Isaaci filio, Alexio, cùm victualibus omnibus & rebus egentes, terræ sanctæ videremur grauamen potius allaturi, sicut alij ex nobis, qui nos præcesserant, quàm leuamen aliquod allaturi, nec terræ Sarracenorum in tanta egestate nos crederemus applicare posse, verisimilibus omnino rumoribus & argumentis inducti, quòd dicti Alexij suspiraret aduentum regiæ ciuitatis pars potior & pondus Imperij, quem electione concordi cum solemnitate debita imperiali diademate sublimasset, contra consuetum ordinem temporis, aura fauente, obedientibus Domino ventis & mari, ad vrbem regiam præter omnem spem prosperè applicuimus. Sed nec aduentauimus improuisi, qui vsque ad sexaginta millia equitum, præter pedites in vrbe reperimus. Et transilientes loca tutissima, pontes, turres & flumina sine damno nostrorum, terra marique obsedimus ciuitatem, & Tyrannum pariter, qui commisso in fratrem parricidio, fasces imperij diutina incubatione polluerat. Contra omnium ergo opinionem, vniuersorum ciuium mentes contra nos inuenimus obfirmatas, nec aliter

Sal. An. 1204. *contra Dominum suum ciuitatem muris & machinis obseratam, quàm si aduentasset populus infidelis, qui loca sancta polluere, & religionem Christianam inexorabiliter euellere proponeret. Imperij siquidem crudelissimus maculator, Domini & fratris sui proditor & orbator, quiq; eundem carcere perpetuo sine crimine condemnasset, idem filio eius illustri Alexio facturus, si non eundem à manibus eius felix eripuisset exilium, præhabita in populo detestabili concione, potentes simul & plebem sermonibus adeò infecerat venenatis, vt ad subuersionem libertatis antiquæ Latinos assereret aduentare, qui Romano Pontifici locum & gentem restituere, & Latinorum legibus Imperium subiugare properarent. Hæc profectò res sic omnes contra nos animauit pariter & armauit, vt contra nos & exulem nostrū viderētur omnes pariter coniurasse. Sæpius ergo per nuncios, imò per exulē nostrū & Barones nostros, seu etiam nosmetipsos, à ciuibus postulantes audiri, nec aduentus nostri causam nec petitionis modum explicare potuimus, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quòd præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, vt statim necesse haberemus aut perire aut vincere, cùm obsidionem ipsam nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis vrgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate diuinitus suspirare cœpimus ad bella promptissimi, periculis nos audacter opponere, & incredibiliter in omnibus obtinere. Ad conflictum etiam campestrem sæpius ordinati, inæstimabilem multitudinem fuga ignominiosa in vrbem conclusimus. Aptatis igitur interim terra mariq; bellicis instrumentis, die obsidionis octaua violenter ciuitas introitur, grassatur incendium, disponit in campo contra nos aciem Imperator, & paratis nobis excipere venientes, constantiā nostram cum paucitate miratus, ignominiosè frena reflectit, & in vrbem retrogressus ardentem, ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suamq; in vrbe reliquit vxorem & paruulam prolem. Ea re comperta, Græcorum proceres in palatio congregantur, & exulis nostri solemnis celebratur electio, seu potius restitutio declaratur, insperatamque lætitiam copiosa in palatio luminaria protestantur. Mane facto, procedit in castra inermis Græcorum procerum multitudo, suumque cum gaudio quærit electum, restitutam ciuitati asserit libertatem, & regredienti filio ad fasces Imperij cum gaudio inæstimabili subleuatum de carcere caput patris Isaaci, quondam Imperatoris, ostendūt. Præordinatis itaque quæ necessaria videbantur, ad Ecclesiam S. Sophiæ nouus Imperator cum solemni processione deducitur, & exuli nostro sine contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis. His peractis, ad solutionem promissorū prosilit Imperator, & promissa rebus accumulat, victualia seruitio Domini profutura nobis omnibus præbet in annum, ducenta marcarum millia nobis soluere pergit, & Venetis suisq; sumptibus stolium nobis in annum: seq; iuramento obstringit, quod exire nobiscum debeat regale vexillum, & in passagio Martij nobiscū ad seruitium Domini proficisci cum quantis potuerit millibus armatorū: & sub eadē promissione cōcludit, quod eam reuerentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui Imperatores catholici prædecessoribus suis pontificibus quidem impendisse noscuntur, & Ecclesiam orientalem ad hoc idem pro viribus inclinare. Tantis igitur vtilitatibus prouocati, ne salutem, quam dederat Dominus in manibus nostris, spernere videremur, & vertere in opprobrium sempiternum, quod ad honorem nobis incōparabilem cessisse videbatur, prompta deuotione consensimus, & ibidem hyemem, Deo dante, facturi, ad partes Ægypti proximo passagio transmeare tam certo proposito quàm irreuocabili, quantum in nobis est, prōpta voluntate sumus adstricti. Et nunc si quid ex his, quæ acta sūt vel agenda, meriti vel gratiæ vel etiā gloriæ præstolamur, serenitatē vestrā in Domino desideramus esse participē, imò & principem. Nos interim Soldanò Babiloniæ, terræ sanctæ impio detentori, præmisimus nuncios nostros, qui ex parte regis sūmi Iesu Christi Nazareni, & seruorū eius, dicti videlicet Imperat. & nostra regaliter debeāt intimare, quòd deuotionem Populi Christiani, incredulæ genti suæ, Deo donante, in proximo proponamus ostendere, & ad contritionem infidelitatis de cœlo nos expectare virtutem. Hæc autem fecimus de vestra potius sub Domino, & aliorū Christiani nominis zelatorū, quàm de nostra virtute confisi, qui conseruos nostros eo deuotius ac vehementius nobis desidera-*

al. An. 1204. *deramus adiungi, quo meliores & plures regis nostri ministros nobiscum viderimus decertare; ne Iudæis pridem traditus, sed iam assumptus in gloria, illudendus de cætero gentibus relinquatur.*

Hæc de Latinorum introitu, nunc de triumpho.

Balduinus, Dei gratia fidelissimus Imperator Constantinopolitanus, à Deo coronatus, Romanus moderator & semper Aug. Flandrensis, & Hennegouiensis Comes: Vniuersis Christi fidelibus, Archiep. Episcopis & Abbatibus, Primoribus, Præpositis, Decanis, cæterisq; Ecclesiarum Prælatis, ecclesiasticisque personis: Baronibus, militibus, Sarziantis, omniq; populo Christiano, ad quos præsens pagina peruenerit, in vero salutari gratiam & salutem.

Audite, qui longè estis, & qui propè admiramini, & laudate Dominum, qui magnificè fecit, qui antiqua miracula nostris dignatus est renouare temporibus, & non nobis quidem, sed nomini suo dedit gloriam, omnibus seculis admirandam. Nam mirabilibus eius circa nos semper mirabiliora succedunt, vt etiam infidelibus dubium esse non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cùm nihil à nobis speratum aut prouisum antè contigerit, sed tunc demum noua nobis dominus procurauit auxilia, cum nihil humani videretur superesse consilij. Et quidem, si bene meminimus, per litteras, vniuersitati nostræ transmissas, nostri progressus & status narrationē eo vsq; deduximus, vt vrbe populosa capta violenter à paucis, Tyranno fugato, & Alexio coronato, mora nostra promissa fuerit, & ordinata per hyemem, vt potenter obtinerentur, si qui resistere valerent Alexio. Sed nos, ne discordiæ inter nos & Græcos fomitem ministraret moribus nostris aduersa barbaries, de ciuitate exeuntes, ex aduerso ciuitatis, interiacente Ponto, ad preces Imperatoris castra posuimus. Verùm sicut non hominum opera fuerunt, sed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum, sed dæmonum, quæ cum Imperatore nouo Græcia nobis ex perfidia consueta retribuit. Imperator siquidem ex insperato Græcorum seductus perfidia, à nobis recessit animo, cui tanta beneficia contuleramus, & in omnibus cum patre Patriarcha & mole nobilium nobis promissis periurus & mendax tot incurrit periuria, quot nobis præstitit sacramenta. Vnde nostro tandē destitutus auxilio; prælia contra nos meditatur in cassum, & nauigij, quod ipsum adduxerat & sublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli fraudatur, Domino nos protegente. Fit pars sua per cuncta deterior, & hominum suorum cædes, incendia & rapinæ. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur. Æmulum ei eleuāt Græci Imperatorem, ea occasione captata, quia ad auxilium nostrum tunc nullum sanguine sibi propinquum possit habere refugium. Cumq; euadendi spes vnica restaret in nobis, iuratum sibi quendam Murzufium nomine, de quo super alios omnes pro impensis ei beneficijs confidebat, mittit ad exercitum nostrum: imperiale palatium, Blachernæ dictum, nobis sub Imperatoris & suo iuramento promittit in obsidium, donec cuncta nobis promissa reddantur. Accedit ad accipiendum palatium nobis Marchio Montisferrati cum militibus nostris. Sed Græci nostris illudunt, &, quos super hoc promisso iam nobis dederant, sumptis obsidibus, consueta periuria non verentur. Nocte insecuta Murzuflus, Domino suo & nobis periurus, reddendi nobis palatij reuelat arcana, & ex hoc perpetuam ipsis eripi libertatem, & contra hoc veniendum modis omnibus esse, declarat, si deijciatur Alexius. Huius itaque proditionis merito Imperator à Græcis acclamatur. In Dominum ergo suum dormientem, & rei nescium, sacrilegas mittit manus, & in carcerem vnà cum Nicolao quodam, quem inscium, proditione Imperatorem traditum, vi populus apud S. Sophiam, simul deiecit, sibiq; coronam imperialem vsurpauit. Modicumq; post hæc Dn. Isaacius, pater Alexij, diem clausit extremum, qui animum filij sui à nobis præ omnibus, vt dicebatur, auerterat. Græcis antē sanguinem nostrum tantùm sitientibus, acclamante præcipuè Clero & populo vniuerso, vt de terra in breui tolleremur, prælia contra nos proditor iam dictus instaurat, vrbem machinis in propugnaculis munit, quorum similia nemo vidit vnquam. Cumque murus miræ latitudinis in altum valde consurgens turres haberet amplissimas, pedibus circiter quinquagenis paulo minùsue distantes, inter quaslibet duas ex parte maris, qua noster timebatur assultus, turris lignea erigitur, super murum stationibus tribus aut quatuor, multitudinem continens armatorum. Nec minus inter duas turres qualibet seu paterca*

* Locus est mendosus. Vide Nicetā.

Sal. An. 1204. seu magnellus erigitur. Turribus autem supereriguntur ligneæ turres altissimæ stationum sex, superque supremam stationem aduersum nos porriguntur scalæ, appoditiones ex vtraq; parte & propugnacula continentes, paulo minus excelsis scalarum capitibus, quantum iacere possit in altum arcus à terra. Murum etiam ipsum murus circumcingit inferior. Duxitque fossatum, ne muris vlla applicare possent ingenia, sub quibus possint latitare fossores. Interim terra marique nos tentat perfidus Imperator, semper nos Domino protegente, suosque frustrante conatus. Nam præter ordinationem nostram ad prædam victualium procul exeuntibus nostris vsque ad mille animas pugnatorum, Imperator occurrit in multitudine graui. Sed primo congressu dissipatur omnino, cæsis captisque non paucis sine damno nostrorum: & fuga ignominiosa consulens sibi, clypeum abijcit, arma deponit, & vexillum imperiale dimittit, simulque nobilem, quam sibi præferri faciebat, iconem, quam Cisterciensium ordini dedicauere victores. Post hæc naues nostras flammis aggreditur, intempestæque noctis silentio quindecim naues suas incensis velis suis in altum colligatis, & inferius ad proram, flante fortiter austro nostras mittit in naues. Sed Domino fauente, cum multo labore nostrorum custodimur indemnes, & ardentibus nauibus clauis infixis, catenas habentibus, nostrorum remigio trahuntur in pelagus, & sic ab imminentis mortis periculo à Domino liberamur. Nos quoque terrestrem eum prouocamus ad pugnam, & ponte atque amne transmisso, qui exercitum nostrum separabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu stetimus regiæ ciuitatis, præcedente cruce viuifica, in nomine Domini agminum Israel parati ad prælium Græcos excipere, si eis placuisset exire. Sed vnus tantùm nobilis quispiam pro militiæ exercitio egressus est, quẽ nostri pedites membratim dilaniauerunt, sicq; in castra reuersi sunt. Terra marique sæpius prouocamur: sed dante Domino semper triumphaliter obtinemus. Mittit ergo ad nos pacis fictæ legatos perfidus occupator Imperij, postulat & obtinet cum Duce Venetorum colloquium. Cumque eidem Dux obiecisset, quòd nulla cum eo possit esse securitas, qui Dominũ suum carcere conclusisset, postposita iurisiurandi religione & fidei ac fœderis, & ipsi præripuisset Imperium: & bona fide consuleret, vt Dominum suum restitueret, & humiliter veniam postularet, nostras etiam pro se mittens preces, & quòd cum eodem Domino suo misericordiam agere, si vellet, deberemus, & quicquid egerat contra nos venenosè, si rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapsuìve consilij. Ille vana verba subintulit: quia quæ responderet rationabiliter, non habuit. Obœdientiam Romani Pontificis & subuentionem terræ sanctæ, quam iuramento & scripto confirmarat Alexius imperiali, adeo refutat, vt vitam amittere præeligeret, Græciamque subuerti, quàm quòd Latinis Pontificibus orientalis Ecclesia subderetur. Nocte igitur insequenti Dominum suum latenter suffocat in carcere, cum quo ipsa die prandium sumpserat. Inde & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & costas inaudita crudelitate confringit, casuque vitam, quam laqueo extorserat, confringit exemptam. Propalatum omnibus scelus funeris honore dissimulat. Sic nobis hyems tota perficitur, donec manibus nostris stabiliter aptatis, & instrumentis bellicis præparatis, nos & nostra recipientes in nauibus, V. Idus April. hoc est sexta feria ante passionẽ Domini, vnanimiter pro honore S. Romanæ Ecclesiæ, & sub veneratione terræ sanctæ, nauali prælio inuadimus ciuitatem. Et eo die, sine multo tamen nostrorum sanguine, sumus tanta perpessi, vt inimicis nostris in opprobrium verteremur, quorum eo die pars fuit per cuncta deterior, adeò vt tracta in terram bellica nostra machinamenta Græcis compelleremur relinquere, & infecto negotio ad ripam cogeremur redire aduersam, ea die, vt videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum & contriti, & demum in Domino corroborati, definito consilio rursum instauramur ad pugnam, & quarto die, prid. Id. April. hoc est, secunda feria post passionem Domini, flante Borea, rursum applicamur ad muros, scalis nauium trium applicatis, cum multo labore nostrorum, & permultum resistentibus Græcis. Sed ex quo cominus gladios sensere nostrorum, belli durat anceps euentus. Duæ siquidem naues colligatæ, quæ pariter nostros Episcopos, Suessionensem ac Trecensem deferebant, quarum erant insignia paradisus & peregrina, primæ scalis scalas turrium attigerunt, & felici auspicio peregrinos pro paradiso certantes hostibus admouerunt. Prima muros

al. An. 1204. muros obtinent vexilla Pontificum, ministrisque secretorum cœlestium prima conceditur de cælo victoria. Irruentibus igitur nostris, Domino iubente, cedit multitudo infinita perpaucis, & propugnacula relinquentibus Græcis, nostri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cùm Imperator, qui non procul à muris in tentorijs stabat armatus, conspicaretur ingressum, statim tentoria dereliquit & fugit. Nostri cædibus occupantur, capitur ciuitas populosa, recipiuntur in palatijs imperialibus, qui nostrorum enses effugerunt, multaq; cæde facta Græcorum, nostri sese recolligunt, aduesperascente iam die, arma fessi deponunt. De assultu crastino tractaturus suos recolligit Imperator, & crastinam hortatur ad pugnā, asserens, quòd nostros in potestate nunc habeat, intra murorum septa conclusos. Sed noctu latenter dat terga deuictus. Quo comperto, Græcorum plebs attonita, de substituendo Imperatore pertractat. Et dum mane facto ad denominationem cuiusdam Constantini procedunt, pedites nostri non expectata deliberatione maiorum, ad arma prosiliunt, & terga dantibus Græcis, fortissima & munitissima relinquuntur palatia, totaque in momento ciuitas obtinetur, diripitur equorum innumera multitudo, auri, argenti, sericarum preciosarumque vestium atque gemmarum, & omnium eorum quæ ab hominibus inter diuitias computantur, tam inæstimabilis abundantia reperitur, vt tantùm tutò latitans non videretur possidere. Et qui pauca antè negauerant, cuncta nobis diuino iudicio reliquerunt: Vt securè dicamus, quòd maiora his mirabilia circa bellorum casus nulla vnquam narret historia: vt impleta prophetia manifestè videatur in nobis, quæ dicit: Persequetur vnus ex vobis centum alienos. Quia si inter singulos victoriam partiamur, quilibet ex nostris non pauciores quàm centum obsedit & vicit. Nunc autem non nobis victoriam vsurpamus: quia super omnia mirabilia saluati sumus dextera Domini, & brachium virtutis eius reuelatum est in nobis. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Ordinatis igitur diligenter, quæ disponendarum rerum poscebat euentus, ad electionem Imperatoris vnanimiter & deuotè procedimus, & omni ambitione seclusa, cum sex Baronibus Venetorum venerabiles viros, Episcopos nostros, Suessionensem, Halberstadensem, Dominum quoque Bethlemitanum, qui à partibus transmarinis auctoritate Apostolica nobis fuerat delegatus, Acconensem electum, Abbatemque Lucedij, Imperatoris nostri sub Domino constituimus Electores. Qui oratione præmissa, vt decuit, Dominica misericordias Domini personam nostram, quod à nostris meritis erat procul, vnanimiter ac solemniter elegerunt, diuinis laudibus Clero ac populo acclamante. Sequentique Dominica, quæ Iubilate cantatur, præcipiente Petro Apostolo regem honorificari, eique obædire, & Euangelio nunciante, quod gaudium vestrū nemo tollet à vobis, cum ingenti honore atque tripudio, more etiam suo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei, sanctæq; Romanæ Ecclesie, gloriosè ad Imperij fastigia & coronam, Deo & hominibus amabiles Patres, memorati pontifices, cum vniuersorum applausu & pijs lachrymis, nos sublimarunt. Aderant incolæ terræ sanctæ, Ecclesiasticæ militaresque personæ, quorum præ omnibus inæstimabilis erat & gratulabunda lætitia. Exhibitumque Deo gratius officium asserebant, quàm si ciuitas sancta Christianis cultibus esset restituta: cùm ad confusionem perpetuam inimicorum crucis, S. Romanæ Ecclesiæ, terræque sanctæ, sese regia ciuitas deuoueret, quæ tam diu, tā potenter, aduersaria stetit, & contradixit vtrique. Hæc est quæ spurcissima gentilium * pro fraterna societate alternis ebibitis, cum infidelibus est ausa sæpius amicitias firmare ferales, & easdem mamma diu lactauit vberrima, & extulit in superbiam seculorū, arma, naues & victualia ministrando: quæ econtrario fecerunt peregrinis, magis edocere sufficiunt in omni Latinorum gente exempla quàm verba. Hæc est enim quæ in odium Summi Pontificis Apostolorum principis nomē audire vix poterat, nec vnam eidem inter tot Græcas Ecclesiam concedebat, qui omnium Ecclesiarum accepit ab ipso Domino principatum: &, sicut eorum memoria recens recolit qui viderunt, legatum Apostolicum morte tam turpissima condemnauit, vt nec inter martyres legatur vlla consimilis, licet pœnas eorum incredibiles inuenerit ingeniosa crudelitas. Hæc est, quæ Christum didicerat solis honorare picturis, & inter ritus nefandos, quos sibi, spreta scripturarum auctoritate, confinxerat, etiam lauacri salutaris plerumque facere præsumebat iterando iacturam. Hæc est, quæ

* Infectato Bizāt.

Sal. An. 1204. *quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur sed canum, quorum sanguinem effundere penè inter merita reputabatur: nec vlla pœnitentiæ satisfactione satisfaciebant laici Monachi, penes quos, sacerdotibus summotis, tota ligandi atque soluendi consistebat auctoritas. Hæc & huiuscemodi deliramenta, quæ epistolaris non valet explicare angustia, impletis iniquitatibus eorum, qui Christum Dominum ad nauseam prouocabant, diuina iustitia nostro ministerio digna vltione percussit, & expulsis hominibus Deum odientibus, nobis sese amantibus terram dedit omnium bonorum copijs affluentem, frumento, vino & oleo stabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & pascuis spatiosam, ad manendum speciosam, & cui similem non continet orbis, aere temperatam. Sed nec in his desideria nostra subsistunt, nec ab humeris sustinebimus vexillum regale deponi, donec terra incolatu stabilita nostrorum, partes inuiserimus transmarina, & Deo donante propositum peregrinationis expleamus. Speramus enim in Domino Iesu, qui quod cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis sui, inimicorum videlicet crucis depressionem perpetuam, perficiet, confirmabit solidabitq;. Vniuersitatem igitur vestram propensius oramus in Domino, vt gloriæ huius atq; victoriæ & spei, cuius ostium nobis magnum apertum est, dignemini esse participes: quia absq; vlla dubitatione vobis continget, si nobiles & ignobiles cuiuslibet conditionis aut sexus eisdem desiderijs accensi, ad veras immensasq; diuitias capessendas, temporales pariter & æternas vnanimiter acquiratis. Vniuersis enim, Deo donante, sufficimus, quos nobis Christianæ religionis zelus adduxerit: vniuersos volumus simul & possumus, secundum status suos, varietatemque natalium, & augere diuitijs, & honoribus ampliare. Spiritualiter autem Deo amabiles ecclesiasticos viros, cuiusque religionis aut ritus, in Domino postulamus, vt ad idem populum suum potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant, cateruatimque & ipsi venire festinent, in locis amœnissimis & vberrimis non iam in sanguine, sed cum multa libertate & pace, omniumque bonorum affluentia, ecclesiam plantari, salua semper, vt decet, obœdientia Prælatorum.*

Hanc reuerentiam temerasse videtur, quùm Patriarcham Constantinopolitanum iuxta pedes suos in parte sinistra sedere volebat. Quod cum Romano innotuisset Pontifici, grauiter quæstus est literis suis ad Balduinum datis; quibus succensus Imperator nimis audax & contumeliosus respondit, vt ex sequentibus.

BALDVINI I. FLANDRI IMP. AVG. RESCRIPTVM.
De Præcellentia Imperij, & Obedientia Sacerdotij.

XXXV *Balduinus Dei gratia fidelissimus Imperator Constantinopolitanus à Deo Coronatus, Romanorum Moderator & semper Augustus, Innocentio III. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Summo Pontifici & vniuersali Papæ.*

Miratur nostra Imperialis Sublimitas, quod nos tua Sanctitas ausa fuit in suis litteris increpare, cum meminisse debueris, quod non dominus Imperatoris sed subditus sis, & Imperium Sacerdotio dignitate ac potestate præferendum esse, juxta id quod beatus Petrus Apostolorum Princeps scripsit, præcipiens; Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, Siue Regi tanqam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. *Ex qua auctoritate Apostolica triplex patet argumentum. Primum ex eo quod legitur,* Subditi estote: *secundum ex eo quod sequitur,* Regi tanquam præcellenti: *Tertium ex eo quod est subsequenter adiunctum,* ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. *Per primum probatur, atque constat, subesse Sarcedotium: per secundum, Imperium præminere: per tertium, Imperatorem tam in Sacerdotes quam in Laicos iurisdictionem, imo etiam gladij potestatem accepisse. Cum enim & boni quidam sint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, is qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, imo malefacientes Presbyteros & eorum excessus præsumptos potest vltore gladio vindicare, cum inter Præsbyteros & alios Apostolus non distinguat.*

Innocentius porrò sequentia rescripsit, quæ

Sal. An. 1204. quæ leguntur in *c. Solitæ 7. de Maioritate, & Obedientia.*

S*Olitæ benignitatis affectu* & infrà. *Mirata imperialis sublimitas, quòd te nisi fuimus in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam sed occasionem præbuit quod legisti B. Petrum Apostolorum principem sic scripsisse: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi tanquam præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, & infrà. Verùm si personam loquentis, & eorum ad quos loquebatur ac vim locutionis diligentiùs attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum prouocabat; nam si per hoc quòd dixit, subditi estote, sacerdotibus voluit imponere iugum subiectionis, & eis prælationis authoritatem auferre quibus eos subiectos esse monebat: sequeretur ex hoc etiam quòd seruus quilibet in sacerdotes imperiū accepisset, cū dicatur omni humanæ creaturæ: Quod autem sequitur regi tanquam præcellenti: non negamus quando præcellat Imperator in temporalibus illos duntaxat, qui ab eo suscipiunt temporalia, sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur corpori: & licet non simpliciter dictum fuerit, subditi estote, sed additum fuit propter Deum: nec purè sit subscriptum regi præcellenti, sed interpositum forsitan fuit non sine causa tanquam. Quòd autem sequitur, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, intelligendum non est, quòd Rex vel imperator super bonos & malos gladij acceperit potestatem, sed in eos solummodo qui vtentes gladio, eius sunt iurisdictioni commissi & infrà. Potuisses autem prærogatiuam sacerdotij ex eo potius intelligere, quod dictum est, non à quolibet, sed à Deo, non regi, sed sacerdoti, non de regia stirpe, sed de sacerdotali prosapia descendenti de sacerdotibus videlicet qui erant in Anathot: Ecce constitui te super gentes & regna, vt euellas, dissipes, & ædifices, & plantes, & infra.*

Præterea nosse debueras, quòd fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cæli, luminare maius, vt praeesset diei & luminare minus, vt praeesset nocti: vtrunque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cæli hoc est vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria idest duas instituit dignitates: quæ sunt pontificalis authoritas & regalis potestas. Sed illa quæ præest diebus, idest, spiritualibus, maior est: quæ vero carnalibus, minor vt quanta est inter solem & lunam tanta inter pontifices & reges differentia cognoscatur. Hæc autem si prudenter attenderet imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret Constantinopolitanum patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Ecclesiæ, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alij reges & principes archiepiscopis & episcopis suis (sicut debent) reuerenter assurgant, & eis iuxta se venerabilem sedem assignent: & infrà. Nos tamen & si non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: & infrà. Nobis enim in beato Petro sunt oues Christi commissæ: dicente Domino: Pasce oues meas. non distinguens inter has oues & alias vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum & successores ipsius magistros non recognosceret & pastores: vt illud tanquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis &c. nihil excipiens qui dixit, quodcunque: & infrà.

Vtrum autē imperatoriam excellentiam, ad bonum & vtile per literas nostras duxerimus inuitandam, vtrum tibi iusta suggesserimus & honesta: tua solicitudo discernat: cùm non nisi ad vtilitatem Ecclesiæ & terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus inuitasse.

PAX INTER PHILIPPVM, & OTHONEM ATQVE PONTIFICEM.

XXXVII D*Iuturnis bellis fatigati Principes, decreuerunt ad concordiam reuocare Reges.* Grande impedimentum Pontifex erat, propterea ad eum mittuntur legati *VVolfgerus* Patriarcha Aquileiensis, *Geboardus* Burgrauius Magdeburgensis cum quibusdam aulicis *Philippi*, & Iurisperitis Cremonensibus; qui vt Imperium *Philippo* Pontifex confirmaret, filiam Regis obtulerunt in vxorem filio *Richardi* fratris Pontificis. XXXVIII

Legati ad Papam.

An-

Sal. An. 1208. Annuit Papa, nec amplius Petri petijt patrimonium, quod multoties ipse & antecessores sui repetere consueuerant, sperans nuptiarum titulo Tusciam, Spoletum, Marchiam Anconam nepoti suo acquirere posse. Mittuntur itaq; legati Sedis Apostolicæ in Alemanniam ad reformandam pacem, *Hugolinus* Hostiensis, & *Leo* tit. S. Crucis in Hierusalem Diaconus Cardinalis. Ante hos venerat Patriarcha Aquileiensis, nuncians aduentum istorum, quibus Rex obuiam misit, & conductum præstauit Spiram vsq; vbi Rex erat. Plurimi habiti sunt conuentus sed frustra. Tandem concepto fœdere, illud inter cætera pactum, vt *Otho* filiam *Philippi* in vxorem acciperet; & quia quarto consanguinitatis gradu iungebantur, pro bono pacis Apostolica dispensaret Ecclesia. *Philippus* verò Imperij fasces retineret, quoad viueret, post mortem eius *Otho* succederet.

Acquiescit Philippo.

XXXIX *Pax inter Reges.*

PHILIPPI IMPERATORIS CÆDES. Ann. 1208.

XL **P**Hilippus Imp. ciuili sedato tumultu, dum hostem Philippus cogitat petere externum, *Canutum* Daniæ Regem, qui Hamburgum, & Lubeccam interceperat, ab *Othone VVitelspachio* Comite Palatino ferro petitus, Ann. 1208. die Iulij 22. parricidæ succubuit. Ei olim Imperator filiam desponderat, sed quia *Otho* familiarẽ quendã Ducis Bauariæ præter causam occidisset, tanquàm homicidio & perfidià notatus, repudiatus fuerat, rogauit Regem, vt literas daret ad Ducem Polonorum, vt eius filiam consequeretur vxorem, quæ materno genere Regem etiam contingebat. Cui Rex: *id quàm deuotus faciam*. Protulit ilicò exemplar *Otho*. Rex verbo assensus, animo aliud agebat, quod feroci viro vt filiam, sic cognatam putabat esse negandam: exaratæ literæ traduntur poscenti. Ille vbi accepit, vel signo depræhendit, vel animo coniecit immutatas. Itaq; seuocans scribam, apertas recitari iussit; nam vir militaris literas non agnoscebat. Vbi ille vidit literas Vriæ, expauit, obsecrans, ne cogeret literas interpretari: esse sibi vitæ apertum discrimen, vbi apud Regem pateret se literas comiti recitasse. Pepercit præcanti, & animo magis efferatus, alium reperit qui literas interpretaretur. Infremuit, vbi audiuit, & protinùs assumptis militibus Episcopi *Eggiberti*, & Marchionis de Andehse *Henrici* fratris præfati Episcopi, venit in palatium. Accedit ad ostium cameræ, vbi Rex quiescebat in lectulo post venæ sectionem, pulsat; quem intromitti Rex iubet nihil mali suspicatus. Nudo gladio quasi ludens *Otho* incedebat. Cui Rex, *depone* (ait) *gladium quia non est his locus modo*. At ille. *Imo est locus, vt tu perfidiam luas*. Et statim vno ictu ceruicem eius tetigit. Cumque qui aderant *Cancellarius*, & *N. Dapiferus* eum impetere vellent, & Dapifer exitum ianuæ intercludere voluisset, maxillam ipsius eodem gladio, vulnerauit, quam laudabilem cicatricem vsque ad mortem habuit. Non diu superuixit Imperator. Ad prædictum Episcopum, & Marchionem regicida confugit. Corpus primùm Bambergæ sepultum: postea *Friderico II.* moderante habenas Imperij, Spiram translatum est in sepulcro progenitorum suorum. Parricida non multo post ab *Henrico* Palatino Rheni, Marescalco *Philippi* interemptus, sui tulit præmium facinoris. Regina autem audito tàm tristi nuncio, contabuit, & quia prægnans erat, gemino dolore ad mortem vsq; afflicta est.

XLI *Ottonis VVitelspachij crudelitas.*

XLII

XLIII

Morte viripressa, nimioq; grauamine torta
Prolis, sicq; duo vita priuentur in vno.

EPITAPHIVM EX CRVSIO.

Inclytus hic primi Friderici natus humatur
Illustri Rex Romanus virtute Philippus. XLIV
Cuius Bambergæ scelerata cæde perempti
Corpus Spira tegit, mens aurea possidet astra.

ALIVD EX REVSNERO.

Patruus hæredi tutatus sceptra nepoti,
Imperium pulso Cæsar Othone gero.
Fraude Palatini tandem iugulatus Othonis
Securus venam dum seco, fata sequor.

SYMBOL.

Satius recurrere, quàm malè currere.

Causam mortis moralem si inquiras, tyrannis fuit Ecclesiarum, ait *continuator Vspergensis* in elogio quod *Philippo* concinit. *Erat Philippus* (inquit) *animo lenis, mente mitis, eloquio affabilis, erga homines benignus, largus satis & discretus, debilis quidem corpore, sed satis virilis, inquantum confidere poterat de viribus suorum, facie venusta & decota, capillo flauo, statura mediocri,* XLV

Sal. An. 1208. *diocri, magis tenui quam grossa. Hic cum non haberet pecunias, quibus salaria siue solda præberet militibus, primus cœpit distrahere prædia, quæ pater suus Fridericus Imperator latè acquisierat in Alemannia: ita, vt cuilibet Baroni, siue ministeriali villas, seu prædia rustica, vel Ecclesias sibi contiguas obligaret. Sicque factum est, vt nihil sibi remaneret præter inane nomen dominij terræ, & ciuitates seu villas, in quibus fora habentur, & pauca castella terræ. Ea tempestate, idem Philippus Ecclesiam Vrspergensem obligauit titulo pignoris, nobili viro Bertholdo de Nifen & filio eius Heinrico, quam postea Præpositus, qui tunc fuit, & fratres de potestate eorundem tyrannorum liberauerunt, cum tantam cæpissent ibidem exercere tyrannidem, vt nequaquam posset Ecclesia conuentualis existere. Pro liberatione vero soluerunt 200. marcas argenti. Hic modus obligationis & solutionis Ecclesiarum, maxime Cisterciensis & Præmonstratiẽsis ordinis hactenus inusitatus fuit, & libertatibus priuilegiorum ipsorum valde contrarius. Cum constet, quod priores Imperatores nullum tale ius sibi vendicabant in Ecclesijs prædictorum ordinum. Occasio autem huius rei dicitur fuisse, & narratur, quod olim præsidente Grimone præposito in Ecclesia Vrspergensi, regnante Cunrado Rege, & sibi succedente nepote suo Imperatore Friderico, propter reuerentiam & auctoritatem præfati Grimonis, ipsi Imperatores nihil huiusmodi iuris præsumpserunt sibi vendicare, præterquam illud quod pertinet ad dominium totius terræ, vt sub protectione sua eas susciperent, & priuilegijs suis munirent, & fideliter defenderent. Contigit autem quod mortuo prædicto Grimone, Canonici Vrspergenses elegerunt sibi in rectorem quendam de fratribus suis hominem nullius intelligentiæ aut valentiæ, & adeo hebetis eloquentiæ, vt nec verbum de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cumque talis Prælatus coram inclytæ recordationis Imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota curia spreuit eundem, odioque sui, nobili viro Degenhardo de Hellinsteyn, procuratori suo per omnia regalia prædia Sueuiæ iniunxit, quatenus personaliter accederet ad Ecclesiam Vrspergensem, & de voluntate fratrum in prædijs ipsorum statueret extra abbatiam, & gragias statutis apponeret, annuum quod sibi pro aduocatia & defensione solueretur vt videlicet quilibet mansus rusticanorum prædiorum solueret maltare vnum auenæ, vt officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa Ecclesia sine præiudicio omnis grauaminis, imperialem haberet defensionem. Hinc nacta occasione, cum præfati tyrannide Nifen tantillam pensionem ab Imperatoribus petere viderentur, ipsam Ecclesiam omnino subegerunt, & destruere studuerunt. Cæterum Deus vltionum Dominus in primum huius sceleris autorem, præfatum videlicet Philippum, vindictã exercuit, vt sub gladio tyranni caderet, qui primus Ecclesias in potestatem tyrannorũ contradidit.*

CAPVT TERTIVM.

PRINCIPATVS IN HVMERIS

Philippi Imperatoris imperium tot casibus, ac rerum discrimine agitatum, non sua, sed aliena culpa, præsentem excitat titulum *Principatus in humeris* explanandum.

1.6.8.10.13. *Rex delicta fert populi, & è contra.* 9. *prò alijs iugum fert.* 11. *genius dicitur ciuitatis, vnde bonum, & malum.* 15. *regni symbola, mons, candelabrum, nauis; scutum; aratrũ; mons.* 18.24. *mare fusile; bos.* 25. *si peccat, offert hircũ & cur?* 9. *fert populũ in humeris.* 34. *cõsolat populo, nõ sibi.*

2 *Populus quomodò dicatur peccare cum principe.* 3.25. *grauius peccat quàm Rex.* 25. *si peccat, offert hircũ, & vitulũ; & cur?*

4 *Mexicanorum Regum iuramentum.*

6 *Diluuij discrimen Iudæus irridet.*

8 *Æneo serpente cur Christus figuretur?*

9 *Honor onus est.*

9 *Aquila figura Imperij.*

13 *Nicodemus licet innocens arguitur.*

14 *Moyses portat populi peccatum.*

18 *Mare fusile Hebræorum super duodecim boues quid figuret?*

19 *Sacerdos cur semel in anno sanctuarium ingrederetur.* 20. *fert populi crimina.* 30. *totum orbẽ descriptum habebat in veste.*

21 *Ob crimina militum Iosues amittit victoriam.*
23 *Samaria cur sub Osea periret.*
27 *Diadema plenum periculis. 28. humi proiectum, est qui nō releuet, 30. turritum antiqui formabant. 32. sine requie, 9. cur ex auro confletur.*
31 *Regnum in pœnam datur. 32. grande onus, & asinis subiectum. 9. seruitus est.*
32 *Elisabethæ Anglorum Reginæ symbolum de regni incomodo.*
33 *Christus cognoscitur Rex ex cruce. 35. sitit nobis, non sibi.*
36 *Serpēs dipsas morsu hominē siti consumat.*

I AN Principes subditorum teneantur delictis, vel subditi crimini sint obnoxij alieno? mutui sunt questus populorum & principum. Sunt ita (teste Gregorio *lib. 6. ep. 7.*) rectorum merita & plebium connexa, *vt sæpè ex culpâ præsidentium, deterior fiat vita subditorum; vt sæpè ex merito plebium, delinquat vita Pastorum.* Par referunt paribus, & delictis certant alternis, vnde consolantur adinuicem si pœnam quandoquè luant de culpa aliena. Nemo glorietur innocuus, quia Iustitia superna innocentiam reuocat vel ad noxias præteritas, vel ad culpam communem. Ciuile corpus Reipublicæ sequitur naturam humani, in quo vnus sensus & reliquos inficit. Cibus, alimonia

Connexa sunt delicta Regis & subditorum.

II sunt gustus obiectum; sed comitanter fruuntur & reliqui, visus, & auditus. Si alter delinquat, peccant & cæteri saltem in toto; pars enim vel inuita trahitur ad consuetudinem totius; & pede deerrante in præceps ruit ipsum caput. Princeps & populus in ciuitate eo funguntur officio, ac risibile & rationale in homine. Inuiti concordant; demerita non secernuntur vel merita. Mutuo participant, & veluti coniuges nil habent diuisum. Aduersa casuum non benè populus Rectoribus imputat; quasi Regio sacri-

Quomodo populus dicatur peccare cū Principe.

III legio nonnisi annus exareat. Peccat Princeps, nec sanctus est populus; imò in eo tanquàm in ventre purgamenta aceruantur. Mexanicorum Regum inde, quòd verius est periurium, quàm iuramentum, quo subditi sibi obstringere solent. Scilicet *eum iu-*

Populus grauiùs peccat quàm Rex.

IV *stitiam se administraturum: nullum è subditis oppreßum: bello fortem futurum: effecturum, vt Sol cursum splendoremq; suum teneat, nubes pluant, riui currant, & terra genus omne frugum producat:* Lopesius[a] Gomara. Ipsi verò choreas ducant, & veluti bruta gestiant, ac ludant impunè. *Quare*

Iuramētū Mexicanorum Regum.

[a] *Historiā Mexicana.*

V *percussit nos Dominus hodie coram Philistijm?* cæcus sciscitatur Hebræus, qui Deo inconsulto in hostes exierat: qui Pontificis sectan-

Cæcitas Hebræorum.

do filios, legem transgressus diuinam, Principem fuerat æmulatus in vitijs, non in virtutibus. Cladis quærentes causam, propria vel ignorabant scelera, vel tantæ calamitatis causas esse nesciebant. Eandem peruersitatem admiratur Hieronymus in Romanis. *Romanus*[b] (inquit) *Orbis ruit, & tamen ceruix nostra erecta non flectitur:* quasi aduersis hominum malitia prouocetur, sic crescit quotidiè, quod puniatur. Quereris claudi imbribus Cœlum; cum sic horrea claudantur in terris? Pestem & luem criminaris? cum peste ipsa, & lue vel detecta sint, vel aucta crimina singulorum? dum nec infimis exhibetur misericordia; & defunctis inhiat auaritia, ac rapina *S. Cyprianus.*[c] Arcam fabricat Noes, quæ totius Orbis esset sepulchrum, cui eam pudicitia erat deformitatis argumentum. Frustra tamen vindictæ præco prouocat ad pœnitentiam, & malè feriatos populos diù terruit. Visa namque Arca, VI cauillationis materiam attulit, & in risus occasionem vertit res plena timoris. Loth Sodomis incendia præludit, sed visus est eis quasi ludens loqui. Triumphant Philistini, præmunt Persæ, ingruunt Assirij, sed vnum accusant Saulem, & in Dauidem reboant questus, vel in Pontificem strepunt Hebræi. Eo sordescerat tellus, vt dilui non posset sine diluuio: vno tamen in corrupto sæculo inuentus est Noes, qui in carina innocentiæ mortales omnes in nouum traijceret Orbē. Non peccauerat Patriarcha, & tamen supra annum iactatur in pelago. Innocens Loth, sed vnà cum Sodomis prædia eius cremantur, & exul crimina luit aliena. Verbum fit caro, coram quo Reges procidunt Æthiopes, non quia cogant astra, sed quia volunt Reges. Cum rustici pastores oues non dese- VII runt, vt ad pastorem veniant animarum, quàm tonitru Angelorum perterriti. Sanctā ciuitatem ingrediente Domino, Zachæus Princeps Publicanorum Sicomorum conscendit, vt adoraret eum, cui Geraseni præ-

tule-

[b] *Ep. 3 ad Heliodor.*

[c] *tractat. in Demet.*

Discrimen diluuij Hebræus irridet. Genes.

Luit Princeps crimina aliena.

tulerant ſues. Deſcendit de Cœlo Dominus, fit homo Deus, Iordanem abluit, vt aliorum ſordes eluat, eius in nomine genu flectunt Inferi, Superi, & Regem dicunt Regum ac Dominantium Dominum, qui fert princi-
VIII patum in humeris. Æneo Redemptor præfiguratur ſerpente, & inter animalia illud deligitur, in ſymbolum innocentiæ, quod ſolum Deus anathemate ferijt, vt inde populos erudiret, eorum maledictione ſimul Principem percuti innocentem; & ad obſequium reuocaret, ne iurgijs & contumelijs laceſſerent Principem, cum Cœlum clauditur, vel hoſtes ingruunt, caritas vrget, aut
ex lues depaſcitur. Si laboribus & moleſtijs ſtatus ſeruitutis abundat; non ab his eſt immune diadema. *An ignoras ò fili* (Aiebat Antigonus ſuperbienti filio) *regnum noſtrum non eſſe aliud, niſi ſplendidam ſeruitutem.* Ælianus *lib.2. Var. Hiſt.c.2.* Honorata ſeruitus regnum, & illuſtris ſubiectio principatus. Ex auro metallorum omnium grauiſſimo corona conflatur, quia eodem tempore onerat, & honorat. *Sumes duos lapides* (mandat Summo Pontifici Deus) *& ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael.* Cur verò hæc nomina in lapidibus exarentur? Scriptura reſpondet; *Et portabit Aaron nomina eorum coram Domino ſuper vtrumq; humerum,* quia à dominationis honore, portandi ſubditos ſuper humeros onus non ſeiungitur. Micant gemmæ, ſed in ipſo ſplendore ſubditorum nomina ſculpta, & in humeris collocata, grauiſſimum imperij onus oſtendunt. Non patet templum Honoris, niſi per ſemitam gradiaris virtutis, quam magno poſuere dij ſudore parandam. Clauum Eccleſiæ Petro daturus Redemptor, priùs Petrum *petram* reſonat, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Matth.16.* Vbi Auguſtinus *Ser.29. de Sanctis. Dignus certè, qui ædificandi in domo Dei populis lapis eßet ad fundamentum; columna ad ſuſtentaculum; clauis ad regnum.* Nec tibi impropria videatur proportio columnæ cū ſceptro; & fulcri cum claue. Quia vbi agitur de principatu, iuncta pergunt ſplendor, & onus: columnæ officium, & imperij beneficium; vel maleficium, ſi eius eſt, molem ſuſtinere alienam, & populi occultare delicta. Hebræos cum liberaſſet Dominus de manu Pharaonis, Moyſen vocat, hæc fi-

lijs Iacob annuntiare præcipit. *Vos ipſi vidiſtis, quæ fecerim Ægyptijs, quomodò portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. Exod.19.* Quod eſt dicere; ſicut ſolet Aquila pullos ſuos, quando in ſuperiora tollitur, & pendet per aerem, ſuper alas portare: ſic Deus deferre dicitur filios Iſrael. In *Aquilæ* ſymbolo recognoſce myſterium, quæ Regum ſolet præſignare diadema: vndè in ortu Magni Alexandri duæ Aquilæ tota ea die præpetes ſupra culmen domus inſederunt, omen duplicis Imperij, Aſiæ, & Europæ præſeferentes. Sic cum Ottauianus in loco arboribus conſito comederet, ſubitò Aquila è manu panem rapuit, vnde omen non dubitauit deſumere Imperij. Sic Deus Aquilæ comparari non reſpuit, cum è dura Pharaonis ſeruitute gentem liberat Iſraeliticam, & eam velut Aquila ſuper humeros portat; quia regiam oſtentat dignitatem, Reges docens, non in vnguibus inſtar aliarum auium ſubditos portare, ſed ſuper alas, vt Aquila regia. Perbellè Lippomanus, *Commemorat ſe portaſſe, quaſi in humeris populum, & baiulaſſe ex Ægypto more Aquilarum geſtantium dorſo, & alis pullos ſuos, præter morem aliarum auium; quæ illos vnguibus, quò volunt, portant.* Grandis honor eſt regimen, ſed graue pondus. Vnde *Honor onus eſt.*
Bernardus quid eſt honor? niſi onus. Quid eſt potentia? niſi calamitas. Quid ſublimitas, niſi tempeſtas? Quis in honore, ſine dolore? Quis in prælatione, ſine tribulatione? Quis in dignitate, ſine vanitate? Nihil laborioſius, nihil difficilius, nihil periculoſius, quàm præeſſe. *Nobile* (aiebat Rex ille, cum ei imponeretur diadema) *ſertum magis, quàm felix; quantis ſolicitudinibus, & periculis plenum* Apis is eſt Virgiliana, quæ alijs mellificat; & bos ruſtico aratrum ferens ingrato. Flumen licet ſit limpidum, mixtione terræ ſordidatur conterminæ; & minori quandoquè fuit gloria, quia in eo lapides coaceruantur. Herodis in regno peſtilentia
graſſante, Regem protinùs adortus populus, x
calamitatis accuſauit auctorem, *quod ferè ſoleat* (ait Ioſephus *lib.15. Antiq.c.12.*) *calamitatum culpa in eos reijci, penès quos eſt regimen Reipublicæ.* Genios Ciuitatum dicit populus Principes, in quibus Fata reſideant. *Princeps Genius Ciuitatis.*
Audi Dionem Chryſoſtomum, *Genios ciuitatum ac prouinciarum nihil eſſe aliud,* II

quàm Principes earundem ac Rectores: ipsisque ciuitatibus ac prouincijs modò benè, modò malè succedere, tum publica tum priuata, prout illi vitam instituerint bonam, malamq; Ita *vt si non in solidum, eatenùs certè, publica felicitas infelicitasue sit in manu Principum, quatenùs ipsa vita moresq;* Cum enim sit caput Reipublicæ, ei corporis imputantur delicta, vel quia indulgentia criminis alieni participem fecerit; vel sic velit Deus cohibère superbiam, cum Regis sanguinem exigit ad Subditos expiandos.

XII

Ad Iesum venerat Nicodemus Princeps Iudæorum, de sua salute solicitus, cum Iudaicam detineretur infirmitate, vt de eius doctrina cognosceret. Laudandus oppidò, quia cum Princeps esset & potens, non vocauit Iesum, sed ad ipsum diuertit, vt in nocte lucem quæreret. Quid itaque à Domino reprehenditur? *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur? quod vidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis.* Et si reprehensibilis, cur numero plurali vtitur Christus? *non recipitis* testimonium nostrum: si terrena dixi vobis, & non *creditis*: quum soli loqueretur solus. Nicodemi dignitas mysterium aperit. *Princeps* erat Iudæorum. In eo reliqui arguuntur Iudæi: Populus namque delinquens, est Regis sæpè delictum. Hinc Nicodemus quamuis de sua salute solicitus, ob Iudæorum duritiem, quia eorum Princeps obiurgatur. *Potestas quippe magna* (ait Saluianus *lib.7 de Prou.*) *& potentissima, quæ inhibere scelus maximum potest, quasi probat, debere fieri, si sciens patitur perpetrari. Iubet, si non prohibet, admitti.* Quid si inscio Rege, populus declinet à recto? Lege Exodum, & innocens trepidabis. Bis de monte, vbi cum Deo sermonem familiariter habuerat, sicut solet amicus cum amico, descendit Moyses. Sed in secundo descensu tanta radiorum lucis copia ex Moysis facie oriebatur, vt vix ad eum aspicere auderent Israelitæ. *Cumque descenderet Moyses de monte Sinai tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.* Cur verò facies Moysis non in primo fulget, sed in secundo descensu. Si ex consortio sermonis Dei? vtraq; vice fuerat cum Deo familiariter conuersatus, nec tamen vtrobique glorificatus refulget, quia populus in primo descensu nefarium illud idololatriæ scelus commiserat: in secundo autem iam populus Deo fuerat reconciliatus; vnde Moysis glorificatur aspectus. Cuius in curia licet minimè populus flagitium commiserat; tamen quia Prætulerat, non quia pollutus, sed quia sontium gereret ducatum. Sic enim populorum delicta inficiunt Principem, vt ad similitudinē eius, qui manus sanguine abluit, sordidetur. Huc respicit Regius Psalmista, cum canit *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo*. Ab *alienis* quia Rex erat, & sarcinas ferebat subditorum. Ab *alienis* quia si nauis est Principatus, vnius Ionæ culpa ponto mergitur nautæ peritia. Ab *alienis*, si regnum assimilatur aratro, cuius labores eludit sterilitas agri, & terra inaquosa. Ab *alienis*, candelabrum est enim supra montem positum, quod dum aliorum vtilitati deseruit, ipsum sensim absumitur.

[Left margin: *Io. 2. 3.* *Nicodemus licet innocens arguitur.* XIII — *XIV Moysis facies cur non resplendeat.* — *Exo. 32.*]

[Right margin: *Psal. 18.* XV *Alien. fert Rex.* *Naui est regnum.* XVI XVII *est candelabrū*]

Non sibi fax, alijs flammato vertice fulget
Luceat vt cunctis, vritur atque perit.
Esto tibi atque alijs lucens, ardensque lucerna
Rex; alijs lucens, ardeat illa tibi.
Totus in extremas solui meditare fauillas,
Quæ te flamma vrit, cætera lustrat, alit.

[Right margin: *Embl. 12. Solorzanus.*]

Ab *alienis*, quia mos erat antiquis parmà, & casside Principem coronare, vt coronatum erudirent, scutum esse subditorum, in quo non tam hominum quàm Cœli quiescerent fulmina. Ab *alienis* quia Montibus assimilantur Reges, quorum in culmine dum sæuit grando, & lædunt frigore brumæ, ad radices ludant populi, dum aduersus elementorum intemperiem, & hostium insidias surgit Princeps, *vt vmbraculum diei ab æstu, in absconsionem & securitatem à turbine & pluuia.* Sub Mari illo fusili, quod fecerat Salomon, duodecim erāt boues ænei. XVIII *Fuit quoque mare fusile, & stabat super duodecim boues.* Mare dicitur vas illud propter capacitatem Hebraico more: nam Hebræi congregationem aquarum *mare* appellant. Hoc in vase Sacerdotes lauabant manus, & pedes, vt dignè sacrificia ad populi offerent expiationem: populares namque non lauabantur, quando pro eis offerebantur sacrificia, sed solus sacerdos; & eo in vase manebant sordes. Cur verò illi vasi Salomon boues substerneret? S. Nilus respondet *libro Ascetico* per boues, super quos peluis firmabatur, Rectores intelligi, quorum

[Right margin: *Quid sint boues sub pelui.*]

rum in humeris, onus subditorum conquiescit. *Boues sub pelui declarant eos, qui subeunt onus* regendi, *nihil respuere, aut auersari debere, sed & onera, & sordes inferiorum perferre*, vnde & Sacerdotes ex peccatis subditorum sordes contraxerant. *Qui enim aliorum actiones puras est effecturus, is quin aliquam ipse sordem contrahat, vix fieri potest. Siquidem & peluis emundans, eorum qui lauantur manus, sordes illorum suscepit.* Hoc itaque mari, in quo sordes populi seruabantur, & maculæ, Principes excitat Salomon, vt aduertant quod si in populo scelera committantur, super ipsos sunt imponenda. Populum etiam redarguit, vt sua agnoscat facinora, Rectores non incuset, nec suo crimine Principes premat; nam integri vitæ, scelerisq; puri scelera luunt subditorum; vnde in eos veluti boues gementes sub iugo illud adaptatur Maronis.

Embl. 13. *Sic vos non vobis fertis aratra boues.*

Rex quia caput est populi
Gustat prò cunctis, inspicit, audit, olet.
Solorzanus.

Sacerdos semel in anno Sãctuariũ ingreditur, XIX

Semel in anno Sanctuarium ingrediebatur sacerdos ad populos expiãdos. *Leuit.* 16. nec sine mortis periculo, vndè iusserat illi Deus, vt thuribulum sumeret impletum de prunis altaris: *Vt positis super ignem aromatibus, nebula eorum, & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.* Quotidie thymiamata offerebat in altari sacerdos, nec ei mortis imminebat discrimen. Cum verò semel in anno ingrediebatur in sancta, indiget aromatum fumo obumbrari, vt non moriatur; & cur? Quia ministraret indignè? Sanctitas sacrificij, & puritas holocausti non semel Sacerdotis exigit innocentiam. Quid itaque semel in anno vrget mortis discrimen? *In quotidiano vsu* (ait Caietanus) *sacerdotes adolentes thymiamata non ingrediebantur in templum absolutè, sed in primam partem templi, & ideo non imminebat eis mortis timor moriendi. Sed in festo expiationis ingrediebatur summus sacerdos in templum absolutè ad expiandum totum templum ab iniquitatibus filiorum Israel, & propterea imminebat ei periculum mortis.* *(in c. 1. Lucæ.)* Licet populorum peccatis non consensisset sacerdos, si tamen in populo scelera grassabantur, Sacerdoti imputabantur; ideo vaporibus aromatum indigebat obumbrari, nè forte sub pondere criminis alieni decederet. Hoc enim formidabile est dominantium onus; hoc Regum periculum. Cum in pugnam conuenissent Philistini aduersùs Israel, inito certamine, terga verterunt Hebræi, & ad quatuor circiter virorum millia occisi sunt. *(Sacerdos fert populi crimina.)* Vocatis propterea comitijs, decreuerunt reintegrare militem, & Arcæ præsidio bellum repetere. *Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimicorum nostrorum.* XX Restitit Pontifex Heli, cumque cor eius pauèret pro arca Dei, nolebat à Sanctuario subtrahi; vt ait Abulensis. *(18. Reg. c. 4. c)* Importunis tandem populi precibus, & obsecrationibus cessit, sed infelici successu: nam & populus partim fugit, partim ad triginta millia peditum occubuit; Arca fœderis capta in terram est exportata alienam: Ophni & Phinees filij Pontificis ceciderunt in prælio. Tandem tristis è bello nuncius in vrbem delatus, & ciues in lacrymas soluit; & sacerdotes Heli dedit in interitum repentinum; & vxorem Phinees in partum impulit immaturum. Cladis causam quærenti, satisfacit *Abulensis*: quia non nisi speciali Dei mandato, poterat arca loco moueri, vt in populum declamauerat Pontifex, & sacrilegij se fuerat protestatus immunem. Quod si innocens, cur filiorum culpa redundat in patrem, & reus punitur in iudice? In vulnere alieno corripitur populus, vt de sua salute solicitus, cum flagellatur, ad pænitentiam confugiat, non ad calumniam. Ecclesiæ typus est Arca, quam si infidelium triumphis populus ostendit, pollutam, non in Sacerdotes, vel Principes debet contorquere ruinam, sed in seipsum; nam potiùs in pluribus, quàm in vno est inuenire, quod quæris. Quod si *Heli* particeps & ipse dicatur fuisse piaculi; Iosuem profero, Hierichonte subactâ, diuino armatus præsidio, fortium bellatorum agminibus circundatus, oraculo de Cælo admonitus, nequid formidaret: nihilominus oppidum *Hai* expugnaturus, terga vertit, bellatores amisit, victoriam omisit. XXI *(Iosu. 4. fert peccata militũ.)* Contremuit cor populi, & instar aquæ liquefactum est. Iosues verò scidit vestimenta, induit cilicio, cinere aspersit caput, dicens, *heu Domine, quid voluisti traducere populum istum, Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus*

Amor-

Amorrhæi? Iosues 7.

Si tu Omnipotens ille, qui mihi elementa centuriauit, vt & Cœli reuoluerem cardines, cur victor, exsibillor victus, & iuxta Arcam barbari instruunt triumphos, victoriam celebrant? *Heu Domine* à Libano ad Euphratem signasti terminos meos, nunc concidor in Silo, & veteranos tuos hostis in frusta persequitur? *Heu Domine* vim patior, confodior innocens, & iure de Iustitia dissentio. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. *Surge* (respondit Dominus) *cur iaces pronus in terra?* En plaudit gementi innocentiæ. *Peccauit populus tuus.* Quid populus cum Duce? quid pecudes cũ pastore? quod peccatores cum Deo. Fert populum Princeps, non Principem populus. Tulit de anathemate iste, soluit de pœnitentia ille. Congerit pater, dilapidat filius; & in filio torquetur parens; imò cum amor descendat, non ascendat, seipsum tradit pro noxa aliena: si aliena dici potest inter eos, qui sunt vna caro. Fortiori namque vinculo stringitur cum Populo Princeps, ac cum vxore maritus. Ab hac si adultera cum diuortiat, ab eo non diuertit. Fidelitatis iuramentum cum infidelitas Principis non dissoluat; cur populi crimen Principem soluet, vt amicam rumpat societatem, quia infelicitas vrget?
XXII Peccat populus, inscio Principe, legem profanat; Princeps verò prouocat ad pœnitentiam, & primus non excusat, sed seipsum incusat. Principem æmuletur populus, dum corripitur, vltionis non quærat causam, nec Hebræorum more
1. Reg. 4. Deum redarguat, clamantium, *quare percussit nos Dominus?* sed mediatorem imploret, & à pœnitentia exordiatur querelam. Quid enim absurdius, quàm peccare subditos, & se ob Principum scelera, à proprijs reatibus se excusare? Hac ne vanitate sub-
XXIII diti decipiantur, prius à Deo subditi sunt puniti Hebreorum, quàm ipsi Principes Heli, eiusque filij Ophni & Phinees. Idem
4. Reg. passa est Samaria. Nam vltimus eius Rex
17. *Osea* fuit, qui licet improbus fuerit, tamen
XXIV priores Reges nequitia sua non exæquauit; *Regnauit Osea, fecit malum coram Domino: sed non sicut Reges Israel, qui ante eum fuerant.* Nihilominùs sub hoc Rege maior calamitas inflicta fuit regno Israelis, quàm sub alijs Regibus: sub quibus attritus, iterum instaurabatur populus. At sub Osea ad Assyrios translatus, nunquàm in priorem statum remigrauit *Non addam vltra misereri Domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum.* Osee. 1. n. 6.
Cuius mysterium Rabbini explicant, vt scribit *Lyranus*, ne populus superbiret, & in solos Reges culpam reffunderet; propterea Samaria euertitur eo sub Rege, qui comparatione deterrima præcessorum, innocens dici meruit. Mare dicas Principem, in quē redundant flumina populorum, sine quibus non tumesceret. Dulces sint lymphæ; cum associantur, salsedinem imbuunt; & participatione facinoris, vel plausu sceleris, quod paruum erat, & exiguum, dilatant in magnum. Ex pœna libra culpam, si illa est mensura delicti. Peccat Princeps, & ad expiationem delicti ingressus templum, hircũ oferre tenetur pro sacrificio. *Si peccauerit* XXV
Princeps, feret hircum. Leuit. 4. Subsequitur populus, qui si peccauerit, offerre tenetur hircum & vitulos; vt ex *Leuit.* 4. deducit Menochius *c.* 14. *de Hebræorum Republica.* Sed vndè hircum tantumodò soluit Princeps, populus verò cum hirco etiam duos vitulos? Delicias Regum, & epulas magnatum suo redimet sanguine populus? Si pastoris est tondere non deglubere pecudes; cur onus victimarum totum in populo? Quod vectigalia, pedagia, decimæ, non dynastas excorirent, sed populum, in legem vertit abusus, postquàm in tyrannidem versa sunt regna. Cum in humeris Regum esset principatus; præerant isti in laboribus, non in delicijs; in oneribus si in honoribus. Modo etiam cum imolandæ sunt victimæ, hircum offert Princeps: hircum & vitulos populus. Et quod mirum, quando cum Deo non cum homine agimus. Propterea (dicas) Deus populi redarguit superbiam, & vanam innocentiæ securitatem. Non excedit pœna delictum. Iustitia potiùs quàm Pietas patitur. Quantum debeat populus ex eo, quod numerat, supputet. Peccat Princeps, à quo Rex Regum (qui personas non respicit, nec munera) *hircum* exigit, quòd satis. Peccat populus, ad cuius expiationem hircus non sufficit, vitulus non æquat, sed duo vituli exiguntur & hircus; quasi greges non sufficiant. Et de victima gloriaris? qui potens XXVI
es in iniquitate? Infelix Princeps, si hostiũ, elementorum, deorum, debet stare populo fide-

fideiussor. Si in calamitatibus arrogans Prouidentiam insimulat populus; credimus à vulgi calumnia fore Regem immunem? Ab hac seruitute nequit Rex aberrare, nisi diadema proijciat. Hoc habet commune
XXVII cum Dijs, vt quos potest punire, & ad mortem cogere, nequeat ad silentium. Ex quo Rex se regno dedicauit, sibi eripuit: & syderum more, quæ irrequieta semper cursus suos explicant, licet numquàm subsistat, nec quicquam suum faciat, omnium oculos in se conuertit: eiq; non magis, quàm Soli latère contingit. Multa in eum lux est, omnium in istam conuersi oculi sunt.

Tantæ molis inest Regi diadema coruscum.

XXVIII *Valer. Max. lib. 7. c. 2.* Hoc si quis penitùs cognosceret (aiebat Antigonus) ne humi quidem iacens, tollere vellet. Quod occasionem fecit adagio: *Tollat te, qui non nouit.*

——— *O fallax bonum*
XXIX *Seneca in Oedipo.* *Quantũ malum fronte quàm blandà tegis;*
Vt alta ventos semper excipiunt iuga
Imperia sic excelsa fortunæ subiacent.

Nec immeritò (ait Spinas.) *Regum coronas aculeatas, & spinosas effingunt. Est enim* *Polit. 1. c. vlt.* *Principatus cum summi laboris, & periculi, tum magnæ cautionis, & seruitutis.* Turritæ olim à Regibus ferri solebant coronæ, quia totis humeris, toto vertice, Regni sui vrbes ac molem sustinere tenentur. Vnde
XXX *c. 18. n. 24.* in libro Sapientiæ dicitur, *in Veste poderis, quam habebat sacerdos summus, totus erat Orbis terrarum.* Vnde & Reges *Portatores Orbis* Iob appellauit. *Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur,* *c. 9. n. 13.* *qui portant Orbem.* Sic Moyses electus Dux Hebræorum, tanto oneri se imparem apud Deum queritur: *cur afflixisti seruum tuum? cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, aut genui eam, vt dicas*
XXXI *Regnum in pœnã datur.* *mihi, Porta eos.* Quid peccaui, quasi diceret, vt regimine seruum affligas fidelem? quod nullà grauius pœnà, vt apud Senecam *in Thebaid.* canunt Pollynices, & Iocasta.

Pollyn. ——— *Sceleris & fraudis suæ pænas nefandas frater & nullas ferat?*
Iocast. *Ne timeas, pænas soluet, & quidẽ graues, regnabit, hæc est pæna.*

XXXII *Regnum irrequiedum.* à quà moriens quiescet. Hinc *Elisabeth* Angliæ Regina, seipsam stantem sceptro, ac diademate ornatam, columnæ hærentem pingi fecit sub lemmate: *Stanco riposo, e riposato affanno.* Philippus Rex Macedonum a cum in amœnis campis castra locaret, eiq; *lib. num. Seni sit geren. Resp.* nunciaretur fęnum deesse iumentis: *O Dij* (exclamauit) *qualis est hæc vita nostra, quam etiam ad asinorum commoditatem instituere* XXXIII *Regis vita.* *cogimur.* Plutar.[a] Imò Alfonsus Aragonum Rex, peiorem vitam Regum iudicauit, vità asinorum. Ei namque cœnanti, cum senex quidam importunus, & garrulus suis obstreperet petitionibus, prorupit Alfonsus: *Panormit. de dictis Alfon.* *Melioris esse conditionis iumenta, quàm Reges: Illis enim parcunt domini, cum pascuntur, his nemo.* Mendax Regum est splendor, mille dolores, milleq; sub aurato murice damna tegit. Hoc est, de quo tam solliciti homines, vt curam salutis alienæ, & *Num. 18.* extraneam ferant iniquitatem. *Tu & filij tui* (ait Dominus ad Aaronem) *portabitis iniquitatem sanctuarij,* pœnas dabitis, si *Christus Rex cognoscitur ex cruce.* quidpiam à populo peccatum fuerit. Principes eritis, sed stabit in humeris principatus. Mementote Rectoris officium, subditorum potiùs, quàm proprię incolumitati consulere. *Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei:* Christo in ligno pendenti irridere credebant Hebræi, *Matth. 22.* sed in petitione falluntur, quia XXXIV *Populo, non sibi Rex cõsulat.* Rex Israel creditur, quia crucem non deseruit, in qua gloriosum Regis ostentabat insigne. Noluit descendere, ne imperium amitteret. *Noluit descendere* (inquit Ambrosius) *nè sibi descenderet, sed mereretur mihi.* Hoc ipsum confirmat felix ille latro, cum in cruce pendens, sermones hos cum Christo Domino, simili patibulo, sed dissimili causa, confert affixo: *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Lucæ 23.* Sed mihi dicito latro? (Augustinus interrogat) *regnum petens, quid in eo tale vides, ex quo petis? Crux est* (respondet) *ipsa Regni insigne est, & propter eam, Iesum Regem appello, quia video crucifixum. Opus enim Regis est, vitam suam, pro quibus regnat, ponere.* Tot cruciatibus obrutum, sitientem suspice, atque clamantem, *Sitio. Quid sitis Domine? Ergo ne plus cruciat sitis, quàm crux? de cruce siles, de siti clamans? Sitio.* Quid? interrogat Drogo Hostiensis; *Vestram fidem* (respondet) *vestram salutem, vestrum gau-* XXXV *dium, plus animarum vestrarum, quàm corporis mei cruciatus me tenet.* Stagnantes illi

in

in corde aquas attende, & ſuis diſces illum ſitire, non ſibi. Sitim manifeſtat coram impijs militibus, à quibus tam longè abeſt pietas, vt ab eis non aquam, ſed myrratum vinum propinandum aſpicimus: & quod mirabile dictu; in pectore vberem, & affluentem fontem habet, & ſitis anſietatem oſtentat, Nonne mucrone diro lanceæ ſæuus ille miles, qui eius vulnerauit latus, aquæ & ſanguinis fontem aperuit? Quomodò ergo aquæ fluenta habebat in pectore, & ſitit in ore? Profectò quia his vndis homo erat lauandus, ſitim Dominus patitur, ex pectore aquas non haurit; ne ſi vel minimam potaret guttam, videretur aquam vſurpare, quæ hominum deſeruiret lauacro. Sitim in cruce patitur Tantalus alter, quamuis latices haberet in pectore, putans dedecori vertendum maieſtati, qua in cruce fulgebat, ſi aquam humanæ deſtinatam ſaluti, in propriam conuerteret vtilitatem. XXXVI Ob hoc de ariditate cauſatur, mundum irrigans, & fœcundans, quaſi de genere Dipſadum ſerpens momorderit: qui quos affecerit; vel ſi illis flumina de ventre fluxerat, ſiti necat. Momorderat eum amor humanæ ſalutis, vt non ſitiret, præter commoda noſtra. Hæc vobis Reges proponimus in exemplum.

Natura dipſadis.



LI

LIBER XXV.

CAPVT PRIMVM.

OTHO QVARTVS

OCCIDENTIS IMPERATOR XXV.

1 *Amissi Imperij memoria quàm grauis.* 2 *Othonis IV. Imper. Imperio exauctorati hieroglyphicum.* 5-16. *amisso Imperio pœnitentiam agit.* 6. *à Papa inuitatur ad Imperium.* 8. *quando imperauerit.* 9. *VVitelspachium damnat. filiam Philippi veneno tollit.* 10. *inuadit patrimonium Petri.* 11. *excommunicatur. Siculos vincit.* 13. *deponitur.* 14. *militem locat Anglis.* 15. *victus à Gallo.*



1 Vàm grauis sit amissæ dominationis memoria; quàmq; dulcis spes imperij futuri, hieroglyphicum edocet *Othonis IV.*, qui exauthoratus imperio, iuxta sedem vacantem iacet exanimis, somno sepultus. Mortis enim frater somnus dicitur; neque discrimen agnoscimus inter mortuum, & regno priuatum. In hoc mortali discrimine luctant inter se recordatio imperij præteriti (quam per laruas in aere volitantes annuimus) & spes futuri, vnde inter amplexus, & spei in sinu quiescit. Hoc enim homini imperare assueto solatium, de imperio sperare futuro. Hæc vna alimonia ægrotum reficit: nec expirat, quia sperat. Historiā recole Dionysij Tyrāni; postquàm is imperium perdidit, gymnasium aperuit.

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

I.

QVi sueuit dubijs melius confidere rebus
Sōno haud absimiles transigit ille dies.
Nam quæ sopiti deludunt somnia mentem,
Somnia speranti spes eadem subicit.
Hinc vigil ergo Otho, *dū sperat, sōniat, & dū*
Somniat, insomni lumine spectra videt.
Ast heu fallacis, fallax spes luditur arte
Fortunæ, Othonis *credula spes nimium!*
Imperium ponat, specie qui gaudet inani
Rerum, ait, Imperij sufficiat species.
Io:Franc.Franz.S.Th.D.

II.

IMperium deponis Otho, rursusque verenda
Regali dextra stringere sceptra putas?
Falleris heu: concessa tibi cum regna fuere;
Fundare in tuto fas erat illa loco.
Spes tibi promittisq; thronū? fuge sōnia vana.
Haud potis est orbis spes tibi sceptra dare.
Cum spe pergrato declinas lumina somno?
Decipis hæc varijs pectora mæsta dolis.
Sceptra vides, laurusq; ducis, fascesq; regētis?
Te in fraudē sensus falsa chimæra trahit?
Vis Otho nunc meritū misero tibi ferre solamē?
Nil spera, semper fronte serenus eris.

III.

CÆsar, & infelix! Solio quia pulsus ab Alto;
Est Sphæra Imperij, vix vbi dormit, Humus.
Dormit, & in Somno, vigilantia Somnia Laruas
Concipiunt, pariunt; Partaque spectra volant.
Nil, nisi post Nihilum, Nihil hæc Insomnia fingunt;
Sopitum illiciat Spes, malè fida, licèt.
Expers nempè Spei, Spes ipsa videtur, & Expes;
Spondet, namque Alijs, Quod Sibi quærit, Inops.
Vrget Somnus adhuc: Nā Morti Proximus extat;
Imperio Caßus, Qui modò Cæsar erat:
Mors Soror, & Frater Somnus, sociabile Damnū,
Iro æquant Crœsum; Regna superba, Casæ.
Est Mors si præßo; si transit Gloria Mundi:
Imperij est Species, Somnus, & Vmbra, Nihil.
M.Ant.Moles Neap.S.Th.D.



OTHO QVARTVS.

OCCIDENTIS IMPERATOR XXV.

Sal. An. 1208. Siste Viator
tyrannum Sanctum audies:
Si audire non pigeat, quæ spectare pudeat,
Infanda facta Regis exRegis
ab aula remissi in caulam.
Is *Otho* Quartus.
Extra [a] Orbem cum esset, Orbem rapuit;
& penè diuisos toto Orbe Britannos deseruit,
cum nauis Piscatoris vexit Cæsarem,
vexauit Cæsaris fortunam.
In portu naufragus, [b] *Aquis* demersit,
qui fœlix tranauerat Ponto.
Imperator dictus, [c] decennium post imperauit.
1209. *Non priùs maturescere poterat pomum aureum.*
Parricida, Parricidij [d] vindex
Patrem vindicat, vxorem viru iudicat.
Ferro coronatus & auro,
Pontificem conuiuio excipit,
Sed pro demenso [e] sacram arripit mensam.
Iura cum Ecclesiæ iurasset immunia,
Extra Ecclesiam periurauit.
1210. Et quo trepidum firmaret militem,
Primum oppugnauit, primus pugnauit.
Cœlo teste, Deo vindice, *Innocentia* iudice,
Siculis iuratà concordià, discordiam intulit.
Cœlum fremuit, cum tumuit *Othonis* perfidia;
Et Sacra de Capitolio [f] contorsit fulmina Papa.
Optimus pater nil euicit à pessimo filio.
Senior factus *Otho* non sanior,
Sauciari potuit non sanari.
Incredulus & Crudelis
1211. In *Saxo* non in *Petra* credens erigi Maiestatem
Saxoniam [g] se recipiens, Siciliam in vinculis remulcauit.
Immissus *Fridericus* [h]
vt tyrannus tyrannum plecteret,
tam citò *Othonem* depressit, & oppressit,
1215. vt Aquilas [i] cogeretur locare Britannis.
Flandri, Angli, Germanni coeuntes in [K] Gallum
vtrinque tantà concurrerant acie,
vt terra contecta, montes depressi, flumina epota;
Triste prælium, Anceps Fortuna
donec Aquila & Draco obruta Lilijs,
Cæsaris sanguine chlamydem cruentauit *Augusti*.
Iniecta parantibus vincula;
& inter trophæa victus de suo habuit, catenas.
Vità amissà *Otho*, incœpit [l] viuere
hoc est præteriti pœnitère.

V. *Amisso imperio pœnitentiam delictorum egit.*

VI. [a] *Apud Anglos erat, cum à* Papa *inuitatus est ad Imperium contra Philippum.*

VII. [b] *Aquisgrani præuenitur à Philippo.*

VIII. [c] *Imperauit mortuo* Philippo.

IX. [d] *Damnat Vitelspachium. Vxorem filiam* Philippi *veneno tollit.*

X. [e] *Coronatus Pontifice, inuadit Petri patrimoniū.*

XI. [f] *Excommunicatur ab Innocentio Papa. Siculos vincit*

XII. [g] *Germaniam repetit.*

XIII. [h] *Deponitur, & Fridericus eligitur Imperator.*

XIV. [i] *Militem ducit in auxilium Anglorum contra Gallos.*

XV. [K] *Philippus Augustus Rex Gallorum vincit Othonē Regem Anglorum, & Flandros, eosq; suis catenat vinculis.*

XVI. [l] *Amissum imperium Otho ægre ferens, tandem ad meliorem frugem vocatus, miram edidit pœnitentiā*

Sal. Ann. 1215.

Anni non à Fato, sed numerantur à factis.
Longa est vita, cum plena:
quam animus implet non annus.
Omnia perdidit, & omnia secum portauit,
cum purpuram proiecit.
Hostis victoriam vicit, æquè, non ægrè ferendo.
Laus si in fine canitur,
Tyrannum resona Sanctum.

CATENA HISTORICA. CAP. II.

1 Othonis IV. Imper. natalia. 2. uxores, 3. militiæ rudimenta apud Regem Anglorũ profitetur. 4. Coloniæ Rex salutatur: Aquis coronatur. 6. Othonem VVitelspachium proscribit, bona publicat. 7. subsānatur à Rege Gallorum. 8. nuptiæ cum Beatrice. 9. ferrea corona redimitur. 10. aurea Romæ. Strepā tenet Pontificis. 11. hæreditatem Mathildis repetit. 12. mouet in Fridericũ Regẽ Siciliæ: excommunicatur. 13. vastat ducatũ Sueuiæ; 14. denuò excommunicatur. 17. Azonẽ Arestinum proscribit: Comitem S. Floræ ob suspicionẽ iniustè iubet suffocari. 18. à Comitijs Norimbergẽsibus extorquet consensũ de bello agendo in Papam. 20. fugit in Saxoniam. 21. fœdus init cum Anglorum Rege in Philippum Gallorum Regem. 22. decretum de bonis Ecclesiæ in publicam necessitatem erogandis. 23. ad pontem Bouinum vincitur à Philippo Francorũ Rege. 25. pœnitet in Ecclesiam Romanam arma tulisse: vitam agit priuatā; 26. mira pœnitentia. insignia mittit Hẽrico fratri suo. 27. vbi sepultus. epitaphia. 28. Symb. Moneta.

2 Maria Brabantina vxor Othonis IV. repudiatur.
2 Beatricis vxoris Othonis Imp. effigies.
3 Mathildes vxor Othonis IV. Imp.
5 Henricus Spirensis Ep. obstat electioni Othonis IV. Imp.
6 Beatrix filia Philippi Imp. vindictam petit de nece patris.
6 Otho VVitelspachius occiditur.
6 Othobonus Ortenburgicus Bauariæ Palat.
12 Fridericus Rex Siciliæ. 13. Imperator. 15. à Papa confirmatur. 19. Germaniam petit. 20. Aquis coronatur.
14 Henricus Othonis Imp. frater Moguntinos inuadit.
16 Constantia filia Regis Aragoniæ, vxor Frider. II. obstat ne maritus pergat in Germaniam. 23. Philippi Francorum Regis effigies. 24. Othonem Imper. vincit. 24. Ferdinandus Comes Flãdriæ à Gallis captus.

I EX *Henrico Leone* Bauariæ quondàm & Saxoniæ Duce; Duce postea Brunsuicensi & Luneburgensi; & *Methilde* filia *Henrici* Regis Angliæ, sorore *Richardi*, qui cum *Friderico Ahenobarbo* Imper. sacram expeditionem in Palęstinam susceperat, nascitur *Otho IV.* Dux Saxoniæ.



Vxores

Tres habuit; *Mariam* Ducis brabantiæ filiam, quam ex consanguinitate repudiare coactus est, nulla suscepta prole. Alteram *Beatricem* Philippi Imperatoris filiā, quæ quarta à nuptijs die morbo correpta (conscio plurimi dicũt marito) paulò post viuere desijt. Sepulta est Brunsuigæ in templo S. Blasij, & Io: Baptistæ, cuius sepulcro aureis literis hæc in inscripta leguntur. II

Filia formosa, iam cinis, ante rosa.

III.

Sal. An. 1209. III III. *Mathildem* filiam *Ioannis Brandeburgici*. Crusius.

Imperij occupatio.

Prima militiæ fundamenta apud *Richardum*, cognomento *Cor Leonis* Anglorum Regem auunculum suum posuit. Illic dum ageret, absens electus est; honestissimâ ad ipsum Legatione adornatâ, cuius Princeps *Albertus Dagspurgius* & *Enricho Leiningensis*, Comites fuere. Mox à *Richardo* animatus, cum egregio comitatu & magnis opibus in Germaniam profectus, Coloniæ Rex salutatur.
IV Aquis, vbi *Caroli Magni* solium, & regia fuit, ab Archiep. Coloniensi, *Innocentio* adprobante Pontifice coronatur. Certatum diu prò imperio cum Æmulo *Philippo*, fortuna non minus varia, quàm Principum fauore, qui pro vsu quisque suo & vtilitate nunc *Othoni*, mox *Philippo* inclinabat, donec de pace, ageretur, & *Beatrix* filia *Philippi* desponsaretur *Othoni*. Tollitur interim *Philippus*, ab *Othone VVitelspachio* interremptus; cumque data opportunitate, *Otho* æmulos suos bello cogitaret impetere, Archiep. Magdeb. vnà cum Duce *Bernhardo* suasit, vt armis positis, curialem potiùs Principum euocaret conuentum, vt ibi de electione Regis vnanimes consentirent. Congregati Principes, in vnum *Othonem* oculos conuerterunt; solus *Henricus de Scharphinberc* Spirensis Episcopus, qui fuerat protonotarius in curia *Philippi*, cum in castro
V Triuelis coronam, crucem, & regalia insignia in potestate haberet, restituere noluit, nisi fieret cancellarius aulæ Imperialis; & in eo perseuerauit officio, dum viueret. Nouus postea accitus est conuentus ad Franckeneuorde in festo B. Martini, vbi Regi occurre-
VI runt Franconiæ, Bauariæ, Sueuiæ Principes. Aderat *Beatrix* filia *Philippi* Regis sub custodia Spirensis Episcopi. Gemitu hæc & suspirijs Regi & Principibus querebatur, & in commune toti Orbi Romano de impia morte patris sui. Cum hæc dicerentur, facta est præssura magna coram Rege condolentium Reginæ quærimonijs. Clamabant, si scelus manèret inultum, nullum Principũ fore securum. Suspicio erat, coniuratos ab *Othone* impunitatem sperasse & præmium ob sublatum regni ęmulum. Amant tamen proditionem non proditorem Reges. Omnibus itaque exigentibus, homicida proscribitur, bona percussoris, & coniurati Adecensis publicantur. Boiariæ Palatinatus *Ratoboni Ottenburgico* donatur. Natale parricidæ solum à fundamentis euertitur. *VVitelspachius* exinde vagus, obscuro vico supra Ratisbonam ab *Henrico Pappenheimio*, quem *Arnoldus* Caletinum nominat, occisus est. Occisi caput in Danubium proiecit. Rex postea Reginam adolescentulam in vxorem suscepit cum patrimonijs, & diuitijs multis, & tercentis & quinquaginta castris. Displicuit Regi Franciæ, Germanorum concordia: Cum enim *Otho* à Pictauiensibus vocaretur ad regnum, & per Gallias transiret, salutatus est à Rege, imò subsannatus. In hæc enim proruperat Rex Galliæ. VII *Otho subsanatur à Rege Gallorũ.*
Intelleximus (ait) *quod ad Imperium Romanum vocemini:* Adhæc ille: *Verum est, quod audistis: sed in Deo sit iter meum.* Cui Rex: *Non credatis, quod tanta vobis proueniat dignitas. Quod si vel sola Saxonia in personam vestram consenserit, detis mihi nunc dextrarium, quem peto, & cum creatus fueritis, dabo vobis tres ciuitates meliores Regni mei, Parisium, Stampes, Aurelianum.* Cumque *Otho* plurima Regis Angliæ tenèret munera, & centum quinquaginta millia marcharum, *quæ in somarijs* (verba sunt Arnoldi) *ferebant quinquaginta dextrarij. Inter quos erat vnus nominatior, quem Rex petebat. Dominus ergo, dato dextrario, ibat via, qua cœperat.* Coronatus tandem cogitabat *Otho* repetere, quæ Rex Gallorum promiserat.

OTHONIS EXPEDITIO ITALICA. Ann. 1209.

Augustanis accersitis comitijs, consi-
VIII lium Romam adeundi *Otho* Princi-
Nuptiæ cum Beatrice. pibus aperuit. Quatuordecim Præsules se itineris comites obtulerunt, in quibus *VVolfgerus Batauensis*. Nomina dederunt alij, *Ludouicus* Dux Boiariæ, Dynastæ & Tetrarchæ complures. Antequam profectionem iniret *Otho*, de *Beatricis* egit Hagenoe connubio. Consanguinitatis gradum remiserat *Innocentius*: vnde Sponsalia in octaua Pentecostes Herbipoli celebrata, *Ludouico* Boiariæ Duce, & *Leopoldo Austrio* paranymphis. Rex progressus Augustam transmissis Alpibus, ante Virginis in Cœlum assum-

Sal. An. 1209. assumptæ ferias; castra posuit ad lacum Benacum decima quarta Septembris. A Veronensibus comiter acceptus, Mediolani
IX Mediolani coronatur. ferrea corona ab Huberto Archiep. solenni pompa ornatus est. A cæteris Italiæ ciuitatibus, magnis passim est honoribus cultus. Viterbij *Innocentium* obuium habuit. Ab eodem in æde Principis Apostolorum coronatur. die dominica, qua concinit Ecclesia, *Da pacem Domine*. Expleto of-
X ficio Papa vocat Imperatorem ad conuiuium: sed maiori instantia vrget Imperator, vt secum ducat ad epulas Pontificem. Ascendente iumentum Pontifice, non immemor Imperator Apostolicæ reuerentiæ, strepam apprehendit, vnà pergens ad Lateranum, vbi simul diuiti & pauperi parata ab Imperatore summa cura manebat refectio. Hucusque inter Pontificem & Imperarem integra durabat affectiō. Publicam lætitiam turbauit ortus in vrbe tumultus, in quo Cesariani non pauci, multi occubuere Ro-
XI mani. *Otho* egressus vrbe, mox correptis
dissidiū Imperatoris cum Papa. in Pontificem armis, plurima Pontificiæ ditionis oppida occupauit. Vendicabat ille *Mathildis* potentis per Italiam fœminæ locupletem hæreditatem, quam illa legasse diceretur ecclesiæ: Imperatore reclamante, quod duplici iure ad eum pertinèret. Nam legitimus hæres videbatur amitæ suæ, quæ nata fuit (vt ostendimus) ex Marchionibus Saxoniæ; quo etiā non extante iure, vacantis feudi ad imperium redibat directum Dominium. Missis itaque Papa nuncijs, admonuit, vt sibi temperaret, memor esset longęui in personam eius fauoris ab ecclesia, & quod nouissimè paternam accepisset benedictionem. Valuit amplius apud Imperatorem indignatio, quàm admonitio. In Apuliam agmina vertit, quam *Fride-*
In Siciliam mouet. *ricus* Filius *Henrici*. VI. Imperatoris, sub Ecclesiæ tutela, iure maternæ hereditatis tenebat, quùm sibi ecclesia directum vin-
XII dicaret dominium. Cum ergo Imperator ab
Otho excomunicatur. iniurijs ecclesiæ nil tēperaret, Papa eum anathematis mucrone percussit; subditos soluit, ipsum verò exutum declarauit Imperio. Recesserūt ab eo tunc plurimi principes, inter quos *Sigefridus Moguntinus*, *Io: Treuirensis*, Archiepiscopi Dux Bauariæ *Ludouicus*, *Leopoldus Austrius*, *Hermannus Turingus*, Bohemiæ Rex *Ottocarus*, *Otho* princeps Meraniæ, *Conradus* Spirensis episcopus Imperij cancellarius, qui ad *Fridericum* Siciliæ Regem *Ahenobarbi* nepotem fasces de- XIII
tulerunt Imperij. *Otho* tamen minimè ter- Fridericus. II ad Imperium vocatur
ritus præter Romandiolam, Thusciam, ac Marchiam Anconitanam, occupauit etiam Apuliam & Calabriam, quas ad Imperium assereret pertinère. Misit etiam in Germaniam, qui *Friderici* Sueui Regis Siciliæ ducatum vastarent; Inde cum in Gallias expeditionem cogitaret, quia Rex Galliæ Normanniam occupasset, quæ Angliæ Regis erat, Papa iterum *Othonem* excomunicauit, & formulam excomunicationis misit in Germaniam ad *Sigefridum* Epi- Anno
scopum Moguntinum; qui An. MCCXI. 1211.
vocatis Bambergam comitijs, impetrare tamen nequijt, vt *Othoni* abrogaretur Impe- XIV
rium. Excōmunicationem iterum cum renouasset, arma *Henrici Palatini* fratris Imperatoris in se concitauit. Associatis Palatinus Brabantiæ Duce cum Lothariensi nobilitate sub exeuntē Septembrem Moguntinos fines rapinis & incendio fœdè vastauit. *Sigefridus* sibi timens ad *Hermannum* confugit Turingiæ Principem. Miserant interea Rex Bohemiæ, Duces Austriæ, & Bauariæ, Lantgrauius Thuringiæ nuncios,
qui, *Fridericum* Siciliæ Regem in Alema- XV legati ad Frider. II.
niam perducerent. Fuerunt *Henricus de Nifen*, & *Anselmus de Iustingen*; promissæ sunt eis pro expensis & cōmeatu, *quindecies centennæ marchæ, de redditibus Imperij soluendæ*. Veronam cum venissent, substitit *Henricus*, vt *Friderico* Lombardos conciliaret. *Anselmus* non sine periculo Romam peruenit, vbi adiuuante Pontifice & confirmante Populo Rom. *Fridericus* plau-
ditur Imperator. Inde Siciliam venit *Ansel-* XVI
mus vixq; obtinuit, vt in Germaniam pergeret Fridericus, Vxor namq; ipsius *Constantia* filia Regis Aragoniæ (quam prius vxorem habuerat Rex Hungariæ, enixè obstabat) cum Siciliæ Principibus, timentes Alemannorum fraudem. At ille, cum paruulum iam ex coniuge haberet filium, *Henricum* videlicet, postmodum Regem factum, relictis vxore & filio iter arripuit ad occupandum imperium, & Romam applicuit primùm. His motibus *Otho* ex Italià retractus relicta Apulia, Bononiam venit, inde Mediolanum. Plures egit conuentus,
in qui-

Sal. An. 1211. in quibus rebelles proscripsit, inter quos *Azo Attestinus*. Erat hyems asperrima, quæ insolita vi frigoris Padum ipsum ita constrinxerat, vt hominum & iumentorum itinera toleraret. cum autem ad Alpes tutò peruenire studeret, Ducem itineris Comitem. S. Floræ asciuit. Is cum Padum ita stramentis contexisset, vt subesse glaciem, flumenque animaduerti non posset, *Othonem* traduxit. Quod vbi ille resciuit, in suspicionem insidiarum adductus, aquis illum suffocari præcipiti elatus iussit iracundiâ; atq; inde superatis Alpibus in Germaniam transijt; Conuentum agens Norimbergæ in Paschate Anno Sal. 1212. vbi turbatæ pacis insimulato Pontifice, principes pro re non contemnenda admonuit, ne paterentur Pontificem pro arbitrio Cæsares de culmine Imperij deturbare, seq; proprio iure exuere: Paucis persuasis decretum extorsit de bello in Pontificem reparando. Vnde soluto conuentu, bello grauissimo Turingiæ principem, Pontifici addictum vexauit; Celebrauit postea nuptias, quas mors *Beatricis* quarto die accelerata abrupit maritum conscium, nescio an scriptorum resonet facundia, vel imperij Zelotypia. Interea *Fridericus*, quem Pontifex fidei *Azonis Attestini* crediderat, vt validis eum copijs Aquas perduceret, Genuam, hinc Papiam, ad Vallem Tridentinam euasit, haud ignarus, Germaniæ claustra ab Othonianis insideri. Quare obliquis itineribus cum in Rhetiam Curiensem venisset, ab Episcopo & Præsule Sangallensi Constantiam deductus est. *Otho* contra, de *Friderici* profectione certior è Thuringia Vberlingam aduolat cum delectis militibus, eo quod eius copiæ, ne diris Pontificijs, quas denuò Barensis Episcopus vulgauerat, impiarentur, à signis abierant. Cum verò nouis in dies viribus augeretur *Fridericus*, Comitis in primis Quiburgici, vltra quingentos galeatos, quos *Henricus* Veringensis Episcopus Argentoratensis submiserat; *Otho* euilescere cœpit, diffisusque suis, nusquàm ausus tentare Rheni traiectum, sese in ripa Germanica cum paucis continuit, dum *Fridericus* per aduersam oram, ciuitates subigeret. Tãto erat *Otho* contemptui, vt Brisaci milites excitato tumultu, præsidiarios inuaderent, Imperatorem deposcentes ad necem. Quare suo, suorumq; periculo trepidus, in Saxoniam profugit. *Fridericus* verò Moguntiæ celebri euocato conuentu, pridie Kal. Decemb. plurimi Principes in eius verba iurarunt. Anno postea decimo tertio supra MCC. postridie Kal. Feb. Aquisgrani per *Sigefridum Moguntinum* solemni ritu inauguratur; *Theodoricus* Archiep. Agrippinensis, qui palam spreto anathemate fauebat *Othoni*, ab eodem *Sigefrido* piorum submouetur consortio; vt & Colonienses eadem labe contacti diuinis prohibentur interesse.

XVII Comitia Norimbergæ.

XVIII

XIX Fridericus Germaniam petit.

XX Fridericus Imper. coronatur.

PVGNA OTHONIS & GALLORVM REGIS CVM PHILIPPO GALLORVM REX. Ann. 1215.

XXI MOnasticam cũ crederetur *Otho* vitam professus, vrgente vndiq; Friderici Fortuna, Anglorum Regis erectus auxilijs, fœdus inijt cum *Ferdinando* Flandriæ, cumque *Reginaldo* comite Bononiensi, qui in *Philippum II.* Galliarum Regem acres gerebant inimicitias. Apud Valentiam conuenère, vbi postquam *Otho* verba fecisset, sequens decretum promeruit.

XXII

OTHONIS IV. IMPER. DECRETVM

De bonis Ecclesiasticis in necessitatem publicam erogandis; de personarum Ecclesiasticarum reformatione, & de bello Papæ ac Regi Francorum inferendo. Facta in Comitijs Valentianis Anno Domini MCCXII.

SI Rex Francorum non esset, tuti à quolibet hoste in toto mundo haberi possemus, & totum mundum gladijs nostris supponere. Sed hoc solo contra nos fauorem impendente, & Cleri causam semper quasi propriam habente, Papa Romanus nos ita præsumit anathemate ferire, atq; nostros Proceres fide nostra absoluere. Qui dum Sicamoisti Regi se amicum præstat, audet is vires in nostrum Imperium extendere, qui semper grassatus

Sal. An. 1215. *ſatus eſt in genus noſtrum, & ipſum Regem IOHANNEM, qui tam largus opes & denaria nobis pluit, exhæredare præſumit. Contra hunc igitur ſolum toto conatu expedit inſiſtere, hic primus coerceatur & dometur oportet, qui ſolus impedit noſtros prouectus, & ſe nobis opponit, & in omni hoſte, qui ſe contra nos leuat, ipſe quoq; hoſtis ſit. Quo ſuperato & domito, reliquos vincere facile poterimus, Regnumq; Francorum iugo Imperij noſtri ſupponere, & ad libitum vobis partiri.*

Clerum autem & Monacos, quos Rex Francorum PHILIPPVS ſic exaltat, amat, protegit, & vigili corde defendit, aut deponamus, aut deportemus oportet, ſic tamen vt pauci maneant, quibus ſatis ſit arcta facultas, & qui oblata tantummodo ſtipe viuant, villas autem & decimas maiores Miles recipiat, illique habeant, quibus Reſpublica curæ eſt, qui pugnando faciunt populos & Clerum in pace quieſcere. Illo quippe die, quo nos Papa Romanus primum Imperiali diademate inſigne reddidit, hanc promulgauimus legem, & in ſcriptis redactam per totum orbem firmiter ſeruari iuſſimus: [a] Eccleſiæ decimas tantum & oblata munera poſſideant, villas autē & prędia nobis relinquāt, vt hinc populus viuat, & milites habeant ſtipendia.

[a] Anno 1210.

Nunc quia mihi Clerus in iſta lege non paret, nūquid non debemus grauare manus, & illis magnas decimas cum villis licenter auferre? Nunquid non poſſumus legem ſuperaddere legi? KAROLVS [b] *TVDITES, etiam ſi noluit illis villas tollere, quia tamē decimas ipſi tulit, nobis non licebit eiſdem villas cum decimis auferre? Qui poſſumus leges condere & iura nouare, qui ſoli tenemus totius orbis Imperium, non licebit nobis Clerum hac lege ligare, vt primitijs rebuſque oblatis contenti, iam diſcant eſſe magis humiles, & minus ſuperbi? Quantò ſatiùs, quanto commodiùs, nobis iura nouantibus, hæc tā culta noualia, & villas tot delitijs opibuſq; fluentes, impiger Miles habebit, quàm genus hoc pigrum & fugiens conſumere natū, quod otia ducit, quodq; ſub tecto marcet, & vmbra, qui fruſtra viuunt, quorum omnis labor in hoc eſt, vt Baccho Venerique vacent, quibus crapula obeſis poris colla inflat, ventreſque abdomine onerat? Vnde nos, quamprimùm Papa nobis in dicta lege rebellis fuit, Montem flaſconis, Aquam pendentem, Bitral, Radichofonem, Arduam, Sancti Quirci caſtrum, Biſterbium, Biccum, vicoſque inumeros & plurima caſtella, quibus diues Roma circumuallatur, protinus ipſi eripuimus, quæ fortiter potenterque armis adhuc ipſo nolente tenemus, diuque tenebimus: quamuis nobis Imperium ſupplantare laboret, & ius noſtrum præſumat FRIDERICO Regi Siciliæ promittere.*

[b] al. Martellus nominatur.

Tunc Proceres vno ore legem confirmantes, bellum fore promittunt, omneſque fideliter iurant, obſeruaturos ſe quicquid Imperator dixerat ..... Subſcripſerunt Otho Rom. Imp. Ioh. Rex Angliæ, Franciæ & Hiberniæ per Guillermum Comitē Salesberienſem, Henricus Dux Lothar. & Brabant. Marchio Rom. Imp. Otho Comes Palat. Burgund. Ferrādus Comes Flādriæ & Henoniæ Reginaldus Comes Boloniæ, VVillelmus Comes Holandiæ, N. Comes de Limburg, N. Comes Barrēſis, Herueus Comes Niuernēſis, Petrus Comes Altiſiodorēſis, Henricus Comes de Kuke, Hugo Baro de Boues, multique alij Proceres, & Comites. Actum in oppido Valencienæ in Comitatu Henoniæ, 1215. ann. Imperij Othonis *Imp.* xv.

Cauſæ porrò, quas habuiſſe crederem *Othonem* arma ſuſcipiendi contra potentiſſimum Regem *Philippum II.* (fuit is pater *Ludouici* VIII. cognomento *Leonis*, qui fuit pater *Ludouici Sancti*) fuere; Vetus Antipatia *Philippi* aduersùs *Othonem*, quem redeuntem ex Anglia ad ſuſcipiendam Imperij coronam ſubſannauerat, & immiſerat. Fœdus, quod *Philippus* habebat cum *Friderico*, cuius conſilio ad Coronam vocatus, iſte Siciliā in Germaniam venerat. Conſanguinitas *Othonis* cum *Iohanne* Anglorum Rege, aduersùs quem *Philippus* arma gerebat. Spes tandem ſibi demerendi fœderatorum auxilia, quibus, bello in Francia confecto, Imperium repeteret. Fuère in *Othonis* ſociorumq; copijs centum quinquaginta millia peditum cum ingenti equitatu. *Fridericus* adhuc quietus expectabat exitum prælij, quod parabatur vtrinq; Rex Franciæ tantā & ipſe mole bellum agebat, vt omnem iuuentutis in regno ſuo florem in agmine duceret. Tornacum Franci petunt. Accedunt hoſtes; ſed quum eſſent anguſtiora loca, retrocedere placuit in patentiores campos, tribus inde milliaribus ad pontem *Bouinum*. Sequutus cum agmine inſtructo

ade-

aderat Imperator. Iam in alterno conspectu agmina erant hostilia. Explicitis copijs, Rex Franciæ ad suos conuersus regia corona deposita, ait. *Commilitones sperate: aduersus Othonē Ecclesiæ cōtumacē arma gerimus. Rex ego pro regno vitā expono, si quis me dignior, & fortior præsumit hodie defendere patriam, huic cedam lubens diadema. Dei & patriæ causam tractamus: etsi peccatores Ecclesiæ, tamen paremus. Auxilium itaq; ab alto benè sperantes, præstolamur, in cuius nomine prodeat D. Dionysij fœlix signum.* Ab altera parte Romanæ fulgebant Aquilæ; volabant per nubila, signa Draconum. Stabat *Otho* in solem aduersum, quùm Rex illum pateretur à tergo. Sinistro autem Regis ac dextro Flandrensium cornu prima pugnabat acies. Flandrensium comes memor tam magnum in sua ditione iniri prælium, vt fortem decebat, fortia agebat, ita certus victoriæ, vt captiuis vinciendis catenas ferreas circumferret. Sed dum audētiùs, quàm prudentius pugnat, capitur. Miscentur pugiles, equitibus incurrunt equites, cædunt, valide perurgentes. Peruenerant aliquando perfringentes aciem, tam de propinquo pugnantes, vt Regem Franciæ equo deturbarent. Signifer inclinabat Lilia, vt auxilia vocaret. Imperator vicissim à Gallis non segni pugna impetitur. Inuentus est, qui approperans frena eius iumenti arriperet; sed facile sua nece repellitur. Excepit vulnus in capite sonipes Imperatoris, vnde inuitus auerteret aciem. Nouo tamen impositus iumēto redibat in pugnam. Percrebuit fama de Imperatoris fuga, eam Galli excitarunt, & clamoribus vulgarunt. Perurgebat vtrinq; cędes. Comes Boloniēsis inter nouissimos ex acie Imperatoris substitit, donec caperetur & ille. Gallis tandē cedit victoria, quam multis celebrant carminibus, gloriam suæ gentis efferentes. Comes Flandriæ tum captus, iniectaq; parantibus vincula; duodecim annos egit in carcere, *Iohanna* coniux interim Flandriam administrauit. Nec *Iohanni* Angliæ Regi melius, qui ab Anglis proceribus exautoratus est, arcessito *Ludouico VIII. Philippi* filio. Ita plerumque

Krantzius Sax. lib. 7.

Gallorū victoria.

XXIV *Othonis fuga.*



procurrunt victi, victoresq; Germani qui cum Imperatore venerant, regiam aciem va- victoria ludit, & rarò coeunt modestia & victoria.

OTHONIS MORS. Ann. Sal. 1218.

XXV *Vitam agit priuatam.*

EA clade rebus *Othonis* attritis, in Saxoniā se recepit, sibi sæpe indignatus, quod Romanam oppugnasset Ecclesiā; Brunsuingæ vitam priuatā agere instituit summo tamen animi dolore, cum recordaretur de imperio; ibiq; An. Sal. 1218. V. Kal. Maij,

fluxu alui dysenterico rebus humanis exemptus. Moriturus sui facti pœnitentiam egit. Ante obitum à *Sigefrido* Hildesheimensi Episcopo Ecclesiæ redditus est, riteque expiatus; absolutionem *Honorius* Papa ratificauit. Tanta fuit morituri pœnitentia, vt coquinarijs præciperet collum suum calcaneis præmere, & vilissimam Dei creaturam omninò supplantare. Optima autem spes salutis in tanta contritione. Brunsuici sepultus est in Ecclesia S Blasij iuxta parentem suum *Henricum Leonem*. Priusquam decederet, misit ad *Henricum* fratrem Augustalem cultum, quem adhuc penes se habuerat, quique paulo post in *Friderici* Cæsaris manus venturus erat.

Othonis pœnitentia.

XXVI

XXVII

EPITAPHIVM.

Hic iacet Henricus quõdã Dux, cõditor huius
Ecclesiæ dignus, nobilitate Pius.
Moribus ornata sibi coniux est sociata
Pauperibus larga, simplicitate bona.
Inclyta Methildis Anglorum filia Regis,
Nutriat Angelicis hanc Deus ipse cibis.
Adiacet optatus Rex horum sanguine natus
Otho coronatus, vermibus esca datus:
Huius erat sponsa Philippi stirps generosa,
Filia formosa, nunc cinis, ante Rosa:
Qui legis hæc metra, memor horũ sis, peto, pẽsa
Quid caro? quid vita? quid res? nisi mors, cinis, vmbra.

Aliud ex Micyllo.

Hic Papæ instinctu cum regnũ fraude pararet.
Sæpe dedit turpem, non sine clade fugam.
Mox verus Cæsar, cum sceptrum lege teneret,
Pro pretio diras rettulit Ausonias.

Aliud ex Sabino.

Summus ad Imperiũ præsul reuocauit Othonẽ.
Mox vbi sublatus cæde Philippus erat.
At Deus exegit pœnam iustissimus vltor,
Cæsareas paruo tempore rexit opes.
Excidit imperio Romani fulminis ictu,
Læsus, vbi spreto numine, Præsul erat.
Hic quibus incessit dominandi praua cupido,
Exitus iniustis Regibus esse solet.

OTHONIS SYMBOL. XXVIII

Anser strepit inter olores.

NVMISMATA, ET SIGNVM *OTHONIS IV.* IMP. VIDE PAG. VI.

CAPVT TERTIVM.

Occasione *Othonis IV.* Imperio exauctorati, ac vitam priuatam miserè degentis titulus proponitur discutiendus,

TÆDIVM VITÆ PRIVATÆ.

Assuetus Regnare, nequit parere.

Ep. 44. Omnes quærunt vitam

QVid est (quærit *Seneca*) quod omnes beatam vitam optant, sed pauci vel nulli habeant? In hoc erratur; quòd instrumenta eius prò ipsà habent, & illã dum petunt,

beatam, sed pauci habẽt.

tunt, fugiunt. Nam cum summa beatæ vitæ sit solida securitas, & eius inconcussa fiducia; sollicitudinis colligunt causas, & per insidiosum iter vitæ non tantùm ferunt sarcinas, sed trahunt. Ita longiùs ab effectu eius quod petunt, semper abscedunt, & quò plus operæ impendunt, hoc se magis impediunt, & feruntur retrò. Quod euenit in labyrintho properantibus, ipsa illos velocitas implicat.

II *Diadema curis implicitũ.* Regum diadema respicimus sed curarum tempestatem, quæ diadema circundat, non aspicimus. Quantis voluptatibus orbatus fuerit *Hieron* tyrannus, factus princeps, quibus fruebatur priuatus, apud *Xenophontem* narrat. Vndè non mirum, quòd

III *Traianus imperiũ recusat.* *Traianus* tanquàm intolerabile onus imperium spreuerit, nec nisi coactus susceperit. A Caio Cæsare, qui spectante Senatu concidit, ad Carolum M. vsquè, triginta circiter Imperatores legimus interfectos; quatuor verò sibi mortem consciuerunt; quod genus mortis fœdissimum *Tacitus*; informe

IV *quàm malum imperare.* *Canones* appellant. Propterea Saturninus, teste *Vopisco*, prudenter milites compellauit, quum ipsi inuito purpura induceretur Imperatoria. *Nescitis amici, quid mali sit imperare. Gladij & tela nostris ceruicibus impendent, imminent hastæ vndique, vndique spicula; ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur: non cibus prò voluptate, non iter prò auctoritate, non bella prò iudicio, non arma prò studio. Adde, quod omnis ætas in imperio reprehenditur. Senex est quispiam, inhabilis videtur: Sin minus, inest furor. Namque quod Imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me trahitis.*

V Cum vitæ ageret extremum *Iohannes* II. Ferdinandi filius, Siciliæ, & Aragoniæ Rex, mox respirans, & iam reclusis oculis, omnes, qui aderant adspiciens: *O vanas*, inquit, *hominum cogitationes; ò miseros homines, qui ad Principatus aspirant; qui diuitias, opes & nimios honores affectant: ò felicem pauperum conditionem, & illorum securam vitam atque beatam, qui panem comedunt cum sudore vultus sui, qui viuunt labore manuum suarum: nam mihi misero quid regnum, quid homines, quid obsequia plurimorum contulerunt? Quid? labores scilicet magnos, & multa corporis & animæ pericula, nec vnquàm ætate tàm longa potui mihi dies aliquot videre bonos, ò me miserum, & infelicem, qui tam serò fallacem mundum agno-*

Regum miseria.

sco; qui vitam certè vixissem multo meliorem, si non Rex, sed pauperis agri cultor fuissem. Suum quisque vitæ genus accusat; & vitæ mediocris atque priuatæ felicitatem, & securitatem æstimat nullus. VI *vita mediocris beata.*

Si Sapis, affectes mediocria: Summa periclis
Obuia: contemptum sordida vita parit,

Ex Platone quidam poeta. Sanè *Diocletianus* post insignem gloriam domi, forisque partam, diuinosque honores susceptos, nihil firmum nec constans in rebus humanis perspiciens, vnà cum *Maximiano* collega imperium deposuit; ille *Nicodemiæ* in Bithynia; iste *Mediolani* Priuatorum habitu sumpto, vitam agere cœperunt priuatam *Maximianus* in Lucaniam, *Diocletianus* Salonas in patriam concessit. *Diocletianus deponit imperiũ.* Cumque à *Maximiano* post quadriennium admoneretur, vt imperium vnà repeterent, contradixit: *Se peste (inquit) liberatum, nolle amplius venena imbibere. Satis se pro Repub. elaborasse, & tempus appetijsse, vt sibi viuat: & vixisse, non posse testari, nisi postquàm in patria sua olera seuisset.* Et addit: *Vtinam Salonæ visere posses olera nostris manibus sata: profectò nunquàm istud tentandum iudicares.* Consonat Diocletiano *Suatocopius* Rex Bohemorum. VII *reassumere negat*

VIII Victus ab *Arnulpho* Imperatore, clam se se pugnæ subtraxit, atque vt erat incognitus, salutem fugà solus quæsiuit. Quumque ad montem venisset, cui *Sambri* nomen est; abiectis armis, equo dimisso, pedibus iter fecit, & tanquàm viator inops, vastissimam ingressus Erèmum, tamdiù pomis atque herbarum radicibus vitam sustentauit, donec tres erèmi cultores obuios habuit, quibus se se adiungens, vsquè ad extremum vitæ perseuerauit incognitus, patienter ac sedato animo incommoda quæque ferens. Vbi vero obitus adfuit, accersitis eremitis. *Nondum (inquit) quis fuerim nouisti. Rex ego Morauorum prælio victus ad vos confugi, & regiam vitam & priuatam expertus morior. Nulla regni fortuna est tranquillitati eremi præferenda: hic securus somnus, dulces herbarum radices atque vndas efficit: ibi curæ atque pericula, nullum cibum, nullum potum non amarum reddunt. Quod vitæ mihi fata dederunt, apud vos fælix peregi: in regno quicquid eius transactum est, mors verius quàm vita fuit. Sepelite me hic postquàm anima corpus reliquerit. Morauiam deinde petentes filio meo, si ad-*

Eneas Syluius c. 83. Bohe.

adhuc viuit, hæc nunciate. Atque his dictis vita excessit.

IX Si Regum status tantis est adstrictus periculis, cur enixè concupimus, contemnenda miramur, circa cathedras, & thronum insanimus, gaudentes mendacio? Gaudet mortalitas decipi: quàm multi sic complectuntur, & tenent, quomodò qui à torrente rapiuntur, spinas & aspera. Plerique inter mortis metum, & vitæ tormenta, miseri fluctuant: & viuere nolunt, dum nesciunt mori. *Imbecilla est natura ad contemnendam potentiam,* ait Tullius. Eleganter hi assimilantur pueris, quum bullas, siue pompholygas artificiosas, in modum Iridis purpurascentes sectantur atque comprehendere student, sub lemmate. *Omnia possident & nihil habent;* Vertunt Itali, *Tutto abbraccio, e nulla stringo.*

Seneca ep. 4.

X

Reges cui assimilat.

XI Non porrò desunt, qui omnem lapidem mouentes Cælum terramque reuoluant, vt Regnum assequantur inane. Cæsarem profero, cuius, teste Lucano,

lib. 1. Cæsaris artes ad regnum acquirēdum.

Nescia virtus
stare loco: solusq; pudor non vincere bello.
Acer, & indomitus; quo spes, quoq; ira vocasset,
Ferre manū, & nūquā temerādo parcere ferro.
Successus vrgère suos: instàre fauori
Numinis: impellens quicquid sibi sūma petēti
Obstaret: gaudensq. viam fecisse ruina.
Qualiter expressum ventis per nubila fulmen
Ætheris impulsi sonitu, mundique fragore
Emicuit, rupitque dies, populosque pauentes
Terruit, obliqua præstingens lumina flammâ:
In sua templa furit: nullaque exire vetante
Materia, magnamq; cadens, magnāq. reuertēs
Dat stragem latè, sparsosque recolligit ignes.

XII Nullæ sunt, inquit Aristoteles, vel naturæ, vel amicitiæ, vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi Maiestatis, vel imperandi furiosum desiderium inuaserit. Quod forsan transcripsit. Dion Cassius: *quicunque potentiam affectant, cætera omnia cupiditati suæ postponunt, ita vt amicissimos, etiam genere proximos, inimicissimorum loco habeant.* Cum Maiestatis ambitio vrget, fratrem, patrem, Deum inficiamur. Regni causa Saturnus patri virilia amputauit, vt vnus & solus hæres superesset. Filios deuorauit in vtero, ne ipsi vim inferrent. Nec dicas Poetarum commenta; nam *Poetica* (inquit Plutarchus) *non tantùm voluptati sunt composita, sed altior, profundiorque mens, & intellectus in ijs occultitur.* Recordare *Lotharium, Henricum*, qui throno exturbarunt parentem; imo Deū ipsum spoliarunt, vt Maiestatem induerent. Huiuscemodi fuit Tartarorum ille Princeps, qui cum Polonorum sceptrum acquirendi desiderio flagraret, solaq; obstaret religio, quia Polonia fidelis, hæresiarcharum errores constans abhorret, venalem obtulit Religionem, dicens: *Si tuus Pontifex ò Polonia? meus & Pontifex. Si tuus Lutherus? meus esto Lutherus.* Nec longè Iulius ipse Mazarinus S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, quum ad captandos Hollandos, eosque in fœdus alliciendos, permisit atq; subscripsit, Catholicorum euertenda templa, quatuor exceptis, quæ Antuerpiæ stabant, si ea potirentur fœderati.

in Ethic. libido regni nulli parcit lib. 36.

lib. de Musica

XIII *Ambitio nec Deo parcit.*

XIV *Siri. tom. 7. p 600.*

XV Hi sunt, quos adeo excæcauit ambitio, quod vnum imperij diem æternæ præferant fælicitati. Apud Plutarchum *in Solone* quidam amici Solonis reprehendebant eum, quia tyrannidem spontè oblatam non acceptasset, illud inculcantes. *Si regno Athenarum vno tantum die potiri potuisset, nullum supplicij genus recusare debuisse, patique æquo animo; vt acerbissimis cruciatibus postea afficeretur, omnisque ipsius familia, funditùs periret.* Tam præclarum bonum putabant, breuissimo etiam spatio frui posse omnibus voluptatibus, vel potiùs vlcisci semel grauiter inimicos

vna dies imperij quanti fiat?

Hi sunt, in quos Manlius exclamat

aulicorū labores.

Quid tam solicitis vitam consumimus annis,
Torquemurq. metu, cæcàque cupidine regni?
Æternisq. senes curis dum quærimus æuum
Perdimus! & nullo votorum fine beati,
Victuros agimus sēper, nec viuimus vnquā?
Pauperiorq. bonis quisq. est, quia plura requirit,
Nec quod habet, numerat tātū, quòd nō habet, optat.

XVI Ad idem Seneca: *Tulit te longe a conspectu vitæ salubris rapida felicitas, prouincia, & procuratio, & quidquid ab istis promittitur: maiora deinde officia te excipient, & ex alijs alia. Quis exitus erit? quid expectas, donec desinas? habere, quod cupias? Numquàm erit tempus. Qualem dicimus esse seriem causarum, ex quibus nescitur fatum, talem & cupiditatū: altera ex fine alterius nascitur. In eā demissus es vitam, quæ nunquā tibi miseriarum terminum ac seruitutis ipsa factura sit. Subduc ceruicem iugo tritam. semel illam incidi, quàm semper premi, satius est. Si te ad pri-*

ep. 19. infelix aula

priuata retuleris, minora erunt omnia, sed affatim implebunt: at nunc plurima & vndique ingesta non satiant. Vtrùm autem mauis, ex inopia saturitatem, an in copia famem? Et auida felicitas est, & alienæ auiditati exposita. Quamdiu tibi satis nihil fuerit, ipse alijs non eris. Quomodo, inquis, exibo? vt cunque. Cogita quàm multa temerè pro pecunia, quàm multa laboriosè pro honore tentaueris: aliquid & pro otio audendum est, aut in ista solicitudine procurationum, & deinde vrbanorum officiorum, senescendum in tumultu, ac semper nouis fluctibus, quos effugere nulla modestia, nulla vitæ quiete contingit. Quid enim ad rem pertinet, an tu quiescere velis? fortuna tua non vult. Quid si illi etiam nunc permiseris crescere? quantum ad successum accesserit, accedet ad metum. Volo tibi hoc loco referre dictum Mecænatis. vera in ipso eculeo docuit. Ipsa enim altitudo attonat summa. Si quæris, in quo libro dixerit, in eo qui Prometheus inscribitur. hoc voluit dicere, attonita habet summa. Est ergo tanti vlla potentia, vt sit tibi tam ebrius sermo? Ingeniosus vir ille fuit, magnum exemplum Romanæ eloquentiæ daturus, nisi illum eneruasset felicitas, imò castrasset. Hic te exitus manet, nisi iam contrahas vela, nisi (quod ille serò voluit) terram leges.

XVII Omnis tamen frustratur conatus, Æthiopemque lauas, cum aulicum ad priuatos reuocas parietes. Purpuram sola mors repetit: pellem potius quàm byssum Principes exuunt. Imperio deturbatum *Henricum* IV. cum Electores, *Moguntinus, Coloniensis*, &

XVIII *Henricus IV. recusat insignia exuere.* *VVormatiensis* acriter negotiũ facesserent, ni insignia deponeret, vimque minarentur, si resisteret; vitæ adductus discrimine afferri ad se insignia, ac regiam vestem iussit; ijsque ornatus in sellam ascendit, & verba fecit sequentia. *Hæc Regiæ Maiestatis insignia, Eterni Regis pietas, & principum regni consors voluntas mihi tribuit, quæ vi nulla tueri paratus sum: nam, intestinum malum, vt suspectum nunquàm habui, sic nec etiam caui. Quis enim tantum aut in amicis furoris, aut in filijs impietatis hærere posse existimaret? Verum vnius Dei ope, & vestro pudore defendam. Quod si vos neque Dei, neque honoris vestri rationem habebitis, vim patiar, quam propulsare non possum.* Hæsitantibus porrò super his verbis, cæteris, tum Moguntinus:

XIX *Quid dubitamus* (inquit) *ò socij? Nonne officij nostri est Regem consecrare, & consecratum inuadere? Cur igitur quem induximus, non meritò exuamus!* Statimque impetu facto, *Henricum* adorti, coronam ei de capite detraxerunt, ac de sede remotum purpura, cæterisque insignibus spoliarunt. Paulò post mœrore confectus, obijt. *violenter spoliatur.* Memoria elapsæ dignitatis carnifex fuit, qui *Henricum* sustulit. XX *memoria dignitatis amissæ graue vulnus.* Torquendi ars esse potest, aliquem honorare diuitijs, vt grauiùs postea adurgeatur miserijs. *Super flumina Babylonis* (aiebat apud Psaltem, *Psal.* 136. Hebræus) *illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion*. Memoria elapsæ felicitatis durus erat infelicitatis stimulus. *Manna de Cœlo gustasti* (ait Zeno Veronen. ser. 2. de Exodo) *vt cum esses ad egestatem postmodum deuolutus, præteritorum bonorum recordatione acrius torquereris*. Diues ille, qui purpurã cõmutauit in flãmas, cum vehementissima siti adurgeretur, compulsus vel situlæ refrigerium quærere, se vbi Lazarus degebat, adduci renuit, & ad se Lazarum satis fraudulenter deduci quæsiuit. Verùm cum illi denegaretur optatum, iterum instat, & ad paternam domum Lazarum delegari obnixiùs rogat: *Rogo te pater, vt mittas eum in domum patris mei*. Si diues fratrum salutem ad speciem suspirat, cur sibi legationem non ambit? Ita securiùs posset fratrum correctionem sperare. Manere eligit flammis gehennalibus cinctus, quàm paternam adire domum, in qua epulę quotidianę, annosa vina, seruorum circumstantia vanitatem, & arrogantiam nutriebant. Ad hanc patris domum ire ipse recusat, & Lazarum delegari suspirat. Causam quæris? hæc est. Veretur se ibi diriùs torquendum, & recordatione duriùs discruciandum: quasi duruis ipsa gehenna putarit tormentum in tam prædiuiti patris domo indigère aquulæ refrigerio, ibique extremis angustijs angi, vbi olim visus fuerat tot lautitijs exundare, & tot insanis sumptibus innutriri. Eadem lucta nos tenet, si animam, vel dignitatem amittamus. Vbiquè morimur, sed cum imperio spoliamur, mors est superuiuere; & vtinam daretur, semel mori. Si Dij terræ sunt Principes, ecquandò potuere Cœlites diuinitatem exuere? Nec isti deitatem, nec illi maiestatem. Cadat pater, ruat patria, dum regnem.

Bello Macedonico *T. Quint. Flaminius* lega- XXI

Plutar. in Flamin. legatis, quos *Philippus* Rex Romam mittebat, adiunxit suos: qui apud Senatum agerent, vt sibi prorogaretur imperium: sin minùs, pacem ipse vt daret *Philippo*. Nam cum supra modum cupidus dominationis esset, verebatur si sibi eo in bello daretur successor, ne perpetrati gloria spoliaretur. Obtinuerunt eius amici, vt nec *Philippus*, quæ postulabat, obtineret, & ei prorogaretur prouincia. *Flamin. cupidus dominādi.*
XXII Nostro sæculo Anglorum ille tyrannus Cromuel, nè Maiestatem deponeret, hostem quæsiuit. *Appius Claudius* Romanus decemuir regnandi libidine incensus, censuram quinquennio per vim contra legem Æmiliam, quæ ad menses XIIX. illā reduxerat, tenuit, cum etiam eius Collega *En. Plautius* se abdicasset. Quapropter *P. Sempronius* Tribunus plebis contra eum in concione inuectus: *Hæc est* (inquit) *Quirites, Appij progenies, qui Decemuir in annum creatus, altero anno seipse creauit: tertio nec à se, neque ab vllo creatus, priuatus fasces, & imperium obtinuit: nec ante continuando abstitit magistratu, quàm obruerent eum malè parta, malè gesta, malè retenta imperia*. Et infra. *Ego te Appi Claudi, prò istius magistratus maiestate, ac verecundiâ quem gessisti, non modò manu violatum, sed ne verbo quidem inclementiori à me appellatum vellem: sed & hæc, quæ adhuc egi, pertinacia tua & superbia coegit me loqui: & nisi Æmiliæ legi parueris, te in vincula duci iubebo. Nec, quùm ita comparatum à maioribus sit, vt comitijs censorijs, nisi duo confecerint legitima suffragia, non renunciato altero comitia differantur, ego te, qui solus censor creari non possis, solam censuram gerere patiar. Hæc taliaque quùm dixisset, prehendi censorem, & in vincula duci iussit. Approbantibus sex Tribunis actionem collegæ, tres appellanti Appio auxilio fuere: Summaque inuidia omnium ordinum solus censuram gessit*. *Liuius lib. 9.*
XXIV Genus picis Maiestas est, qua oblinitum aquæ totius maris non purgant. Imperij libido gradatim velut ignis ascendit, & ardet inextincta. A milite, ad Ducem; à Duce ad Regem; à Rege ad Cæsarem; à Cæsare ad Deum fumus ascendit, quò cum perueneris, nonnisi præceps potes de-
XXV scendere. Caligula, quum obtruncatis deorum statuis caput suum commodauit, percussus in pedibus, cecidit, qui obtorto collo non formidauit trahere Idolorum imagines. Hęc Mortis violentia nequijt tamen tyrannis istis modum imponere, quin ea ferociores mortem spernerent, vt imperarent.
Dionysius senior Syracusanorum tyrannus, XXVI initio tyrannidis cum oppugnaretur à ciuibus coitione factâ, amicique hortarentur, vt dimitteret imperium potiùs, quàm captus necaretur: cernens bouem à coquo iugulari ac celeriter corruere, *Nonne* (inquit) *indignum est nos metu mortis tam breuis, tantum deserere imperium?* *Dionysius mauult mori quam regnum deponere* *Plutar. in apophteg.*
Non minori libidine tenebatur filius eius *Dionysius Iunior*: Is cum à patre hæreditatis nomine, Syracusanorum, ac penè totius Siciliæ tyrannidem accepisset: maximarum opum dominus, dux exercituum, rector classis, equitatu potens; nam quadringentas seremes, & quinqueremes possidebat, pedestres copias ad centum millia hominum, equitum nouem millia, paulò post labante fortuna, rerum omnium vicissitudinem sensit: & ab *Icete* Leontinorum tyranno fugatus, Corinthum priuatus recessit: vbi literas puerulos Corinthi docuit propter inopiam, dicunt aliqui; Vnde prouerbium, *Dionysius Corinthi*. De quo Ouidius *L. 4. de Ponto. eleg. 3.* XXVII *ambitio Dionysij Iunioris*

Ille Syracusia modo formidatus in vrbe
Vix humili duram repulit arte famem.

Vidisses eum in publico cum mulierculis altercantem, quæ formam quæstui habebant, psaltrias in cantibus docentem, & circa cantilenas theatricas cum ijs enixè de modorum digladiantem concentu. Quæ fecisse Dionysium dicunt alij, quo contemneretur, nec formidabilis Corinthijs foret, vel suspectus; vnde magna affectasse, & simulasse prę ter ingenium suum, atque ad otium fallendum præ se tulisse stoliditatem. Verius est in rusticana casa, & pauperum taberna non minùs quàm in aula, imperij libidine excruciatum fuisse *Dionysium*, & vt amissæ tyrannidis dolorem leniret; aperuisse gymnasium, in quo pueros literas, mulierculas quandoq. cantum docendo, imperaret. Vnde adagium, *Imperium perdidit, gymnasium aperuit* vbi ferula erat illi pro sceptro. Serpentes di- XXVIII cas principes; nam vti serpentibus virus inest in capite; & secto corpore, adhuc caput mouet lacertos: ita cupido capiti inest, nec nisi morti cedit aduenienti. *Ser. 2.* Phauorinus Philosophus apud Stobæum, homines partim esse *ridiculos*, partim *odiosos*, partim *miserabiles* XXIX *tria hominum genera*

biles dixit. Ridiculos quidem, qui ambitiosè ad maiora aspirant; Odiosos, qui ea consequuntur. Miserabiles autem; qui spe fallun-
XXX tur. Quæ maior miseria, quàm Tantali more sitire imperium, iam delibasse & inter frondosas Maiestatis arbores, & super aquarum riuos famelicum ac sitibundum peri-
XXXI re. Fallitur, qui ad animi moderationem reuocat recessum aulæ, timori potiùs adscribendum, & animo pusillanimi; qui fortunam timeat errantem. Cæterum Maiestatis stimulis vrgeri, ne recedat Dominans, vel re-
XXXII *Maxim. tentat imperiũ repetere.* petat dominatum. Imperium sponte Maximianus vnà cum Diocletiano, vna die deposuit, sed *Maximianum* post quadriennium pœnituit, & Diocletianum admonère cœpit, vt imperium vnà repeterent. Purpura
XXXIII tyrannum tegit, vt vulpem pilus. Hunc si amittant, dolos ista; ille ambitionem seruat.
XXXIV Romam cum venisset Eumenes Rex, à Senatu honorificè exceptus, clarissimorum virorum frequentià stiparetur: *M. Cato* censorius vitabat Regis consuetudinem. Id quibusdam admirantibus, atque dicentibus: Eumenem virum esse probum, ac amico in Populum Romanum animo: *Sint ista vera* (inquit Cato) *attamen illa bellua naturâ ferox est*. Sentiens omnes Reges, vtcumque pro tempore simulent, natura tyrannos esse, ac Democratiæ infensos. Quantò magis simulare credas si in priuatã vitam incidant? Animal ferum licet arte mansuetum, non rarò consuetudinem perdit eundi, & reuertendi: quandoque etiam equisonem, & sal-
XXXV tuarium perimit. Dedit Natura homini alta sperare, & super cæteros principari. *Dominamini*, Hoc est primum & maximum in lege naturæ mandatum, Quod si imperes, opus sit, alios esse, qui tibi seruiant. Dedit Natura
Ep. 90. prioribus deteriora submittere, ait Seneca. Et Aristoteles, *Natura* alios *Seruos* fecit, alios *liberos*, hoc est Principes, & dominãtes, quos præclaris Deus donauit virtutibus, vt obedire non possint. Iason parere non posse dicebat, quia ad imperandum natus esset; vndè fame necari seriò quereretur, vbi non
XXXVI imperaret. Hesiodum imitatus Plato, tria fecit hominum genera, quorũ primo Deus aurum instillauit in ortu, cuius generis Principes esse, vult. Secundo argentum, sunt hi adiutores, & consiliarij. Tertio æs & ferrum quos reliquos dicas ciues, & opifices.

Ingenium cæleste suis velocius annis
Surgit, & ingratæ fert mala damna moræ.

Canit *Ouidius* de Herculis heroica indole.

Ecquis est, qui liberè seruire patiatur? præter stolidos non legitur. *Iulius Cæsar* XXXVII *Plutar.* quùm Alpes iam transijsset, & iuxta oppidu- *in Cæsar.* lum quoddam barbaricum, paucis & miseris habitatum hominibus iter faceret; ami- *Cæsaris* cis per iocum ex ipso quærentibus, an & hic *ambitio.* de magistratibus contentiones essent. ac de principatu certamina & potentium emulationes? serio respondit: *malle se hic primum,* XXXVIII *quàm Romæ esse secundum*. Apostolos ipsos cribrauit ambitio, quùm *facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior*.

In Eremum, vel in claustra, & Xenodo- XXXIX chia legimus abijsse Principes, Lotharium Imperatorem, Pipinum, Carolomannum Caroli M. Filiũ aliosq.; quorũ myriadẽ transcriberem, si Supernæ pietatis opera, & miracula scriberem; verùm cum hominum ambitiosos mores adortus fuerim: quæ humanitùs aulicos colaphizant, recenseo. Post vitam regalem hominem superuiuere, idem est, ac lapidibus enutriri; vt annuit Satan XL quum à Christo peteret, vt in panem lapi- *Satan* des conuerteret: *Dic, vt lapides isti panes petit restitui in fiant*. Quasi diceret; Postquàm è summo *principatum* Cœlo me deiecisti, vt principatum perderem Angelorum, hisce enutrior lapidibus; veluti rabidus canis saxa mordeo; *Dic vt lapides isti panes fiant*, restitue me principatui, Ordini Angelorum remitte, sitibundo maiestatis, famelico dominationis indulge panem, remoue lapidem offensionis, & petram scandali? Honesta videtur oratio, & plena obsequij, cur ergo Deus non exaudit? quia tumidus Satan non rogabat, sed tentabat *cur non* Dominum Deum suum. Assuetus imperio, *exauditur.* non patiebatur quiescere, & obsequium præstare, vnde versutus petit restitui, verba simulat, sed obsequium denegat; propterea *Matt. 4.* redargutus à Domino; *Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Quale erat hoc verbum? *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies*, quod in pectore reseruabat Christus, vt illud eructaret in Dæmonem, quùm apertè grandiori superbia tentaret in monte Deũ, quàm in Cœlo tentauerat. Similem enim se Deo in Cœlo fecerat: *Exaltabo solium meũ, similis ero Altissimo*: Hic verò se Deo superio-

rio-

riorem expoſcit; *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me,* quia ſuperbi quùm fortuna deſcendunt, arrogantia magis aſcendunt. Homo tanti non eſt, vt ambitionis vincula ſoluat. Vinciri gaudet, *ad alligandos Reges eorum in compedibus*, & vult throno non poſſe deſcendere. Proferentibus in me-
xli dium, quod Sylla dictaturam depoſuiſſet,
Silla deponẽs dictaturam irridetur à Cæſare. cum Cœſar perpetuam gereret, quod minimum aberrat à tyrannide: reſpondit Cœſar, *Syllam neſciuiſſe literas, eoque dictaturam depoſuiſſe.* Quaſi ignaui hominis ſit, non peierarè ad tyrannidem retinendam.
Principes filios odio habent. Principes minùs timent mortem quàm ſucceſſorem: vnde reclamante natura filios odent,
xlii quos generant. *Bocalinum Lege*: Primogenitum enixa Regina Epirotica, inquit, acurre-
Centur. I ragguag. 56. rant ciues magno exilientes gaudio, de partu cum Principe gratulaturi. Porrò Princeps aduentantes prohibuit, & per aulicum monuit, *lugerent interim, vſque dum ei filius naſceretur.* Forſan ex adulterio progenitus, qui iam natus? interroganti aulico reſpondit Princeps, *Arcana vos fugiunt maieſtatis, priuati.* Nonne duo de viginti mihi tantùm ſunt anni? *Verum* dixit Æconomus; *quot ergo*, inquit Princeps, *erunt filio meo, cum quadraginta annorum ero?* duo ſupra viginti habebit filius tuus. *Itaque* (replicauit Princeps) *erit mihi frater nõ filius. Priuati fratrem à filio natiuitate ſecernunt: Principes ab ætate. Illi annos ab ortu numerant: à viribus Principes. Mihi erit chariſſima proles, ſi quinquagennario euenerit: ne viuens cogar cedere principatu. Vt namque pater mori haud ſine purpura ſuffert: ſic filius impatiens ſenectutis paternæ, mauult Omphacem Iunio manducare, quàm vuas Septembri.*

xliii Plurima in aulicos adiungerem, ſi liceret *de plauſtro loqui*. Sed quia abijt *Bizeni libertas*, Obſequium renouo, & caſum *Othonis IV.* Imperatoris, cuius gratia verba fecimus *de tædio vitæ priuatæ*, doleo; ignoſco quùm abdicatum imperio reſpicio, priuatam vitam ſummo cum animi dolore agentem Brunſuigæ, ibiquè conſumptum. Alieno inſtructus periculo, ſit ſua quiſque ſorte cõtentus: moderata eligat: ad rationem viuat, non ad ſimilitudinem. Nulla nanque res nos maioribus malis implicat, quàm quod ad rumorem componimur. Vitam dicas *Bea-* xliv
tam cum Seneca, *primùm ſi ſana mens eſt, & in perpetua poſſeſſione ſanitatis. Deinde, ſi fortis ac vehemens, tum pulcherrima & patiens, apta temporibus, corporis ſui pertinentiumque ad id curioſa; non anxiè tamen: rerum quæ vitam inſtruunt, diligens ſine admiratione cuiuſquam: vſura fortunæ muneribus, non ſeruitura.* *Vita beata Seneca c.3.*
Hoc cicadis rorem lambentibus, cantuque ſe oblectantibus, deſignari ſolet ſub Italico lemmate. *Di queſto mi contento, & meglio ſpero.* Latinè xlv *Hadrian. Iunius. Emblem 20.*

Libat rauca roſas cicada hiantes.
Clauſas præterit vſui futuras:
Præſenti fruitur, ſuo beatus,
Et fatis melioribus parat ſe.

Magni animi dicitur Ambitio, quæ non xlvi
contenta honoribus annuis: ſi fieri poteſt, vno nomine occupare faſtos vult, per omnem orbem titulos diſponere. Habent tamen & corpora excelſa cicatrices ſuas. Imo magnitudinem animi ſæpè turba non ratio demonſtrat. Rectius ſi cum Cleobulo ambitioſis fabulam illam diſtribuas. *Sapientibus* (inquit) *quidem menſuram lex dedit.* Ambitioſis autem fabulam dicam. Orauit quondam Luna matrem ſuam, vt ipſi tuniculam texeret conuenientem. Illa autem reſpondit: *Plutar. in conui ſapient. ambitio eſt velut Luna* xlvii
Et quomodo conuenientem texam? nunc enim te video plenam luce, mox verò lunatam, interdum autem vndiquè tumentem? Sic aulici modò Ceſares, modò nihil. Gaudent tamen torqueri: ſæpè morientes, dum vitam quærunt, quam non inuenient. Conſonat epitaphium quod *Similis* præfectus militum ſub *Adriano* Cœſare, ſepulchro ſuo inſcribi iuſſit. Miſſionem obtinuerat, & reliquum vitæ ſpatium quietè ſeptem annis in agro exegerat *Dio in vita Adriani.*

Similis hic iacet, *cuius ætas* quidem multorum annorum fuit. *Septem tamen duntaxat annis vixit.*

Aliud legi Venetijs in quodam ſarcophago, quem inter rudera fabri effoderant.

Antonius Quirinus Patauij Præfectura, functus obijt, cum cœpiſſet viuere.

LIBER XXVI.

CAPVT PRIMVM.

FRIDERICVS SECVNDVS

OCCIDENTIS IMPERATOR XXVI.

1.3 *Friderici II.Imper.symbolum.5.sub magistro Salomone.6.scientias calet.8.Tuneti Regem baptizari dissuadet. 9.gymnasia erigit.leges ædit.acres extruit. 10. Aristotelem in latinum traduci mandat. 11. Ecclesiæ immunitatem lege firmat. 12. aduersus Romano Pontifici. 13. filium suum designat hostem in Romanum Pontificem. 15. negat in Syria Christianis succurrere, nisi prius corona Hierosolymitana donetur. 16. adimit Bononiæ ius docendi: iubet studentes migrare Pattauium. 17. uela facienti in Syriam Christus apparet. 18. regreditur; nauigat in Syriam. Renuēte Episcopo, coronatur. 19. Italiam aggreditur. 20. excomunicatur. 21. Pontifici reconciliatur. 22. filium rebellem vincit. 23. Iudeis Christianos crucifigentibus indulget. 24. Victoriæ. 25. Magistratibus sarracenos præficit. 26. oculos eruit Petro de Vineis. 27. Cardinales S.Rom.Ecclesiæ captiuos habet. 28. in ciuitate Victoriæ vincitur. 29. pœnitentiam agit. 30. monetæ signum.*

14 *Leopoldus Austrius ducit filiam Friderici II.Imp.*

20 *Icelinus Romanus.*

1 
On falluntur Turcæ, cum prò Christianorum discordia Deum rogant. Nostris namque dissidijs fortes barbari Romanam exibilant ecclesiam Christum irrident, nostrisque in domibus, veluti in proprijs sedibus honorantur. Totum habes in hieroglyphico *Friderici II.* Imperator. cuius dissidia cum Ecclesia Romana fuère Christianis orbem excidium, vbi dum Reges digladiantur Christiani, Turca tacitus altercantium diademata surripit, de Christianorum discordia triumphans, Macedonica Lege, inter duos litigantes tertius gaudens. Stat etiam Ecclesia gemens nostris fatigata discordijs, quia nostris peccatis barbari fortes Christum exsibilant.

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

I.

Vah bellū crudele nimis lachrymabile bellū!
Quo se Christicolæ mutua in arma cient;
Ludibrio Sortis pendent diademata, plorat
Relligio, Regum sceptra superba cadunt.
Sic vos nō vobis, si debita præmia pugnæ (ces.
Turca rapit, frustra heu! prēditis arma Du-
Io:Franc.Franz.S.Th.D.

II. *(sar*

Horrida Christiadis infers cur prælia Cæ-
Hosteque cū Turca fœdera pacis inis?
Siccine conaris gentem prostrare fidelem,
Vt Turca immenso solus in vrbe regat?
Nec fallor: fletus nunc ecce Ecclesia mittit,
Et casura tuos ingemit illa dolos.
A Turcis appensa rapi diademata cernis,
Christiadum frontem, quæ decorare solent.
Heu Cæsar, belli numeretur gloria: nonne
Plus est infidos perdomuisse viros?
Ponginus.

III.

(Orbis;
Proh, Scelus, atq. Dolor. Nouus, & Vetus excidit
Et Mundi Finis, quàm properatus adest!
Christiadum Mundus, iam corruit: Exerit Altum,
Turcaicus medio Mundus in Orbe, Caput.
Dimidium Lunæ, cum Plenum crescit in Orbem;
Raptus Christicolis, Plenus hic Orbis erit.
Heu Malaquanta videns, ruitura Ecclesia deflet:
Conculcata genit Relligione, Fides.
Deseris in Scythia Geticos Federice, Triumphos;
Contra & non Hostes concisus Arma moues?
Princeps, & Princeps, conuersis Ensibus in se,
Pugnant; vt rapiat Stemmata Turca, Ducum.
Regna rapit, traditque Scythis Discordia Regum;
Et cum tradiderit Plurima, Plura rapit.
M.Ant.Moles Neap.
S.Th.D.


Arn: van westerhout
delin: et sc.

FRIDERICVS II.

OCCIDENTIS IMPERATOR XXVI.

Sal. An. 1193. Siculus iste Colossus
aureo capite, pectore argenteo, corpore ferreo, pede fictili
Nabuchum putas? falleris. Est *Fridricus II.*

V. *Magistrum habuit nomine Salomonem.*

Salomonem magistrum habuit,
Sed didascalum anteiuit discipulus.
Ille nihil didicit, & omnia sciuit.
Iste nihil sciuit, & omnia didicit;

VI. *Omnium Cæsarũ sapientior fuit.*

quia seipsum nesciuit.
Vnà linguà omnia loquutus idiomata,

VII. *Omnia calluit idiomata.*

omnes intellexit; sed numquàm intellectus,
an vni Cæsari fuerit vnus Deus,
Agarenos & Alcoranum tanti fecit,
vt Tunetorum Regem ne discederet, suaderet.

VIII. *Tunetorum Regem petentē baptizari dissuadet.*

Credere modò *Fridericum* credis?
Sex vxores, plurimæ concubinæ vni non suffecère.
Alias non habuit, quia non inuenit.
Artes, Arces, Lycea, Leges

IX. *Gymnasia arces extruit leges feudales edidit.*

inuènit, extruxit, aperuit, edidit
Cum sine carnificinà inualescerent homines,
nec ex horto, sed è Cœlo quæreretur salus:

X. *Aristotelem in latinum tradui mandat.*

Arabum farcimina Itala fecit,
Aristotelem Græcis surripuit:
(*Hoc solum Idòlum deerat in Pantheon*,)
& post fures, carnifices introduxit,
qui igne, ferro aurum foderent in ossibus hominum.
Prima imperantis cura fuit Ecclesiæ libertas,

XI. *Ecclesiæ immunitatem lege firmat.*

1213. Immunitatem templi exaratam calamo, firmauit capulo.
1219. Astræam profugam ex caulà reuocauit in aulam.
Hæc *Fridericus*. Non meliora Pontifex.
Hisce facibus ad fasces descendit imperij.
1220. Honorem dedit *Honorius*

XII. *aduersus Romano Pontifici.*

Sed à Dorico *Fridericus* versus ad Phrygium,
Nepam imitatus,

XIII. * *Filius eius coronatur Rex Romanorum*

Beneficium vertit in maleficium.
Fascia legauit mores, non ligauit leges.
In *Petram* posuit petram

XIV. * *dat vxorem filio filiam Leopoldi Austrij: cũ ex nimia populi frequentia multi suffocati.*

1222. Filium in patrem,*
qui Pontificem cæderet, si Cæsar caderet.
Æternum quærens cum Ecclesià dissidium
Liberos opposuit, nepotes disposuit.
1223 Ab Austrià euocata proles;*
populorum angustias ferè euasit Augusta.
Malum omen

XV. * *cæco in Syria exercitu Christianorum, negat accurrere, ni spe regni Hierosolymitani donetur.*

Inter cadauera de progenie pacisci.
Et inter manes, nuptiales conserere manus.
Imploratus Christo* ferre suppetias,
quem viuum *Israel*, mortuum *Ismael*

1225

Sal. An.

tenebat in vinculis.
Noluit Crucem suscipere, 1225
nisi prò congiario ei Regnum daretur.
Sed arrhà inter aras recepta
promisit, vt falleret.
Proscriptis Longobardis,

adempto Bononiæ iure docendi, iubet Pattauium migrare studentes.

XVI. Bononienses docere prohibuit 1226
vt in Patauino gymnasio discerent,
Sublimiori Potestati subditos esse.
In Syriam Brundusio soluens,

Vela faciente Friderico, apparuit Christus cruore conspersus, animum nauigantibus faciens. regreditur Frideric.

XVII. Christum nauarchum habuit
qui Crucis labaro vela pandens,
nouo cruore canebat classicum.
Ego sum clamante,
retrorsùm cecidit *Fridericus*.
Stare haud poterat, qui prò regno nauigabat, non Christo,
Cedit itaque Christi sepulchrum, 1228
XVIII. vt sibi regnum cederent.
Stitit Antistes, cum coronari Cæsar institit.

renuente Antistite Hierosolymitano eum coronari, per seipsum coronam accipit.

Sed mallens Deo prodito, infamià coronari,
quàm saluo, absque corona reuerti,
Rapuit, quod non mæruit.
Restitutus Italiæ non ingenio, 1229
XIX. ciuitates ciuibus, regnum vrbibus spoliauit.
Malè parta non diù retinuit.
Romano fulmine priuatur regno, quod impiè gesserat,
XX. Inter satellites *Icelinum* habuit,
quem humani generis fuisse
negant adhuc viuentium sepulchra.
Tales Regem stipabant furiæ,
quibus se quartam addidit Fridericus

Pontifici reconciliatur

XXI. Repertus tamen Pontifex, qui velle decipi;
Passus non est *Gregorius*,
maiorem inesse perfidiam Cæsari,
quàm Sacerdoti clementiam.
Sanum credidit,
qui occultam pestem gerebat in Sinu.
Conuiuio excèpit
& Christi propinauit calicem,
in quo distillauerat Cœlum.
Vt saltem ebrius euomeret, quem vellet
Mosem, Christum, vel Antichristum.

Filium vincit rebellem.

XXII. Bellator inuictus 1233
Victoriam habuit in partibus; Fortunam in potestate,
quoties in Ecclesiam non pugnauit.
Malus pater pessimum debellauit filium.
Parricidam *Henricum*
Priùs pietate mulciuit, captiuitate multauit:
Vbi pudore & pedore contabuit.

Iudæis puerum crucifigentibus, placatus indulget

XXIII. Vindemiam sanguinis 1236
cum à Christianis pueris Hebræus exigeret;
Decumam ipse in pecunia collegit.

Vt

Sal. An. 1250 Vt sub ære sacrilego
Sanguinem copiosius Christus effunderet.
Inundans Italiam milite,
vt Pontificem ad veniam cogeret, vel ad vulnera,
1237 Flaminiam, Italiam, Insubriam ouans ingreditur XXIV. *Victoriæ*
per mœnia non per portas.
Insepulta iacebant cadauera,
quia tantis terra deesset.
Et plures occidit,
quia Captiuis Cremona non sufficeret.
Italiâ ferè deletâ;
vt eam in vrbibus quæreres, & in eâ vrbes.
Quod in eâ non fecerant barbari fecerunt Ænobarbi. XXV.
Ex tot manubijs quid Deo rependat? pandam.
1238 Sarracenos Magistratibus præficit,
Nec deficit Encomiastes,
Dum Petri succidit vineam,
laudat *Petrus de Vineis*.
Dignus vt eo in Sole lumen amitteret, XXVI. *oculos eruit Petro de Vineis*
1249 cuius nebulas non cernebat.
Adeste fortes:
Rediuiuus est Sampson
Cardinibus vel Cardinalibus labefactis Romanis XXVII. *Cardinales S. Rom. Ecclesiæ captiuos habet.*
impellit Ecclesiam.
Sed sua inter trophæa moritur,
& animam viuo perdit in corpore.
Columnas vterque sustulit,
ille impietatis, iste pietatis.
Ille prò Deo, iste in Deum.
1248 Hinc cæcus Victoriam crinibus alligauit: XXVIII. *In ciuitate Victoriæ à se extructa, vincitur.*
Videns in arce *Victoriæ* amisit triumphum.
Postquàm in Lugdunensi Concilio
Soluta Aquila
à Cæsare in *Fridericum* contorsit fulmina:
qui Orbem amisit, quia in Vrbem immisit, & irrisit.
Regno liber & liberis
terrà extor, quo faciliùs enataret in Cœlum
1250 abiecit sarcinas præter *malleum* sed *Pœnitentiæ* XXIX. *miram egit pœnitentiam*
quo portà Cœli felici nisu reuulsà
nouus Enceladus per gradus confusionis ascendit.
Ne diffidite Reges.
Vsque in Cœlos grassari potestis.
Deus ipse cedet inter opima:
si optimos, in fine saltem inueniat.



NVMISMATA, ET SIGNVM *FRIDERICI II.* Vide pag. 6. XXX.

CATENA HISTORICA
CAPVT SECVNDVM.

5 Me-

NATALIA.

I EX patre *Henrico VI.* Imperatore & *Constantia* filia Regis Siciliæ nascitur *Fridericus*, eius nominis *Secundus*, Panormi in Sicilia An. Sal. 1193. septimo Kal. Ianuarij. sub materna tutela tantum profecit, vt omnes sui sæculi homines sapientia & prudentia superaret. Græcam, Latinam, Italicam, Gallicam, Sarracenicam linguas, preter Germanicam, non solum intellexit, sed etiam disertè locutus est. Sarracenicam tanti fecit, vt non tam Sarracenos, quàm eorum legem prædiligeret. Imo legitur Regis Tunetorum filium baptizari petentem *Fridericus* verbis dissuasisse. Io: Tarcagnota. *lib.* 14.

Vxores & Liberi.

II Sex *Friderico* fuere. I. dicta est *Constantia* Regina Aragoniæ: ex qua natus *Henricus senior*, quem pater decem annorum puerum Sueuiæ Ducem & Regem Romanorum fecit. Cum verò is ingratus, impiè viuo patre, affectaret imperium, nec post errati impetratam veniam desisteret; à Germaniæ Proceribus carceri damnatus, Marturanum Calabriæ oppidum deductus, vitam finiuit in carcere.

III II. Fuit *Iole* siue *Iolanta*, filia vnica Regis Hierosolymitani *Iohannis de Bregna*. Ab ea Reges Siculi titulum regni Hierusalem sortiti sunt. Moritur in partu Anno 1228. ex qua *Conradus* natus est Imper.

IV III. *Agnes* filia *Ottonis* Marchionis Meraniæ, quam repudiatam ab Imperatore duxit *Vlricus* dux Carinthiæ.

IV. *Rutina* filia *Ottonis* Comitis Bauarici.

V. Isabella filia *Ludouici* Bauarici. Ex hac nata est *Agnes*, vel *Margareta*, nupta *Alberto* Landgrauio Thuringiæ. Nati sunt ex ea *Fridericus* Marchio Misniæ, & *Dietmannus*. Porrò cum aliam adamare cœpisset Landgrauius, vitæque coniugis insidiriatetur per mulionem, qui quotidie aquam vehebat in arcem Isenacensem, is pietate victus, custodi ac dominæ consiliario rem aperuit: illa verò clam se fune per fenestram demisit in scopulum, vnde Francofurdium delata in Virginum asceterio religiosè vitam, paucos post annos finiuit. Nocte illa, cum discessura esset, ascedens ad lectulum filiorum *Friderici*, & *Dietmanni*, suam deplorans calamitatem, tandem ijs vale dictura, *Fridericum* natu maiorem lacrymis, & eiulatu doloris materni magnitudinem ostendens complectitur, sæpè figens oscula in genis & pectore filij. Postremò mirabili animi motu dentibus ita momordit, vt puer alta voce clamaret. Accurrit Præfectus, *Quid facis?* inquit, putans matrem præ dolore interfecturam infantem. *Ah*, respondit mater, *putas me adeò ferream, vt à pulcherrimis & charissimis filijs sine ingenti dolore in exilium abire possim? Nullum vitæ periculum est meo filio ex hoc vulnere, sed ipsi notam mei summi doloris impressi, vt in omni vita memor sit & mei erga ipsum amoris, & calamitatis meæ.* Filij isti cum adoleuissent, pater eos per seditionem ex Misnia eijcere voluit: sed patrem filij mutata fortuna expulerunt. Expulsus Esphordiam venit, vbi miserè obijt.

VI. Fuit *Mecthildis*, alij *Isabellam* dicunt, filia Regis Angliæ, cum quà A.C. 1235. VVormatiæ nuptias celebrauit. Nati sunt ex ea *Henricus Iunior*, cui pater testamento Siciliam decreuerat, si peruenisset ad iustam ætatem. & *Constantia* coniux *Ludouici* Landgrauij Hassiæ. Adiungunt *Blancam*, & *Agnetem*. V

Concubinæ.

Effœminato *Friderico* non vna concubina fuit. Ex *Blanca* Marchionissa Montisferrati tres sustulit filios. I. *Manfredum* principem Tarenti, qui patrem plurimosque fratres veneno sustulit. II. *Heinsium* Regem, vel *Hencium* Sardiniæ, qui dum Mutinensibus auxilium ferret, à Bononiensibus cum multis alijs captus, quorum tercenti suspendio VI

Sal. An. 1212. dio sublati, post annos XXII. mensem 9. dies 16. in captiuitatem mortuus est; numquam enim Bononienses ad liberandum eum potuerunt adduci.

Forma Corporis: Virtutes, Vitia.

VII Species. Forma egregia ac liberali, statura iusta membris decoris, crinibus rubicundis, & oculis lætis fuit. A natura ingenio quàm maxime valuit: prudentià omnibus suæ ætatis Virtutes hominibus præcelluit: artium mechanicarum quibus animum applicaret, artifex peritissimus fuit. Egregiè literatus, & compluriam linguarum gnarus. Nam Italicè, Latinè, Germanicè, Gallicè, Græcè, & Sarracenicè loquebatur. Magnificus, liberalis, magnanimus, & insignis beneficiorum remunerator. Friderici ædificia In omnibus potioribus Apuliæ & regni Siciliæ, splendida ædificia construxit, inter quæ in Brutijs Aquilam: arcem Capuanam Neapoli: turrim & pontem Capuæ: arcem Tranensem: in Tuscia arcem Petri, & arcem S. Miniati: in Romania arcem Cesennæ, Bertinori, Fauentiæ, Ceruiæ: palatia, templa hinc indè. Leges Complures, quæ Codici Iustinianeo insertæ sunt. Leges Friderici. Feudorum libros in ordinem redegit, qui & ipse in scholis receptus, dicitur Collatio X. Similiter librum, quo constitutiones regni continentur. Conuersio Operum Aristotelis, medicorum Græcorum & Arabicorum, quæ in scholis legitur, eius cura facta est: eamque scholæ Bononiensi transmisit examinandam, vt ex sequenti epistola.

Magistris Bononiensibus.

IN extollendis regiæ præfecturæ fastigijs, quibus congruenter officia, leges & arma communicant, necessaria fore credimus scientiæ condimenta: ne per huius mundi suaues & mulcebres semitas, nube ignorantiæ commiscente, vires vltra licitos terminos effrenatè lasciuiant, & iustitia circa debiti regulas diminuta languescant. Hinc nos profectò, qui diuina largitione populis præsidemus, generali qua omnes homines naturaliter, scire desiderant, & speciali, qua gaudent aliqui vtilitate proficere, antè suscepta nostri regiminis onera, semper à iuuentute nostra quæsiuimus, formam eius indesinenter amauimus, & in odore vnguentorum suorum semper aspirauimus indefessè. Post regni verò nostri curas aßumptas, quanquam operosa frequenter negociorum turba nos distrahat, & ciuilis sibi ratio vendicet, solicitudinis nostræ partes, quidquid tamen temporis de rerum familiarium occupatione decerpimus, transire non patimur ociosum: sed totum in lectionis exercitatione gratuitè libenter expendimus, vt animæ clarius vigeat instrumentum in acquisitione scientiæ, sine qua mortalium vita non regitur liberaliter. Dum librorum ergo volumina, quorum multifariè multisque modis distincta chirographa, nostrarum armaria diuitiarum locupletant, sedula meditatione reuoluimus, & accurata contemplatione pensamus, compilationes variæ ab Aristotele alijsque philosophis, sub Græcis Arabicisque vocabulis antiquitùs æditæ, in sermocinalibus & mathematicis disciplinis nostris aliquando sensibus occurrerunt. Quas adhuc originalium dictionum ordinatione consertas, & vetustarum vestium, quas eis ætas prima concesserat, operimento contectas, vel hominis defectus aut operis, ad Latinæ linguæ notitiam non perduxit. Volentes igitur, vt veneranda tantorum operum simul authoritas, apud nos non absque commodis communibus, vocis organo traducere innotescat: ea per viros electos & in vtriusque linguæ prolatione peritos, instanter iussimus, verborum fideliter seruata virginitate transferri. Quia verò scientiarum generosa possessio, in plures dispersa non deperit, & distributa per partes minorationis detrimenta non sentit: sed eò diuturniùs perpetuata senescit, quò publicata fœcundiùs se diffundit: huiusmodi celare laboris emolumenta nolumus, nec æstimauimus nos eadem retinere iucundum, nisi tanti boni nobiscum alios participes faceremus. Considerantes veruntamen, quorum conspectibus, quorumque iudicijs operis cœpti primitiæ possent detentiùs deputari: ecce vobis potissimè, velut Philosophiæ præclaris alumnis: de quorum pectoribus promptuaria plena fluunt: libros aliquos, quos curiosum studium translatorum lingua non potuit fidelis instruere, consultè prouidimus præsentandos vel destinandos. Vos igitur viri, qui de cisternis veteribus aquas nouas prudenter educitis, qui fluenta melliflua sitientibus labijs propinatis: libros ipsos tanquam exennium amici Cæsaris, gratanter accipite: & ipsos antiquis philosophorum operibus, qui vocis vestræ ministerijs reuiuiscunt, quorumque nutritis famam, dum dogmata sternitis sapienter, vt expedit aggregantes eos in auditorio vestro, in

Sal. An. 1212. *quo gratia virtutum fructificat, erroris rubigo consumitur, & latentis scripturæ varietas aperitur, cùm mittentis fauore commoniti, tum clari transmissi operis meritis persuasi, ad communem vtilitatem studentium & euidentis famæ nostræ præconium, publicetis.*

Academiam etiam Neapolitanam fundauit, & priuilegijs ornauit; magnificis stipendijs doctores conuocando; vt ex sequentibus.

Magistro Petro de Hybernia, de studio Neapolitano.

NOster instanter, quem in subditorum semper emolumenta dirigimus, sollicitatur affectus, qualiter regni nostri Sicilia præclara possessio, sicut rerum vbertate victualium ad dispensationem diuini nominis natura profluente tripudiat, sic ad nostræ prouisionis edictum, virorum perfectione scientium, fortuna fauente, valeat fœcundari. Ad quod, etsi progenitorum nostrorum nos memoranda prioritas inuitet exemplo dum diuersarum scientiarum doctores, dudum in regno comperimus, & multos artium beneficio liberalium munimentis prouectos ad ardua, quos innata ruditas honoris & gloriæ reddidisset indignos, sic nos super his & priorum tempora reuiuiscere volumus: vt quæ per interualla quantalibet quassata videntur, iam passa dissidia sub iuuentutis nostræ primordijs seniliter iuuenescant: ac dum fideles nostri regnicolæ paratam sibi mensam propositionis inspexerint, non solum superuacuum sibi reputent aliena proinde flagitare suffragia, sed gloriosum existiment extraneos alios ad gratitudinis huiusmodi participium euocare. Cumque ciuitatem Neapolitanam, antiquam vtique matrem & domum studij, tam marinæ vicinitatis habilitas, quàm terrenæ fertilitatis fœcunditas reddant vtiliter tanto negotio congruentem, generale studium in ciuitate ipsa mandauimus reformari: vt quam localis amœnitas, plenitudine rerum gratificat docentibus, & addiscentibus, vndique collecta commoditas efficiat gratiosam. Te igitur quem antiquæ fidei præscripta synceritas, & præstita dudum felicis recordationis domino patri nostro grata seruitia nobis efficaciter recommendant: de cuius etiam experta scientia, probitate cognita, & doctrina probata, in conspectu nostro iam pluries multorum testimonia claruerunt: ad celebranda communis studij eiusdem festiua solemnia hilariter prouidimus inuitandum: fidelitati tuæ præcipiendo mandantes, quatenus de fauore & gratia nostra securus, ad ciuitatem ipsam, ob reuerentiam Maiestatis nostræ, personaliter recturus accedas. Et vt certam concipias de nostræ gratiæ liberalitate fiduciam, firmiter te tenere volumus, quòd in aduentu tuo, in signum secundioris auspicij, de valore annuo 12. vnciarum auri tibi faciat nostra munificentia prouideri.

Inuitat scholares ad studium Neapolitanum.

DEo propitio, per quem viuimus & regnamus, cui omnes actus nostros offerimus, cui omne quod agimus imputamus, in regnum nostrum desideramus multos prudenter & prouidos fieri per scientiarum haustum, & seminarium doctrinarum: qui facti discreti per studium & per obseruationem iusti Deo seruiant, cui seruiunt omnia, & nobis placeant per cultum iustitiæ, cuius præceptis omnes præcipimus obedire. Disponimus autem apud Neapolim, amœnissimam ciuitatem, doceri artes cuiuscunque professionis, vigere studia: vt ieiuni & famelici doctrinarum, in ipso regno inueniant vnde ipsorum auiditati satisfiat, neque compellantur ad inuestigandas scientias peregrinas nationes expetere, nec in alienis regionibus mendicare. Bonum autem hoc rei nostræ publicæ profuturum intendimus, cum subiectorum commoda speciali quadam affectionis gratia prouidemus, quos sicut conuenit eruditos pulcherrima poterit spes fouere, & bona plurima promptis animis expectare: cùm sterilis esse non possit accessio, quam nobilitas sequitur. Cum tribunalia præparantur, sequuntur lucra diuitiarum, fauor & gratia comparantur. Insuper studiosos viros ad seruitia nostra, non sine meritis & laudibus, conuocamus, securè illis qui discreti fuerunt, per instantiam studij iuris & iustitiæ regimina committentes. Hilares igitur & promptis satis ad professiones, quas scholares desiderant animentur, quibus ad inhabitandum eum locum concedimus, vbi rerum copia, vbi amplæ domus & spatiosæ satis, & vbi mores ciuium sunt benigni: vbi etiam necessaria vitæ hominum per terras & maritimas facilè transuehuntur. quibus per nos ipsos vtilitates quærimus, conditiones disponimus, magistros inuestigamus, bona promittimus, & eis quos dignos viderimus donaria conferemus. Illos si-

qui-

Sal. An. 1212. quidem in conspectu parentum suorum ponimus à multis laboribus liberamus, à longis itineribus & quasi peregrinis absoluimus: illos tutos facimus ab insidijs prædatorum: & qui spoliabantur fortunis suis & rebus, longa terrarum spatia peragrantes, scholas suas leuioribus sumptibus, & breuioribus cursibus à liberalitate nostra se gaudeant aßecutos. De numero autem prælatorum, quos ibi duximus destinandos, mittimus magistrum R. de Varano iudicem & magistrum B. de Hybernia, fideles nostros, ciuilis scientiæ professores, viros magnæ scientiæ, notæ virtutis, & fidelis experientiæ, quam nostræ semper exhibuerunt & exhibent Maiestati: de quibus, sicut de aliquibus regni nostri fidelibus, fiduciam gerimus pleniorem. Mittimus quoque in scientia &c. Volumus igitur & mandamus vobis omnibus, qui prouincias regitis, quique administrationibus præsidetis, vt hæc omnia paßim & publicè proponatis, & iniungatis sub pœna personarum & rerum, vt nullus scholaris legendi causa exire audeat extra regnum, nec infra regnum aliquis addiscere audeat alibi vel docere: & qui de regno sunt, extra regnum in scholis sub pœna prædicta eorum parentibus iniungatis, vt vsque ad festum Sancti Michaelis num proximo reuertantur. Conditiones autem, quas scholaribus concedimus erunt istæ: In primis, quod in ciuitate prædicta doctores & magistri erunt in qualibet facultate. Scholares autem, vndecunque venerint, securè veniant morando, stando, & redeundo, tam in personis quàm in rebus nullam sentientes in aliquo læsionem. Hospitium quod melius in ciuitate fuerit scholaribus locabitur, pro duarum vnciarum auri annua pensione: nec vltra extimatio eius ascendet. Infra prædictam autem summam, & vsque ad illam, omnia hospitia extimatione duorum ciuium & duorum scholarium locabuntur. Mutuum fiet scholaribus ab illis, qui ad hæc fuerint ordinati, secundum quod eis necesse fuerit, datis libris in pignore & præcario restitutis, receptis à scholaribus fideiussoribus pro eisdem. Scholaris verò qui mutuum recipiet, iurabit quod de terra aliquatenus non recedet, donec præcaria restituet, vel mutuum ab eo fuerit exolutum, vel aliàs satisfactum fuerit creditori. Prædicta autem precaria à creditoribus non reuocabuntur, quàm diu scholares voluerint in studio permanere. Item omnes scholares in ciuilibus, sub eisdem doctoribus & magistris debeant conueniri. Omnes igitur amodo, qui studere voluerint in aliqua facultate, vadant Neapolim ad studendum, & nullus ausus sit pro scholis extra regnum exire, vel infra regnum in alijs scholis addiscere vel docere: & qui sunt de regno extra regnum in scholis, vsque ad festum Sancti Michaelis proximum venturum, sine moræ dispendio reuertantur. De frumento autem vino, carnibus, piscibus, & alijs quæ ad victum pertinent, modum nullum statuimus, cum in his omnibus abundet prouincia, quæ venduntur scholaribus secundum quod venduntur ciuibus & etiam per contradam.

Capitaneo Siciliæ, super reformatione studij Neapoletani.

Sollicitudo continua curas nostras exagitat, qualiter regnum nostrum Siciliæ, naturaliter rerum victualium vbertate fecundum, prudentum virorum copia nostris temporibus artificialiter decoremus: vt fideles nostri regnicolæ scientiarum fructus, quos indesinenter esuriunt, per aliena mendicare suffragia non coacti paratam in regno sibi mensam propinationis inueniant: & quos ingeniorum natiua fertilitas ad consilia reddit alta perspicuos literarum scientia faciat eruditos. Ad quod licet progenitorum nostrorum nos clara prioritas inuitet exemplis, dum eorum temporibus sic diuersarum scientiarum in regno studia floruisse comperimus, vt non solum ad incolas filios, sed ad extraneos etiam extendisse probetur suauitatem odoris: nos tamen super hoc tantò libentiùs sine cuiusquam inductione concurrimus quantò per hoc vtiliùs honori nostro consulere credimus, & exaltationem omnimodam regni nostri omni qua poßumus diligentia procuramus. Volentes itaque super hoc antiquorum gratam renouare temperiem, & in regni nostri fastigia tripudialibus nouitatis nostræ principijs augmentare, vniuersale studium in ciuitate nostra Neapolis, consulta vtique deliberatione, prouidimus reformandum: vt ciuitas ipsa antiqua mater & domus studij, sicut puritate fidei & situs amœnitate præfulget, sic renouata quasi paranympha scientiæ, & singularium hospitalaria facultatum, docentibus & addiscentibus se præbeat gratiosam.

Sal. An. 1212. *ſam. Ad hoc igitur tam ſalubre conuiuium magiſtros quoslibet, & ſcholares hilariter inuitamus: fidelitati tuæ mandantes, quatenus præſens beneplacitum noſtrum per iuriſdictionem tuam ſolemniter ſtudeas publicare, firmam ſingulis fiduciam oblaturus, quòd immunitates & libertates omnes, quibus olim, tam in Neapolitani quàm in Salernitani ſtudijs, vti & gaudere ſunt ſoliti, faciemus vniuerſis & ſingulis illucire volentibus inuiolabiliter obſeruari.*

Vitia.

Fœtido laborauit *Fridericus* vitio, amore mulierum. Multas enim aluit concubinas. & gregem pulcherrimarum puellarum ſecum traxit. Cum Eccleſia Romana diras ſimultates exercuit, de quibus abundat Hiſtoria, quarum iudicium Deo reſeruamus infallibili.

Imperium. An. 1212.

Obliterato *Othone* à Principibus Germaniæ, euocatus *Fridericus* quamquàm repugnante Vxore & Siciliæ prorecibus, per Tridentinas valles ſe in Germaniam contulit An. 1212. Ibi iuſtis copijs inſtructus; recepto Briſaco, Haganoà expugnata, Moguntiæ comititia egit. Inde in Saxoniam *Othone* pulſo, omnique ad Rhenum Germania celeriter occupata; Aquiſgrani coronatur: & quo minùs metueret, fœdus percuſſit cum *Philippo* Francorum Rege, à quo profligatus *Otho* ſeſe ſponte abdicauit imperio, non ſine gloria Pontificis, cuius iam erat tradere, & ad libitum repetere regna. Concilio poſtea

VIII Concil. Later. An. 1215. expeditio ſacra Lateranenſi celebrato, in eo Sacræ expeditionis *Fridericus* ſumpſit imperium, non tamen abijt. Nauigauit interim *Andreas* Rex Hungarorum, & *Leopoldus Auſtrius* cum numeroſo Epiſcoporum & Principum comitatu. *Emerico* mortuo *Ladislaus* III. eius filius iure hæreditario, Hungarorum inierat imperium; ſed vix menſes ſex *Ladislaus* in regno exegerat, quod immatura morte ſubrapitur An. 1201. & omnium ſuffragijs *Andreas II.* frater *Emerici*, Rex optatur. Vxorem duxit *Getrudem Andecenſem*, ex qua *Belam*, *Colomannum*, *Andream* & *Eliſabetham* præ vitæ ſanctimonia, vniuerſæ poſteritati perpetuò celebrandam. Digniſſima filia indigna mater. A Principibus Chriſtianis Imperator ſacræ expeditionis declaratus *Andreas*, vt ſuo interim regno proſpiceret, *Banchanum* nobili Borum gente natum vniuerſæ præfecit Hungariæ. Accepit iſte oſtentandæ fidei ac virtutis occaſionem. Sed inuidit fortuna viro. Venit *Gertrudis* Reginæ frater, vt ſororem ægrè Regis ferentem abſentiam conſolaretur. Cum Regina dies ac noctes *Banchani* verſabatur vxor, ſpectatæ pulchritudinis & pudicitiæ mulier. Huius repentè fratrem Reginæ amor inceſſit, & multo plus eius pudore; quàm forma pellectus, eam deperibat. Regina fratris ardore cognito, iniuſtà pietate indulgebat, & nefario lenocinio, vel in colloquium, vel in conuiuium miſcebat, vt aliquo honeſtatis prætextu, patrandæ Veneris occaſionem daret. Demum vbi conſtantiſſimum fœminæ pudorem haud quaquam labefactari ſenſit, in abdito eam cubiculo, introducto fratre, reliquit, vbi pudicitiæ iacturam fecit. Subticuit miſella facinus: cumque à viro ſuo amplecteretur, *Quam infelix* (inquit) *amplexaris mulierem. Si vxorem credis, deciperis. Sin olidam meretriculam, proſpicito, an Scorto te inquinare contendas. Violatus eſt thorus tuus, & quam Reginæ commiſiſti vxorem, prophano lenocinio fratri violandam illa commiſit. Meipſam occidiſſem, ni cædem diſtuliſſet ſpes vindictæ. Mora geminauit crimina, propterea tu Banchane iuſta incæſtati corporis cæde, violatum vlciſcere pudicitiæ numen.* Obriguit maritus, in vindictam poſtea ſuccenſus, diſſimulato dolore, vxorem ſolatur lugentem, ac vltro iugulum porrigentem oſculatur amplexus. In ſequenti die Reginam cum paucis adit, ſtricto, quem ſub toga geſſerat, gladio nil opinantem aggreditur, confodit. Mox cruento enſe prodit in publicum, vulgat facinus, ſe poſtero die Byzantium ad *Andream* iturum, vt cauſam læſæ diceret Maieſtatis. His dictis, tumultus deſedit, ille Conſtantinopolim properat, Regem conuenit, inquiens: *Adeſt, Rex, gubernator Regni tui, facinus me parricidam accuſat, cauſa parricidij defendit. Patrato facinore, poteram mihi fuga conſulere; ad te veni, vt ſi reus ſupplicium expendam. Eum poſtulo iudicem, quem læſi; & qui potiùs vltor & actor, quàm iudex eſſe deberet. Inauditam rei audaciam, Regis fouet inaudita iuſtitia. Iudica itaque ſed prius audi. Gertrudis, cui vxorem ancillam ſubmiſeram, intemperantiſſimo fratri ſuo tradidit violandam. Ego legitimi furoris,*

Gertrudes Reginæ Vngariæ lenocinium exercet pro fratre.

IX

Sal. An. 1213 *roris, ac turpitudinis impatiens, quam morti minimè præferendam documento tuo didiceram, insidiosam dominam interfeci. Hic est Rex, iustæ necis gladius, tuæ coniugis cruore fædatus, si reum credis, eodem me repente gladio confice: quòd si iure factum censes, inuicti Regis constantia me innocentem resonet, Andream iustum.* Ad hæc nec vultu immutato Rex. *Fiducia in me tua, Bancbane* (inquit) *sat de te bene sperare iubet. Si res ita est, vt ais, in regnum mox redito, delegatum munus prò solita fide gerito, & quoniam sanctam hanc expeditionem nullo capitali iudicio interpellari fas est, quùm rediero in Vngariam, te iudicabo.* His dictis hominem dimisit, ipse in Asiam nauigauit. Ibi mox vt sacra loca visit, regni tumultibus in patriam fuisse euocatum, sunt, qui scribunt. Referunt alij, inter quos *Bonfinius*, aduersùs Sultanum Asiam ingressum Damiatam Sarracenorum vrbem, muro triplici, Niloque & Pharia turri insignem, orando & pugnando expugnasse An. 1219.

Interim *Fridericus* vt grates rependeret Ecclesiæ Romanæ, cuius ope paternum redemerat imperium, sequentem bullam ad præsidium ecclesiasticæ libertatis vulgauit. An. 1213.

Friderici II. Romanorum Regis Bulla Aurea de Libertate Ecclesiastica.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Fridericus diuina fauente Clementia Romanorum Rex & Semper Augustus & Rex Siciliæ.

Regnum nostrum tunc stabiliri confidimus, cùm Altissimum, de cuius manu ea, quæ possidemus, bona recepimus, honoramus. Tanto enim Domino, qui bona tribuit nobis, ad offerendas hostias operis & deuotionis astringimur, quantò ipsum misericordem in nobis & mirabilem experimur. Cognoscentes igitur gratiam, quæ data est nobis ab ipso: habentes quoque præ oculis immensa & innumera beneficia vestra, Domine & reuerentissime Pater, protector & benefactor noster, Domine, Innocenti, Dei gratia Summe Pontifex venerande, per cuius beneficium, operam, & tutelam aliti sumus, protecti pariter & promoti, postquàm in sollicitudinem nostram mater nostra felicis memoriæ Constantia Imperatrix & Siciliæ Regina ex ipso quasi vtero nos iactauit, vobis, beatissime Pater, & omnibus successoribus vestris Catholicis, sanctæque Romanæ Ecclesiæ speciali matri nostræ, omnem obedientiam, honorificentiam, atque reuerentiam semper humili corde ac deuoto spiritu impendimus, quam prædecessores nostri Reges & Imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil exinde volentes diminui, sed magis augeri, vt maior deuotio enitescat.

Illum igitur volentes abolere abusum, quem quidam prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur, decretum in electionibus Prælatorum: concedimus & sancimus, vt electiones Prælatorum liberè & canonicè fiant, quatenùs ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ, quem totum Capitulum, vel maior & sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil desit ei de canonicis institutis.

Appellationes autem in negotijs & causis Ecclesiasticis ad Sedem Apostolicam liberè fiant; earum persecutionem siue processum nullus impedire præsumat.

Illum quoque dimittimus & refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium Prælatorum, aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueuerunt antecessores committere pro motu propriæ voluntatis. Omnia nos spiritualia vobis & alijs Ecclesiarum Prælatis relinquimus liberè disponenda, vt quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo recta distributione reddantur.

Super eradicando autem Hæreticæ prauitatis errores, auxilium dabimus & operam efficacem.

Possessiones etiam, quas Ecclesia Romana recuperauit, ab antecessoribus nostris, seu quibuslibet alijs detentas, liberas & quietas sibi dimittimus, & ipsam ad eas obtinendas bona fide promittimus adiuuare. Quas verò nondum recuperauit, ad recuperandum erimus pro viribus adiutores: & quæcumque ad manus nostras deuenient, sine difficultate ac mora eas restituere satagemus. Ad has pertinet tota terra, quæ est à Radicofano vsque Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatus Spoletanus, terra Comitissæ Mathildis, Comitatus Bertinoris, Exarchatus Rauennæ, Pentapolis, Massa Trebaria, cum adiacentibus terris, & omnibus alijs ad Romanam Ecclesiam pertinentibus, cum omni iurisdictio-

ctio-

Sal. An. 1213. *ctione, districtu, & honore suo.*

Verumtamen cùm ad recipiendum coronam Imperij, vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato Summi Pontificis recipiemus procurationes siue fodrum ab ipsis. Omnia igitur supradicta, & quæcumque alia pertinent ad Romanam Ecclesiam, de voluntate & conscientia, consilio & consensu Principum Imperij liberè illi dimittimus, renuntiamus, & restituimus; nec non ad omnem scrupulum remouendum, prout melius valet & efficacius intelligi, concedimus, conferimus, donamus, vt sublata omnis contentionis & dissensionis materia, firma pax & plena concordia in perpetuum inter Ecclesiam & Imperium perseuerent.

Adiutores etiam erimus ad retinendum & ad defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliæ, cum omnibus ad ipsum spectantibus, tam citra Pharum quam vltra, nec non Corsicam & Sardiniam, ac cetera iura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam deuotus filius & Catholicus Princeps.

Vt autem hæc omnia memorato sanctissimo Patri nostro Domino Innocentio, sacrosancta Romanæ Ecclesiæ Summo Pontifici: eiusque successoribus per nos & nostros successores Romanorum Reges & Imperatores obseruentur, firma & inconuulsa semper permaneant; præsens priuilegium conscriptum Maiestatis nostræ aurea bulla iussimus communiri. Testes autem sunt hi:

Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus, Sedis Apostolicæ Legatus.
Eberhardus Salisburgensis Archiepiscopus.
Conradus Ratisponensis Episcopus.
Otto VVirzburgensis Episcopus.
Manegoldus Patauiensis Episcopus.
Engerardus Zisensis Episcopus.
Giadiacus Bohemorum Rex.
Ludouicus Dux Bauariæ.
Leopoldus Dux Austriæ & Stiriæ.
Hermannus Landgrauius Turingiæ.
Comes Albertus de Eberstein.
Comes Adolphus de Sonneberch.
Comes Burchardus de Mannesvelde.
Berardus Bers . . . . .
Comes Ludouicus de Vuirtemberg.
Gebehardus Busclauius Magdeburgensis.
Henricus de Stahenvuerch.
Vualterus de Langenberg.
Henricus de Calandina Marescalcus Imperij.
VValterus de Sepf Pincerna Imperij, & alij quàm plures.

Signum Domini Friderici Secundi Romanorum Regis inuictissimi, & Regis Siciliæ.

† Locus sigilli.

Ego Conradus Dei gratia & Apostolicæ Sedis Metensis & Spirensis Episcopus, Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Domini Sigefridi Moguntini Archiepiscopi, & Apostolicæ Sedis Legati, ac totius Germaniæ Archicancellarij recognoui.

Acta sunt hæc Anno Domini nostri Iesu Christi millesimo ducentesimo decimo tertio, indictione prima, regnante Domino Friderico Secundo Romanorum Rege glorioso, & Rege Siciliæ, anno regni eius Romani primo, regni verò eius Siciliæ decimo sexto.

Datum apud Egram per manus Bertholdi de Nife, Regalis Aulæ Protonotarij, quarto Idus Iulij.

Post annos sex huic per omnia similem *Auream Bullam* dedisse reperitur Honorio Papa Tertio, totidem verbis conceptam, quæ Romæ exstat in Castello S. Angeli & in Bibliotheca Vaticana.

Subditos vt beneuolentia deuinciret, An. 1219. Curiam Francofurti quindecim diebus habuit? vbi iniusta telonia, adulterina moneta, bella ciuilia interdicta sunt. Cumque ab *Henrico* Palatino augustalia recepisset insignia, Italiam intrare disposuit, imperialem suscepturus coronam. Priusquàm iter arriperet, Norimbergenses sequenti leguntur donati priuilegio. XI

De iuribus ac priuilegijs Norimbergensibus.

XII *In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis. Fridericus II. diuina fauente Clementia Romanorum Rex & Semper-Augustus, & Rex Siciliæ. Cum ex debito Regiæ eminentiæ omnium Imperij fidelium iura piè debeamus & velimus fauore tueri atque gubernare ex abundanti Serenitatis nostræ beneuolentia eorum intendimus iura non solummodò roborare, verum quoque Regali augere potentia, quorum continua obsequia nobis ex suis meritis grata admodum sunt & accepta.*

Sal.An. 1213. *AD euidentiam igitur specialis gratiæ ac dilectionis, quam gerimus ad charissimam ciuitatem nostram Nuremberg, antiqua iura à Diuis prædecessoribus ac progenitoribus nostris, inclitis Romanorum Imperatoribus & Regibus Semper Augustis eidem loco tradita, non solummodò confirmamus. Imò si quem habere videntur defectum, cum locus ille nec habeat vineta neque nauigia, imò in durissimo sit situs fundo, de mera benignitate supplemus.*

Statuentes & profuturis temporibus incommutabiliter obseruari sancientes, quòd quilibet eiusdem loci ciuis, nullum habere debeat Aduocatum, præterquam nos & successores nostros Romanorum Reges & Imperatores.

Item quicunque ciuis antedictæ ciuitatis fecerit se alicuius muntman, tam ciuis ille, quàm qui hoc modo receperit eum, gratiam nostram demeruit, & in vtroque pax non violatur.

Item nemo aliquem ciuem loci illius duello impetere debet in toto Romano Imperio.

Item quicunque alicui ciui Norimbergensi aliqua bona sua siue prædia, siue feuda obligauerit aut oppignorauerit, quocunque illa bona obligata deuoluentur, siue ad dominos siue ad hæredes, ciuis ille, cui anteà fuerunt obligata, in quieta permaneat possessione, quousque à successore redimantur.

Item quicunque aliquem Norimbergensem bonis suis, siue prædijs, siue feudis quocunque modo inbeneficiaverit; si forte Dominus feudi aliquo tempore illi feudum negauerit, vel si aliquis ipsum ciuem super hoc impetierit, & ciuis cum suis conciuibus testimonio legitimo comprobauerit se esse inbeneficiatum, in quieta permaneat possessione.

Item nullus Dominus aliquem Nurembergensem compellere debet ad ius, quod appellatur Lehenrecht.

Item quicunque Dominus aut creditor alicui Nurembergensi accommodata reddere renuerit, mansionarius illius aut mercator vel suus vogtman, erit pignus Norimbergensibus.

Nullus Norimbergensis sit alicuius hominis gaphant de iure, nec vnus mercator pro alio.

Item quicquid aliquis Norimbergensis ibidem deliquit, pro quo delicto puniendus esset in persona aut rebus, si satisfecerit Sculteto nostro, nulli ampliùs respondere debet de hoc delicto, & gratiam nostram percipiet.

Ad hæc ciuibus sæpe dicti talis gratia pro iure ab omnibus prædecessoribus nostris inclitis Romanorum Regibus tradita & indulta dinoscitur, quam nos quoque approbamus, vt si Dominus Imperij ab ipsis steuram exigit, non particulatim sed in communi quilibet pro posse suo persoluere debeat.

Item in nundinis VVerde, ciuis Norimbergensis cum denarijs Norimbergensibus de iure cambiet & emet aurum & argentum, & nemo prohibebit.

Similiter in nundinis Nortlingensibus cum denarijs Nurembergensibus ement & cambient aurum & argentum; & Magister monetæ Nurembergensis illuc ibit, si voluerit, & denarios suæ monetæ ibi formabit.

Nullus Norimbergensis in celebratione Curiæ Regalis ibidem de aliquibus rebus suis soluet theloneum.

In Ascha Nurembergenses non magis soluent thelonei de rebus suis, quàm nauta de naui sua.

De Ratispona vsque Patauiam nullum soluent theloneum.

In ciuitate VVormacensi, in festo Ioannis Baptistæ, si vnus Norimbergensis dabit ibidem libram vnam piperis & duas chirothecas, anno illo nihil aliud soluent vel amplius Norimbergenses.

In ciuitate Spirensi nihil soluent Nurembergenses: è conuerso Spirenses nihil soluent apud Nuremberg.

Vt igitur hæc nostræ renouationis largitas & confirmationis sanctio perpetuum recipiat vigorem, atque in posterum inuiolabiliter obseruetur, hoc scriptum inde fieri iussimus, sigillo Regiæ Maiestatis communitum, sancientes, & interminatione gratiæ nostræ districtius, nec non sub periculo rerum & personarum præcipientes, ne vlla omninò persona alta vel humilis, secularis siue ecclesiastica, vllo vnquam tempore ei contradicere præsumat, vel aliquo ausu temeritatis contrauenire. Testes

Eberhardus Salzburgensis Archiepiscopus.
Otho Freisingensis Episcopus.
Henricus Eystetensis Episcopus.
Seyfridus Augustanus Episcopus.
Aquensis Præpositus.
Ludouic. Comes Palatini Rheni & Dux Bauariæ.
Leopoldus Dux Austriæ & Styriæ.

Bern-

Sal. An. 1220 *Bernhardus Dux Carinthiæ.*
Comes Egeus Iunior de Vrach.
Henricus Nobilis de Nyfe.
Comes Conradus Burggrauius de Nuremberg, Marchio de Baden.
Anshelmus de Iustingen, Marſchalcus Imperij.
Philippus de Bonnl, & alij plures.
Ego Conradus Metenſis & Spirenſis Epiſcopus, Imperialis Aulæ Cancellarius, vice Domini Seyfridi ſanctæ Moguntinenſis Sedis Archiepiſcopi ac totius Germaniæ Archicancellarij, recognoui. Actum incarnationis Domini milleſimo duceteſimo decimo nono: regnante pijſſimo Domino noſtro Friderico II. diuina fauente clementia Romanorum Rege Semper Auguſto, & glorioſo Rege Siciliæ, anno Romani Regni ipſius ſeptimo, Siciliæ verò viceſimo ſecundo, feliciter. Datū apud Nurēberg, anno ſupraſcripto, VI. Idus Nouembris, VII. Indict.

Fridericus Romæ coronatur.

FRIDERICI CORONATIO ROMANA. Ann. 1220.

XIII Præmiſſis in Italiam legatis, aduentatem Cæſarem celebriores ciuitates regio apparatu excepère: addidere pecuniam, & commeatum, quo magis opus eſſe deprehenderant. Soli Mediolanenſes aui eius Maleficiorum reuocantes memoriam, portas clauſerunt vrbis, & regia ornamenta negarunt. *Fridericus* iniuriam prudenti diſſimulatione pertulit, & recta Romam profectus, inſignia imperij, X. Kal. Decembr. de manu Pontificis *Honorij* ſumpſit; præſtito priùs iuramento tuendi iura Romanæ Eccleſiæ; deinde nouo iureiurando adſtringitur, vt die à Pontifice præfigenda, ad recuperandam Hieruſalem Crucem ſumeret: promiſit, atque iterum ex manu *Hugolini Cardinalis Oſtienſis* Crucem accepit, & legibus promiſſa firmauit.

FRIDERICI II. IMPER. EDICTVM
De caſſandis ſtatutis aduersùs Eccleſiæ libertatem editis.

XIV *Nos Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator & Semper Auguſtus, hac edictali lege irritamus, & præcipimus irritari omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ ciuitates, vel loca, Poteſtates Conſules, vel quæcumque aliæ perſonæ contra libertatem Eccleſiæ, vel perſonas Eccleſiaſticas edere, vel ſeruare tentauerint aduerſus Canonicas vel Imperiales ſanctiones. Et ea de Capitularibus infra duos menſes poſt huiuſmodi publicationem edicti penitus aboleri, &c. Datum Romæ in die Coronationis, &c.*

Egreſſus vrbe cum caſtra in monte Malo vrbi imminente haberet, legem de Eccleſiaſtica libertate renouàuit. XV

FRIDERICI II. CONSTITVTIO
Pro Eccleſiaſtica libertate.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator Semper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Poteſtatibus, Conſulibus, ac Comitibus vniuerſorum Comitatuum, & Caſtrorum Italiæ.

Cum diuæ memoriæ Imperatores Romani ſacroſanctam Eccleſiam multiplici libertate dotarint, nos diſponente Deo, à quo eſt omnis poteſtas, ad faſtigium culminis Imperialis electi, quæ piè ab illis, & à ſanctiſſimæ Sedis Præſulibus pro ſtatu Eccleſiarum & Eccleſiaſticorum virorum ſunt edita, conſeruare volumus inconcuſſa; & illis contraria, ſicut ad nos ſpectare dignoſcitur amputare. Cùm igitur ad aures Celſitudinis noſtræ peruenerit, nonnullos veſtrum cupidine cæca ſeductos quædam deteſtanda edidiſſe ſtatuta, præiudicantia Eccleſiaſticæ libertati, ac diuino & humano iuri obuiantia manifeſtè, nos ea tanquam de radice prauitatis hæreticæ prouenientia, auctoritate præſentium caſſamus ſub pœna mille marcharum, diſtrictiùs inhibentes, ne quis veſtrum illis de cetero inhærere præſumat, aut eorum prætextu Eccleſias & Eccleſiaſticos viros contra ſanctiones canonicas & legitimas moleſtare. Quinimmo ea de noſtris Capitularibus ſeu breuiarijs condemnata penitus abolentes, Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas permittatis indulta ſibi libertate gaudere, ſi vultis pœnam effugere prænotatam, & indignationem Regiam euitare.

Datum in caſtris apud ſanctum Leonem, anno Domini milleſimo, ducenteſimo, vigeſimo, Indictione octaua, Kalendis Octobris.

Bo-

Sal. An. 1221. XVI Bononiensibus postea VII. Kal. Decemb. petentibus sequentia indulsit: *Considerantes eximia, quæ pro honore, & commodo imperij* Ligon. *Gulielmus prætor, & Commune Bononiæ nobis præstare possunt obsequia, concedimus & confirmamus quæcumque habuit, tenuit in iurisdictionibus causarum ciuilium, & criminalium, ordinariarum, & extraordinariarum, magistratuum creationibus, & cæteris rectis consuetudinibus, & possessionibus habitis aut obtentis temporibus aui, & patris nostri Friderici, & Henrici Imperatorum, quæ nunc habet ciuitas in vrbe Bononiæ, aut in Diœcesi*. Inde in Apuliam aduersùs *Ricardum*, & *Thomam Soræ*, & Celani comites nouis rebus studentes profectus vindicauit, proscripsit; Non minori fortuna in Sicilia sæuientes Sarracenos profligauit; sed dispari religione collectas eorum reliquias in Apuliam transtulit, ac Luceriam habitandam attribuit. Paduæ hoc anno fuisse ex constitutione, quam in Hæreticos edidit iuxta canones Lateranensis Concilij, comperitur. Ann. 1221. XVII Frider. Sarracenos vincit.

FRIDERICI II. CONSTITVTIONES
Contra Hæreticos.

XVIII *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, Semper-Augustus, dilectis Principibus, cunctisque populis, quos Clementiæ nostræ regit Imperium, salutem & gratiam.*

Commissi nobis cœlitùs cura regiminis, & Imperiale, cui dante Domino præsidemus, fastigium dignitatis, materialem, quo diuisim à Sacerdotio fungimur, gladium aduersus hostes fidei & in exterminium Hæreticæ prauitatis exigunt exerendum, vt vipereos perfidiæ filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materni vteri corrosores, in iudicio & iustitia persequamur, maleficos viuere non passuri: per quorum sententiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela.

Statuimus itaque sancientes, vt Hæretici, quocumque nomine censeantur, vbicumque per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari Iudici assignati, animaduersione debita puniantur. Si qui verò de prædictis, postquam fuerint deprehensi territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones ad agendam pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

Prætereà quicumque Hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per inquisitores ab Apostolica Sede datos, & alios Orthodoxæ fidei zelatores, ij, qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum & aliorum Catholicorum virorum insinuationem eos capere teneantur, & eos captos artiùs custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & gloriam æternæ vitæ damnabant.

Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum Hæreticorum errores callidus hostis suscitat aduocatos, vel parat illicitos defensores, maximè cùm idem facinus, quos inquinat, æquat, nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerit consulendum.

Eos prætereà, qui conuicti in vno loco de hæresi ad alia loca se transferunt, vt cautiùs possint effundere virus Hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt, quod & in hoc casu concedimus licitè faciendum, euidens testimonium habeatur.

Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos Hæreticorum ad iudicium tractos, in extremo vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodùm de falso iuramento constiterit & de fide mentita conuinci, ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidiuam, vt sibi damnabiliùs iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat.

Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab Hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus, volentes vt de finibus Imperij, in quibus semper debet existere fida fides, Hæreticæ labis genimina modis omnibus deleantur.

Cæterùm quia, quanto maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filijs hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescat auctoritas, si reos læsæ maiestatis in personis eorum & liberorum

Sal. An. 1221. *rum suorum exhæredatione damnamus; multo fortius iustiusque contra Dei blasphematores nominis, & Catholicæ fidei detractores prouocamur, eorundem Hæreticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum, ac eorundem hæredes & posteros usque ad secundam progeniem, cunctis beneficijs temporalibus, publicis officijs, & honoribus Imperiali auctoritate priuantes, vt in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant, verè sciẽtes, quòd Deus zelotes est, & peccata patrum in filios potenter vlciscens, nec quidem à nostræ misericordiæ finibus duximus excludendum; vt si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam reuelarint, quacumque reatùs illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum.*

Adhæc notum fieri volumus, Fratres Prædicatores & Minores, pro fidei negotio in partibus Imperij nostri contra Hæreticos deputatos: cæteros quoque, qui ad Hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo sub nostri Imperij speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope ac recommendatione fidelium Imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocumque & apud quemcumq; vestrum peruenerint, benignè recipiatis eosdem, & personas eorum ab incursu Hæreticorum eis insidiantiũ conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. Hæreticos verò, quos & ipsi vobis ostenderint, in iuris dictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinere, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium pœnam subeant, quam merentur: scituri, quod in ipsius executione negotij gratum Deo & laudabile nobis obsequiũ conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperij nouam & insolitam Hæreticæ prauitatis infamiam, opem & operam vnà cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis exinde foret negligens vel remissus ac etiam inutilis, coram Deo, & in conspectu nostro poterit meritò culpabilis apparere. Datum Paduæ XXII. Febr. XII. Indictione.

CONSTITVTIO II.

FRidericus Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis & Episcopis, alijsque Prælatis Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burgrauijs, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes litteras inspecturis, fidelibus suis gratiam suam & omne bonum.

Inconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur Hæretici, & vocabuli vicio sæuientes, quod significationem diuisionis denuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitate nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsque mansuetudinem prætendentes ouium, quosque ouile possint subintrare Dominicum, quod post ipsorum interitum desiderant demoliri: hi sunt angeli pessimi, hi prauitatum sunt filij à patre nequitiæ & fraudis auctore ad simplices animas destinati: hi colubri, qui columbas decipiunt: hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere, vt vitæ cibum se simulent ministrare, à cauda feriunt, & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus, vel (quod est fortè nephandius) non contentæ, vt velut ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum Martyrum, qui pro fide Catholica martyrium subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni.

Huiusmodi verò miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas Diuinitatis æternæ, sub vno contextu nequitiæ insimul tres offendunt, Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem & consilium non cognoscunt: decipiunt proximos, dum ipsis sub specie spiritualis alimoniæ, Hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant: crudeliùs etiam sæuiunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei firmitatem possent euadere, vitæ prodigi & necis improuidi sectatores, inuoluunt, & quod est ipso dicto durissimum, superstites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales, Deo, sibi & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros,

Sal. An. 1221 stros, quin debitæ vltionis in eos gladium exeramus, tanto ipsos instantiùs persequentes, quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianæ prope Romanam Ecclesiam, quæ caput omnium Ecclesiarum iudicatur, superstitionis suæ scelera latiùs exercere dinoscuntur, adeò quod ab Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latiùs abundare, iamque vsque ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ riuulos deriuarunt.

Quod acerbissimum reputantes statuimus in primis, vt crimen hæreseos & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocumque censeantur nomine sectatores, prout veteribus legibus est indictum, inter publica crimina numerentur, immo crimine læsæ maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attemtatum, quamuis in recti iudicij potestate alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum & bona, & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari, vt ipsorum nequitia, qui quia Dominum non sequuntur, in tenebris ambulant, detegatur. Nemine etiam deferente inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores, & per Officiales nostros sicut & alios malefactores inquiri, ac in vinculis detineri inquisitione notatos; & si leuis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis & Prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide Catholica saltim in articulo deuiare, ac per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos aliosque Hæreticos, quocumque nomine censeantur, decernimus, vt (quod adfectant) viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio animarum incendia patiantur. Nec dolemus, quod in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ex quo pœnam solummodò, nec fructum alium consequuntur erroris: volumus tamen, quòd apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat. Quod si qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immeritò conuertemus. Datum Paduæ XXII. Febr. XII. Indictione.

CONTITVTIO III.

FRidericus Dei gratia Imperator Semper-Augustus, &c. Patarenorum complices & receptatores, seu quocumque modo fautores, qui, vt alios à pœna possunt eximere, de se velut improuidi non formidant, publicatis omnibus bonis eorum relegandos in perpetuum esse censemus, & ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifestè probatur, & liquet, in fidei præmium, quam agnouit famæ pristinæ de Imperiali clementia restitutionis beneficium in integrum consequatur.

Incipiunt capitula constitutionis contra Patarenos edita per Dominum Fredericum Illustrem virum, Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem & Siciliæ Regem.

PAtarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Iosepinos, Carracenses, Albanenses, Franciscos, Bennaroles, Comistas, VValdenses, Burgaros, Commimellos, Barrinos, & Ortholenos, cum illis de Aqua nigra, Pauperes de Lugduno, & omnes Hæreticos vtriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes, vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur, ita quòd filij eorum ad successiones peruenire non possint, cùm longè sit grauius æternam quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quòd si sic banniti per annum permanserint, extunc eos sicut Hæreticos condemnamus.

Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt Potestates & Consules seu Rectores, quibuscumque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, quòd de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos Hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodò, quandocumque quis fuerit in perpetuam Potestatem vel temporalem assumptus, hoc

Sal. An. 1222. *hoc teneatur iuramento firmare capitulum: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro Consulibus, seu consimilibus habeantur, eorumque sententias extunc decernimus inutiles & inanes. Si verò Dominus temporalis, requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab Hæretica prauitate, post annum à tempore monitionis elapsum terram ipsius exponimus Catholicis occupandam, qui eam exterminatis Hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure Domini temporalis, dummodò super ijs nullum præstet obstaculum, neque aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata contra eos, qui non habent Dominos temporales Principales.*

Credentes prætereà, receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum bannimus, statuentes, vt si, postquàm quilibet talium fuerit fidelium excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad tractatus aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis alicuius successionem accedat. Nullus ei prætereà super quocumque negocio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si Iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat roboris firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius notitiam perferantur. Si fuerit Aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio autem fuerit, instrumenta confecta per manum ipsius, nullius penitus sint momenti.

Adijcimus insuper, quòd Hæreticus per Hæreticum conuinci possit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore reparandæ. Datum Paduæ, XXII. Februar. XII. Indictione.

Hoc anno Lamentabilis rumor, & tristis tuba omni orbe Christiano insonuit, Damiatam scilicet, quam Christiani summo labore, ac sanguinis effusione ceperant, Soldano Babiloniæ redditam fuisse. Ad septuaginta bellatorum millia (CC scribit *Godefridus*) egressos, copiosas naues cũ victualibus ducentes, Cairum, quod & Babylonia dicitur, expugnaturos duce *Andrea* Hungarorum Rege. Bellum initio satis prosperum; & prælia nostris ferè secunda. Soldanus clades vlturus acceptas, igne Græco septingentas quinquaginta nostrorum naues cum annonà, multisque mortalibus exussit. Nostris in Cairi obsidione hærentibus, Nilus annua elluuione tumens, ruptisque cataractis ab hoste, totis castris latè infusus, nostros sic intercepit, vt, cum nullus esset modus euadendi, deditio copiarum omnium Soldano facienda fuerit, ea lege vt dedititiorum vita, & libertas *Damiatæ* restitutione emeretur. Triginta captiuorum millia à Soldano redditi, & sine maleficio abire permissi. XIX *Damiatæ iactura*

CORONATIO HENRICI VII. Ann. 1222.

XX Henricus VII. *Friderici II.* Imperatoris ex *Maria Aragonia* filius, annum agens duodecimum, Aquisgrani ab *Engelberto* Coloniensi Pontifice, in Romanorum Regem ante cooptatus, Herbipoli VIII. Id. Maij inauguratur. Hoc curæ *Friderico* fuisse suspicantur scriptores, vt aduersùs Romanum Pontificem petram poneret, si ipsũ deturbari imperio contingeret. *Honorius* porrò *III.* Roman. Pontifex, qui *Innocentio III.* fuerat subrogatus, verbi diuini præconibus vbique terrarum imperauit, vt Principes, populosque ad suscipienda militiæ Palestinæ vota hortarentur, vt in trabiennium cum *Friderico* Imper- qui dudum se eiusce belli ducem promiserat, in Syriam traijcerent. *Philippus* Rex Francorum morte prohibitus, ne expeditionem susciperet, in eam rem trecenta librarum millia Parisiensium testamento legauit. Hoc anno vel adhuc ex Italia non recessisse, vel ex Germania reuersum iterũ *Fridericũ* prodit eiusdẽ.

XXI *Ann.* 1223.

D E C R E T V M

Proscriptionis Comitum Kiburgensium propter vim Ecclesiæ Beronensi illatam.

XXII *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, & Rex Siciliæ, vniuersis Principibus Alamanniæ, tam ecclesiasticis quàm secularibus, & alijs Imperij fideli-*

Sal. An. 1225. *delibus, ad quos literæ istæ peruenerint, gratiam suam & omne bonum. Vniuersitati vestræ tenore præsentium volumus esse notum, quod veniens ad præsentiam nostram Dietricus Beronensis Ecclesiæ Præpositus, fidelis noster, sua Celsitudini nostræ conquestione monstrauit, qualiter VVernherus & Hartmannus Comites de Kiburg, eidem Ecclesiæ suæ damna enormia irrogantes, eum & alios Canonicos suos in eadem Ecclesia Domino famulantes, de gremio ipsius Ecclesiæ turpiter eiecerunt, quòd nec ipse, nec aliquis Canonicorum, sex iam annis elapsis, ad seruiendum Deo ibidem audeat apparere. Et licet per Constantiensem videlicet Diocesanum Episcopum excommunicationis sententia contra eos propter hoc fuerit promulgata, & terra eorum supposita interdicto, ipsi nihilominus in contemptum Dei & Ecclesiæ aduersus ipsum, & Ecclesiam suam in nullo satisfacere procurarunt, in eadem contumacia contumaciter permanserunt, sic quòd eadem excommunicationis sententia per Summum Pontificem extitit confirmata. Propter quod Præfatus Præpositus in præsentia Venerabilium Cicensis, Tridentini & Brixinensis Episcoporum, & aliorum quamplurium tam Imperij quam Regni Magnatum, Excellentiæ nostræ humiliter supplicauit, vt, quod ad Imperiale spectat officium, exinde prosequi dignaremur. Nos igitur proteruam prædictorum Comitum contumaciam attendentes, ad petitionem quoque prædicti Constantiensis Diocesani Episcopi, cuius censuram ecclesiasticam, Dei timore postposito, dicti Comites per triennium, sicut asseritur, contemnentes, ab infestatione ipsius Ecclesiæ non desistunt, cùm absonum sit Imperio nostro, tam enormes Ecclesijs Dei violentias irrogari, quas ex collata nobis plenitudine potestatis defensare modis omnibus & fouere tenemur, præsentibus prædictis Principibus & ceteris tam Imperij quã Regni Magistratibus, prædictos Comites excommunicationis sententiam contemnentes, sententialiter proscriptos denunciamus, mandantes ipsos de cetero velut proscriptos ab omnibus euitari. Præterea Heinrico Romanorum Regi filio nostro per literas nostras dedimus in mandatis, vt eosdem Comites pro prædictis memoratis excessibus proscriptos denunciet, & ab ipsa proscriptione ipsos decernimus non soluendos, nisi prædicto Præposito condignè satisfaciant, & Ecclesiæ suæ, sicut debent. Data in Campania, apud Montem S. Ioannis, die XXIII. Februarij, XI. Indict.*

NVPTIÆ HENRICI III. Ann. 1225.

XXIII Sacram expeditionem cogitans *Fridericus*, curauit priùs filio prospicere; vndè *Margaritam* filiam *Leopoldi Austrij* coniugem dedit. Norimbergæ Nuptiæ tanta mortalium frequentia celebratæ sunt, vt non infimæ notæ homines quadraginta, loci angustijs, & conferta multitudine suffocarentur. Malum omen, inter cadauera de progenie pacisci, & inter manes manum nuptialem conserere. *Ludouico* Boiariæ Duci *Fridericus* comendauit iuuentam, vt sub imperio pietatis, religionis, atque consilij adolesceret filius. XXIV *angustiæ Orientalium.* Interim *Ioannes Bregno* Hierosolymorum Rex, indefessas preces per literas & oratores afferebat, quibus actum de religione Christiana in Oriente protestabatur, ni principes auxilio presto forent. Tempore inualescere barbaros, sibi non aliam, quàm in celeritate fiduciam; orare, obtestari in nomine Iesu, ne barbarorum rapinis loca exponerent sancta, vbi Redemptoris adhuc adorabantur lapides cruore conspersi. Sed vniuersa, torpente Cæsare, in irritum cadebant. Ergo præsentia magis se profuturum credens, munitis præsidio ciuitatibus Romam venit: vbi à Pontifice paterna caritate exceptus fuit. Nihilominùs quod Imperator negligeret, modica spes Orientis erat. Peruicit Pontifex, vt Hierosolymorum Rex, cælibi *Friderico*, vnicam quam habebat filiam, *Iolantam* coniugio locaret: Addita spe regni, vbi ipse Fato concessisset. XXV *nuptiæ secundæ Friderici.* Annuit Imperator: ille spe auxilij solicitus, hic regni: Romam itaque properat Imperator: Nuptiæ solemniter celebrantur; ex quibus natus *Corradus*, qui posteritati suæ vnà cum Regno Siciliæ, hæreditario iure, titulum Regni Hierosolymitani transmisit. Coniugio potitus, promissam expeditionem, plus integrum biennium distulit: inter cætera causatus, vereri ne eo absente tota Lõbardia, Mediolanensium ac Bononiensium instigatione deficeret, quos tamen nulla iniuria lacessiuerat. XXVI *Mediol. reconciliati Friderico.* Pontifex vt omnem lapidem tolleret, *Henricum* Archiep & *Andrigetum Marcellinum* ipsarum partium duces Romam accersiuit, atque

Sal. An. 1225. atque eos VIII Idus Iunij reconciliauit. Inde in Apuliam profectum *Fridericum*, duo Cardinales *Pelagius* Epi. Albanensis, & *Galla* Card. tit. S. Martini à Pontifice missi, conuenère, & præsentibus Germaniæ Principibus, promissa redintegrare iusserunt. Ille verò sacris euangelijs manu tactis iurauit, *se intra biennium mense Augusto in Orientem properaturum. Centum milites ibi suo stipen-*
XXVII *dio per duos annos habiturum: centum millia unciarum auri expensurum: centum chelendras, & quinquaginta triremes ultra mare ducturum, ac duobus millibus militum cruce signatis ad traiectionem clargiturum, ita iurare, sponte consentiens in se & regnum suum sententiam ferri, si quod horum temerasset.* Tum Cardinales in conspectu Principum ac populi circumstantis anathema in eum Apostolica auctoritate protulerunt, si officio defuisset. His actis conuentum Cremonam in proximum Resurrectionis festum edixit, singulis ciuitatibus scribens.

XXVIII *Qualiter iura Imperij pro varietate temporis præcedentis conculcata iaceant, qualiter eius tranquillitas fuerit olim, & sic usque ad hæc tempora perturbata, vniuersi de Imperio sentiunt. Volentes itaque iura Imperij in statum optimum reformare, subditorum oppressionibus condolentes apud Cremonam, proximo die festiuitatis Resurrectionis Dominicæ nũc instantis, de consilio principum Palatinorum solemnem indiximus Curiam celebrandam. Quapropter vobis sub debito fidelitatis, quo nobis astricti tenemini firmiter, & districte præcipiendo mandamus, quatenus vestros milites armis, & equis, qua conuenit diligentia, præparetis, &, cum ad finitimas partes Imperij noueritis nos feliciter dirigere iter nostrum, eosdem ante nostram præsentiam transmittatis de condigna retributione securi, quia nobis, & vestris benemeritis curabimus respondere.*

XXIX Quia verò *Henricum* filium ad conuentum armato comitatu euocauerat; atq; Imolenses mœnia reficere aduersùs Bononienses iusserat; cœperunt Itali suspectum habere; ac de libertate cogitantes, fœdus renouarunt
Sal. An. 1226. Italorum fœdus. antiquum. Itaquè VI. Non. Martij, in æde S. Zenonis ad Mosium Mantuani agri oppidum conuenientes Italorum Ciuitatum legati, tabulas scripsère sequentes.

XXX *Cum Fridericus Imperator Augustus Lõbardis, Marchianis, Romaniolis, & eorum amicis potestatem olim concesserit fœderis inter se feriendi, & quoties vellent, renouandi pro libertatis suæ defensione, prout in tabulis scriptis Constantiæ continetur, atque eandem postea Henricus eius filius, & Otho Imp. confirmarint, ob eam rem N. & N. legati, ac procuratores Mediolani, Bononiæ, Placentiæ, Veronæ, Brixiæ, Mantuæ, Vercellarum, Laudis, Bergomi, Taurini, Alexandriæ, Vicẽtiæ, Patauij, & Taruisij inter se fœdus fecerunt, idque ad annos XXV. obseruaturos nomine suarum ciuitatum iurarunt. Sacramentum autem à rectoribus fœderis concipiendum erit huiusmodi: Ego N. rector huius, vel illius ciuitatis per sancta Dei euangelia iuro, me bona fide functurum officio mihi commisso, & cum cæteris rectoribus consensurum in ijs; quæ ad libertatem, & commoda ipsorum fœderatorum pertinere videbuntur, daturumque operam, vt hæc bona fide seruentur, neque in eorum damnum enunciaturum, neque aliquid aduersùs eos capturum, lites ad me, & collegas meos delatas intra XL. dies iuste terminaturum, & ante finem muneris mei successorem mihi procuraturum, libertatem fœderatorum pro viribus meis conseruaturum, nec quenquam nisi ex communi rectorum consensu violaturum.*

Inter fœderatos fuit etiam *Gotifredus* comes Romaniolæ, & *Bonifacius* Marchio Montisferrati. Alpium itaque occluso ingressu, Rectores fœderis Mantuæ conuenere dicentes. *Nemo ex ciuitatibus fœderatis* XXXI *Imperatoris Friderici aula, aut aulicorum aliquo vtetur, neque iniussu rectorum ad eos scribet: prætor à fœderatis nisi ex numero fœderatorum non asciscetur, nisi aut Romanus, aut Venetus: ne quis quid ab Imperatore, aut à suis capiet: si quis fœderatorum aliquem violarit, perpetuo exilio mulctabitur, neque restitui poterit, nisi maior pars rectorum assentietur: qui secus fecerit, iram fœderatorum subibit. Nulli cum alio pacisci in damnum fœderatorum licebit: qui à fœdere publico discedet, pro publico hoste habebitur. si qua ciuitas bello externo opprimetur, reliquæ omnes auxilium ferre, & si feuda, aut possessiones ademptæ erunt, ad ea repetenda adesse rectorum arbitrio tenebuntur. nemo ex fœderatis intra annum prætor Cremonam, Parmam, & Mutinam ibit, qui secus fecerit, bona sua amittet.*

Horum non ignarus *Fridericus* ex Apulia

Sal. An. 1226. lia Rauennam inde in Lombardiam venit, & Cremonæ conuentum celebrauit. Affuere Mutinenses, Regienses, Parmenses, Hastenses, Papienses, ceteros contumaces proscripsit, ac per legatum Pontificis Sacrorum interdicto subiecit. Bononiensibus præcipue Gymnasij ius ademit, studiososque litterarum iuuenes Bononia abire ac Pattauium se conferre præcepit. Mutinenses in integrum contra Bononienses restituit; inde ad Pontificem Reate se recipiens, ac querelis suis de Lombardis expositis, in Siciliam transijt. Congruit sequens Friderici epistola.

XXXII *Bononiæ ius Gymnasij ademptus.*

XXXIII *Ferentini cum Papa collatione habita Curiam apud Cremonam indiximus, ad quam filium nostrum cum multis Principibus Imperij nostri vocauimus cum decenti militum comitatu, nihilominus de Italiæ partibus ducentes nobiscum milites, prout Imperialis excellentiæ decus, & tantum negotium condecebat. Ex quo Lombardi nobis, & honori nostro rebelles in spiritu contradictionis assumpti, & reprobum sensum dati, palliata occasione timoris, propterea quòd armatorum consortio fruebamur, nobis intendere, tanquam ipsorum legitimo domino contempserunt, & ingressu in Italiam viarum difficultate prohibito filium, & principes à nostris aspectibus subtraxerunt. inde ad exagerationem nequitiæ adhuc occultæ malitiam manifestam adiecerunt, quòd contra nos, & Imperium conspirantes nobis præsentibus, & contemptis coniurationes nefarias contraxerunt, & sic desiderata filij nostri visione fraudati in Apuliam redeuntes, quia præparatio passagij transmarini, ad quod tenebamur ex voto, tunc nos arctabat, caussam ipsam de satisfactione nobis, & Imperio facienda arbitrio summi Pontificis commisimus terminandam.*

XXXIV *Friderico* profecto, Bononienses, nè Mutinenses agrum à *Friderico* eis adiudicatum vindicare possent, *Castrum Francum*, ita dictum, quia profiterentur pro libertate pugnare) in finibus Mutinensibus erexere. Nec longè castrum alterum *Crepacorium* ad disrumpendum cor hostium munierunt. Tanta dissidia sacræ expeditioni obfutura cernens *Fridericus*, edictum siue sponte sua, siue impellente Pontifice, Kal. Feb. edidit, An. 1227. quo iniurias omnes in se fœderatis indulsit. atque Marchionem Montisferrati, & *Gottifredum* Comitem ad se vocauit. Moritum interim Pontifex *Honorius*, & successor datur *Gregorius IX.* vir singulari sapientia præditus, legumque peritissimus, zelo sacri belli accensus, cuius curam ad *Fridericum* pertinere, existimans, admonuit, vt quod sæpiùs *Honorio* concepta in se religione spoponderat, nec vnquàm præstiterat, aliquandò tandem expleret. Eius monitis repugnare nesciens *Fridericus*, expeditionem in speciem comparare cæpit, ac Cruce signatos Brundusium ad diem Assumptionis conuenire iussit. Mense Iunio frequentissimi ex omnibus prouincijs adfuère; Anglia sola sexaginta armatorum millia submiserat. Quorum alacritatem atque animorum studium Christus conspicatus ex alto, ipse se in vigilia B. Io. Bapt. luce clarissima, clauis ac lancea perforatum, atque atro cruore perfusum ostendit; innuens se promptum affuturum. Cæterum cum sæuiente æstatis calore, plurimi graui valetudine tenerentur, inter quos Episcopus Augustanus, & *Ludouicus Turingus*, quem fama vulgauit Hydrunte veneno sublatum, pars viribus animisque collapsi, patriam repetentes, passim agros, & nemora sternebant cadaueribus. *Fridericus* ipse, curis aliò conuersis, haud obscurè profectionem auersabatur. Permulti tamen XVIII. Kal. Septembr. è portu Brundusino vela fecerunt, rati eum simul nauigaturum. Sed ille exiguo comitatu vix triduo prouectus in altum, maris iactationem, & affectam valetudinem caussatus, retrò cursum auertit. Scritata classis consilium mutauit. Quadraginta millia in Italiam regressi sunt. *Gregorius IX.* Pontifex mirum in modum dolens, vnius Cæsaris culpà tantum apparatum in nihilum recidisse; Purpuratorũ iudicio declarauit Cesarem incurrisse pœnas, quas *Honorius* cunctanti interminatus erat: & sententiam vbique locorum publicandam curauit.

Ann. 1227. XXXV *indulget omnibus*

XXXVI *monet ad sacrã expeditionem*

XXXVII *irè fingit*

Contumeliam *Fridericus* erubuit; ac protinùs litteras principibus misit, se morbo excusans recessisse cogente. *Gregorium* acriter increpabat, & de Romanis Pontificibus atrocissimè scribens, sequentia misit in Orbem. Scripsit primò Othoni Boiorum Duci filio Ludouici. Duxerat iste anno currenti in vxorem Agnetem filiam Henrici Palatini, fratris Othonis Imperatoris; & dotis titulo Palatinatum Rhenis, & quidquid XXXVIII

illi

Sal. An. 1227 xl illi terrarum adnexum est, Bauariæ attulit; Vnde Leonum insignia iuncta sunt Rhombis Bauaricis. Eodem tempore Regibus & Principibus.

FRIDERICVS IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS REGIBVS ET PRINCIPIBVS MVNDI.

xli COllegerunt Pontifices & Pharisæi consilium in vnum aduersus *Principem & Romanorum Imperatorem*. Quid faciamus, *inquiunt*, quia hic homo *de hostibus sic triumphat?* si sic eum dimittimus, omnem sibi *subijciet gloriam Lombardorum, & more Cæsareo veniens non tardabit, vt posse nobis* & locum auferat, & destruat gentem nostram. *Vineam autem Domini Sabaoth alijs locabit agricolis, & nos absque iudicio iudicabit, & male perdet. Obstemus ergo principijs, ne forte scintilla tenuis in flammam transeat destructiuam, & morbus quidem fistulare incipiēs, non abscisus vsquequo perueniat in medullas. Sæpe enim vix fumus ignis extinguitur, & morbo Cronico salubris serò parabitur medicina. Nullos igitur huiusmodi sermones Principis attendentes, percutiamus acriter (aiebant) ipsum lingua, nec sagitta nostra plus lateat, sed procedat: sic procedat, vt feriat; sic feriat, vt lædat; sic lædatur, quod iaceat; sic prosternatur, vt amplius non resurgat: & tunc clare videbitur, si sua somnia prosint illi.*

Super cathedra Moysi sedentes hoc tempore Pharisæi, sic moti sunt contra Romanorum Principem oberrantes, quod actores malitiæ facti, simul & iudices, apertè iudicium peruerterunt. Tandem illos sui cordis malitia sic intus & extra penitus obcæcauit, quod vna prorsus errante clauium potestate insontem & iustum Principem ligauerunt. Sed audite mirabilem tam gloriosi Principis ligaturam. Iste Pater Patrum, qui dicitur Seruus seruorum Dei, *omni prorsus exclusa iustitia, factus est aspis surda, non admittens Romani Principis allegata, & velut lapis qui de funda iacitur, sic emisit subito verbum malum; ac velut omnino respuens in perturbatione consilium,* Quod scripsi scripsi, *vociferans, respuit viam pacis. Sed qui Christi Vicarius diceris, & Petri successor etiam humilis piscatoris, cur accensus furore refugis id, pro quo Rex omnium induit formam serui? Dic rogo, quid resurgens à mortuis dixit primo discipulis ille Magister omnium magistrorum? Non, inquit, arma & scutum sumite, nec sagittam vel gladium, sed* Pax vobis. *Ad quid gloriaris in malitia, qui solus in orbe diteris fraude & dolo? Quid aliud nisi pacem hymnus dicit Angelicus, & tertius Agnus Dei? vel quid ille mirabilis Regis æterni filius, corporali præsentia discessurus, tunc reliquit discipulis, cum redijt vnde venit? Certe pax & dilectio sunt principaliter illa duo, quæ teneri voluit post discessum. Ergo si Christi Vicarium, & Petri te asseris successorem, à Christi prorsus & Petri tramite non discedas: sed actus concordent actibus, & Campanus inhæreat Galilæo.*

Istud autem satis & merito turbat Christi fidelium puritatem, quod Petrus relictis omnibus & rete, sequi Christo vocante voluit viam vitæ, qui tamquam omnia possidens & nihil habens ad thesaurum cælestis patriæ sēper ardentius aspirabat. Tu vero tamquam nihil prorsus habens, omnia autem possidens, quæris semper quid derodas, deuores & deglutias, nec sedare potest aliquando totus mundus tui ventris ingluuiem, quia tibi non sufficit orbis terræ Petrus autem Apostolus, vt legitur, ad portam veniens Speciosam; Nec aurum nec argentum habeo, *dixit Claudo: tu vero, si forsan incipit aceruus pecuniæ, quem adoras, minui, statim cum claudo claudicas, quærens anxie quæ sunt mundi. Sed qui, Christo iubente, prædicas tamquam pastor Ecclesiæ paupertatem, cur refugis quod hortaris, & quæris semper vt copules aurum auro? In ijs ergo non restat aliud, si non dormis, nisi vt Summi Pontificis prorsus prædicatio contemnatur. De cælo namque, si bene recolis, descendit lintheum supra Petrum, cui,* Surge, macta, & comede, *dictum est, dum oraret, qui tamen immunda noluit manducare, dira quamuis esset esurie stimulatus. Tu vero ad hoc viuis, vt comedas, in cuius vasis & scyphis aureis scriptum est,* Bibo bibis. *Cuius verbi præteritum sic frequenter in mensa repetis, & post cibum, quod quasi raptus vsque ad cælum tertium Hebraicè, Græcè loqueris & Latinè. Postquam autem impleta fuerit vino ventris ingluuies, & stomachus vsque ad summum eius, tunc super pennis ventorum existimas te sedere. Tunc tibi Romanorum substat Imperium, tunc afferunt tibi munera*

Reges

Sal.An. 1227. *Reges terræ; tunc vinum mirabiles cito facit exercitus, & tibi subseruiunt omnes gentium nationes.*

Ploret igitur mater Ecclesia, quod pastor gregis Dominici factus est lupus rapax. Crassum quidem de grege comedens, confractum non alligat, & dissolutum ad propria non reducit, sed velut amator schismatis, caput & auctor scandali, pater doli, contra iura Romani Principis & honorem tuetur Hæreticos, Dei quidem & omnium Christi fidelium inimicos, omni prorsus Altissimi timore postposito, & hominum verecundia retroiecta. Sed vt possit hic melius sui cordis malitiam occultare, prædictos Crucis hostes & fidei fouet, & protegit, sub quadam specie pietatis, adserens se Lombardis ad hoc tantum ferre subsidium in hac parte; ne Cæsar illos cædat, aut iudicet plus, quam requirit series sui iuris. Sed dolosæ vulpis astutia numquam in hoc fallet ingenium venatoris: ac qui regis Israel, intende singularis gregis Dominici pastor: dic, rogo, quid est hoc, quod curabat, *vt legitur,* infirmos à morbis validis vmbra Petri? *Tu vero, tamquam vir sanguinum, ad hoc solum inuigilas, vt facta strage viuentium sanguis innoxius effundatur: & de te, Sacerdos male, optime dici potest, qui tuo tempore Deo displicere proponis, & per excellentiam tuam iracundiæ turpis es imitator, dicens; Guerram veni mittere in terram, & quid aliud volo, nisi vt inter se homines prælientur? Non enim est hoc Romani Pontificis, cui* Pasce *dictum est* oues meas, *vt illas quidem mortifices, quarum pastor & caput diceris, dux etiam & seruator. Istud quidem consideres, vt nec voluntas vel furor opprimat ius & verum, quod ille Rex terrestrium & cœlorum, in terris diutius conuersatus, nil prorsus habere voluit cum terrenis, sed docendo discipulos,* beatos pauperes Spiritu *tunc vocauit. Tu vero tantum in terris habens proprium & commune terrenis, in terris orrea thesaurizas. Sed, proh dolor, quod thesauros Ecclesiæ raro vel nunquam in vsus erogas egenorum: sed, vt testatur Anagnia, mandasti statim domum fieri mirabilem, sicut regia Solis erat, oblitus prorsus Petri inopiæ, qui dudum non habuit nisi rete: &, quod peius est, etiam illa nostra Hierusalem, in qua Christus effuso sanguine pati voluit & occidi, iacet ancillata canibus, & tributaria Sarracenis. Et tu Christi Vicarius in hoc dormis, nec curas, quod nostra deletur hæreditas ad alios deuoluta. Sedet enim deserta ciuitas, olim plena populo & gentibus speciosa, Romani quidem Antistitis omni prorsus solatio destituta, fundens riuos amaritudinis, quæ lac olim & mel fundere consueuit. Vox cuius vox turturis, quæ pro cantu dat gemitum, viduata plorat anxie, velut Rachel filios suos, quos non vidit in templo sancto suo sabbata venerari, assidue Regem Regum Romanum expectans Principem, captiuitatis suæ fiduciam & sui exterminij redemtionem. Sed tu hostes Herodes impie, illuc ire times, lapis offensionis & petra scandali, maris & terræ semitas conturbasti, ne Cæsar iste mirabilis, mundi lumen & speculum sine ruga, succurrat more Cæsareo terræ Dei. Sed defendens Hæreticos perditionis filios & errorum, audire potes merito verbum illud;* Error tui non resistitur, approbatur. *nec est mirum: non enim cares occultæ societatis scrupulo, cum manifesto facinori desinis obuiare.*

Ad cor ergo reuertere, nec opponas te Principi matris Ecclesiæ defensori, sed cogita & attende, quod Siluestro dudum Papæ pauperrimo, latenti tunc temporis in cauernis, respondit, vt decuit tantum virum, sacri magnificentia Constantini, qui curatus à lepræ vitio dedit Ecclesiæ quicquid habet libertatis hodie vel honoris. Sed Siluestri Vicarius male respondet Friderico. Nunquid enim dimittis septuagesies septies, sicut æterni Regis filius dixit Petro, qui non vis insonti semel parcere, sæpe & instanter veniam postulanti? Aut cum dicat Apostolus; Omnis potestas à Domino Deo est: qui potestatis resistit, *diuinæ potentiæ contradicit. Reuertentem ergo ad gremium matris Ecclesiæ benigne recipias filium singularem, præsertim cum petat instanter veniam absque culpa: alioquin leo noster fortissimus, qui simulat hodie se dormire, rugitu solo terribili trahet omnes à terræ finibus tauros pingues, & plantando Iustitiam, Ecclesiam diriget, euellens prorsus ac destruens cornua superborum.*

FRIDERICVS IMPERATOR CARDINALIBVS.

xlii *CVm sit Christus caput Ecclesiæ, & in Petri vocabulo suam fundauerit Ecclesiam super petram, vosque Apostolorum statuerit successores, vt Petro pro omnibus ministrante*

Sal. An. 1227 ſtrante vos, qui eſtis candelabra Eccleſiæ ſupra montem non ſub modio conſtituti, reuera omnibus, qui ſunt in domo domini, ex effectu bonorum operum luceatis, nec à publica mundi, vel conſcientia generali veritatis, vos ſubtrahere intendatis, cum ad ſingula, quæ Præſidens ſedi Petri proponit ſtatuere, vel denunciando decreuerit, æqua participatio vos admittat, niſi ipſius religionis Eccleſiaſticæ ſtatus & zelus efferuens euitandi ſcandalum generale, cautelam vobis ſuggeſſerit ob futura. Quis enim non miretur & ſtupeat, quod tot venerabilium Patrum aggregatione munitus Eccleſiæ, generalis ſedens in ſolio (vtinam iuſtus iudex) inconſulte velit procedere, ac ſuis moribus excandeſcens, in Romanum intendat Principem, Aduocatum Eccleſiæ, ad præcipitationem omnium, ſententiam depoſitionis ſtatuere, & ob fauorem Lombardorum rebellium exercere ſpiritualem gladium, ſi dici liceat, minus iuſte; cum alias quicquid ex obiectis Eccleſiarum grauaminibus, quæ vel dicuntur obiecta, vel quæ vt ſpecies à genere per indiuiduum deriuentur, vel emendationem ceperint, vel ad deliberationem veſtri conſilij ſit in proximo, prout iuſſio iam præceſſit debita, & integra emendatio ſecutura.

Nam ecce per patentes litteras Prælatorum, per quas mandatum Apoſtolicum nos præſtitit monituros, euidens teſtimonium declaratur, & præcedens noſtra conſtitutio ſuper vocatione Prælatorum damna paſſorum, & de eiſdem præſtanda integra ſatisfactione Prælatis, tum per litteras venerabili Archiepiſcopo Meſſanenſi vocato ad hoc aſſeſſori noſtro tranſmiſſas, euidens teſtimonium exhibetur veritatis. Propter quod non indignè dolemus, ſi pater Apoſtolicus offendere tam grauiter nos intendit, vt nos, dum in conſtantem virum, tam vehemens cadat iniuria; & ſi patienter ferre voluerimus, immanitas negotij non permittit, quin ad vltiones, quibus Cæſares vti ſolent, facti violentia nos compellit. Verumtamen dum conſideramus impotentiam dominantis vel procedentis, & difficultatem attendimus defenſorum, ſi ex quo liceret priuatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem ſcandalum venit, & in ſui participes ſanguinis compenſare poſſemus, vt in ipſum & ſuos attentata noſtræ ſedis iniuria redundaret, tolerabilius duceremus: ſed cum nec ipſe, nec tota eius ſucceſſura progenies tanta foret, vt Imperij culmen zelaret in vltionem ipſorum, cumque Apoſtolicæ ſedis Antiſtes audaciæ ſibi frena relaxet, & tot venerabilium Fratrum ſuorum moles cum eo concurrere in concepta furorum pertinacia videatur, angit nos altiori mente turbatio, quod dum nos intendimus à perſequente defendere, oportet nos defendendo grauius offendere ſatagentem, ſalua in omnibus Eccleſiæ ſanctitate, quam cultu ſacro, debita reuerentia corde & opere veneramur.

Quapropter venerandum eſt veſtrum cœtum affectuoſius deprecamur, quatenus motus Summi Pontificis, quos ex cauſis euidentiſſimis, tam miniſtros quam voluntarios mundus agnoſcit, ex deliberata modeſtia compeſcatis, generali ſtatui Eccleſiæ præſertim & quieti mentium ac ſcandalis prouidentes. Nam cum ad ſalutem & honorem omnium veſtrum fauorabiliter alligemur, & ſic principijs obſtare non poſſumus, licite liceat nobis iniurias, quas reuocare non poſſumus, iniurijs propulſare. Datum Paduæ.

FRIDERICVS IMPERATOR ROMANIS.

xliii CVm Roma ſit noſtri caput & auctrix Imperij, & Romanus Imperator à Romæ vocabulo nuncupetur, vt ſibi noſtri nominis & honoris proceſſus & auſpicia debeamus, in ammirationem ducimur vehementem, ſi, vbi promouendus eſt honor, & iniuria propulſanda inter eos, qui tenētur & debent pro culmine noſtro ſe murum defenſionis opponere inſurgentibus ex aduerſo, ipſis audientibus & diſſimulantibus contrariū patiamur. Propter quod dolore cōpellimur, quod Romanus Antiſtes contra Romanum Principem, quod alibi non auderet, ſicut dicitur, in Vrbe præſūpſit ſic Romanū Imperat. auctorē Vrbis, & benefactorē populi Rom. ipſis nō reſiſtētibus impie blaſphemare, dū beneficiorū noſtrorū, tam Proceres quam populū Rom. quibus ſpecialiter & cōmuniter ſtuduimus & liberali ac ſpontanea munificētia prouidere, & eorū intendimus continuatis augmentis cōmoda promouere, recte monemur immemores, extitiſſe, ac inerti ſomno detentos, vt de tribu Romulea non eſſet vir de tot Proceribus & tribu Quiritum, vel de tot Romani populi milibus, qui pro nobis exurgeret, & verbum

Sal. An. 1227. *verbum vnicum loqueretur, quique nostræ iniuriæ condoleret, cum nos Vrbem triumphorum titulis insignitam nostræ victoriæ successibus honoremus, & ad formandum nomen, sicut in diebus antiquis, & sedandum statum Romani Imperij, continuis laboribus intendamus.*

Quapropter necessario decreuimus vos requirere, instanter monere, pariter & hortari, quatenus quod omißum aliqua negligentia vel torpore, nunc instanter presumere debeatis, inducentes alios monitis & exemplo, vt omnes & singuli prompta voluntate concurrant ad nostrum & vestram iniuriam vlciscendam: ne idem blasphemator noster, qui ausus est in nostri nominis blasphemiam prorumpere, de tanta præsumptione gloriari se posset, quod volentibus & nolentibus Romanis contra nos talia perpetrarit, quia cum post id posset vestræ magnitudini imputari, si quod autem impedire laudabiliter potuistis, post factum nostram & vestram iniuriam postponatis inultam. Nam cum alter ad alterutrũ teneamur, & nos Romanorum honorem, & vos Romanum defendere nomen nostrum, si adhoc vos segnes & negligentes inuenerimus, cum nullus timor nos coegerit ad beneficia Romanorum, sed gratia induxerit specialis, per ingratitudinem istam, licet inuiti, cogemur ab vniuersis & singulis exhibitam gratiam reuocare.

FRIDERICVS IMPERATOR REGIBVS, ET PRINCIPIBVS MVNDI

xliv *Illos felices describit antiquitas, quibus ex alieno præstatur cautela periculo. Status namque sequens formatur ex principio præcedentis, & vt impreßionem cera recipit ex sigillo, sic humanæ vitæ formatur mortalitas ab exemplo. Hanc vtinam felicitatem nostra Serenitas prægustasset, vt cautelæ solertiam, quam vobis ò Christiani Reges & Principes, ex nostræ Maiestatis nimia læsione relinquimus, nobis potius Christiani Reges & Principes læsi reliquissent.*

Porro quia Clerici censentur pauperum eleemosynis impinguati, filios opprimunt: ipsique nostrorum filij subditorum paternæ conditionis obliti, nec Imperatorem nec Regem aliqua veneratione habere dignantur, quotiens in Patres Apostolicos ordinantur. Quod à circumlocutionibus nostris innuitur, ex Innocentij Papæ IV. præsumptione probatur, quia vocata Synodo, vt asserit, generali contra nos non vocatos, nec super aliqua fraude vel prauitate conuictos, ausus est sententiam depositionis statuere, quam præter omnium Regum enorme præiudicium non poterat stabilire. Quid enim vobis, & singulis Regibus singularum regionum, à facie tanti Principis Sacerdotum timendum? non immerito superest, si nos & Principum electione solemni, & ad probatione totius Ecclesiæ, ac in Christianæ fidei religione viuentium, Imperiali diademate diuinitus insignitos, & alia Regna nobilia magnifice gubernantes, ille deponendos adgreditur: & cuius, quoad Imperiale diadema, non interest aliquid in nos exercere rigoris, etiamsi causæ legitimæ probarentur. Verum id propter quod Sacerdotalis sic infestat abusio potestatis, & à summo nos conatur præcipitare deorsum, nec primi sumus nec vltimi.

Et hoc quidem vos facitis obedientes religionem simulantibus sanctitatis, quorum sperat ambitio, quod totus mundus influat in os suum. O si vestræ credulitatis simplicitas à Scribarum & Pharisæorum fermento, quod est hypocrisis, iuxta sententiam Saluatoris, sibi curaret attendere: quot illius Curiæ turpitudines execrari poßetis? quas inhonestas & pudor prohibet nos effari. Sane redditus copiosi, quibus ex plurium depauperatione Regnorum ditantur, quemadmodum ipsi nostris, ipsos faciunt insanire. Apud vos Christiani mendicant, vt apud eos Patareni manducent: ibi vestras domos obstruitis, vt illic aduersariorum oppida construatis. Sicque de vestris elemosynis impinguati tales Christi pauperes sustentantur, qui beneficij compensatione, ea saltem gratitudinis exhibitione vobis se præbent obnoxios, quidem quanto manus eis indigentibus largiores ostenditis, tanto non solum manus, sed etiã manus & cubitos auidius adprehendunt, suo vos laqueo detinentes, sicut auiculam, quæ quanto ad euasionem fortius nititur, tanto firmius alligatur.

Hæc vobis in præsens scribenda curauimus mittere, insufficienter exprimentia votum nostrum. Cætera vero secretius intimanda decreuimus omitere: videlicet in quos vsus diuitias pauperum expendit prodigalitas auarorum. Quid super Imperatore comperimus eligendo, nisi pax, quam per magnos mediatores intendimus reformare inter nos & Ecclesiam,

Sal. An. 1228. *saltem superficialiter reformetur: Quid de Regum omnium communibus, specialibusque negotijs disponere intendatur. Quid super Insulis Oceani fuerit ordinatum. Quid contra Principes vniuersos quibusdam consilijs vel negotijs, quæ nos, qui nonnullos ibidem habemus familiares & subditos, licet clandestine, latere non possint, illa Curia machinetur. Quantis viribus, quot virorum insidijs, qualiter instructorum ad bella, in hoc ipso vere, quod instat, omnes, qui nos opprimunt, opprimere posse speremus, etiamsi se nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem tales & tales fideles nostri, latores præsentium, vobis retulerint, certe credatis, ac etiam si sanctus Petrus iurasset, firmissimum habeatis, nec per hoc quod à vobis petimus, videatur vobis, quod propter in nos latam sententiam depositionis, nostræ magnanimitas Maiestatis aliquatenus incurvetur. Habemus enim conscientiæ puritatem, ac per consequens, Deum nobiscum; cuius testimonium inuocamus, quia semper fuit nostræ voluntatis intentio, Clericos cuiuscunque religionis ad hoc inducere, & præcipue maximos ad illum statum reducere, vt tales perseuerent in fide, quales fuerant in Ecclesia primitiua, Apostolicam vitam ducentes, & humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque Clerici solebant Angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate non armis sibi Principes subiugare. At isti seculo dediti, & inebriati delitijs Deum præterponunt, quorum ex affluentia diuitiarum religio suffocatur. Talibus ergo subtrahere nocentes diuitias, quibus damnabiliter onerantur, opus est charitatis potius quam erroris. Ad hoc vos omnes Principes vna nobiscum, vt cuncta superflua deponentes, modicis rebus contenti, Deo seruiant, cui seruiunt omnia, omnem, quem potestis, debetis diligentiam adhibere.*

xlv *Romanos in Papā sollicitat.* Non contentus *Fridericus* probris in Pontificem indignè iactis, non culpam luere, sed iniuriam vindicare cogitans, ad insidias confugit. *Frangipanes* atque alios nobilitate opibusque in vrbe præstantes ad se vocatos, se imperij beneficiarios instruere profitetur. Annuunt illi; eorum prædia pretio comparat iste; mox illis feudali sacramento adstrictis eadem donat; ea tamen conditione, vt *Gregorium* vrbe, occasione *fuga Pontific.* quæsita, deijcerent. Nec defuerunt: Pontificem in cœna Domini anathema in *Friderictum* renouantem concitato populo Perusiam confugere compellunt. Eodem tempore *Fridericus*, ecclesias, earum bona, personas, patrimonium Petri diuexat. Donec maleficiorum pertæsus, vel specie ostentandæ religionis, ad III. Id. Sextiles ne dignatus quidem petere anathematis expiationem, Brundusio in Syriam nauigans (cum in Italia *Iolantam* amisisset vxorem,) in vigilia Natiuitatis B. Mariæ ad Acon vrbem peruenit. xlvi *induciæ Cæsaris* Quod vt *Gregorius* audijt, multò vehementius inflamatus, quòd se inconsulto, & absq; diligenti rei maritimæ apparatu ad tantum bellum profectus esset, Apuliam per *Io: Brennam* contra *Rinaldum* Ducis Spoleti filium, Cœsaris vicarium ad affligendam ecclesiam relictum inuadit; fœderatosq; Lombardos, legato *Gaufredo* præsb. Card. tit. S. Marci in eum incitat. Hinc Italia diuisa: alijs imperij, alijs ecclesiæ auctoritatem sequentibus (quorum *Guelfi* hi, *Gibellini* illi vulgò vocati; factiones quæ ex Germania traductæ Italiam multos tenuere annos) Nec tantùm distracta prouincia, sed ciuitates, familiæ, quibus mos erat Aquilam erigere, si partes sequerentur Imperij. Venetijs, quia Religiosissima patria, & quia causam tueretur Pontificis, & à ciuibus longè vellet discordiam, mandauit omnibus Aquilam deponere, *Iustinianos* præter. Patritia hæc est familia, de Republica benemerita, longè antiquissima, quæ cum ab Imperatore Iustiniano sit sortita natalia, speciali iure Aquilam retinuit. Interim cum *Fridericus* decennas inducias nomini Christiano prorsùs indecoras, & *Gregorio* Pontifici improbatas cum Sultano pactus esset sequentes (*Fridericus Cæsar Rex Hierosolymorum esto & inaugurator: vrbem Sanctam cum Palæstina possideto: Nazarethum, Ioppen, cum oppidis, vicisque si volet instaurato: eidem restituuntur, quæ fuerunt in Balduini IV. potestate: captiui sine lytro soluuntor. Templum Dominici sepulchri esto penes Sultanū. Cratum præsidium, quod spectat Arabiam, Monsque Regius sit quoque in eius potestate*) Pontifex iure pacta reiecit, eò maximè, quod gloriosum Christi monumentum, cuius causa susceptum bellum, in Barbarorum manibus per summam ignauiam esset relictum: cæteraquæ Sultanus obtulerat, tanti non esse, vt facili recuperari non possent. *Fridericus* tamen quasi gloriosum peregisset

Marginalia (right column): *Papa terras Friderici inuadit.* — xlvii *Guelfi Gibellini.* — xlviii *familia Iustiniana de qua lib. 10. sup.* — lxix *induciæ cū Sultano*

Sal.An. 1229. Frider. seipsum coronat. set facinus, Dei resurgentis ferijs, Hierosolymis, inuito licet Patriarcha, Regia insignia propria manu ex altari suscepit; locaq; memorata muniri iubens per *Raynaldum*
I Raynaldus Guelfus natione Boium, domo *Guelfum*, quem Palestinæ præfecit, certior de bello quod aduersùs eũ in Apulia concitatũ erat. VI. Non. Maias furore ardens è Syria cessit, & duabus triremibus in Apuliam reuolauit. Pontificem vt saltem in speciem placaret, nobilissimos misit Principes *Leopoldum Austrium*, legatio ad Papã. *Othonem Meradum*, *Bernardum Carantanum*, *Bertoldum* Aquileiensem Patriarchã, *Sigefridum* Ratisponæ episcopum, sed incassum, profitente *Gregorio* contra Christianam Rempublicam esse pactas inducias; nec aliorsùm spectare, quàm vt Orientis cura solutus, expeditior foret ad inuadendum S. Petri patrimonium, & Italorum vinciendam libertatem. Grassabatur hoc tempore
II per Italiam *Icilini* tyrannides, cuius originem *Sigonius* sub Anno 1228. in *Icilinum* cognomento *Balbum* origine Germanum
Icilinus refert. *Conrado II.* regnante non modicas iste in Patauino agro opes congesserat, & in *Onariæ* castro seruabat. Successorem habuit *Icilinum* alterum cognomento *Monachum* qui paternæ ditioni *Bassianum* & *Romanum* oppida adiecit; Fuere huic duo filij: *Icilinus* iste, quem præcipuè à *Romano* dixerunt, & *Albericus*. Icilinus Anno 1194. natus potentia omnibus, atque immanitate præiuit; vt nostro æuo eius adhuc testantur propugnacula, tormenta, cauernæ, & viuentium sepulcra.
Ann. 1230. Anno ineunte M.CC.XXX. accersitus *Fridericus* à Marchione Montisferrati & Comite Sabaudiæ in Romaniolam venit, ac Foriliuij Papiensibus creandorum consulum potestate concessa: in Apuliam reuersus, cetera, quæ amiserat, recuperauit. Fauenti fortunæ Pontifex benignus arridens *Fri-*
III Cæsaris pax cum Pontifice postquam 120. millia vncias auri soluit ob illata damna ecclesiæ Romanæ. Nauclerus. *derico* inducias in conuentu Capuæ acto nõ negauit. Penes Pontificem Imperator conuenit Anagniæ, vbi ad patris pedes prouolutus filius non solum inflictis execrationibus est absolutus, sed ad conuiuium per triduum adhibitus. Italico itaque pulsa discordia solo in Germaniam aduolauit, & *Ludouicum* Bauariæ Ducem Cæsari suspectum reddidit. Quæ fuerit? ignoratur causa. Ea creditur, quod *Henricum* filium *Friderici* solitò remissiùs coleret. Quicquid demùm intercesserit, *Ludouicus* sicarij manu subtrahitur, IIII Ludouicus Bauarus occiditur.
auctore dicitur *Friderico*, cuius facti vt atrocitatem liniret, *Othoni* filio *Ludouici* consolatoriam scripsit sequentem.

Latentis hostis insidias non potuimus effugere, quin post innumeras regiones sub virga Maiestatis nostræ deductas, serenissimam Augustam ex regali progenie ortam, nobis pace potientibus & quiete, impiæ mortis ignauia subriperet violenter. Non igitur hilaritatem vultus possumus exhibere, cum nostræ consortis obitus nobis amaritudinis propinet poculum, nosque molestet iugiter & impugnet. Veruntamen nolumus doloris amaritudine sic Maiestatem nostram afficere, quod creatoris offendamus nostri clementiam, & doloris immensitas in nobis impediat, quod honoris conferre nostræ consorti dignanter expediat & doceat reuerenter: præsertim quia volumus, vt tantæ nostræ participis memoria, sit celebris super terram: tibi districtè præcipimus, quatenus eius exequias per totam iurisdictionem tuam ab vndique locorum degentibus, præcipuè à clericis & populis ciuitatum, campanis quo decet honore pulsatis, vniuersaliter facias celebrari, vt quilibet in ecclesijs congregati, Augustæ animam, qui aufert spiritum Deo viuo specialiter recommendent: cauens ne inde aliud facias, sicut nostræ indignationis aculeum non incurrere concupisti.

Cuidam nobili, de morte soceri sui.

Cum post sedatos vndique turbines, quos dudum in regno nostro Siciliæ calumniosa temporis procella concreuerat, nostris nuper faueret affectibus fortunæ placiditas, & nostrorum processuum latera circuiret, subitò rumor infestus & nubilus claustra nostræ iucunditatis infregit, illas nobis insipidas amaritudinis propositiones interserens, quod N. dux Bauariæ, charissimus socer Superioris ducis ductus imperio, & in patriam quæ iter est omnibus generale mortalium, necessitate vocatus, humanitatis commune debitum, quod exceptio quæuis allegata non prorogat, ex ineuitabili lege fatalitatis exoluit. Ex quo tantò nos pungit doloris ictus acerbius, quantò per eius absentiam, qui genitoris in nobis officium compensabat, & velut nostri pars magna consilij erga nos, charitatis paternæ non impares dabat affectus, multa nobis decisæ carnis & grandia incommoda reserata sentimus. Verùm quia sic irreparabiliter cadere hominis est, natura

tura

Sal. An. 1231. *tura non pœna, & morbus iste non est medicabilis herbis: sed illius est Excelsi dexteræ mutatio, qui caput excelsum & humile necessariæ amplexibus æqualitatis inuoluit: multa nobis & tibi sunt exinde solaminis assumenda consilia, vt & nos decedentis patris occasum superstitibus consolemur in filijs, in quibus nobis affinitatis solidæ pignora remanserunt, & tu quæcunque tibi tam turbidus casus ingesserit, in nobis reparabilia sentias detrimenta: qui tam ex carnis vnione qua iungimur, quàm ex dilectionis etiam vinculo quo vnimur, tua & tuorum negotia non minus libenter quàm propria, continuis semper profectibus disponimus promouere. Propter quod dilectionem tuã inducimus & hortamur attentè, quatenus non expectans vt consolandi remedia lassitudo tibi mœroris indulgeat: sed animum redolens viri fortis, assumas omnem causam lugubrij, dolorisque reliquias, quas fortè tibi muliebris mollities reliquitur ad lachrymas, verborum nostrorum lenimentis abijcias, & in gratiosa spe nostræ proximitatis abstergas. Ad hæc quicquid N. tibi de honore & seruitijs nostris, verbotenus ex parte nostra retulerit, indubitabiliter prosequaris.*

Otho porrò non ignarus aliundè quærendam consolationem, iustis patri regiè solutis totius Prouinciæ granaria in alimoniam pauperum iussit aperiri, quòd eo anno rei frumentaria angustiabantur.

LOMBARDORVM CONIVRATIO IN FRIDERICVM. Ann. 1231.

lıv NOuum hoc anno aduersùs Cæsarem fœdus percutitur, ducibus *Azone Atestino*, & *Ricardo San Bonifacio*, minimè annuente Pontifice: imò in gratiam *Friderici*, missis legatis *Iacobo* Ep. Prænestino, atque *Othone* S. Nicolai in carcere Tulliano, diacono, curauit eos *Friderico* reconciliare: data Cæsari potestate conuentũ habendi Rauennæ. Eo venit Henricus filius cum Principibus Germaniæ: & quò armorum suspicionem eximeret, inermis, atque aulico tantùm comitatu stipatus accessit, varijs secum ad ludum, & delectationem populorum generibus belluarum adductis, numquàm antè, vel raro in Italia visis, elephante, Leonibus, Leopardis, camelis, auibusque rapacibus, quæ mirificum omnibus exhibuere spectaculum. (*Ludus exhibitus à Friderico.* — *Ann. 1232.*)

lv Crescebant interim in horas, exitiales discordiæ: *Gebhardus* Passauiensis Episcopus *Friderico* Cæsari addictus in *Eberhardum Lanstorfium* canonicum cathedralem, qui Pontificis causam fouebat, occasionem quærebat iniuriæ. Apertam non habens, subornauit percussores, qui innocentem barbarè trucidantes, cute exuunt, membratim deartuant. Collectæ ab amicis exuuiæ, quadriennio caruerunt sepulchro. Ipsius collegæ caput, quod latrones à ceruice reuulserant, Romam asportant, coram Pontifice, & Purpuratis proyciunt, in episcopum, quem cædis peragebant reum, vindictam implorantes. Delegauit inquisitores Pontifex, à quibus *Gebhardus* reus pronunciatus, cum obiecta non dilueret, sede deturbatur episcopali. (*Eberhardi Lanstorpij cædes.*)

lvi Sic Bononienses moniti à *Gregorio* Pontifice episcopo suo castra restituere, quæ vsurpauerant, tumidi non audientes, piorum cætu expelluntur. (*Bononiẽses excommunicati.*) Lombardi verò *Friderico* minimè fidentes, non solùm conuentu se abstinuerunt, sed etiam Alpium angustias, (quas *Clusas* vocant) *Henrico* ac Germaniæ Principibus penetrare prohibitis.

lvii Veronenses, & *Icilinum*, quia partes sequerentur Cæsareas, carrocijs eductis, oppugnare (licet non longè *Fridericus* staret,) instituerunt. (*Lombardi in Cæsarem.*) Hinc Cæsar cura pacis seposita, nec legatos Pontificios putauit expectandos; sed conceptò decreto ex consilio eorum, qui amici conuenerant, *ne prætores in posterum ex aduersarijs populis sumerentur*, Rauenna discessit, Aquileiam pergens, ibi amicis rescripsit.

Circa idem tempus in Carinthia fuisse *Fridericum* ex priuilegio deducitur dato.

Dominis Plauensibus de metalli fodinis.

lviii *Fridericus II. Dei gratia Romanorum Imperator Semper-Augustus, Hierosolimis & Siciliæ Rex, Dilectis ac Nobilibus sibi Heinrico seniori, Regni nostri Aduocato, & exercitus nostri Capitaneo, Domino de Plauen, & Heinrico Iuniori, strenuo militi eius filio salutem in perpetuum.*

Con-

Sal.An. 1233. *Considerata deuotione vestra quam geritis circa Deum, propter quem non tantùm laborum & rerum, verùm etiam proprij sanguinis effusione & prodigi mortibus vos indifferenter exposuistis ad propulsandum & euacuandum gentilitatis errorem, tum maximè cum circa Ratisponam ciuitatem nostram, sanctæ Mariæ & matris Ecclesiæ inimicos ex campo expulistis & occidistis, ad laudem Dei nostri & sacri Imperij, vestræque stirpis ad honorem, propter quam vestram strenuitatem, multa commoda nobis & Ecclesiæ euenerunt. Comperta igitur fidelitate singulorum & omnium vestrorum progenitorum ex nobilissima prosapia veteranorum Romanorum oriundorum, quam in obsequijs nostris & Imperij indefeßam inuenimus & probatam. Operæque pretium iudicamus vestris expensis & laboribus Imperiali nostra munificentia subuenire. Propterea vobis Heinricis seniori & iuniori de Plauen, & omnibus vestris hæredibus facultatem concedimus, & potestatem quærere & fodere aurum & argentum, aliaque omnia metalla vti debeatis & possitis. Etsi quæ in præsenti vel in posterum aurifodinæ vel argenti ad cuiuscunque æris commoda, vel vtilitates in territorio districti Dominationis vestræ superuenerint, hæc vobis & hæredibus cedant cum prouentu omnimodo. Nobis nec alicui vlli aliquid inde teneri debere. Insuper indulgentes vobis & hæredibus vestris masculis, vt debeatis & possitis aureos Großos & Denarios monetare, quæ ab omnibus Christi fidelibus, vt bona moneta tanquam nostra accepta debet esse & rata. Donamus etiam oppida Aschk & Selb cum omnibus eorum requisitis, quatenus per amborum vestram vitam de nostro beneplacito & consensu ca possideatis, & deinceps semper frui possitis. Et si quando contingat, nos ex hac vita decedere præ omnibus alijs hæredibus nostris oppignorari debent. Ad euidentiam autem & perpetuitatem omnium promissorum præsentem paginam nostri sigilli appensione munitam vobis decernimus indulgendam.*

Datum ad portam Naonis in Carinthia, Anno ab incarnation. Domini 1232. 10. Maij Indictione quinta.

Ad mandatum Cæsareæ Maiest.
Vladislaus Rex Bohemiæ.
& Albertus de Cesskouitz Archicamerarius Cæs. Maiest.

HENRICVS VII. MOLITVR IN PATREM. Ann. 1234.

lix In Italia agente *Friderico*, filius qui tacitè moliebatur in patrem, impatiens dimidium regni seruire parenti, quos in sui partem trahere non poterat, nouis tentabat iniurijs. Marchio Badensis, & cum eo forsan *Otho* Dux Bauariæ, rem *Friderico* aperuit, qui Romano implicitus bello ad Pontificis tutelam suscepto, & fæliciter peracto, cum parricidæ motus audisset, in Germaniam properauit. Mediolanenses creditur *Henrico* Italicam obtulisse coronam, quam patri denegauerant, si in Italiam fœderatorum auxilio descenderet. *Ann. 1235.* Copijs itaque Cæsar accitis valida equitum manu adiuuante Pontifice, tanto ardore filium insequitur, vt eodem tempore decem oppida militari corona complecteretur. Obsessus filius, vbi se in extremum expugnationis discrimen videt adductum, ad castra patris progressus, flens se se ad pedes eius abiecit, misericordiam implorans. *carceri datur* Indulsit *Fridericus*; sed ferox iuuenis ad genium reuersus, cum molitiones renouaret, parens coniectum in vincula, *Othoni* Bauariæ Duci Heidelbergæ tradidit custodiendum; causa postea Moguntiæ frequenti agitata conuentu, in Apuliam deportatum, Cosentiæ, carceris pudore, & ærumnarum violentia contabuit. Iniusta Fata quę ferociùs parricidam non purgarunt. Mortuum pater flebiliter luxit. Eius filios gemellos *Fridericum Ducem Austriæ*, & *Henricum* Manfredus *Friderici* nothus veneno sustulit, ne sibi regnum Siciliæ auferrent. *Margareta* eius vidua *Ottocaro* filio regis Bohemiæ nupsit; sed infecundam repudiauit, veneno necauit. De *Henrico* extat *aurea moneta*, quam vide *pag. 6.* ibidem & *Signum* eiusdẽ *Henrici*. Filij expedita causa, Cæsar nuptias in eadem vrbe, XIII. Kalendas August. cum *Isabella* Henrici Angliæ regis sorore celebrauit, benignè coniugium dispensante Pontifice, quòd salua lege affinitatis subsistere non poterat. lx *Friderici nuptiæ* *Conradum* postea minorem natu filium, Regem Germaniæ in locũ *Henrici* Coloniæ substitutum Pontifici (quẽ Reate conuenit) tanquam reconciliatæ fidei testimonium, obsidem obtulit. Cupientem Lombardos, qui à se defecerant armis prosequi,

Sal. An. 1236. sequi, cohibuit *Gregorius*, spe facta compositionis; vt cum iam octauus esset induciarum annus, quas *Fridericus* cum Soldano in decennium pepigerat, renouato expeditionis sacræ decreto, Christianos omnes excitauit denuò, religioni sub barbarorum iugo fatiscenti succurreret. Arridebant Galliarum Rex *Ludouicus Sanctus*: & Angliæ *Henricus* E Germaniæ proceribus nemo voto respondit, inani territis expeditione prætérita, & nouo *Henrici* cum patre *Friderico* dissidio. Repetita itaq; Germania, Cęsar *Fridericum* Austriæ Ducē cognomēto *Bellicosū* Augustæ Vindelicorū, fęnoris, auaritię, libidinis accusatū proscripsit; quia sæpè citatus, semper vadimonium fuerit aspernatus.

lxI *S. Ludouicus Gallorū Rex.*

lxII *Fridericus Bellicosus deponitur. Ann. 1235.*

EXPEDITIO FRIDERICI II. IN ITALOS. Ann. 1236.

Germanorum dissidia inconstantia excepit Italica. Frequenti rebellione irritatus, Pontifici Cæsar scripserat; non vltra tolerandas Lombardorum iniurias; proinde orare, vt omni studio pacem ab eis Imperio decoram præstaret, aut sibi auxilio aduersùs eos adesset, & gratiam sibi aduersùs hostes referret, quam ipse aduersùs rebelles ipsius duriori tempore præstitisset. Rescripsit Pontifex, caueret omninò in Italiam armatus descendere, & Lombardos inuadere, quia adhuc induciæ illis datæ pro Terræ Sanctæ subsidio durarent. Si quam in eos offensionis causam haberet, se de ea cogniturum. Misit etiam Cardinalem Prænestinum legatum, vt animum *Friderici* leniret ferocientem.

lxIII Literas etiam circulares amicis direxit: ad diem S. Iacobi Parmæ in dicto conuentu Earum tenor: *Nos voluntati Dominicæ dispositi ea perficere in votis gerimus, per quæ Ecclesia eradicatis zizanijs salubriter gubernetur, sicut quemadmodum ab orientali zona regnum Hierosolymitanum Conradi carissimi filij nostri materna successio, ac demum regnum Siciliæ præclara maternæ nostræ successionis hæreditas, & præpotens Germaniæ principatus pacatis vndique populis sub deuotione nostri nominis perseuerat, sic illud Italiæ medium nostris vndique viribus conculcatum ad nostræ Serenitatis obsequia, & Imperij redeat vnitatem: neque in hoc prouidere tantummodo commodis intendimus, sed in hoc Crucis negotium directissime procuratur: dein rebellibus nostris circa partes Italiæ in gremium nostræ gratiæ reuocatis discordias multorum nobilium desiderato fine præcidimus, qui vota sua in aduentu huiusmodi suspenderunt. ne Crucis signaculo præsignitos Christiani cruoris effusio, licet iusta, ob debitum, & honorem Imperij, & regni Siciliæ macularet. Ad hæc igitur procuranda æstate præsente personaliter cum principibus nostris intrare condiximus Lombardiam, vt eradicata in Italia hæretica prauitate iura Imperij reformemus ibidem, & pacem discordiarum schismatibus fatigatam instauremus, & quibuslibet passis iniuriam sine acceptione personarum iustitiæ copiam ministremus, vt ad expiandum inimicorum fidei peculiare flagitium in partibus Transmarinis, de communi Transmontanorum, & Italicorum consilio votis communibus vnanimiter aspiremus. ad quod non solum vtilitas, sed ipsa necessitas instanter inuitat, cum treguarum finis, quas nos in ipsis partibus existentes iniuimus cum Soldano, fere in gremijs habeatur. Quare de nostrorum consilio principum apud Parmam solemnem curiam duximus indicendam, ad quam ab vrbe citra omnes vrbium Italiæ nuncios inuitamus, vbi quamplures nobiscum principes nostros habebimus & legatos omnium regum occidentalium, vt si tanta rebellium fuerit proteruitas, vt nec ad Deum, nec ad decus Imperij, & Ecclesiæ velint habere respectum, tam celebris tribunalis in eos materialis gladius exeratur. Ecce autem quòd ante faciem nostram de principibus nostris aliquem præmittemus, cui plenariam dabimus potestatem vniuersitates quaslibet, ac etiam personas seculares extra culminis nostri gratiam in partibus Imperij existentes in plenitudinem gratiæ nostræ recipere. Tu verò velut fidelis, & prudens te ipsum ad veniendum ad curiam supradictam honorifice prepara, potestatibus, Consilijs, Communibusque, Comensibus, Mediolanensibus, Bergomatibus, Vercellensibus, Alexandrinis, Brixianis, & Laudensibus ex parte nostra præcipiens, vt Ambasciatores suos ciuitatū ipsarū auctoritate munitos in dicta curia ad nostrā studeant præsentiam destinare. Nos enim in festo B. Io: Bapt. proximo nūc futuro Aquilarū victricia signa mouebimus apud Augustā, subsequenter in festo S. Iacobi dictam regere curiam disponentes.*

Incre-

Sal. An. 1236. lxiv Incrementa dissidij non eadem recitat *Bzouius* ex M.S. Vaticano. In *Fridericum* (inquit) Lombardos commouerat *Ezelini* tyrannis. Hos vt placaret cum Imperator in *Gregorij* Pontificis arbitrium inclinasset; Papa Magistrum Theutoniconum militum, pro Cæsare; & Procuratores ciuitatum fœderatarum, ad Natalicia Domini, quo tempore Imperator negotium volebat transactum, Romam euocauit. Adfuit Magister non legati. Irritatus Cæsar, reuocato Magistro, in Italiam descendit armatus; primo impetu Vicentiam sese dedentem cepit. Tunc Lombardorum Nuncij inopinato exciti Imperatoris aduentu, Romam aduolarunt, à *Gregorio* postulantes auxilia. Rescripsit is *Friderico*, vt Magistrum remitteret, neque ex tam leui causa Italiam misceret, & sacram expeditionem iam omnibus commendatam Principibus impediret. Interim in Germania aduersus *Fridericum* Austriũ (qui animum rebellem gerebat) Aquilas du-

lxv *Fridericus Austrius rebellis.* cebant *Ecbertus* accunculus *Belæ* Hungarorum Regis, Episcopus Babenbergæ, Comites *Eberstainius*, *Hennebergius*, *Norimbergensis*. Ille autem absente Cæsare, *Ecberto* mortuo, animosior factus ac *Alberti Comitis Bogij* viribus auctus, in campis Stainfeldensibus explicatis vexillis, memorabili Cæsarianorum strage numero superiores deuicit. Capti eo prælio *Rudgerus* Bataucnsis, *Conradus Frisingensis* Episcopi cum numerosa nobilitate. Porrò nec Bauaria fuit immunis

discordia Conradi Frisingẽsis cum Othone Bauaro. dissidij. *Conradus* Frisingensis Episcopus *Othonem* diris execrationibus deuouerat, & quia iniustè: implorauit à *Gregorio* Pontifice *Otho* suffragium, quod & obtinuit, causa per *Frisacensem* Domicani Sodalitij præsu-

lxvi lem examinata. Sententiam ægrè ferens Episcopus ad Imperatorem appellauit, blasphemare audens, Pontifici nil iuris esse in Germanos. Contentionis causa erat; *Geroldus* Episcopus Frisingensis, antecessor *Conradi*, ecclesiastici decoctor patrimonij, quia siue profusa re cum prodigentia, siue inscita censuum clientelarumque locatione, opes Ecclesiæ labefactauerat, auersa etiam Frisingensi ciuitate in clientelam Ducis Bauariæ; Hæc cum à *Conrado* reposceretur in ius pristinæ libertatis, Cæsar aduersùs dolosam vsurpationem pronunciauit. Hisce tumulti- lxvii

bus euocatus Imperator, *Gaboardum* comitem Sueuum Marchiæ vicarium constituit, & Vicentiæ *Alberico* Icilini fratre relicto, ex Italia cedit; sed paulo post cum Patauini, & Taruisini *Gaboardo* Imperatoris vicem gerenti, se dedissent, is ad *Fridericum* reuertitur; *Icilinus* verò tercentis Sarracenis præsidio vrbis ascitis, pro libidine omnia gerebat. In Austria receptus Cæsar, obuium habuit *Conradum* filium Romanorũ Regẽ cũ lxviii

Duce *Othone* Bauaro, & *VVenceslao* Bohæmiæ Rege, quorum auxilijs in *Fridericum* Austrium mouens, propugnaculis omnibus deturbauit, & in exilium misit. Grauia dicuntur huius Ducis fuisse facinora. Ciues suos nouis & insolitis exactionibus expilabat, cuncta totius Austriæ cœnobia, vno die thesauris suis expoliauerat: vxorem ciuis Viennensis, cum nullis donis corrumpere potuisset, ad cœnam inuitatam cum insi- *Crusius.*

gnioribus vtriusque sexus ciuibus, de chorea per Verrinos perductores raptam stuprauerat: Cæsaris mandata quotiescunque vocaretur, contẽpserat. His de causis infelici omine bellũ ei ab Imperatore per Bohemum & Bauarũ illatum fuerat, quod ipse tandem Imperator felici alea remisit, atque confecit.

Nec prætereundum quid de Iudæis in oppido Fuldensi hoc anno refertur. Quosdam Christianorum pueros in Molendino peremerant. Imperator tumultum Christianorum, qui in Iudæos concitati erant, aliter sedare non valens, à sapientibus inquisiuit: Vtrum sicut fama communis habet, Iudæi Christianum sanguinem in Parasceue necessarium haberent? firmiter proponens, si hoc constaret, vniuersos imperij sui Iudæos perimendos. Cum verò nil explorari posset, seueritas imperialis propositi, accepta tamen à Iudæis magna pecunia quieuit. Ad eum modum Christus in paruulis suis precio venditus, sub ære sacrilego sanguinem copiosum effudit secundò. lxix

FRIDERICVS IMPER. DENVO EXCOMMVNICATVR. Ann. 1237.

lxx Lombardorum opes, *Icilino* grassante, *Gregorius* Pontifex audiens in dies magis attenuari, vehementiùs de eorum salute solicitus, ad *Fridericum* ob debellatos Austrios elatum, nec aliud, quàm de Lombardorum differentem exitio, *Gregorium Mon-*

Sal. An. 1237. *telongum* protonotarium legauit, admonitum, vt si pacem Ecclesiæ caram duceret, Lombardos in fidem ijs conditionibus reciperet, quibus auus eius ad Constantiam pace reddita, suscepisset: memor quemadmodum ipse nuper voluntatem eius in matrimonio *Isabellæ* conciliando, & in Principibus aduersùs filium acuendis fouisset. His auditis, *Fridericus* iracundia simul ac superbia incitatus, contra à Pontifice petijt, vt sibi in Italiam redeunti contra Mediolanenses adesset, quos non solum Imperij, sed etiam Ecclesiæ hostes esse, hæreses demonstrarent. *Gregorius* responsi acerbitate grauatus, haud destituendos Lombardos putans, pace cum Romanis facta, Romam post decennium redijt. *Fridericus* verò constituta Germania, ineunte Autumno, Alpibus superatis per Veronam in agrum Mantuanum consedit; eò accitis sociorum auxilijs, Mantuam, quæ à *Ricardo* comite tenebatur, oppugnare cœpit. Mantuani, vt tantam molem sustinere non posse viderunt, antequàm ad extrema descenderent, oratores miserunt, qui *Ricardum*, Vrbem ipsius fidei traderent: quos ille benignè recepit, ac priuilegia confirmauit. Inde in agrum Brixianum duxit, vbi oppida omnia diruit, incendit: Omnes namq; Germanorum, Appulorum, Sarracenorum, & Lombardorum copias eò quasi in aleam summi certaminis traxerat. Mediolanenses de Brixianorum vrbe soliciti, cum Bononiensibus, Placentinis, atque alijs socijs ad sexaginta millia hominum occurrerunt, nec longè ab illo, paruo flumine stagnante interposito, consederunt, congredi non audentes, quia hostium numerus ad centum millia perueniret. *Fridericus* vt in Martem eliceret, cogitauit insidias. Ponteuico exusto, per præcones mandauit, se Cremonam in hyberna discedere, socij domum repeterent. Itaquè ad ripas Ollij disposito itinere: Mediolanenses, quasi fugientem sequebantur à latere ab eius incursu propter intercedentis ammiculi difficultatem securi. Vbi ad Ollium peruenit, in quadam planicie constitit, vt hostem prouocaret ad pugnam. Quod vbi non processit, Ollium ponte transmisit, ac socijs domum abeuntibus, iuxta Ollij ripas pergere ad pontes Mediolanensium remotiores incæpit vicino in nemore collocatis insidijs. Mediolanenses fatigati rerum inopia, cum diutiùs morari non possent, vbi ad pontes suos venerunt, traiecto & ipsi Ollio, in apertam euasere planitiem, credentes, si fortè *Fridericus* inuaderet, quem longiùs abesse putabant se facile posse fuga subripere. Re perspecta *Fridericus*, V. Kal. Decemb. repentè ex insidijs irrumpens, inopinato impetu hostem adeò terruit, vt ad primum equitum incursum in fugam se dederint, atque ad Carrocium, quod ad Curtem nouam, summa equorum celeritate præmiserât, properarint, *Friderico* insequente cum expeditiori exercitus parte. Mediolanensium alios fuga, alios ferrum perdidit, plurimos tranare volentes aqua submersit. Carrocium supererat tanquàm summum victoriæ decus. Eò currit *Fridericus*, sed fossa valloque munitum à Mediolanensibus reperit. Inito certamine, & vallo vi superato, vsquè ad temonem processit; quominùs rem conficeret, imminentis noctis tenebræ vetuerunt. *Henricus* autem *Montia*, qui Carrocium custodiendum cum fortium cohorte susceperat, hostem sustinere diffisus, carrocium dissolutum in luto (nam tota pluit nocte) reliquit, ac vexillo & cruce ablata, inde silentio noctis euasit. Ita *Fridericus* summo mane ad illud expugnandum reuersus, à defensoribus desertum inuenit, vertice mali, in qua Crux fuerat, detruncato, & cruce ipsa in terram abiecta. Tanta fuit hæc victoria, vt occisis sepulcra non sufficerent, nec Cremonæ palatia multitudinem caperent captiuorum, vt in epistola idem gloriatur.

lxxi *pax Papæ cum Romanis*

lxxii *Mediolanenses à Friderico victi*

lxxiii *Exultet iam Romani Imperij culmen, & pro tanti victoria principis, mundus gaudeat vniuersus. Erubescat illicita Lombardorum societas, confundatur rebellis insania, & pro tantæ stragis exitio, inimici populi contremiscant. Pro omnibus tamen infelix Mediolanensis ingemiscat, & doleat, & amarè prorumpat in lachrymas, de tantis occisorum cateruis militum & ciuium captiuorum, & amodò mundi obedire vel subesse domino, assuescat. Verùm qualiter hostilis sanguinis flumina, Cæsareos tinxerunt gladios, qualiter inimicos cunctos Imperatoris potentia expugnauerit, audiatis. Postquam mirabilis machina montis clari mœnia cum trabuccis & instructionibus alijs tormentauit: & postquam irreparabile Brixiensis regionis incendium multos*

Sal. An. 1237. *tos terruit: Mediolanensibus, Placentinis, & eorum fautoribus, qui ad Brixianorum auxilium venerant: Cæsar procedebat ferociter cum suo exercitu obuiare. Cum verò ad pontis Lollij veniret prædia: idem Imperator magnanimus castrametatus est iuxta prædia inimici, ita quòd vtriusque partis positionem exercitus, quædam aqua minima diuidebat: vbi multiplicatis viribus Cæsareæ maiestatis, ad miscenda prælia erat auidus Imperator. Sed cum rebelles inimicos voluit aggredi, hostis pusillanimis, pugnæ formidans discrimina, in stagnis circumiacentibus se conclusit, cuius obstante munimine, penitus ordine belli non poterat insiliri. Tandem prudentia principis vsa consilio saniori, ibi dimissis hostibus in Cremonæ pontibus, cum veloci cursu Lolium pertransiuit. Sic quod per huiusmodi fluminis marginem, vltra decem milia sui exercitus secum trahens, in ponte Brixiæ signa direxit victricia, vt hostium regressum præueniens eos inuaderet transeuntes, statimque per septem acies diuiso exercitu, inimicos, qui iam transiuerant. Lolium in prædijs Pergami pugna, quam parauerat acriter insiliuit Et ita Imperatoris militia se præparauit ad prælium expeditè, tanquam leones, quos fames extimulat, ad stabula cursitantes armentorum: nec vlterius mora protracta, die vigesimoseptimo mensis Nouembris anno 1237. vndecima Indictione vtriusque partis cunei præcursores per Curtis nouæ campos alternis cursibus impetuosè ferientes, hinc inde consertibus manibus, inuicem clangore turbarum milites animantes, bellum terribile inceperunt: & subsequentibus turmis vndique commixtis, alterutrum cum hinc inde foret diu dureque certatum, tandem Mediolanensis militia Cæsaris viribus fortiter interrupta, & vsque ad suorum castrorum hospitia impulsa viriliter, incepit quasi cursu ruinæ multiplici iam labare (nam multifariæ cædis pernicie Imperialis exercitus ignobile vulgus flagellando perurgens campum sanguineum præcipiti populo tumulabat) Sed quis posset illius diei narrare pericula? quis valeret hostium aceruos cadauerum scribere? quis captiuorum multitudinem numerare? Tandem enim Deus iustus iudex iura respexit Imperij, & ad tanti casus interitum, subitò deiecit superbiam rebellium Lombardorum, quod ipso die triste Mediolanum cum suis fautoribus florem militiæ populique, Carocium cum Potestate vilissimè amiserunt, & hostibus, quotquot voluit, quisque de nostris occidit, & quot voluit, captiuauit. Tandem relictis armis tentorijs & curribus, ferri mortem irreparabilem populus fugiebat: ita quod maior eorũ pars in fluminibus se submersit. Tunc Cæsar præ omnibus suis militibus, suæ virtutis potentiam est expertus. Ipse enim inimicorum cuneos, manu propria feriebat. Tunc Theutonici suos gladios rubricarunt: tunc felices fidelesque regni milites collaterales principis mirabiliter pugnauerunt. Tunc miranda Papiæ militia se de Mediolanensibus militibus vindicauit, & fidelis Cremona cum suis ciuitatibus, secures sanguine saturauit, & suas euacuauerunt pharetras Saraceni. Nunquam enim in aliquo bello sic fuerunt cadauera cumulata, & nisi nox festinè venisset, quæ hostium subtraxit reliquias, nullus eorum de manibus Cæsaris euasisset. Sed mira res quod in tam belli conflictu terribili, Imperialis exercitus extitit sine damno. Sic itaque deuictis hostibus & fugatis cum triumpho Cremonam venit inclytus Imperator: inde reformatum Carocium Mediolanense cum Potestate filio ducis Venetiarum, alijsque captiuis Cremonam accelerans, consequenti die ad mandatum Cæsaris, sui vexilli pertica vsque ad terræ faciem turpiter inclinata, Potestate ad dedecus ligato superius, & multitudinem gentium magnis applausibus prætereunte, ab elephante qui castellum ligneum, & tubicinas cum vexillis Imperij gerebat in dorso, per Cremonam ad laudem & gloriam principis trahebatur. Verè de throno Dei sententia prodijt inferens iudicium vltionis: nam nec occisis sufficiunt sepulturæ, nec Cremonæ palatia multitudinem capiunt captiuorum. Quapropter Imperialis victoriæ festum, solemni gaudio fideles celebrantes populi, de tanti trophæi preconijs ingenti lætitia gaudeatis.*

Decem tantumodò millia occisa, vel capta, idem significat literis, quas ad Cardinalium dedit collegium.

Communem omnium Principum terræ læticiam, sed matris Ecclesiæ specialem, vestram vlterius latere noticiam non volentes, quanquam vt firmiter opinamur insinuationis nostræ cursum, celerior literis fama præripuit. Nihilominus ad vos Imperiali programmatæ victoriosi processus nostri tripudium, stylo deducimus certiore. Sanè quantæ auda- lxxiv

Sal. An. 1237 ciæ quantæque temeritatis sint ligurium Excellentiæ nostræ rebellium factiones, ad proximos experientia detulit, & loci vicinitas, ac intemeratæ fama nequitiæ pertulit ad remotos, nec latere vos credimus, nec mundus ignorat, tam longè dissimulationis nostræ constantiam circa eos. Ne igitur tolerantia nostra rerum patientiæ nomen amitteret, & viciosæ pusillanimitatis notam incurreret, pro decore virtutis animaduertentes postmodum, quòd ferro scindenda sunt vulnera, quæ fomentorum non sentiunt medicinam: nec expectare volentes quod in fistulam totiens iam cicatrix obducta transiret, necessario nos ad arma conuertimus, manus ad fortiora misimus, & nostrum vibrauimus gladium, dormientis Imperij somnum excitantes. Et cum anno præterito veluti cuiusdam profunditatis vadum ipsorum vires & animos tentassemus, experimento securi tenuimus propositum, firmauimus animum, dum desideratæ nobis consumationis effectum principia bona promitterent, & læticiæ vespertinæ fiduciam lucifer traderet matutinus. cum Germaniæ retibus expediti, quæ pro magna parte furiosus ille iuuenis quondã dux Austriæ nostris processibus, veruntamen non impunè parauerat circa finem huius æstatis Italiam duximus repetendam: & cum vsque ad fines Brixiæ paulatim iam nostra victoria pertingeret continuata, quæ nostrorum fidelium sepibus vndique circumsepta: tamen in Mediolanensi præsidio veluti quodam foramine respirabat. Expugnãtibus nobis viriliter montem clarum & ibidem quampluribus Brixiensibus & plerisque maioribus captiuatis, tacta dolore cordis intrinsecus Brixia velut leæna rugiens, dum dilacerari coram se filios respicit, quos tueri non potest ad defensionem sui Mediolanen. eorum amicos & complices, in spe firmi subsidij, sed demum in pœnæ consortium euocauit. Post expugnationem deinde castri prædicti nostrorum rebellium omnium viribus congregatis, dum nobiscum in campestris belli discrimen, aliquantò attrahi non valerent, ipsos vlterius inutili mora consumere, ad remotiora loca diuertimus exercitualibus commodis & bellorum aggressibus opportuna. Et cum ipsi fugæ digressum nostrum ascriberent, & timori cautelam: propter quod audaciæ cornua assumentes nos semper à latere sequebantur: interiecta veruntamen difficultate locorum, tandem ipsos ad flumen Lolij cautè deduximus: vbi parato nostrorum transitu pontium ipse ad habilitatem suorum, per quos Lolium transierant remotis longi itineris spacijs inuenerunt. Prius tamen, quàm nos opportunitate transitus Lolij potiremur, in quadam planitie prope ripam fluminis supra dicti, castra nostra defiximus: credentes eos in audacia iam concepta persistere, vt ad commune certamen vadato quodam modico flumine, nobis ad transitum propter ripas infesto, nobiscum pugnaturi transirent. Et cum per dierum aliquot spacium (quibus Imperialis clementiæ memores, verba pacis, per magistrum domus sanctæ Mariæ Theutonicorum, & alios viros religiosos, interposita patienter audiuimus) ipsorum verbosam audaciam præstolaremur ibidem, facta tamen eisdem per solemnes nuncios nostros belli copia, & facultate concessa, quod vadum ad nos securè transirent, vel nos securè transire permitterent, ad eosdem: cum ad rem ventum est neutrum eligere voluerunt. Nihilominus etiam cum flumine Lolij supradicti sarcinarum nostrarum & curruum impedimenta traijcerent, à manè vsque ad vesperas agmine non digesto per acies, per buccinarum sonitus, quos audire poterant de vicino ad bellum ipsos acuimus. sed quos surdos ad verba reperimus, ad tubas inuenimus surdiores. Flumine demum præfato, per nos & nostros, sine rebellium nostrorum infestatione, traiecto, populis ciuitatum & maxima parte militum ad propria redeuntibus (quos insperatæ moræ tædium, & importunitas temporis retinere diutius non sinebat) cum expedita militia, iuxta ripas ex ista parte fluminis festiui dreximus greßus nostros ad pontes: per quos ipsi redeuntes ad propria redire debebant, & sic cùm in Cauernis terræ morari diutiùs vltra flumen, rerum ipsos arcente penuria, non valerent: Mediolanenses, & socij populi Brixiensium, qui domum redierant, contra legem societatis, per potens & vada fluminis dum transire non poßent: per cuiusdam stricturam nemoris exiuerunt, credentes se nobis per occultæ fugæ subsidium subripere, dum nos adeò propè consistere forsitan non putarent. Sed cum de aduentu nostro terror & fremitus, tanquam de cœlo tonitru, ipsis intonuit, ad præmißas nostræ Celsitudinis acies, priusquam aquilarum Imperij victricia signa prospicerent, in fugam sic subitò se conuerterunt, vt vsque ad ipsorum Carocium, quod

Sal. An. 1237. *quod apud Curtem nouam in equorum celeritate præmiserant, nullus fugientium, faciem nostrorum insequentium spectare valeret. Et dum post auxiliares acies nos cum nostrorum agminum robore, gressibus festinatis, nostris qui in leui manu præcesserant, necessario cursu succurrere crederemus, quos ab aduersariorum pugnantium viribus timebamus arceri, equorum absque sessoribus cursitantium vndique præcipitatorum militum & occisorum stragibus stratas inuenimus impeditas: erectis tandem & ligatis in terra iacentibus qui viuebant, per armigeros militum qui dominos sequebantur, ad Carocium (quod iuxta muros municipij Curtis nouæ, fossatorum vallis circumdatum, & immensa militum præliantiũ copia impeditum, omnia mira defensione pugnantium munitum inuenimus) applicantes, ad expugnationem & capturam ipsius, multorum innumerabilium militum strenuitate, perstitimus: adeò quod superbi fossati supercilio superato, vsque ad themonem ferè Carocij ex nostris aliquos vidimus peruenisse. Superueniente tamen noctis vmbrosa caligine, tentatum aggressum omisimus & ad quietem, quã nostrorum vota longissima suspirabant, concessimus disiectis tantummodo gladijs, sed tunicis ferreis non exutis: manè sequenti ad indubitatam victoriam Carocij redituri: quod, adueniente luce, inter alias milium currum cũ turmas desertum qualibet defensione reperimus: summitate perticæ, vbi crucis signum exstiterat detruncata: quæ crux etiam dum videretur ad fugam fugientibus onerosa, in medio extitit derelicta. Castrum etiam Curtis nouæ, cuius munimine ipsos impetus nostros euadere credebamus, custodes & incolæ reliquere. Nec potestas eorum, ducis Venetorum filius, quo duce lugubria signa tulerunt, manus nostras euasit. Et (vt multa sub compendio concludamus) tum capti, tum mortui, inter quos multi Mediolanensium primates & principes corruerunt: decem millia ferè numero computantur. Nec tamen ab antiqui Draconis contritione, propterea manus nostra desistet, quin tam diu caput eius ad Imperij laudem allidamus, quam diu caudam ipsius palpitare videbimus: ex quo possit causa dissidij posteris, vel etiam scandalum cæteris exoriri. Super quibus omnibus, sanctissime pater, gratias, vos & fratres vestros pro vobis exoluere Domino Iesu Christo, filiali deuotione rogamus, qui suum prosequendo negocium, sacrum Imperium victoriosè sublimat.*

Victoria parta, postridiè Cremonam iniit, carrocium secum trahens cum Prætore, alijsque captiuis, vexilli antemna ad terram inclinata; quacumque transibat, populo victoriam gratulante. Carrocium autem vehebat elephas, castellum, & tubicines cum vexillis gestans imperij. Carrocij portio Romam missa est, iubens vt ad victoriæ monimentum seruarent, sed eam Romani in eius contumeliam incenderunt. Tãta clade territę ciuitates omnes ferme præter Mediolanũ & Bononia ad obsequium *Friderici* rediere. lxxv

PRIVILEGIVM SCHOLÆ VIENNENSIS. Ann. 1237.

HOc anno, Mense Aprili, Imper. *Fridericus* priuilegium Viennensibus dedit, ait VVolf. Lazius. 2. *rer. Viennens.* 5. in quo fundamentum quoque Accademiæ eorum iactum est, his verbis.

Volentes & commodo studio prouideri: per quod prudentia doceatur in populis: & rudis ætas instruitur paruorum: potestatem damus plenariam Magistro: qui Viennæ per nos, & principes nostros ad scholarum regimen adsumetur: vt alios doctores in facultatibus substituat, de consilio virorum prudentum ciuitatis eiusdem: qui habeantur sufficientes & idonei, circa suorum studium auditorum. Ita hæc Accademia à *Friderico II.* instituta est ex Romana scilicet, & Parisiensi Scholis: in qua Poeseos etiam conferuntur insignia. *Crusius*.

FRIDERICVS II. LEX DE SARRACENIS. Ann. 1238.

ANnum 1238. facinorosus Imperator à Sarracenorum exorditur priuilegio, non eos tantumodò protegendo, sed & Magistratibus præficiendo. Eius Cancellarius *Petrus de Vineis*, & *Mathæus Paris* Anglus, verborum candident eloquentia si possunt Æthiopem, & Sarracenorum aduocatum, Christianum prædicent.

Sal. An. 1238.

FRIDERICI II. LEX DE SARRACENIS.

Sarracenos, qui utilem nobis operam aduersus hostes nostros præbuerunt, saluos vbique in Imperio & Regnis nostris esse volumus.

Et quia digni sunt habiti Imperiali honore, volumus vt magistratibus per Italiam & Siciliam gerendis præfecti quietè & pacificè teneant.

Et Christiani, qui se Sarracenis illis opponunt, impunè occidantur. Cæsareum autem Sarracenorum quæstio, si reus captus non esset, in vicinæ regionis populos habeatur, qui æris summa, ac totidem capitum supplicio mulctabuntur.

Vbi vulgata lex fuerit? Papiæ forsan, vbi post hyberna, quùm Vercellas & Taurinum sibi iurare coegisset, conuentum egit, in quo ciuitatibus vetera priuilegia renouauit. Ferme enim omnes ciuitates conuenerant ad tributa soluenda. Ipsi perterriti Mediolanenses, Pontifice quoque rogante, pacem ab
lxxvi eo supplices petebant orantes, *vt se tanquã*
Mediolanenses reiecti à Friderico *fideles suos in clientelam reciperet; spondentes se ei Imperatori & domino præstituros obsequia; in præsens autem obedientiæ testimonio vexilla ciuitatis illius pedibus subiecturos, & auxilio Terræ Sanctæ decem millia hominum præbituros, vt ciuitatis statum, ac ciuiũ libertatem seruaret. Cũ verò repudiaret, nisi se, bona ciuitatem suo aderent arbitrio*. Responderunt ciues nequaquàm se facturos; ipsius feritate edocti, malle sub clypeis, gladio, aut spiculis mori, quàm laqueo, fame, ac flamma cruciari. Peracto conuentu, *Fridericus* bellum aggressus diuisis copijs, duabus eodem tempore vrbibus obsidionem admouit, Alexandriæ & Brixiæ: vt ad Iustinianos scri- lxxvii
bit Apuliæ.

Capta Alexandria, Brixia eo maiore mole oppugnata est. Armis barbariem vinxit, lxxviii
nam castellis ligneis mœnibus applicitis, *Feiderici sæuitia*
captiuos Brixianorum imposuit, ac suorum iaculantium telis obiecit. Tanta crudelitate irritati Brixiani, captiuos & ipsi distentis brachijs extra mœnia suspendentes, iaculationibus obtulerunt. Interim Mediolanenses in Papienses inuecti, legem imposuere victores. *Fridericus* verò Brixia post tres menses inani conatu tentata, Cremonam discessit minùs tumidus, quia minùs potens. Ab *Icilino* accitus, vt opportunũ turbatis Marchiæ rebus adhiberet remedium, Cremonæ cum esset, XII. Kal. Ian. se ad Epiphaniam præsto futurum respondit. Anno postero noua lis *Gregorium* agitauit Pontificem. Dũ lxxix
Sardinia cuiusiuris. Cremonæ hybernaret Imperator, Insulæ Sardiniæ partem, quæ *Turrium*, & *Gallure* nomen obtinet, recuperauit: eam veluti ab *Ann. 1239.*
antiquo iure Ecclesiæ fuisset Romanæ, repetebat Pontifex. *Fridericus* ad Imperium spectare contendens, cuius iura tueri iurauerat, apologiam crediditur edidisse sequentem.

FRIDERICI II. IMP. AVG. APOLOGIA

Publicè contra capitula Gregorij Papæ IX. proposita, & per Episcopos suos rescripta.

Sanctissimo Patri in Christo, Gregorio Dei gratia Summo Pontifici, sui deuoti, Herbipolensis, VVormaciensis, Vercellensis, & Parmensis, Episcopi, humilem sui commendationem, & reuerentiam tam debitam quàm deuotam.

Cum omni reuerentia & deuotione recipimus literas Apostolicæ Sanctitatis, per quas missi fuimus admonere Dominum nostrum Romanum Principem, super quibusdam capitibus, quæ missa sunt eisdem literis interclusa. Nos autem ex obedientiæ debito, qua tenemur ad tantum debitum, hæsitantes tamen, si monita nostra patienter acciperet, reuerenter & deuotè peruenimus, & expositis singulis, quæ Capitula continebant, ac vestrarum per eum habita copia literarum, faciente Domino, qui gerit ac dirigit, quo voluerit, corda Regum, in admirabili deuotione & insperata humilitate se monitis nostris pronum exhibuit, inclinata Imperialis audientia dignitatis. Ita quòd nobis existentibus coram eo, præsentibus quoque venerabilibus Panormitanensi, Messanensi, Archiepiscopis; Cremonensi, Laudensi, Nauariensi, & Mutinensi, Episcopis, & Abbate S. Vincentij; conuocatis etiam quampluribus ex fratribus Ordinis Prædicatorum & Minorũ, respondit ad singula, quæ proposuimus, seriatim, prout in sequentibus distinctè ac plenariè continetur, sicut Dominationi vestræ responsionem ipsius iuxta seriem capitulorum expositam, secundum Apostolicam iussionem sub

sibi

Sal. An. 1239. *sibi testimonio, tenore præsentium declaramus.*

I. PROPOSITIO ECCLESIÆ.

Montis Regalis, Cephaludensis, Cataniensis & Squillatensis, Ecclesiæ; Millitense, S. Eufemiæ Terræ maioris, & S. Iohannis in Lamis, Monasteria, sunt spoliata ferè omnibus bonis suis. Item, omnes ferè Cathedrales & aliæ Ecclesiæ ac Monasteria sunt per iniquam inquisitionem ferè omnibus hominibus suis spoliata.

RESPONSIO IMPERIALIS.

Super grauaminibus Ecclesiarum, quæ indeterminatè ponuntur, quædam ignoranter commissa, corrigi iussa sunt sine moræ dispendio: quædam verò iam correcta, sicut est in euidenti, de fideli & industrio Nuncio nostro ad hoc specialiter destinato, videlicet Magistro VVillielmo de Tocto, Notario nostro, qui etiã iussus est transire per Romanam Curiam, & consulto venerabili Messanensi Archiepiscopo, iuxta consilium suum procedere ad reuocationem eorum, quæ inueniret notabiliter facta. Sic quòd in ingressu Regni, circa fines illos inuenit quædam, quæ tenebantur per quosdam de familia Imperiali; quibus non pepercit, sed eos statim destituit, restituens destitutos: cùm tamen habuerit in mandatis, quòd ab Imperiali fisco etiam reuocaret, si qua inueniret illicitè deprehensa. Sic quòd fama eorum, quæ gesserat, perueniente ad Curiam Romanam, Dominus Papa dicitur approbasse mittentis prouidentiam, & diligentiam missi. Qui, cùm Regnum in diuersas prouincias sit diuisum, nondum potuit omnes peragrasse, vt quæ corrigenda inuenerit, corrigantur.

Item, de Ecclesia Montis Regalis, respondet, quòd nullum grauamen habuit per Dn. Imper. nisi velit notari de Saracenis qui occupauerant bona Ecclesiæ per bellum, qui nec Dominum Imperatorem nec Ecclesiam recognoscebant; nec in aliquo pro posse suo pepercerunt, immò destruxerant & deprædati fuerant eam vsque ad muros Ecclesiæ, & alicui de Sicilia non parcebant, itaut in partibus illis nullus vel rarus Christicola remansißet. His reuerà fatetur Dominus Imper. exterminasse de Sicilia cum multis laboribus & expensis: si reputant in hoc grauamen Ecclesiæ, aliàs nescit quòd vnquam grauasset illam, nec vult grauare.

Item, idem dicit de Ecclesia Cephalensi, nisi fortè tangatur de castro Cephalensi, quod velut munitissimam arcem supra mare, & stantem in Marchia Saracenorum, tenuerunt semper Reges Siciliæ, & bonæ memoriæ Innocentius Papa mandauit Legato suo, tunc temporis pro seruitio nostro in Sicilia existenti, vt velut reciperet ab Episcopo, ad cuius manus per turbationem venerat & non de iure, & quòd Legatus tempore pueritiæ nostræ faceret teneri & custodiri pro nobis, nec Episcopo, nec præsenti restituitur, nec de iure restitui debet, quia non habet ius in re: & aliàs quòd falsarius, homicida, proditor, & schismaticus, publico testimonio comprobatur. Quare si etiam haberet ius in re, (quod absit) restitui non tenetur.

Item, de Cathanensi Ecclesia; nisi fortè tangatur de hominibus demanij Domini Imperatoris, qui temporibus belli, propter locum securum & fertilem, se Cathaniam contulerunt. Hos fatetur Imperator se ad demania sua reuocasse, secundum formam generalis Constitutionis Regni, per quam etiam Comites, & Barones, & omnes de Regno homines de demanijs reuocant, vbicunque eos inuenerint, siue in terris Ecclesiarum, siue in ciuitatibus ipsius Imperatoris: nihilominus tamen super his forma statuta est, & meta temporis posita ad requisitionem Summi Pontificis acceptata, prout constat ex literis testimonialibus Patriarchæ Antiochensis, & Panormitanensis & Messanensis Archiepiscoporum.

Item, quòd cum Ecclesia Miletensis & sanctæ Eufemiæ, cum Abbate & Monachis Terræ maioris, permutatio congrua facta sit de voluntate Prælatorum ipsorum & Conuentuum, secundum formam iuris, & ipsi hodie res tenent & possident permutatas. Tassale verò sancti Seuerij, quod non erat in totum Abbatis Terræ maioris Aconensis, ibi quædam iura habebat, quæ tenebat in feudum ab ipso Imperatore, per iudicium fuit iustè destructum, quia homines illius loci tempore perturbationis occiderunt Paulum de Longotham Baiulum Imperatoris, & armenta Imperialia diripuerunt: & nihilominus (vt dictum est) permutatio data est Abbati & Conuentui pro parte sua, & hodie tenent.

Locus Lamæ cinctus est per sententiam ab Abbate sancti Iohannis Rotundi, qui de eo, velut de re feudali, potuit & debuit, secundum ius Ciuile & Canonicum, in Imperiali Curia conueniri.

2. P.E.

Sal. An. 1239 2 P.E. *Templarij & Hospitalarij bonis mobilibus & immobilibus spoliati, iuxta tenorem pacis non sunt integre restituti.*

R.I. *A Templarijs & Hospitalarijs verum est, quòd per iudicium & per antiquam constitutionem Regni Siciliæ, reuocata sunt feudalia & burgasatica, quæ habuerant per concessionem inuasorum Regni, quibus equos, arma, victualia, & vinum, & omnia necessaria ministrabant abundè, quando infestabant Imperatorem; & Imperatori, tunc Regi pupillo, & destituto, omne omninò subsidium denegabant. Alia tamen feudalia & burgasatica dimissa sunt eis, qualitercumque ea adquisierunt & tenuerunt ante mortem Regis VVilhelmi Secundi, seu de quibus haberent concessionem alicuius antecessorum suorum. Nonnulla verò burgasatica, quæ emerunt, reuocata sunt ab eis, secundum formam antiquæ constitutionis Regni Siciliæ quòd nihil potest eis sine consensu Principis de burgasaticis inter viuos concedi, vel in vltima voluntate legari, quin post annum, mensem, septimam, & diem, alijs burgensibus secularibus vendere & concedere teneantur. Et hoc propterea fuit ab antiquo statutum, quia si liberè eis & perpetuò burgasatica liceret emere siue accipere, modico tempore totum Regnum Siciliæ (quod inter regiones mundi sibi habilius reputarent) emerent, & adquirerent. Et hæc eadem Constitutio obtinet vltra mare.*

3 P.E. *Item, quod non permittit Cathedrales & alias vacantes Ecclesias ordinari; & hoc occasione periclitatur libertas Ecclesiæ, perit fides, quia non est qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente pastore.*

R.I. *Cathedrales & alias vacãtes Ecclesias Dominus Imperator libenter vult & desiderat ordinari, saluis priuilegijs & dignitatibus, quæ prædecessores sui Reges vsque ad sua tempora habuerunt, & quibus ipse modestiùs, quàm prædecessores sui hactenus vsi sunt, nec contra ordinationem Ecclesiarum vnquam fuit.*

4 P.E. *De tallijs, & exactionibus quod cõtra formam pacis ab Ecclesijs & Monasterijs extorquentur.*

R.I. *Talliæ & collectæ Clericis & personis Ecclesiasticis, nõ pro Ecclesiasticis rebus, sed pro feudalibus & patrimonialibus imponuntur, secundum quod est ius commune, & obtinet vbique per orbem.*

5 P.E. *De hoc, quòd Prælati non audent procedere contra vsurarios, occasione constitutionis Imperialis.*

R.I. *Apparet generalis & noua constitutio cõtra vsurarios edita per Imperatorem, per quã in omnibus bonis eorum publicè condemnantur, & lecta est coram Prælatis, per quam etiam non interdicitur Prælatis audacia procedendi.*

6 P.E. *Quòd Clerici capiuntur, incarcerantur, proscribuntur, & occiduntur.*

R.I. *De captis & incarceratis nihil nouit, nisi quòd per officiales Imperatores aliqui capti sunt, assignandi iuxta qualitatem excessuum iudicio Prælatorum, De proscriptis verò nouit, quòd obiecto quibusdam crimine lesæ Maiestatis, aliqui de Regno sunt proscripti. Nouit etiam de occisis, quòd propter impunitatem Clericorum & Monachorum Venusina Ecclesia gemit obitum Prælati sui à suo Monacho interfecti: & in ecclesia sancti Vincentij Monachus Monachum interfecit, nec est inde aliqua vindicta siue pœna Canonica subsecuta.*

7 P.E. *De Ecclesijs Domino consecratis, quæ prophanantur & destruunt.*

R.I. *Nihil omninò scitur, nisi fortè dicatur de ecclesia Lucretiæ, quæ propter diutinã vetustatem per se dicitur corruisse, & quam imperator, nedum quòd reædificari permittat, imò paratus est ad honorem Dei & Ecclesiæ, de suo pro reædificatione eiusdem Episcopum congruè adiuuare.*

8 P.E. *Quòd non permittit reparari Soranam Ecclesiam.*

R.I. *Soranam Ecclesiam solam ædificari permittit, sed ciuitatem non, ad minus diebus suis, quæ iudicio est destructa.*

9 P.E. *Quòd contra tenorem pacis hi, qui adhæserunt Ecclesiæ tempore turbationis, bonis omnibus spoliati exulare coguntur.*

R.I. *Adhærentes Domino Papæ tempore turbationis contra Dominum Imperatorem, securè in Regno morantur, nisi fortè qui officia & iurisdictiones exercuerunt, metu ponendi rationem, vel aliqui, ne causis ciuilibus vel criminalibus conueniantur, morantur extra Regnum: de quibus vult Dominus Imperator, quòd securè redeant, & sibi & alijs conquerentibus, non tamen de eo vel eius occasione, quòd Ecclesiæ adhæserunt, velint facere rationem. Sed cùm de forma pacis tractatur, recordatur,*

Sal. An. 1239. *datur, quòd Dominus Papa contra eam, & contra opinionem ferè omnium Fratrum, detinet ciuitatem Castellæ. pro qua detinenda, in præiudicium Imperij, recepit pecuniam, existente Domino Imperatore pro seruitio eius contra Romanos, & expendente proinde vltra centum millia marcarum argenti: ad eo quòd magnum commodum inde est Ecclesia consecuta, tam de terra Romanis ablata, & sibi restituta, quàm de libertate Ecclesiastica, reformata in Vrbe, occasione seruitij supradicti.*

10 P.E. *De nepote Regis Tunicij, quem non permisit venire ad Apostolicam Sedem, ad suscipiendum baptismi sacramentum, sed captiuum detinet.*

R.I. *Quòd nepos Regis Tunicij, non vt baptizaretur, sed vt aufugeret mortem, quam præminabatur patruus suus, de Barbaria fugit in Siciliam. Non tenetur captiuus, sed liber per Appuliam vadit: & diligenter quæsitus, si baptizari velit, omninò negat. Si tamen vult baptizari, Dominus Imperator acceptat & gaudet, prout super hoc respondit aliàs Panormitanensi & Messanensi Archiepiscopis.*

11 P.E. *De Petro Saraceno, fideli Ecclesiæ, quem tenet captiuum in iniuriam Ecclesiæ: & Fratre Iordano, qui tenetur captiuus.*

R.I. *Petrus Saracenus, tanquam inimicus Domini Imperatoris, & detractor eius tam in Vrbe quàm alibi, captus est per eum. Item, non in negotium Regis Anglorum venit, sed tantùm literas ipsius attulit, vt si fortè caperetur, capto parceremus, attentiùs supplicantes. quibus non obtemperauimus, quia Rex nesciuit, quas mihi parauit insidias.*

De Fratre Iordane, quòd ipsum nec cæpit nec capi mandauit, quamuis eum in sermonibus diffamauerat. sed quia videtur à quibusdam fidelibus suis, qui norunt mores & versutias eiusdem Fratris, quòd status & mora eius si fieret in Marchia Teruisij, & Lombardia, suspecta foret & nociua Domino Imperatori, præstita satisdatione, quòd in Marchia vel Lombardia remanere vel morari non debeat, ipsum liberari mandabat; & assignari eum iussißet Domino Messanensi Archiepiscopo, si dictum fratrem in prædictum modum super se recipere voluißet.

12 P.E. *De eo, quod ipse seditionem mouit in Vrbe contra Ecclesiam, per quam intendebat Romanum Pontificem & Fratres suos à sua Sede repellere, & contra priuilegia, dignitates, & honores Apostolicæ Sedis, libertatem Ecclesiasticam conculcare.*

R.I. *Seditio mota in Vrbe contra Ecclesiam per Dominum Imperatorem, negatur. Sed cùm ipse habeat fideles suos in Vrbe, sicut prædecessores sui, tam Romani Principes quàm Reges Siciliæ, soliti sunt habere, quia Senatores aliquando electi per potentiam aduersariorum, eos offendere contendebant, astabat defensioni eorum, sicut astaret quoties in similibus expediret. Cessante verò causa, videlicet quòd alius Senator communiter electus fuit, cessauit turbatio supradicta, prout constat de rei euidentia, ex testimonio Panormitanensis & Messanensis Archiepiscoporum.*

13 P.E. *De eo, quòd mandauit quibusdam fidelibus suis, vt Episcopus Prænestinus, Apostolicæ Sedis Legatus detineretur.*

R.I. *Super mandato detentionis Episcopi Prænestini, respondit, quòd nunquam mandauit, nec etiam id somniauit Dominus Imperator, quanquam de eo id iustè facere potuisset, tanquam de inimico suo. Qui, licet missus per Dominum Papam, tanquam vir religiosus; tamen de mandato Domini Papæ, vt ipse dixit, Lombardiam pro magna parte contra Dominum Imperatorem callidè & perniciosè subuertit, & Lombardos contra ipsum, in quantum potuit, animauit.*

14 P.E. *Quòd per eum impeditur negocium Terræ Sanctæ, occasione discordiæ, quam habet cum quibusdam Lombardis: cum parata sit Ecclesia dare opem & operam efficacem, vt sibi & honori Imperij super his, quæ commissa sunt contra eum à Lombardis, congruè satisfiat, & Lombardi etiam ad hoc ipsum sint præparati. Moneatur super his omnibus, responsum eius significetur nobis.*

R.I. *Super negotio Lombardiæ dixit Dominus Imperator, quòd illud multoties commisit Ecclesiæ, nec inde est aliquod commodum assecutus, nisi quòd prima vice condemnati sunt Lombardi in quadringentis militibus, quos Dominus Papa tali modo fecit ei solui, quòd ipsos contra ipsum Imperatorem misit in Regnum. Secunda vice condemnati sunt in quingentis militibus, quos non Imperatori, contra quem commissa erat iniuria, sed sub protectione & ad requisitionem Domini Papæ & Ecclesiæ, quæ offensa non erat, vltra mare transmitti pronunciauit, quod etiam nunquam factum fuit. Tertia vice, ad requisitio-*

Sal. An. 1239. *nem Cardinalium, scilicet quondam Episcopi Sabinensis, & Magistri Petri de Capua, plenè, sicut Dominus Papa dictauit, commissum fuit dictum negocium Ecclesiæ, nec vnquam postea de hoc fuit verbum, nisi quando Dominus Papa nouit, quòd Imperator, postquàm ei toties fuerat illusum, defendere cum exercitu à Germania in Italiam se parabat, & tunc instanter petijt denuò negocium sibi committi: & Dominus Imperator, licet in eadem commissione naufragium sæpe expertus fuisset, voluit tamen sibi committere ad certum diem & sub conditione, quòd ad honorem suum & commodum Imperij firmaretur. Quam conditionem Dominus Papa, prout per literas suas constat, admittere noluit, quanquam ad præsens per literas suas dicat, quòd Ecclesia negotium ipsum, saluo iure & honore Imperij, fuisset diffinire parata. Et ex hoc patet quòd literæ ipsæ sibi inuicem manifestissimè contradicant.*

Et ne prætendatur, quòd in præiudicium Terræ Sanctæ velit Dominus Imperator iura Imperij in Italiam restaurare, qualiter Dominus Imperator negocium Terræ Sanctæ assũpserit, nec duxerit negligendum, apparet per literas suas responsales Regibus Orbis, & Crucesignatis in Francia scriptas, qui ipsum in Dominum & Rectorem exercitus elegerunt, per quas etiam respondit insuper eisdem, quòd negocium ipsum de consilio Ecclesiæ tractare volebat.

Denique tamen super omnibus grauaminibus Ecclesiarum corrigendis, Notarius Domini Imperatoris in specialem Nuncium, sicut superiùs est propositum, est transmissus.

Addit prætereà Imperialis responsio, quòd id, quod enormius est & in admirationem & stuporem omnium audientium verti debet, post recessum suprà memoratorum Panormitanensis & Messanensis Archiepiscoporum, quibus Dominus Papa Ecclesiæ gratiam pro Domino Imperatore promisit, & quòd voluit vnum & idem esse cum eo, Domino Imperatore, prout decuit, non modicè hoc attemtante, postquàm sufficienter fuerat eis ad quædam capitula, missa per eos, responsum, prout in eorum attestatione consistit, post tergum & in confusionem eorundem Archiepiscoporum, eis omninò nescientibus, missæ sunt literæ istæ & Capitula interclusa Prælatis, quæ licet speciem admonitionis contineant, sigillationem tamen Imperialis famæ continent manifestè.

Vltimo generale verbum respondit & proposuit Dominus Imperator, quòd cùm ipse diu fuerit absens à Regno, & Regni statum ignoret, quicquid vnquam in grauamine Ecclesiarum factum est, quod remaneat emendandũ, integrè & sine difficultate aliqua id emendari mandabit. Et nihilominus propter vniuersale bonum, quod ex vnione inter ipsum & ecclesiam prouenit, paratus est omnem prorsus securitatem, quæ Ecclesiam & ipsum Imperium deceat, præstare Ecclesiæ. quòd ad honorem & exaltationem fidei Christianæ, & ad honorem & libertatem Ecclesiasticam conseruandam, sit vnum & idem cum Ecclesia, viribus & potentia sua ad hoc ex toto conuersis.

Occupata itaque ne desereret; *Henricum* filium ex concubina nothum, quem Itali *Hencium* Germanicè loquentes, vocabant, declaratum Regem Sardiniæ misit, vt aduersùs Pontificem iura sustineret imperij. Ipse Pattauium veniens, obuium habuit *Icilinum*, qui cum Patauino equitatu & peditatu ac Carrocio mirificè exornato vsquè ad quintum lapidem, occurrit. Plerique eorum ludibundi cymbala, cytharas tenebant. Extremum agmen claudebant matronæ nobiles, specie insignes, ac splendido vestitu nitentes in equis phaleratis. Hanc pompam vt *Fridericus* aspexit, ad *Icilinum* secum equo vectum conuersus ait, se nullibi tam egregium atque ornatum conspexisse populum. Tunc vnus ex popularibus vexillum carrocij holosericum sumpsit, atque ambabus manibus *Friderico*, adhibita reuerentia obtulit, inquiens. *Hoc tibi potentissime Domine Commune Patauij offert, vt per coronam capitis hæc vrbs in iustitia conseruetũr.* Verba hæc ille hilari, & læto vultu accepit. Vrbem ingressus ingenti ciuitatis gaudio ad S. Iustinæ diuertit, atque Venatu ac piscatu cum oblectaretur, Nouentam venit, vbi vxor tenebat hospitium. In die Palmarum ex consuetudine ciuitatis in Pratum Vallis veniens, ibi ex alto tribunali se se lætum ac hilarem vniuersis ostendens, per *Petrum de Vineis* (cuius opera in scribendis epistolis vtebatur) populum comiter appellauit. Die Paschatis in Basilica, audito Sacro ad S. Iustinam regrediens coronatus incessit. Lætitiam turbauit anathema in cœna Domini, Romæ à Pontifice latum, quo piorum communione depulsus.

lxxx *Henricus nothus Friderici Rex Sardiniæ*

lxxxi *Pattauiũ venit Fridericus.*

ea vrbe delectatur.

lxxxii *Fridericus excomunicatur.*

EX-

Sal.An. 1239.

EXCOMMVNICATIO GREGORII IX. IN FRIDERICVM II.

Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & auctoritate apostolorum Petri, & Pauli, Fridericum Imperatorem pro eo quòd contra Romanam Ecclesiam seditionem iniit in vrbe. per quod intendebat Romanum Pontificem, & fratres suos à sede sua repellere, & contra priuilegia, dignitates, & homines, Apostolicæ sedis libertatem, necnon et Ecclesiasticam proculcare, contra iuramenta, quibus super hoc Ecclesiæ Romanæ tenetur, temere veniendo. Item quòd venerabilem fratrem nostrum episcopum Prænestinum Apostolicæ sedis legatum, ne in legatione sua procederet, quam in Albigiensium partes pro corroboratione catholicæ fidei sibi commisimus curam, per quosdam fideles suos mandauit impediri. Item, quòd non permittit quasdam cathedrales, et quasdam alias vacantes Ecclesias in Regno ordinari, et hac occasione periclitatur libertas Ecclesiæ, perit fides, quia non est, qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas deficiente pastore. Item quòd in Regno capiuntur clerici, incarcerantur, proscribuntur (Inter quos Cephaledensis, et Canatensis episcopi, cuius fuerat alumno) et occiduntur. Item pro eo quod in Regno Ecclesiæ consecratæ Domino destruuntur, et prophanantur. Item quòd non permittit Soranam Ecclesiam reparari. Item quòd nepotem regis Tunicij venientem ad Ecclesiam Romanam pro suscipiendo baptismatis sacramento, detinuit, nec venire permisit. Item pro eo quòd Petrum Saracenum nobilem ciuem Romanum ex parte regis Angliæ ad sedem Apostolicam venientem cepit, & detinet carceri mancipatum. Item quòd terras Ecclesiæ, scilicet Ferrariam, Pingnogomã, Bodoniã, Ferrariensẽ diœcesim, & Bondonẽsem, Lucanensẽ, & terras Sardiniæ occupauit, contra iuramentum, quo super hoc Ecclesiæ tenetur, temere veniendo. Item quòd terras quorundam nobilium de Regno, quas Ecclesia tenebat ad manus suas, occupauit, & deuastauit. Item quòd quasdam Ecclesias cathedrales, & quædam monasteria suis bonis spoliauit. Item quòd multæ Ecclesiæ cathedrales, & aliæ Ecclesiæ, & monasteria de Regno per iniquam inquisitionem fuerunt bonis ferme omnibus spoliata. Item quod in Regno Templarij, & Hospitalarij mobilibus, & immobilibus spoliati, non sunt iuxta tenorem pacis integre restituti: Item quòd talliæ, & exactiones contra formam pacis ab Ecclesijs, & monasterijs pro ipso extorquentur in Regno. Item quòd in Regno Ecclesiarum prælati, & abbates Cisterciensis, & aliorum ordinum compelluntur per singulos menses dare certam summam pecuniæ pro constructione castrorum nouorum. Item quod contra tenorem pacis, hi qui adhæserunt Ecclesiæ, bonis omnibus spoliati exulare coguntur tanquam proscripti, vxoribus, & liberis captiuatis. Item quòd per ipsum impeditur negocium Terræ Sanctæ, & reparatio Imperij Romaniæ. Omnes autem, qui iuramento fidelitatis ei tenentur astricti, ab eiusdem obseruatione iuramenti decernimus absolutos, ne sibi fidelitatem obseruent, districtius inhibentes, quamdiu fuerit vinculo excommunicationis astrictus, super oppressionibus, & alijs grauaminibus nobilium, pauperum, viduarum, orphanorum, & aliorum de Regno, pro quibus idem Fridericus alias iurauit stare mandatis Ecclesiæ, ipsum intendimus amouere, & in ipso negocio, dante Domino, procedemus, sicut iustum fuerit procedendum. porro pro omnibus, & singulis supradictis, pro quibus dictus Fridericus à nobis diligenter fuerit admonitus, & frequenter, nec parere curauit, eundem Fridericum excommunicationis, & anathematis vinculo innodamus. Ceterùm quia idem Fridericus de dictis factis suis, multis clamantibus per vniuersum quasi orbem, quòd de catholica fide non rectè sentiat, est grauiter diffamatus, nos Domino dante, super hoc loco suo, & tempore procedemus, secundum quod in tabulis requirit ordo iuris.

Hac diuulgata, *Fridericus* statim concionem aduocari iussit in Palatio, vbi pro tribunali assedit. Tum *Petrus de Vineis* ita exorditur: lxxxIII

Leniter ex merito, quicquid patiare, ferẽdũ est
Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.

His prolatis, panegyrim in laudes *Friderici* contexuit, *Gregorium* procaciter accusando, veluti æqui & honesti contemptorem. Quo excitatus *Fridericus*, in Pontificis contumelias & Ecclesiasticorum satis indecorè prosilijt, & tum verbis, tum epistolis ad omnes Imperij & regnorum principes, iniquitatis & præuaricationis iniquè postulato

Sal. An. 1239. lxxxiv

Gregorio. Is ne Apostolicam sedem infamia pateretur aspergi, ipse quoquè iuxta illud Salomonis *Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi Sapiens videatur*, encyclicam composuit, in qua vitam, mores, ingratitudinem, immanitatem *Friderici* increpando, Regibus omnibus & Episcopis mandauit, vt vnà cũ edicto anathematis publicarẽt.

GREGORII IX. EPISTOLA SVFFRAGANEIS ECCLESIÆ HIEROSOL.

Ascendit de mari bestia blasphemiæ plena nominibus, quæ pedibus vrsi & leonis ore desæuiens ac membris formata cæteris sicut pardus, os suum in blasphemias Diuini nominis aperit: tabernaculumque eius qui in cælis habitat, similibus impetere iaculis non omittit. Hæc vnguibus & dentibus ferreis, cuncta confringere, & suis pedibus conculcare desiderans, ad diruendum murum Catholicæ fidei occultos olim comparauit arietes, ac etiam nunc apertas machinas & instrumenta ex Ismaelitarum gymnasio instruit, & in Christũ humani generis Redemptorem cuius Testamenti tabulas stilo prauitatis hæreticæ nititur abolere, fama testante consurgit. Igitur admirari desinite omnes, ad quos, ab hac bestia, contra nos perueniunt obloquia, & blasphemiæ: si nos Deo omni seruitute subiecti, detractionum sagittis impetimur: cum nec ab his opprobrijs immunis Dominus relinquatur. Admirari desinite si iniuriarum mucronem exerit, qui ad perdendum nomen Domini de terra iam surgit: sed potius vt eius resistere, aperta veritate, mendacijs, ac ipsius confutare fallacias, puritatis argumento possitis, caput, medium, & finem huius bestiæ Frid. dict. Imp. inspicite, & in eis dumtaxat abominationes venientes, & scelera, contra ipsius dolos, sinceros animos scuto veritatis armate, attendentes qualiter sinceritatem Apostol. Sedis & nostram literis per diuersa climata mundi transmissis, pollutis nisus est maculare narrationibus dictus Frid. figulus falsitatis, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, nec confusus, nec aliquo rubore profusus mentitur, quod nos ipsum, nobis in minori officio constitutis amicum pristinum fidem, et amorem, adepto Apostolatus officio, relinquenles, quia sicut pristino sacramento per latam in ipsum sententiam excommunicationis præfixit tempore in terræ Sanctæ succursum nouitate prohibente transire non potuit, vinculo excommunicationis astringere, postulant ab ipso sanitate resumpta beneficiũ absolutionis denegare, ipsumque in dictum transeuntem subsidium, per literas, et Legatos nostros, et Nuncios nostros, processui suo contrarias mittentes impedire curauimus, vt sic esset spe regni Hierosolymitani recuperatione contenta frustratus, regnum Siciliæ quod Raymundus olim filius Ducis Spoleti, præter illius conscientiam terram inuasit Ecclesiæ, nos iniuste et violenter intraße, ac ipsius homines prouocasse ad Imperium falso conqueritur, seque in Assyriam et in Apuliam redeuntem illatæ iniuriæ omisisse vindictam, acceptaße concordiam, et redijsse ad matrem Eccl. gloriatur. Licet autem hæc figmenta publica notitia reprobet: quia tamen nonnunquam rectitudinis finem velatam, occupat in aure sincera mendacium, apud quam se veritas non inuenit aduocatam, nec in corda nostra falsitas quacumque possit fraude surrepere, digne volumus vos rei per nos gestæ modum et ordinem non latere, qui dictum Frid. ante et postquam aperte nostros subiecimus humeros seruituti, sub vulpe latentem omni curauimus gratia prosequi donec ipse quæ Patri de filio solet innasci sublata, idem Frider. fremens in magnitudine sua et ex adempta fortitudine infrunitus, Matri Eccles. mala pro bonis retribuit, et in eam quam fucatis deliniuit aliquando verborum fallacijs, virus effundere caudæ aculeo more Scorpionis incepit. Nam cum olim terræ Sanctæ necessitas, prædicta sententia, et iuramentum, ac præfixus terminus transitum eius exposcerent, et idem multa millia Crucesignatorum ipsum Brundusij expectantium cum instantia postularent, idem dictos Crucesignatos inibi, donec sub maris aeri intemperie diuersis lugendæ mortis casibus perirent detinuit, et periurium, ac excommunicationis sententiam gratis incurrens, infirmus fide, sed sanus corpore, vt nobis mentiretur, et Deum et Eccl. falleret, omisso prædicto passagio in lecto æger diebus aliquibus simulatis recubuit, ac terram Sanctam incursibus hostium Christi exponere minime dubitauit, ex eo nullo dolore percussus, quod ibi claræ memoriæ Turingiæ Lantg. (vtinam non veneni poculo, sicut mundus clamat) extitit interemptus. Cumque de conficta ægritudine et alijs præmissis nobis per literas Prælatorum ibi morantium constitisset, ne disciplinæ

Sal. An. 1239 plinæ virga tanto subtracta facinoris nos & Apost. Sedes redderemur inde notabiles, Crucesignatorum mortem & terræ S. pericula deplorantes, & cupientes saltem in altero Eccles. lacrymas dextera debitæ consolationis astringi, ipsum latæ in eum excommunicationis de consensu suo auctoritate bo. m. Honorij prædecessoris nostri sententiæ denunciauimus subiacere, summo præstolantes desiderio, vt cum postmodum emendationem tantorum & talium damnorum optatam patrare operam audiremus, literis nostris offerentes eidem, quod impertiremur sibi iuxta formam Eccl. absolutionis beneficium, quam cito iter arriperet in prædictæ terræ succursum. Sed ipse, in cuius erat super his pectore causa minor, claues Eccl. paruipendens, non absolutus in Syriam transit, vbi cum Soldano solis sibi Ierosol. mœnijs restitutis, & illi grandi ad impugnationem Christianorum transmisso equorum & armorum xenio fœdus faciens & templum Domin. ibi laudes exclamantium Mahometi curæ relinquens ex defensore mutatus in hostem, Venerabilem Fr. Patriarchã Ierosolymit. & Templarios pro viribus impugnauit. Illud autem non debet ad sanæ mentis crudelitatem accedere, quod in recuperatione Regni Ierosolymit. nos vel Legati nostri, cum ad hoc multo labore sudauerit, grandiumque Eccles. subierit onera expensarum studuimus impedire. Sed illud in notitiam omnis terræ prouenit, quod idem Fridericus, sicut in Syriæ partibus in propria persona persequebatur Eccles. circa mare, ipsam diuersis tribulationibus dicti Raym. ministerio quem contra consilium nostrum, in regno Vicarium constitueret, affligebat, cuius terram cum literis aurea bulla munitis & vasallos ipsius Frider. prædictus Raym. inuadens nonnullos Sacerdotes & Clericos suspendere, mulctare ac fustibus cedere, nec non statu nostro turbato Perusij, partem ipsius terræ occupare præsumpsit: quem licet fideles & deuoti nostri non valentes id vlterius sustinere aperte è terra prædicta, Christo sponsæ suæ indulgente victoriam, eiecissent: quia tamen idem Raym. nequaquam ab incepta persecutione cessabat, consultius extimantes si originalis malitiæ venas inciderent, quã quia iam exsiccati torrentis impetus nouis repletos riuulis expectarent, dictum Regnum Siciliæ quod est speciale patrimonium Eccl. (ne inde nos percuterent iacula, vnde potius erat expectandum subsidium) intrauerunt, multique de ipsius Regni habitatoribus obedientes Apost. Sedi, nequaquam ob id reputari debent periurium incurrisse, cum à iuramento fidelitatis eidem Frid. redeuntis de partibus transmarinis ad sinum matris Eccl. reuertenti pietatis aperuimus Apost. gremium, ipsique ad petitum inclinati absolutionis beneficium curauimus impertiri. Ad hoc idem mendacij filius falsitates falsitatibus cumulans, vt quo mendaciorum retia fuerit orditus, eo plura grauioribus se doleat periculis irretitum, de nobis mandat scripturas pronunciatque ea vt Lombardi pacificus vt irretitus intraret promittentes quod aspera sibi conuerteremus in plana, & pro sua confusione & non permisimus abire Nuncios, & literarum nostrarum intentionis suæ metam attingere, ac demum quia sibi potentia non suffragabatur armorum in Regnũ redire coactus ad instantiam nostram Romanos tunc impugnantes Viterbium diffidasse & in Viterbiens. subsidium stemma misisse militiam se falso asserit, nosque scripsisse Romanis id præter conscientiam nostram fieri, & cum eis eo irrequisito reformasse concordiam in querelam addunt, nouo sibi blandiens mendacio quod diffidentibus iterum ab Eccl. pace Romanis idem non vocatis, cum Conrado nato suo quem nobis obtulit obsidem præsentia matura personaliter veniens, & arbitrio nostro dirimendam inter ipsum & Lombardos discordiæ causam exponens, terram sedis Apost. occupatam eius iuri restituit, & libertatem Eccl. in statum pristinum & debitum reformauit. O vtinam iste falsidicus Eccl. vir habens spiritum & tunc huiusmodi negotium quod venerabilem filium nostrum Ron. Rauennatem Archiep. de restituendis ei & dicto Conrado iuribus ipsius in regno Ierosolym. subtractis ordinatum fuerat, nec quam cito delata potuit numerata pecunia detraxisse fidelibus suis quos non sine Eccl. incendijs & hominum stragibus hostilis deuastabat insultus ipsius interdixisse succursum & ob id nos Nuncium noluisse vel literas destinare contrarias veritati conqueritur, ac Ciuitatem Castelli contra formam pacis & Fratrum nostrorum consilia in sui iuris subsidium detineri à nobis suis extrahere literis stilo mendaci non veretur. Quamquam autem his figmentis modica veritas in terra ista aliquid coloris adducat, vt tamen intelligatur apertius quod totam

huius

Sal. An. 1239. huius cōmenti seriem non modicæ falsitatis adiectio decolorat, pro certo scitote, quod sicut nunc ex ipsius euentu conuincitur discrete mentiri, verisimilius videretur ipsum de Lomb. suum potius consequi propositum potuisse, si se illis quos populor. numerositas profunditasque vallorum, armorum copia & murorum reddit altitudo inuictos, pietatis paternæ exhibuisset & clementiæ Dominum quam si trementibus per culpam impositam subditis vltionis exerto mucrone terribilis in cuneis occurreret armatorum, cui nos qui bona pacis procurare tenemur bona fide suasimus, vt armatæ militiæ omisso terrore sub indictarum omissione pœnarum & benefic. oblatione illos ad Imperij deuotionem deduceret, quam in Lombard. famulis stipatus militaribus accesserat, quia tamen fidelis consilij oblitus in partes Cremonens. cedens factus est schismaticus, scissamque in discordiam Lombard. fortius scindere & Mediolanens. à se terroribus & minis abijcere studuit, quos cum ab aduersa parte ad vnitatem potius trahere debuit funiculo charitatis, non est quod nostræ imputetur innocentiæ, si sæpe spe frustratus redijt in Apuliam ipso spei conceptæ interitum procurante. Post hæc super tuitione libertatis Ecclesiast. super extirpanda hæretica prauitate nostris beneplacitis paratum se obtulit, ad quam currens litera nostra respondit, quod cum in regno suo vbi nullus manum vel pedem absque ipsius mouet imperio in fidem Catholicam hæresis potius & latius venena diffunderet, & libertas Ecclesiæ quasi conculcata iaceret, non credebatur capiti salutis adhibere remedium, qui pedem suum reddiderat contractum morbosum, sicque responsum huius lapsu modici temporis approbante, audito quod quidam paruo seducti consilio terram intrare volebant Ecclesiæ quasi fuga capta, ne rupta promissio eum falsitatis argueret, protinus abijt ac contra illos verbo vel opere in aliquo non processit, nobis improperans quod reuertentes ad vrbem Romanorum filios speciales Ecclesiæ ad matris dilectionem paternæ curauimus diligentia reuocare. Idem insuper intellecto, quod illos ab Ecclesiæ charitate seiungere quidam iniquitatis filius nitebatur, & excogitato quod facilius habeat & ipsos opprimeret, si prædictam charitatem acerbius fronte solita vulneraret, nobis tunc Reate præsentibus ad Sedem cucurrit Apostolicam etiam non rogatus, vbi sub multa humilitate promittens quod terram Ecclesiæ perditam in pristinum statum reduceret, & ipsam pro viribus defensaret in Tuscia, ad quam vires suas contulit in recuperatione cuiusdam Castri quod ad ius Ecclesiæ modico reduci labore poterat, impediuit. Et cum adhuc manus tradentis nobiscum esset in mensa cum hostibus Ecclesiæ sicut ex consequentia facti & literis suis quæ nobis in tantæ proditionis testimoniū reseruantur aperte conuincitur, hoc signo dato. Inde Vicarius pepigit, vt ipso certa die exinde recedente illi ad arma consurgerent & beati Petri patrimonium occuparent. Videte igitur quæ nobis sub pardi varietate modus iste pestifer deuotionis obsequia præstitit. Attendite quales Ecclesiæ famulatus occultus hostis intendit, qui in Ecclesiasticum non erubuit famulum transformari, vt nobis efficacior fieret ad nocendum, pro firmo tamen vos tenere cupimus, quod nos his sub dissimulatione præ ceteris ipsum adhuc non permittentes mutari affectum Apostolicæ puritatis per dictum Archiepiscopum commisso sibi Legationis officio iura ea & prædicto Conrado in eodem regno Hierosolymitano mandauimus subtracta restitui, qui licet id fecerit, quia tamen formam sibi datam excedens propter quod ab eo ad nos extitit appellatum, excedens terram Sanctam quod non est auditum à sæculo post appellationem huius sententiæ supposuit interdicto, attendentes nos quod ob id in maximum eiusdem Terræ periculum peregrini ex ipsa recederent, & alij inceptos ad illam transitus retardarent, dictam sententiam, quæ vtpote lata est post appellationem legitimam ipso iure nulla fuerat, in omnibus alijs, prædicti Archiepiscopi intacto remanente processit sufficienti ab Ordinibus, Nobilibus, & Comitibus Regni prædicti, cautione recepta in omni sinceritate de Fratrum nostrorum consilio duximus relaxandum. Quod ergo de nobis ipse labijs pollutis ob huiusmodi obloquitur vestri animi non turbentur cum sit vas repletum vitiorum spurcitia, quæ ipsius infecerunt animum, putat in alijs crimen desæuire in tormenta, ex quo cum malorum opprobria cladem, laudes quoque opprobrium resonent à viro cuius fere omnis lingua clamat infamiam famæ sigillatione impeti eligimus multo fortius quam laudari. Sed forsan maculam opinionis suæ his credit abolere conuitijs, qua Sede Viterbj moraretur inficiens à facie hostium non verecundus

Sal. An. 1239 *aufugit, & ad defensionem suorum fidelium quos ipsius hostes in oculis eius obsederant, & obsequiorum terram nullo prohibente vastarant, affirmans suum per nos ad illum interdici progressum Imperialis honoris prodigus sed timore prohibitus non accessit, ex eo innocentiam nostram accusans quod ad euitanda guerrarum huiusmodi dispendia Nuncium à Latere nostro non misimus. Sed nec mirum, cum eo tempore status Ecclesiæ multiplici fuisset persecutorum afflictione turbatus. Venimus autem ad Ciuitatem Castellanam cuius ciues se illi violato sacramento fidei Ecclesiæ ignoranter prodentes nullum ius ei per hoc in seipsis acquirere, nullam nobis etiam possessionem cum interdictione ciuitatis & ciuium possideret quasi Ecclesiæ prodendo potuerit præiudicium generari, quia illi à quibus vlterius alteri potius quam sibi possidentibus non requirentibus poßessionis incumbit, vel initium possessionum leges euertere & extraneis iura conferre nequeat possessorum, nec non quod de reddendis possessionibus Ecclesiæ Romanæ ad eum prouenientibus pluries iuramentum præstiterat satis impendit, satis improuide videtur à nobis repetere quod non poterat absque periurio retinere: nec credi debet in hoc nos sibi omnimodam, coram arbitris, vel alio modo iustitiam exhibere paratos Fratrum nostrorum despexisse consilium, quod Nuntijs ipsis inceptum iudicium recusantibus consequi non fuerat requirendum quin potius habeat peccatum ea dumtaxat fraude intentasse proponitur, vt sic eadem obloquendi de Ecclesia & pacem inter ipsam initam occasio præberetur. Illud quidem quod super facto Imperij inter cætera sua detestabilis testatur epistola nostris edißerit his literis calamus, vt quo pluribus eius fictio cognita fuerit, eo fortius vt suo maneat commento confusus, de nobis obtrectat, qui ad nostram translato notitiam eum ad recuperanda iura imperij cum multis bellatorum millibus Lombardorum in nos præcise compromitteret Apostolico scripto mandamus, vt illud perpetuo suspendere, vel ius imperij libere suffocare possemus contra ipsum venerabilem Fratrem Iacobum Prænestinum Episcopum per quem eius vacuaremus propositum transmutatis sibi impedimentis clandestinis per Legatos & literas nostras per orbem vndique procuratis. Iste vero cui nec veritatem fateri aut enarrare possit iudicium ad vnum forsan est indignatione negatum sicut obtrectationes personæ nostræ non verecundatur ex falsis assumere, nec etiam excusationes suas ex similibus propositionibus non veritus ordinare se per Nuntios suos Ven. Fratrem N. Panormitanum Archiepiscop. & quosdam alios ad Sedem Apostolicam missos, deuotionem omnimodam super Ecclesiastica libertate & reformandis Ecclesiæ iuribus obtulisse, nosque id acceptantes & expectantes à cuiuslibet ipsius impedimento cessare nuncijs suis ad eum redeuntibus dilecto filio Gregorio de Monte longo Notario nostro in suorum euersionem fidelium legationis officium commisisse asserit, ipsoque nihilominus ad nos præfatos Archiepiscopum & alios Nuncios suos ad Sedem Apostolicam remittente & satisfactionem omnimodam offerente, nos eum contradicente saniori parte Fratrum nostrorum contra traditiones Sanctorum Patrum & solemnem morem Ecclesiæ iniuste false excommunicaße concludit, pro sua confusione subiungens se nos Beati Petri Vicarium non habere, quasi velit asserere non conceßam Principi Apostolorum, & nos carere clauium potestate. Quæsumus igitur libram rationis assumite, & in ea perpetratis per dictum Fridericum contra Ecclesiam excessibus & beneficijs quæ ab Ecclesia recepit appensis clarius luce videte quod licet draco iste qui ad illudendum nobis formatus & in Æthiopum escam populo Æthiopum datus extitit, vel existit, aquas persecutionum in subuersionem Ecclesiæ ex ore quasi flumen miserit, Apostolica tamen Sedes nequitiam eius inæstimabili beneficiorum numero superauit. Nam olim cum ab annis teneris illorum morsibus qui terram eius & sanguinem sitiebant in via confusionis expositum, parentum & amicorum solatio pene nudum videns mater Ecclesia protinus circa ipsum nutricis officium & baiulæ misericorditer executa illum pallio Apostolicæ protectionis operuit, de laqueo venantium eripuit, multis sudoribus, multis laboribus & expensis ad Regni solium & coronam Imperij sublimauit, insuper hoc ei fecisse modicum reputans & sibi Regnum Hierosolymitanum subijci, & illum vbique per orbem exaltari procurans, licet ab eodem multiplici læsam se afflictione doleret: à paucis tamen retroactis temporibus sibi contra Henricum natum eius qui partem non modicam Alemaniæ eius iurisdictioni subtraxerat potenter astitit, & inflicto-*

Sal. An. 1239.

stictorum sibi per eum oblita vulnerum ipsum quasi de nouo in Imperatorem erigens Theutoniam Apostolicis literis ipsius desiderio reformauit. His & alijs quæ non sufficimus recordari beneficijs conferens munimenta decoris. Sed iste baculus impiorum terræ malleus vniuersæ conturbare terram, regna concutere & orbem desertum ponere cupiens libertatem Ecclesiast. in dicto Regno Siciliæ in opprobrium seruitutis extremæ adducens, & Ecclesias quas vt eorum teneritudine ventrem suum impleret quasi iam penitus exossasset sordidis oneribus & angarijs opprimens eas bonis sacris vsibus dedicatis spoliat, personas Ecclesiast. mancipat carceri, ipsasque in examine vetito accusationes suscipere, talias soluere, & bona Ecclesiast. se à vexationibus redimant exhaurire, & postremo exulare coartat Ecclesias pastorum solatio denudatas non permittit sibi sponsum eligere, viduitates deponere, donec alicuius adulterinis amplexibus per impressionem extiterint copulatæ, de Christianorum habitaculis construens Babylonis, & ædificia in quibus diuinum nomen excolitur illic transferens, vt Mahometus perditus adoretur, turbas vndecumque collectas Crucifixi fidem & nomen publice in eodem regno prædicari prohibuit, recuperationem terræ Sanctæ & negotium Crucis impediens ad eius consummationem subsidium suorum conferri fidelium interdixit, contra iuramentum pristinæ pacis inter ipsum & Ecclesiam reformatæ nobiles priuatos castris & alijs bonis suis, vxoribus & liberis captiuatis loca sua proscriptos relinquere, domicilia in aliorum transferre Coloniam, in croceis nutritos amplexari stercora, & ad extremam coegit inopiam deuenire, nec non de afflictione comprimit pauperes famulari, id tanto fortius Deo displicere putamus, quanto ipsos verius credimus innocentes. Quid plura? Baronibus, militibus & alijs nobilibus, hominibus eiusdem Regni Siciliæ ad formam & conditionem seruorum inaudita crudelitate redactis, iam pro maiori parte ipsius Regni habitatores non habent de proprio vnde stramine vili quiescere, nuditates suas rudi sacco contegere, ventrem possint pane misticio saturare. Cumque vlulatus ac clamores dictarum Ecclesiarum & hominum à tempore dicti Honorij prædecessores nostri Ecclesiæ aures continua deploratione pulsassent & iam vix possemus eas absque læsione conscientiæ sub dissimulatione transire, ipsum supra dictorum scelerum non semel sed pluries nuncijs & literis nostris monuimus ac longa patientia temporibus expectauimus retroactis, si forsan oculos suos ad Cælum erigeret, exutus veterem hominem, nouumque indutus, manus suas à tanta perpetratione facinorum cohiberet, de petita insuper emendatione, dubij adhuc, nolentes statum eius processu prospero gratulari, eo cum armis Lombardiam intrante mandauimus, vt in locis pro quacunque causa interdicto subiectis ipso præsente interdictum minime seruaretur, eundem Fridericum literis nostris admonentes, vt ne Crucis negotium quod ad vtilitatem Ecclesiæ & totius populi Christiani fuerat ordinatum impediri valeret præcise in nos compromitteret, ne si contra Romanos armata manu procedens tantam daret exempli perniciem præsumeretur à pluribus, quod cæteros Ecclesiæ fefelisset. Cæterum quia recuperare scissuras schismatis nostræ incumbit officio seruitutis pro sedanda Imperij & Lombardorum discordia tantum Prænestinum Episcopum commisso sibi Legationis officio illa consideratione prouidimus destinandum, vt sibi à quibuslibet discordantibus minori haberetur ratione suspectus, quo suis actibus minus sæuiendi odij vel amoris ingereret, quòd à mundo & carne ex susceptione sacræ religionis astrictus in diuini amoris altitudinem euolasset. Noster igitur detractor respondeat, quid ex hoc nobis & eidem Episcopo poterit imputari, si Placentiæ inter Patres & filios, affines, consanguineos & germanos ordinata concordia eo præsente & protestante, quod id saluis honore & iuribus Imperatorum & Imperij & quorumlibet aliorum fieret consummatam accipit. Quinimo recte blasphemus intelligit sibi ad infamiam merito reputari, quod cum ad ipsius & nunciorum suorum instantiam Venerabilem Fratrem Ostiensem Episcopum, & dilectum filium Thomam S. Sabinæ Presbyterum Cardinalem pro pace iuxta formam conceptam ab eisdem nuncijs inter Lombardos & Imperium reformanda ad partes easdem transmisimus, idem dictis Legatis petita & ampliora adimplere pacatis, & delusis nobis reformationem pacis noluit acceptare. Ecce nunc intelligite qualiter Imperij iura conculcauimus ex præmissis aduertite qualiter hic à nobis fuerit impeditus, qui longo & inani labore suos & suorum, humeros decreuit potius contra

quam

Sal. An. 1239 quam passus extiterit per nos iura Imperij reformari. Propterea illatis Ecclesiæ non contentus iniurijs datæ quibuslibet rebellibus nostris à nostra sede repulsis & concusso fidei capite quod superædificauit Dominus impulsu eiusdem Friderici Ferrariam & alias quasdam villas & terras in Lombardia contra iuramentum præstitum veniens temere occupauit. Super quò & alijs nos credens detinere verbis manibus dictos Panormitanum Archiepiscopum & alios nuncios suos cum literis de credentia ad nostram duxit præsentiam destinandos. Quibus offerentibus nobis satisfactionem super præmissarum offensarum emendationem verbalem ante & post ipsorum à Curia nostra recessum Sardiniam & Messanam occupare ad Romanam pertinentes Ecclesiam non omittens ipso facto ne vltra eius correptionem expectaremus edocuit, ac non deberi sibi fidem vel suis nuncijs adhiberi operis euidentia demonstrauit. Ex quo id solum in conscientia sua legens quod cor eius ad conterendum Ecclesiam & Catholicam fidem dirigit de nobis quibus se iam quocumque fraudis vellere occultare non potest, non immerito suspicatur quod ipsius pœnitentiam habentes iusta ratione suspectam, cum melius sit occurrere quam post inflicta vulnera remedium inuenire, ad auertendas suorum progressuum semitas officium Legationis dicto Notario commisimus, quod nequaquam iuxta ipsius suspicionem id fecimus, sed vt per eum bellorum cladibus, animarum corporumque periculis obuiare possemus. Ex præmissis igitur & alijs nequeuntes de ipsius correptione sperare, & dolentes nos eius promissionibus totos fuiße delusos prædictum Fridericum de Fratrum nostrorum consilio excommunicationis sententia duximus innodandum. Qui quamquam ex hoc perditum intellectum resumere & coram Deo potius humiliari deberet, eo tamen amplius furens, quoniam suam confusionem agnoscens veretur fortius, vt Ecclesiæ obstetricante manu educatur coluber tortuosus nos experientiæ nostræ meritis indignos asserens qualibet officij auctoritate publice populis per nos prædicta legari sententia minime potuisse, suis præsumptuose literis asserit, & nos qui temporibus nostris patrimonium Ecclesiæ per Dei gratiam non modicum ampliauimus super dilapidatione bonorum Ecclesiasticorum inordinato dispositionum processu, receptione munerum & auri auiditate redarguit, ac contra illum ex illo quod contrahentis inter neptem nostram & Henricum eius naturalem filium sponsalibus petitis subtraxit assensum prouocari falso confingit, illud apertius mentiens, quod Lombardis contra eum & imperium corporale præstitimus iuramentum, sed quod totius orbis decimas Terræ Sanctæ vtilitatibus reseruatas conseruare promisimus in eius compendium, si arbitrio nostro negotium exponeret Lombardorum. Fatemur enim nos defectu meritorum nostrorum, indigne esse vicarium Christi Iesu. Fatemur nos oneri tanto insufficientes existere, quod humana conditio non valeret absque diuino suffragio supportare: nihilominus tamen vices nobis commissas prout melius nostra permittit fragilitas exequentes, secundum quod locorum, temporum, personarum & negotiorum qualitas ac natura requirunt disponendi disponimus, & cum excellentibus personis primo & secundum Deum, cum necessitas id exposcit, de nostræ potestatis plenitudine dispensamus. Verumtamen non est dolor, qui sic profundo gladio eius feriat animum, sicut quod dum terminos Regum transgreditur non potest aggredi officia sacerdotum, propter quod idem qui auri fame dictum Siciliæ Regem iam redegit in cinerem, credens ex se, quod omni tempore vitæ suæ pluribus non iustitiam precij venalitate corruptus exhibuit, qui in pera sua resuscitans magnum Simeonem luto temporalium maculare posset Ecclesiæ puritatem, vt sic in spiritualibus grassari etiam in suis permitteretur sordibus, remanere murum integritatis Ecclesiæ multis modis, & specialiter oblatione castrorum ac parentela inter suos & nostros contrahenda, pro qua nos per quosdam magnos prælatos & nuncios suos pluries requisiuit, tentauit infringere. Nunc vero quia id nulla instantia nulloque ingenio sicut est in curia nostra notorium à nobis potuit obtinere, quin potius cum suis perditioni relictum artium suarum fallacijs proficere iam agnoscit, quasi nesciat vltra quid faciat, seipsum mendacio suo in aliorum detractione deturpat more meretricis Ægyptiæ, quæ Ioseph inuitauit & ab ipso contemptæ apud virum suum accusauit eundem. Vnum quidem est, de quo & si pro homine perdito sit dolendum, lætari non modicum. De Deo regratiari debetis, quod volente

Sal. An. 1239 *lent Domino qui diutius occultari non patitur umbram mortis, iste qui se gaudet nominari præambulum Antichristi non expectans propinquum suæ confusionis iudicium manibus proprijs effosso suarum abominationum pariete per dictas literas eius suarum produxit in lucem opera tenebrarum, in eis constanter proponens, quod per nos tanquam Christi vicarium vinculo excommunicationis astringi nō potuit, sicque affirmans non esse apud Ecclesiā à Domino Beato Petro & eius successoribus ligandi atque soluendi traditam potestatem dū hæresim asserit primo argumento sibi concludit consequenter ostendens quod male sentiat de cæteris fidei Catholicæ articulis, dum Ecclesiæ per quam fides fundata existit auferre nititur cōcessum verbo Dei priuilegium potestatis. Sed minus bene ab aliquibus credi potest quod non illaqueauerit se verbis oris sui probationes in Frider. victoria sunt paratæ, quod iste Rex pestilentiæ à tribus barattoribus vt eius verbis vtamur S. Iesu Christo Moyse & Mahometo totum mundum fuisse deceptū & duobus eorum in gloria mortuis Iesum Christū in ligno suspensum manifeste proponens, insuper dilucida voce affirmare vel potius mentiri præsumpsit, quod omnes sunt fatui qui credunt de virgine nasci Deum qui creauit naturam & omnia potuisse hanc hæresim affirmans quod nullus nasci potuit cuius conceptum viri & mulieris coniunctio non præcessit, & homo nihil debet aliud credere nisi quod potest ratione naturæ probari. Hæc & alia multa quibus verbis & factis Catholicam fidem impugnat suo loco & tempore sicut decet & expedit manifeste poterunt comprobari. Quocirca curate, ne dictus Frider. corda fidelium fallacibus verbis subuertere vel contagione sui possit quomodolibet gregem Domini maculare Clero & populo subditis supradicta vobis plene & fideliter exponatis. Dat. Later. Nono Iulij, Pontific. nostri anno XIII.*

Misit etiam in Germaniam, & sequentia Principibus renunciare commisit.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Magistris Alberto Archidiacono, & Philippo de Assisio Nuncio nostro in Alemania commoranti, salutem & Apostolicam benedictionem.

RAtionalis Spiritus exultanti extra suos terminos naturæ compatitur, & à naturali potentia, frequenter rationis excidium deploratur. Sed cum hæc duo deformationis vulnera sentiunt, de illatis sibi passionibus ad inuicem conqueruntur. non quod rationi, vel naturæ possit inesse deformitas, à qua creator creaturam suam in creando facit penitus alienam, sed quod actiones proprias toties intentio praua deformet, quod iam corruptelæ vitium videatur naturæ priuilegijs insignitum. Vnde turbatur ratio, merito natura conqueritur, nisi ius ab iniuria prouocet, ab iniustitia vox innocentis appellet, ad tribunal recurratur supremi Iudicis, vbi affectus noxij iustitiæ limitibus coerceantur.

Quare Apostolica sedes iustitiæ languenti succurrere, sæuientis iniquitatis occursibus obuiare . . . . . . rigore Ecclesiasticæ reprimere disciplinæ. Hinc est quod dolentes audimus, quod quidam Friderico dicto Imperatori (qui sicut Herodes Christianam religionem, & in pectore fidelium Iesum Christum conatur extinguere, & fidem Catholicam, & Ecclesiasticam libertatem totis molitur viribus conculcare) contra Deum & Romanam Ecclesiam, consilium & auxilium, atque fauorem impendant. Isque (quod dolentes referimus) praua mente, Imperio cuius iura, & honores ac Principum conseruari volumus, & optamus illæsa, perniciose incumbat, & incumbit decorem ipsius Imperij, & horem Principum, Imperij lege contempta, & Principum priuilegio cancellato, quosdam de ipsorum maioribus, quod actibus suis illicitis consentire renuunt, incarcerando, proscribendo, & proditoriæ necis gladio feriendo, ac paganorum, qui Assisini vocantur (quod inauditum est, de quolibet Principe Christiano) gladijs exponendo deturpat. Nonnullos Episcopos, præcones Christi, rectores fidei, pastores ouium, medicos languentium animarum, spoliatis bonis Ecclesiasticis & mundanis, de regno quod & Beati Petri patrimonium Episcopale, alijsque terris Roman. Imperio subiectis, proscriptione damnabili exulare compellit, sacrosanctas Ecclesias sacrilega temeritate profanans, religiosos (quorum vnum de Ordine Fratrum Minorum, absque iuris ordine, & debita causæ cognitione horribili crudelitate combussit) pupillos, orphanos, pauperes & viduas, tegmine vilinudatas, quasi sublatis desuper carnibus exoßauit.

Excom-

Sal. An. 1239. *Excommunicationis quoque ac anathematis latam contra se à nobis sententiam, contemptis Ecclesiæ clauibus vilipendit, solemniter publice sibi faciens celebrari, vel potius profanari diuina, nec non laqueo damnatæ hæresis se suspendens, eandem sententiam prædicat non seruandam.*

Verum cum ex hoc subsidio consilij, & fauore fidelium populorum dictus Fridericus reddiderit se indignum, venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos, Episcopos, ac dilectos filios Abbates, Priores, Præpositos, & alios Ecclesiarum Prælatos, nec non nobiles viros, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & vniuersos alios Christi fideles per Alemaniam constitutos, rogandos duximus attentius & monendos, sub debito fidei Christianæ, quo tenentur D. Iesu Christo, districte præcipiendo mandantes vt præfato Friderico consilium vel iuuamē operæ vel operam aliquatenus non impendant.

Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus quatenus eos qui contra præscriptum mandatum nostrum venire præsumpserint, per excommunicationis sententiam, sublato appellationis obstaculo à præsumptione huiusmodi compescatis. Constitutione de duabus dietis in generali concilio edita non obstante. Quod si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Laterani 8. *Kalend. Octob. Pontificatus nostri Anno decimotertio.*

lxxxv *Albertus Boemus Pōtificis legatus austerus.* Erat iste *Albertus* cognomento *Bohemus*, Archidiaconus Passauiensis, homo minutulus, curtæ prudentiæ, sed rigidissimus alienę exactor obseruātiæ. Bauariam accedentē eū humanissime habuit *Otho* Dux Bauariæ, & in vulganda Pontif. contra Cęsarē execratione, ad inuidiam studiosè adiuuit, ratus se Deo, Ecclesiæ non posse deficere. *Albertus* ex magnitudine legationis tumidus, in Episcopos etiam imperium sumpserat; & nihil reueritus Salisburgensis, Ratisbonensis, & Passauiensis authoritatem, imperiosè iubet, vt in *Fridericū* fulmen detonarent Romanum. Detrectant ipsi, inficiantes ad se pertinere: exequeretur ipse, si vellet, *Gregorij* mandata. Indignatus *Albertus* omnibus diem dicit Landishutæ. Ratisbonensis misit legatos, qui à prædonibus impediti, nequierunt vadimonium obire. *Albertus* tamen in Episcopum excōmunicationem contorquet. *Eberhardus Salisburgensis*, qui à *Gregorij* voluntate nunquàm desciscerat, eius anathema à nuncijs obtrusum, nescio quid humanum passus, pedibus conculcat. *Rudgerus Passauiensis* eum, qui simile attulerat, pugno contusum, vinculis tradit. *Alberto* bellum pronunciat, & armatis velut ad Sacram centuriatis militiam, crucem asserit. Nihilo moderatiùs agens *Albertus* in Præsules Augustanum, Herbipolensem, Aichstettensem tota, quàm latè patebat, Bauaria, clero populoque vniuerso, & immorigeris finitimorum diœcesibus triste in templis, arisque silentium indixit nullo obsequio, & minimo pœnitentiæ fructu. *Otho* verò quietus, nihil diffidens ab *Alberto*, tragœdiam spectabat. lxxxvi Monachij comitia agentem, Salisburgensis monuit, vereri se, ne ipsi aliquando malè vertat, hominem Reipublicæ exitiabilem fouisse. Tantis territus *Otho* Bauarus & ipse ab *Alberto* desciscit, destitutumque in tātis reliquit angustijs, vt ad *Conradi VVasserburgij* Comitis tutelā confugere, ac deniq; ad corrogandam ab amicis Principibus vitæ sustentandæ stipem cogeretur. *Otho Albertum deserit.*

FÆDVS PONTIFICIS: VENET., ET IANVENSIVM IN FRIDER. An. 1239.

lxxxvii OBstinato *Friderico* curauit *Gregorius* Venetos & Ianuenses de maris litigantes imperio reconciliare; vt in Cæsarem ea sibi conditione associaret, *quòd Veneti classem viginti quinque triremium communibus sumptibus adornarent, ad redimendum Ecclesiæ regnum Neapolitanum.* Legato *Gregorio Montelongo*, qui populos excitaret ad bellum. Bononiam is primùm, deinde Mediolanum accessit, & vtrobique varia belli consilia habuit. Vario interim claudicante Marte, aciem ipse aliquandò dirigente *Gregorio* Pontifice; Lombardiæ vrbibus firmo lxxxviii munitis præsidio in Apuliam *Fridericus* secesserat, vbi bellum acriter à Venetis gerebatur. Parmam, & superato Apenino Lucam ac Pisas peruenit. Pisanos cum in Ianuenses Ecclesiæ deditos inflammasset, Etruriam in suas partes traduxit. Inde *Hencio* Italiæ legato aduersùs Anconitanos misso, ipse in Ducatum & Patrimonium inijt ac Viterbium, cum finitimis oppidis solo Maiestatis occupauit aspectu.

Sal. An. 1239.

LITERÆ FRIDERICI II. VITERBIENSIBVS.

Fridericus &c. Viterbien. fidelibus suis &c. Dum conscientiæ volumina voluimus, dum ciuitates nostro subiectas Imperio, in nostræ considerationis speculo speculamur, in quibus credit nostra Serenitas serenam fidem & deuotionem debitam, congruis temporibus inuenire, occurrit nobis specialiter Viterbiens. ciuitas, consuetæ constantiæ, repræsentans monilia, & indeficientis deuotionis circumamicta faleris, semper gratis satis, Imperio fructuosis & floridis obsequelis obsequitur, & fidei suæ constantia sicut probabilib. argumentis, & euidentissimis indicijs demonstratur. Metitur etiam acies mentis nostræ causas alias, per quas de vobis non indignè specialem confidentiam reportamus. Nam cum dudum à vicinis vestris graues reciperetis iniurias & pressuras, contradicente tunc Papa, Serenitatis nostræ proposito, quod ad succursum vestrum promptis desiderijs intendebat. Nos adiutorem vestræ fidei, quam illibatam semper seruastis, Imperio dignum & debitum respectum habentes, in auxilium vestrum Cæsareæ potentiæ vires armauimus, & nobilem militiam Germaniæ bellis expertam ad tuitionem vestri duximus destinandam. Alia etiam vice, iste qui dicitur papa, defensoris vestri nomen assumpsit: sed nos, qui in vestris læsionibus tangebamur, & angebamur intrinsecus defensionis onus prompta satis voluntate suscepimus, non ipsius verbis inducti, sed potius consideratione vestræ fidei Imperialiter excitati, vbi papæ personæ sudoribus non pepercimus, sed sub æstibus solis, sub tædijs pulueris, sub galea laborauimus, & lorica in angusto: cum etiam priuati suos labores angustant, pro vobis laborabat Augustus, nec laborantis votum aeris intemperies retardabat, sed inducebat nobis labor solatium, per quem quies vestra, & nostrorum fidelium parabatur. Tunc æraria nostra patefacta sunt sumptibus in vestræ commodum defensionis effusis. Et quia in eis vestra quærebatur vtilitas, spem nobis adfectati commodi redolebant. Ille verò, qui inane nomen assumpserat defensionis ab hostilibus, pascebat vos verbis, & pascuorum commoda subtrahebat, nec voluit vobis in quantitatis modicæ pecuniæ tantum mutuo subuenire, expectans, vt castrum suo parandum edulio, de cauerna educeret aliena. Igitur, dum hæc omnia in nostra lance considerationis appendimus, nihil de vobis conscientiæ culminis nostri contrarium suspicio suadet. imò firma fiducia pollicetur, quod honorem nostrum & Imperij, continuatis vestris desiderijs adfectatum, brachijs velitis patentibus amplexari, nullo contrario spiritu propositi vestri constantiam immutante. Cum itaque tempus aduenerit, quo nobis & Imperio semper grati, potestis fieri gratiores, vos oramus exurgite, mentes vestras ad contemplandam Imperij sapientiam & virtutem erigite, nosque principem vestrum, ac gratiosum agnoscite possessorem, parate viam Domini, rectas facite semitas eius, tollite seras portarum vestrarum, vt Cæsar vester rebellibus terribilis, & vobis veniat mansuetus, in cuius aduentu, quiescant spiritus, qui vos hactenus fatigabant. Ecclesiæ autem, vt super ijs & alijs vobis beneplacitum maiestatis referemus plenè, verbotenus mittimus ad vos V. de Saxo forti fidelem nostrum, cui ea, quæ vobis ex parte nostri culminis dixerit, tanquam ab ore nostro prolata, curetis indubitanter credere, & efficaciter adimplere.

Pontifex in summum vrbis timorem adductus diuinam vt solicitaret opem cum clero & populo, Sacra Apostolorum Petri & Pauli capita protulit, & cruce præmissa, cui ligni salutiferi portio inest, à Laterano in Vaticanum processit. Vbi orationem ex ambone collacrymans habens, *Friderici* insimulauit sæuitiam, & ecclesiæ persecutionem, remissionem offerens peccatorum, qui aduersùs *Fridericum* hostem ecclesiæ, crucem sumpsisset, nec paucos accendit. Itaque *Friderico* mox infesta ad vrbem signa ferenti, legiones crucesignatorum opposuit. Cum autem ille aliquot eorum cepisset, rabie efferatus, caput eis in quatuor partes discidit, aut ferro candenti Crucis signum impressit in fronte. Ponè populato agro, in Campaniam transijt à conuitijs in Pontificem non desistens. Inter alia ei scripsisse fertur. XC

Roma diu titubans, longis erroribus acta
Corruet, & Mundi desinet esse caput.

Cui Pontifex rescripsit

Niteris in cassum nauem submergere Petri,
Fluctuat, ast numquàm desinet esse ratis.

Re-

Sal. An. 1240 Cuspinian: in Frider. 2 Replicauit tumidè *Fridericus*

Fata volunt, stellæq. docent, auiumq. volatus:
Quod Fridericus ego, malleus orbis ero.

Reposuit Pontifex

Fata volũt, Scriptura docet, peccata loquũtur:
Quod tibi vita breuis, pœna perennis erit.

Inter preces, quibus Pontifex Cœlum fatigabat, dulcem illam *Hermanni contracti* Monachi antiphonam, *Salue Regina* certis diuinæ rei horis addidit recitandam: campanæ ad Christi corporis & sanguinis confectionem pulsarentur. Laudes Mariæ Virginis speciali oratione in matutinis celebrarentur; salutatio eiusdem Deiparæ tum diluculò tum crepusculò, dato signo campanæ ab omnibus genuflexo ter repeteretur; oblata indulgentia plenaria, qui Cruce Signati contra *Fridericum* arma gestarent. *Montelongus* interea Legatus vehementiùs vrgens, securus absente *Friderico* non defuturam victoriam; Ferrariam, quæ iuris Pontificij erat, à *Salinguerra* occupatam adoritur. Dux ipse Venetus adfuit cum *Azone Marchione Estensi*; vindictam Veneti reposcentes, quia *Fridericus* ex turre Tranensi *Petrum Theupolum* Ducis filium, Mediolanensium Prætorem, laqueo Veneta spectante classe strangulari mandauerat. Anno itaque MCCXL *Ann. 1240.* *Ferraria obsidetur*



xci Ferraria IV. Non. Febr. vndique obsidione cingitur. Sed *Salinguerra* opibus *Icilini* acerrimè resistente, nihil profuerunt. Demùm superueniente *Iacobo Theupolo* Venetorum duce, instaurata oppugnatione, cœpit Iunio Mense *Hugo Rambertus* (qui secundas post *Salinguerram* in vrbe partes tenebat) magnis hostium inductus promissis de pace verba miscere. Cui *Salinguerra* respondit: *Mihi pax placet, sed quæ hostes longè ab vrbe propulset*. Tum Hugo: *Ego verò omninò pacem componi volo*. Ita *Salinguerra* ad concordiam coactus, accepta fide, in hostium egressus castra, confectis tabulis vrbem tradidit legatis *Iacobo* & *Azoni* qui *Stephanum Badoarium* prætorem, *Azonem* Ecclesiæ vicarium constituerunt; *Salinguerra* autem senex Octogenarius non obstante fide, vel clericali honore Venetias ablegatus, dolore in carcere extinctus, ad D.Nicolai humatur. Eius domus in exemplum dirutæ. *Hugo* non minùs hosti, quàm amicis suspectus, clam vrbe profugit, sequentibus plurimis. Reliqui se imperata facturos promiserunt. Ita *Azo* solus Ferrariam tenuit. IV. Non. Iun. Nec longè post *Icilinum* ipsum prælio victum, in ipsa acie ferro sustulit, tyrannum sui temporis potentissimum, totiusque humani generis barbarum hostem. xcii

Teupolus laqueo donatur. *dedita*

CONCILIVM LVGDVNENSE. Ann. 1240

xciii EOdem tempore victis apud Damascum Christianis suaserunt Cardinales Pontifici Generale aduocare concilium, vt laboranti Reip. excogitaret remedia; nec *Fridericus*

Sal.An. 1240. cus dissentit. Edictum itaque, omnes vbique terrarum Episcopis Romæ in diem Resurrectionis, anno adesse sequenti. Interim de Lombardorum afflictione solicitus, *Fridericus* Cremonensibus ita scripsit. *Tantus nos amor, & cura Italiæ sedandæ solicitat, tanta solicitudo comitatur curas nostras de fidelibus nostris à persequutione hostium releuandis, vt nullæ Regni nostri deliciæ, nulla quies, nec aliqua poterunt nos solatia detinere, quin expeditis in Regno, & anxietate negocijs ad egressum Regni celeriter properantes omissa quiete, æstiuis caloribus, & castrensi pulueri nos daremus, accidit autem inter occupationes, & curas publicas personam nostram præ infirmitate corporis incurrisse dicrasiam, quam cum virtute vicimus. Quare in pristinam conualescentiam restituti, fortiores facti, & timores æstiui temporis contemnentes cœptum iter adductis viribus, & vndique potentia nostra congregata prosequimur, & in Romaniolam procedentes quocunque rebelles occurrerint, per nostram potentiam sub pedibus nostris oppressuri.* Inde itinere per Marchiam mense Aprili facto, Asculoque recepto in Romaniolam venit. Ibi cum *Paulum Trauellarium* hostium principem Rauennæ mortuum cognouisset, vrbem inuasit, & cepit; nec multò post inducias vsque ad consumationem indicti Concilij cum Pontifice pepigit, Mediolanensibus tamen, eorumque socijs exclusis. Hi iure timere ceperunt à *Friderico*, vt rebelles; à Concilio, quia hæretici haberentur. Vtrique tamen occurrere laborantes, *Friderici* accusationibus responderunt: hæreticos vltimo supplicio damnarunt. Cæsari cum in Romaniola sola obstaret Fauentia, eam (licet eius ambitus quinque milliaria expleret Italica) arcta obsidione circumdedit. Præerat *Michael Maurocenus* Venetus patritius. Ad sex menses durauit obsidio per hyemem niuium & aquarum copia redundantem, summa animorum obstinatione. Domibus, tabernaculis ac pontibus factis, ita est continuata, vt exercitus quasi in alia ciuitate collocatus sub tecto degeret, & oppidani deditionem facere cogerentur. Interim *Gregorius* Pontifex duos legatos Cardinales, *Iacobum* episcopum Prænestinum, & *Othonem* diaconum S. Nicolai in carcere Tulliano trans Alpes miserat, vt Episcopos frequentes ad Concilium aduocarent, & causam Pontificiam aduersùs *Fridericum* defenderent sedis detractorē. Suspectum cum esset *Friderico* conciliū, vbi hostis præfuturus esset, cui Episcopi vel abdicationis metu, vellēt, nolēt, cogerētur seruire; tentauit literis ad Reges missis, Episc. dimouere.

XCIV *Fauentia obsessa.*

XCV *Fridericus Concilium turbat.*

EPISTOLA FRIDERICI II. AD REGES GALLORVM.

Ineffabilis veritatis testem, supremæ iusticiæ iudicem obtestamur, quòd cùm apud vos & alios principes, illum autorem transgressionis arguimus, cuius verenda tegere filialis reuerentiæ debito coarctamur, rubore multo perfundimur: nec ad hæc aliter dispendij nostri cura sollicitat, vel timor astringit, nisi quòd totius reip. Christianæ, sed omnium maximè secularium dignitatum veremur ex nostra taciturnitate iacturam, & proximam ex dilatione ruinam. Nam vt exempli perniciem taceamus, quæ sæpe labitur à mundi primatibus, & viris præcipua dignitate conspicuis, ad priuatos: ecce quod Christianorum debet & potest corda compungere, potest & debet ad lachrymas oculos commouere, quòd iste noster summus pontifex, Ecclesiæ generalis archipater, & Catholicæ fidei procurator, Mediolanensium hæreticorum perfidiam fouere non desinit: imò sic in ipsorum fauore continuò amplius atque perfectius obstinatur, vt nec ipsum ab hoc zelus diuinæ calamitatis amoueat: nec priuata correctio separet: nec infamia seculi generalis abducat. sic est in obstinationis huius stoliditate firmatus, vt resipiscentiam transgressionis, ad vitium, & perseuerantiam, reputet ad virtutem. Qualiter enim ad multam instantiam Lombardorum contra nos inconsulto calore, processerit, satis vos publica fama perdocuit: qualiter etiam cùm contra nos, religionis debito, & pontificatus grauitate depositis, hostiliter arma capiens, se ducem & principem nostrorum rebellium stabiliuit, nos vniuersale Concilium, & specialiter nunciorum vestrorum præsentiam petierimus, serenitatem regiam credimus non latere. Demum noticiam vestram non latuit, qualiter ex quorundam ex fratribus eius instantia, qui pro reparatione tanti discriminis, pacis consilia cogitabant, præter omnium requirentium spem nostra magnificentia condescendit: vt Lombardis prorsus exclusis, permitteremus eundem,

ab

Sal. An. 1240. ab insuetis sacerdotum infestationibus pro temporalis treugæ subsidio respirare, vtpote qui pro sedatione scandali generalis, & Terræ sanctæ subsidio procurando, reperiri modos & vias metiebamur ad salutem, & pacem. Sed Romanæ sedis antistes, vtpote pacis æmulus, & non magis in perfidia fidem, quàm perfidiam in fide seruans: Lombardos eosdem, quibus confœderatus fuerat, à treguarum ipsarum fœdere non est passus excludi: totius orbis dissidio, Mediolanensium hæreticorum, ac ipsorum sequacium suffragia proponendo. Cui, cùm in participatione tanti sceleris assentiri nollemus, vt læsæ maiestatis nostræ reos, sub prædictarum treguarum inuolucro pateremur inuolui, vel ipsos vllo modo papæ præsidio communiri. Tandem, postquam vidit eosdem rebelles nostros propria virtute deficere, nec ipsis posse remedium temporalis quietis offerre, ad artes illas postmodum se conuertit, satagens nos per N. episcopum ad nostram præsentiam accedentem, inducere: vt cum pro reformatione pacis inter nos & Ecclesiam, vestros & quamplurimorum regum nuncios, ac nonnullos de Occidentalibus partibus principes & prælatos, ad synodum intenderet euocare: Lombardos prædictos, Excellentiæ nostræ bannitos, in treguas cum ipso, vsque ad proximum festum resurrectionis Dominicæ, contrahendas comprehendere deberemus: causam fingens, vt ex particularibus treguis, largior occasio ad vniuersales præberetur. Audite mirabilem calliditatis astutiam, considerate signa prorsus à qualibet veritate remota. dum pacem habere vobiscum se simulat, vt Lombardos, ad tempus pro treguarum suffragio respirantes, contra nos securius in rebellione confirmet: vtque contra nos, ad discordiam, medio tempore venientium ad vocationem suam subsidia prælatorum licentius præparet, spem nobis concordiæ pollicetur. Et vt euidenter ad oculum videatis, quòd pro discordia potius Concilium indicat, quàm pro pace, formam conuocationis attendite. In qua nihil omnino de futuræ pacis tractatu describitur: dum negasum nobis ante Concilium, post rebelles nostros per nos aggreßos hostiliter, nititur aduocare. Considerate personas, dum spretis magnificentiæ nostræ nuncijs, per quos sibi tractatum pacis huius frequenter obtulistis: nunc manifestos excellentiæ nostræ rebelles N. & N. cum quibus in necem nostram, data sibi pecunia, prout est publica voce notorium, coniurauit, vocat expressis nominibus ad synodum suprà dictam. Verùm quantumcunque sint clara calliditatis indicia, quibus iste Romanus pontifex, nostram circumuenire credidit puritatem tamen ob reuerentiam summi regis, sic episcopo nominato duximus respondendum: Quod nos cum sacrosancta Romana ecclesia, matre nostra, discordiam aliquam non haberemus. sed ab eius Romani pontificis impetu iusticiam Imperij defendimus, & iniuriam propulsamus. Nihilominus tamen pacem cum ipso semper habere optamus. Propter quod, quo generale mundi dispendium euitemus, & tractatus pacis, à remotis partibus non quæratur. Per eundem episcopum & alios bonos viros, iusticiæ nostræ conscios, & communis concordiæ zelatores, ad præsentem tractatum pacis, vt mala de medio citius auferantur, obtulimus nos paratos: treguas etiam, nobis velut ad guerræ præsidia munitis, infestas inire concessimus cum eodem, sperantes per eam velut salutiferam scalam posse ad alta palatia pacis ascendi. Lombardos etiam, ex nexu treguarum huius Excellentiæ nostræ rebelles, sicut semper exclusimus, sic & in perpetuum excludemus: nec inter nos & eum durante præsenti discordia, vocari Concilium per eundem, velut per publicum Imperij hostem permittemus. Præsertim cum nobis, Imperio, & terræ principibus indecentissimum iudicemus, causam nostrorum secularium potestatum, Ecclesiæ foro subijcere, vel iudicio synodali. Sed omnibus ad ipsum Concilium conuocatis, per terram nostræ ditioni subiectam, securitatem quálibet denegamus. Quapropter Serenitatē regiā precibus exoramus, quatenus ad prælatos omnes regni vestri, vulgata programata diuulgetis, vt nullus sub securitatis nostræ fiducia ad synodum ipsā accedat. Nos enim, quantumcunque fidelibus regni vestri, ob amorem præcipuum, quem erga vos gerimus, libentissimè deferamus: præsumptuosam tamen temeritatem eorum, qui prohibitionis nostræ temerarij violatores, ad inimici nostri vocationem accedent, nos non deceret vlterius æquanimiter tolerare.

Alia Epistola Friderici II. Regibus narrans processum inter ipsum & Papam.

VT iusticiam & innocentiam nostram, tam vos quam alij reges orbis & principes

Sal. An. 1240. *cipes agnoscatis, ecce processum totum super discordia inter nos & istum summum pontificem & prædecessorem suum habitum, præsentibus denotamus. Nec tamen in hoc stare tantummodo fidei nostræ volumus, sed quicquid tenori scripti præsentis inserimus, parati sumus, per sufficientia documenta monstrare. Primùm quidem scire vos credimus, qualiter Innocentius alius prædecessor istius, sub cuius pallio & tutela, nos nedum impuberem, sed infantem mater nostra dimiserat, contra nos in Imperio, cuius principes nos in regem elegerant, & nos in vita patris nostri assumere in Imperatorem iurauerant, Othonem de Saxonia veterem aduersarium nostrum, & domus nostræ, in Imperatorem in nostrum præiudicium consecrauit, qualiter comitem G. de Brenna, qui velut gener Tancredi regis mortem nostram, & sanguinem sitiebat sub defensionis nostræ specie, misit in regnum: qualiter etiam Gregorius nonus, prædecessor istius, sub ea occasione, quòd nos in termino nobis dato, infirmitate grauati, transire nequiuimus vltra mare, contra iustitiam primitùs excommunicationi subiecit. Postmodum pro seruitio Iesu Christi peregrinantibus nobis, regnum nostrum hostiliter vsurpando, qualiter de vltramarinis partibus redeuntes, recuperata terra nostra quam ceperat, pacem cum ipso firmauimus, quam nullo credidimus tempore violandam: quam licet ipse nobis in parte seruare negauerit, requisitus, cum ciuitatem Castellæ, per ipsum turbationis tempore occupatam, reddere nobis nollet ex pacto, in multis alijs nostram visus est offendere maiestatem. Nos tamen, nedum illatas dissimulabamus iniurias, verum etiam seruire sibi sub infinitis laboribus nostris & sumptibus nitebamur, nos opponendo Romanis pro recuperatione iurium Ecclesiæ, quæ Romani prædicti nequiter occuparant. Cum quibus postmodum papa præfatus pacem composuit, nobis inscijs & contemptis. Nec illud ignorare vos patimur, qualiter nos de prædicto seruitio diebus antè proximis recedentes, in Theutonia, ad corrigendum Heinrici primogeniti filij nostri errores, fauoris sui literis præcedentibus, occultè nuncium ad principes destinauit: per quem mandauit eisdem, vt nullum de filijs nostris, vel de genere nostro, in regem sibi assumerent, prout ijdem principes nobis postmodum retulerunt. Et sic quem pro impenso seruitio, publicè credebamus habere propitium, latenter inuenimus inimicum: qualiter etiam paratis nobis in Italiam descendere pro recuperandis non minus Ecclesiæ, quàm Imperij iuribus, pro vltramarino negotio procurando, & ordinando statu pacifico regionis ipsius, misit nobis obuiam episcopum Prenestinum, nunciorum nostrorum contradictione contempta: qui non ipsum velut inimicum nostrum, sed Antiochiæ patriarcham velut amicum in transmarino negotio requisierant pro legato: qui prænominatus episcopus à deuotione nostra Mutinam tentauit auertere, & Placentiam, in qua velut originarius eius, munitiones quas poterat euidenter auertit contra nos, ne transire possemus: quanquam hæc frustra tentauerit Lombardorum exercitum congregando. Obtenta deinde cum auxilio Regis regum de Mediolanen. prauitate victoria, dum Lombardi contra nos & Imperium, de ipsorum resistentia desperarent, ad eundem summum Pontificem, qui eos fauore palliato protexerat, defugerunt, asserentes, quod ni si ipsos à nobis papa præfatus & fratres, publica defensione defenderent, ad nostrum & Imperij redire dominium cogerentur.*

Fridericus eisdem & super eisdem, conquerendo de summo pontifice.

L*Euate in circuitu oculos vestros, arrigite filij hominum aures vestras, videte generale orbis scandalum, dissidia gentium, generale iusticiæ dolcatis excidium, exeunte nequitia à senioribus Babylonis, qui populum hactenus regere videbantur, dum iudicium in amaritudinem, & fructum iusticiæ in absynthium conuertunt. Sedete principes, & intelligite populi causam nostram, de vultu Domini iudicium prodeat, & oculi vestri videant æquitatem. Scimus enim, & in supremi iudicis virtute confidimus, quod vos cum apud pondus & mensura fuerit, profectò modestiam & innocentiam vestram in iudicij vestri libra præponderare videbitis, calumniosis detrahentium labijs & venenosis adinuentionibus factionum. Sed nec nunc primùm credimus nostram iusticiam, & residentis in throno Domini prauitatem, ad publicam mundi notitiam deuenire, quin præter agillimæ famæ præloquium, quæ frequenter in maximis virginibus, aurium deflorat auditum, nos ipsi, quos primitus rumor eduxerat, subsequentibus postmodum nostræ Serenitatis adfectibus firmaremus,*

Sal. An. 1240. *remus, qualiter iste nouus athleta sinistris auspicijs, factus pontifex generalis, amicus noster præcipuus, dum in minoribus esset ordinibus constitutus, beneficiorum omnium, quibus Imperium Christianum sacrosanctam ditauit Ecclesiam, oblitus, statim post assumptam suam fidem cum tempore varians, & mores cum dignitate commutans, ac habens, quodammodo de publica perturbatione pruritum, in nos summum, & vnicum Ecclesiæ filium, suæ malignitatis aculeos acuisset, dum occasione sumpta, quod papa imminens scandalum euitandum sacramento præstito, & illata contra nos excommunicationis sententia, nos ad certi temporis spatium obligauerimus transituros, aduersa valetudine corporis præpeditos, adiectis capitulis alijs, de quibus antea nunquam fueramus admoniti, excusationibus nostris, contra Deum & iustitiam omnino reiectis, excommunicationis sententia nos denunciauit adstrictos: cui velut in nos primitus cum nostra voluntate prolatæ, cum humilitate paruimus, absolutionis beneficium pristina nobis incolumitate corporis reddita, postulantes, dum nos ad transitum pararemus instanter, quo petito & iniuriosè negato, in Terræ sanctæ subsidium sub piæ voti prosecutione transiuimus, æstimantes vicarium Iesu Christi ad eius negotium potius, quam ad conceptæ maleuolentiæ, contra nos odium adspirare. Sed is, quem sperauimus, ea solum modo quæ sursum sunt sapere, & visu cœlestia contemplantem, mente credidimus in cœlestibus habitare, subitò inuentus est homo: quinimmo per inhumanitatis opera, non solum à veritate sepositus, sed à qualibet humanitate desertus: dum præter impedimenta quæ nobis in Syria præparat per nuncios & legatos, qui Soldanum literis suis, quas nos captis eorum latoribus in publicum testimonium reseruamus, ne nobis terram diuino cultui deditam redderet, cum regni Hierosolymitani viribus munierunt. Regnum nostrum Siciliæ violenter intrauit sumpta occasione, quòd Raynerius filius olim ducis Spoleti, præter scientiam & voluntatem nostram, prout nos postmodum per ipsius pœnam expressimus, terram Ecclesiæ parabat intrare, & non prout sancti regna per fidem vicerunt, sed perfidiam & periuria prædicat vniuersis. Et si qui in periurium prædicatione solummodo prouocari non poterant, prouocarentur exemplo, dum ipsi præfecti papalis exercitus, quo terram facilius obtinerent, nos captos in Siria manifestè iurabant. Redeuntibus tamen nobis de partibus transmarinis, & iniuriam nostram propulsantibus solum, nec iuxta magnificum morem Imperij procedentibus ad vindictam, per concordiæ modos verbum pacis libenter admisimus: Romanam matrem nostram ecclesiam ex agnitione catholicæ fidei reperisse cognoscimus: sed patrem semper inuenimus simulatum, dum & reconciliationis die, viam nostræ confusionis excogitans de nobis redeuntibus in Italiam, sub inermi & domestica comitiua, nobis instantissimè persuasit: occasionem fingens, ne velut ex priori & armato processu timoris causam nostris fidelibus præstaremus: asserens, quòd nobis omnia planissima faciebat, cuius contrarium per nuncios & literas suas, manifestissimè procurarat: prout constat testimonio plurium nostrorum fidelium, qui tunc temporis erant omnium conscij, velut ex eis quidam participes, & alij principes factionis: propter quod filio & principibus nostris de Germania, omnibus ad vos venientibus, per rebelles nostros itineribus publicis præpeditis, ac eodem filio nostro apud Aquileiam nauali præsidio, cum summa difficultate recepto, & in Theutoniam abinde destinato, in regnum de necessitate rediuimus, vtpote quos ad conterendam rebellium nostrorum nequitiam, patris consilium vel astutia potius miserat imparatos: vbi quodammodo respirantibus nobis, & capessentibus requiem post labores, tunc subitò Sanctissimus pater noster, nostræ quietis inuidus, consultoris sibi personam adsumpsit, instantissimè persuadens, vt contra Romanos excellentiæ nostræ deuotos, & alios rebelles nostros de Thuscia, qui iura Ecclesiæ, & Imperij detinebant, procederemus audacter, de suo fauore securi, quia nobiscum nostra & Imperij pondera participare volebat. Et sic ad multam eius instantiam Romanos, qui tunc temporis Viterbium impugnabant, in fauorem Ecclesiæ nos oportuit diffidare, eodem mittente literas latenter ad vrbem, quod hæc præter suam conscientiam, & mandatum faceremus in odium Romanorum. Et cum interim quadam seditione suborta, oportuisset nos necessario conferre Messanam, vt factionis*

Sal. An. 1240 *inchoatæ, principijs obstaremus i ista solummodo occasione prætenta, quod tam nobilem nostram Siciliæ insulam noluimus amittere, nobis irrequisitis, & omnino zelatis, contra communem opinionem huiusmodi gentium, quos belli socios & participes statuit non relinqui, fœdus inijt cum Romanis, per nos ad mandatum eius, vt diximus, diffidatis, non attento, quod nos sub dubia fide, & honoris nostri fortuna, inter rebelles & seditiosos ipsos remanentes inermes, copiosam & strenuam militiam armatorum, in eius subsidium miseramus, quanquam personaliter nequiuerimus interesse. Adhuc tamen conscientiæ nostræ fidelis integritas, & pura deuotio, quam ad matrem nostram sacrosanctam Romanam ecclesiam habebamus, nouercalia delinimenta patris agnoscere filium non sinebant: quid quod erat iustitiæ, crimini imputantes, satisfactionis nostræ causam, in nouercantis patris arbitrio poneremus, qui tanta nobis vice qualibet illudebat acerbius, quanto constantius vberioris spem arbitrij promittebat. Medio itaque tempore, dum in negocio Italiæ, pro populo ad honorem Imperij componendo, ex præteritorum coniectura discriminum, nulla spes remansisset nobis in posterum, vel exilis, ac prosecutionem eandem opportuno tempori seruaremus, expectationibus nostris repente credidimus adluxisse fortunam. Reiterata discordia inter Ecclesiam & Romanum imperium, in qua sic magnificè thesauros nostros effudimus, & personam, quod omnem omnino conscientiæ prauæ rubiginem, de maliuolentium cordibus credidimus eruisse. His omnibus non contenti, vt de nobis prorsus indubitata securitas Ecclesiæ præberetur, circa ipsam zelo summæ deuotionis accensi, & incentiuo perfectæ charitatis inducti, ad istius papæ præsentiam, personaliter iuimus, etiam non vocati, ducentes nobiscum C. filium nostrum, nunc in Romanorum regem electum, regni Hierosolymitani hæredem: quem nobis tunc temporis, fratris sui manifesta transgressio, filium vnicum, in paternæ dulcedinis affectione reliquerat, ac eundem post oblatam Ecclesiæ personam nostram, in totum obsidem, Summo Pontifici nos offerre non puduit, vnionem omnimodam inter nos & Ecclesiam, sub attestatione diuini iudicij postulantes, quam dudum nobis iste prælatus Ecclesiæ generalis, dum esset episcopus Hostien. suaserat expetendam: propter quæ omnia dum serenam nobis totius Curiæ faciem, affectio demonstrata prætenderet, & verba gratissima tam summi pontificis, quàm curialium omnium synceram ostenderet etiam voluntatem: cum eis omnia, perfecisse credentes, sub intentionis nostræ facto proposito, nec minus sub obsequiorum nostrorum fiducia dissentionis causam, inter nos & Lombardos, in sinu corrupti iudicis totaliter suffocatam, & seditionem discordiæ inter nos & ciues Aconenses ac nobiles, deuotione promptissima duximus exponendam. Sicque de negociorum nostrorum omnium prospera consumptione securi, in obsequium Ecclesiæ personaliter alacri voluntate processimus, cum exercitu copioso, quem sub magnis ærarij nostri stipendijs congregari, tam de Germaniæ quàm de Italiæ partibus feceramus: nec prius à concepti propositi prosecutione destitimus, quàm libertatem Ecclesiæ conculcatam in vrbe, & terram exterius occupatam, in statum pristinum & debitum, nostra potentia reformauit: indubitabiliter æstimantes, vt quod obtinere prius fauor iustitiæ nostræ non poterat, deuotionis obsequia mererentur. Sed audite retributionem mirabilem, quam pro tanta deuotione, pro tot beneficijs, pro tam indubitatæ fiduciæ firmamento, Christi vicarius, pastor Ecclesiæ, nostræ catholicæ fidei prædicator, nobis in singulis reddere procurauit. Inprimis, super vltramarino negotio, quicquid per archiepiscopum Rauennatem, tunc Apostolicæ sedis legatum, secundum formam expressam, ab Ecclesia sibi datam: videlicet de reducendis nobis & C. filio nostro in possessionem plenam & pristinam, omnium nobis iurium subtractorum, in regno fuerat rationabiliter ordinatum, statim adueniente Cæsariens. Episcopo, nec legato prædicto, nec nuncijs nostris ad Curiam venientibus expectatis, nec vlla maiori mora protracta, nisi quatenus delatos Bisantinos iuuare inordinatè ex toto destructum negotium Italiæ fuit, & nedum quod ad honorem nostrum, sicut promiserat, ordinaret. Imò petentibus & instantibus nobis ad reuocationem hostium nostrorum, qui in Lombardia & Thuscia fideles nostros tunc temporis diuisis suis exercituum copijs, deuastabant: nec nos cum militibus

Sal. An. 1240 litibus nostris, quos tunc in partibus illis, ut diximus, pro Ecclesiæ seruitijs habebamus ire, permisit: nec alios nuncios seu literas voluit destinare. Ex quibus bella campestria sunt, & quàm plurium strages hominum, ac incendia subsecuta. Adhuc etiam tanta superioris nequitia non contentus, ciuitatem Castellæ, per ipsum retroactis temporibus, turbationibus occupatam, quam reddi nobis fratrum omnium consilia suadebant, receptis trecentis libris illius monetæ, quæ ad quingentarum marcarum numerum non ascendunt, nobis cum eo permanentibus in Reate, & pro eo multa marcarum milia expendentibus reddere recusauit. Ecce, qualiter pater noster Sanctissimus nos amabat, demum super profectibus nostris omnibus, & super pacificanda nobis Italia, de qualibet patris vel vitrici nostris potius beneuolentia desperare coacti adprehendimus arma & scutum, viros de Theutoniæ partibus, ad quos congregandos diebus illis præuaricatio filij nostri nos de necessitate vocauerat, propter ingressum Italiæ, congregatis militibus strenuè iustitiam nostram armauimus, quam adsequi precibus minimè poteramus. Quod cum ad notitiam summi Pontificis peruenisset, sub prætextu treguarum, pro Terræ sanctæ subsidio fidelibus populis, & terræ principibus indictorum armatum nobis ingressum Italiæ, per Apostolicas literas interdixit, oblitus, quod ab ipso eodem die, quo prædictas treguas indixerat, nos tanquam aduocatum & defensorem Ecclesiæ requisiuit, quod contra Romanos, quos sibi iura Ecclesiæ subtraxisse dicebat, potenter procedere deberemus. Iniquum in nobis reputans, quod domum nostram, possessionem & pactionem habitam, quam nobis rebellium nostrorum, rebellio furiosa præcluserat, viriliter ingredi mitebamur: quod iustum crediderat in Romanis qui patri-suo vel auo, vel parentibus suis in nullo prorsus extiterant obligati. Adiecit præterea in literis antedictis, quod de negocijs Lombardiæ in ipsum præcise, & sine adiectione temporis, & conditione aliqua, nullo iure & honore Imperij reseruatis compromittere deberemus, vel quod nos in perpetuum à iuris nostri cuiuslibet prosecutione suspenderet, vel ius & honorem Imperij liberè suffocaret: quod cum nobis, nec nostrorum consilia principum, nec præteritorum stipendiorum memoria suaderet, ad alias artes postmodum se conuertit, mittens obuiam in vestimentis albis lupum rapacem, episcopum Prænestinum per quem apud nos literis Apostolicis, de vita sanctissima commendatum, Placentiam nobis subditam, & nostris amicam, ad Mediolanensis factionis periuria reuocauit, per ipsum firmiter æstimans, sic vniuersaliter & in totum, fideles nostros euertere, vt processus nostros in Italiæ partibus eneruaret. Qua spe diuina clementia, quæ suum tuetur Imperium, omnino frustratus, clamantibus apud eum rebellium nostrorum incendijs depopulationibus rerum, & stragibus occisorum, qui ipsum de data eis rebellionis secura fiducia, necnon de fide mentita, eo quod contra nos & Imperium ipsis assistere promisisset publicis vocibus arguebant. Et quia iuxta petitiones eorum occasione prædicta, iustè nos excommunicare non poterat, impedimenta clandestina nostris processibus vndique præparauit, literas & legatos per Imperium, & vbique per orbem, vt quoscunque à fide & deuotione nostra seduceret, destinando: non poterat tamen nostrorum fidelium fides, & amicorum adfectio, conscientiam nostram latere nolentes, adhuc vinci à malo, sed in bono malum vincere cupientes, solemnes nuncios nostros B. venerabilem Panormitanens. Episcopum, Florentinum & Reginum Episcopos, Magistrum Thadæum de Sueßa, magnæ Curiæ nostræ Iudicem, & R. Percastrellum, capellanos dilectos, nostros fideles, ad sedem Apostolicam duximus destinandos. Quibus oblata sibi per nos ex parte nostra deuotione omnimoda, & vnione tractata contra hæreticam prauitatem, & pro Ecclesiastica libertate, de reformandis Ecclesiæ, & Imperij iuribus, diutius inter nos & Ecclesiam expetita, summus pontifex, de præsentium fratrum suorum consilio, legatione nostra in omnibus suis capitulis acceptata, per eosdem & archiepiscopum Messanens. quem ad nos pro parte sua nuncium destinauit, excellentiæ nostræ promisit, quod cessari Cæsari mandaret vbique locorum ab impedimentis omnibus, quæ se nostris processibus obiecisse coram fratribus suis, & nuncijs nostris manifestissimè fatebatur, prout hæc omnia per testimoniales antistitum præfatorum omnium literas manifestissimè comprobantur. Cum qua responsione nuncijs nostris & suo, ad no-

Sal. An. 1240. nostram præsentiam redeuntibus, priusquam per tres dietas à Curia recessissent, eis omnino celatis, in confusionem ipsorum, G. de monte Longo, quem prius ad nos nuncium miserat, & contra nos post modum ad euersionem Mantuanorum, & aliorum nostrorum fidelium statuerat, in Lombardiam cum legationis officio plenè misit: arbitrans, quod quanto maior sibi daretur authoritas, tanto maiora nobis & nostris impedimenta pararet. Præterea principibus nostris prælatis Italicis, & Germanis nobis in Curia nostra manentibus, literas destinauit, suggillationem famæ nostræ non modicam continentes, certis articulis interclusis, & specialiter grauaminibus, quibusdam Ecclesijs regni nostri, vt dicebatur illatis, super quibus mandauit nos per eosdem Principes admoneri. Quorum articulorum omnium, & responsionum nostrarum ad singula seriem vobis sub testimonio publico mittimus intuendam, quibus omnibus coram principibus & prælatis, ac religiosis quampluribus quibuslibet alijs ordinatè, & sigillatim ostensis, quanquam de patris instabilitate confusos se filij reputarent ac verecundia capitis præsentium rubor ora perfunderet, nihilominus tamen de eorum consilio prædictos Panormitan. episcopos, & magistrum Thadæum, & alios excellentiæ nostræ legatos, cum nuncijs ciuitatum nostrorum fidelium, ad sedem Apostolicam duximus emittendos, per quos ad satisfactionem omnem mora qualibet, & difficultate postpositis, obtulimus nos paratos. Sed nec in ijs omnibus auersus est furor eius, quin dictus euangelizans pacem Christi vicarius, sed author schismatis, & amicus erroris, contra traditionem sanctorum Patrum, audiens nuncios nostros portantes omnimodas nostræ deuotionis literas per dietam vrbi vicinos, & metuens, ne superuenientibus ipsis obice vallo iusticiæ, sine publico scandalo fortè procedere non valeret, ex præfestinantia nimia conceptum edidit abortiuum, in nos supremum Christianorum Principem, die Dominica Palmarum, contra solemnem morem sacrosanctæ matris Ecclesiæ: & in cœna Domini postmodum sententiam præcipitando, per quam, sicut per famam audiuimus, licet hæc credere minimè debeamus, contradicente saniori parte fratrum suorum Cardinalium, de quorundam Cardinalium Lombardorum consilio, excommunicationis vinculo nos dicitur adstrinxiße, præpeditis nuncijs nostris, per fautores & satellites suos, de patrimonio pauperum solidatos, qui iam applicuerant, ne ad allegandam nostram innocentiam & iusticiam, ac demum satisfactionem offerendam, etiam ad præsentiam suam & aspectus publicos peruenirent. Sed esto licet nos singulari quadam & publica infamia papam offendissemus, ò quam perperam & inordinatè contra nos processit, & bullientem intrinsecus spiritum nisi euomuisset, suam nequitiam editurum, interitus crepuisset. Dolemus tamen, & ex corde turbamur propter verecundiam vniuersalis Ecclesiæ matris nostræ, quam Dominus Iesus Christus sub specie virginis gloriosæ, in passionis testimonio discipulis commendauit nobis per talem, quem meritò iudicem non habemus, nullam nobis posse fieri iusticiam, licet iniuriam fieri reputemus: vtpote cum Papa se prius inimicum capitalem, non iudicem nostrum, & opere fuerit professus & verbo, rebelles & hostes Imperij publicè confouendo: indignum præterea tanti cohertione principis, & qualibet pontificalis officij dignitate seu authoritate se reddit, dum Mediolanens. ciuitatem, quæ pro maxima parte testimonio religiosorum, & quamplurimum fide dignorum inhabitatur hæreticis, contra nos & Imperium manifesto fauore tuetur: & R. de ciuitate Mediolanens. potestatem delatione episcopi Florentini, viri vitæ probabilis, & famæ probatæ, in plerisque Capitulis super hæretica prauitate conuictum, ob odium nostrum, & Mediolanens. gratiam non admisit. Illum præterea Christi vicarium habere, & Petri succeßorem ac dispensatorem animarum fidelium, indignum fatemur, non ob dignitatis iniuriam, sed ob personæ defectum, qui dispensationes cum fratrum deliberatione magna faciendas, in camera sua, more mercatoris cuiuslibet, in libra mercationis appendit, celatis fratrum consilijs, cum quibus secundum ecclesiasticam disciplinam deliberare tenetur, existens ipse bullator & scriptor, & forsitan numerator. De quibus quasdam dispensationes insignes, præterire silentio non valemus, per quas Sybillam natam Comestabulis regni Cypri, contra separationis sententiam super hæc per episcopum latam, de non habitando simul præstito sacramento, Gallieno de N. & N. sororem Ioannis de Cæsarea, Iacobo de N. qui prius sororem suam desponsauerat proditoribus nostris, sibi gradu tertio contingentibus,

Sal. An. 1240. bus, inuicem concessit vxores, percepta non multa pecuniæ quantitate: veruntamen quod quantitati vel numero defuit, odij nostri qualitas excompensauit. Defectum itaque & præuaricationem ipsius in illo dolemus, quod contra nos nobiles & potentes Romanos, sibi satellites & fautores acquirat, effusione pecuniæ non contentus, ipsius castra & poßessiones sanctis patribus, deuotione pia fidelium donata, Romanam ecclesiam nostro patrocinio commendatam, dilapidando largitur. Itaque non miretur vniuersalis Ecclesia, nec reges aut principes, & populi Christiani, si nos talem sententiam iudicis non veremur, non in contemptum papalis officij, vel Apostolicæ dignitatis, cui omnes orthodoxæ fidei professores, & nos specialiter præ cæteris fatemur subesse, si personæ præuaricationem arguimus, quæ se solio tanti regiminis monstrauit indignam. Et vt omnes primates nominis Christiani sanctum intentionis nostræ propositum, & internæ deuotionis zelum in nobis agnoscant: & quod non ex odij fomite, sed ex causa iustissima Romanus princeps, contra Romanum antistitem commouetur, dum metuit ne grex Dominicus sub tali pastore per deuia deducatur. Ecce quod sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales, per sanguinem Iesu Christi, sub attestatione diuini iudicij per literas nostras & nuncios obsecramus, vt generale Concilium prælatorum, & aliorum Christi fidelium debeant euocare, nuncijs & nostris & reliquorum principum accersitis, in quorum præsentia nos ipsi præsentes, cuncta quæ diximus sumus ostendere & probare parati & his etiam duriora. Nec minus illa probabili ratione turbamur, quod iste Rector Ecclesiæ, qui debet esse virtutum quarumlibet, & constantiæ maximæ vas electum, contra promissionem suam literis suis de fratrum conscientia nobis facta: per quas in restaurandis Imperij iuribus non deesse nobis, sed adesse promisit consilio, auxilio & fauore præter personæ nostræ blasphemiam, sic manifestè, sic nos apertè prosequitur, cum licet conscientiæ nostræ librum solicitè reuoluamus, nullam in nobis occasionem inuenimus aut causam, per quam iste inimicus homo debuisset contra nos tam acriter commoueri, nisi quod cum ipso contrahere de nepte sua desponsanda Henrico naturali filio nostro, nunc regi Turrium & Galluri, magnificentia nostra incongruum credidit, & reputauit indignum. Vos ergo reges & principes orbis terræ, nec solum nobis, sed Ecclesiæ, quæ congregatio est fidelium omnium condolere: cuius caput languidum, princeps eius quasi leo rugiens, in medio Prophæta eius væsanus, vir infidelis, sacerdos eius pollutus, sine iustitia faciens contra legem: nobis tamen præ cæteris mundi principibus, defectus talis summi pontificis, est meritò deplorandus, qui veluti viciniores & propinquiores adfectione præcipua honores gerimus, & ipsius onera præsentimus. Sed nec illud obmittimus, quin Serenitatem vestram rogemus, vt contumeliam nostram, ad vestram iniuriam reuocetis, ad domum vestram cum aqua currite, cum ignis accenditur in vicinis. Causam motus pontificalis attendite, & cur hæc in fauorem nostrorum rebellium procuratur: quæ causa licet ad præsens expressa non fuerit, procul dubio tamen similia vobis & vestris imminere pericula timeatis. facilis enim aliorum regum & principum humiliatio creditur, si Cæsaris Romani potentia, quæ prima iacula sustinet, conteratur. Hæc est causa nanque pro vero, videlicet de Lombardis, quæ cor Papæ pungebat intrinsecus, licet ipsam foras educere propter vestrum & audientium scandalum, non auderet, pro qua vobis per specialem nuncium suum fide dignum, cuius ad hoc testimonium inuocamus, oretenus expresse promisit, quod si negocium Lombardorum in eius manibus poneremus, ne dum quod in aliquo magnificentiam nostram offenderet, verum etiam totius orbis decimas, Terræ sanctæ necessitatibus deputatas, nostris vsibus applicaret. Nec est mirum, instantibus enim & acutis Lombardorum aculeis pungebatur, quibus prout aliquorum prælatorum confessione recepimus, de assistendo eis contra nos & Imperium, corporale præstitit iuramentum, qui eos peregrinantibus nobis in partibus Syriæ, pro seruitio Iesu Christi transmisit in regnum. sed cum turpis fuerit ista promissio, fidem frangere licitè poterat, & edictum variare decretum. In quorum fauore rem auditu horribilem, & discretione qualibet ac ratione carentem, facere minimè formidauit, cum enim per Pergamens. Brixiens. & Cumanens. episcopos, & alios prælatos, nos faceret admoneri, quod vel satisfactionem Lombardorum, per ipsum deberemus accipere, vel treguas pro Terræ sanctæ subsidio per quadriennium, vt suprà diximus, indictas obseruare Lombardis, cum ab indi-

Sal. An. 1241. *indictarum treguarum tempore iam quadriennium excessisset, nos rem tanti consilij, ad deliberationem nostrorum fidelium, modico temporis spatio seruassemus, monitoribus ipsis, de approbatione legati prædicti G. de monte Longo, fidelis nostri, qui apud Mediolanens. interim morabatur, inducias approbantibus supradictas, prout hæc omnia liquidò prælatorum præfatorum testimonio approbantur, medio tempore, nec voluntatis nostræ iudicio, nec fidelium nostrorum consilijs expectatis, conceptum virus euomuit contra nos, prout aliquorum relatio retulit ad depositionis sententiam procedendo. Ha Deus, Ha crudelissimè pater, & pontifex, qui vt seruum redimeres, filium perdidisti propter quod vestram & omnium potentiam manuum exigimus adiutricem, non quod ad propulsationem talis iniuriæ nobis nostra non sufficiant munimenta, sed vt totus mundus agnoscat, quod honor omnium tangitur, quicunque de corpore secularium principum offendatur.*

Hisce insidijs noua epistola occurrit *Gregorius*, vrgendo præsules, vt ad diem constitutam adessent. Erant *Friderico* plurimi exercitus: vni ipse præerat in obsidione Fauentiæ: alterum *Hencio* filio tradidit, vt in mari Tyrrheno legatos & episcopos ad Concilium venientes interciperet, & in ora Ianuensi finès Ianuensium, qui à se defecerât, infestos haberet: tertius in Marchia Anconæ erat, & Valle Spoleti; quartum miserat in terram Sanctam duce *Rodulfo* Marescallo suo ad tuenda, quæ acquisierat. Quintum *Conradus* filius Rex Germaniæ contra Tartaros omnium maximum ducebat. Poloniam Hi Hungariamque vastantes, homines in seruitutem trahentes, moniales, templa polluentes, Christi Iesu Sacratissimum corpus cœlitibus venerandum, impuro pede calcantes, omnia terrore complebant. xcvi

DEDITIO FAVENTIÆ. EPISCOPORVM CAPTIVITAS. Ann. 1241.

xcvii Vere ineunte, cœpit *Fridericus* validius vrbis muros machinis verberare, qua in re thesaurum exhausit, vt deficiente Pecunia ex Corio cogeretur signare monetã: ab vno latere effigie sua, ab altero Aquila insignitam Imperiali, eique valorem aurei augustalis constituit, promissione per præconem facta, finito bello in aurum permutandam, quod sanctè seruauit insigni argumento, valorem & pretium monetæ non natura, sed hominum æstimatione, lege, consuetudine, ac hominum opinione introduci. Muris in multis partibus laceratis, cum adhuc obiectis corporibus Fauentini resisterent, ac victoriam impedirent, cuniculos agi sub terram iussit; quibus repentè patefactis, Cæsarei plurimi euaserunt in vrbem, sed acriter à Fauentinis repulsi. In his rerum angustijs veriti obsessi, ne deficientibus in dies cibarijs diù subsistere non possent, tenuissimum ac vilissimum quenque vrbe excedere compulerunt. Mox grauiùs macerati, vxores etiam cum liberis emiserunt. His in conspectum *Friderici* profectis, magnoque eiulatu maritis suis veniam implorantibus, subiratus respondit, *Recipite vos ad viros vestros, qui quia mei aliquando miserti non sunt, indignum est, vt à me misericordiam consequantur, qui me nuper in sua vrbe inclusum, clausis portis subito opprimere impetu vsque adeò studuerunt, vt alium mihi similem, & armis meis indutum specie decepti necarint, ac me dominum suum interemisse crediderint; matris verò meæ per vrbem transeuntis manum, quo insidens vehebatur, sine vlla verecundia mutilarint.* Sic inedia ac languore confectas in vrbem redire coegit. Hac spe deiecti Fauentini demum sacerdotes miserunt, petitum, *vt sibi liceret incolumi salute tantùm cum fœmoralibus ægredi, quocumque præcepisset in exilium profecturis.* Quibus ille dixit: *Quia vos me in prosperitate redeuntem agnoscere noluistis, nec ego vos in calamitate clamantes audire volo. Qui enim dum potest, quoad potest, delinquit: dignus est, vt quantum puniri potest, puniatur.* Tunc Fauentini cibarijs omnibus consumptis squalore, fame, ac desperatione confecti, ad pedes eius venerunt, & lacrymabili deditione obstinatum animum expugnarunt. Nam quos morte afficere propter graues ab illis acceptas iniurias constituerat, eos & viuere, & sua habere permisit, vt ad Regem Anglorum scripsit idem *Fridericus*.

moneta coriacea

monetæ valor ab hominũ opinione.

Fauentia angustiata

Placentia dedita

Venia Placentinis data

Cum ciuitas Fauentiæ suis diffisa meritis, & propria munitione confisa beneficio temporis hiemalis ausa fuerit nostræ rebellionis viribus præstare repagulum, veris tamen restituto

tempore

Sal. An. 1241. *tempore hac eadem ciuitate, machinarum nostrarum incursione quassata, muris ruentibus, & fossoribus nostris penetrantibus per meatus subterraneos intima ciuitatis, vt manualiter inter ciues, & bellatores nostros bella concurrerent, & oporteret eos pro muris corpora cominus præstare gladijs exponenda, sumserunt sanius pro eorum salute consilium, quibus expugnatio vicinum excidium minabatur, & ad implorandam nostram misericordiam continuo clamore sæpe conuersi, die Dominico decimo quinto, die Aprilis, mandatis nostris, & beneplacitis se præcise manciparunt subijcientes in nostram misericordiam suas pariter & personas præstitis fidelitatis debitæ iuramentis, & illicitis iuramentis, si quæ fuerunt, abiuratis. Ad quorum receptionem nostri comes Imperij semper indiuisa, & iusti arbitra moderaminis clementia nos induxit, quæ victoris animum vicit, vt cum victis misericorditer ageremus, rati gloriosiorem esse victoriam misereri conuersis, quàm in eorum casu vlcisci miserabili; pium genus vindictæ putantes ignoscere noxis, dum potuimus ferius vindicaße. Remissa est igitur gratis offensa, licet non minima, & rei Imperialiter absoluti, ciuium, & ciuitatis statu sub nostro, & Imperij iugo, quo nihil suauius, aut dignius esse probabunt, pro rerum qualitate disposito.*

Similem scripsit Ezelino.

Licet præ suis diffisa meritis, ex conscientia grauium quas in nos commiserat offensarum, distulerat hactenus mandatis nostris fauisse Fauentia, nostræ tamen obsidionis viribus ausa est aliquandiu restitisse propter hyemis intemperiem, quæ suam diffidentiam confouebat, nunc autem verni temporis aduenienti temperie, quo ciuitatis eiusdem muris & machinis dirutis, & fossis nostris subterraneis intima penetrantibus ciuitatis, vt bellum tam interius, quàm exterius gereretur, & ciues ipsos oporteret corpora pro muris exponere, qui aggressorum nostrorum insultibus expetebantur, quo minus gladijs bellatorum, & à victorioso exercitu nostro nullatenus confiderent se tueri. Quapropter ad implorandam nostræ mansuetudinis gratiam, veluti qui vicinum etiam incumbens exterminium formidabant, tota se vniuersitas illa conuertit: vt quibus expugnatio proxima mortis periculum minabatur, vitæ minus indulgentia nostra tribueret, & misericordia quæ superexaltata iudicio poscebatur, vt manifestis eorum excessibus locum veniæ repararet. Ad clamores igitur & implorationes populi nostri, quem quidem vocata rebellio si factis æquitas responderet, ad exauditionem indignè reciperet, inuictum à victorijs omnium animum clementia nostra vicit, & cum victis misericorditer agere nos induxit, die tali venientibus ad pedes nostræ clementiæ Fauentinis, & ad nostrum beneplacitum & mandatum in nostra misericordia bona subijcientibus, & personas, fidelitatis debitæ præstitis iuramentis, & illicitis quibuslibet quæ fecerant abiuratis, eos ad dominium nostrum & gratiam benignè recepimus, omnibus eorum offensis nostram misericordiam præponentes. cum gloriosæ vindictæ genus pensemus ignoscere noxijs, dum potuerimus vindicaße, ac felicibus victoriæ nostræ titulis ascribamus saluti restituere subditos, & viuendi beneficio condemnatos: vt nil suauius vel istius atque benignius resumpto iugo Imperij de cætero valeant experiri. nec est enim amicum cædis, nec ad effusionem sanguinis sacrum aspirat Imperium: sed cuius illustrat diuina potentia solium, misericordia & veritas ambiunt, pax & iustitia complectuntur, in vbertate mansuetudinis nostræ, & patulis amplexibus pietatis immensæ procedimus, conuersionem fidelium acceptantes, & ad rebellium pertinaciam edomandam constanter & pertinaciter insistentes: vt qui potentiæ nostræ manus sequi voluerint, & in pertinacia perdurarint, per murorum altitudinem, & vallorum profunditatem, ad instantiam nostram euadere non confidant. Nec diffidant qui facilè conuertuntur apud augustæ sedis gloriam, misericorditer gratiam inuenire. Tu verò, quem intimè zelus fidei nostræ, facit laboris & oneris non expertem, quæ pro nostrorum rebellium confusione, & iustitiæ ac recuperandæ pacis augmẽto nobiscũ pondus diei & æstus, in multis sumptibus & periculis personæ comportas conuersionem, Fauentiæ ad vniuersale gaudium intimamus, qui per indefessas vires & virtutis tuæ constantiam nobis victoriæ titulum vindicasti.

Hisce Friderico occupato, *Gregorius* Pontifex *Iacobum* Cardinalem Prænestinum in Gallias, *Othonem* Cardinalem S. Nicolai in carcere Tulliano in Angliam, *Gregorium de Monte longo* in Lyguriam legatos miserat, XCVIII

vt

Sal. An. 1241. vt patribus ad Concilium venientibus securum iter pararet Niceæ miscebantur consilia; quomodò securi traiceret. Incertos, ancipitesue Ligures ea molestia liberarunt, professi se eos Romam classe incolumes deuecturos. *Fridericus* verò securitate promissa ad terrestre iter inuitabat, cupiens eos de statu rerum suarum commonefacere, ac causam suam eis probare, cum diceret, *se à Pontifice indicta causa fuisse damnatum, pro hæretico diuulgatum, neque æquum videri, vt causa innocentis ab homine inimico, eiusque amicis rem ignorantibus iudicetur*. Sed his posthabitis, ac Ligurum freti promissis, classem sacri pontifices cōscenderunt. Tunc *Fridericus* omnia in sui contumeliam facta interpretans, *Hencium* monuit, vt eos adoriens aut manu caperet, aut alia ratione opprimeret. *Hencius* itaque cum viginti triremibus nouis, atque instructissimis, Duce *Stollio* pirata sagacissimo, Pisis egressus obuiam V. Non. Iun. prodijt ac nauali certamine, Pisano adiuuante, deuictis Liguribus Legatos Pontificis, & ciuitatum fœderatarum nuncios, paucis tantum elapsis, aut captiuos fecit, aut mari submersit. Ianuensibus *Guilhelmus Brachius* præfectus erat, quem Prælati summoperè rogauerant, vt altum teneret, & nullius pugnæ periculo sese exponeret; sed recta mare sulcaret: Nihilominùs ipse vindicta, & verecundia ductus, Pisanis cedere recusauit. Tres Ligusticæ triremes vnà cum hominibus & armamentis submersæ sūt. XXII captæ fuere: & in his tres legati, ac omnes fere trāsalpini Latiniq; qui ibi erāt, prælati. Regi Sardiniæ quærēti quid de captiuis faciundum prælatis? *Fridericus* respōdit

Legati Pontificis capti

Omnes prælati Papa mandante vocati,
Et tres Legati, veniant huc vsquè ligati.

XCIX Ab hoc tempore res ecclesiastica in dies inclinare cœpit. Cum Prælatis interceptæ literæ, arcana reserarunt Pontificis, qui clade cognita, regularem quendam S Dominici pro captiuorum liberatione misit, sed *Fridericus* respondit, *Sapientis non est precibus hostis obsequi, vel aures præbere. Cum Papa nullum persequendi finem faciat, nec ipse de me meliora speret.*

Papa suos liberari petit

FRIDERICI II. EPISTOLA DE CAPTIVITATE LEGATORVM.

C *Adaucta nobis continuæ felicitatis auspicia, quibus dextera Domini prosequitur gressus nostros, desiderium vestrum volumus non latere. Cum enim in obsidione Fauentiæ, præterita hyeme fixa fuerint victricia nostra castra, & insultibus propter asperitatem temporis non pateret: sed machinis & instrumentis bellicis, intus & exterius dicta ciuitas quassaretur: & muris ex continuo machinarum ictu collapsis: ac per subterraneas vias, quas nostri fecerant, attingentes mœnia ciuitatis & intima penetrantes, verni temporis adueniente temperie, ciues non confiderent vlterius se tueri: misericordiam nostram tandem humiliter implorarunt: & quartodecimo die, præsentis mensis Aprilis, cum omni deuotione se ad mandata nostra conuertentes: quanquam diffisi meritis, de nostra tamen quæ suis præponderabat excessibus pietate confisi, ditioni nostræ colla subiecerunt, corporali fideli præstito iuramento, alijsque omnibus illicitis iuramentis, quæ prius fecerant abiuratis. Nos igitur, qui de nostrorum subiectorum conuersione gaudemus, gloriosum vindictæ genus pensantes, ignoscere subditis, & suorum excessuum iudicium moderari, ciuitatem eandem, & ciues eius in gratiam nostram clementer accepimus: & reos absoluimus, ac offensas remisimus, quas patrarant, captiuis eorum liberaliter liberatis: & tandem eis de nostra gratia confidentiam dedimus, vt victi nostram misericordiam consecuti, victoriæ quoque nostræ denuo congaudeant, & nil dulcius, nilque suauius iugo imperij sentiant experiri. Cumque post victam & obtentam Fauentiam, ad depopulationem vicinæ Bononiæ, nostrum properaremus propositum instantius, & conatus exercitu nostro potenti, ex diuersis mundi partibus restaurato, accingeremus feliciter, auribus nostris noua expectata desiderabiliter occurrerunt: quòd cùm Prenestinus Episcopus nostri honoris & nominis obtrectator, qui rapacem lupum sub ouina pelle tegebat, quòd posset effugere manus nostras, patratarum velut suarum in nos conscius offensarum, frequenter species hominum, ex alterna rerum & commerciorum varietate contraxit Otho sancti Nicolai, in carcere Tuliani diaconus & Cardinalis, qui diu legatus fuerat, in partibus transalpinis, & contra honorem nostrum multipliciter machinatus prælatorum turba, quam diuinare nemo poterat, pro Concilio contra nos Romæ cele-*

Sal. An. 1241 celebrando, ex diuersis mundi prouincijs congregata, Ianuam venientes, conspiratione facta cum Ianuen. nostris rebellibus, & armata ibidem copia galearum: cum quibus duci Romam, & reduci Ianuam conuenerant, sub infaustis eorum auspicijs viam nauigationis assumerent. Galeas autem nostras & Pisanorum, quas ad eorum impedimentum transitum, solicitudo nostra diu prouiderat, & parat in locis & portibus, per quæ oportebat eos necessariò pertransire, obuias habuere: ita, quod homines regni nostri, cum victorioso exercitu nostro, cum fidelibus nostris Pisanis, nostrorum infidelium, Ianuen. galeas potenter adgressi, tribus eorum galeis in mari submersis, & personis amissis, viginti duas galeas triumphaliter habuerunt: quarum sedecim specialiter obtentæ sunt ab hominibus regni nostri: reliquis sex, ad manus deuenientibus Pisanorum. in quibus capti sunt duo prædicti legati, & cum eis G. de Romangia, tertius in simul legatus, qui Ianuam, pro eorum passagio disponendo præcesserat, vt in eodem casu cum ijsdem legatis firmiter ligaretur. Capti quoque sunt quàm plures archiepiscopi, episcopi, abbates, priores, presbyteri, procuratores, & diuersorum nuncij prælatorum ambasciatores ciuitatum rebellium Lombardorum, qui contra nos ad ipsum Concilium mittebantur: & quatuor milia Ianuensium electorum, qui pro comitatu eorum, & ducatu fuerant deputati prælatorum: quos omnes carcer noster includit. Quibus nouis ad nostram audientiam grata relatione perlatis, quia negotij qualitas expetebat, & rei succedentis euentus maiora felicitatis auspitia promittebat, consilium eundi Bononiam reuocantes, propensiori consilio versus Romam victricia castra nostra conuertimus: vbi sub vexillis potentiæ nostræ, nos acclamat fortuna felicior, per quam reliquiæ, si quæ sunt nostrorum rebellium, consternantur: & capitis humiliata superbia collapsa in suo corpore seditionis membra tabescant. Adiecit etiam manus Domini votis nostris augmenta successuum, & continuauit de cœlo victoriam, nostrorum titulis triumphorum. Nam cum certa die illi Papiens. fideles nostri, vnà cum vicarijs illarum partium, et alijs fidelibus nostris, ad coartandam per terram Ianuam, quæ in mari prostrata fuerat, magnificè processissent: Mediolanens. hostes Imperij, suo motu præcipites, sperantes maiora inferre Papiensibus, propter absentiam suorum militum, nocumenta, per comitem G. de monte Longo, quem papa præfecit eis Capitaneum et Legatum, cum buccinis et tubis sub infaustis eorum vexillis clauium exierunt: et cum Papiensium finibus vicinassent, Papiens. fideles nostri cum militibus eorum, qui die illo in sero ab exercitu, ex inopinato redierant, Domino faciente, pro Mediolanens. superbia conterenda, ipsorum aduentu cognito, cum eis audacter et viriliter concurrerunt: et sub felici nostro nomine militantes, ipsos potenter adgressi, triumphaliter deuicerunt, capientes tubas, buccinas, et vexilla clauium, ac vexillum commune, cum Carocium non haberent. Trecentos quoque & quinquaginta de electis Mediolanensium victrix, Papiensibus cathena deduxit, præter occisos, quorum vix poterat numerus æstimari. Socij verò legati capti fuerunt, sed de legato ipso, si euadere potuit vel in bello cecidit, quia in missione præsentium, non poterat haberi certitudo, quid de persona sua cesserit, ignoramus. Sed istud inter dubia nondum certi credere volumus, in eo, qui nostrum in suo iure firmat Imperium, confidentes, quod tribus in fugitiuo æquore captis legatis, pariter & ligatis iustus Dominus, quartum in terra legatum non permiserit euasisse. quæ omnia tibi significamus ad gaudium, vt sicut es nostrorum successuum auidus, particeps sis thiumphi.

Eisdem super eadem captione prælatorum & etiam legatorum.

CVm ad depopulationem vicinæ vrbis Boloniæ, nostrum verteremus propositum & affectum, prælatorum turbam cum Penestrino Episcopo, & Oth. sancti Nicolai in carcere Tuliano diaconi, Cardinalis, nostris aduersaturam processibus, ex diuersis prouincijs congregatam, contigit, suo infortunio Ianuam peruenisse. Vbi conueniente cum eis G. de Romangia, addito legato legatis, vt in simul ligarentur, & conspiratione facta cum Ianuen. rebellibus nostris, galearum copiam armari fecerunt: cum quibus ad Papam, Romam pro maiori caussa coniurauerant aduenire. Ad quorum impedimentum transitum, & accessum, nos diu ante præuisam conuenire fecimus apud Pisas victoriosam classem galearum. Quæ, eorum præcognita motione

Sal. An. 1241 *tione in locis & portubus, quæ latenter vel in alto mari præterire non poterant, veluti necessariò nauigabilia transitura, eis transeuntibus potenter occurrit: & adgressis galeis nostris, galeas eorum, præpotens Dominus, qui de alto videt, & iudicat æquitatem, viam eorum & excogitatam malitiam meditatur in viribus, & potentia nostra, quam effugere terra marique non poterant, Domino faciente, legatos simul tradidit, & prælatos: & tribus eorum galeis immersis in mari, ac omnibus qui vehebantur in eis, sine spe recuperationis amissis, viginti & duæ galeæ, non sine magna cæde nauigantium, cum personis & rebus victæ sunt à galeis nostris, & triumphaliter occupatæ. In quibus prædicti tres legati, cum archiepiscopis & episcopis, abbatibus, & multis alijs prælatis, & nuncijs, & prælatorum procuratoribus, & vltra centum ambasciatoribus ciuitatum rebellium Lombardorum, qui ad præfixum Concilium ire properabant, ac quatuor milia Ianuen. exceptis specialibus & electis personis de Ianua, qui galeis præerant & comitatui prælatorum pro ducendis episcopis Romam, & Ianuam reducendis, sicut inter eos fuerat infortunatè conuentum, ad manus nostras peruenere ligati. vt de Prenestino illo, qui summum contra nos vbilibet odium incitabat, diuinum non defuisse iudicium arbitremur, qui sub latentis lupi specie, in ouina pelle ac agni clamyde Deum inclusum gerere non formidat, & sciat Deum nobiscum esse, sicut cum dijs eorum, qui non solum per sacerdotium, sed per regnum & sacerdotium mundi machinam statuit gubernandam. Nos ergo suum, cœlitus nobis Domino reseruante, consilium & in plana tot aspera conuertente, sudores bellicos & æstiuos pulueres non vitantes, nostrum felix iter, & intentionem omnimodam, & conatus, ad ea semper dirigimus, quæ nobis & cæteris regnantibus exultationis & gloriæ afferant incrementum, vt vos prædictorum nostrorum successuum participes fieri gaudeamus: quos in omni felicitatis euentu cupimus habere consortes.*

Rex Franciæ Friderico Imperatori, super liberatione Prælatorum regni Franciæ, captorum per ipsum.

51 T*Enuit hactenus indubitanter nostra fiducia, quod inter Imperium, & regnum nostrum longo temporis tractu mutua dilectione firmata, nulla posset exoriri materia, odium & scandalum paritura. Cum prædecessores nostri, felicis memoriæ, reges vniuersi vsque ad tempora nostra, honorem Imperij & sublimitatem zelauerint, & nos qui post ipsos, Deo volente regnamus, in eodem proposito tenebamur. Nec non antiqui Romanorum imperatores & nostri proximi, vnum & idem regnum & Imperium æstimantes, vnitatem pacis & concordiæ seruauerunt, & inter eos alicuius dissensionis scintillula non illuxit. Verùm admirari cogimur vehementer, & non sine ratione turbari, quod nulla offensionis causa vel materia præcedente, prælatos regni nostri ad sedem Apostolicam accedentes, cui tam ex fide quàm obedientia tenebantur, nec eius poterant recusare mandata, in mari capi fecistis, & eos sub custodia detinetis, quòd magis molestè ferimus, quàm maiestatis vestræ sublimitas fortè credat. Nam sicut ex eorum literis manifestè didicimus, nihil contra Imperialem celsitudinem excogitauerant, etiam si summus pontifex fuisset ad aliqua alia minus debite processurus: vnde, cum in eis nulla detentionis causa inueniatur, decet Celsitudinem vestram, prælatos regni debitæ restituere libertati, in quo vos nobis pacatos reddetis, qui detentionem ipsam, nostram iniuriam reputamus. Regno enim nostro sublimi, multa fieret detractio, si super talibus taceremus: quod si ad prædicta mentis vestræ, oculos vultis reflectere, Prenestinum episcopum, & alios legatos Ecclesiæ, in præiudicium vestrum, volentes subsidium nostrum implorare, manifestè repulimus, nec in regno nostro contra maiestatem vestram potuerunt aliquid obtinere. Prouideat igitur imperialis prouidentia, & ponat in statera iudicij ea quæ scribimus, nec velit trahere votiua nostra à sua potentia & voluntate, nam regnum Franciæ non est adeo debilitatum in viribus, quod se permittat vestris calcaribus perurgeri.*

Responsiua Friderici Imperatoris, ad epistolam præcedentem.

R*Egiæ serenitatis literas Imperialis excellentia intellexit, quæ si non haberent in medio contradictionis obstaculum, fuissent fortassis apud nos propositum consecutæ, sed quia modico fermento, tota massa corrumpitur, & vniuersale argumentum destruit vnius falsitas singularis. Constat enim illa regia scripta*

Sal. An. 1241. *scripta sine virtute medij conclusisse, quod euidenter ex factis illis ei ostendimus, quæ sunt omnibus manifesta. Notorium est enim, & mundus celare non potest, qualiter ille pater Apostolicus innocentiam nostram, vtroque gladio impugnauit, dum nobis ad mandatum suum transfretantibus idem aduersarius noster & hostis, Siciliæ regnum inuasit, & ipsum non in parte, sed multimodè lacerauit. Postmodum verò, post reditum nostrum in regnum, ad multimodam instantiam, & interpositionem Alemaniæ principum pace cum Ecclesia reformata, deuotione resumpta, & si seruitia nostra præcesserint, dictus tamen Apostolicus, manus suas fortius aggrauauit, & quicquid excogitare potuit, ad præcipitium nostrum excogitauit, motu proprio sine causa, & in nos excommunicationis sententiam promulgando, literis & nuncijs nostræ diffamationis titulos prædicans vniuersis. Nouissimè autem, ad supplantationem nostram adspirans, vt aduersus Dauid, turrim construeret Babylonis, prælatos quoscunque potuit ad particulare Concilium euocauit, orientem præponere cupiens aquiloni. Verùm mirabilis Dei prouidentia, per quem viuimus & regnamus, huiusmodi prauitatis ipsius conspiciendo propositum, ac ipsius cogitationes vertens in nihilum, Cardinales & prælatos tam regni Franciæ, quam aliarum prouinciarum, in manibus conclusit nostris, quos omnes tanquam nostros hostes & aduersarios detinemus. Nam vbi non deficiebat persecutor, non debebat deesse defensor: præsertim, cum imperium transcendat hominem, & leonis vestigia animalia singula pertimescant. Non igitur regia celsitudo miretur, si prælatos Franciæ, in angusto tenet Augustus, qui ad Cæsaris angustias nitebantur.*

Tantis calamitatibus fatigatus Gregorius annis, animique mœrore confectus, è vita desciuit.

Friderici Epistola Regi Angliæ, & alijs Regibus de morte Domini Gregorij IX.

Victorioso exercitu nostro Romanis finibus insidente, ad quos auiditate componendæ pacis, & voto generalis dissidij remouendi, specialiter Celsitudo nostra peruenit, publicus ad castra nostra rumor exiuit, quod die præsentis mensis Augusti, Gregorius nonus Papa, rebus est humanis exemptus, vt qui pacem & tractatum pacis recipere denegabat, ad vniuersalem dissensionem aspirans, vix vltoris Augusti metas excederet, qui Augustum offendere nitebatur reuera mortuus est, per quem pax terræ deerat, & vigebat dissidium, & quàm plures in mortis periculum incidebant: de cuius morte multa compassione conducimur, & licet digno contra eum odio mouerемur, velut ab eo manifestis iniurijs & euidentis inimicitiæ persecutionibus lacessiti, gratum tamen compassio nostra duxisset, si diebus suis fuisset ab authore salutis indultum, quod reuerendam matrem nostram, sacrosanctam Romanam ecclesiam, & Romani sedem Imperij, cui, authore domino, præsidemus, in optata pace sopitis dissensionibus statuisset, & ortum de suo motu scandalum generale, quod valde fuit modernis temporibus Christi fidelibus onerosum, suo tempore quieuisset. Sed cum aliter visum fuerit in excelsis apud omnium conditorem, qui nouit in abscondito consilia malignantium: rebus dissidentibus prouidit, & ad clamorem Christiani populi consolandum: disponit in Apostolica sede, virum secundum cor suum, qui sui prædecessoris indirecta dirigat, & malefacta corrigat, totius mundi pacis prouideat, & nos in maternam dilectionem Ecclesiæ dirigat & reformet: ad quod votis ardentibus, totisque conatibus insudamus, vt pacis amico, & iustitiæ zelatore, in Dei Ecclesia substituto, ad honorificentiam noui patris, deuotus filius adsurgamus, dummodo prædecessoris crimen & odium non sequatur, ei omnimodam beneuolentiam, defensionem & patrocinium impensuri, ad tuitionem catholicæ fidei, & Ecclesiæ libertatis. Cum ad hoc, disponente Domino, Imperij sceptrum susciperemus, & Romanum imperium nostrum ad prædicationem Euangelij sit præparatum, vt catholicam fidem, & matrem Ecclesiam, à cunctis hostium incursibus nostrarum virium conatibus eruamus. Præsertim cum ex occidentalibus partibus Tartarorum hostis aduеniat, qui destructis partibus cuiusque regni, per quas transitum habuerat, & diuersarum multitudine gentium conculcata, ac copia populorum funditus abolere satagit, tam nomen, quàm cultores fidei Christianæ, cui de prouidentia noui patris Romani substituendi pontificis, adsistente nobis potentia regum, & principum orbis terræ, magnificè disponimus obuiare. Adsumentes fiducialiter causam Dei, qui nostros de medio auferet inimicos, vt expositi-

Sal. An. 1241 *positas ad eius seruitium impedire nequeant vias nostras. Vos igitur diuinæ prouisioni, ac nostris affectibus deuoti, & hilares adsurgentes, tam vestrorum proposita cordium præparetis ad pacem, quàm armis necessarijs corpora muniatis ad conterendam vnà nobiscum hostium venientium superbiam Tartarorum.*

CII Comitijs inde creando Pontifici habitis, cum soli decem Cardinales adessent, ac sententijs inter se discreparent, miserunt ad *Fridericum* oratum, vt duos Cardinales, quos in custodia tenebat, dimitteret, quacunque vellet conditione, sine eis namque sacra non sperabant comitia. Indulsit *Fridericus* ea conditione, vt ad custodiam redirent, nisi ipsi Pontifices euasissent. Horum aduentu X Kal. Octob. *Gaufridus* Episcopus Sabinus patria Mediolanensis, subrogatur nomine *Cœlestinus IV.* Sed ætate confectus septemdecim dies superuixit. Coierunt iterum Cardinales, sed propter imperij, & sacerdotij dissidia, nullum elegerunt. *Cœlestinus IV.*

TARTARORVM IRRVPTIO. Ann. 1241.

CIII Tartari hoc anno Scytharum gens truculenta, prælio superatis Turcis, Cappadocia potiti, totumque Orbem barbara confidentia complexi, Hungariæ, Sarmatiæ, Silesiæ, Lusatiæ, alijsque Europæ prouincijs fœdissima crudelitatis vestigia impresserũt. Regnabat in Hungaria *Bela IV.* successor *Andreæ II.* qui vt regia liberalitate inaudito exemplo pulsis per Tartaros, quadraginta Cumanorum millibus hospitalitatem exhibuit: breui ipse à quingentis Tartarorum millibus regno exutus, vnà cum *Boleslao* Poloniæ Rege, exul errare debuit per Orbem. Amisso regno, quum inter affines hospitium quæreret, tyrannum inuenit. Profligato à Tartaris exercitu, cum paucis elapsus Austriam versus, vt Reginam, quam ibi dimiserat, alloqueretur. *Dum ibi aliquantulum curandi corporis gratia substitisset, somnumque exutis armis captaret, ecce Dux Austriæ, qui se ad officium venisse simularat, occurrit. Rex è somno statim excitatus, viso Duce, quem iam sibi reconciliarat, admodum recreatur. At ille, dissimulata inimicitia scelereque, ad traijciendum Danubium Regem hortatur, vt propius ad tutiora loca confugeret, offerebat sua oppida, in quibus securum semper fore pollicebatur. Rex innocentiæ suæ conscius, quæcunque ille obtulerat, quando tempus ac res ita postulabat, lubenter accepit. Ad proxima quædam castella peruenere, vbi diebus aliquot peramicè vtrinque versatum. Deinde Dux, vt conceptum animo facinus perpetraret, hinc sumit initium: à Bela quandam pecuniam repetit, quam sibi ab eo iniustè olim extortam querebatur. Rex, intellecta facinorosi hospitis audacia, vt maiora incommoda declinaret, quamcunque in numerato ære habebat, exsoluit, cæteram datis vasis aureis argenteisque rependit. Et vt illius libidini cumulatiùs ipse satisfaceret, treis regni (vt aiunt) comitatus Austriæ finitimos adiecit, vasa gemmata, multo pluris æstimata, pro bis mille pondo argenti, ab ipso recepta sunt. Trini comitatus continuò Dux possessionem accepit, muniuit subitò aduersus impetum Tartarorum. Nonnulli dena millia pondo tunc exacta fuiße referunt, pauciora plerique. Hæc pacta adiecto sacramento vterque muniuit. Post hæc ad Reginam, quæ haud procul aberat, Bela properauit, qua secum accepta, mox Stephanum Vaciensem Episcopum ad Romanum Pontificem & Imperatorem mittit, vt legitima ab vtroq; auxilia mittãtur, ne obruta à prophanis Vngaria, cætera Christiana respublica periclitetur.*

Bela Rex Vngariæ profugus

Vterque se excusauit, alter alterum insimulando. Indoluit *Gregorius* (viuebat adhuc) ad tantam cladem nobilissimi regni, sed persecutione afflictus Cæsarea, verbo accurrit, datis ad *Belam* consolatorijs literis & indulgentijs, *Fridericus* in Pontificis seditionem refusa nequitia, ita scripsit. CIV

Regi Hungariæ de Tartarorum aduentu.

Honor Imperij, qui propter turbationes temporum, valdè fuerat in Italia diminutus, per quem nostra, & exaltatio principum procuratur, diu nos, de consilio tuo & aliorum principum, ad sui reformationem, tenuit in eisdem partibus occupatos, vt quibuslibet delicijs & regijs opportunitatibus prætermissis, personæ nostræ ac nostrorum fidelium continuatis laboribus, per quàm plures annos æstiuis temporibus, & hyemalibus minimè parceremus: regnum hæreditarium, nostræ matris augustæ obuentiones, & commoda vndecunque perueniunt, præter mores regnantium cæterorum, qui bona hæreditaria commodis specialibus CV

Sal.An. 1241. *libus & priuatis attribuunt, pro republica & augmento Imperij, tam in rebus, quàm in diuitijs, & personis incessabiliter exponentes: ita, quòd autore Domino, cuius præuia dextera feliciter in omnibus triumphamus, ad id, labores nostri, transacti temporis peruenerunt, vt deuictis ferè in totum hostibus & Imperio nostro subactis, valdè modici temporis restat labor: in quo speramus, ad perfectionem votorum communium, & prosperum totius operis Italiæ complementum, triumphaliter pro nostro & communi honore principum, penitus peruenire. Quia verò pridie auditis rumoribus, nationes Barbariæ Tartarorum, quòd regnum Vngariæ subitis aggressibus inuasissent, cogitauimus proximo ardente pariete, rebus nostris consultius succurrendum: ad hæc prompta exposita voluntate, velut qui cum proprio suadente negotio, tum totius Christianitatis subsidio, & tuitione catholicæ fidei requirente: ad quam tuendam, ex commissa nobis Imperialis officij dispensatione, tenemur & debemus inimicis fidei Christianæ totis viribus obuiare. Sed summa necessitas, necessariæ causa dilationis induxit, vt rem tam arduam Imperij, nos principaliter & specialiter contingentem, bellicis tot armorum laboribus, in effusionem Germanici sanguinis acquisitam, & ad finem proximum Germanis ensibus iam deductam, non deberemus obmittere propter breuissimam moram temporis imperfectam: vt quod eßet deterius & facilè contingeret, Italicis gentibus in absentia dominorum suorum vtentibus more suo, tantus labor, & effusæ diuitiæ pro recessu nostro in irritum reciderent, & recidiua negotij, grauiora nobis & Imperio iterata pericula remanerent. Aliud etiam vrgens & euidens impedimentum occurrit, quòd crescente inter nos & Romanum Pontificem, ab olim orto dissidio, experientia præteriti temporis suggerit venturum tremorem, vt iustus timor, qui cadere valeat in constantem, rectè moueat mentem nostram: ne nobis venientibus ad confusionem hostium Barbarorum, familiaris & domesticus hostis, velut quondam nobis partes vltramarinas adeuntibus, pro seruitio Iesu Christi, animatis quibusdam rebellibus nostris marinis prædonibus, qui libenter occasionem absentiæ nostræ captarant, inuaderet regnum nostrum. cum familiaris pestis sit leuior ad nocendum. Propter quod de te, ac de cæteris principibus non absque admiratione publica, totius loquitur lingua mundi, quòd audito & cognito infausto aduentu infidelium Tartarorum, qui ad exterminium Ecclesiæ & Imperij, & totius cladem Christianitatis aspirant, præuisa deliberatione principum, ad sedem Apostolicam nuncios misimus speciales, supplicaturos summo Pontifici, vt tot impedimenta, quæ verbis & opere nobis opposuit & opponere non desistit, inspecta necessitate Occidentalis prouinciæ reuocaret: & nos ad publicæ fidei, & Christianorum defensionem venire permitteret, etiam inoffensos, vt moram nostram, quam iustè causaris, tu vel alij principes arguere non possetis. Sed si pro diuturnis guerris, ac humiliatione rebellium, exhaustis thesauris nostris & viribus tot annorum laboribus fatigati, tam propter ea tueri, quàm ab inimici hominis insidijs præcauere, ac instanti dissensioni finem imponere compellamur, atrio nostro in tranquillitatis securitate disposito, reparatis opibus ac virium copijs, ad interitum communium hostium potentius accessuri. Quapropter omnibus prætermissis, felices gressus nostros direximus versus vrbem, ita quòd Roman. partibus vicinamur, intendentes esse contenti veteribus & hæreditarijs Imperij iuribus quæ diu Augusti prædecessores nostri generis & honoris, tam Imperij quàm regnorum propria possederunt, quibus tam diu neglectis per te & alios principes, notari meritò poteramus. Ad pacem verò quam semper affectauimus, instantem operam adhibemus, quæ per nos fuisset olim & sæpius procurata, nisi frequens nostra petitio, aures & animum pertinacis hominis induraret, & inde nutriret discordiam, vnde concordiam postularet. Speramus autem per præsentem gressum nostrum mundo acquirere bonum pacis, & statu Italiæ pacificè reformato, ac regno nostro in Dei securitate dimisso, tam onusti diuitijs, quàm gentium multitudine constipati, cum expectata benedictione sacrosanctæ matris Ecclesiæ veniemus, ita quod Domino exercituum nos iuuante, quo duce, quo præuio, ministrata nobis à cœlo victoria, qua de cunctis inimicis nostris consueuimus triumphare, Tartarorum multitudinem deuincemus. Tuam igitur industriam exhortamur, quatenus interim, cum toto tuarum conatu virium, dilecto filio nostro Conrado, in Romanorum regem electo, potenter assurgas, ad reprimendos impetus aduersariorum communium, & ingressus: vt eis non liceat campum*

pum

Sal. An. 1241. *pum liberum inuenire, donec nos cum potentia maxima, ad eorum confusionem vltimam veniemus.*

Principes etiam excitauit Germanos in barbarum, quibus sequentia direxit.

PErfectæ solicitudinis zelus, quo sicut pater Imperij, statũ eiusdē diligere cogimur, & tueri propensius nos inducit, nō tã manifesta pericula, quàm suspecta vereri: nec prouisionem differre cautelæ, quousque certitudinem rei, per oculatæ fidei testimonium adsequamur. Sed quantò maiora timentur esse dispendia, tantò promptior & perfectior debet esse cautela. Infestam igitur nobis, & infaustam omnibus famam, de Tartarica tempestate, finibus Imperij iam vicina per vos, quos ex vicinitate loci primos inuenit, ad vos certius & ordinatius deducendam: vobis idcirco describimus, ne super tanto discrimine taciti videamur, aduertimus enim ista iamdudum, sed quanquam audita decredere veremur, nec credere delectaret, ipsa tamen longè modernis remota temporibus putabamus, tum propter itineris remoti distantiam, tum propter quamplurium fortium principum & populorum occursum, qui frementium Tartarorum armis & furijs occurrebant. Sed ecce, deletis in totum terræ principibus, quos obices inuenerunt, & ad iuga perpetuæ seruitutis, paucissimis admodum ex inferioribus reseruatis, iam versus fines Romani Imperij propinquare dicuntur: & ad religionis & fidei nostræ matrem, sacrosanctam Romanam ecclesiam prophanandam: & vrbem regiam, Imperij nostri caput, iure dominij, vel iniuria nostra potius possidendam à Tartaris, prout firmiter creditur, aspiratur. Verùm quantumlibet haberemus, vt diximus, ex resistentia remota fiduciam, ne præoccupari, tam subitò crederemus, in totum tamen solicitudo nostra non exijt prouidentiæ futuræ consilium, quin multis retrò actis temporibus pensaremus, qualiter nos contra huiusmodi infausti casus, si diebus nostris ita contingeret, pararemur incursum. Sicque nos, quantumuis inuitos, oportuit eisdem præferre præsentia, & manifesta præponere dispendia præsumptiuis: propter hoc etenim Romanum pontificem multis obsequijs, multisque blanditijs nobis efficere nitebamur vnanimem: sed, quod dolentes referimus, & reminiscimur lachrymosi, veneno si serpentis antiqui perfidia, in tantum causæ nostræ præualuit, quòd in totius ferè mundi perniciem, subiectorum nostrorum fidem, in perfidiam transtulit: & nobis maternæ dulcedinis, proh dolor, vbera nouercauit. Propter quod etiam, in totum ferè vitæ nostræ delicijs abdicatis, quas regni nostri Siciliæ nobis amœnitas offerebat, per aspera maris & montium Germaniam repetentes: & ad congregandas ibidem dominij nostri vires, & consolidandas in vnum, post domitam & oppressam H. primogeniti nostri dementiam, qui sibi contra nos sedem assumserat, aquilonis circa fertilis Italiæ partes direximus gressus nostros, vires nostras eduximus: & nostrorum, vt pacatis vndique dominij nostri partibus, & rebellibus omnibus, ad mandata nostra subactis, tantò velocius, tantoque securius ad exterminium tempestatis Tartaricæ, Imperialis dextera consurgeret, quantò potentius & quietius imperaret. Occurrit veruntamen dolorosa de præteritæ rei gestæ memoria, quod transfretantibus nobis dudum in Terræ sanctæ subsidium, & Sarracenorum excidium, qui non minus fidem nostram quàm Tartariæ persequuntur: iste charissimus pater noster Mediolanens. ac suorum complicium mentibus iniquitate diffutis, regnum nostrum Siciliæ violenter inuasit: &, quod horribilius est auditu, nobis ibidem agentibus omnibus Christi fidelibus ne nobis in Christi crucifixi negotio ferrent, vel præberent auxilium, interdixit. non est enim leuitatis hic timor, qui potest cadere in constantem, velut præteriti temporis ad futurum, & ex tot similibus offensis assumptus. Vellemus etenim tam gloriosa præteritorum memoratione foueri, quòd illam gerimus de patre fiduciam, illam de subditis constantiam haberemus, quòd in spe paterni consilij, et fide firmissima subiectorum, cuncta post terga possemus securè relinquere, et ad exterminium Tartarorum, postpositis omnibus, festinare. Ecce verisimiliter opinamur, quòd fama dissensionis huiusmodi, non modicam Tartaris præstat audaciam, vt in seipsum diuisum fidei nostræ regnum, facilius desoletur. Audito veruntamen per venerabilem Varmacens. Episcopum, legatum ad nos regis Vngariæ, tam magna de Tartarorum venientium tempestate, vijs & iugis montium maturatis, versus Romam direximus gressus nostros: vbi deuotione nec minus potentia nostra de vicino conspecta: si apud summum pontificem, quæ sunt patris, inuenerit filius, & apud Apostolicam

Sal.An. 1243. *cam sedem pro tanta fidei necessitate consilium: non dubitauit nullatenus, nec retardabit Romanus Augustus, catholicus Imperator, ac rebellium inclytus Dominator, pro tanta fidei necessitate corpus exponere, & totius potentiæ suæ vires offerre. Vos denique patres conscripti, quibus est pestis ipsius fama clarior, quia causa vicinior nobis prosequentibus Imperij nostri causam, quia dum patria & auita regna recepimus, non aliena per iniuriam vsurpamus: vias omnes inueniatis & modos, qualiter vnà nobiscum & cum alijs terræ principibus, quos adhæc per literas nostras & nuncios excitamus pro tantæ necessitatis articulo, ad destructionem communium hostium occurrere valeatis: præsertim cum diuina potentia, non tam tueri velit Romanum imperium, quàm augeri. Ecce enim, quod rex Vngariæ regnum nostræ ditioni subiecit, dummodo defensionis nostræ clypeo protegatur.*

Collectis itaque Germani turmis, admirabili fælicitate innumeram barbarorum multitudinem, quæ euersa Cracouia, Strigonio, plurimisque Poloniæ & Vngariæ ciuitatibus, Viennam vsquè victrix euaserat, solo signorum cohibuit aspectu, vt territi Tartari, nil vltra tentare ausi, turpi receptu, retrò vnde venerant, refugerint. CVI

ELECTIO PONTIFICIS INNOCENTII IV. Ann. 1243.

CVII Annus 1242. sola per *Icilini* tyrannidem clarus. Plures ille in Patauino & Taruisino agro turres instruxerat, verius dicam carceres non ad reorum custodiam, sed in generis humani supplicium; atque in eam, quam Pataui j ædificauerat, primum illius architectum mori ob verbum temerè prolatum coegit. Mediolanenses, Ligures, Placentini, cum Marchionibus Montis ferrati, Ceuæ, & Carecti pacem fecerunt, iũcto fœdere pro tuenda Ecclesia Romana. *Fridericus* interim castra Romã circũ quieta habuit, ac Cardinales semel atq; iterũ, vt coirent, ac Põtificẽ sedi Apost. darent, admonuit vt ex seq.

FRIDERICVS II. CARDINALIBVS,
CVIII quia nimis tardant in electione Pontificis.

Ex feruore charitatis intrinsecæ, decapitatis membris, Imperialis excellentia condolet ex indiuisibili dilectionis adfectu, quem erga matris vbera filius gerit tam adultus. Ecclesiæ viduatæ compatitur & compatiendo turbatur, vt cui materna suauitatis dulcedinis alimenta communicat, & augmenta dilectionis interius subministrat, doloris proculdubio non sit expers: dolor est siquidem, dolor ingens, si Romana ecclesia, quæ mater debet esse omnium & magistra, in qua secus decursus aquarum plantata sunt ligna scientiæ, pastoris solatio destituta careat, & quæ viam præbere tenetur alijs, penitus oberrans in inuio, cogitur addiscere, quæ facere debuit & docere. Sanè contra naturalis ordinis tramites mira res agitur, dum reuolutas vndique aquas abyssus denegat, quas virtutum ariditas, vt credimus, iam siccauit, dum Petri nauicula, quam cupiditatis flamma vorauit in girum nautarum culpa præsidentium, procellis intumescentibus conquassatur: dum mater Ecclesia, quæ in Petro, immò in petra posuit fundamentum, viro priuata proprio, remansit vt indigena viduata. Ecce, siquidem perdente Christo vicarium, princeps Apostolorum perdidit successorem: & pastorali regimine, grex Dominicus est priuatus. Sed cardinales, Ecclesiæ cardines & columnæ, quos diminutio capitis eclipsauit, quales cæteris veniæ impetratores existitis, veritatem ipsam cum opprimitis, ac vosmet ipsos vindicetis? Quales semitas ostenditis errantibus, qui à directionis gressibus deuiatis? Sedentes enim vt colubri, non quæ sursum sunt sapitis, sed quæ ante oculos sita sunt mundana, non spiritualia intuentibus prouidetis. Sitit enim quilibet præsulatum & papalem esurit apicem, prout voluntas dictat arbitrij & merita non subseruiunt rationi, quorum vultus vt inuidiæ maculis, sic & liuore cupiditatis obducitur, quod neuter viuere velit alterum, ne dum pontificatus fastigio suspicere decoratum: Mouetur igitur, mouetur & meritò nostræ maiestatis industria, & tanto fortius doloris aculeo pungimur, quanto propius præ cunctis gentibus & mundi principibus, Romanæ ecclesiæ imperium vicinatur. Cesset itaque, ceßet materia factionum, cesset inter vos innata dissensio, non vos seducat angelus tenebrarum, qui sæpe in lucis Angelum se transformat, & vnitatem gregis disrumpere consueuit, sed pax & iustitia, quæ velut duæ sorores,

Sal. An. 1243. *res, se inuicem amplexantur, in Cardinalium collegio vendicent sibi locum: & inuocata clementia illius, cuius est à summo cœlo egressio, ad electionem noui pontificis vnanimiter procedentes, nobis & mundo præsulem eligatis: vbi diuinus intuitus vos inuitet, & pondera subeant æquitatis, vt à vobis quos in opere præuios & immerito præcursores habere debet populus Christianus (cum adsumatur à subditis audacius in exemplum, quod committit irreuerentius improuisione prælatorum) non transgressionis notam accipiant subditi, quos regitis dirigendo, sed prouisionis vnanimis & firmioris fidei vestigia prosequantur.*

Cum non proficeret nouas acriores & furore plenas literas dedit An. 1243.

CIX *FRIDERICI II. INVECTIVA CARDINALIBVS QVIA NON CREANT NOVVM PAPAM.* Ann. 1243.

AD vos est hoc verbum, filij Effrem, malè tendentes arcum, & peius emittentes sagittas, turpiter in die belli conuersi retrorsum. Ad vos est hoc verbum, filij Belial, dispersionis oues. Ad vos est hoc verbum, animalia capita non habentia, magni iudicis adsessores. Ad vos est hoc verbum Cardinales obliquati, quibus malè voluit orbis: ad vos est hoc verbum, pro quibus totus mundus prorumpens in verba, obloquitur. Non ego possum loqui, quin obloquar, quia de mundo sum, licet immundus, propter quod oportet sentire cum mundo, tanquam pars suo toto, nec dissona, nec aduersa scribenti. Itaque attendite de dura & inepta materia, rudem epistolam exordij dignitate priuatam. Nam lingua mea velocitate compulsa, prius prorupit in verba, quàm concipiens ei spiritus delegasset, & sic superioris non expectato Imperio minus plenè concepta edere festinauit. Habet enim animus perturbatus, quod plerumque sermonem incontinuum parit, aliquando & abortiuum. Communis nanque animorum existit conceptio & sermo vulgaris, quod non mediator Dei & hominum, Iesus Christus, de summo cœlo, qui venit ponere pacem in finibus terræ, Apostolorum magister & dominus, sed diuisus in se sathanas, princeps aquilonarius, sit in medio vestrum, tanquam quibus ministrat, ille persuasor discordiæ, homicida, mendacij pater, & spiritus tenebrosus, qui posuit linguas vestras in diuisiones, & in pluralitatis articulos, vestram disgregare compulit vnitatem, dum nec vobis, nec mundo consulitis, qui tot periculis propulsatur: & Petri nauicula, quæ per maris altitudinem ventorum flatibus rapitur, remis & remige destituta, non est aliquatenus vobis curæ: quæ quamuis in se submersionem non timeat, in suis tamen multa & varia patitur naufragia tempestatum. Sanè si diligenter attenderetis, qualiter nationes, & Gentes, quas iudicare soletis, contra vos derisoriè mouerent capita sua, in se vnusquisque palleret, & ad tam publicum, & detestabile opprobrium propulsandum non inueniri posset necessarium argumentum: quia dum quilibet vestrum adspirat ad cathedram, vnus non consentit in alium: & dum alter in alterum non consentit, nullus erigitur, cathedralis dignitas euanescit, & sic ex disconuenientia vestra, conueniens Ecclesiæ status confunditur, & fidei qua viuitis, deperit rectitudo: per capitis quidem defectum emergit, vt vbi natura sensus imposuit, monstra reputemini quædam, & membra truncata, in cunctis sensibus defectiua, quoniam videtur obtenebratus visus vester: diminutus auditus, & ille oris sonus in fines orbis terræ, olim sonorus, penitus obmutescens, factus est derisorius echo. Nam Petri & Pauli hodie non audiuntur tonitrua, concionatores sunt canes muti, ad silentium compelluntur, fortè vobis paratæ sunt manus ad recipiendum, sed desunt munera, quia, qui veniebant de Saba, aurum deferentes, modò non veniunt, cum non inueniant Dominum in præsepi, ducatum eis cœlesti sydere denegante. Pedes etiam non habetis ad ambulandum, & dummodo potentis vos munus coarctet, vltra quinque pedes vestra vestigia non mouentur, proh pudor, minima reptilium animalium in prudentia vos præcedunt, nam aues sine ductrice non volant, apes absque rege non viuunt. Vos autem sine rectoris gubernaculo fluctuatis, matrem Ecclesiam fortuitis casibus relinquentes, nec attenditis quod illi errantes Israelitæ xl. diebus absque duce vagantes, ad summam dementiam deuenerunt, pro Deo sibi vitulum conflatilem statuentes. Si papalis cessauit vnctio, veniet ergo alius Sanctus sanctorum, & quis ille est? O inexcusabilis culpa, Rachel virum non habet, cuius paruuli petunt panem, & non est qui porrigat eis: & Sion

Sal. An. 1243. *Sion dudum pulchra facie, iacet sicut mulier menstruata, cuius viæ lugent, & non est qui veniat ad solemnitatem. Concidit gloria vultus eius, oculi columbarum visu deficiunt, quia non videtis quantum proximi estis naufragio, dum sine remige nauigatis. O si possetis alternatim libros conscientiæ legere, quot & quantas inueniretis in eis accusatorias lectiones, contrarijs sententijs inuolutas. Reuertatur ergo, reuertatur quilibet in seipsum, & ad resumendum caput, sensus, & rationem induite, vt mater Ecclesia tam diu suo priuata lumine, decorem suscipiat, & ad statum pristinum reducatur.*

Scripsit etiam Rege dignam epistolam *Philippus* Rex Francorum eisdem Cardinalibus.

Philippus Dei gratia rex Francorum, vniuersis ecclesiæ Romanæ Cardinalibus, dilectis amicis suis, salutem & plenitudinem summi boni. Cùm papalis sit dignitas orbis caput, orbis regimen, orbisque maiestas, admirari compellimur, turbari compellimur, dolere compellimur & tristari: quandoquidem vos, quos mundi cardines reputamus, quos totius firmamentum fidei reputamus, postquam beatissimus pater Gregorius vitam deserens, de vita carnis vitam petijt sanctiorem, in concordia videmini tam discordes: quod tempore vigiliarum dormitis, & vigilabitis forsitan cum fuerit dormiendum. O Petri sedes quanto tempore vacauisti? cuius successor exoluens naturale debitum, Mausoleo recludi minimè consueuit, nisi successore præuio concorditer substituto. Ecce quidem nobis vrbs Romana, sine capite viuit, quæ caput extitit aliarum. Quare? Certè propter discordiam Romanorum. Sed quid eos ad discordiam prouocauit? Auri cupiditas & ambitio dignitatum. Non enim quid expediat, considerant, sed quod volunt. Speciale commodum generali præponunt, & minus debitè vtilitatem præferunt honestati. Quomodo igitur regent alios, qui seipsos regere non nouerunt, qui inimicis prosunt, & amicos lædunt, & sibi nihil peragunt ad profectum? Consueuerat quidem olim Romana curia honestate fulgere, scientia, moribus & virtute, nec fortunæ minis aliquatenus expergisci: quia sibi firmius in virtute, quàm in casu præsidium collocauit. Nunc verò eos effera conterunt, quos prospera extulerunt. Et dici potest non curia sed cura, marcam desiderans plus quàm Marcum: dum salmonem legens, despicit Salomonem. An Cæsaris tyrannidem pertimescunt? Sed hominem timere non debet, cui Dominus est adiutor. Sunt enim quidam principes temporales, quibus quodlibet licet quod licet possunt, quod possunt audent, quod audent faciunt: alumnis molestum videri non debet, si fortitudinis clypeum non contemnunt. est enim fortitudo considerata periculorum susceptio, perpessioque laborum. Et quia est de fortitudine satis dictum, nunc de prudentia subiungatur, quæ adeò vtilis, immò necessaria est prælatis, quòd sine illa, suæ dignitatis gloriam non merentur. Veruntamen præterire non libet, quòd prudentia est ad malum, quando qui honorem desiderant, onus vitant: præesse desyderant, præfectum negligunt subditorum, solicitudinem fugiunt & laborem, intendunt somno & libidini, & ludis & epulis delectantur. Tales vtique pastores, non pastores, sed lupi impijssimi dici possunt: quorum perfidia, sancta mater Ecclesia conculcatur, fides conteritur, spes subtrahitur, & charitas radicitùs extirpatur. Vos igitur qui columnæ remansistis ecclesiasticæ firmitatis, animaduersione respicite diligenti, si alicuius gratia, odio vel timore postponenda facitis, vel postponitis facienda, nec pro tuenda ecclesiastica libertate, de Francorum subsidio dubitetis, quia regnum, personas & pecunias vestræ committimus potestati. Non enim timemus alicuius principis, siue odium dici oporteat, siue fraudem quem nescimus, quo nomine appellemus, cum rex esse postulet, & sacerdos. Cæterùm cum ius, regnum in eandem personam cum sacerdotio non concedat: relinquitur vt ostendat quo iure percipiat sacerdotij dignitatem. In vacua non venit. Dum vobis inest authoritas eligendi, vsucapere non potuit, quia tantum temporis nondum fluxit. Emptio vestra cessat, cum res sacra sit ab omni venditione penitus aliena. Restat igitur vt quod suum fieri nequit occupet violenter. Considerate itaque diligenter vos, ad quorum manus respicit totus mundus, quid vestræ prudentiæ sit agendum, firmitatem diligite, veritatem seruate, Deum timete, resistentes viriliter prauitati, cui nimis colla submittitis, & vltra. sed dicere nolumus, ne fortè videamur arroganter ponere os cœlum. Quod si dignitas non facit hominem reuerendum si contagione sordescit im-

Sal. An. 1243 *proborum, si nequitia prælati decidit in contemptum, quid restat, nisi quod indigna est confusio dignitatis? Ea propter loco Petri talem pontificem eligere procuretis, qui meritò Christi vicarius dici possit: pastor bonus, & firmitatis Ecclesiæ conseruator: cuius super eminens claritas, & doctrina Sole lucidior, populum alluminent Christianum. Nec magna sit oratio inter vos, aut longum consilium, de prædicto: sed spiritus Sancti gratia excitatus, exurgat leo dormiens de cubili, rugitu cuius mundi princeps contremiscant.*

CX Suspecta tamen supradicta est epistola, quia Ann. 1243. *Philippus II.* Rex Francorum mortuus erat. Anno verò 1243. *Philippus III.* nondum natus erat. Ad *Fridericum* reuertamur qui percitus ira vrbem corona circumdedit. Cardinales verò responderunt. *si pacem tanto studio coleret, Cardinales, quos in custodijs habebat* (etenim duo, creato *Cælestino*, ex pacto redierant) *remitteret*, quod ille fecit. Non propterea creatus est Pontifex; vnde Romanis culpam in Cardinales reijciétibus, Cardinalium possessiones, atque Ecclesiæ ciuitates inuasit. Albanum præcipue Saraceni sic expilarunt, vt nec sacra vasa reliquerint. Tantis incómodis Cardinales permoti, iterum Anagniæ conuenerunt, ac die S. Io. Bapt. *Sinibaldum Fliscum* Genuensem presb. Card. tit. S. Laurentij pontificem designarunt, nomine *Innocentij IV.* Continuò *Fridericus* ad eum gratulandi causa nuncios destinauit, adiectis literis sequentibus.

Innocét. IV.

legati Cæsaris ad Papã CII

Audita summis expetita consilijs, & ardentibus desiderijs expectata, noui substitutione pontificis, in quem venerabilium fratrum & Card. voluntate concordi, & vnica generalis voti postulatione, Deo authore, promoti fuistis, tantò maior accessit ex vestra promotione iucunditas, quantò subtractum duce filij nomen, quod viduitas matris abstulerat, in data nobis noui subrogatione pontificis, non immeritò gaudere possumus restitutum, vt paterno nomini piæ prouisionis omen adueniat, per quod expectanti filio, & nouercalem quodammodo dudum iniuriam iam perpesso, dicat rectè mater Ecclesia: Fili, ecce pater tuus, in cuius affectione filius respirabit: & ad patrem filius econuerso respondeat: Pater, ecce filius, quem materna vbera lactauerunt, in cuius obsequijs pia paternitas requiescat. Datum est enim vobis è cœlo, Innocentij prædestinata sorte vocabulum, quod per vos nocentiam contrahi consultius innuat, & piè suadeat innocentiam conseruari. Aduenistis quoque nobis è nobilibus Imperij filius, vetus amicus, nouum creatus in patrem, per quem confidat Imperium vota pacis, & suæ iustitiæ inuiolata seruari. Quapropter ad reuerendum patrem Innocentium, Apostolicæ sedis antistitem, per fratrem G. venerabilem magistrum domus sanctæ Mariæ Theutonicorum, in Hierusalem, Ansaldum de Amari, sacri Imperij, ac regnorum Hierusalem, Siciliæ ammiratum, magistros Petrum de Vineis, & Thadæum de Sueßa, magnos Curiæ nostræ iudices, & magistrum R. Porcastrellum decanum, capellanum, fideles nostros: quos de latere nostro, ad vestram præsentiam destinamus, nostræ Serenitatis nuncios & legatos, conceptæ spiritum deuotionis exponimus, & in eorum affatibus tam deuotè quàm hilariter nos vestro conspectui præsentamus. Idem verò nuncij nostri, tanquam intimè conscij voluntatis nostræ & deuotionis, ad patrem veraces erunt interpretes, tam nos quàm potentiam nostram, Imperium ac regna nostra, & quicquid in bonis nostris consistit, vestris beneplacitis, ad honorem Ecclesiæ ac fauorem omnimodum Ecclesiæ libertatis, quantum cum Deo saluis iure & honore Imperij, & nostrorum regnorum, possumus, obnixius offerentes, illam ad nos, vt reuerendi patris beneuolentiam relaturi, per quam erga debitam patris reuerentiam, ad omnem honorificentiam filialem, totis affectibus, ac expertis effectibus, plus quàm aliquis alius deuotus filius effundamur.

Fidebant populi breui pessum itura dissidia, cum *Innocentium* Cardinalem rebus *Friderici* summè semper studuisse meminissent. Solus *Fridericus* dolebat, atque ex composito quasi prædixit, *Bonum se amicum Cardinalem in acerrimum hostem Romanum Pontificem permutasse.* Innocentius enim adepto Pontificatu confestim *Petrum* Archiepiscop. Rotomagensem, *Gulielmum* Ep. Mutinensem, & *Gulielmum* Abbatem S. Facundi legauit, denuncians se paratum pacem componere, si crimina illa purgaret, quorum fuerat damnatus. Nam & se, si *Fridericum* Ecclesia læsisset, Regum, procerum sacrorum, ac secularium iudicio staturum. Respuit ille conditionem, ac statim portus, vias

CXII *Papa prouocat ad pœnitentiam Frider.*

Sal.An. *1243.* vias claudi & obseruari iussit, ne literæ ad Reges Transalpinos perferrentur; fratresque Minores, qui occultè deferebant, vltimo damnauit supplicio. Viterbienses adhuc *Friderico* fideles, Prætorum continuis lacessiti iniurijs, Non. Septemb. concito tumultu (cxiii *Viterbiū ad Papā deficit.*) Magistratum exegerunt, & cum Romanis fœdus inierunt. *Simon* Comes arcem tamen pro *Friderico* tenebat, sed fame fatigatus, *Friderico* sequentia scripsit.

Comes Simon obsessus in castro Viterbij cõsiliarijs comitis Casertani, prò subsidio.

AD reserandam nobis strictæ obsidionis seriem, & naturam, ac impugnationis hostilis instantiam, famis & sitis penurias, necessitatum multiplicium, quas patimur & passi sumus miserias, & presßuras, scribere nostri calami diutius laborarunt, quòd iam pergamenum & atramentum deficiunt, & vtinam quod tanta instantia profuisset. Sed toties, proh dolor, venerunt incassum, quotiens fuerunt literæ destinatæ: quia nec dominum Casertanum, nec vos ad succurrendum nobis cura sollicitat, vt videmus, scilicet comedentes panem in saturitate, & super ollas carnium residentes, solatijs intenditis & quieti: & vtinam quod pleno stomacho de nostris ieiunijs pensaretis. Excusatis autem vos, quod vicini aduentum principis expectatis, vt nobis abundantiùs & tutiùs succurratis, vestris viribus iunctis suis. Sed timemus ne illius vulgaris prouerbij locus adueniat, & vtinam non supersit, Dum herba crescit equus moritur, & dum fugans canis mingit, fugiens lepus euasit. Dolemus autem de præfato Comite, sed de vobis non minus, qui ad consilium eius adestis, quod ea quæ ad Imperij spectant honorem, sibi non suggeritis vt debetis. Ad quid ergo venistis si non succurritis prouinciæ, atque nobis etiam qui perimus? laudabilius fuisset vobis in Apulia, quam in Thuscia ducere in Solatio dies vestros. Sola enim ante aduentum vestrum ciuitas Viterbiensis fuerat ab Imperiali fide subuersa: sed postquam venistis euersa est pars maxima regionis, dudum enim homines de vestro succursu spem & fiduciam habuerunt, & steterunt in fide: sed postquam viderunt vos desides & pauentes, ac vires ad eorum auxilium non extendere quas habetis à fide protinus recesserunt. O quàm vobis & nobis pro vobis dolendum est, quod pusillanimitas sacerdotum tantas vires vestras sine prælio sic eneruat. Sanè honorem Imperialem, & gloriam vestri vel nostri nominis minoratis, quia dum vix ducentos milites tales quales habeat Cardinalis, vos cum mille quingentorum militum comitiua, ei non resistitis prouinciam occupanti: nec nobis, ad quorum confusionem intendit succurrere festinatis. quod si de prouincia non est cura vobis, de nobis tamen curare debetis, quia caro de carne vestra & os de ossibus vestris sumus. Numquid nescitis, quod propter vias subterraneas, quas fecerunt rebelles maior pars castri Viterbij de hora in horam ruitura speratur, & nos inspicimus ex hoc loci posse accidere captionem. Nũquid enim nostram penuriam ignoratis, cunctis enim commestibilibus iam consumptis; muli & equi clauas sentiunt propter escas? Numquid non scripsimus, quod aqua fontium suis meatibus extorta, nobis tantum tres putei remanserunt in castro, præbentes aquam & hominibus & iumentis: & vnus ex eis per fossuras absconditas à rebellibus est infectus? Nunquid notum non fecimus vobis? quòd non solum viri, sed etiam dominæ castri ijs diebus & noctibus non quiescunt insultibus & impugnationibus hostium lacessitæ? Verùm, quanquam ad inuocandum vestrum auxilium & succursum, multas vacuas preces effuderimus & fundamus: ad nostram tamen excusationem, vos adhuc vice ista ex Imperiali parte instantissimè requirimus, sub fide & sacramento, quo Imperiali coronæ tenemini, quatenus visis literis dictum dominum Comitem adeatis, omnimodè inducentes eundem, vt nulla mora protracta, nec alio consilio postulato, ad nostrum succursum vestris & alijs, ac suis viribus se accingat: & ne ad tantum opprobrium pereamus, statim post intellectum tenorem præsentium, signa moueri, & gentem faciat consequenter, vt hodie ante castrum Imperiales Alas videamus: scituri, quòd si secus Comes & vos duxeritis faciẽdũ, nos Dei & hominum testimonium inuocamus, quòd in nobis culpa nõ est, sed vestra desidia & negligentia, Imperialis diadematis honor perit. quia nos vltra non possumus, nouit Deus.

Item comiti Casertano, super eisdem: videlicet super obsidione castri Viterbij.

SI multæ, vel de multis aliquæ, quas misimus ad vos literæ peruenerunt, res admiratio-

Sal. An. 1243. *rationis est plena, quòd pro conseruando coronæ Imperialis honore, ad nos celeriter cum ipso quod habetis exfortio non venistis. Nam non solum literæ quas frequentius direximus, verùm etiam rumor & fama publica potuerunt referre, qualiter rebelles in nos supra moram hostium, & nationis barbaræ sæuientes, instanter diebus & noctibus nos impugnant, balistis, arcubus, fundis, necnon & machinis, quas in summitatibus oppositarum nobis turrium erexerunt, cum quibus non tantum lapides iaciunt, verum etiam fulgurant sæpe ignem, quorum impugnationibus potenter resistentes, de die potentius & de nocte resistere nos oportet, propter quod vix per horam somnum capere possumus, vel quietem. Sanè pro sono principis properantis, & strepitu vestri aduentus attrita & attenuata sunt corda rebellium, & fidelium animi fortius roborati, licet diuulgari faciant proditores, quod non venitis in contradam etsi veneritis, non ducitis tantam gentem quod possitis resistere vel stare vicinius contra eos. Quocirca nobilitatem vestram, & dilectionem instantissimè deprecamur, quatenus omnibus inducijs & mora qualibet abdicatis cum ipso quod habetis exfortio, statim si placet post literarum præsentium habitum intellectum, nobis & alijs fidelibus succurrere festinetis. scituri pro firmo, quod si aliquam moram, aliquo prætextu duxeritis faciendam vel contrahendam, horrendum, quod absit, periculum, & damnum inæstimabile sine spe remedij Imperium patietur. Cæterùm, nec collectio gentis contractæ, nec cura inueniendi aliquas gentes, nobis vel vobis forsitan opportunas, vos per diem detineat vel per horam: sed curis postpositis vniuersis, nobis nihil rescribentes, vos cum ea quam habetis gente, tantum ad succursum celeriter accingatis. Talia enim inesse sciatis, quæ non scripturæ vel nuncio sunt committenda. Præterea, licet suprà dixerimus, quod vi rebelles acriter nos impugnant, illud tamen vniuersaliter non notetis, quia nondum mota est ciuitas per commune, sed hi sunt præcipuè proditores, qui cum suis fautoribus, consanguineis & amicis, nec non cum quibusdam de cæteris terris rebellium conductis precio, sic inhumaniter certant vtpote de misericordia desperantes.*

Tineosus miles Viterbiensis Imperatori, super eisdem, & quod celeriter veniat.

IMperialis Maiestas seruo suo dignata sacras literas destinare, & laudibus extollere famam eius, deferuente feruentiorem efficit, accendens interius, exterius iam accensum, & firmans in proposito iam firmatum. Sed quia laus in ore proprio non est pulchra, quanta operata sit & operatur iugiter fides mea, & quanta passus sim & paratus sum in nostro pati, effectus operum demonstrabunt: & prius fama quàm persona me vestro culmini præsentabit. Nec indignè corpus & animam, & vniuersa quæ habeo, pro honore diadematis vestri exposui liberaliter, & expono: cùm omnia quæ in terris possideo à vestra Magnificentia mihi donata profitear, ac salutem & vitam (post Deum præcipuè) recognoscam. Hæc vtique deberent recognoscere proditores, quorum oculos diabolus excæcauit in tantum, vt magis in tenebris quam in luce & potius in timore mortis, quam in securitate vitæ, desiderent & eligant ambulare. Qui post Deum per nos de carceribus educti, de exilio reuocati, imò de faucibus mortis crepti, ciuitati & familijs restituti fuerunt, & dum bonis omnibus abundarent, omnium beneficiorum vestrorum obliti, sine iusta eam recalcitrarunt dilecti, & in vos patrem & dominum ac redemptorem eorum, nequiter coniurantes, ciuitatem vestram laudabilem subuerterunt Nonis Septembr. Potestate & cæteris officialibus nostris cum armis acriter fugatis. Vocantesque de longinquo Card. Raynerium, & comitem Guilh. nostros proditores, & Imp. nominis inimicos, in odium & dedecus vestrum in Viterb. prædictam vestram Cameram immiserunt: & à præfata die comitem Simonem & me ipsum in castello vestro Viterbij, diebus ac noctibus impugnarunt hostiliter & instanter, lapidibus, arcubus balistis & machinis quas in summitate turrium erexerunt. Et collectis latronibus forbannitis, & personis damnatis à remotis partibus, & vicinis, nos circumdederunt vt canes, ad maius etiam vituperium quibusdam papilionibus antefixis. Proinde Maiestati vestræ flexis genibus, vinctis manibus & madidis fletu genis, supplicio, & instantissima prece rogo, quatenus ad liberandum complexos, & ad confortandum eos qui adhuc in fide ac vestri nominis seruitio perseuerant, ad conculcandum

Sal. An. 1243 *dum rebelles, personaliter venire dignemini ad has partes, non minus celeriter quàm potenter, & non conterriti ex fortio nostro premisso, sed faciem vestram prouinciæ pereunti & nostris aspectibus ostendatis. Firmam enim vobis spem tribuo, quòd in aduentu vestro felici erunt praua in directa, & in vias planas aspera conuertentur, & aspectus vester omnem vtique nubilum serenebit.*

Vniuersi de castro Viterbij, domino Imperatori super eisdem.

Antiqui patres Christi aduentum non expectauerunt ardentiùs, quàm nos vestrum, vt desiderata facies Maiestatis vestræ præterita mala nostra leniret, dolores tolleret, & oppressos multarum tribulationum aculeis releuaret. Cum desiderantibus igitur prioribus patribus, desiderio ardenti precamur, veni ad liberandum & lætificandum nos princeps virtutum. Ostende faciem tuam, & salui erimus. Hoc est enim quòd ingemiscimus, hoc est quod suspiria nostra quærunt, sub vmbra alarum tuarum ad tempus quiescere, & coram vestris desideratis aspectibus comparere.

Venit Imperator, vrbem milite circundans. Accurrerunt etiam Romani, ac Viterbiensibus simul ex vrbe vno tempore erumpentibus, tanto impetu sunt *Fridericum* adorti, vt impetum in modum fugientis declinare coactus crederetur confossus, cum miles esset egregius, qui Imperatorijs armis decoratus incedebat. Exultat hostis de ipsius *Friderici* morte, qui extemplo tubarum clangore copias redimens, in partes Pisanorum se recepit. Plurimi fortunæ sequentes serenitatem, à *Friderico* discesserunt, vt Marchiones Montisferrati, Malæspinæ, Vercella, Alexandria. Ex infortunio ira recrudescit, datis literis ad *Cōradum* filium, vt omnes qui ex Germania ad aulam Pontificis veniebant, interciperet, & vsque ad mortem afficeret. Displicuit crudelitas, vnde vulgo insimulabatur, iure à Deo puniri, quia numquam diuina audiret officia, non Deum prece propitiaret, non honorem Sacerdotibus haberet, nec de fide catholica rectè sentiret; cum mulieres Saracenas haberet amicas, & vrbes infideles.

CXIV *Fridericus fugit*

CXV

querelæ in Fridericum

Ann. 1244.

CXVI *de pace agitur inter Papā & Imp.*

Vndique angustiatus *Fridericus*, dolo, an verè? (Deus scit) inclinabat ad pacem. Legatis itaque Romam missis, præsente *Balduino* Imp. Constantinopolitano iurauit, sese ipsius arbitrio Pontificis permissurum. Protinùs tamen mutato consilio, noluit Sacramento stare ni priùs anathemate solueretur. Cumq; Pontifex reclamaret; cœpit *Fridericus* atrociora moliri, & in caput Pontificis conspirare. Quibus cognitis *Innocentius*, quanto periculo ibidem moraretur aduertens, clam accersito *Philippo Vicedomino* Genuæ Prætore, cū armatis triremibus ad Ciuitatem veterē fugit. Postea silentio noctis, mutato habitu, Sutrio se subducens, cum sex Cardinalibus ad classem contendit, vbi sacris indutus vestibus ipsam benedictione lustrauit, venia peccatorum vehentibus indulta: Inde soluens, licet aduersa tempestate iactatus, Portum Veneris attigit: demùm Nonis Iunijs Genuam incolumis appulit, cui clerus cum vniuerso populo obuiam factus, cum summo honore in Domum Archiepiscopalem deduxerunt. Fuga cognita, *Fridericus* Parmam legatum misit, vbi plurimos Papa tenebat affines, vt legati præsentia seruaret fideles. Ipse in Apuliam redijt: dum *Innocentius* Marchione Montisferrati, & Carecti stipatus Lugdunum venit sub Aduentum Domini, benignè à *Ludouico* Francorum Rege exceptus, ac statim Concilium, quod *Gregorius* habere non potuerat, omnibus Ecclesiæ proceribus ad diem Natiuitatis S. Io: Baptistæ indixit. Interim quolibet solemni die ad populum sermonem habens, toties alta voce *Fridericum* inclamabat, orans & admonens, vt pacem amplecteretur, Lugdunum veniret, obiectis responderet. Verùm hic gnarus, de sua dignitate in publico totius Orbis theatro esse disceptandum, Veronam ex Apulia profectus, aduersarium Principum conuentum Lugdunensi obiecit. Veronæ adfuit *Conradus* Frisingensis Episcopus, *Otho* Dux Meraniæ, *Fridericus Austrius*, qui cum splendidissimo comitatu accessisset, non solum gratiam Cæsaris redemit, sed etiam impetrauit, vt in posterum duces Austriæ, Archiducum titulo potirentur. Ibi Cæsar *Innocentium* grauissimè traduxit, negauitque se suspecto tribunali salutem suam aliter quàm per legatos crediturum: idcirco satis fore si *Petrum de Vineis*, & *Thadæum Suessanum*, Lugdunum mitteret. Quia verò palam esset, totius Orbis Principes & Præsules de suo capite dicturos sententiam, ad omnes

insidiæ Friderici in Papam

CXVII

fuga Innocentij

CXVIII *Papa Lugdunū petit*

Veronense conciliabulū

CXIX *Austriæ Archid.*

nes

Sal. An. 1244. Friderici literæ in Papã

nes dedit literas circulares plenas conuicijs, & calumnijs aduersùs *Innocentium*, quas ex Bzouio transcripsimus.

Fridericus Dei gratia, &c. omnibus præsentes litteras inspecturis dilectis fidelibus & amicis suis gratiam suam & omne bonum. Assumpto ad regimen vniuersalis Ecclesiæ isto summo Pontifice, in applausum promotionis & honoris sui misimus ad eum solemnes nuncios & Legatos nostros A. sacri Imperij & regni Siciliæ Admiratum, Magistros Petrũ de Vinea & Thadæum à Suessa magnæ Curiæ nostræ iudices dilectos fideles nostros, quos prædictus summus Pontifex occasione sententiæ dudum latæ contra nos cui ipsi communicabant, & communicauerant non admisit. Demum ne occasione prædicta pacis tractatus & initium differretur, licet contra nos latam per olim Gregorium summum Pontific. multis & euidentibus rationibus crederemus indubitabiliter eße nullam: nihilominus tamen promisimus per prædictos Nuncios nostros & Panormitanum Archiepiscopum, quod Lombardos, Tuscos in galeis captos & alios omnes occasione discordiæ libere liberabimus, & ab omnibus iuramentis & obligationibus quibus obligassent se nobis post captionem absoluemus omnes, tam eos qui liberati sunt, quam qui postea liberabuntur: & super hoc et litteras nostras dabimus fidelibus nostris, qui capti sunt vbique per detentores inuicem liberandi. Alios omnes captiuos captos occasione discordiæ primæ vel secundæ, tam clericos quam laicos libere permittemus et secure redire ad propria, et permanere secure in possessionibus et rebus eorum, bonis integre restitutis. De discordia autem Romanorum volebamus stare ordinationi Domini Papæ et Fratrum, tam de restitutione damnorum datorum in guerra, quam de alijs, ita tamen quod statuatur de secura indemnitate nostrorum et excepto Castro Ancli, de quo nullatenus compromittere volebamus. De damnis datis per nos, officiales et baliuos nostros prælatis, Ecclesijs tam religiosorum quam secularium, vel alijs de mandato nostro post sententiam latam in nos satisfacere volebamus secundum prouisionem et benignitatem sedis Apostolicæ, quæ cum parati essemus omnia obseruare, Dominus Papa motus propterea, quod nolebamus in eum super negotio Lombardorum de iuribus scilicet et regalibus nostris compromittere, negat et differt absolutionem nostram. Volentes de manifestis pro quibus excommunicati fueramus ab homine vel canone satisfacere, et emendam præstare, et de dubijs satisdare, dummodo nobis exprimantur ea quæ manifesta, et in causa manifesti esse Dominus Papa dicat. Ad ostendenda præterea maiora deuotionis signa misimus prædictos Magistros P. et T. mandatarios plenissima authoritate generalium et singularium mandatorum et litterarum quas prædicti Nuncij postquam iuerunt de mandato summi Pontificis tribus Cardinalibus ostenderunt, per quæ manifesto constabat, quod super omnibus et singulis capitulis quæ manifesta erant satisfacere poterant, et volebant, ostendentes etiam solemnes nuncios paratos, quos secum ad Romanam Curiam duxerant mittendos pro exequendis omnibus prædictis per singulas partes Imperij et Regni nostri, mora qualibet et ambiguitate remotis, et cum prædicti Nuncij instanter instarent, vt si qua alia Dominus Papa manifesta haberet et exprimeret, et etiam responderet si sibi placeret in singulis, modus satisfactionis oblatus, neutrum istorum obtinere potuerunt, nisi quod Dominus Papa terram sibi simpliciter postulabat, et alia suo consilio reseruabat: adijciens quod omnia quæ manifesta erant nesciebat ad præsens, et quod multa manifesta sciebat, quæ tunc dicere non valebat. Quod cum prædicti Nuncij nimis periculosum assererent, terramq. restituere, et nos quodammodo demunire priusquam pacem per Ecclesiam haberemus, et particulariter satisfacere, et sic diu postea dum aliquis articulus excogitandus supereßet, qui manifestus diceretur, in excommunicatione manere, supplicabat instanter, vt de oblatis, & secundum oblatum modum si sufficiens videretur satisfactione recepta, & satisfactione de dubijs super modo & tempore absolutionis nostræ certitudinem responderet, aut quod saltem alicui ex fratribus qui non plus nos absolueret, quàm de præsentibus manifestis, aut alijs quæ ad præsens signarentur satisdatio sequeretur, quod ab ea occasione Lombardorum vt dictum est, licet de ea non palam sed clam & per alios faceret mentionem nullatenus potuit obtineri Imperatore Constantinopolitano qui præsens erat, & casum Imperij Romani, & fere totius orientalis terræ miserabiliter causabatur, necnon Comite Tolosano & quãpluribus alijs nobilibus & religiosis viris suppliciter instantibus & nequeuntibus obtinere.

Medio

Sal. An. 1244. *Medio tamen tempore dum de consummatione pacis vt dictum est cum instantia tractaretur, & nos tam Ciuitati Viterbij quæ cordis nostri neruum tam amaro dolore pertigerat vt est dictum, quam alijs terris Ecclesiæ pacem mandauerimus exhiberi, subito super securitate pacis ipsius ciuitates & loca quæ terris Ecclesiæ & specialiter Viterbiens. contra fideles nostros ipsarum partium hostilem facientes insultum, prout dabatur cuilibet opportunitas successiue multos ex nostris expoliauerunt bonis, manciparunt carceribus, & nonnullos miserabiliter occiderunt, quasi quidam temporis opportunitate captata, quo sub vmbra pacis fideles nostros offenderent in personis & rebus, propter quod ad defensionem nostrorum infidelium ex Imperialis officij debito: quamquam rationabiliter prouocati, non tamen adijciemus super firmitate pacis consummatione tractatum, instantissime repetentes, vt liquidis designatis de quibus ante absolutionem petebatur omnimoda quantitate & qualitate satisfactionem expressus absolutionis nostræ modus nobis & terminus diceretur. Denique si quæratur, ante sacramentum non fuerunt hæc omnia terminata & specialiter negotium Lombardorum? Respondetur, quod Lombardorum quæstio ante sacramentum tractata extitit & decisa, quamquam Dominus Papa, si dicere liceat, aliud in corde gereret, quam in voce proferret. Cum enim tractata fuisset contentio de Lombardis, & Papa constanter instaret, vt præcise compromitteretur in eum, sicut in Dominum Gregorium fuerat aliquando compromissum, & respondetur ei, quod tunc quando compromissum fuit in Papam Gregorium erat amicus noster, nec nos excommunicatos habebat sicut vos habetis, & quia iam experii sumus periculum, huiusmodi materiæ de compromissione in Ecclesia facienda, per quam nedum quod nihil commoditatis fere per XV. annos haberemus, imo incommodum reportauimus, dum CCCC. milites ad quos pro multis offensis Dominus Honorius, & quia propter Lombardos ex compromisso in eum facto condemnauerat Gregorius contra nos existentes pro seruitio Iesu Christi in partibus transmarinis transmisit in Regnum, tandem petijt, vt quia Ecclesia se ad hoc Lombardis obligauerat, quod aliter nobiscum pacem non faceret nisi poneret ipsos in pace, vt Lombardis rebellibus Imperij quos Ecclesiæ adhærentes vocabat pacem daremus & liberaremus captiuos eorum, quod cum Nuncij supradicti de datione pacis concederet captiuos, tamen non aliter diceret liberandos nisi prius sacramentis fidelitatis & cautione præstitis per eosdem, quod in Curia nostra & coram paribus prout est omnium regnorum iuris & moris super detentione regalium & ipsorum obuentionibus starent & iuri parerent, Dominus Papa primo de Lombardis conueniendis in Curia Imperij retulit quæstionem, quam Lombardi ipsi nullo tempore ante retulerant, cum ipsos de Imperio & Imperij vasallos esse constaret, perniciosissimum exemplo præterea sæpe dicti Nuncij fore dicebant, si de iurisdictione vasallorum Imperij seu quorumlibet regum per Dominum Papam quæstio seu dubietas aliqua referretur, nihil exinde in manifestam Imperij & omnium fere principum iniuriam potuit obtineri, imo in euidentius nostrum præiudicium & manifestiorem iniuriam, nullis etiam sacramentis fidelitatis præstitis per Lombardos ipsos captiuos restitui postulabat. Quod cum per nuncios nostros foret manifeste negatum, Dominus Papa suam quandam vtilitatem exdixit, quod verba ista de sacramentis fidelitatis & restitutione captiuorum de tractatu & articulis tollerentur, & haberentur pro non scriptis aut dictis, credens quod sub articulo vel inuolucro potius plenæ pacis quam ex nunc promittebamus Lombardis dare, comprehenderetur restitutio captiuorum, quam subtilitatem vel potius captionem dum perciperent, protestati sunt, & manifeste dixerunt, quod nolebant, nec intelligebant, quod sub verbis & articulo plenæ pacis captiuorum restitutio comprehendi deberet, ad expressiorem cautelam. Præterea vbi de restitutione captiuorum agitur, expressum est in illo capitulo, quod captiui capti in galeis & occasione præsentis discordiæ liberentur: cum captiui quos tenemus dudum ante discordiam inter Ecclesiam & Imperium in victoria de Mediolanensibus habita capti fuissent. Vltimo, cum nihilominus ad sacramentum & pacem vt dictum est in Cœna Domini processum fuisset Domino Papæ forsitan vel in concepoa subtilitate sua post sacramentum præstitum crederet procedere quasi nobis strictius obligatis, vel dum aliud à Nuncijs obtinere forte non poterat formam attentantem prædictam subsequenter à Mediolanensium & aliorum Lombardorum, qui præ-*

Sal. An. 1244 præsentes erant in Curia lachrymas & querelas petitionem suam de compromissione sub negotio præcisè in ipsum & Ecclesiam faciendam denuo repetiuit, quod cum nullatenus Nuncij facere vellent, præsertim cum tantam affectionem ad Lombardos & eorum negotium Dominum Papam habere viderent, tandem ad viam aliam se conuertit, ad petitionem restitutionis terræ sanctæ nulla de absolutione nostra facta certitudine vel promissa. Quod quam periculosum nobis foret, alijs articulis in contentione manentibus, & Domino Papa in huiusmodi voluntate quam pro Lombardis contra nos conceperat persistente, cuiuslibet sanæ mentis industria manifestissime comprehendit. Demum ne tam desideratum mundo negotium rumperetur, vias omnes & modos inuenire studuimus, quatenus ad consummatam concordiam boni principij procedi valeret, & sicut ex vicinitate corporum posset occurrere vicinitas voluntatum, obtulimus sibi etiam sub hoc dubio non modicam terræ partem restituere, si vellet in Campaniam se conferre, vbi nos circa regni nostri confinia vicinantes, per frequentes inter nuncios & nos ipsos si rerum vtilitas postularet personaliter in simul conferre possemus, vt tamen nobis interea caueretur de terræ reliquo quæ nostris manibus remanebat contra voluntatem nostram à nobis nullatenus auertendo, quod cum admittere primitus noluisset, tandem post varios tractatus annuit non in Campaniam sed Narniam se velle conferre. Vnde nos Interamnæ manentes, per quinque tantum milliaria distabamus, nobis demum iuxta condictũ expectantibus aduentum ipsius ipse variato proposito vrbem exiens ad Ciuitatem se contulit Castellanam, & vltra procedere recusauit. Veniens autem Narniam Magister Otto Candidus venerabilis Portuensis Episcopus Cardinalis, qui velut variati propositi nescius Papam ibi crediderat inuenire, reiterato tractatu cum Nuncijs super collocutione mutuis, ad hoc peruentum est, quod si latenti morbo, videlicet de negotio Lombardorum medicina non eßet apposita, pax omnino procedere non valeret, nos pro bono pacis infrascriptas formas in scriptis dedimus Cardinali prædicto super negotio rebellium Lombardorum, qui videlicet ante ortam discordiam inter Ecclesiam & Imperium rebelles nobis fuerunt, ita dicimus quod compromittere parati sumus in Dominum Papam ita videlicet quod pro honore Domini Papæ & Ecclesiæ compromissum ipsum publice fiat sine conditione & adiectione temporis, sed præcisè. Cauebitur tamen nobis per litteras Domini Papæ, quod id quod præfati Lombardi Mediolanenses scilicet & sequaces eorum obtulerunt nobis in tractatu pacis post obtentam de eis victoriam iubebit eos nobis facere, & non minus. Forma autem prædicti tractatus inferius declarabitur seriatim, vel si ad illud non poterunt forsitan induci Lombardi, iubebit eos facere, quod obtulerunt ante obtentam Victoriam de eisdem, hoc adiecto, quod de obsidibus dandis, quos ipso tractatu Lombardi dare voluerunt, pronunciabit Dominus Papa. Videlicet de tot & talibus obsidibus, per quot & quales Domino Papæ, nobis & Imperio viderit esse cautum, & hæc determinabuntur in certum tempus trium mensium computandorum à die quo ambæ partes cum plana authoritate coram Domino Papa comparuerint, vel earum altera in præfixo termino dato, qui tamen duorum spatium mensium non excedat, voluerit comparere. Illud autem quod in tractatibus prædictis primo vel secundo scilicet in contentione erat: & super quo cum Lombardis præfatis concordare non potuimus, excepto de obsidibus sicut dictum est, erit in arbitrio Domini Papæ. Forma autem oblationis in primo tractatu talis fuit: videlicet obtulerunt nobis pro honore nostro & Imperij publice ponere se in mercede nostra, & proijcere vexilla eorum ad pedes nostros. Obtulerunt etiam societates dißoluere & renunciare Constantiæ, super offensis autem vsque ad tempus illud perpetratis obtulerunt emendam iuxta tractatum cum Cardinalibus habitum, scilicet Domino Ostiens. & Magistro Thoma de Capua, de quadringentis, vel vsque ád quingentos milites citra mare & non vltra mare mittendos, & per biennium moraturos, vel danda pecunia pro militibus illis prout ipsi Lombardi eligerent. Specialiter autem Mediolaneus. offerebant censum pro se primo, & in antea non solutum soluere à die coronationis nostræ vsque ad diem habiti tractatus, ita tamen quod nos remitteremus eis omne ius quod acquisitum erat nobis & Imperio ex cessatione census pro præterito tempore non soluti, & nouam concessionem faceremus & confirmationem iuxta tenorem priuilegiorum suorum communi Mediolanens. de Comitatibus supradictis. Cremam autem offerebant se

Sal. An. 1244. se reddituros nobis, quam in recommendatione & defensione ab Imperatore Henrico patre nostro recepisse dicebant, vt tamen eis & Cremensibus cautũ esset per litteras nostras, ne nos Cremã Cremonensibus tradere vel reddere deberemus. Sed in nostro & Imperij dominio retinere, de Insula autem Fulcerij nullam quæstionem referebant, sed ipsam se dimissuros in manibus nostris simpliciter offerebant. Petebant autem prædicti Lombardi remissionem omnium offensarum per eũ contra nos & principes nostros quomodolibet contra Imperium commißarum. Petebant etiam quod nos promitteremus eas conseruare Ciuitates tunc rebelles saluas & integras, muris portis, & fossatis, & in omni eo statu in quo tunc erant. Super iurisdictionibus autem petebant, quod nos eas ciuitatibus conseruaremus quæ de eis specialia priuilegia post pacem Constantiæ à prædeceßoribus habuerunt. Item petebant de omnibus alijs castris, villis, ruribus, honoribus, de quibus specialia priuilegia vt dictũ est Ciuitates habebant. De his autem iurisdictionibus, terris & iuribus, de quibus specialia priuilegia non habebant, offerebant se stare iuri in Curia nostra & coram Principibus Imperij. Simpliciter autem offerebant restituere nobis quicquid Imperator Henricus tenuerat vsque ad obitum suum. Ciuitatibus autem quæ nobiscum tunc erant & modo sunt, offerebant se restituros quicquid de iure & pertinentis ipsarum habebant. Super obsidibus autem altercatio fuit, & nos eos ad cautelam nostram & Imperij petebamus, nec sacramentis tantum volebamus eße contenti, quos ipsi nullatenus se dare velle dicebant, sed alias securitates offerebant. Petebant autem securitatem pro parte sua à nobis sibi per Ecclesiam faciendam. Sed nos per nos, filios nostros & Principes Imperij securitatem faciendam offerebamus. Petebant Mediolanens. prædicti, quod nos promitteremus eis recipere ad gratiam nostram alias Ciuitates quæ tunc Mediolanens. adhærebant, non simul sed semotim & sigillatim prout quælibet ad gratiam nostram pro se venire volebat. Contra autem eam vel eas ciuitates seu personas quæ vellent in rebellione persistere promittebant Mediolanens. assistere nobis & esse nobiscum sicut fideles vasalli Dominis suis assistere tenentur & debent. Super iurisdictionibus autem contentio erat, quia nos eas ab omnibus ciuitatibus simpliciter & præcise habere petebamus, de quibus nostra et progenitorum nostrorum priuilegia non habebant. In secundo tractatu post obtentam victoriam oblata fuerunt omnia et singula statuta, et eis amplius quia Comitatus Sepræi et Marchesan. priuilegia ex eis obtenta non deuastanda sed conseruanda in nostris manibus resignare volebant, obsides etiam offerebant, licet de numero quem nos non posse designare tunc temporis dicebamus, et de tempore retinendorum obsidum fuisset altercatio inter partes. De iurisdictione autem quam nos simpliciter sicut quilibet Rex in terra sua habere volebamus similiter contentio fuit: quamquam Mediolanens. se continentes haberent recipere Capitaneum à nobis quem eis dare vellemus, et ibidem ad voluntatem nostram dimittere, qui iurisdictionem et merum Imperium in ciuitate Mediolanense et eius districtu pro parte nostra et Imperij exerceret. Præter priores formas de negotio Lõbardorum obtulimus compromittere in Dominum Papam et Fratres, ita tamen quod prius omnino rumpatur promissio, protectio et quælibet obligatio habita inter eum et Ecclesiam ex vna parte, et Lombardos ex altera, quia non deceret, nec expediret nobis compromittere de negotijs Imperij, de quibus est quæstio inter nos et Lombardos in protectorem rebellium Lombardorum et eis super his specialiter obligatum, et hoc saluo iure, et Imperij deducta expressim de compromißo pace Constantiæ, ita quod de ea seruanda Dominus Papa et Fratres nihil valeant arbitrari, cum sit promissum et firmatum per Principes Imperij, quod prædictam pacem tanquam factam in euidens præiudicium iuris et honoris Imperij non debeamus obseruare, ita tamen quod ex compromisso prædicto ad nullas cautiones alias teneremur vel obligaremur, nisi ad permissionem vel obligationem et Principum et communium Ciuitatum et aliorum fidelium nostrorum Lombardis proinde faciendas pro compromisso et pace seruandis apposito termino finiendi arbitri, prout in superiori forma continetur. Prædictis autem modis in Dominum Papam compromittere volumus, quod si acceptare nollet, obtulimus nos passuros quod Nuncij rebellium Lombardorum venirent ad Curiam Romanam, et quod Dominus Papa tractaret inter nos et eos, et ex tractatu prædicto proculdubio credamus concordiam prouenturam, vt tamen

Sal. An. 1244. tamen secundum compromissum fiat, siue tractatus simplex vt dictum est prius absoluerentur, quam aliquid de prædicto negotio inchoetur: neque propter tractatum & definitionem absolutio differatur. Petiuimus, vt postquam ista fiant declarentur omnia quæ dubia & obscura sunt in forma pacis tractatæ inter nos & Ecclesiam, & quod mandata facienda per Dominum Papam declarentur & fiant specialiter de hospitalibus faciendis. Similiter & de subsidio militum & pecuniæ pro contemptu clauium faciendo. Volumus etiam declarari & specificari iura nostra quæ habemus & habere debemus in Marchia & Ducatu, & alia terra quam Ecclesia tenet, videlicet Cabalcata & Parlamento, mercato & procuratione, quæ nos tanquam Aduocati, Patres & defensores Ecclesiæ habere debemus de terra prædicta, & de quibus in possessione fuimus vsque ad tempus discordiæ, quamquam de modo habendi exercitum & cabalcatam prædictam aliquando contentio fuit inter nos & summos Pontifices Honorium & Gregor. qui ea vt iure nostro, sed ad mandatum Ecclesiæ requisiti de his nos debere recipere & habere dicebant. Hæc ideo dicimus non propterea vt occasionem pacis impediendæ vel differendæ quæramus, sed vt omnibus declaratis & firmiter compositis quæ dissensionem & discordiam inter nos & Ecclesiam excitabant nos seruitijs Dei & Ecclesiæ ac Imperij negotijs possemus in posterum securè vacare. Nec miretur aliquis super eo quod hæc omnia exprimere & declarare prius non potuimus. Nos enim de iustitia & innocentia nostra, quam quia Dominus Papa Gregorius prædecessor istius ob fauorem Lombardorum ruinose damnauerat, necnon de promissa nobis per fide dignissimos & circa nos affectione confisi: hæc ante firmatam pacem & sacramentum præstitum non discussimus. Nunc autem cum verbis & factis ipsius voluntatem experti sumus nos committere metuimus manifestum eius periculo quam fortunæ præsertim cum proprio tantum motu, nec consilio Cardin. prout est approbati iuris & moris Ecclesiæ Romanæ regat & nonnullis Cardin. maximæ authoritatis viris in facie dixerit, quod nec ipsos vellet consulere, nec sequi consultos, ostendit autem vt dictum est motum suum circa nos post firmatam pacem in multis. In primis quia cum promiserit nos propalare tractata priusquam à partibus absoluta & in mundum recepta esset, recepta esse bulla Domini Papæ ad cautelam nostram & sigillis Magistrorum Petri de Vinea & Thadæi de Suessa tractatorum ad cautelam Ecclesiæ sigillata, ipsam formam tractatus prædicti militis euidenter vltra & aliter quam dicta & munita fuissent, ea omnibus exposuit de communi, adeo quod apud Lateranum quibuslibet pro sex denarijs volentibus emere vendebatur, & de hoc publicum testimonium inuocamus, & specialiter Cardinal. qui de hoc admodum doluerunt. Palam etiam coram Cardinalibus Imperatore Constantin. & Comite Tolosano dixit, quod vno solo articulo satisfactionum si de iniuria prælatorum satisfacere nequibamus pro quadringentis millibus Marcharum argenti, dixit etiam nimis iratus, dum negotio Lombardorum in ipsum præcise compromittere non vellemus, quod adhuc rogaturi eramus de hoc, & ipse non reciperet compromissum. Alias etiam in fauorem rebellium Lombardorum voluntatem suam valde detexit causam ipsorum manifeste defendens de fidelitatibus à Lombardis nobis & Imperio faciendis referens quæstionem. Procurauit præterea qualiter terra quam tenemus & de qua forma inuenta erat quæ vtrique parti placebat, quando pacis aduentum auerteretur à nobis & circa voluntatem nostram adhæreret eidem, recipiens præfectum & quosdam sequaces suos cum terris eorum, qui omni tempore Imperij fuit, & recepit, & de quo nunquam quæstio fuit per Ecclesiam nobis relata. Imperio etiam Nuncijs Regis Franciæ, & deinde eorum omnibus Cardinalibus dixit quod si etiam nos absolueret, & Lombardi pacem plenariam non haberent, ipse post absolutionem adiuuaret Lombardos contra nos. Hæc & alia multa sunt quæ nos deterrent, quare nos voluntati Domini Papæ committere metuimus in totum aut in partem satisfacere priusquam simus de absolutione & pace securi. Nihilominus tamen, vt euidenter mundus agnoscat, quod nos pacem desideramus, nec occasionem quærimus qualiter discedamus à pace, parati sumus nos committere duobus Cardinalibus in scriptis, quibus Dominus Papa negotium absolutionis committat, qui etiam satisfactionem recipiant de manifestis, & dubijs cautionem, qui quæ liquida sunt, & de quibus emenda procedere debet exprimant & designent, quibus factis absoluant

Sal. An. 1244. *ſoluant nos Papa irrequiſito, ſed plenam ſuper hoc de conſilio Fratrum authoritatem habentes. Super facto etiam Lombardorum quia ſine conſilio Principum pacem conſtantiæ non excepta nos alicuius arbitrio committere non debemus nec poſſumus ſtabimus libenter vni de formis datis Domino N. venerabili Portuenſi Epiſcopo Cardinali quam ex eis Dominus Papa eligere voluerit. Vocabimus etiam libenter Principes, etſi de conſilio eorum proceſſerit, quod plus facere debeamus, plus libentiſſime faciemus in negotio prædicto, ad hoc vt pax valeat prouenire. Prædictis vero compoſitis & declaratis parati fuimus iuxta condictum terram reſtituere quam tenemus & Eccleſia poſſidebat priuſquam de Alemania poſteaquam de ea diſcederemus & in regnum intraremus. Obtulimus etiam ſi Dominus Papa in Campaniam ire voluerit ibi morari dum prædicta omnia declarentur & abſolutio ſubſequatur, partem terræ reſtituere de qua actum eſt, vt tamen nobis caueatur, quod Dominus Papa per ſe vel per alium non procuret vel procurari permittat, aut etiam ſine procuratione recipiat terram aliquam ſeu perſonam à fidelitate noſtra diuertentem & ad Eccleſiam ire volentem vſque ad Kalend. Martij proximo futuras. Obtulimus etiam quod ſi Dominus Papa voluerit in Campaniam ire non recepta parte terræ de qua agitur, nec ceſſari faceremus à guerra quæ fit alibi contra terram quam Eccleſia detinet, propter tantum etiam bonum conſummandum ad plura deſcendimus ad quæ nullo modo deſcendere credebamus. Videlicet ſuper facto Lombardorum retentis prioribus formis ſuper declaratione facienda in alijs Capitulis quæ in forma pacis deuenerunt, ſi Dominus Papa committeret totum negotium abſolutionis Portuenſ. & Alban. Epiſcopis, nos ſtabimus dicto & declarationi ipſorum. Super declaratione facienda de iure quod habemus in terra Eccleſiæ, petiuimus expreſſe apponi, de exercitu, parlamento, cabalcata, foro & procuratione, aut ſi prædicta expreſſim deſignare noluerint contenti ſumus quod ſeruentur nobis ea omnia quæ Principes Imperij habent in terris Eccleſiarum, quarum ipſi ſunt Aduocati, & ſuper hoc ſtabimus teſtimonio Principum prædictorum. Deinde cum ad procedendum ſuper formis prædictis nobiles viri Imperator Conſtantinop. & Comes Toloſanus & Magiſtri Petrus de Vinea & Thadæus de Sueſſa poſt collationem ſuper eis cum Domino Papa & Fratribus habitam vocati per Magiſtros Ottonem Portuenſ. & Petrum Albanenſ. Epiſcopos Cardin. ad Curiam proceſſiſſent, cum poſt diuerſos tractatus ſuper reſtitutione partis terræ vt prædictum eſt cum proceſſu Papa in Campaniam conueniſſent data prædictis Nūcijs firma fiducia ſummi Pontificis cum quo Cardin. prædicti de forma ipſa tractauerant, tandem Papam variaſſe conſilium reſponderunt, & in Campaniam ipſam procedere nolle dixerunt. Redeuntibus vero prædictis Nuncijs ad nos cum varietate prædicta, ſubſequenter prædicti nobiles Imperator & Comes qui poſt ipſos remanſerant redierunt, & à Cardin. ſupradictis de expreſſa voluntate ſummi Pontificis habuere, quod ſi noſtro beneplacito reſideret Dominus Papa Reate libentiſſime procedebat ſub modo & conditionibus quibus proceſſurus in Campaniam petebatur, quod ipſum etiam acceptantibus nobis tandem dum ad complementum indubitatum prædictos viros egregios Imperatorem & Comitem ac prænominatos Iudices noſtros remitteremus ad Papam & XXVIII. Iulij ſecundæ Indictionis occurrit eis procedentibus rumor obiter vltra quam dici valeat inſperatus, videlicet quod prædictus Papa & Pater noſter præcedenti nocte accinctus gladio in habitu militari Suſtrium exiuerat, relictis & omnino celatis Cardinalibus alijs nepote ſuo Cardinali tantummodo comitatus & ſe contulerat ad Galeas quas occulte Ianuæ fecerat præparari & occulte ſimulata prorſus alia occaſione venire cum Ianuenſibus nobis & Imperio noſtro rebellibus ſubito nauigauit ad Ligures vel ad tranſalpinas partes vt creditur proceſſurus in noſtrum & Imperij ſi poſſe quod abſit voluntati conſenſerit nocumentum. Animaduertat igitur induſtria veſtra ſi pax in puritate nobiſcum vel aliter tractabatur, cuius tractatu pendente Galeorum vocationem nobis & Cardinalibus etiam ſicut credimus prorſus ignaris de ruptura negotij agebatur occulte. Animaduertat ſi nobis eſſet expediens ac ſecurum cauſam noſtram talem & tantam arbitrio talis iudicis committere terminandam.*

Creſcebat in dies numerus prælatorum: *Innocentius*, vt ſanctioris conſilij numerum expleret, quos *Friderico* obijceret debacchāti, quorumque conſilio in grauioribus vteretur, duodecim Cardinales ex diuerſis na- Ann. 1245.

Sal. An. *1245* tionibus delegit, eisque galeri rubentis deferendi fecit potestatem; eo mysterio, vt scirent capita sua prò ecclesiæ libertate tuenda ad mortem vsque teneri. Cum itaque conuenissent Patres, venere etiam *Friderici* legati; cxx *Legati Cæsaris agunt causam in concilio* Petijt *Suessanus* audiri; & prò *Friderico* obiectis criminibus respondere: Cui Innocentius. *Ecquem sponsorem tantarum* (inquit) *rerum præbebis.* Illo verò Regem Francorum, Anglorumue subijciente, *neutrum* (inquit) *horum accipimus, ne Friderico, vt ante, fidem fallente, in vtrumque aduertere compellamur, ac tres terrarum Principes omnium potentissimos hostes adipiscamur*. Quarto inde post *Innocēt. perorat* die in æde S. Io:, Spiritus Sancti auxilium solemniter implorans, calamitates inde, quibus premebatur ecclesia, exponere cum fletu & lacrymis cæpit: in peroratione verò crimina *Friderici* explicuit, hæresim, sacrilegia, commertia cum Saracenis, periuria, quæ prolatis eius literis comprobauit. Quibus *Thadæus Suessanus* multis rationibus respondit, quas vbi speciosas magis, quàm veras iudicari à patribus sensit, spatium postulauit, quo monere *Fridericum* posset, vt ipse præsens ad causam dicendam veniret. *negat adesse cū Friderico* Cui Innocentius *Minimè verò, immo si ipse accesserit, ego abibo: etenim laqueos eius, quibus me vix explicui, pertimesco, nec me adhuc idoneum sentio martyrio:* Demum duæ hebdomadæ ad illum certiorandum, dantur. Quod vbi *Fridericus* cognouit, *Thadæi* omnino repudiauit consilium, negans *Imperatoriæ dignitatis esse, sese in iure de crimine sistere.* *Frider. negat iudicio sistere.* Cum autem transactis inducijs, multi eum accusarent, ac testibus ea comprobarent, nec satis *Thadæus* dilueret, *Innocentius* frequenti concilio XVIII. Kalendas Augusti eum anathematizauit, atque deposuit.

SENTENTIA INNOCENTII IV. *IN CONCILIO LVGDVN.* In Fridericum Imperatorem.

cxxi *AD apostolicæ dignitatis apicem, licet indigni, dignatione Diuinæ maiestatis assumpti, omnium Christianorum curam vigili sedulaque solertia gerere, ac intimæ considerationis oculo singulorum discernere merita, & prouidæ deliberationis statera librare debemus: vt quos iusti vigor examinis dignos ostenderit, congruis attollamus fauoribus, quos autem reos, pœnis debitis deprimamus; appendentes semper meritum & præmium æqua lance, retribuendo cuique, iuxta qualitatem operis, pœnæ vel gratiæ quantitatem. Sane cum dira guerrarum commotio nonnullas professionis Christianæ prouincias diutius afflixisset, nos toto cupientes affectu mentis tranquillitatem & pacem ecclesiæ sanctæ Dei ac generaliter cuncto populo Christiano restituere ac reducere, ad præcipuum principem sæcularem, huius dissensionis & tribulationis autorem, à felicis recordationis Gregorio Papa prædecessore nostro pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios magnæ autoritatis viros, videlicet venerabilem fratrem nostrum P. Albanensem, tunc Rothomagensem archiepiscopum, & C. Sabinensem tunc, quondam Mutinensem, episcopos, ac dilectum filium nostrum Guillelmum basilicæ duodecim apostolorum presbyterum cardinalem, tunc abbatem sancti Facundi, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos; facientes sibi proponi per ipsos, quod nos & fratres nostri, quantum in nobis erat, pacem per omnia secum habere, necnon cum omnibus hominibus, optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam vniuerso. Et quia prælatorum, clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captiuos, & omnium tam clericorum quam laicorum quos ceperat in galeis restitutio poterat esse pacis plurimum inductiua, eum, vt illos restitueret, cum hoc idem tam ipse, quam sui nuncij, antequam ad apostolatus vocati essemus officium, promisissent, rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem, ac proponi insuper, quod ijdem parati erant pro nobis audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem quam facere vellet princeps de omnibus, pro quibus vinculo erat excommunicationis astrictus; & offerri præterea, quod si ecclesia eum in aliquo contra debitum læserat, (quod non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse quod in nullo contra iustitiam læserat ecclesiam, vel quod nos eum contra iustitiam læsissemus, parati eramus vacare reges, prælatos, & principes tam ecclesiasticos quam sæculares, ad aliquem tutum locum, vbi per se vel solemnes nuncios conuenirent; eratque parata ecclesia de consilio concilij sibi satisfacere, si*

Sal. An. 1245 eum læsisset in aliquo, ac reuocare sententiam, si quam contra ipsum iniuste tulisset, & cum omni mansuetudine ac misericordia, quantum cum Deo & honore suo fieri poterat, recipere de iniurijs & offensis ipsi ecclesiæ suisque per eum irrogatis satisfactionem ab ipso. Volebat etiam ecclesia omnes amicos suos sibique adhærentes in pace ponere, plenaque securitate gaudere; vt nunquam hac occasione posset aliquod subire discrimen. Sed licet sic apud eum pro pace paternis monitis & precum insistere curauerimus lenitate: idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans more aspidis aures suas, huiusmodi preces & monita elata obstinatione ac obstinata elatione despexit. Et licet processu temporis in die cœnæ Domini proxima nuper præterita, præcedente coram nobis & fratribus nostris cardinalibus præsentibus carissimo in Christo filio nostro Constantinopolitano imperatore illustri, cœtu quoque non modico prælatorum, senatoribus populi Romani, & maxima multitudine aliorum, qui eodem die propter solemnitatem ipsius de diuersis mundi partibus ad apostolicam sedem conuenerant, quod staret nostris & ecclesiæ mandatis per nobilem virum comitem Tolosanum, ac magistros P. de Vinea, & T. de Sueßa curiæ suæ iudices, & nuncios, & procuratores suos, speciale super hoc ab ipso mandatum habentes, præstiterit iuramentum: postmodum tamen quod iurauerat non impleuit; quinimmo ea intentione ipsum præstitisse iuramentum probabiliter creditur, sicut ex factis sequentibus colligitur euidenter: vt eidem ecclesiæ ac nobis illuderet potius quam pareret: cum anno & amplius iam elapso, nec ad ipsius ecclesiæ gremium reuocari potuerit, nec sibi de illatis eis damnis & iniurijs curauerit satisfacere, licet super hoc extiterit requisitus. Propter quod non valentes absque graui Christi offensa eius iniquitates amplius tolerare, cogimur vrgente nos conscientia iuste animaduertere in eundem. Et vt ad præsens de cæteris eius sceleribus taceamus, quatuor grauissima, quæ nulla possunt celari tergiuersatione, commisit. Deierauit enim multoties, pacem quondam inter ecclesiam & imperium reformatam temere violando. Perpetrauit etiam sacrilegium, capi faciens cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac aliarum ecclesiarum prælatos & clericos religiosos & sæculares venientes ad concilium, quod idem prædecessor noster duxerat conuocandum. De hæresi quoque non dubijs & leuibus, sed euidentibus argumentis suspectus habetur: plura siquidem eum commisisse periuria satis patet. Nam olim cum in Siciliæ partibus morabatur, priusquam esset ad imperij dignitatem electus, coram bonæ memoriæ C. sancti Theodori diacono cardinali, apostolicæ sedis legato, felicis recordationis Innocentio papæ prædecessori nostro, & successoribus eius, ecclesiæque Romanæ, pro concessione regni Siciliæ ab eadem ecclesia sibi facta, fidelitatis præstitit iuramentum: &, sicut dicitur, illud idem, postquam ad eandem dignitatem electus extitit, & venit ad Vrbem, coram eodem Innocentio, suisque fratribus cardinalibus, & alijs multis præsentibus, ligium hominium in eius faciens manibus innouauit. Deinde cum in Alemannia esset eidem I. & ipso defuncto bonæ memoriæ Honorio papæ prædecessori nostro, & eius successoribus, ac ipsi ecclesiæ Romanæ, præsentibus imperij principibus atque nobilibus, iurauit, honores, iura, & possessiones Romanæ ecclesiæ pro posse suo seruare, ac protegere bona fide, & quod quæcunque ad manus suas deuenirent, sine difficultate restituere procuraret, nominatis & expresse dictis possessionibus in huiusmodi iuramento: quod postmodum confirmauit, coronam imperij iam adeptus. Sed horum trium iuramentorum temerarius extitit violator, non sine proditionis nota, & læsæ crimine maiestatis. Nam contra præfatum prædecessorem G. & fratres suos comminatorias litteras eisdem fratribus destinare, ac dictum G. apud fratres ipsos, sicut apparet per litteras ab eo tunc directas eisdem, & etiam, prout fertur, per vniuersum fere orbem terrarum multipliciter diffamare præsumpsit, ac venerabilem fratrem nostrum O. Portuensem, tunc sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum cardinalem, & bonæ memoriæ I. Prænestinum, episcopos, apostolicæ sedis legatos, nobilia & magna Romanæ ecclesiæ membra, personaliter capi fecit, & bonis omnibus spoliatos, ac per diuersa loca non semel ignominiose deductos, carceribus mancipari. Priuilegium insuper, quod beato Petro & successoribus eius in ipso tradidit Dominus Iesus Christus, videlicet, Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis, in quo vtique autoritas & potestas ecclesiæ Romanæ consistit, pro viribus diminuere, vel ipsi eccle-

siæ

Sal. An. 1245. siæ auferre satagit: scribens se præfati G. sententias non vereri, latam ab eo excommunicationem in ipsum, non solum, contemptis ecclesiæ clauibus, non seruando, verum etiam per se ac officiales suos & illam & alias excommunicationis vel interdicti sententias, quas idem omnino contempsit, cogendo alios non seruare. Possessiones quoque præfatæ Romanæ ecclesiæ, videlicet Marchiam, Ducatum, Beneuentum, cuius muros & turres dirui fecit, ac alias quas in Tuscia & Lombardiæ partibus. Et quibusdam alijs obtinebat locis, paucis exceptis, occupare non metuens, eos adhuc detinet occupatas. Et tamquam ei non sufficeret, quod manifeste contra iuramenta præmissa, præsumendo talia, veniebat per se vel suos officiales, earumdem possessionum homines deierare compulit: ipsos à iuramentis fidelitatis, quibus Romanæ tenebantur ecclesiæ, de facto, cum de iure non posset, absoluens, & faciens eosdem fidelitatem nihilo minus abiurare prædictam, sibique fidelitatis huiusmodi iuramenta præstare. Pacis vero ipsum violatorem existere plane constat, quia cum olim tempore pacis inter ipsum & ecclesiam reformatæ iurasset coram bonæ memoriæ I. de Abbatisuilla episcopo Sabinensi, & magistro Th. tituli sanctæ Sabinæ presbytero cardinali, præsentibus multis prælatis, principibus, & baronibus, quod staret & pareret præcise absque vlla contradictione omnibus mandatis ecclesiæ, super ijs pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus, causis excommunicationis eiusdem expressis, per ordinem coram eo, tunc omnibus Teutonicis hominibus regni Siciliæ, ac quibuslibet alijs, qui ecclesiæ contra ipsum adhæserant omnem remittens offensam, & pœnam: et quod nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipsos, pro eo quod ecclesiæ astiterant, præstari in anima sua per comitem Acerrarum faciens iuramentum, postmodum pacem et iuramentum huiusmodi, nequaquam erubescens irretiri periurijs, non seruauit. Nonnullos enim ex ipsis hominibus, tam nobiles, quam alios, postea capi et incarcerari fecit, et eis bonis suis omnibus spoliatis, vxores eorum et filios captiuari, ac insuper terras ecclesiæ contra promissionem, quam eidem T. Sabinensi episcopo et Thomasio cardinali fecerat, irreuerenter inuasit, licet ipsi extunc in eum præsentem, si vllo modo prædictis articulis aut conditionibus contraueniret, excommunicationis sententiam promulgarant. Et cum ijdem apostolica ei autoritate mandassent, vt nec per se nec per alium impediret quin postulationes, electiones, et confirmationes ecclesiarum et monasteriorum in regno præfato libere de cætero fierent, secundum statutum concilij generalis, et quod nullas deinceps in eodem regno viris ecclesiasticis ac rebus eorum imponeret tallias, vel collectas, quodque nullus ibidem clericus, vel persona ecclesiastica de cætero in ciuili vel criminali causa conueniretur coram iudice sæculari, nisi super feudis quæstio ciuiliter haberetur, ac Templarijs, Hospitalarijs, et alijs personis ecclesiasticis de damnis et iniurijs irrogatis eisdem satisfaceret competenter, ipse mandatum huiusmodi adimplere contempsit. Liquet namque vndecim aut plures archiepiscopales, et multas episcopales sedes, abbatis quoque, ac alias ecclesias, ad præsens vacare in regno prædicto, easque, procurante ipso, sicut aperte patet, fuisse diutius prælatorum regimine destitutas, in graue ipsarum præiudicium et periculum animarum. Et licet forte in aliquibus eiusdem regni ecclesijs electiones sint à capitulis celebratæ: quia tamen per illa eiusdem familiares clerici sunt electi, probabili potest argumento concludi, quod facultatem non habuerunt liberam eligendi. Ecclesiarum autem ipsius regni non solum facultates et bona fecit, prout voluit, occupari: sed etiam cruces, thuribula, calices, et alios sacros earum thesauros, et pannos sericos, velut cultus Diuini contemptor, auferri, licet, vt dicitur, ipsis ecclesijs, exacto tamen prius pro eis certo pretio, in parte fuerint restituti. Clerici quippe collectis et tallijs multipliciter affliguntur, non solum trahuntur ad iudicium sæculare, sed, vt asseritur, coguntur subire duella, incarcerantur, occiduntur: et patibulis cruciantur, in confusionem et opprobrium ordinis clericalis: præfatis autem Templarijs, Hospitalarijs, et personis ecclesiasticis, non est de damnis illatis eisdem et iniurijs satisfactum. Eum quoque certum est fore sacrilegij patratorem. Nam cum præfati Portuensis et Prænestinus episcopi, et complures ecclesiarum prælati, et clerici tam religiosi quam sæculares, ad apostolicam sedem pro celebrando concilio, quod prius ipse petiuerat, conuocati per mare venirent, vijs terræ ipsis de mandato eius omnino præclusis, idem destinato Ensio filio suo cum multitudine galearum, et per alios complures longe ante serie

præ-

Sal. An. 1245 *præparatos in partibus Tusciæ maritimis insidijs positis contra eos, vt grauius posset virus vomere præconceptum, ipsos ausu sacrilego capi fecit, quibusdam prælatorum ipsorum, & alijs in huiusmodi captione submersis, nonnullis etiam interemptis, & aliquibus hostili insecutione fugatis, reliquis autem bonis spoliatis omnibus, & de loco ad locum in regnum Siciliæ opprobriose deductis, ac ibidem diris carceribus mancipatis, quorum aliqui macerati squaloribus & inedia pressi, miserabiliter defecerunt.*

Merito insuper contra eum de hæretica prauitate suspicio est exorta, cum postquam excommunicationis sententiam à præfatis I. episcopo Sabinensi, & T. cardinalibus prolatam incurrerit, & dictus G. papa ipsum anathematis vinculo innodauit, ac post ecclesiæ Romanæ cardinalium, prælatorum & clericorum, ac aliorum etiam diuersis temporibus ad sedem apostolicam venientium captionem claues ecclesiæ contempserit, & contemnat, sibi faciens celebrari, vel potius, quantum in eo est, profanari Diuina: & constanter asseruit, vt superius est narratum, se præfati G. papæ sententias excommunicationis non vereri. Præterea coniunctus amicitia detestabili Saracenis, nuncios & munera pluries destinauerit eisdem, & ab eis vicissim cum honorificentia & hilaritate receperit, ipsorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis eius obsequijs notabiliter secum tenens. Eorumdem etiam more vxoribus quas habuit de stirpe regia descendentibus, eunuchos Capuæ, quos, vt dicitur, ferio castrari fecerat, non erubuit deputare custodes, &, quod execrabilius est, olim existens in partibus transmarinis, facta compositione quadam, immo collusione verius, cum Soldano, Machometi nomen in templo Domini diebus & noctibus publice proclamari permisit, & nuper nuncios Soldani Babyloniæ, postquam idem Soldanus terræ sanctæ ac Christianis habitatoribus eius per se ac suos damna grauissima & inæstimabiles iniurias irrogarat, facit per regnum Siciliæ cum laudibus ad eiusdem Soldani extollentiam, &, sicut fertur, honorifice suscipi, & magnifice procurari. Aliorum quoque infidelium perniciosis & horrendis obsequijs contra fideles abutens, & illis qui damnabiliter vilipendentes apostolicam sedem, ab vnitate ecclesiæ discesserunt, procurans affinitate ac amicitia copulari, claræ memoriæ ducem Bauariæ, specialem ecclesiæ Romanæ deuotum, fecit, sicut pro certo asseritur, Christiana religione despecta per assassinos occidi, & Battatio Dei & ecclesiæ inimico à communione fidelium per excommunicationis sententiam cum adiutoribus, consiliatoribus, & fautoribus suis, solemniter separato filiam suam tradidit in vxorem. Catholicorum vero principum actus & mores respuens, neglector salutis & famæ, pietatis operibus non intendit: quinimmo, vt de suis nefarijs dissolutionibus sileamus, cum didicerit tantum opprimere, non curat oppressos misericorditer releuare, manu eius, vt decet principem Christianum, ad eleemosynas inextenta, cum destructioni ecclesiarum institerit, religiosas ac alias ecclesiasticas iugi attriuerit afflictione & persecutione personas, nec ecclesias, nec monasteria, nec alia pia loca cernitur construxisse. Nonne igitur hæc non leuia, sed efficacia sunt argumenta de suspicione hæresis contra eum, cum hæreticorum vocabulo illos ius ciuile contineri asserat, & latis aduersus eos sententijs debere succumbere, qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare? Præter hæc, regnum Siciliæ, quod est speciale patrimonium beati Petri, & idem princeps ab apostolica sede tenebat in feudum, iam ad tantam in clericis & laicis exinanitionem seruitutemque redegit, quod eis pene penitus nihil habentibus, & omnibus exinde probis fere eiectis, illos qui remanserunt ibidem sub seruili quasi conditione viuere, ac Romanam ecclesiam, cuius principaliter sunt homines & vassalli, offendere multipliciter & hostiliter impugnare compellit. Posset etiam merito reprehendi, quod squifatorum annuam pensionem, in qua pro eodem regno ipsi ecclesiæ Romanæ tenetur, per nouem annos & amplius soluere prætermisit. Nos itaque super præmissis & compluribus alijs eius nefandis excessibus, cum fratribus nostris & sacro concilio deliberatione præhabita diligenti, cum Iesu Christi vices licet immeriti teneamus in terris, nobisque in beati Petri apostoli persona sit dictum: Quodcumque ligaueris super terram, &c. *memoratum principem, qui se imperio & regnis omnique honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique propter suas iniquitates à Deo ne regnet vel imperet est abiectus, suis ligatum peccatis, & abiectum, omnique honore & dignitate priuatum à Domino ostendimus,* denun-

Sal. An. 1245 *denunciamus, ac nihilominus sententiando priuamus; omnes, qui ei iuramento fidelitatis tenentur adstricti, à iuramento huiusmodi perpetuo absoluentes: autoritate apostolica firmiter inhibendo, ne quisquam de cætero sibi tanquam imperatori vel regi pareat vel intendat, & decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut imperatori aut regi consilium vel auxilium præstiterint seu fauorem, ipso facto ex communicationis vinculo subiacere. Illi autem ad quos in eodem imperio imperatoris spectat electio eligant libere successorem. De præfato vero Siciliæ regno prouidere curabimus, cum eorumdem fratrum nostrorum consilio, sicut viderimus expedire. Datum Lugduni XVI. Kal. Augusti, anno tertio.*

CXXII Hæc omnia Christianis principibus nota fecit. Misit *Philippum Fontana* Episcop. Ferrariensem ad Germanos, hortans eos, vt *Henricum* Landgrauium Thuringiæ regem deligerent. Exarsit ira *Fridericus*, cum ei hæc nunciarentur; ad suos conuersus inquit: *Pontifex in concilio coronam mihi detraxit, videamus an ita sit?* ac coronam sibi afferri iussam capiti imposuit, inquiens: *coronam ergo nondum Pontificis vel Concilij amisi decreto: an verò principem, cui non est par, de culmine Imperialis dignitatis pontifex deturbabit? meliore nunc quàm ante conditione sum. Antea in aliquibus ei saltem obtemperare tenebar; nunc omni vinculo pacis & obedientiæ solutus sum.* Propterea ab illa die Pontificem, propinquos, affines, amicos, bona insectari instituit. Vt autem Principes ab eius amicitia seiungeret, literas ad eos scripsit veneno maledictionis aspersas.

Fridericus subsannat Papam

Iustitiario Terræ Laboris super depositione sua.

CXXIII *HVcusque satis, vt loquamur ad literam, pacem quæsiuimus, gratam nobis & à cunctis gentibus votis adfectatam, ad quam per humilitatis & patientiæ holocaustum rectè captandam, præter sacri Imperij ius & morem, nostra se pluries inclinauit humilitas, petitionis suæ votum, tanto celerius adeptura, quanto pax à Petri vicario, cui legatum pacis hominibus erogandæ commissum est, patientius petebatur. Vulnus enim immedicabile quod latebat interius, externi curam medicaminis insensurum, sub mitis medici cura computruit, & cordis intima, proh dolor, violenter inuasit. Congregauit enim Lugdunense concilium, quod inuiti referimus, Romanus antistes, per quod ferrum gentibus præbuit: & quod sedasse debuerat letale dissidium, nostris temporibus enormiter incitauit. Restat itaque mederi per gladium putres partes; et audacter abscindere, ne subsequenter imputres per coadhærentiam putrefiant. Ad salubre igitur et festinum subsidium procurandum, fidelium nostrorum omnium promptas exquirimus voluntates, ecclesiarum potissimè, et ecclesiasticarum personarum quarum profundius laborat infirmitas, speciale subsidium inquirentes: quorum vota concurrere manifestè conijcimus votis nostris, vt quanto fuerit succursus agilior, tanto magis indigens et promptior sit cautela. Quocirca fidelitati tuæ firmiter et districtè præcipiendo mandamus, quatenus ab eisdem clericis, tuæ iurisdictioni subditis, tertiam partem obuentionum & prouentuum omnium, pro tam salubri ac necessaria subuentione præstanda, instanter exigas & recolligas festinanter, ipsam ad cameram nostram celeriter transmissurus. Clerici nihilominus cura protegantur Imperij, pastoris negligentia vel temeritate dispersi, de bonis patrimonialibus, quæ in Imperio possident, contingentem eos collectam exoluere more solito, permissurus. Quoscunque verò ex eis in solutione quantitatis subsidialis eis impositæ, vel petitione repereris contumaces, nostri carceris excidijs adgraues, ne per impunitates scelerum intentionem aggrauent delinquendi.*

FRIDERICVS II. GALLORVM REGI.

CXXIV *SAtis nos pungit interius res noua, quam scribimus, immo nostra medullitus interiora perturbat, dum ibi nouiter inquietamur amarius, vbi quietis dulcedinem studiosius procuramus: inde crudeliter cædimur, & impetimur imprudenter, vnde pacis deberet hodie prodire charitas, religio, & beatitudinis zelus à fidei nostræ cultoribus expectari. Iste siquidem summus pontifex Ecclesiæ, qui quantum nos dudum grauibus iniurijs prouocarit, adfectionis vestræ notitiam scire confidimus, nec mundus ignorat. Sagittas acutas emittit de pharetra, dum satis sibi fore non æstimans, in Italiæ partibus continuis iaculis impetiße nos hactenus, nisi nunc in peculiaris nostri regni pomerio, quod materna nobis decreuit hæreditas,*

Sal. An. 1245. tas, spinas interserat & nostrorum corda fidelium, quæ fidelitas natiua consolidat, à nostra deuotione subuerteat, pro Lombardorum negocio: cuius occasione pacis tractatui, semper impedimenta parauerat, & in quo toties voluntatem eius inuenimus duriorem, quoties voluntatis ad pacem signa monstrauimus promptiora. Nuper autem in regnum ipsum per fratres prædicatores & minores, quos ad honorem diuini nominis, benigno semper fauore proteximus, quos semper curauimus ampliare, quorum etiam insolentias hactenus, licet inuiti tulerimus, tamen aliquando sub patientiæ velo studuimus præterire, literas improuidè dirigit, & occultas suggestiones innectit: quibus excommunicationis & interdicti sententias, contra nos dudum improuidè fulminatas, à fidelibus nostris regnicolis sub interminatione diuini iudicij faciat obseruari. Aliud etiam quod reputamus amarius, suæ mentis amaritudinem contra nos proteruius eructat, dum translato quasi viuificæ crucis mysterio de partibus transmarinis in regnum, tanquam iterum in Apulia crucifixus sit Christus, fideles Christicolas: de quorum festino subsidio, si Christi fidem euangelizaret in terris, vt credimus, Terræ sanctæ necessitati debuerat prouidisse: nunc parentes armat in filios, & ad regni Christianissimi spolia cruce signat. Sed hæc profectò quæ diximus, non magis ex odio, quo nos specialiter & iniustè persequitur quàm ex innato, si dici liceat, sibi liuore nequitiæ processisse pensamus, vt qui dilectionis puræ constantiam, qua vos affectuosè amplectimur directè, non poterat spiritu detractionis impetere, calumniosus saltem inficeret perobliquum. Dum enim ante cœptum nostræ peregrinationis aggressum, pro desperato quodammodo pacis negocio, quod nos tunc temporis resumere delectabat, ad requisitionem vestram, solemnes excellentiæ nostræ legatos apud Lugdunenses nostra Serenitas destinasset: quanquam nos forsitan præteritorum experimento perterriti, de pacis dubitare negocio cogeremur. Idem sanctissimus pater noster conceptum noluit nobis citra mare præsentibus virus euomere: sed tempus nostræ captauit absentiæ, vt tam inconsultus, quàm subitus motus eius nobis infamiæ notam impingeret, & factionis huiusmodi, nos quasi participes denotaret. vt quæ nobiscum nondum celebrato colloquio tentare distulerat, post vestram cum eo collationem habitam, præsumpta sic temerè, non sine vestræ conniuentiæ vel consensus inuolucro, quod omnino non credimus manifestè daret intelligi præformata Ex his sanè causis, nos meritò mouemur super iuribus nostris, iniustè sic impeti. Mouemur, quòd nunc videmus illos in arma consurgere, qui prædicare tantum debent verbum Dei. Mouemur, in gremio proprio nutriuisse serpentes: quos quanto familiarius hucusque tractauimus, tanto nunc hostes pestiferos grauius inuenimus. Mouemur profundius, & Terræ sanctæ necessitatibus præcipuè condolemus, quæ cum ad sui recuperationem nobis dudum firmo proposito, arma & scutum viriliter adsumentibus, & potenter Gallicorum virium recepto subsidio vniuersale Christianorum subsidium expectaret, papali suffragio frustrata iam remanet, & necessario vobis in partibus vltra marinis morantibus, à quibus modico freto distabat Apulia, ipsam rerum victualium opulentiam subtrahere oporteret. Cum enim anno proximè præterito, de charistia victualium regni nostri quam accidens temporale conduxerat, prout dilectionem vestram latere non credimus, vestris & vestrorum vsibus amicabiliter faceremus vtiliter prouideri: ac essemus in antea tanto fœcundius prouidere parati, quanto nunc ibidem tempora fœcundiora succedunt, quæ possit aut debeat nobis in antea regni fertilitas opulentiæ, signa successiuè protendere, si regnum oporteat ex patris nostris persecutione, quam diximus plusquam ciuilia bella tractare, regalis industria videat & discutiat diligenter. Non tamen in totum propterea sic vobis credatis, nostra subsidia velle subtrahere, quin vobis, in quantum negotiorum & temporum qualitas patitur, cum ex publico bono fidei Christianæ, quam tota mentis adfectione zelamur, tum etiam ex amicitiæ fœdere, quod & vos & progenitores nostros, & nos vobiscum habuisse suauiter rememoramus illæsum, tanquam illi, quem chariorem habemus, præ alijs liberalitatis nostræ suffragia promptis adfectibus offeramus. Causam itaque nostram in libra vestræ considerationis appendite: & cum vestra res agatur in proximis, quæ fides huiusmodi danda sit angelis, quod ex ipsorum actibus colligatur exemplum, si sub patientiæ pallio ijdem nostræ benignitatis ingrati, cauda nos feriant, si religionis, quam solo figurant habitu, pudore postposito, ab ea deuiantes pietate, quam prædicant, ne-

Sal. An. 1245. *negocijs bellicis temporaliter se immiscent. Super his honori vestro, sicut conuenit, prouidere: attendat nihilominus vestræ Serenitatis affectio, si sunt hæc arma pontificum, si Petri subambulus, quod debet, in gentibus oleum pietatis infundat: si Christi vicarius, Christi vices adimpleat, dum illis dispendijs incautè se implicat, ex quibus homicidia sanguinolenta proueniunt, & animarum multiplicia detrimenta nascuntur. Nos enim qui pondus incudis hactenus patienter & deuotè subiuimus, nolētes per patientiam nostrā lædi, de cætero pati nequiuimus, quin causā nostrā defendendo viriliter, mallei consequenter officiū adsumamus.*

Capitaneo etiam Regni mandauit, vt procederet contra ferentes litteras Papales in regnum, cuius rescriptum legitur in libro Rescriptorum num. 66. CXXV

EIVSDEM DIPLOMA

Quod Papa non possit Reges instituere, vel deponere.

FRidericus Dei gratia Romanorum Imperator semper-Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, Vniuersis præsentes literas inspecturis per Regnum Franciæ constitutis, dilectis sibi, salutem, & omne bonum.

Cùm per aliquos retroactos Romanæ sedis Antistites, & præsentem, nos & alios Reges, Principes orbis, & Nobiles, Regna, Principatus, honores quoslibet, & Iurisdictionem habentes, grauatos merito censeamus, ex eo quod ipsi contra Deum, & Iustitiam, posse sibi iurisdictionem & auctoritatem vsurpant instituendi & destituendi, seu remouendi ab Imperio, Regnis, Principatibus, & honoribus suis Imperatores, Reges, & Principes, seu quoscunque Magnates, temporalem auctoritatem in eos temporaliter exercendo, absoluendo etiam à sacramentis, quibus Dominis suis vasalli tenentur, contra dominos, excommunicationis tantummodo sententia promulgata.

Quodque quæstione siue dissensione, inter dominos & vasallos, seu inter duos Nobiles & vicinos inuicem contendentes, prout assolet, emergente, prædicti summi Pontifices ad petitionem vnius partis tantummodo partes suas temporaliter interponunt, volendo ipsos inuitos in se compromittere, vel aliter ad concordiam coercere, & alligando se fidelibus contra dominos, aut vni de partibus supradictis, quod non prius pacem cum alijs faciant quàm alligatos sibi ponant in pace, recipiendo similiter promissionem de non faciendo pacem cum dominis à vasallis.

Item in eo quod prædicti summi Pontifices, in præiudicium iurisdictionis, & honoris Regum, & Principum prædictorum, ad petitionem Clericorum, seu Laicorum, cognitionem causarum de rebus temporalibus, possessionibus feudalibus, seu burgensalicis, in Ecclesiastico foro tractandas recipiunt, & committunt.

Ecce quod nos ad prædictam iniuriam documentis euidentibus ostendendam, & ipsam à nobis in eis rationabiliter remouendam, Magistrum Petrum de Vinea, magnæ Curiæ nostræ Iudicem, & G. de Ocra Clericum, dilectos fideles nostros, ad Ludouicum Illustrem Regem Francorum, carissimum amicum nostrum prouidimus destinandos, affectuosè rogantes, ac ob tuitionem & conseruationem iurium nostrorum, & Imperij, Regum aliorum, & Principum, seu quorumcunque Nobilium, efficaciter requirentes eundem, vt congregatis coram se Laicis Paribus regni sui, alijsque Nobilibus tanto negotio opportunis, per se cum eis super omnibus prædictis & singulis audiat iura nostra.

Cæterùm si ipse prædicta non duxerit assumenda, cùm nos, qui auctore Domino Romani Imperij, Regnorum Hierusalem & Siciliæ moderamur habenas, tam enormem iniuriam, & tam informem vsurpationem diebus nostris tolerare nolimus, Regem eundem iusta precum intercessione rogamus, quatenus nobis causam nostram, suam, & aliorum Principum, viriliter prosequentibus se contrarium non opponat; nec de Regno suos aliquos Laicos, seu Clericos, temporaliter nobis opponi permittat; nullumque præsenti summo Pontifici, seu successoribus suis, contra nos, discrimine præsenti durante, in Regno, vel de Regno suo præsidium seu receptaculum tribuat, aut tribui patiatur.

Porro si forsitan Rex prædictus vnà cum Paribus & Nobilibus Regni sui, prout tantum Regem & Regnum condecet, partes suas interponendas viderit in prædictis, summumque Pontificem siue per iustitiæ debitum, vel modo quolibet, ad istud induxerit vt velit prædicta grauamina nobis, & alijs Christianis Primatibus irrogata, & id specialiter, quod

contra

Sal. An. 1245 *contra nos nuper in Lugdunensi Concilio statuit, quatenus de facto processit, cum prorsus de iure non valeat, reuocare.*

Nos ob honorem & reuerentiam Dei & Redemptoris nostri, nec non ob amorem, quem ad Regem & Regnum Franciæ præ cæteris singularem habemus, causam, quæ inter nos, & Summum Pontificem vertitur supradictum, quatenus contingit eandem, in manibus ponimus Regis eiusdem; parati omnia, quæcunque per nos idem Rex de consilio Parium, Nobiliumque suorum visis & diligenter auditis nostris & imperij iuribus, Ecclesiæ viderit emendanda, corrigere, & in statum debitum integrè reformare, ac deinde pace per hoc inter nos, & Ecclesiam procedente, & reliquis Longobardorum, prout tenentur & debent, vel ad mandatum nostrum & Imperij redeuntibus, vel prorsus ab Ecclesiæ defensione seclusis; promptos nos offerimus, & paratos, vel prædicto Rege ad defensionem Christianitatis & statum pacificum conseruandum in cismarinis partibus remanente, vel vnà cum eo, si hoc melius viderit eligendum, ad Transmarinas partes per nos, aut Conradum Carissimum filium nostrum Romanorum in Regem electum, & Regni Hierosolimitani hæredem, omine prospero transfretare, ad hoc nos obligantes specialiter & expressim: quòd vel cum Rege Franciæ siue sine eo terram totam Hierosolimitanam, & quicquid vnquam à diebus antiquis Regno Hierosolimitano pertinuit, ad proprietatem & ditionem regni ipsius, & Christianitatis cultum; nostris, Imperij, & regnorum nostrorum viribus, laboribus, & sumptibus curabimus reuocare. Nihilominus tamen, si fortè (quod absit) discrimen præsentis discordiæ inter nos, Ecclesiam, & Lombardos durare contigerit, prædicto Regi, ac omnibus Crucesignatis, cum eo quatenus præsentium negotiorum & temporum qualitas patitur, & tempestas, præsidia nostra, terra marique, tam in nauibus, quàm victualibus, promtis affectibus offerimus per præsentes; superque omnibus & singulis supradictis, quæ præsentium series continet literarum, auctoritatem & mandatum plenum prædictis Magistro Petro de Vinea, & G. de Ocra duximus conferendum, ratum habentes, & firmum, quicquid per eosdem in his pro parte nostri culminis extiterit ordinatum. Datum Cremonæ vicesimo secundo Septembris, quarta indict.

cxxvi Friderici sæuitia Iram suam *Fridericus* in Ligures euomuit primùm. Balistariorum cum sexaginta circiter cepisset, oculum erui iubet, inde in Thusciam transiens, Florentiã, habuit in potestate ob ciuium discordiam. Interea in Senensi ora aucupijs indulgenti *Friderico*, quorundam procerum contra eum conspiratio detegitur. Eius principes *Pandulfus de Fasanella* & *Iacobus de Mora*: socij ac complices *Theobaldus*, *VVilhelmus*, & *Franciscus de S. Seuerino*, *Richardus* & *Robertus de Fasanella*, *Godefridus de Mora*, & *Gisolfus de Maima*: *Andreas Cigala*, Ferro tollere *Fridericum* decreuerant; Verum sorte mutata capite ipsi pœnam luerunt. Lethum cum euasisset, letum petijt nuptialem filiæ, Ducis Austriæ nec impetrauit; puella simul cum patre connubium hominis aspernãte quem piorum communione Ecclesia exegerat: & quem Principes solio deturbauerant; in gratiam Pontificis Rege designato *Henrico Rasponé Turingiæ & Hassiæ Landgrauio*, S. Elisabethæ leuiro. Is sæpius oblatum diadema reiecerat, victus tandem Moguntini, Coloniensis, & Treuirensis Archiepiscoporum rationibus, regium nomen accepit percussa Moneta, quam vide supra *pag. 6*. cxxvii Henricus Landgrauius Cæsar eligitur. Eius moneta

Sibi tamen non deerat *Fridericus*: Ad ripam Ficinelli Mediolanenses adortus, mandauit *Hencio*, vt traiecto occultè iuxta Bassianum ad diuertigium Abdua, impetum faciat. Occurrit *Simon Locarnas* cum iuuentute portæ Comensis & prælio commisso *Hencium* captiuum fecit, licet Parmensibus, ac Regiensibus intercurrentibus post paulò redierit; ita *Sigonius*. Parisius verò author est Mediolanenses à *Friderico*, & *Hencio* inter Vrbem & flumen interceptos, ac reditu interclusos cladem insignem accepisse: eodemque tempore Mutina, Regio, & Parma omnes fautores eiectos Ecclesiæ. cxxviii Hencius captiuus

HENRICI LANDGRAVII CÆDES. Ann. 1246.

cxxix Designato in Regem *Landgrauio*, *Conradus Friderici* filius exercitu raptim collecto, in *Rasponem* mouit comitia agentem Francofurti. Explicata vtrinque haud longè à Rheno acie, pridie Non. Aug., vel paulo, vti quidam scribunt serius, *Henricus*

Sal. An. 1247 cus fortissimè dimicans, *Conradum* ingenti clade affectum in fugam coniecit. *Conradum* fugisse in Sueciam & Reutlingam ab *Henrico* obsessam periculo exemisse, Germani tradunt scriptores, addentes *Henricum* Ann. 1247. Aquas ad coronam accipiendam pergentem Ann. 1247. apud Vlmam à *Conrado* victum, & telo confossum perijsse. *Monachus Paduanus*, qui istius æui gesta recenset, *Conradum* apud *Othonem* Bauariæ Ducem collegisse vires, & affinitatem iunxisse, ducta in matrimonium *Elisabetha Othonis* filiâ, ex qua natus infelix *Conradinus*. Scribunt alij *Henricum* mœrore extinctum pridie eius diei, quæ eius coronationi erat constituta: alij equi casu attritum: alij in arce sua VVartenberga apud Isenacum, profluuio ventris absumptum.

VVILHELMVS HOLLANDIÆ IN IMPERATOREM ELIGITVR.

cxxx *Soldani literæ ad Innocēt. IV.* Landgrauio mortuo, *Innocentius IV.* tanto zelo in *Fridericum* exarsit, vt non modò Christianos principes illi opponeret, sed etiam misso nuncio ad Soldanum Ægypti, illum à familiaritate eius sit nisus auertere. Extat exemplar literarum Soldani, Græca lingua pontifici ab illo remissarum, quod pro rei nouitate libet inserere ex Krantzio in Metropoli.

Præsentiæ Papæ, nobilis, magni, spiritualis, sancti, affectuosi, tertij decimi apostolorum: Vniuersalis loquela Christianorum, manu tenentis adoratores crucis, iudicis populi Christiani, ductoris filiorum baptismatis, summi pontificis Christianorum. Confirmet eum Deus, & det illi felicitatem. A Soldano potentissimo regnante super collationum, continente duas virtutes gladij & calami, possidente duo præcellentissima, scilicet doctrinam & iudicium, rege duorum marium, dominatore austri & septentrionis, rege regionis Ægypti, Syriæ & Mesopotamiæ, & Mediæ & Idumææ, & Ophir, rege Fabelbefech aiob, filio Soldani Chamel helesmenaphat, Mechmet filij Soldani regis Holdal Ioberir filij aiob, cuius regnum Deus diligit.

In nomine Dei misericordis & miseratoris, præsentatæ sunt scripturæ papæ magni, affectuosi, sancti, tertijdecimi apostolorum, vniuersalis loquelæ Christianorum, manu tenentis adoratores crucis, iudicis Christianorum, summi pontificis filiorum baptismatis. Faciat eum Deus de affectantibus bonum & facientibus illud, & affectantibus pacem & perseuerantibus in causis eius, & adiuuet eum Deus in his quæ decentia sunt ad illos, qui sunt sui cultus siue ritus, & ad alios. Respeximus illas scripturas studiosè, & intelleximus capitula quæ eis inserta erant: & eorum continentia nobis placuit, & delectatus est auditus noster in relatu eorum. Et nuncius venit ad nos quem misit sanctus papa, & ipsum præuenimus cum honore & dilectione, cum deuotione & reuerentia. Ipsumque vocauimus ad conspectum nostrum, sibi inclinantes, intendimus autem verbis eius, & fidem adhibuimus ei nuntianti nobis de Christo, super quem sit laus: de quo Christo plus scimus, quàm vos sciatis, & magnificamus eum plus quàm vos magnificatis. Et de hoc, quòd dicitis vos desiderare tranquillitatem & quietem, & habere materiam conuocandi populos ad pacem: Similiter & nos desideramus, nec volumus contraire: & hoc semper voluimus, & desiderauimus. Sed papa, quem confirmet Deus, scit, quòd inter nos & Imperatorem iamdudum fuit familiaritas & concordia perfecta, à tempore Soldani patris nostri, quem Deus ponat in claritate: & inter vos & Imperatorem vestrum, est, sicut vos scitis. Vnde non licet nobis aliqua componere cum Christianis, nisi prius habuerimus super his ipsius consilium & assensum. Et nos scripsimus nuncio nostro, qui est in curia Imperatoris, pro causis quas detulit nuncius papæ, nunciantes & capitula & proposita vestra. Ipse nuncius noster veniet ad præsentiam nostram, & loquetur nobis: & postquàm renunciauerit, faciemus iuxta tenorem responsi. Nec discrepabimus ab eo, quod vtile videbitur vniuersis. Ita quod poßumus habere meritum à Deo, hæc vobis annunciamus, & bonum ampliabitur, Deo dante, in posterum. Scriptum est hoc in septima die mensis Macharon, quæ fuit lunatio Augusti iuxta glosellam. Laus Deo soli, & benedictio eius super Dominum nostrum Machometum, & super genus ipsius. Ipse sit pars nostra.

Missis itaque legatis Pontifex prò noui Regis electione, anathema geminauit aduersùs *Hencium* (agnatum Pontificis is malæ cruce sustulerat) eiusque patrem *Fridericum*. Postea *Henricum Ducem Brabantiæ* in Cæsarem

Sal. An. 1247. ſarem promouit: Qui vel *Friderici* timore, vel pondus ſperneret dignitatis, *VVilhelmum* Hollandiæ comitem ex ſorore nepotem, minorem adhuc, vix annum agentem vigeſimum ſubſtituit. Nominatum Moguntinus, Treuirenſis, & Colonienſis Archiepiſcopi apud villam VVorinchiam (in Vbijs eſt) confirmarunt. Coloniam deductus, pronis complurium Principum ſtudijs ſalutatus, auctuſque copijs, quas ipſi Pontifex, quaſi ſacrum bellum geſturo, amicique Proceres conciliarunt, Aquisgranenſes, *Friderici* partiarios, ſemeſtri obſidione fameq; fatigatos inuaſit. Eum nonnulli volunt, anno demum duodequinquageſimo à *Guillielmo* Aquiſgrani fuiſſe coronatum: recentiores verò numquam eum accepiſſe ſcribunt diadema.

Aquas pergenti *VVilhelmo* vt coronaretur, *Conradus* ſe oppoſuit; ab *Octauiano Vbaldino* Card. legato, *Conrado* Colon. Archiepiſc. monitus vt incæpto deſiſteret, nec patris damnati ſequeretur veſtigia, reſpondit, *ſe nunquam parentis ſui ſtudio defuturum*, ſic vrbe occupata, diuturnam pontificiorum obſidionem ſuſtinuit.

CXXXI *Fridericus Auſtrius occiſus à Bela Rege Hungarorum*

Moritur hoc anno *Fridericus Auſtrius* nulla prole relicta. Caſus mortis vario pingitur calamo. Cum bis vno die de hoſte triumphaſſet (ait *Sifridus*) à domeſticis eſt trucidatus. Notarunt aliqui fuiſſe in venatione interemptum. *Bonfinius* refert, recedentibus Tartaris *Belam* repetijſſe regnum. Memor iſte iniuriarum, quas à *Friderico* acceperat, ſuum exercitum cum auxiliaribus Dalmatarum copijs in eum duxit, vt à Deorum & hominum contemptore cumulatas, vt par erat, pœnas exigeret. Neapolim obſidenti Auſtrius accurrit. Prò mœnibus vrbis initum prælium, vbi tanta (quicunque ſuperfuerant) Hungari ferocia dimicarunt, vt Alemannos grauiſſima clade profligarint. *Fridericus* ne ſcelere elaberet impunito cum Hungaro ſingulari certamine pugnans, transfoſſo ore, proſtratus occubuit.

CXXXII *Parma à Pontificis capta*

Degebat in Italia *Fridericus* interim Imperator, ac diffidij pertæſus vtile de reconciliatione cœpit conſilium, Lugduni ipſum Pontificem conuenire ſtatuens. Quum trepido nuncio Parmam ab Eccleſiaſticis receptam audiens, indignatione motus iter Lugdunenſe intermiſit, & repentino conſilio, IV. Non. Aug. ad vrbis obſidionem ſigna conuertit, ſperans ſe facile potiturum, quòd eam nec firmus murorum ambitus communiret, neque foſſarum profunditas tutam efficeret, nec præparata rerum copia confirmaret: ex ſequenti epiſtola cuncta patent.

Capitaneo regni Siciliæ, quomodo intendebat ire Lugdunum, ad præſentiam domini Papæ.

Repetentibus nobis nuper Italiam, poſt ſtatum regni ſalubriter ordinatum, ad diſſenſionis tam longæ materiam, quæ inter nos & Eccleſiam vertitur, finaliter decidendam, ad noſtros & fidelium noſtrorum, quibus compunctiua charitate compatimur, labores & ſumptus totaliter finiendos: ad tollendam denique morbi naſcentis originem, ne præſens incurreret infirmitas recidiua, altiſſimi nobis plenitudo conſilij, ſicut infallibiliter opinamur, occurrit: quod non vt hactenus per ambages & deuia, non per inutiles circumſtantias, aut quælibet interualla, ſed per ipſius naturam negotij, finem tanti diſcriminis attingentes, Lugdunum recta via procedere deberemus: cauſæ noſtræ iuſtitiam præſentialiter & potenter in aduerſarij noſtri facie, coram tranſalpinis gentibus poſituri: ac deinde confeſtim repetituri Germaniam, ad motus eius, quos aliquorum infidelium prouocauit iniquitas, ſalubriter componendos. Hoc autem tam ſalubre propoſitum, velut finem tanto diſcrimini poſiturum, Italicorum & Tranſalpinorum communis opinio omnium commendat, qui glorioſum noſtræ Maieſtatis acceſſum continuis miſſionibus & precum confuſionibus euocantes, deſideratam mundo pacem propterea prouenturam, vel inſurrecturas in petra ſcandali ſeditiones & iurgia nationum infallibiliter aſſerebant. Sed papa propterea de Terræ ſanctæ, proh dolor, luctuoſa deſolatione non curans, quæ Chriſtiani ſanguinis effuſione diſperſa, dum filios deplorat extinctos, iuſtam de hoſtibus exigit vltionem, de qua fidei noſtri cultus diuinitus & doctrina proceſſit, ad infidelium noſtrorum conuerſus auxilia, qui caput hæreſis nutriunt. Et iam profectò vniuerſam Liguriam, quanquam eam noſter enſis opprimeret, infecerat, copioſam vltramontanorum militum comitiuam de pecunia, quæ ſibi nec ad tales vſus, de fidelium manu porrigitur, pro ſuis ſtipendijs ſolidatam, ſubtili quidem, licet malitioſo conſilio,

Sal. An. 1247. *lio, in consortia Mediolanensium mittere conatus in cassum: quorum præsentia vel post tergum nobis Italiam traheret, vel processum nostri culminis per Lugdunense concilium Germaniam impediret, spe frustratus omnino de conatibus suis irreparabiliter excidit, & turpiter perdidit quod expendit. Comes enim Sabaudiæ, dilectus affinis et fidelis noster, ac fideles alij perennem Imperij nostri victoriam magnanimiter procurantes, militibus ipsis per angustias et angusta montium transire parantibus omnem prorsus aditum in perpetuum obstruxerunt. Eramus itaque compositis omnibus et rebus succedentibus nobis ad votum, iam ad iter accincti: quod prædictus comes Sabaudiæ, et Delphinus comes Viennæ, dilectus consanguineus et affinis noster, ac fideles alij, ad pedes nostros humili deuotione prostrati, per terras suas iter nobis peropportunum parauerant, et necessarijs omnibus effecerant copiosum, qui cùm repentè fortunam Cæsaream constitit processiße, quæ nunc demum nobiscum gloriosius prouenit, cum nobiscum primò de qualibet conditione contenderit, se processibus nostris circa radices alpiũ, in ipso Lugdunensi itineris obiecit in gressu, rumoris inopinati de Parmæ fiducia rebellionis nuncium proferens quam electorum dudum per nefariæ proditionis offensam, infidelium repentinus incursus mediantibus fraudis intestinæ suffragijs, occupauit. Præbentes igitur necessarium firmato viæ nostræ proceßui modici temporis interuallum, in obsidionem Parmæ victricia signa nostra conuertimus, totius in ea bellum Liguriæ, quod latenter hactenus nutriebat, pro voto fidelium potentissimè parari. nec est etenim habilis resistentiæ locus, quem murorum non munit ambitus, aut concauitas fossatorum, et quem necessariorum habilitas copiosa non replet: cum propter subiti casus perniciem nihil illuc ex proposito fuerit comportatum: quem demum fugitiuorum manus timorosa tuebitur, si vires publicæ tuitionis assumere nequierunt, qui propriæ vitæ spem hactenus in solo fugæ refugio posuerunt. Cum igitur ex descriptione præsentium laborum nostrorum finem circa Ligurij belli reliquias finaliter et specialiter conterendas, imponere attendamus: præsertim cum de Germania charissimi filij nostri Conradi in Romanorum regem electi, et regni Hierosolymitani hæredis se supppliciter incuruante mandatis, nullius causa dubitationis assurgat, spiritu confortationis aßumpto, seruitijs nostris indesinenter intende. Ac fidelium nostrorum prouinciæ tibi decretæ animos, quos absentiæ nostræ consumit anxietas, præsentis lectionis noua lætificent, sic quod nos de te et ipsius obsequiosa fidelitas, et fructuosa deuotio reddant frequentius more solito, lætiores.*

Itaque acrioris obsidionis instituendæ causa, nouo oppido *Victoriæ* nomine obseruatis de Cœlo astris, constructo, castra amplissimo terræ spatio ad iustam vrbis magnitudinem comprehendit, vallo, fossa CXXXIII muniuit, eoque thesaurum suum, & *obsidetur à Friderico* omnia rectè institutarum ciuitatum opificia transtulit, vt nihil ab vrbe iusta differret, ipseque cum Germanis, & *Hencius* cum Mutinensibus ibi statiua locarunt: auxilijs inde ab omnibus partibus accersitis primus venit prætor Papiensium *Hugo Boaterius* Parmensis; is quamuis sororis Pontificis filius esset, nulla tamen ratione auerti à *Friderici* potuit amicitia. Deinde *Icilinus* cum Patauinis, & Vicentinis, Taruisinis; tum ex Cremonensibus, Regiensibus, Bergomatibus, Tuscis, qui Imperio studebant; postremò ex Apulia & Sicilia Italorum & Sarracenorum ingens numerus, ex quibus exercitus sexaginta millium est confectus. Parma à *Friderico* cincta omnes, qui intus erant, pauor incessit: Accurrerunt Bononienses fœderati in subsidium; Badianum obsidentes, spectante *Hencio*, nec auxilium ferente vt Mutinenses à Parmensi obsidione retraherent, quod etiam expugnarunt; Nullo tamen Cæsarem potuerunt ab obsidione amoueri discrimine. Anno tandem MCCXLVIII. graui cor- *Ann.* reptus morbo, cum emersisset, animi re- 1248. creandi causa XIV. Kal. Mar. *Victoria* cum CXXXIV magno suorum comitatu aucupatum tribus millibus passuum exijt, rerum omnium ab hostibus propè securus. Tunc Parmenses vsi occasione, vrbe cum senibus etiam & pueris ac mulieribus adiuuantibus, diuino implorato auxilio eruperunt. Quos vt vidit Thadæus *Victoriæ* custos relictus, *Tandem* *Victoria* (inquit) *mures de cauernis exierunt*. Victo- *incenditur* riam adorti, custodibus (antequàm *Frideri-* *à Parmẽ-cus* recurrere auxilio posset) oppressis vrbe *sibus* ipsa, regiaque gaza potiti, *Thadæo* cæso, *Victoria* cremata, hos inscripsere versiculos.

Per

Sal. An. 1248 *Per te Rex alme cessit Victoria Parmæ*
Antiphrasi dicta, cessit Victoria victa.

Carrocio quoque Cremonensium, (quod in ludibrium ab asinis Parmam tractum est) sequentia adscripsere carmina:

Carrocij flet damna sui miserãda Cremona
Imperij Federice tui fugis absq; corona.

Nuncio excepto *Innocentius* & ipse dixisse ferrur

Ad laudem Christi Victoria victa fuisti.

CXXXV Hac clade affectus, animo neutiquam abiecto, Cremonam venit, cui mulieres & infantes cum omni populo obuiam processère, Deo gratias, effusis lacrymis, agentes, quod tanto è periculo saluum eripuisset. Ille benigne animis eorum confirmatis, Guastallam & Bressellas adiens, *Hencium* cum exulibus Ferrariensibus obuium habuit. Is graui clade Mantuanos, Parmensibus in auxilium venturos affecerat, ac præter submersos, quinquaginta ipsorum naues, atque tercentos cæperat bellatores, vt Officialibus suis scripsit idem *Fridericus*.

CXXXVI *Etsi volatilis famæ proprietas, quæ solet in prosperis vera loquacitatis argumenta minuere, & in aduersitatis turbine sumptis viribus eundo fictilibus, præter veritatis iudicia, suæ probationis fimbrias dilatare. Nuper de nostris processibus diuersis forsan discussa relatibus, vestris auditibus aliquid præsentarit, ne tamen aliter, quàm rerum ordo se habeat aduersariorum nostrorum adulteris fulta mendacijs, sinistri casus quicquam vel enorme de nobis præcurrens adduxerit: Ecce nudam veritatis indaginem eorum, quæ nobis nouiter contigerunt tenore præsentium vobis amicabiliter referamus. Pridem siquidem dum Parmensium nostrorum rebellium proterua temeritas, quam per instantis obsidionis excidium nostra Serenitas ad extrema deduxerat, tenuis spiritus vegetata suffragio laboraret in vltimis, volens in fortunæ dubiæ manibus externis ponere causam suam quæ desperare interius necessariò cogebatur, tractato cum aliquibus exulibus ciuitatis ipsius quodam fraudulentæ machinationis inuolucro. Cum resistentiæ sibi fiducia, vel resistendi materia non subeßet, temporis etiam habilitate captata quo partem gentis nostræ ad fabricationem pontis cuiusdam in Pado, per quem aqua nobis seruabatur, dominium, miseramus, die Martis 18. præsentis mensis Februarij Bernerios quosdam, vt ad eorum persecutionem gentem nostram aduerterent, callide præmiserunt. Sed dum fideles nostros, quos virtutis interius animositas accenderat, & in similibus expertos iam pluries fortunæ placiditas animarat, ad reprimendam huiusmodi rebellium pusillanimitatis audaciam, inermes & vnanimes extra castrorum nostrorum limites, casus tam subitus eduxisset. Accidit quòd prius quam ad defensionem commodam ciuitatis Victoriæ quam ibidem statio nostra firmauerat, fideles nostri regredi potuissent, & rebellium eorundem incauta præsumptio, quam exulum, vt diximus, occulta proditio vitiabat. Castra nostra cum rebus ibidem habitis, ignis incendio concremarunt. Nos autem, quos euentus huiusmodi repentina propulsatione commouit, vt via vobis aliunde liberior ad offensionem eorundem rebellium præberetur, per illius gratiam, qui continuato suffragio tuetur Imperium salubriter cum tota gente nostra eodem die Martis Cremonam aduenimus, vbi per triduum, tam Cremonensium quàm Papiensium aliorumque nostrorum fidelium robore concorditer adunato, statim castra nostra in obsidione Parmen. ex alia parte duximus repetenda. Vbi eorum proteruiam multo arctius solito tenentes obsessam, in Dei virtute confidimus, & de fortunæ solitæ quæ solet gratius arridere dum prouocat, proprietate speramus, quod cum nostra per id nostrorumque fidelium ardentius sint accensa præcordia, de rebellibus ipsis in proximo vota nostra infallibiliter attingemus. Vnum veruntamen notitiam vestram non lateat quod sic nos dimittere fortuna non voluit suæ felicitatis expertes, quin post eundem die Martis, quo se peruersitatis casus immiscuit proximo sequenti die dominico, nos ex parte altera marte gratifico demulceret. Cum enim Henricus illustris rex Sardiniæ, sacri Imperij in Italia generalis legatus, dilectus filius noster, Padi dominium, quod victoria nobis de hostibus prisca tribuerat, possideret, naues omnes Mantuanorum rebellium, quas in friuolum Parmæ subsidium congregarat, potentiæ nostræ virtute suffultus potenter aggrediens eos viriliter expugnauit, ita quòd centum de nauibus inter paruas & magnas incastellatas, & trecentos de dictis rebellibus, quos in nauibus spes fallax incluserat, præter peremptos gladio, & aqua submersos, quorum non est numerus in captionis parata retia, quæ decli-*

Sal. An. 1248. *declinare fuga non potuit, miserabiliter inciderunt. Et sic eorum nauali sublato præsidio, integrè Padi dominium obtinemus. Sane cum in castrorum nostrorum combustione, quam diximus, camera nostra cum aureæ bullæ typario, & regni nostri sigillo perdita, & amissa fuerit, propter quod aduersariorum nostrorum per casum tam hominum effrenata superbia, quæ caussam nostram hactenus rebus semper veritate carentibus, obfuscauit, per typarij copiam, & sigilli, multa sicut firmiter credimus, in honoris nostri dispendium, falsa machinatione confinget: Deuotionem vestram requirimus, & monemus, quantus si prædictorum bullæ aureæ, vel sigilli munitæ signaculis ad vos aliquæ literæ sub nostri nominis titulo peruenirent, fidem eis stabilem vestræ mentis constantia cum fidei robore careant, adhibere cuiusquam vos suggestio non seducat.*

Castris inde expugnatis, quæ Parmenses ad aditum *Friderico* præcludendum capta *Victoria* extruxerant, iterum Parmenses adortus non leui affecit incommodo centum cœsis, sexaginta captis. Inter quos *Bernardus Rossius* Pontificis sororius interfectus, vt ex epistola Friderici.

Fidelibus suis de victoria habita contra Parmenses post expugnationem suam.

CXXXVII *Casualis vindictæ seu potius victoriæ nostræ plenè principium, quòd post sinistrum castrorum nostrorum combustionis euētum nobis diuina potentia, solita nostris adesse suffragijs, de nauali Mantuanorum rebellium depressione contulerat: præcedentis ad vos literæ nostræ stylo commisimus: vt coram vobis totius rei seriem veritas descripta differeret quam fama diuersis discussa relatibus potuerat variaße. Nuper autem quòd pugnans pro nobis manus altissimi titulis nostris vndique victoriam gratæ prosecutionis adiecerit, fidelitati vestræ tenore præsentium referamus: pridem dum collectis vndique viribus nostrorum fidelium, quorum celeri fulti præsidio, ciuitatis Parmens. proteruiam per aggressiones continuas multò arctius solito victoriosè perstrinximus, die quodam ad expugnationem duorum castrorum Parmensium, quæ rebellium incauta temeritas, ad stratæ nobis aditum præcludendum, post recessum nostrum de castris victoriæ occuparat, potenter serenitas nostra processisset, accidit, quòd magnam partem Parmensis militiæ, in friuolum castrorum ipsorum subsidium destinutam, acies vna nostrorum fidelium ab exercitu nostro diuisa per biuium potenter & viriliter aggrediens, eos in nostri nominis virtute viriliter expugnauit. Ex quibus centum & vltra gladio victoriæ peremptis, sexaginta de melioribus casus ille sic subitus nostro carceri aggregauit. In cuius etiam cædis excidio, quod vobis nunciamus ad gaudium, illum famosum & antiquum proditorem nostrum Bernardum Orlandi Russi huius papæ sororium totius partis aduersæ caput, & caudam, imò totius factionis Italiæ patratorem, vindice mucrone noueritis cecidisse. Ex quo nobis fiducia iam firma promittitur, quod nequitiæ capite sublato de medio, membris, quæ ipso præside palpitabant, spes qualibet resistentiæ de cætero decidatur.*

Post hæc *Hencio* filio in partes Lucaniæ misso accepta à *Caloianne Battazio* genero suo vi ingenti pecuniæ, certiorque factus de victoria filij *Richardi* ad ciuitatem Nouam in Marchia Anconitana, aduersus *Hugolinum de Nouello* Ducem Pontificium, & *Pandulfum de Fasanella*, ac *Iacobum de Morra* in Apuliam se recepit vbi grauem nactus morbum, cum ei *Petrus de Vineis* poculum exhiberet salutare, iam fraudis ab amicis præmonitus dixit *Petro* & medico cum poculo aduenientibus; *Amici in vobis confido. Cauete quæso, ne mihi venenum pro medicamento sufficiatis.* Cui Petrus, *ò Domine, sæpius hic medicus meus salutarem vobis potionem præbuit, cur hoc demùm tempore formidatis?* Ille verò medico poculum porrigenti acribus in eum intentis oculis dixit, *Propina mihi.* Tum Medicus, qui *Petri* impulsu venenum parauerat, metu exanimatus lapsum lubrica pedis offensione simulans poculum maiore ex parte profudit. Reliquum *Fridericus* quibusdam morte damnatis præberi mandauit, quo epoto repente obiere. Dolo detecto suspenditur medicus, *Petrus* orbatur luminibus. Miniati hoc accidisse scribitur, quod astu deuicerat *Fridericus*. Incolas cum suspectos haberet, nec tempus in eius obsidione frustra terendum existimaret, eorum dissimulata perfidia ad dolum confugit. Numero non contemnendo suorum vincula iniecit, quasi captiui essent Longobardi, mulosque sarcinis omni armorum genere plenis oneratos, tapetibus, non

Margin notes (right column): CXXXVIII; Ann. 1249.; CXXXIX S. Miniati oppidū

Sal.An. 1249. non secus, ac si Cæsaream supellectilem gestarent, cooperuit. Deinde captiuos simulatos, *Petro de Vineis*, qui minimè fictis, sed arctissimis tenebatur vinculis, præeunte, fidelibus ministris deducendos ad S. Miniatum commisit, his verbis. *Quandoquidem Imperator in tota Thuscia ciuitatem sibi S. Miniato obsequentiorem non nosset, inque quàm plus fiduciæ reponere auderet: ideo ipsum, qui celeri itinere in regnum contenderet, animo redeundi quàm citissimè, hos captiuos cum rebus magni pretij ad ipsos mittere voluisse: orando vt bona vsque ad reditum seruarent.* Samminiatēses etsi de salute soliciti, existimantes tamen, Imperatore abeunte, & relinquente ipsis hanc supellectilem, se non penitùs exoptata præda frustrari, vultu ficto se exhibuere fideles. Intromissi Cæsarei catenis, quæ ita paratæ erant, vt facillimè dissoluerentur, abiectis, consurrexerunt ad arma: & Imperij acclamato nomine, obuij contrucidati, portæ captæ, exercitus sunt intromissi; deniq; proditoribus interfectis, ædibus eorum destructis, imperium firmatum est *Friderici*. Ibidē *Petro de Vineis* oculos erui iussit, ac Pisanis hostibus eius interimendum dedit. Quod vt *Petrus* audijt, caput ad columnam, ad quam alligatus fuerat, tanto nixu allisit, vt cerebrum sibi excusserit. Tum Fridericus vberrimè flere cœpit, ac dicere; *Væ mihi, contra quē sæuire coactus sū? Petrus dimidium animæ meæ capitales mihi parauit insidias, in quo in posterū confidam? in quo acquiescam? in quo præsidiū capitis mei reponam.* Ita sæpè repetens, amicos, qui aderāt, ad lacrymas, societate doloris adegit. cxl *Mors Petri de Vineis*

HENCII REGIS SARDINIÆ CAPTIVITAS. Ann. 1249.

cxli POntificij interim renouatis in *Fridericum* armis Duce *Simone Manfredo* Regio extorre Nouum, Arolam, & Sanstephanum castra in finibus Regiensibus occupauerant. Accurrit *Hencius*, & quos intra Arolam inuenit, laqueo donauit. Cupidine inde Bononiensis agri ineundi, & accepta damna referendi, amicorum accitis copijs Mutinam venit; Ibi iusto exercitu auctus, vrbe exijt. Arcana hæc Bononienses cum occultè præripuissent, contenderunt, vt quàm maturè occurrerent, priusquam ille cis flumen exercitum traduceret. Quod illi tanta felicitate adepti sunt, vt ipsum adhuc in agro Mutinensi trans flumen agentem exceperint. Ad Fossam altam Bononienses *Hencio* incauto agmine procedenti, traiecto raptim flumine, occurrerunt; Dies erat VII. Kal. Iulias D. Augustino Sacer: cum pugna inita, vario Marte Victoria vsque ad noctem perducta. Pars tandem *Henciana* fugato exercitu cessit. Rex *Hencius* cum ducentis suorum captiuus factus, & *Boso Douaria* Cremonensium princeps. Ita cum insigni triumpho, ac veterum seculorum pompa vrbem iniere. Maiestatem augebat triumphi Rex *Hencius*, maximi ac potentissimi ea tempestate Regis atque Imperatoris filius, & cum dignitate sua, tum ætate ac forma conspiciendus. Nondum vigesimum quintum ætatis annum attingebat, & specie oris, ac pulchritudine corporis omnes ea tempestate longe homines superabat. Ex quo in maxima ciuitatis lætitia, misericordia quoque plerosque afflictæ præcellentis iuuenis fortunæ quædam angebat. Rex, ac reliqui captiui in custodias conditi. Inde lege sancitum, ne Rex vllo vnquam tempore dimitteretur, sed vsquè ad exitum vitæ, in custodia publico sumpto aleretur. Accepta clade Mutinenses calamitatem *Friderico* significarunt, quibus sequentia rescripsit.

Fridericus Commuui Mutinæ S. Ex relatione litterarum vestrarum, quas super euentu Hencij regis Sardiniæ dilecti filij nostri nuper nostro culmini destinastis, tanto clariorem nouimus fidem vestram, quanto per euidentiora signa cognouimus, non minus de casuum nostrorum aduersitate vos deprimi, quàm de successuum prosperitate lætari. Hæc sunt etenim deuotionis indicia, quæ mater fidelitas requirit in subditis, vt qualitercunque fortunæ dubietas successura proueniat, qualitercunque tempora promittentur fidelium semper corda sint eadem, & in laudabilium iugiter operum exhibitione persistant. Synceritatis itaque vestræ constantiam proinde laudum titulis eò libentius extollimus, quo plena de vobis votis nostris respondente fiducia, vos ad nostra seruitia promptos semper, & beneuolos inuenimus. Licet igitur casus ipse, si casus dici debeat, ex quo negocia nostra non cadunt, fabulo-

Sal. An. 1249. *se grauis, & vulgariter horridus videatur, nos tamen ipsum pro leui, seu minimo reputantes, altitudinem mentis nostræ propterea in nullo deflex imus, nec vlla, vel modica caussa nos proinde turbationis affecit. Sed cum bellorum facta sint dubia, & serenitatis nostræ gremium abundet copia filiorum, æquanimiter huiusmodi noua suscipimus, & nostræ potentiæ dexteram tanto propterea fortius in rebellium nostrorum excidium incitamus, & erigimus ad vindictam, quanto propter hoc videntur apertius inanis gloriæ ventum, & friuolam resistendi materiam absumpsisse. Cumque casus huiusmodi gladium nostrorum potenter acuerit, & in detrimenta nos hostium ardentissime prouocarit, deuotionem vestram hortamur attente, mandantes, quatenus rancoris cuiuslibet speciem abigentes sic more solito circa nostra seruitia laudabiliter insistatis, quòd spem, quam de vobis stabili mente concepimus, sentiamus nobis in opere commodam. Nos etenim temporis habilitate captata, sic vltimæ depressioni rebellium, apertis thesauris nostris, & fidelium nostrorum subsidijs aggregatis, vacare disponimus, quòd nedum cogantur à cœptis inuiti desistere sed potius pœniteat incœpisse.*

cxlii Quin etiam alias litteras ad Bononienses misit, ne in superbiam se eleuarent, sed extemplò filium restituerent.

Varios euentus esse fortunæ diuersis legitur in scripturis quæ nunc deprimit hominem, nunc exaltat, & sæpe blanditur aliquo exaltando, quos demum deprimendo insanibili vulnere frequenter percutit & flagellat. Si vos igitur fortuna serenior respexisse videtur his temporibus clare vultu, non deberetis, si sapientes essetis, in aliquo superbire, quia sæpius in altum quis tollitur, vt ruens fortiùs cōquaßetur. Nam sæpe fortuna videtur in principio prospera nunciare, sed medium & finem multis replet aduersitatibus, & concludit. Relatum est etenim Magnificentiæ nostræ, quòd in victoria nobis data, fecistis cornua ferrea, cum quibus totum orbem creditis ventilare, & eleuati in superbia magna valde, Lombardis fratribus vestris arrogantiæ munera transmisistis, cum eis solennitates & magna gaudia celebrantes. Sed nisi citò elationem vestram ad mansuetudinem conuertatis, cornua ferrea quæ fecistis subito impetu confringentur: risus vester dolore miscebitur, & gaudium vestrum in tristiciam conuertetur. Considerate igitur prouidè, & attendite diligenter quòd Imperij nostri serenitas quamuis passa videatur aliquas tempestates, tam in digno Dei iudicio, multos de illis qui rebelles esse nostræ potentiæ præsumpserunt, iusticia mediante, ad pœnam & mortem conduximus exemplum cunctis hominibus sæculi monstraturi. Non enim sicut putare videmini sopita est Romani imperij fortitudo. Nam semper vigilans & attenta potentia non dormitat, interrogate patres vestros, & dicent vobis, quoniam auus noster (felicis memoriæ) victoriosissimus Fridericus, cum voluit, Mediolanenses priores vestros expulit à proprijs laribus, & eiecit, ac ciuitatem ipsam tripartiuit in burgis. Non igitur pateant faciles aures vestræ suggestionibus ac adulationibus Lombardorum, qui vos sui damnationi associari cupiunt, inducentes vos in foueam de qua nullo auxilio poteritis liberari: Quapropter sub pœna gratiæ nostræ vobis præcipimus & mandamus quatenus dilectum filium nostrum H. regem Sardiniæ, & Galluri, cum alijs fidelib. nostris Cremonensibus, Mutinensibus, & cæteris alijs quos cepistis, visis præsentibus, de carceribus relaxetis. Quod si feceritis nos inter alias ciuitates Lombardiæ, vestram exaltabimus ciuitatem: si verò potentiæ nostræ mandatis neglexeritis obedire: triumphalem & inumerabilem nostrum exercitum expectabitis: procul dubio cognoscentes, quod ad vos omni mora postposita veniemus, & ciuitatem ipsam obsidebimus, nec de manibus nostris vos liberare poterunt Liguriæ proditores sed eritis fabula, & opprobrium nationum, ac vobis improperabitur in æternum.

FRIDERICI II. MORS.

cxliii His literis Bononienses haud quaquam permoti Regem cæterosque captiuos arctiùs custodierunt. Addit *Parisius* captiuos, vt mitiùs tractarentur, octodecim millia librarum Imperialium persoluisse. *Fridericus* maiore quàm vnquàm aliàs animo, & pecuniæ conficiendæ, & exercitui comparando intendens, summis viribus bellum repa-

Sal. An. 1249 reparabat. Omnia Mors auara disrupit. Virilis ac vegetæ ætatis cum florem ageret, persuasus erat, non alibi se moriturum quàm Florentiæ vel in territorio eius. Quare in nouissima illa, è Thuscia in Apuliam profectione, terram Florentinorum euitarat: ariolo quodam, qui spiritus familiaris conuersatione se gaudere iactitabat, in agro Florentino vitæ termininum vltimum ei statutum esse, prædicante. Postquàm ergo minis, precibus Bononienses fatigasset pro filij libertate, oblata permutatione filij Marchionis Montisferrati; item auri tantum, quantum ad cingenda circulo ipsa vrbis mœnia satis esset, spopondisset, nec impetrasset, grauissimà febri correptus; in castellulo quodam nomine *Florentino*, sex milliaribus à *Luceria* distante, ipse qui acerrimi ac perspicacissimi ingenij esset, prædictione ariolorum & loci appellatione ad animum reuocata, finem vitæ sibi sensit adesse. Idcirco assumpto Cistercienisium habitu, adstante Archiepiscopo Panormitano, ad delictorum recognitionem sese conuertit: quin etiam, sapientum consilio, Sacrosanctæ Ecclesiæ obedientiæ sese addixit, iureiurando præstito, omnibus eius mandatis obtemperaturum fore. Ad extremum Christiano ritu peccatorum expiatione peracta coram Panormitano Archiepiscopo, tanta donatus est contritione: vt *Maynardinus Episcopus Imolensis* memoriæ tradiderit, ex ista confessione concludi *Fridericum electum vas Dei & organum fuisse*. Vetuit (plurimi scribunt) exequias imperiali pompa sibi celebrari. Testamentum condidit, in quo multa millia vnciarum auri equitibus Hierosolymitanis, & Hospitalarijs S. Ioh. reliquit, prò compensatione fructuum, quos ex beneficijs in regno sitis toto belli tempore percipere non potuerant. Ad recuperationem Terræ Sanctæ, magnam vim auri reliquit, ex arbitrio equitum Hierosolymitanorum erogandam. Inimicis omnibus sincerè ignouit exceptis regnicolis: quos, cum immerentem prodere voluissent, iustitiæ rigori commisit. Filijs præcepit, vt captiuos omnes manumitterent. Ecclesiæ iura integrè restituerent. *Conradum* filium, regem Germaniæ, hæredem Regni Neapolitani, & Imperij Romani ex asse fecit. *Heinrico* filio, eius nominis *secundo* & ipsi legitimo, cum centum millibus vnciarum auri, regnum Siciliæ reliquit, ea tamen conditione, vt id ex *Conradi* arbitrio administraret. *Friderico* nepoti, ex filio *Henrico* maiore, eo, qui in carcere obijt, Austriæ Ducatum, cum decem millibus vnciarum auri. *Manfredus* filius eius naturalis, Princeps Tarentinus, ditionum Imperialium, quæ sunt à Capua vsque ad Apuliam, gubernator decennalis est constitutus, donec *Conradus* ipse in regnum adueniret. Cuiuis filiorum portionem dedit, nullum tamen ab obedientia exèmit *Conradi*.

clxiv *Bononiēses noluūt liberare filiū Imperatoris*

Friderici pœnitentia

clxv *testamētum*

Non defuere, qui à *Manfredo* naturali filio dicerent præfocatum. Cum reconualescere videretur *Fridericus*; *Manfredus* vel odio patris, quod *Hencium* filium sibi prætulisset, vel à Pontificijs spe regni proposita persuasus, iniecto in os patris decumbentis puluino ipsum suffocauit. Ætatis suæ moritur anno 54. dicunt alij 57. Imperij 33. alij 38. ea die, quà olim Imperator fuerat designatus, in die Sanctæ Luciæ XIII. Decembr. clxvi

Corpus eius summà pompà in Siciliam ad Montem Regalem; supra Panormum in porphyrethico sepulcro tumulatur ab Archiep. Panormitano; vel à *Manfredo*, à se suspicionis amouendæ causa. In testimonium virtutis tres fuere inscripti versiculi a sacerdote quodam Aretino clxvii

Si probitas, sensus, virtutis gratia, census,
Nobilitas orti, possent obsistere morti:
Nō foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

clxviii

FRIDERICI SYMBOLVM.

Minarum strepitus, asinorum crepitus. Vel *complurium ego thriorum strepitum audiui*. Prouerbium, inquit *Erasmus* minas, & inanem clamorem contemnentis. *Thria* enim idest ficulna folia, strepitum incensa reddunt inanem.

Respirare credebatur Ecclesia in obitu *Friderici*, quum rumor incessit horribilis de captiuitate *S. Ludouici* Gallorum Regis in Ægypto à Sarracenis victi & capti. clxix

Effigiem S. Ludouici vide supra in vita Conradi III. *n.55.nã errore impressoris ibi reposita. Ibi verò repone effigiem* Ludouici VII. *quam hic habes.*

Sua tamen constantia triumphauit nouo l vincendi genere è vinculis hostes. Suísque



maior victoribus docuit, Reges quidpiã esse l supra regni fastigiũ, si sciant sibi imperare.

CAPVT TERTIVM.

Dissidia inter Cæsarem *Fridericum II.* & Romanos Pontific. (quibus suffulti barbari totam penè Christianam obruere plagam) præsentem excitant titulum:

Barbarorum concordia, ex Christianorum discordia.

1 *libertas dicendi in Republica necessaria.*
2 *Solimani symbolum de Orbis imperio.* 30. *argutia de discordia Christianorum.*
2 *Discordia Christianorum.* 48. *christianorum vanitas.* 11. *discordiæ effectus.* 14. *dæmoni inuisa.* 15. *altare Romæ habuit, sed extra muros.* 16. *Romani luctum induunt pro ciuium discordia.* 24. *Pharisæorum astutia seminandi discordiam.* 28. *more canum laniamur.*
5 *Turcæ victi à Christianis ad scopulos Cruzelarios.* 7. *Turcarum superbia, & confidentia etiã post cladem receptam.* 12. *solam discordiam timent.* 13. *cur prohibiti disputare de religione.* 22. *rogant Deum pro nostra discordia.* 23. *cur auxilia Venetis offerrent.* 31. *à Christianis edocentur arma tractare in nos.* 41. *eorum aula cur Porta dicta?* 43. *numquam restituunt, quod occupant.*
9 *Adulatio ruina Christianorum.* 1.
10 *Sola concordia potest fulcire Christianam Rempublicam.* 19. *potest excitare rem impossibilem.* 20 *concordiam Cœlum timet.* 21. *res paruæ crescunt.* 25. *muri ciuitatis, concordia.* 33. *nec Iupiter staret sine concordia.* 35. *Quanti facienda pax.*
17 *Samaria à Deo punita quia diuisa.*
26 *Christiani extincti, si distincti.* 31. *ignauiam nostram Persa redarguit.* 36. *fortes, si concordes.* 38. *irridemur à Turcis.*
32 *Discors prolis maledicta.*

ARcanum grande habeo vobis explanare (ò Reges Christiani) Si quid veri liberè dixero, ne *propterea mihi irascamini; sed sic potius* (verbis vtar *Desthemois Philipp.* 3.) *rem consideretis vos loquendi libertatem in alijs rebus ita communem putatis esse oportere omnibus in vrbe degentibus, vt & hospitibus & seruis eam impertieritis: & multos apud vos seruos videre est, quiduis loqui liberius, quàm ciues in quibusdam alijs vrbibus: à consulendo autem, omninò eandem repulistis. Vnde id consequimini, vt in concionibus fastidiatis, assentationibus deliniti, & omnia quæ voluptati sunt audiatis: in rebus autem,*

1 *assentatio quàm perniciosa*

dicendi libertas necessaria

autem, & factis, de extremis eam periclitemini. Quòd si nunc etiam affecti estis, non habeo quid dicam. Sin quæ in rem vestram sunt, sine adulatione audire velitis, dicere sum paratus. Cum Rerum nostrarum status, quàm nunc est, deterior fieri non possit: Vitam aut Mortem; Libertatem, vel seruitutem, sub *Concordia*, vel *Discordia*, Principes, Reges, vobis imminere annuntio. Hæc mortem, captiuitatem; illa vitam, libertatem, triumphos in sinu fouent. Exercituum Deus apponit vobis ignem & aquam: ad quod vultis, porrigite manum. *Eccles.* 15.

Christianis exitium imminet.

Iam vestro sub iugo totum strauerat Orbem; & Christi redemptum sanguine vobis væni parui iusserat, solius namque *fidei* pretio, Orbem parastis, & Orbes, sed modicum tenuistis; & vestra discordia ternas Mundi plagas in manibus tradidit impiorum.

Iam Orbis Domini.

II *Solimani symbol.* Quid sibi vult illud Solimani Symbolum quatuor lampadarum in globo sphærico, quarum tres ardentes fulgent, sub lemmate *Allah Verrè* id est, *Deus dabit*? tres mundi plagas annuit, quas sub imperio tyrannus iam possidet, spe accendendi & quartam, idest occupandi? quod euenturum suspicor, ni causa subtrahatur incendij.

III *ruinæ causæ* Eam geminam dico: *Adulationem*, & *Discordiam*. Illa (sine qua nullum adhuc regnum humanum cecidisse legitur) me sæpe pollutum fateor; nec semel catenata lingua præterijsse, quæ insimulare imò vituperare tenebar. Excusatum tamen me lector habebit, si Taciti verba meminerit; *rara temporum fælicitate, in quibus licet sentire quæ volo, & dicere quæ sentio*; præcipuè si viuentium causam agamus.

IV *Christianorum vanitas* Quot melos, & carmina pangimus, cum glebam infidelium phalanges occupant Christianorum? tot arcus, pyramidesque non habuit Scipio, quùm Africam ouans Romana remulcauit in castra. Augustæ oppido cessere Christiano victoriæ, quæ veterum obscurant fastos: sed vel ocio victrices obtorpuere manus; vel gloria ęmulatione recessit.

V *Ann. 1571.* Turcarum, ad Echinades insulas, vel scopulos Cruzelarios, profligata classe à Venetis, Hispanis, & Pontificijs, facile erat intra Scythicos montes detrudere, vnde venère: si solis quinquaginta triremibus in eos tanta consternatos clade festinassent fœderati.

VI *Columna triũphat* Pijs votis cum obstarent scelera nostra, victores quasi victi in hyberna concesserunt. *Columna* Pontificiæ Classi præfectus, cum strenuè rem gessisset in hostem, Romam rediens, triumphantis more ingressus est. Vespasiani & Constantini arcus ornarunt Romani, insignibus, & spolijs quæ victor ab hoste tulerat. Ducenti captiui præcedebant currum, quem peditum quinque millia stipabant. Omnes Phrygios vestibus induti erant. Ex Capitolio in Palatium ascendit, vbi in aula Constantini ad pedes Pontificis procidens, duos filios Ducis *Ali* vinctos obtulit ad victoriæ monimentum. Iucundissima fuit hæc dies Romano populo, cum dies cogitaret antiquos, quando Roma Mundi caput, grauidata victorijs quotidie recurreret in triumphos. In cópitis viarum accensæ faces & lampades lætitiam gestiebant populi; quæ Christiano soluto fœdere, exhalarunt in fumum.

VII *Turcarũ superbia Saure dus* Venetorum Legatus *M. Antonius Barbarus*, cupidus scrutandi quo animo Turcarum Rex cladem ferret, specie permutandi captiuos *Meemethum* adijt ProRegem. Is protinus, arcano detecto, redarguit Barbarum. *Venisti huc* (inquit) *periclitaturus quid animi & virtutis in nobis clades reliquerit. Crede, Mala vestra nostris longè anteire. Nos vnius regni rapina vestro corpori brachium dextrum abscidimus; nec pullulabit amplius. Vos porrò nostræ classis incendio, barbam erasistis: Germinabit hæc denuo. Et ni sylua defecerint, atque genus humanum, naues erunt & milites.* Vana tamen spe illecti Christiani, iam regna ercíscebant Turcarum, priusquàm obiret possessor.

VIII Cum noua comparata classe primo Verre inter Ionium & Egæum mare, Turcæ furibundi vela dedere. Nos verò dissensione rem Christianam in summum deducentes discrimen, coacti ea conditione pacem accepimus, vt Cyprum Turcæ armis occupatum haberent, eorumque imperio Antibaris, & Olchinium in Epiro oppida adijcerentur. *Petrus Iustin.* *Suppoto* etiam Veneti hosti redderent, atque trecentum aureorum nummum millia tribus pensionibus soluerent. Clangite modo tubicines, resonate tympana, sistra, crotala. Alcides dicite Principes, & Herculeis inscribite columnis, *plus vltra*.

IX *Christianorũ miseria ex adulatione* Panegyrim & ego sed paucis canam cum Demosthene, *rerum statum*, existimo, *quàm nunc est, non posse fieri deteriorem. Ac multæ fortasse sunt causæ, cur hæc ita se habeant; neque*

propter

propter vnum atque alterum vitium res huc redierunt. Potissimum tamen, si recte consideretis, ij sunt in culpa, qui iucundissima dicere malunt, quàm vtilissima. Et infra. *Peto autem à vobis,* Christiani, *si quid veri liberè dixero, ne propterea mihi irascamini, sed sic potius rem consideretis: vos loquendi libertatem in alijs rebus ita communem esse putatis oportere omnibus in vrbe degentibus, vt & hospitibus & seruis eam impertieritis: & multos apud vos seruos videre est, quiduis loqui liberius, quàm ciues in quibusdam alijs vrbibus: à consulendo autem, omnino eandem repulistis. Vnde id consequimini, vt in concionibus fastidiatis, assentationibus deliniti, & omnia quæ voluptati sunt, audiatis: in rebus autem & factis, de extremis iam periclitemini. Quod si nunc etiam sic affecti estis, non habeo quid dicam.* Prospera euenient cuncta, & Oraculum aptabo vobis antiquum.

Ibis, redibis Non *morieris in bello.*

Sin quæ in rem vestram sunt, sine adulatione audire voletis, dicere sum paratus.

X Rei Christianæ status, quàm nunc est, deterior fieri non potest. Tamen, quæ per *discordiam* perierunt, *Concordia* corrigere potest. Plurimi arcanum aperire professi, vnde, quomodò, per quos in Orientem traducenda esset Christiana religio; arma, classem, annonam, pecuniam, militem parari, conscribi, sine detrimento posse verbis monstrarunt: at quomodo Domi nostra tueamur, nec solo pellamur materno, non est qui consulat. Quoties enim in regna Christianorum Turca descendit, quasi in propria domo receptus est. Domestica prius opus est componere, inde externa tentare. XI *cõcordiæ & discordiæ effectus.* Priùs pata tueri, postea aliena occupare. Sileat aggressio, dum vrget defensio. Clypeus defensionis est nostra concordia, hostiumque gladius, discordia. Alterutri suppetunt arma, phalanges, natantes vrbes, quibus calcat maria, & nauigat terras. Quò vertit, victoria remeant, & triumphi. Casus præteriti futura prænũtiant, præsentia dirigunt: & ab vna Christianorũ discordia, quę in Turcarũ gremio tres mũdi plagas proiecit, futura prędicite. Penès cõcordiã vel discordiã est alea: si illa reuocetur adlimina Christianorum; XII *solã discordiam Turcæ timent.* hæc in hyberna Turcarum necesse est reuerti. In hanc solam excubant Turcæ, cætera negrigunt. Ipsa Religio nequit asyllum præstare discordiæ; & licet Sarraceni, quos Maumethus I. partim ex Arriana & Nestoriana perfidia, partim ex catholica religione in quoddam monstrum conflauit, rerum omnium confusionem in eius regna introduxerint, hac ratione in hunc vsque diem in officio continet, quod libertatem illis de religione ademerit disputandi. XIII *Turcis inhibitũ disputare de religione* Deos quisque sibi fingat, dumodo aberret discordia: quæ ipsis inferis inuisa legitur. XIV *discordia dæmoni inuisa.* Satan Cœlo pulsus, nouum in orbe excogitauit Cœlum, quod inferis obtulit incolendum, vt regnaret inuito Deo. Roma hoc fuit, vbi supra septem arces turrim posuit, qua Cœlum irrumperet, & Iouem obsidione præmeret. Ibi tot centuriauit Idola, quot Africa monstra. Vni tantum negauit cingulum militare, ac extra muros reiecit; vbi specie honoris inclusit in templo, donauit Altari, ne in sua irreperet castra. XV *altare habuit sed extra muros.* *Discordiam* dixit, non quod vel ipsi nomini plauderet, sed ne deportata recederet. In ipsum *Pantheon* quo hostilia etiam sed personata conueniebant Numina, *discordię mala* prohibita ingredi. Extra portam reiecit, vt pari fraude hostes deciperet, qua Troianos Achiui; & pestiferas sarcinas inter hostilia castra traduceret. Huius vmbra sola si valuas Cœlorum posset pertingere, infringeret, XVI *Romani luctum induunt* & iustitiam excitaret aduersùs pacem. Lugubrem Syrmam induère Romani, quùm Cæsar & Pompeius imperio decertarent, non gloria. Christi Senatus cum aures patefecit discordiæ (*facta est contentio inter eos, quis eorum esset maior*) passus est infidelem Petrum, proditorem Iudam, timidos omnes. *Omne Regnum in se diuisum desolabitur;* & *Lucæ 11.* *Domus supra Domum cadet.* Huc reuocat *Iudæos* & *Samaritas*. Coram Deo vterque obtorto collo trahitur, in vtrumque disquiritur, & iudicatur. XVII Qui tamen ad munera & personas non respicere gloriatur Deus, nunc impari pœna animaduertendo, in seipsum mortales concitat. *Non addam vltra misereri domui Israel. Voca nomen eius sine misericordia,* dura est sententia, & in Samariam dirigitur. *Oseæ 1. 6* *Domui Iuda miserebor & saluabo.* Salutaris est pœnitentia non iudicium. Vnde iure Samaria conqueritur, *Deus iudex, iustus, fortis, & patiens,* audi priusquàm iudices. Quæ grauiori culpa tenetur, Hierusalem, vel Samaria? *Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit,* *Ezech. 16. 48.* in Iudæos loqui-

loquitur Deus, *Vicisti eam sceleribus tuis*. Cur itaque Samariam *vocas sine misericordia*? Deum misericordem non exigo, iustum eflagito. *Sit pœna mensura culpæ.* Iudæa impia dereliquit te Deum factorem suum; sacrificauit Baalim, & Astarot, misereris tamen; me verò sine misericordia vocas? ergo grauiùs punitur, quæ leuiùs peccauit? & cur? quia diuisa, & in concordia discors

4. Reg. 17. Deo, dijsque sacrificat. *Cum dominum colerent, Dijs quoque seruiebant.* Iudæa etsi impia tamen in impietate concors, vim quasi facit Diuinæ Iustitiæ. Bone Deus, nonne grauius Iudæa peccat, dum concors Idola erigit, quàm Samaria quæ discors partim Deum colit, partim veneratur Idola? minus est, Deum adorare discordes quàm blasphemare concordes. Absit, respondet Ambro-

XVIII sius, *Tolerabilius Deus iudicat infidelem integrum, quàm fidelem diuisum.* Regnum Cęlorum, quod aliquando vim patitur, hoc vno vincitur concordiæ funiculo, quem super muros Cœlorum homo ille tetendit, qui non tam corporis, quàm scelerum mo-

Genes. le onerauit terram. Nymrod turrim meditatus, quæ vltra diluuij metum & mundi metam, cum sideribus misceret fœdera; quasi eum puderet peccare, nisi peccaret in Cœlo, ***Faciamus turrim**, cuius culmen pertingat ad Cœlum: celebremus nomen nostrum*, gloriæ bucina Gigantes conuocat. Hi montes conglobant, syluas eradicant, euellunt nemora, absorbent flumina; grandescit suis authoribus similis machina. Sed vnde clamat Hieronymus, ignaui artifices præsumitis terram Cœlo coniungere? si centrum minime sphæram tangit, sed immobile è peripheria æqualiter distat, & indiuisibile punctum non extenditur; quomodo vos audetis Cœlum scandere? tonitrua, grandines, fulmina non timetis; insistitis forsam in fulmina fulminaturi? Gigantum molem (ait

XIX turris Nẽbroth Deus) ne despicite Cœlites. *Cæperunt namque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.* Ciues tamen Cęlorũ Gigãtũ minime putãtes laborẽ, ridebant. Vnde potestas Mortalibus ex nihilo cuncta condere, & rem aggredi impossibilem? Concordiæ studium, vnionis artificium rem valet excitare impossibilem. Quia *vnus est populus, & vnum labium omnibus*, propterea *à cogitationibus suis non desistent, donec eas opere compleant.* Tantum opus sola discordia diruet, *Venite igitur confundamus* (quasi cœlites in suppetias Deus vocat, cum aciem di- XX concordes Cœlum timet.

rigit in concordes) *linguas eorum*. Ne itaque moles cresceret, Cœlum obstitit confusione linguarum. Vno tamen prodigiosa miraculo, quod in confusione minimè turris euanuit, sed basi concordiæ metum ipsi incutit Cœlo. Concordiæ fulciuntur opes etiam exiguæ, ait *Homerus*. Coniuncti pollent XXI Illiad. 5.

etiam inertes; nec despicienda amicitia, vel multorum simultas, alioquin imbecilles, & quorum singulos quiuis facile contemnat. vnio multorũ timenda

Nam quæ non prosunt singula, multa iuuãt; ita quæ non ledunt singula, multa nocent. Turcæ inter quotidianas preces, quas Deo XXII fundunt, illud enixè rogant ne Christianorum sententiæ vmquàm conueniant, sed opinione dissentiant. Hinc à Græcis, Ægyptijs inter se digladiantibus rogati ferre suppetias, libenter opitulati sunt, vt dissidia augerent; & inter duos litigantes tertius gauderet. Hoc voto, cum Veneti à Maximiliano I. XXIII Imperatore, Ferdinando Hispaniæ Rege, Ludouico XII. Gallorum Rege, & Iulio II. Pontifice, toto continentis imperio exuti essent; omnibus nostræ fortunæ insultantibus, soli Turcæ non modo fidem seruarunt, sed etiam auxilia in id bellum obtulerunt. Barbaro porrò Regi, quod fidem tueretur egregiè, gratias egit Christiana Venetorum Respublica; quum huiusmodi auxilia nequaquam sibi crederet expedire, ad Rempublicam perdendam, vel ad Christianorum missa fouendum dissidia.

Turcæ rogãt pro nostra discordia Veneti Turcæ auxilia offerunt.

Phariseos imitantur, quum Magistrum accusant apud discipulos, *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ dicentes ad discipulos eius, Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat magister vester.* Alibi vero discipulos apud Magistrum insimulant. *Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter. Discipuli autem tui non ieiunant.* Et iterum *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum?* quando discipuli videbantur deliquisse, apud Magistrum deferunt, vt sic murmurandi, ac dissidia seminandi occasionem haberent. *Vide* (ait Chrysostomus) *quod quando discipuli peccare videntur, præceptori aduersùs illos dicunt: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis: quando verò præceptor, apud discipulos illum calumniantur, dolosè agentes.*

XXIV astutia Pharisæorum seminãdi discordiam. Matt. 2. Lucæ 5. Hom. 31.

Hisce

xxv *non muri sed concordia ciuitatē protegit.* Hisce irretitos insidijs Christianos necesse est concidere, ni aliquando coeant, nec de ciuitate mœnibus cingenda consulant, Lacedæmonum more, sed Homerico carmine

Scutum hæsit Scuto, galeæ galea, atque viro vir.

Sic mihi state Christiani, & muris cincti
xxvi sumus. Carbonibus ignitis nos iure *Sagredus* assimilat, quos vides *extinctos si distinctos*. Fasciculum illum iaculorum vos credite, quem colligatum nemo disrumpit; quod si singula iacula hostis exemerit, confringet facile. *Gen. 15. 9.* Egrædimini mecum in agrum, vbi Abrahæ Deus præludit imperium. Gratus homo sacrificia rependit, & tollens vaccam, capram, arietem, & turturē
xxvii atque columbam, *per medium diuisit, ac vtrasque partes contra se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit* Fumabat Sacrificiū, *cum descenderunt volucres super cadauera*, Super columbam & turturem non descenderunt, ait *Ambrosius*. *lib. 2. de Abrahā.* Grande mysterium. Esuriunt volucres, capram rapiunt, & arietem, columbas prætereunt & turtures, cupedia suauissima? *Super columbam & turturem non descenderunt, quia diuisæ istæ aues non erant*, Subiungit Ambrosius. In turtures & Christianorum columbas volucres irruent rapaces, si diuisas inuenerint. Violato legationis iure (quod & barbaris est sacrosan-
xxviii ctum) Vinculis dederat Turcarum ProRex Gallorum legatum prætextu asylli, quem fugienti dedisset captiuo. Accurrit Venetorum orator *Ermolaus Nanius*, dumque vrgèret Gallum solui, ne ad redimendam vexationem Christianorum concitaretur grex vniuersus; Succensus Turca, irarum plenus respondit: *Vos non timemus Christicolas, qui more canum morsibus alternis petiti, in Lunam postea latratis.* *Sagredus Ann. 1617. nō timemur à Turcis quia discordes.* Iacturam ne lugeamus præteritam, sed dissidia præsentia, quæ interitum superuiuentium accelerant. Vnde
xxix timeant, non habent; Iure canunt ante victoriam, securi non defuturum proditorem, qui se ducem præbeat, mucronem porrigat, vt ipsum iugulent, Horreo, manus titubat, sed exarare compellor, quæ formido legere.
Sagredus xxx An. 1637. recessurus in patriam Batauorum legatus, munera excogitauit gratissima quibus Turcarum necessitudinē Hollandis cōciliaret Librum obtulit, in quo exaratæ erant hodiernæ militiæ regulæ, & arcana, quibus & inter saltus, & super abruptissimas rupes fortissima propugnala pyrobulis, cuniculis, astyochis expugnaret. Obtulit ipse librato- *perfidia Hollandi legati* res mittere, pyrobolarios, machinarum inuentores; & quò faciliùs tyrannus artem disceret librum ex Latino in Turcicum legatus ipse vertit idioma. Nonne hoc est acinacem procudere, & spiculare, quo grauiùs feriant? oh cœci Christiani, quis vos instruit arma furioso porrigere; & clypeum ponere in manu aduersarij? Ad quid in fines terræ, Apostolos mittere, vt in solo infidelium crucem erigant, dum in patrimonio Petri, Christum exsybillari permittimus? Ann. 1612. xxxi
rogantibus nonnullis Christianis Persarum *ignauiā christianorū arguit Persa.* Regem, vt eis indulgerèt in vsum Christianorum bina erigere templa, indignatus negauit: *Superfluum dicens, dicare templa, & Christi fidem negligere.* De nostro iam capite aguntur comitia: Sub cultro stamus; & adhuc *Betam Gamma persequitur*. Vt nunc sunt Christiani? discum quàm Philosophum malunt audire. *Diuide & impera* aulicorum est dogma; sed melius Christus, *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Diuidite, & imperate, sed inimicis. In vtero collidite sed non materno. *Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?* clamat Rebecca, dum *Genes. 25* xxxii *prolis discors maledicta* paruuli eius colliderentur in vtero. *Sic sic mihi*, resonat Ecclesia Catholica, ad quid sicut stellæ cœlorum, & arena maris generatio mea. *Sic sic mihi*, quid necesse *in omnem terram exire sonum eorum, & in fines orbis terræ verba eorum?* Si sic mihi, quod in Ecclesiæ gremio mordaci consumantur inuidia fratres, & parricidio gleba rubescat, dum Mundi plaga habitatoribus vacua Regem exposcit, nec est qui audiat, intestina grassante discordia; legem abiuro, diadema proycio; sterilis vtinam, & improlis decederem. Iam Romam obsidione cinxerat Afri- xxxiii
ca; & argentariorum tabernas veni Annibal iusserat; non propterea Senatus, populusque Romanus in luctum citharam vertit, vel purpuram exuit. Pullatus plangit, cum Cæ- xxxiv
sar & Pompeius in sua verterunt victrices viscera dextras. Maledicta itaque prolis si discors; nam Iouis periret regnum, ni concors. *nec Iupiter staret sine concordia.* Leua oculos, suspice Isaiam Prophetam volantem ad thronum Dei super pennas ventorum. Stipabant Maiestatem Seraphim, clamantes alter ad alterum, *Sanctus, Sanctus* *Isai. 1. 6.*

ctus Dominus Deus exercituum. Veluti papilio vagabatur propheta iuxta thronum, cũ *vnus de Seraphim volauit* ad eum, *cum calculo quem forcipe tulerat de altari*. Mysterio non vacat, quod Seraphim auertat à facie

quanti facienda pax.

xxxv Dei, vt conuertatur ad hominem, Creatoris ad creaturam. Respice Diaconum in altari, quùm Sacra auersus ab hostia, astantibus insonat, *Pax tecum*, quia expedit super altare Christi deserere victimã (quem plus concordia quàm thure colimus) vt in caulam Petri oues congregentur pacificæ. Ita Seraphim à Deo in Prophetam auertitur, vt calculo ignito, *amore* scilicet, Isaiæ labia tangeret, quod est *deosculari*, & pacem afferre.

xxxvi *Gloria in Altissimis Deo, & in terra pax*. Hæc illa frondosa sylua, quæ naues germinat, & ex lapidibus educit homines. Thebarum mœnia ad sonum citharæ conflasse Orphæũ fabulantur Poetæ; & in obsequium bruta euocasse; hoc est mysterium: Concordia victoriam, discordia exitium præbuit. Nec magis ciues brutis, hoc est, Barbaris redduntur formidabiles, quàm intestina simultate deposita. Solimanus Turcarum Imperator eo die, quo cum Carolo V. Viennam prope manus conserere cogitabat, à suis præmoni-

xxxvii tus, *ne in discrimen, Turcarum summam adduceret; timèret Carolum, Caroliq; fortunam, cui fere omnes Christianorum Principes obsequia præstabant. Hispani, Itali, Germani, Hungari Caroli causã sequentes monstrabant, non tam cum Cæsare, quàm cum tota Christiana Republica rem agi*. Audiuit placide Solimanus, sed ad ea minimè respondens, interrogauit, an quis citharedus staret in castris? perquisitus venit; protinùs pulsare iussus, rogauit sibi spatium dari, quo fides & neruos in tonum reduceret. Fatigauit plurimùm, consonarunt tandem & iucundum edidit sonum; sed paulo post cum absonaret symphonia, opus fuit iterum mulcire fides, tinire neruos, quorum plerisque contritis, obmutuit concentus. Tunc Solimanus iussit à Turcis crepitaculum pulsari, & panduram. It sonus repentè Cœlo, insonuere cauæ, gemitumque dedere cauernæ. Pandurum sciscitatur Solimanus, cur & ipse vt citharædus non mulciret fides, & neruos tiniret? superfluum (iste respondit) Semel in anno ad concentum reuoco. Si semel consonent, numquàm absonant. Conuersus tunc Soli-

argutia Solimani in discordiã Christianorũ.

manus ad aulicos, *habuistis* (inquit) *quid Carolus, quid Solimanus*. Ac si diceret; Pandura est Turcarum Monarcha, si semel consonet, numquàm dissonat. Cithara verò est Christiana Respublica, quæ vt plurimum absonat. Huc referre concinit (non in contumeliam Germanicæ gentis, virtute & rei xxxviii militaris experientia nulli secundæ, imo quæ sola Romanas Aquilas è tumulo euocauit in thalamum; sed vt Barbarorum fastus dormientes tandem Christianos exsuscitet) Cũ dissuaderent *Munsulmani*, ne eorum Imperator Christianos, in primis verò Germanos armis lacesseret, respondit. Se nequaquam Christianorum, præcipuè Germanorum arma exhorrescere quatuor de causis; *quia discordes, & quemadmodum quinque sui digiti numquàm coalescunt in vnum, sic Christiani numquam concordes conueniunt*. II. quia laborum impatientes, helluones, potatores in castris scortorum turbam fouentes. III. quod leges & iustitiam negligant, IV. quod præmijs haud virtutem ornent, nec afficiant scelera pœnis. Hisce præconijs Turcarum versamur in ore. Nos porrò quid rependi-

Auentinus

xxxix mus? videamus. Spoliamur portibus, littoribusque nobis eripiuntur imperia, occupantur regna; & ne prosequatur tyrannus, aurũ soluimus in congiarium carnifici, qui nos excoriauit. Cum fœdus violant, Legatos pulsant, merces rapiunt, *barbaros* dicimus, & vno vocabulo iura nostra disperdimus. Bruta si dixeris non inferre iniuriam, *pauperiem* saltem dicuntur facere: quorum corpus pro noxa exigitur, ni damnum dominus soluerit. Regna nostra Antiquitatis dicas cæmen- xl ta, nam & *Friderici Pulchri* Romanorum Imperatoris symbolum fuit, *Hercules iam dirutus præter fœmora & pedes* sub lemmate *adhuc stat*. Cui enim Tyrãnus abscidit brachium, cui amputauit caput, alios secuit medios, nec est qui repetat; sed carnificem muneribus cumulant. Turcis, vt Antiquitas Demoni, omnes offerunt (inquit *Sagredus*) non ad assequendum honorem, sed effugiendum onus. Amicum non cupimus, hostem timemus. Aulam *Portam* vocant, quia nemini occlusa dona ferenti. Semper esuriunt, nec à piscatoribus expiscantur. Escam comedunt, sed hamum fugiunt. Cum aduersus *Malapanum* pyratarum principem Io: Capellus Venetorum legatus coram Classis

xli *Ann. 1612.*

Porta Turcarũ cur dicta

Sagredus 1630.

præfecto per interpretem post exhibita munera, insimularet nauigationis & commercij iactura infestari maria. Nimia dicendi libertate offensus Turca, manu percussit interpretem. Tunc iusto furore succensus Capellus, terga vertit; exprobransque non eum esse morem excipiendi legatos Principum, quorum imago interpres absque Principis iniuria offendi non poterat, abijt. Pœnituit Turcam illatæ iniuriæ, vnde militibus iussit honorare Legatum, sinerent liberè egredi, *muneribus tamen relictis*, cum quibus dissident nunquàm. Quid ergo speramus? si Turcas consulas, clamant ipsi, *cum*
xliii Sagred. *Romæ erimus, responsum dabimus*. Regna sua
1539. repetenti, vt Thomæ Contareno Venetorum Legato Egæas insulas, dixerunt Turcæ,
Turcæ nunquam restituũt. si hoc haberet in votis, oleum perdere & operam; quia Byzantium tam ampla & spatiosa ciuitas erat, vt maris instar profundi in ea esset sine redemptione naufragium. Accurrite, sed in tempore. Matura sint & tempestiua vestra consilia; ne antiquum vobis hostis obyciat adagium, *Dum Romæ consulitur, perditur Saguntum*. Verbis non est opus, sed armis, aiebat Demosthenes cum in Phi-
xliv lippum excitaret Athenas. *Veruntamen ex-*
Philip. 4. *cusationis aliquid habet. Sed nec ea quæ audienda sunt, quæque in deliberationem cadunt, audire velle, priusquàm res ipsæ adsint, vt nunc: nec vlla de re deliberare soletis per otium. Sed dum ille se contra vos instruit, idem agere, & vicissim instrui cessatis: & si quis aliquid tale dixerit, egistis. Postquàm autem perijsse, aut obsideri aliquid intellexistis: tum demum auditis, & instruimini. Fuisset autem audiendi tempus, & comparandi sese, tum, cum vos noluistis: rei autem gerendæ, & vtendi apparatu, nunc cum auditis. Itaque his moribus soli mortalium omnium, contra quàm alij solent, factitatis. Nam omnes alij homines ante negotia deliberare solent*: Nos Christiani *post negotia*. Odiosum belli nomẽ vt nugantem redarguit suadentem belli apparatum. *Quod in pace viuere sit præclarum; & magnum alere exercitum, quàm difficile.* Soli vbertate contenti, & diuitiarum affluentia superbi, prætерimus periculum quod de aris & focis nobis imminet ab hoste vicino. *Vrbis opes* (aiebat idem Demosthenes) *ego esse existimo socios, fidem, beneuolentiam; quorum omnium* Christiani *sunt inopes. Quæ quia negligimus, vt* Turca *beatus, & magnus, & formidolosus est omnibus Græcis & barbaris, ita* nos *deserti & humiles, prosperitate fori & annonæ splendidi, rerum earum, quæ requiruntur instructione ridiculi*. Græcia, Pontus, xlv
Barbaria, Africa, Asia, & magna Europæ Christianorũ socordia
pars Turcarum auaritiam, & imperium non capit. *Quæ cum* Christiani *omnes & audiamus, & videamus, non alij legatos mittimus ad alios, non indignamur: sed adeo sumus amentes, atque oppidatim, tanquàm fossis interiectis & vallis separati, vt in hunc vsquè diem neque rationibus nostris consulere quicquam, neque officio vlla ex parte fungi possimus, neque inire concordiam, neque societatem auxilij & amicitiæ vllam facere, sed incrementa potentiæ* Othomanicæ *securè negligamus: idque tempus, dum alius perit, vnusquisque in lucro deputare decreuerit*. Inundant Barbari, & Christiani *videre sustinent eodem modo, quo qui grandinem spectant, optat quisque, ne in suos agros deferatur, prohibere conatur nemo*. Ferè totum Turca possidet Orbem; & tantum abest, vt illatas Christianis contumelias quisque vindicet, vt neque suas quisque iniurias vlciscatur. *Cum adhunc modum tractemur omnes, cunctamur, & effæminati sumus, & ad proximos respicimus, alijs alij diffidentes, eo tam apertè nobis insultante. Quid verò facturum putatis eum, qui in vniuersos ita est petulans, vbi nos singulatim omnes subegerit?* Occurramus, dum vires suppetunt. Turpe namque (si quid post acciderit) dicere, *non putabam*. Dum *nauis est incolumis, siue ea maior, siue minor sit, tum decet & nautam, & gubernatorem, & omnem virum esse strenuum, vtque nec de industria nec imprudens quisquam eum euertat, prouidere. Nam vbi mare superat, inane est studium.*

LIBER XXVII.

CAPVT PRIMVM.

CONRADVS QVARTVS OCCIDENTIS IMPERATOR XXVII.

1 *Conradi IV. Imp. Feritas Pardi symbolo explicata. 3. symbolum 6. natus est, cum eius pater sobolem designaret aduersus Papam. 7. specie Absalon. 9. inimicus Papæ. 10. excommunicatur. 11. Neapolim expugnat, cum claudit ostia maris. 13. fratrem veneno tollit; veneno tollitur.*
2 *Cylindri natura. 1. glomerare dispersa.*
3 *Exemplo Regis subditi componuntur, vel corrumpuntur.*

1 Onradi IV. crudelitas *Pardi* feritate in symbolo explicata, *cylindro* includitur (super quem imago Imperatoris erigitur) & hunc satyri circumstant plaudentes atque gestientes; quorum larua populum ferocientem abscondimus sui Regis Exemplo. Sicut enim *Cylinder* dispersa glomerare solet, ita Regis exemplum, ad quem totus componitur, vel corrumpitur Orbis; Lasciuientes populos *Conradi* tempore, qui omnium feracissimus, & ferocissimus tyrannorum fuit, exemplo adscribimus Imperatorio, quo vrgente in Satyros conuersus obijcitur genus humanum. 11 *natura cylindri.*

ALLVSIO AD HIEROGLYPHICVM.

I.

VT dispersa solet glomerare obiecta Cylin- (der
Et solet acceptas reddere sic species.
Sic quoq; ad exẽplũ Princeps populusq; vicissim
Alter ab alterius moribus imbuitur.

Io:Franc.Franz.
S.Th.D.

II.

CVr Mores Populus variat, Conrade viri- (les?
Vtq; fera humanum nescit habere modũ?
An quia gens optat desigere grata Cylindro
Lumina, deformem suscipit effigiem?
Vis dicam, Princeps? nequit mala tãta Cylin- (drus
Gignere, sed solũ pessima vita Ducis.

III.

DIcito, cur sedeas supra hunc Rex Magne Cylin- (drum?
Forsitan Ipsius Tu meditaris Opus?
Congregat is Quænam dispersa videntur, in Vnum;
Et similem Forma, Rem sibi quamque facit.
Colligis en pariter Populos, Gentemque per Orbem;
Atque Tui similes Moribus esse, iubes.
Attamen hi Mores in peius vertere Gentem,
Ac Populos; Satyrus dicere Multus habet.
Regis ad Exemplum, plus non componitur Orbis;
Quem Rex corrumpit Morbidus, Ore, Manu.
Pardalus ille ferus Regem, Fera pessima fecit
Indomita Indomitum; vel sibi Corde, Parem.
Est nemus Imperium; sunt Regna vel antra Ferarũ;
Rex Caput est Tigris, Cætera Membra, lupus.

M.Ant.Moles Neap.S.Th.D.


Leonhart Heckenauer

Sal. An. 1228

CONRADVS IV.
SVEVVS CRVDELIS.
OCCIDENTIS IMPERATOR XXVII.

Conradus IV.
cum omnia didiciſſet à patre præter pœnitentiam,
viuentis non morientis *Friderici* dictus eſt hæres. VI. *naſcitur Conradus cùm Fridericus pater ſobolem deſiguaret aduersùs Papam.*
In caſtris mortis vbi vitam acquiſiuit,
vitam perdidit.
Nondùm puer, iam miles
nec natus nactus eſt pugnam Sacrilegam.
Priùs gladium videns, quàm Solem
Occidentis meritò dicitur Imperator,
cum Oriente numquàm potuerit aſpicere Solem.
Spetie Abſalon VII. *facies ei, & capilli rubei erant.*
crines originale habuit in crimen;
nam & ipſe *Ænobarbus*.
Sic Orbis tyrannum non amiſit, ſed mutauit,
eo peiorem, quia iuniorem;
cum cœſum vellet, Cæſarem habuit. VIII. *imitatus eſt patrem errantem non pœnitentem.*
Ex inſano natus, ſano ſuccedit inſanus,
cui gloria ſubſannare Pontificem.
Parce Lector, IX. *admonitus à Papa ne vſurparet eccleſiæ iura: legatos ad clauſtra remiſit.*
1250 Hoſce in ſolio paterno inuenerat mores.
Ne aſcenderet obuios habuit
Landgrauium, & *Hollandum*.
Vt deſcenderet, ille impulit,
quem Reges omnes adorant. X. *excommunicatur à Papa.*
1251 Germania pulſus, pulſauit Italiam:
ne Imperio amiſſo, Regnum omitteret.
Amicum tyrannum offendit, vt *Innocentium* offenderet. XI. *honorifice à Manfredo ſuſcipitur.*
Nothum non agnoſcens,
fratricidam adoptauit in fratrem;
Et quamuis rara concordia fratrum;
Vnanimes Eccleſiæ iura polluerunt iniurij.
In malum reconciliata Fortuna,
rotas quærenti, alas dedit,
vt Italiam peruaderent.
1253 Frenum cum freto impoſuit, XII. *Neapolim expugnat, cum clauſit oſtia maris.*
Parthenopem ligauit, ciues relegauit,
ſeipſum nouo anathemate religauit.
Auri Sylla Siciliam perdidit, cum inuenit. XIII. *veneno tollit Fratrem Henricum. Veneno tollitur à Manfredo.*
& fratrem ſuſtulit, vt ſe extolleret.
1254 Sic notho notum fecit
quo tyrannus tyrannum perderet.



CATENA HISTORICA.

CAPVT SECVNDVM.

1 Conradi IV. natalia, forma elegans. 2. vxor filius. 3. Imperator eligitur, hostem habet VVillhelmum Hollandum. 4. insidiæ in eum parantur. 5. mouet in Hohenfelscum. 7. fugatur à VVillhelmo. 8. à Manfredo Rex salutatur. 9. Neapolim obsidet. 10. spernit legationem Papæ. 11. Neapolim expugnat. Vrbico insigni frena imponit. 12. Capuam expugnat. 13. fratrem occidit Henricum. 14. veneno moritur. 15. epitaphium. 16. Symbol. 17. leges, rescripta. 19. signum.

2 Elisabeth Bauara vxor Conradi IV. Imp.

4 Albertus Ratispon. Ep. rapit impedimenta Conradi.

6 VVilhelmus in Bauariam irrumpit.

14 Conradinus hæres Conradi patris Imper. 22. mortuus publicatur, cum viueret, à Manfredo.

19 Manfredus Rex Siciliæ coronatur. 20. excommunicatur. 21. obsessus dolo obsidionem soluit. 22. fingit Conradinum mortuum. 23. filiam tradit filio Regis Arragoniæ. 24. percussores in Germaniam mittit ad occidendum Conradinum. 25. epitaphium. 19. occiditur: effigies.

24 Carolus Comes Andegauensis frater Ludouici Gallorum Regis Manfredum occidit. effigies, symbolum.

CONRADI IV. ORTVS.

I EX *Friderico II.* Imperatore & *Iolanta* Regis Hierosolymitani filia *Iohannis de Bregna* nascitur *Conradus* An. Sal. 1228. Formæ excellentia alter Absalon fuisse dicitur: cætera sæuus, inhumanus: prudentia, ac reliquis virtutibus patre longè inferior. *Iacobus* verò *de Strada* principem dicit elegantissimum, morumque elegantia & facilitate insignem.

Vxor.

II Vna illi fuit *Elisabetha* filia *Ottonis* Ducis Bauariæ, ex qua vnicum filium suscepit *Conradinum* nomine.

Imperium.

III Mortuo *Henrico* primogenito *Friderici II.* curante patre, *Conradus* eligitur. In eum Pontificis studio armatur *Henricus Landgrauius Thuringiæ* à Germaniæ principibus Imperator electus. Non diù tamen stetit, nam in obsidione Vlmæ accepto vulnere interijt. Sed nouus protinùs suscitatur hostis, *VVilhelmus comes Hollandiæ*, qui & ipse à *Conrado* victus, in inferiori Germania delituit. Cum tandem in demortuorum censum venisset *Fridericus* pater *Conradi*, sed nondum vulgata morte per Germaniam, velut

IV *Conradi periculū.* adhuc superstiti in Apuliam duceretur filia Ducis Saxoniæ cum splendido apparatu. Morti succubuisset *Conradus*, ni fata aliter voluissent. *Otho* Dux Bauariæ sponsam deducebat: in comitatu *Conradus* erat. Ventum erat Ratisbonam, Landishutam ibatur, cum *Albertus* Ratisbonensis Episcopus, qui nondum sedem adierat, quia ciuitas staret in partibus *Friderici*, sponsæ impedimenta manu militari inuadit. Iniuria cum ad *Conradum* pertineret, collecto confestim in armatorum globo, in prædatores mouet; sæuitur in agrum *Hohenfelsij* clientis episcopalis. *V mouet in Hohenfelsius.* Gesta hæc ante Christi nascentis ferias. Porro *Hohenfelsius*, clam Ratisponam receptus, cum partiarijs Episcopi in *Conradi* caput conspirat. Appetebat nox, quarta ante Kal. Ian. meditatæ neci delecta, paucis conscijs, in quibus Episcopus, & *Vlricus* Abbas S. Emmerammi, ad cuius cœnobium *Conradus* diuerterat. Iam omnia parata erant ad necem sine suffugio, cum *Fridericus Enuesheinius*, nocte intempesta *Conrado* insidias aperit, suadet vt se in latebras properè abripiat, patiatur cubile regium à se occupari, vt libenti victima percussores decipiat. Paret *Conradus*. *Enuesheimius* ipsius personam vix induerat, cum percussores fores effringunt, personatum trucidant. *Conradus* suo tectus latibulo, noctem egit trepidus, posteraque luce, à suis circumfusus publico se reddidit inter lætissimas aulæ gratulationes. In parricidas dicta sententia; aduersùs Cœnobitas, Ara argentea appendens sexaginta septem auri pondo, quam D. Ranuoldus Abbas, *S. Henrici* Imperatoris æuo, dedicarat, sublata è Sacrario: Monachi præstantis bibliothecæ parte multati, abbatis præclaræ

artis

Sal. An. 1250. artis quingentis voluminibus: *Vlricus* Abbas dignitate motus; ea pars cœnobij, in qua patrandum erat scelus diruta: in eius areâ; Monachorum ære, Virgini Deiparæ, & S. Nicolao Sacellum extructum, & Capella Regia nuncupatum, certoque dotatum prouentu, qui vni Monacho satis esset, vt quotidiè pro Rege eiusque successoribus sacra perageret. Cæteroqui *Conradus* vetuit, quiquam duriùs in Religiosos designari. *Hohenfelsius* sicariorum princeps scribitur fulmine; sceleris verò socij extorres varijs casibus perijsse, vt pateret, Principum capita debere esse sacrosancta. *Albertus* Episcopus profugit ad Bohemos, quousquè ad Pontificem Romanum varijs petitus criminibus, mitra detracta, Sictenbergæ Monachum induit.

VI *VVilhelmi irruptio* Hærebat hactenùs in Germania *Conradus*, vt Germanos sibi conciliaret Principes, priusquàm in Apuliam ad regna capescenda paterna, descenderet. Hæc meditantem præuertit *VVilhelmus Hollandus*, qui comperta *Friderici* morte, collecto amicorum Suppetijs iusto exercitu, penè improuisus in Bauariam irrupit, supremam aleâ neutiquâ detrectaturus; *Conradus* verò non expectato aduentu, ad Rheni se recepit confinia, vnde & ab *Hollando* fugatus est, prælio superatus ad Oppenheimium: quæ illi clades Germanici regni spem accîdit, fecitque vt transmissis Alpibus, in Apuliam refugeret. Cum iam *Manfredus* ex pellice procreatus, & Principatu Tarentino à *Friderico* donatus, regnum Siciliæ dissimulanter appetens, sequè nihil maius quàm procuratorem regni dictitans, præsidia imposuisset. Scripserat interim *Innocentius* tum Siculis, tum Neapolitanis, ne cuiquam alteri, quàm sedi Apostolicæ, cuius ea regna hæreditaria essent, obedirent, nec alium agnoscerent dominum, quàm eum quem Pontifex designaret.

VII *Côradus fugatur*

VIII *honorificè à Mâfredo excipitur* Pontifici adhæserunt Aquinates, Neapolitani, Capuani, *Manfredum* mœnibus excludentes. Vnde territus venienti *Conrado* die XXVI. Augusti venerabundus occurrit, Regem eum salutauit, reosque Maiestatis Neapolitanos insimulauit, quia cum se procuratorem absentis profiteretur, & aduenienti omnia præberet pacata, imperium detrectassent. *Conradus Manfredi* rerum Italicarum periti, velut benè mœrentis dictis permotus, die prima Decembris Neapolim obsedit;

Interim *Innocentius* Pontifex *Hugonem* Cardinalem S. Sabinæ legatum in Germaniam miserat, vt aduersus *Conradum VVilhelmi* partes foueret, qui eum Aquisgrani coronarunt; vel coronatum volunt ante obitum *Friderici*.

IX *Conradus Neapolim obsidet.* Porrò *Conradus* Neapolis deditionem vrgebat, non minus armis, quàm proditione. Obsessorum quidam Sagittæ alligatas literas in castra *Conradi* iaciebat; ex quibus vnam latinis expressam carminibus lege:

Mutus regalis latitans in Parthenopeo
Vera referre studet, auxiliante Deo
Parthenope se fessa dabit tibi, qui dominaris
Si bene claudantur ostia clausa Maris.
Persta, & infesta, funda quæ marmora iacit
Nam mora victorem continuata facit.

Fecit quod monebatur *Conradus*, & quidem triremibus ex Sicilia adductis mare occupauit, custodijsque circa cauernam, qua Puteolos ad necessaria conquirenda Neapolitani clam exibant oppositis, aditus omnes præclusit, ne quicquam commeatus intra vrbem inferretur. Tanta fame laboratum est in vrbe, vt nec à canibus abstinerent. Contraxerat quidam *Innocentius* apud Perusium aliquas copias, at cum tantæ non essent, vt opem obsessis ferre possent, animum conuertit ad pacem, legatum mittens qui *Conradum* moneret, ne Regnum Neapol. Romanæ ecclesiæ hæreditarium inuaderet, & auctoritatem Sedis Apostolicæ sperneret Cæterum si quid iuris putaret habere, Pontificis clementiæ permitteret. Risit eam legationem *Conradus*, & per contumeliam, vt *Innocentius* cum cucullatis ageret, respondit. Obsidione itaque continuata ad Septembr. vrbem tandem ex pacto recepit; & contra datam fidem promiscuè fœdauit, nullo habito Sacrorum vel prophanorum discrimine. Insigni Vrbico (equus erat infrenis) illudens frena imposuit, disticho inscripto

X *legatio Papæ ad Conradũ.*

Neapolis expugnata.

XI

Hactenus effrenus, Domini nũc paret habenis:
Rex domat hũc equũ, Parthenopẽsis equus.

XII *Capua expugnatur.* Inde in Campaniam progressus Capuam, quæ tum Pontificis erat, adduxit in potestatem, odio numquàm in Pontificios remisso. Quare Pontifex in eum anathema renouauit.

MORS

Sal. An. 1254. *MORS CONRADI.* Ann. 1254.

XIII *fratrem occidit.* CApua occupata, ad reliqua regni Neapolitani diripienda, post Comitia die XXIV. Feb. apud Melfim celebrata, properauit: & *Henricum XII.* annorum fratrem ex Sicilia accitum, vt cum thesauris à *Friderico* relictis, vnà quoque & regno Siciliæ potiretur, *Ioanni Mauro* Capitaneo occidendum tradidit: nec multo post admoto exercitu Calabriæ, Apuliæ, Tarentini principatus
XIV multis ciuitatibus in possessionem acceptis occubuit, veneno in clystere à medico infuso extinctus. Moriturus *Conradinum* filium triennem, quem ex *Elisabetha* filia *Othonis* Boiorum Ducis hæredem susceperat, regni successorem instituit: tutoribus illi Bauaris proceribus, quos Neapolim duxerat, assignatis. *Otho* namque *IV.* Dux Bauariæ, pater *Elisabethæ* præmortuus erat, fidus Cæsari non Pontifici. Vndè in excommunicatione mortuo *Clemens* Papa litem mouit de sepulchro per Frisingensem & Ratisbonensem episcopos cognitores, vt perquirerent num pœnitentiæ signum edidisset? Et repertum erexisse S. Spiritus domum hospitalem. Vnde po- *Othonis Bauari mors.*





steris datum, nec loco moueretur, nec eius manibus insultaretur. Demortuo succedunt *Henricus*, & *Ludouicus* cognomento *Seuerus* diuiso imperio. Obijt Conradus in Vigilia Ascensionis die XXII. Maij.

XV Epitaphium *ex Ios. à Pinu.*

Conradus Quartus regno tres præfuit annos,
Ardua vt ex orbe hoc raptus in astra fuit.

Aliud

dum fortuito incendio eius cadauer semiustum est.

Funere Conradus caruit, tumuloq; rebelli
Vtraq. namque negat munera religio.
Atq. ossa illius medijs dum seruat in vndis
Trinacris, ignis edax intumulata cremat.
Discite vos Reges Diuos non temnere, punit
Vos natura Dei sæpè ministra reos.

Conradi Symbol. XVI

Sapientis est, cum optimè possit, nolle nocere.

XVII CONRADI LEGES.

De Priuilegijs Vrbis Romæ.

Conradus Imp. Senatui & populo Romano.

XVIII *ARdens semper fuit cor nostrum ab ætatis nostræ principio, postquam Regalem indolem illustris natura Cæsarum de virtute contingente præuenit, & eadem continuata voluntas cum dignitate succedente concreuit, sicut Nuncij vestri ad nostram frequenter præsentiam destinati, cum quibus de corde puro & conscientia non ficta contulimus, potuerunt ad publicam vestram notitiam pertulisse nostrum constans propositum & affectum, vt auctricem pariter & actricem Imperij Romani Romam reformaremus in statum dignitatis*

tatis

51.*An.* 1254. *tatis antiquæ, & Proceres ac ciues suos, cum quibus Respublica Imperij consueuit hactenus longe lateque magnificis titulis exaltari, de commisso nobis Imperialis honoris onere, non indigne ad partes sollicitudinis vocaremus, quosdam præficientes circa latus nostrum publicis officijs Aulæ Cæsareæ, quosdam ad præsidatus regionum pariter, & Regnorum, ac Prouinciarum administrationes & regimina statuentes, alijs per diuersa officia Præfecturarum, prout Nobilitas exigit & industria singulorum, propensiori studio deputatis, vt quæ in Principem Romanum cuncta officia & sua transtulerat, eadem felix Roma nihilominus particeps onerum & laborum coadiutrix accedat, nec sit expers honorum, quorum ipsa contulit incrementa. Non patientes igitur conceptæ voluntatis commoda diutius prorogari, sed vt ad decus & honorem Vrbis Nobiles Romani præsideant officijs, & dignitatibus illustrentur, vniuersitatem vestram monemus, sollicitamus & hortamur attentius, quatenus Proconsules nostros, Neapoleonem, Ioannem de filijs Vasi Comitem Ioannem de Polo, Oddonem Frangepanem, & Angelum Malabrancham, dilectos nostros, absque difficultate moræ ad nostram præsentiam transmittatis, honores & onera subituros, quibus singulos eorum duxerimus deputandos, vt felici nostro tempore in Vrbe Romana Romulei sanguinis honos appareat, Romanum diadema vel idioma præfulgeat, & antiqua renouetur dignitas Romanorum, & fiat nexus indissolubilis gratiæ nostræ inter Romanum Imperium & Romanos, quam nos & nostra tota Cæsarea successura progenies circa Romani status honorificentiam & augmentum teneamur perenniter ampliare. Cæterum quæ Theodinus Iudex Curiæ nostræ, fidelis noster, vobis ex parte nostra dixerit, credere debeatis fideliter.*

De permutatione obsidum.

Supplicarunt Excellentiæ nostræ fideles nostri, &c. obsides de Monte Flascone, de mandato nostro apud Capuam commorantes, vt cum velint pro seipsis excontrum personarum condecens exhibere, videlicet fratrem pro fratre, patrem pro filio, filium pro patre, nepotem pro patruo, vel patruum pro nepote, licentiam eis taliter excontrandi de nostra gratia concedere dignaremur. Quorum supplicationibus benignius inclinati, fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus per Commune Castri præfati plene certificari studeas de nominibus & qualitatibus eorum, qui excontrari petunt: & eorum quos modo prædicto pro eorum excontro dare intendunt: studium diligens habiturus de inquirenda certitudine veritatis, vtrum, sicut prædictum est, frater pro fratre, ac reliqui sufficientes & idonei tribuantur, vt ex eis videlicet, qui pro excontro offeruntur, æque sicut per alios, qui excontrari debent, securè nostræ Curiæ caueatur: ac per literas tuas de nominibus & qualitatibus omnium prædictorum, & si per eos, qui dandi sunt, nostræ sit Curiæ æque cautum, nostram fideliter instruas Maiestatem.

De remuneratione fidelium in filios facienda.

In exemplum nostrorum fidelium, vt alij fideles ad nostra seruitia promptius animentur, ipsorum fidem post mortem eorundem, in ipsorum filios remunerari volumus.

De dispensatione super defectu natalium.

Dignum esse decreuimus & consentaneum rationi, vt ij, quos interdum in legitimis actibus defectus natalium impedit, legitimationis honore per Principem reparentur: & si quandoque, super ijs Imperialis fauor fidelium suorum supplicatione requiritur, liberaliter largiatur. Inde est, quod cum Magister Theodinus de Curia Clericus, fidelis noster, pro legitimatione P. M. & S. filiorum suorum, quos ipse dudum in sacris ordinibus constitutus ex B. de eadem terra muliere soluta se aßerit genuisse, Maiestati nostræ humiliter supplicauit: Nos supplicationibus suis benignius inclinati, prædictis N. de plenitudine potestatis nostræ, ex certa scientia, eos spurios esse scientes, legitimauimus, & ad omnia iura legitima restituimus, vt tamquam legitimi & de legitimo thoro nati, in bonis paternis & maternis, quæ feudalia non existunt, succedant, & ad omnes actus publicos & ciuiles honores, si se casus ingesserit, admittantur, & in omnibus alijs suam libere prosequi valeant actionem, obiectione prolis illicitæ in posterum quiescente, & lege aliqua non obstante, & ea præcipuè quæ legitimari spurios nisi ex certa scientia non permittit: ita tamen quod vigesimam partem prouentuum omnium bonorum, quæ prædictæ legitimationis beneficio ad legitimos eosdem peruenerint, singulis annis reddant Curiæ nostræ in recognitionem gratiæ, quam eis super hoc duximus indulgendam.

Sal. An. 1254.

De Cingulo militari per Principem concedendo.

Notum facimus vniuersis, quod A. de N. Maiestati nostræ humiliter supplicauit, vt cum fieri velit Miles, & pater suus Miles non esset, sibi exinde largiri licentiam dignaremur. Nos autem, vt fidei suæ meritum, & suorum, per Imperialis gratiæ præmium imperialiter compensemus, supplicationibus ipsius benignius inclinati, de potestatis nostræ plenitudine sibi concedimus potestatem, quod quamquam pater suus Miles non fuerit, & nostris constitutionibus caueatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere Militum non nascuntur, ipse tamen de culminis nostri licentia decorari valeat cingulo militari; mandamus, quatenus nullus sit, qui ipsum super hoc de cætero molestare vel impedire valeat, præsumat.

Sententia vltimi supplicij homicidæ per solum Cæsarem remittenda.

Quam sit fauorabilis Magnificentia Cæsaris, & quàm sit affabilis misericordiam petentibus vultus eius, ex præsentis negotij serie potestis aperte conijcere: in quo sic est operatus iustitiam, vt per misericordiæ semitas dirigat gressus suos: sic misericorditer est profectus, vt partes iustitiæ non excludat, & vt consulatur animæ mortui potius quam vindictæ: nec impunitum penitus dimisit noxium, nec perdere voluit ad suæ pietatis refugium proclamantem. Tales sunt etenim Magnifici Principis viæ suæ, vt in eo quis reperiat ipsius participium, quod formidat, & supplex ac humilis misericordiæ fomitem vt respiret: quia nec sanguinem sitit, si iustitiæ viam non minuit miserendo, nec parcere vult noxio, quem reddit culpabilem temeraria præsumptio delinquendi. Sermo hic est de G. de Placentia captiuo, quem propter homicidium, non ex proposito sed rixa interueniente commissum, nostra sententia vltimo supplicio condemnarat: qui licet ante iudicem in examinatione iustitiæ stricto iure inexcusabilis sit repertus, tamen coram summi principis clementia factus est rediuiuus, sicut in authentici scripti nostri serie videritis contineri, quod latrix præsentium operosa demonstrabit.

De electione imperiali, & administratione imperij Romani.

Nobis in voto gerentibus, proscriptis superstitiosæ dilationis dispendijs, post paternæ, quin imò Dominicæ lugubrem fatalitatis euentum, felices Maiestatis nostræ gressus dirigere celeriter in hæreditarij Regni nostri dulces applausus, vt ex dispendioso mortis excidio, corda nostrorum fidelium doloris impulsus exaggerans, non magis procliuis ad gemitum, quàm ad casum aduentus nostri tripudio præuio, & de Maiestatis nostræ desiderata præsentia, dignæ consolationis sumpto remedio, celeriùs sedaretur. Obstitit veruntamen votis nostris retardans in posterum nostræ voluntatis affectum, improuisum sacri Imperij regimen, diuina clementia Magnificentiæ nostræ ditioni submissum. Cuius non contemnenda religio, deditæ gubernationis habena submissa, inconsultè relinqui non poterat, nec conniuentibus oculis præteriri. Sub cuius salubri regimine, prouisa nostræ Celsitudinis linea, non sine grandi intranea consultatione librata, prout nobis digna suggessit prouisio: sub cuius potentia celebri vita potimur, & vincimus, fortuna nostris arridente processibus: viribus hostium Imperiosè confractis, quinimò protinus eneruatis, ad salubris centrum gubernationis ducet & status, vt nec damni dispendium, nec culpæ contagium, otio negligentiæ relegato, in Imperij gubernatione contingat. His igitur diuina consummatione peractis, aduentum nostrum in Regnum, votiuis affectibus à nostris fidelibus deuotiùs & diutiùs expectatum, antequàm præsentis mensis spatium lapsus dierum enumeret, promptè promittimus dubitatione vacuum, & dilatione seclusum.

De restituendis bonis patris proditoris filio fideli.

Fidelium nostrorum æterna memoria, nostro recondita pectore, quamquàm natura suum officium exequente, per solutionem debiti carnis ab obsequijs deuotionis nostræ quiescat: ex fonte tamen nostræ ac innatæ clementiæ liquidum fauoris riuulum, quem pater omnium ex gratia meruit, humana & benigna compassione percipimus deriuari misericorditer ad hæredes. Sicque in perpetuum apparent viuere, dum in Domino mors eorum & merita in hominibus reponantur. Vt autem noueris fidem Iohannis Turdi de Messana, fidelis nostri, in beneplacitis nostris ex opere claruisse; cuius obitum nobis displicuisse referare dignamur: ex meritis, quæ in eo viuente comprehendimus, dum ex fide memorialiter viuit in nobis, volumus, & præsentium tibi tenore mandamus, quatenus Debalio filio & hæredi Iohannis prædicti,

Sal.An. 1254. dicti, te nullatenus intromittens, ipsum per Raij fratrem suum, fidelem nostrum, constitutione nostra super hoc edita non obstante, de speciali gratia nostra geri & procurari permittas, prædictis fratri & hæredibus suis, fidelibus nostris, in eorum iuribus, personis, & rebus, ob defectum eiusdem Ioannis, iniuriam vel grauamen inferri aliquatenus non passurus: imò in omnibus, quibus honoris nostri Zelus & fides præfatos defendi & manuteneri voluerit, eis studeas ob nostræ reuerentiam Maiestatis adesse.

De distributione Generalis collectæ.

Etsi Clementiæ nostræ motum firmumque propositum regnicolarum, nostrorum fidelium, taciturnitas humilis & deuota eorum exortatio, exonerationem commeruit; quia tamen necessitas vtilis, quam instantis temporis qualitate prosequimur, propositum in hoc nostræ Maiestatis abducit, quod eorum certa subsidia concordi voluntate votorum omnium in complementum nostri beneplaciti & concursu securi, sic confidenter accedimus, ac si manus ad scrinia nostræ Camere mitteremus: ideò fidelitati tuæ firmiter & districtè præcipiendo mandamus, quatenus quantitatem præsentibus interclusam, per singulos Iusticiariatus decretæ tibi prouinciæ, per iusticiarios auctoritate nostra mandantes imponi, viam & modum omnem excogitans, qualiter taxanda qualitas æqualiter distribuatur inter vniuersos & singulos ad facultatem cuiuslibet debitum habendo respectum. Sic enim nullus grauiter offeret, quod sub æqualitate persoluet.

De Romanorum obedientia Imperatori debita.

Romanus honor, Vrbis gloria, & incrementum Populi Romani, adeò Cæsareæ sollicitudini tenaciter adhæserunt, vt ad eorum promotionem frequenter literas & incessanter Legatos etiam mitteremus, per quos & quas sumus conati vos instruere & docere beneuolentiam & fauorem: vt Romanos Princeps auctricem sui nominis, & effectus Romam extolleret, & Romanum Populum, qui omnem potestatem in suum Imperatorem contulit, præ cæteris gentibus exaltaret. Et ò vtinam vestræ generalis & vnicæ deuotionis affectus, proposito & votis nostris votiuis concurrisset, vt velletis beneuolè prosequi nostram beneuolentiam & fauorem; vt obauditores intantum tantæ propositæ gratitudinis non essetis. Nam vt & in admirationem transeat vniuersis, nedum proximis sed remotis, quòd Romani Principis monita, consilium & promissa conniuentibus oculis pertransistis, & oblata nostri fauoris affectio reddat vos inexcusabiles apud omnes, quod Romani Romanorum Imperatorem, Reipublicæ auidum, in incremento audire vel sequi dissimulauerunt, ad eorum commodum & profectum. Nolentes igitur circa vos, à fauore desistere consueto, ad vos N. & N. de nostro latere duximus destinandos, qui vos omnes emergentia quædam pro parte nostra perdoceant, & vt fauorabiles affectus nostros ad vestros publicos honores exponant. Quare mandamus deuotioni vestræ, quatenus ea, quæ vobis dixerint, firmiter credere, & effectu prosequente complere non inefficaciter debeatis.

Vt qui in carcere stetit, propter hoc non incurrat infamiam.

Satis nobis cedit ad gloriam, & nostris fidelibus ad profectum, si motus nostros, quos armat potentia, sic mansuetudine decoremus, vt pœnæ duritiem, quam iuris rigor aliquando dictat in subditos, Clementiæ nostræ molliamus vnguentis: cum crescat in subditis vigor, dum pœna remittitur, & dum deuotorum succrescit cumulus, nostri honoris per consequens titulus augeatur. Hac itaque ratione commoniti, tenore præsentium notum facimus vniuersis, quòd licet olim C. & O. fideles nostri, ob notas aliquas, quibus eos plus aliquorum calumniæ detractio, quàm iustitiæ regula fecit obnoxios, de mandato Diui Augusti, quondam Domini genitoris nostri, felicis memoriæ, in insulam Malcæ fuerint deportati, & propterea visi fuerint notas alicuius infamiæ contraxisse: quia tamen humanitatis nobis suadente clementia, ipsos carcere, quo tenebantur, absolui, & à deportatione ipsa mandauimus reuocari, omnem offensam & notam infamiæ, quam propterea incurrisse noscuntur, de nostræ plenitudinis potestate abolemur & remittimus, lege vel cõsuetudine aliqua nullatenus obsistẽte.

De priuilegijs extraneorum in Regno Siciliæ.

Etsi causarum varietas, quæ processibus nostris improuidè semper circumfluit, & Nationum pluralitas, quæ sub dominij nostri felicitate respirat, in statu viuendi pacifico, causam nobis continuæ meditationis adducant: quadam tamen prærogatiua familiaris cogitationis inducimur, & assidua meditatione pensa-

Sal. An. 1254. *pensamus, qualiter peculiaris regni nostri Siciliæ populus, cuius specialiter nos cura sollicitat, cuius nobis est hæreditas omni possessione præclarior. sic tranquillitatis decore præpolleat, vt sub Cæsaris Augusti temporibus augeatur. Videntes verò hoc fieri non poße commodius, quàm si eiusdem Regni locuples gremium, ad vbertatis suæ participium recipiat extraneos, & alienigenis filijs, quos fidelium tamen loca pepererint, fœcundetur.*

Quare magna quadam prouisione decreuimus, vt quicunque Regni nostri filius effici cupiens, domicilijs illuc & familijs omninò translatis, ipsius habere voluerit incolatum, vt ad locum pascuæ liberè veniat, & eius grata fertilitate vescatur, & præter nostræ plenitudinem gratiæ, quam sibi fauorabiliter pollicemur, & in collectis & exactionibus publicis immunitate decennij se gaudeat incommutabiliter potiturum.

De priuilegijs Iudæorum.

Etsi Munificentiæ nostræ gratia cunctis, quos nostrum regit Imperium, communis debeat esse fidelibus, illos tamen gratiori humilitate complectimur, legis grauioris quos grauat conditio, & qui in sola protectione nostræ lenitatis respirant. Per præsens igitur priuilegium, præsens ætas nouerit & successura posteritas, quod nos attendentes imbecillitatem gentis Iudaismi, & quòd omnes & singuli Iudæi degentes vbique per terras nostræ iurisdictioni subiectas, Christianæ legis & Imperij prærogatiua, qua dominamur & viuimus, serui sunt nostræ Cameræ speciales: ad supplicationes C. & O. seruorum nostrorum, Iudæorum personas, filios, & filias, ac omnia bona eorum, quæ in præsentiarum iustè tenent & possident, & inanteà iusto titulo poterunt adipisci, sub protectione nostra & Imperij nostri recipimus specialiter: bonos vsus & approbatas consuetudines, quibus temporibus Diuorum Augustorum, prædeceßorum nostrorum reuerendæ memoriæ, vsi sunt, hactenus ipsis in seruitijs & debitæ fidei nostræ constantia persistentibus, de munificentia nostræ gratiæ & ex certa scientia confirmamus.

SIGNVM *CONRADI IV.* IMP. VIDE *pag. 6.*

Numisma Conradi IV. Imper. cognomento Crudelis.





MANFREDVS SPVRIVS. CAP. III.

XIX Conrado mortuo, *Innocentius* continuò animum ad recuperandam Neapolim & Capuam couuertit, in Italiam euocato *VVilhelmo*; qui domestico implicitus bello cum venire haud posset: Ipse Pontifex contractis validis copijs in Campaniam prodijt, & ab ipso *Manfredo* honorificè cultus, Neapolim recepit. Non diu tamen concordia stetit, nam mortuo *Innocentio*, cui Cardinales *Rinaldum Anagninum* Episcop. Ostiensem nomine *Alexandri IV.* subrogarunt, *Manfredus* ciuitates occupauit Ecclesiæ, & Neapoli Rex coronatur, propter quod *Rex coronatur.* non solùm à Pontifice excommunicatur, XX sed militari manu petitur, ductore *Octauiano Vbaldo*. Aleam *Manfredus* tentare *excommunicatur* non ausus, Nuceriam refugit; ibiquè arctè obsessus, dolo obsidionem soluit. Clam *obsidetur* emittit ex vrbe consutos ex fraudibus emissarios, qui paululum progressi, cultum induunt lugubrem, mentientes è Sueuia veni- XXI re, & tristem de *Conradini* morte nuntium

ad-

adferre. Mendacio admiſcebant lacrymas non ſponte cadentes, litteraſque adulterina manu ſignoque ſuppoſitas. Mors pupilli, talibus argutijs nunciata, ilicò creditur: *Octa-*



uianus Alexandri legatus, refixis ſignis, à Nuceria diſcedit: tutores ſua crudelitate de-
XXII luſi, perinde, ac ſi nullus eſſet *Conradinus*, cuius nomine imperarent, è Sicilia abeunt: *Manfredus* pupillo, velut mortuo, atratus regiè parentat: regiam gazam, quæ Panormi condebatur, arripit: eius largitione ſibi veteranos deuincit: conducit militem Africanum, ac demùm, cum nulla crederetur iuſta regiæ ſtirpis ſoboles ſupereſſe, ab omnibus Rex ſalutatur. Pari fraude cum *Iacobo* Aragonum Rege certatum: vt *Petrum* filium, Aragonicæ iu-
XXIII uentutis principem, *Conſtantiæ Manfredi* filiæ deſpondèret; Annuit Arragonenſis, ratus eiuſmodi nuptias non fore domui ſuæ indecoras, quandoquidem duodecim auri myriadum dote, & Regni Siculi non dubia ſpe (nam *Manfredus* maſcula prole carebat) tyrannidis & natalium dedecus tegebatur. Dicunt alij, *Manfredum* vſurpato regno, filiam Aragonum Regis in vxorem duxiſſe, poſtquàm Pontifici ſimulato obſequio fidem peierauit: Miſit etiam in Germaniam percuſſores, qui *Conradinum* interficerent: cuius mortem nondum perpetrata cœde, vulgauerat.
Eius tyrannide commotus Pontifex *Vrba-* XXIV *Carolus*
nus IV. euocauit *Carolum* comitem Andega- *Andegauenſis.*

uen-

uensem, fratrem *S. Ludouici* Gallorum Regis aduersùs *Manfredum* anathemate percussum. Venit *Carolus* in Italiã An. Sal. 1265. Romæ magno exceptus honore, Senator dicitur, & Hierosolymorum Rex ac Siciliæ proclamatus, Anno sequenti prope Bene-

interficitur.



uentum *Manfredum* prœlio vicit, & proditione interfecit opera *Iohannis Rotæ*, comitis Casertæ, cuius coniugem *Manfredus* stuprarat. Eius corpus insepultum abiecit, & canibus proiecit in escam.

Epitaphium Manfredi ad flumen *Viride*.

Hic iaceo Caroli Mãfredus Marte subactus:
Cæsaris hæredi non fuit vrbe locus.
Sum patris odijs ausus confligere Petro: (lit.
Mars dedit hic mortẽ, mors mihi cũcta tu-

CAPVT QVARTVM.

Conradi IV. tyranni potiùs quàm Regis (si mores spectes, & gesta crudelia) exemplo subditi in barbaram excitari feritatem, titulum exordiuntur sequentem.

Regis ad exemplum totus componitur Orbis.

1 *Ezechielis currus describitur.*
2 *Fati symbolum.*
3 *exempla maiorum quantum moueant.*
10. *stant loco miraculi.* 15. *in conuiuio cur legerentur.* 17. *exemplo, populi regenerantur.*
18. *Deus ipse debet legem exemplo firmare.*
20. *in*

20. in rationali Sacerdotis scripta erant. 23. natura exempli. 25. vis exempli. 26. & repugnantibus prodest. 35. linguam habet exemplum. 37. exemplo mouentur, & bruta, & elementa. 4. lex propugnatur exemplo. 30. viuimus ad exemplum.

4 *Principis vita speculum est. 6. 21. exemplo præsit. 11. componitur orbis. 14. nequit populum habere dissimilem. 22. norma viuendi cæteris. 29. debet palam agere. 31. magis exemplo peccant, quam scelere. 36. vita principis, censura populi. 38. salus populi à rectoris exemplo.*

7 *Annibal primus alpes conscendit.*

8 *Magi cur visa stella gaudent.*

10 *Euam primum cur dæmon tentaret?*

12 *Herodes cur de Magis, non de pastoribus solicitus.*

13 *vulgus sequitur principem. 39 regis nomine designatur.*

13 *cur pro solo Petro rogaret Christus. 16. cur soli Petro sequela mandata. 25. exemplo ad paupertatem prouocat. 32. eius exemplo Roma Sancta facta est. 38. solus arguitur à Christo.*

17 *Theodosius luxuriam Romanam exemplo corrigit.*

19 *Cælum quomodò narret gloriam Dei.*

20 *Francisci. I. amor ergo literatos.*

22 *Gentiles cur Deum latronum facerent Mercurium.*

22 *astutia Diaboli vt homo peccaret impauidè.*

27 *Deus exemplo prouocat ad labores. 34. prius laborat, antequam quiescat.*

30 *Iudex vt corrigat, innocens sit.*

32 *Basilij exemplum quantum profuerit Cappadociæ.*

33 *Gregorij Thaumaturgi exemplum salutare.*

I IVxta fluuium Chobar sedebat Ezechiel; & ecce ab Aquilone nubes, fulgure grauida, igne inuoluta; Erant in ea quatuor rotæ viuentes, sed alieno sese gradu mouentes, animalium scilicet quæ erant in rotis, Aquila, Bos, Leo, Homo. Sedebat in medio Dominus, veluti auriga, qui cum vult, potest, regna transferre, Mundum creare, Cœlos subuertere. Sedebat in medio, quia Rex Regum, & omnium pater omnes aspicit, quia nullum respicit. Firmamentum stabat sub pedibus eius, quia prouidentia regimur æterna, non labili fortuna. Quatuor angulis, quatuor præsidebant Cherubin, & veluti lampadæ ardentes non minus inferis, quàm superis Rectoris sui iustitiam monstrabant. Quaterna singuli excubabant facie, Romanorum edocti periculo, quorum imperium labitur etiam sub Iano Bifronte. Eorum corpora erant plena oculis antè & retrò, vnde fabulosos Dracones, qui ad tutelam Mineruæ excubias agerent, effinxit posteritas. Stabant & volabant circa thronum, veluti moram traherent cum in noxios laturi pœnam descenderet: properarent, si premia. Subitus Cherubim erant quatuor rotæ, quarum singulis erant quatuor facies, æternitatem signantes circulo, velocitatem motu, efficaciam gyro, immensitatem oculo, quæ in orbe extra orbem, super Cœlos, subtus abyssus concluditur interminabili termino voluntatis Diuinæ. Erat in rotis rota, quæ est rerum circulatio subordinata causis, quas Eterna Prouidentia disposuit, non casus obruit, nec multitudo confundit. Hæc illa rota, quam *catenæ* symbolo *Fatum* dixit Antiquitas, & *Arcanis nodis* inscripsit. Hisce in rotis voluuntur regna, circumferuntur imperia. Hisce rotis Romani calcantur triumphi, Chaldæorum pessundatur gloria, Græcorum proteritur superbia; Rota erat in rotis, quæ est humana constans inconstantia, vbi ipsi Cherubim non semper stare, sed volare & descendere opus habent, licet non naturæ defectu, sed participatione influxus, quo sublunarem feruntur in orbem. Mari similis rota erat, & fluctus in fluctu qui ad Lunæ motum fluunt, & refluunt. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. Quocumque ibat spiritus, illuc gradiebantur & rotæ, spiritus enim vitæ erat in rotis. Cum euntibus ibant, cum stantibus stabant. Oh maiorum exempla; oh regnantis mysterium. Vno rotæ animantur exemplo, vt voluntario motu, absque temo iugum ferant impositum, & rectorem trahant, qui solo dominatur exemplo. Spiritus erat in rotis, quæ natura insensibiles, animo pascebantur rectoris, & vita aliena viuebant. Mortui Gentiles, haud vnda sunt renati Iordanis, quàm cùm Ver-

II *Fati symbolum.*

III *Maiorũ exempla quantum moueant.*

Verbum Incarnatum obedientia sua vndas sacrauit. Quis Romano in Capitolio purpurauit martyres, nisi Christi exemplum, cuius Omnipotentiam magis credidere, cum in Caluario legem exarauit Sanguine, quàm in Tabor, vbi creaturæ exhibuit visibilem Creatorem. *Parum erat Dominum hortari martyres verbo, nisi firmasset exemplo*. Leges quomodo Princeps venerabiles faciat? politica est quæstio, quam Ars & Natura amicè

IV *lex promulgatur exẽplo.* componunt, cum in exemplo conueniunt. Nitidum speculum est principis vita, vnde *in vulgus manant exempla regentum*. Claud. Paucis contigit firmitas animi. Opus est disciplinis excitari salubribus. Exigua nobis

virtus exemplo excitatur. est virtutis ambitio: & facile à virtute transmutamur ad vitium. *Natura gloriosa est virtus, & anteire priores cupit* (ait Seneca 3. de

V Benef. c. 36.) *stimulos tamen adijcere debemus, & dicere: Hoc agite optimi iuuenes: posita est inter parentes, ac liberos honesta contentio, dederint maiora, an receperint: non ideo vicerunt, quia occupauerunt: sumite modò animum, qualem decet, & deficere nolite, vt vincatis optantes*. Iucundius ad virtutem ducunt virtutis exempla, quàm prudentiæ consilia. *Elige* (Seneca) *eum, cuius tibi placuit & vita, & oratio, & ipsius animum ante te ferens & vultus, illum semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum. Opus est, inquam, aliquo ad quem mores nostri se ipsi exigant: nisi ad regulam, praua non corriges*. Iucundiùs virtutis viam carpimus, si quis virtutis pulchritudinem eloquentiæ penicillo depingat,

VI & simul vestigijs antecedens ostendat. Deũ

Dux verbo præsit, & exemplo. consulunt Israelitæ duce carentes, & qui exemplis manuducat, requirunt: Consuluerunt filij Israel Dominum dicentes; *Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?* Ducem exigunt non solùm qui regat monitis, sed qui prolectet exemplis. *Quis ascendet ante nos contra Chananæum?* Ducem optamus qui prudenti castra disponat imperio; & qui præeundo, qualiter pugnandum demonstret. Alacrius ruemus in arma, cum nos ducis sine coactione cogant exempla. Quid tunc? *Iudas ascendet*, respondit Oraculum. Qui dignitatis culmen inscendit, non solùm studeat virtutibus exornari, sed exornatum ad subditorum exemplum apparere. *Esto innocentiæ exemplum* (monebat Theodoricus 1. *Var.* 12.) *temperantiæ sacrarium, aræ iustitiæ. Absit à iudiciarijs mentibus aliquid profanum*. Principis mores forma sint dignitatis, & sicut forma omnibus patet conspicua, ita vita Principis nec malè sit animatis occulta. *Forma erunt nostri temporis tui mores* (scribit *Cassiodorus* iudicem admonens) *Esto vitæ continens, vt possis in alienos esse iudex: 6. Var. 21.* Hai ciuitatem expugnaturus Iosues, in duas populum diuidit acies: alia occulta ad insidias latitat: alia aperto Marte aggreditur inimicos. Huius in fronte præcedit Iosues, *Ascendit cum senioribus in fronte exercitus. c. 8.* In omnium oculis præliatur Princeps, vt omnium acriùs animos ad certamen accendat; ait Abulensis q. 7. In Italiam copias traducturus Annibal, VII

Annibal primus Alpes conscendit. nutantem firmauit militem, cum primus Alpes conscendit; vbi tot incommoda passus, supra triginta hominum millibus amissis, in testimonium laboris oculum perdidit, vt in cœcum ducem oculos miles conijceret; & pergentis exemplo in spem magnarum rerum inflammarentur. *Homines* (ait Seneca) *ampliùs oculis, quàm auribus credunt: Longum est iter per præcepta: breue & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò audisset: vitæ eius interfuit, secreta perspexit, obseruauit illum, an ex formula sua viueret. Plato, & Aristoteles, & omnis in diuersum itura Sapientum turba plus ex moribus quàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit. ep. 6.* Magi recens natum obscuro loco Solem requirunt, curiam intrant, & quo loco recumbat, rogant: *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* ciuitatem Be- VIII

Magi cur visa stella gauderent? thleem adeundam respondent Principes sacerdotum. Herodes ipse puerum diligenter inquiri mandat, *Ite, & interrogate diligenter de puero. Matth. 2.* Tristes tamen Reges viam carpunt, & monitis Scribarum obtemperant. Cum luminosum astrum, antecedit celeri passu, & sequentes exhilarat vultu sydereo: *Ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos*. Tunc gaudio perfusi, se se vrgent, iter festinant, ne duce fraudati remaneant: *Videntes stellam gauisi sunt gaudio magno valdè*. Sed cur pectore haud gaudia fouent, cum Scribarum, & Regis monita vrgent? Nonne quod Stella lumine, sacerdotum Principes Prophetico indicauere sermone?

monem? Tamen Magi iter arripiunt, gaudentes ad Stellæ conspectum; cum gauisi non referantur, dum audiunt scribarum consilium. Discriminis causam Euangelista describit: *Ecce* (inquit) *stella antecedebat eos*. Scribæ direxère monitis; Sydus perduxit exemplis. Hinc alacres viam carpunt lumine præcedente; non sermone edocente. *Acceptior solet esse* (ait Galfridus in allegorijs Tilmani) *doctrina operis, quàm sermonis; & minùs gratanter accipitur verbum præcipientis, quàm præcedentis exemplum*. Monebant Scribæ curiæ commodis potiti Magos adire Bethlehem. Monebat etiam Stella, sed imprimendo vestigia, non solum viatoribus documenta præbendo. Magi itineris difficultatibus minimè territi, ipsis gaudent laboribus, dum præcedentis alliciuntur exemplo, & astro duce gradiuntur. *Antecedebat eos*. Certè stellæ celerrimo gradiuntur motu, & ocyssimo inuolant gressu. Magi tamen non fatigati, sed gauisi; quia labor, præcursoris
ix ris deliniebantur exemplo. Manum admoueat operi, qui subiectos cupit parere virtuti. Pastori, dum greges sequitur, opus est aliquando illas stimulis adurgere, at dum ante illas vadit, pro stimulis sunt exempla, & antecedentis vestigia. *Oues vocem eius audiunt*, (verba sunt Christi, *Io.* 10.) *ante eas vadit, & oues illum sequuntur*. Ni præiret, vel oues non calcata timerent; vel voluptatibus illectæ deuiarent. Dum præcedunt exempla; depellunt sine violentia pericula. Stat pro miraculo exemplum. Israelitæ non semel in Ægyptū retrocessissent, *Reuertamur* (aiebât)
x *in Ægyptum*; nisi nubis præcedentis exemplum sequenda signasset vestigia. Magnam adeo vim sortiuntur ad persuadendum exempla; vt videantur superare miracula.

loco miraculi est exemplū.

Dæmon inuidia ictus dum spetie serpentis personatus Euam aggreditur à calliditatis elogio, eius actio dissidere videtur. Si namque in Adamum ardet inuidia, & illum vt generis caput anhelat deijcere, quo infelici iure ad posteros hæreditaria transeat miseria, cur priùs non hominem, sed mulierem aggreditur? Adamum priùs deturbet, nam Eua lapsum consequitur. Eua deuicta; Inuictum adhuc triumphat genus humanum. Tempus terit Princeps tartarreus, duos aggrediendo, cum in vno possit vincere duos? Versutiæ tamen non tenemus arcana. Peritissimus

cur dæmon Euā nō Adamū primò tentaret?

tentationis præceptor habet quo tentet, & vincat. Eleganti facundia fortius habet argumentum, quod est exempli muta efficacia. Non dubitat semel seductam fœminam posse virum ad præuaricationem allicere exemplis. *Tulit de fructu illius & comedit, deditque viro suo, qui comedit*. Venenata cum muliere serpenti miscenti colloquia, addubitans illa præceptum opponit, & præuaricationem aliquantulum differt. At dum mulier morsum iam ostendit pomum, citissimè sine verbis suadet ad comœdendum: nec aliquid legitur Adamus Euæ largienti obiectasse: ea namquè fuit exempli efficacia, ea manus Rhetorica. *Accepit non serpens* (ait Lippomanus) *sed mulier de fructu ligni ..... consentit in opus prohibitum, peccandoque proficiens consortem sceleris inescando virum præcipitauit*. Eua est seducta colloquio, Adamus præcipitatus exemplo: citiùs peccauit Adamus conspicatus præuaricantem, quàm Eua colubrum percipiens loquentem. *Mouent leuius demissa per aures, quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus*. Plus peccamus exemplo, quàm voluntate: quia ad exemplum viuimus non ad rationem. Vnde adagium, *Regis ad exemplum totus componitur, vel corrumpitur Orbis*. Claud. *de* 4. *Consul Honorij*. Genus censetur obsequij, ait Lactantius 5. *de Diuin. Instit. c.* 6.) si principium suorum mores tanquàm exemplarē quandam imaginē subditi spectent. Roma immuni, nō est qui populorum leuitatem possit excusare. Verùm quæ fiat ciuitas non excusabilis (ait Cassiodorus *Var. X. c.* 13.) si Roma deliquerit? Rex minor ad potioris currit exemplum, & alieni facti iure inuidiam sustinet, si peccatis præstet exemplum. Redemptor nascitur, & primis prodit Astrologis. Herodem magi adeunt, quærentes, *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* tyrannus verò turbatur, *& omnis Hierosolyma cum illo*. Pastores adorant, adoratum resonant Saluatorem mundi: & iam fama adorationis Iudæam totam peruaserat; nec de pastorali adoratione Herodes excandit. Et cur? Herodem angebat Magus, non Pastor: quia *Magi* Iudæorum *Regem* natum annuntiabant: *Pastores* verò *Saluatorem Mundi* dicebant. Herodes de regno solicitus, Regem nolebat, quem forsan Saluatorem credebat. Vel de pastorum simplicitate, & humilitate non multum in Herode

Regis exemplo Orbis cōponitur. xi

xii

Herodes de Magis, non de pastoribus solicitus.

dœmon fremebat. At de Regum sapientia, atque potentia solicitus, iure timebat; ne post Reges insequeretur & populus, eorumque exemplo turba emendaretur popularis. Mobile namque mutatur cum Principe vulgus.

xiii *Vulgus cũ Principe mutatur.*

Apostolos cum cribraret Satan. vt in pelago ambitionis demergeret; accurrens Christus (quamuis diabolus Apostolos omnes flagraret elidere) specialem Petri curam professus, prò Petri fide preces effundit; *Ego autem rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Lucæ* 22.

cur pro solo Petro Christus rogaret.

Quid dicam, Petri causam multo peiorem aliorum causa discipulorum fuisse? *Chrysostomus* asserit gemino crimine pollutum Petrum: tum quia repugnauit; tum quia cœteris seipsum præposuit. Christo namquè prædicente; *Ter me negabis*: responderat ille: *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo: Hom.* 83. *in Matth.* In rem porrò nostram D. Leonem audi *Ser.* 2. *de Petro.* Quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis à Domino Petri cura suscipitur, & prò Petri fide propriè supplicatur; tanquàm aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit. Commune erat Apostolis omnibus discrimen, equalisque de tentatione formido. Dominus tamen Petri curam suscipiens, pro eo rogat, ac si reliquis nullum esset periculum, si præsulis mens inconcussa subsisteret. Petrus cum omnium caput esset, prò eo Dominus rogat; & prò vno rogando; omnes includit. *Non dicit* (ait Caietanus) *rogaui prò vobis; quum tamen pro eis rogauerit, dicendo: Pater Sancte serua eos* à malo; *sed pro ratione officij, quoniam rogasse pro te, redundat in rogasse pro fratribus.* Hinc Cassiodorus, *Publici decoris mater est mens regentis, & quale fuerit dominantis arbitrium, talem pariat libertatis aspectum; facilius est quippe, si dicere fas est, errare naturam, quàm dissimilem sui princeps possit formare Rempublicam.* 3. *Var. c.* 12.

xiv *nequit Princeps sibi dissimilē habere populum.*

Princeps in ciuitate est veluti in choro magister, eo deerrante, concentus dissonat, & symphonia. Quid aliud veteres indicabant, cum in conuiuijs ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant? nisi vt ad ea imitanda iuuenilem ætatem accenderent. *Valer. Max. lib.* 2. *de Instit. Antiq.*

xv *maiora facinora cur ligerentur in conuiuio*

Postquàm Petrum interrogauit Dominus, àn eum diligeret, & trina amoris confessione ternariam negationem compensasset, meruit is à Domino audire, *Sequere me*: quasi cœteri Apostoli non essent Dominum sequuturi; quod absit. Cur itaque Dominus soli Petro, & non alijs discipuli intimauit sequelam? Superuacuum dicas putasse Dominum cœteris imperare sequelam, post vocatum Petrum, qui omnium discipulorum apex, & Princeps erat. Non poterant reliqui stare, Petro pergente Sat erat totius Ecclesiæ rectorem progredi, ne sisterent subditi. Ægrum corpus si conualescere cupis, à capite exordire medelam.

Sequela soli Petro mandatur. xvi

Adeo excesserat Romana luxuria, vt parum se lautos putarent, nisi luxuria vertisset annum (ait *Pacatus paneg. ad Theodos.*) nisi hybernæ poculis rosæ innatassent, nisi æstiuam in gemmis capacibus glaciem Salerna fregissent: horum gulæ angustus erat nòster orbis: nanquè appositas dapes non sapore, sed sumptu iudicabant. Illis demum cibis acquiescebant, quos extremus Oriens, aut positus extra Romanum Colchus imperium, aut famosa naufragijs maria misissent: quos inuitæ quodammodò, reluctantiquè naturæ hominum pericla rapuissent. Vt taceam infami sæpè delectu scriptos in prouincijs aucupes, ductasque sub signis venatorum cohortes militasse conuiuijs: nonne cognouimus cuiusdam retrò Principis, non prandia sæpè, sed fercula S. H. millies æstimata patrimonio, tum equestrium pretia traxisse? Veruntamen grandæua luxuria, paucis exoleuit diebus ex vnius Theodosij Imperatoris exemplo. Erubuit Roma superbire conuiuio coram Cesare cuius mensa referta erat cibo leuissimo. *Tuæ Imperator* (ait Pacatus) *epulæ locorum, ac temporum fructibus instruuntur. Hinc certatim in omnes luxuriæ pudor inoleuit: & quiescentibus legum minis, subijt quandoque primatim sui pœnitentia. Sic est enim, sic est, exasperat homines insperata correctio, blandissimè iubetur exemplo.*

xvii *Theodosius luxuriam Romanā exemplo corrigit.*

Hoc suscitamur mortui, hoc regeneramur viuentes. Cor populi est princeps, vnde generationis principium: propterea ad virtutem regenerari non possumus, nisi à principe fiat salutis initium. *Nam in Christo Iesu per Euangelium, ego vos genui*, clamat Paulus. 1. *Cor.* 4. Quomodò genuit, si geniti sumus? Spiritualiter dices, non carnaliter. Veritatem credo, arcanum tamen non habeo, nisi spiritualis generationis notio recurrat.

xvii *exemplū populorū est generatio.*

rat. *Origo viuentis à viuente in similitudinem naturæ*, Generatio dicitur à Philosopho; Hinc ligni caries non est filius, quia sensibilis, cum solumodò sit vegetabilis planta, quæ eum produxit. Bezzuharis lapidis non est mater Americana capra, sed hædi quem in naturæ similitudinem parit. Idem adamussim Theologus in diuinis obseruat, vbi Spiritus Paraclæti non est pater, Pater Æternus, cum veluti patris non procedat imago, sed vtriusque personæ Patris scilicet, & filij notionalis sit Amor. Hinc habes quomodò Apostolus Greciæ populos per Euangelium genuerit in Christo Iesu. Non genuisset, nisi ab eo virtutis semen in genitos emanasset. Nemo enim sibi dissimile generat. Populum Præsul sanctificat, generando, non sculpendo; Generat verò sed sibi simile. Non auarum prodigus; non impius pium. Dæmon Angelum sculpere sane potest, non generare. At generatio cum sit non sculptura, populorum moderatio; teipsum primò reformare necesse, & ad normam plasmare rationis, vel subditos desperare obsequentes, aiebat Paulus cum Titum Cretensem instrueret metropolitam: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. 6. Tit. 7.* Hæc est populorum regeneratio, cum legem exemplo præscribimus, & actibus exaramus. Qui aliter credit, & sperat, maiora quàm Deus præsumit; cuius est, exemplo prouocare in obsequium genus humanum. Regnat,

XVIII *Deus ipse debet legem exēplo firmare.* & cum nulli teneatur, vult sibi teneri, & quasi pari gradu dominus ambulare cum seruo, ne dicamus iugo grauari. Cur Verbum factum sit caro, cum satis fuisset, maiestate fulgentem, gloriosum descendere & ad pœnitentiam prouocare? quærenti *Firmianus* respondet, huiuscemodi aduentum nec vtilem, neque possibilem fore. Quis enim corporeis oculis potest videre Deum? Homo vel immortalis, & gloriæ irradiatus lumine nequit videre eum, in quem *desiderant* Angeli prospicere. Non prospicit, qui prospicere desiderat. Quanto minùs corporeus oculus mortalis, & finitus infinitum lustrabit, cum quo nulla proportio? Audi Lactantium, *Nam si ad homines veniat vt Deus, vt omittam quòd mortales oculi claritatem maiestatis eius conspicere, ac sustinere non possunt; ipse certè Deus virtutem docere non poterit, quia expers corporis non faciet, quæ docebit, ac per hoc doctrina eius perfecta non erit. lib. 4. de Vera Sap. c. 24.* Perfectam credimus, quia exemplo probauit. Imperium suscipimus, obsequium præstamus, quia Legislatoris prouocamur exemplo. Verbum ni caro factum esset, potuisset oppidò imperare, non docere: Docenti tamen credimus, non imperanti. Hinc Apostolis mandauit Euangelium docere, non imperare. *Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes: Mar. 16.* Docete factis, instruite gestis, haud legibus alligate mysteria, nec verborum strepitu resonate præcepta. Dicite, sed priùs facite; quia plus suadet eloquium mutum, quàm clamitosum elogium. *Cæli enarrant gloriam Dei* XIX *Cœlum quomodò narret gloriam Dei.*
(inquit Dauid *Psal. 18.*) etsi lingua, vox, labia Cœlo deficiant. Gloriam tamen enarrat Altissimi aspectu solo, lumine, specie, decore. Sermonem hunc non est, qui non audiat. Harmonicus sermo, dulce eloquium hominem, bruta in plausum euocat. *Tacet Cœlum* (inquit Chrysostomus) *sed ipsius aspectus vocem tuba clariorem emittit. Scyta, & Barbarus, & Indus hanc vocem audiet. Hom. 11. ad popul.* Exemplum, Reges, est anima legis. *Qualis rector est ciuitatis: tales & inhabitantes in ea: Eccl. 10.* Franciscus I. Gallorum XX *Francisci I. amor erga literatos.*
Rex, vt primùm literas, à quibus sui maiores semper abhorruerant, amare cœpit, statim consecuta nobilitas, deinde reliqui ordines tanto studio bonas artes conquisierunt, vt nusquàm literatorum extiterit copia maior. Dionysius tyrannus muro areas syracusanas in littore circumdans in CCC stadia producto, aderat ipse ex millibus hominum, studiaque laborantium nunc hortando, nunc increpando adiuuabat, nonnumquàm suimet ministerio corporis in operam succedebat. Summi olim Sacerdotis (qui populi princeps erat) rationali pectori affixo *parentum magnalia Sap. 18. in quatuor ordinibus lapidum sculpta erant*, vt æquè omnium virtutum atque hæreditatis paternæ successorem se princeps agnoscat. *Adscriptos patres in pectore ferre* (ait Beda) *est antiquorum vitam, & vestigia sine intermissione cogitare, & ea ratione cogitationes illicitas deprimere, ne extra ordinis limitem, operis pedem tendat vita nostra, lib. de Templo. c. 5.* Magnus verecundiæ stimulus est laus paren-

tum; dum illis non patimur impares esse, quos gaudemus auctores. Peccantibus (aiebat Plutarchus in præceptis gerendæ Reip.) parentum præclarorum est obijcienda mentio. Sic apud Homerum

Haud similem natũ tibi Tyden magne dedisti

XXI *Rex moueat exẽplo.* Hæc si non moueant exempla, & monita erunt supervacua. Interim Princeps ad nominis sui famam, & ad parandos triumphos opportunum ducat, in campum descendere primum, & exemplo potiùs, quàm imperio monstrare militibus tolerare labores. *Rex quando gloriosior?* (inquit Chrysostomus) *quando indutus purpura, diademate decorus, aspersus auro, solio sublimis, ad pompam tamèn non parat ire, sed hæc in secreto fiunt? an quando in campum iens, vultu, & honore vltimus? periculis primus, onustus ferro, grauis armis, pro patria, pro ciuibus, pro liberis, pro vita omnium premit hostem, discrimina despicit, contemnit vulnera. hom. 6. de feria. 5. Passion.* Iulius Cœsar (Suetonio teste) *in agmine nonnumquàm in equo, sæpiùs pedibus anteibat capite detecto, seu sol, seu imber esset c. 56.* Augustus non modò ducis, sed militis functus officio, media in dimicatione Aquilifero legionis suæ grauiter saucio, aquilam humeris subijt. Etiam de Catone Lucanus

Monstrat tolerare labores
Non iubet .... lib. 9.

Similem de Othone Tacitus, *Nec ille segne aut corruptum luxu iter, sed lorica ferrea vsus, & ante signa pedester, horridus, incomptus famæque dissimilis. 2. Histor.* Idem de Tito, *decorum se, promptumq; in armis ostendebat, ac plerumque in opere, in agmine, gregario militi mixtus. 5. histor.* De Traiano Plinius, *Cum in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium puluerem, sudoremque misceres, nihil à cæteris nisi robore, & præstantia differens.* De Theodosio Pacatus; *Ne tum quidem cum in altiorem prouectus gradum iubere tantùm, & diuidere cum negotijs otium, & parta gloria velut reposito frui posses honore, operam remisisti, quin omnium castrensium munerum numeros primus, aut cum primis obire, stare pro signis, excubias sorte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, speculatum egredi, castra metari, in prælium primus ire, prælio postremus excedere, dux esse consilio, miles exemplo.* Facessant principes, quorum ignauia torpet miles, marcescit ferrum, languet virtus. Trepida ciuitas (ait Tacitus. 1. An.) incusabat *Tiberium, quòd dum Patres & plebem inualida, & inermi cunctatione ficta ludificatur: dissideat interim miles, neque duorum adolescentium nondum adulta auctoritate comprimi queat. Ire ipsum & opponere maiestatem Imperatoriam debuisse, cessuris, vbi principem longa experientia eum seueritatis & munificentiæ summum vidissent. An Augustum fessa ætate toties in Germaniam commeare potuisse: satis prospectum vrbanæ seruituti, militaribus animis adhibenda fomenta*

Nemo suos (hæc est aulæ natura potentis)
Sed domini mores Cæsarianus habet.

Exemplum principis vrbana coactio, & ciuilis violentia est. Non audent subiecti à superioris moribus dissidere aut virtutis studio, aut adulationis ingenio. *Imperio docetur* (ait Anselmus) *quod priùs agitur, quàm dicetur. 2. ad Tit. c.* 15. Qui legem colit Princeps, alios sine voce legem erudit, & sine violentia cogit. *Auditur Philosophus, dum videtur,* inquit Tertullianus *c. 6. de pal.* Principum vita cæteris est norma viuendi. Dæmon postquàm tentasset in astris, vel plantis à gentibus adorari; sua malè contentus malitia, hominibus persuasit, vt Iouem, & Venerem lasciuiæ parentes Martem iniuriarum vindicem, Mercurium latronum tutorem venerarentur, vt peccatum non modò careret crimine, sed etiam diuinum censeretur, ad ea videlicet, quæ pro dijs adorantur, defensionis causa confugiens. Tetra calliditas cultum, quem sibi vsurpauit, in alios transfert, vt scelera facta diuina, ab omnibus tanquàm honesta committerentur impauidè. Qui enim Iouem adorat, & lasciuientem suspicit, absquè dubio putat lasciuiam esse virtutem. Non aliud vult, cum ad iniusta rectores compellit; quorum lapsus assumit pro tutela piaculi, & quo vrgeat ad crimina gregem. Quò enim ductor tendit, omnes sine deliberatione festinant: & peccatores erroris principem necessaria quodamodò libertate sequuntur. Hominum stragem recogita, ait Seneca, *cum ipse se populus premit; nemo ita cadit, vt non alium in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt. Hoc in omni vita accidere videas, licet: nemo sibi tantùm errat, sed alieni erroris causa, & auctor est. c. 1. de Vita Beata.* Leuis plaga vulneris pignus est. XXII *Princeps norma viuendi cæteris.*

Cre-

Crescit malum , & in dies adauctum adolescit . *Vnum exemplum aut luxuriæ , aut auaritiæ* (addit Stoicus) *multum mali facit : conuictor delicatus paulatim eneruat & emollit : vicinus diues cupiditatem irritat : malignus comes , quamuis candido & simplici rubiginem suam affricuit . Quid tu accidere his moribus credis ? epist.* 7. Ea
XXIII *natura exẽpli* natura est exempli , (ait *Plutarchus*) vt coniunctam cum persuasione oblectationem habeat . *De Mul. virtut.* Quod principi placere norunt ; honesto adulationis studio solerter satagunt imitari . Deus , ne Hebræi Iordanem rapidis exundantem fluctibus traycere meticulosi detrectarent , Duci mandauit Iosue , *Surge , & transi Iordanem istum tu , & omnis populus tecum . cap.* I. *Iosue* . Edictis si imperasset traiectum , pauci fors obedissent . Dux si præsit exemplo ; omnes ambitiosiùs se vndis committent . Præcepti vox non emollit operis difficultatem ; mollit exemplum , persuadet oblectando , oblectat persuadendo . Dicant Hebræi , quorum auri
XXIV Sacra fames Tharthesiacis non satiaretur arenis , qua eloquentia victi ; qua pietate expugnati opes suas proijcerent ante pedes Apostolorum . *Multitudinis autem credentium erat cor vnum , & anima vna : nec quisquam eorum , quæ possidebat , aliquid suum esse dicebat , sed erant illis omnia communia . Act.*4. Nota tempus , & scrutare mysterium . Non calcat Iordanis fluenta Leuita ; sed inter latrones medium Deum appendit Sacerdos . Mortuo tota parentat natura ; Lumina Cœlum subtrahit , vt crucifixores exprobret . Et Iudæa perfida stat iuxta crucem , prouocans de Cœlo patrem , quasi benemerita pro Deo pugnasse , qui Deum sustulerat . Quis ergo , & quomodò breui dierum curriculo inflectere potuit furiosam opum cupidinem , & tristem auaritiæ rabiem ; vt omnia vel necessaria ante pedes proijceret Apostolorum ? Decretum paupertatis non legitur ; nec eleemosinæ verbum intonuit . Hoc vnum fuit Apostolico Concilio votum , Christum probare redemptorem Seculi . De doctrina , non de moribus quæstio erat . Auri tamen cœcus amor ; sitis vel amor habendi prodiga pietate , nullo mulcente eloquio dapes abijcit , aurum proculcat , & lubens sæuam amplectitur paupertatem . Et vndè ? Ea natura est exem- XXV
pli vt coniuncturam cum persuasione oblectationem habeat . Apostolorum silentium nuditate refulgens argumentum fuerat suadendi paupertatem . Oratio equidem nulla egestatis recurrerat , quæ auaritiam prouocaret ad paupertatem . Sympatico tamen eloquio (quod in exemplo consistit) tui nemo resistit , Hebræus deuictus cucurrerat , & ante pedes Apostolorum diuitias proiecerat . Duodecim Apostolis , vnà cum septuaginta duobus discipulis sacco , & cilicio indutis ; erubuit diues vel nudo non incedere pede , vel abundare diuitijs . *Quotquot possessores agrorum , aut domorum erant , vendentes afferebant prætia eorum , quæ vendebant , & ponebant ante pedes Apostolorum .* Nudi Apostolorum pedes magnes diuitiarum erant . Nemo poterat auro internectere vestem , croco pingere tunicam , vel fulgère murice , Christi aspiciens vicarium direptis incedere crura nudata cothurnis ; Ecclesiæ Principes , Cœli dominos famem placare legumine . Si ad philosophorum scholas nemo venit (ait Seneca epist. 108.) quin sanior domum redeat , vel sanabilior . *Ea enim Philosophiæ vis est , vt non solum studentes , sed etiam conuersantes iuuet . Qui in Solem venit , colorabitur ; licet non in hoc venerit . Qui in vnguentaria tabernacula resederunt , & paulò diutiùs commorati sunt , odorem secum loci ferunt . Et qui apud Philosophum fuerunt , traxerint aliquid , necesse est , quod prodesset etiam negligentibus .* Si tantum prodest conuersatio Philosophorum , quantum Apostolorum ? quid Principum exemplum ? *Attende quid dicam* (subiungit Seneca) *negli-* XXVI
gentibus prodest , non repugnantibus . Imo addam ego , & populis prodest *repugnantibus* . Aqua natura frigida , igne supposito fit calida ; & primò quidem incipit liquorem ipsum ab imo euertere , & paulatim ad superiora attollere , totumque vas vsquè ad summum replere . Sic Rector plenus iustitia , & legis obseruator subditos etiã natura desides , & iniquos solertes facit , & æquos . Agesilaus Spartanorum Rex si quando opus aliquod à mi-

litibus fieri maturè vellet, ipse sub oculis omnium ei princeps manus admouebat. In senectute eadem vsus disciplina, roganti cur aspera hyeme sine tunica id ætatis ageret? *quo æmuletur* (inquit) *iuuentus exemplo eis proposito maximorum natu, & imperantium.* Solon ille Atheniensis (teste Laertio) vulgares homines Principum vmbras appellabat. Vt enim vmbræ figuras corporum; ita vulgares homines Principum mores imitantur. Et quemadmodum frustra laborat, qui existente corpore curuo, vult facere lineas rectas; ita operam perdet, qui Principe in malum abeunte, vult in bonum reuocare Rempublicam. Non minus eleganter Principum speculum dicitur vulgus. Vt enim speculum consulentem imitatur, cum ridente ridet, cum plorante plorat; ita vulgus cum malo insanit, cum bono bene agit. Æthiopes adeò Regem suum æmulabantur, vt si quem monoculum haberent; alterum sibi oculum eruerent: si quem claudum, alterum sibi crus debilitarent, ne quid Regibus suis viderētur dissimiles. *Diodor. Sicul. de fab. ant. c.* 4. Aurelius Imperator (teste Herodiano) volens philosophica studia in sua Republica languentia iterum excitare, primus ipse literariam se intulit in palæstram; præeunti ciues omnes adhæserunt. Non sine mysterio (ait Theodoretus *Exod.* 16 *q.* 32.) singulis diebus Sabbato excepto manna Israelitæ de Cœlo fluebat. *Nam cum hominibus lege præcepisset* quiescere die Sabbati, docuit illos ipso facto seruare præceptum. Adeo sunt homines ad facta, quàm ad præcepta suorum Principum seruanda proniores: vt ne id quidem, quod Deus imperat, sed quod facit

XXVII *Deus exemplo prouocat ad labores.* imitentur. *Vidit Scalam Iacob stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum; Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ. Genes.* 28. Non ad Scalæ fastigium (vt notauit Alcazar ad *c.* 1. *Apoc.*) sed ad imos gradus, qui terræ instabant, & exporrecto brachio Scalam, ne quis ruinæ sit metus, Deus tenebat. At quorsum Cœli Dominus tam humili fungitur munere? Poterat optimè firmari scala, vt nullus labendi timor esset, & si opus adiutrice dextera, cur hoc non præstatur Angelorum manibus? Ad quid adminiculum Creatoris? Fatigabant Angeli incessanter ascendentes, & descendentes, vt ministerium suum adimplerent, Non ergo se exhibet illorum Dominus requiescentem, ac otia captantem; sed humeros supponit oneri; vt Angeli principem suum laborum partem subire videntes, ipsi etiam ad suum ministerium adimplendum festinent alacres, nec fatigare recusent. *Vidit Iacob* (ait Hieronymus ep. consol. ad Iulian.) *scalam de terra vsque ad Cœlum, & ascendentes per eam Angelos, & descendentes, & desuper innitentem Dominum, vt lassis manum porrigeret, vt ascendentes & suo ad laborem prouocaret aspectu.* Paradisum incolebat animantium XXVIII
Dominus Adam: sed congeneri destitutus solatio, erat quodammodò voluptatis imminutio non habere consortem. Errabundus hospes paradisi Dominus, sed desolatione afflictus, & mæstus. Vidit Deus solitarij hominis etiam in paradiso miseriam. *Non est bonum hominem esse solum. Genes.* 2. *faciamus ei adiutorium simile sibi.* Immisit itaque *soporem* in Adam, idest *Ecstasim* Septuaginta reddunt; & *ædificauit Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* Obturatis itaque sensibus, libera tamen mente quid erga se Deus ageret, agnoscebat Adamus. Verum si Deus ficturus erat mulierem ad Adami solatium, cur tantisper gratiam donationis deuenustat, dum differt? Cur non æquæuum vtriusque opificium? Cur post Adamum mulier, & non cum Adamo efformatur? In alijs omnibus sufficit vna vox ad naturas repræsentandas, & sexum dimetiendum, semper fœmina vnà surgunt & masculus: solùm in homine alius conditionis est ordo. Ecqua huius causa? quia Dominus nil in Adami oculis efformarat, etsi omnia solerti manu effinxisset. Omnia fabricatus fuerat, sed subditus Adam nihil illum oculis fabricantem adspexerat. Ergo vt opifex videatur, Heuæ opificium tantisper differtur. Adest Basilius Seleuc. *orat.* 2. *In Adami conspectu vult illam fingere, & fictricis artis suæ spectatricem desiderat propriam imaginem. Nondum enim Deum Adamus quidquam fabricantem viderat; Creauit Deus Cœlum, & terram, sed Adamus non viderat creantem qui Cœli molitione seriùs ipse fuit: Porrexit ambitum firmamenti, luminosas faces accendit, animantium greges è solo fructificari fecit, verùm hæc priùs fuerunt. Quomodò ergo auctorem condisceret, qui facientem non vidit?* Hinc discite Reges,

non

non ſolum Principem attinere operari, ſed operantem videri. Euam Deus vt in Adami efformaret conſpectu, differt aliquantulum, vt Rectorem ſæculi ad opus ſuo prouocaret
xxix exemplo. Eliſæus illuſtris ſanè propheta Sunamitidis filium, quem mors vernantis iuuentis florem acerba falce ſucciderat, luci reſtituit, ſed in cubiculi receſſu ipſos vel maternos oculos fugiens, *Clauſit oſtium poſt ſe & ſuper puerum, & orauit ad dominum* 4. *Reg.* 4. Elias etiam dum puero inſtratus vitam cadaueri inſpirat, ſecretum exambit, & è ſinu matris ad clauſtra cubiculi ducit. *Tulit eum de ſinu eius, & portauit in cœnaculum.* 3. *Reg.* 17. Confer modo cum Chriſto prophetas. Puellam ille in parentum, electorumque excitat Apoſtolorum conſpectibus. Lazarum populi frequenti pompa reſuſcitat: Viduæ filium ab inferis in oculis multitudinis reuocat; nec cadauer ad cubiculi defert ſecreta, cum Prophetæ antra quærunt, & inter tenebras latent. Docuerat porro ille vel ad orandum receſſus adire cubiculi, modò ſibi aduersùs amat frequentiam, prenſat populi turbas? Dominus ſuis non contrariatur præceptis, ſed ſuperior ſuperioribus documenta præſcribit. Elias ſeruus, Eliſæus famulus, Chriſtus ſuperior, Rex Regum, & Dominantium Dominus. Illi mira videri humilitate refugiunt. Dominus geſſit coram ſubditis apparere, & veluti lucerna ſupra montem poſita gregem congregare diſperſum, & reuocare errantem. Satis eſt, ſi priuatus conſcientia teſte laudetur; ſed qui aliorum princeps, publicis debet præconijs fulgere virtutum. Vtili namque adulationis ſtudio, Rectoris geſta ſubditus in ſe transferre conatur. *Eſto Innocentiæ templum* (monebat Theodoricus. 1. Var. 12.) *temperantiæ ſacrarium, ara Iuſtitiæ. Abſit à iudiciarijs*
xxx *mentibus aliquid profanum. Eſto vitæ continens* (Idem 6. Var. 21.) *vt poſſis in alienos eſſe iudex.* Cum nondum tellus cæpiſſet cœleſtem ebibere imbrem, ſanguine madefacta innocentiæ, quaſi fugeret fratricidæ aſpectum, clamabat, & terræ principem tanti ſceleris vindicem inuocabat. Adamus erat, cuius intererat & necem vindicare filij, & parricidæ ſupplicio ſaluti conſulere propriæ; ne mors tam dulci delibuta ſanguine, eadē manu qua filium ſuſtulerat, & patrem tolleret. Aduerſus Cain de terra clamabat innocens Abel, *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Geneſ.* 4. Clamorem audiebat, non tamen audebat interrogare, *Vbi eſt Abel frater tuus*? fratricidium non latuiſſe parentem quis dubitat? tremunt lapides, animatur terra, hominem elementa accuſant, *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me terra.* Solus Adam ignorat filij necem, qui Sacerdos domeſticus frequenti victima aras imbuebat Altiſſimi? Adamuſſim ſciebat pater filij piaculum. Cur ergo non interrogat, interrogando non corripit? Cur Deus de Cœlo deſcendit, vbi Adam pater, & princeps poteſt Deum placare zelo iuſtitiæ? Quomodò poteſt legis obſeruantiam à filio exigere profanus parens, & tranſgreſſor Diuini mandati. Erubuit pater filium arguere, quòd adhuc corruptæ naturæ labes appareret in fronte. Legem non audebat obycere, qui legē ſuſtulerat; neq; naturam indignatā recordari filio poterat, qui iam totam naturam inobedientia polluerat. Propterea Dominus de Cœlo deſcendes Cainum interrogat, & vicem implet Adami, qui auctor præuaricationis extiterat. Pagurus cum retrogadum filium reprehenderet, quia obliquè incederet, & retrogadè, *te ſequor pater*, filius reſpondit. Agaſicles Rex nec impubes præceptorem admiſit, dicens. *Ab eo teneor edoceri bene viuere, à quo & viuere nactus ſum.* Nondum ſtuduerat, & iam didicerat paternos mores ſibi prò legibus eſſe. Quo deerrante, & filio aberrare fas eſſet. Hinc aiebat Cicero xxxi
3. *de leg.* Peccata Principum plus exemplo, quàm peccato nocere. Ludouicus XI. Gallorum Rex quum Carolum filium ſuum fortaſſe propter valetudinis imbecillitatem (teſte *Vincentio Lupano lib. 1. de Mag. Franc.*) latinam linguam vetuiſſet addiſcere præter hoc vnum, *Qui neſcit ſimulare, neſcit regnare*, malo & à peſſimo principe mutuatus exemplum Tiberio, qui ſimulationem ſuper omnia diligebat; Ludouici conſilium ita malè interpretati ſunt Galli, vt litteras omnes contemnerent. Peccata Principum facile habent aſſeclas. Nero (teſte Tacito *lib.* 13. *Annal.*) cum itinera vrbis, & lupanaria, & diuerticula, veſte ſeruili in diſſimulatione ſui compoſitus pererraret; comitantibus, qui raperent ad venditionem expoſita, & obuijs vulnera inferrent aduersùs ignaros, vt & ipſe Nero ictus acciperet, & cicatrices ore præ-

Princeps palam agat.

Iudex vt corrigat innocens ſit.

præferret. Cum Cœsarem esse, qui grassaretur, pernotuit, augebantur iniuriæ aduersus viros, fœminasque insignes, & quidem simili licentia sub Neronis nomine multi proprijs cum globis eadem execrebant, & in modum captiuitatis nox agebatur. Quo constat quantum bonum, & quàm præfulgidum Dei donum sit, idoneus, & condignus pastor. *Multitudo Sapientum sanitas est orbis terrarum: & Rex Sapiens stabilimentum populi est. Sap.6.* Nulla toto in orbe ciuitas quæ veterem Romam sub Idolis adhuc laborantem præiret piaculis? *plenam nominibus blasphemiæ* eam describit Ioannes *Apocal.* 17. *matrem fornicationum, & abominationum terræ. Ebriam de Sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Iesu.* Sed vbi primum in
XXXII hac vrbe pontificiam sedem Apostolorum Principes collocarunt, tanta est morum facta mutatio, vt quæ olim dicebatur *Ciuitas Vanitatis Isa.* 24. ciuitas sanctitatis appelletur. *Quæ eras magistra erroris, facta es discipula veritatis.* ait Leo *ser.* 1. *in Natali Petri, & Pauli. Isti sunt, qui te ad hanc gloriam prouexerunt, vt gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis, & regia per Sacram B. Petri sedem caput Orbis effecta, latiùs præsideres religione diuina, quàm dominatione terrena.* Dignitatem cui debeas, non habeo quid suggeram præter pastoris exempla. Cœsaream Cappadociæ
Basilij sanctitas perge quam nouus Noe inter vndas vagantem, feris grauidam suscepit Basilius, eo tamen discrimine; quòd arca seruauit Noe; Basilius seruauit vrbem. Aderat in vrbe Basilius tanquàm in arca Noe: & domestici peccatores tanquàm belluæ suapte natura indomitæ, eius mitescebant exéplo. Externi hæretici veluti fluctus importunè sæuientes, eo docente silebant. Ne prætereas
XXXIII Gregorium Thaumaturgum Neocesareæ
Gregorij Ep., qui cum sibi obitum imminere cognosceret, totam vrbem, agrumque circumuicinum diligenter perscrutari mandauit, scire volens, an aliqui extra fidem adhuc superessent. Vt igitur cognouit non plures, quàm septendecim numerari, qui antiquo adhærerent errori: *Acerbum quidem etiam hoc* (inquit) *ad Deum suspiciens: deesse aliquid eorum plenitudini, qui seruantur. Veruntamen magna gratiarum actione dignam rem esse aiebat: quod totidem simulacrorum cultores relinqueret ei, qui sibi successurus esset in Ecclesia, quot ipse Christianos accepisset.* Nissenus *in vita.* Optimus planè colonus vineæ culturam demonstrat, & de præstita sollicitudine sanctè superbit. Homo extra paradisum conditus, in paradiso collocatur (neque enim decebat Regem extra regiam vagari) *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis; vt operaretur, & custodiret illum Genes.* 2. XXXIV
In paradiso ponitur non vt opes colligat, sed in culturam excubet illius paradisi, quem Deus sua manu plantauerat, non homini plantandum tradiderat. Sed partito labore, ipse plantat, colendum homini delegat. Exemplo præit; vt quantam Deus curam in plantando ab initio posuerat, tantam in colendo impenderet homo. Non poterat sanè Deus homini persuadère laborem, nisi legem sudoris atramento exarasset. *Quieuit in die septimo ab vniuerso opere, quod patrarat. Genes.* 2. Postquàm machinam molitus, Cœlos torno edit, sydera sparsit, Solis lumen accendit, igni vires addidit, aerem expandit, humorem conclusit; terram coegit in Orbem, animantibus vitam indidit, hominem præfecit, tunc quieuit. *Est* (inquit Oleaster) *quod hic aduertas, non esse scilicet quiescendum, nisi priùs satis laboraueris, quemadmodum & creator tuus.* Laborat, fatigat, ne sine vitæ testimonio proferat doctrinam laboris. *Non confundant* (ait Hieronymus) *opera tua sermonem tuum. Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Epist.* 2. *ad Nepotianum.* Regis os, mens, manusque concordet. *Erubescit quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque eius lingua prædicat paupertatem, qui Cræsi tumet diuitijs. Ep.* 16. *de Marcellæ epitaphio.* Quis non irrideat tam præposterum verborum cum operibus consensum? *definiunt* (inquit) *Rhetores Oratorem, qui sit vir bonus, docendi peritus. Perdit enim auctoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur. Epist.* 83. *ad Oceanum.* Rectores, quorum doctrina non moribus exaratur, sed literis, Balaamo comparantur, qui de se dicebat: *dixit homo, cuius obturatus est oculus, qui cadit; & sic aperiuntur oculi eius. Num.* 24. de

eo Gregorius 24. *Moral.* 10. *Balaam* (inquit) *cadens in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione.* Speculari sciebat, operari nesciebat. Quales principes Israel, *Speculatores eius cæci omnes, nesciunt vniuersi. Isai.* 56. Quia videlicet, inquit Gregorius, *Non videbant opere, quod professione*
XXXV *lingŭam habet exemplŭ* *cernebant.* Efficacius est vitæ, quàm linguæ testimonium ait Cyprianus: *Habent & opera linguam suam, habent facundiam suam, tacente lingua. lib. de duplici martyrio.* Imo efficaciora sunt exempla, quàm miracula. Sanauit Helisæus ex lepra Naamanum, quòd grande miraculum: pecunias pro curatione oblatas negligendo, restituit; quod mirabile exemplum. Exemplo tamen non miraculo Naamanus credidit. Idololatram non expugnauit miraculum, sed exemplum. Viso exemplo, *mox Naamam* (inquit Augustinus *ser.* 207. *de temp.*) *diuinam sibi disciplinam indicit, superstitiosam abscidit, continuò se Deum venerari testatur, & detestari Idolum profitetur.* Nulla vis fatalis, nullus Cometes sic res mortalium afficit, vt vita Principum rapit mores, & animos ciuium.

Si studia & mores populi cognoscere curas?
Res facilis: vitam Principis inspicies.

XXXVI *vita Regis censura populi* *Qualis Rex, talis Grex,* Traiani fuit symbolum. Vnde Plinius *in paneg. Vita Principis censura est eaque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hanc compònimur. Non tam imperio nobis opus est, quàm exemplo. Flexibiles quamcumque in partem ducimur à Principe, atque vt ita dicam sequaces sumus, huic enim chari, huic probati esse cupimus, quod frustra sperauerunt dissimiles: eoque obsequij continuatione peruenimus, vt prope omnes homines vnius moribus viuamus.*

Rex velit honesta, nemo non hæc eadem volet.
Seneca *in Thiest.* 1. *Scen.* 1.

Oportet (ait Tertullianus) *commendationem alicuius rei adortos, ipsos priùs in administratione eius rei deprehendi, ne dicta, factis deficientibus erubescant. lib.* 1. *de patientia.* Et Cassiodorus, *Prima æquitas est à se Præsules inchoare, vt debeant criminosi metuere, quem nequeunt similem reperire. Nullas enim in se culpas timet reus, quas habere respexerit cognitorem: quando agentem malè, nisi bonis moribus non æstimat displicere. Suos actus nullus damnat in altero, quia natura est humani animi, vt nitatur potiùs vindicare, quod se cognouerit amisisse. lib.* 6. *ep.* 21. Et iterum ad Romanum Senatum *ep.* 4. *lib.* 1. *Facilis recti persuasor est innocens iudex, sub cuius prædicabili conuersatione pudet mores probabiles non habere. Quis enim vereatur scelus, cuius in suggestu gremij complicem videt? In cassum personam fictæ seueritatis inducit, cum auarus pecuniæ ambitum dissuadet, cum legibus parendum censet iniustus. Non habet distributionis gremium, cui auctoritatem libera conscientia non ministrat, quoniam excessus tunc sunt in formidine, cum creduntur iudicibus displicere.* Idem *lib.* 11. *ep.* 8. *Ostendimus in vobis Deo iuuante continentiam, vt eam militibus sine pudore imperare possimus. Non enim potest auctoritatem habere sermo, qui non iuuatur exemplo: dum iniquum sit bona præcipere, & talia non fecisse.* Legislatoris exemplum (inquit Theodoretus) officiosa legis præceptio est; lex quæ obedituris friget in charta, institutoris exemplo calet in opere.

O quanta exempli generoso in principe vis est;
Tu vitando vetas, tu faciendo iubes
Princeps principiŭ motus: Rex regula vitæ
Circumfert Cælum sydera, Rex populum.
Ouen. *epigram* 113.

Ea est exempli efficacia, vt non solùm homines, sed & bruta, ac insensibilia ad æmulationem excitentur exemplo. Decem lineis Orientem versus cum Esaias Solem repedare fecisset, vt Ezechiam Regem diuinæ promissionis securum redderet, 4. *Reg.* 20. quæritur, an repedante Sole decem lineis versus Orientem etiam reliqui retrocesserint planetæ? Abulensis affirmat, & comprobare nititur mirifico illo miraculo, quando ad nutum Iosue stetit Sol in medio Cœli, quod conijcitur ex litera, cum dicatur, quòd *steterunt Sol, & Luna,* ea ratione præcipuè quia Sol diei teneat imperium, *Luminare maius, vt præesset diei. Genes.* 1. imo inter astra velut eorum Rex lucis diademate coronatus fulgeat: vnde nil mirum, si Sole stante, aut repedante, inferiora stent astra, vel retrocedant. Præsidis exemplum æmulante subiecto. Montem Sinai flamma, fulgure, terribilem tonitru, Deo imperante Moyses ascendit. *Exod.* 10. nec sine temeritatis nota, fulgurum XXXVII *exemplo bruta mouentur; & elemēta.*

rum minimè aſpectu territus, intrepidus per fulgura, & montis flammas ingreditur. Dei obijcies imperium; vel obedientis amorem, qui nihil timet, vt mandata ſubeat Altiſſimi. Mirandum tamen quomodò flammis non comburatur, & fulgur nec tunicam audeat abſumere? *Moyſem cognouimus* (reſpondet Baſilius *hom.* 1) *per ieiunium penetraſſe montem. Neque enim id auſus fuiſſet fumante montis cacumine; neque ſuſtinuiſſet ingredi in nubem, niſi fuiſſet obarmatus ieiunio*. Sed quid Moyſi præſtare potuit ieiunium, vt tanta fiducia fumantem montem aggrederetur? vt eo extingueretur inſatiabilis ignis, & voracitas fulgurum? Moyſis ieiunantis exemplo, qui totius populi gubernator erat, & fulgura didicère ieiunium. Viderat ignis præſulis ieiunantis exemplum, & ab eo quaſi motum adamauit ieiunium; vnde natiuam voracitatem oblitus, nec pilum tunicæ conſumpſit Moſaycæ. Idem de Elia, cum igneo curru raperetur in Cœlum. 4. *Reg.* 2. *Ecce currus igneus, & equi ignei diuiſerunt vtrumque & aſcendit Elias per turbinem in Cœlum.* Ieiunanti Eliæ (ait Auguſtinus) *etiam elementa famulantur*. *ſer.* 2. *Dom.* 1. *Quadr.* Populum docebat Elias, vt Prophetarum parens & rector; & quamuis tot inſignitus titulis ieiunabat. Eo ieiunante, ignis actiuitatis ſuæ impetum reprimens, voracitatem in ieiunium vertit, & lucentibus flammis, ieiunanti famulatur prophetæ. *In veſte poderis* (ait Hugo Carenſis) *quam habebat Sacerdos, vniuerſus orbis deſcriptus erat: quia omnis debent inuenire in vita ſacerdotum, quid valeant, & debeant imitari*. *in pſal.* 131. Cœlum, aſtra, elementa, creata omnia in ornatu deſcribuntur Aaronis, quia quamuis inſenſibilia ſint, excitari poſſunt ſacerdotis exemplo. *Domus Epiſcopi* (ait Hieronymus) *& conuerſatio quaſi in ſpeculo poſita, magiſtra eſt politicæ diſciplinæ: quidquid fecerit, id ſibi omnes faciendum pu-*
XXXVIII *tant. ep. ad Heliodorum.* Ab vno Rectore cum populi ſalus, vel perditio dependeat; Vnum Petrum legitur increpaſſe Chriſtus, quamuis Apoſtolos omnes dormientes inuenerit. *Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro, Simon dormis? Mar.* 14. Quia cum Apoſtolorum Princeps conſtitutus Petrus fuiſſet, eo ſopito reliqui dormierunt: vnde quaſi totius ſocordiæ auctorem Saluator inſimulat, & in eum ſermonem perſtringit, quem cuſtodibus præfecerat, & vigilum verticem delegerat. *Primus inire manu, poſtremus ponere Martem*, Principis eſt? ait *Sil. Ital.* 1. *Facta non dicta mea, vos milites ſequi volo, nec diſciplinam modò, ſed exemplum etiam à me petere. Liu.* 7. Cœſar cum victas à Gallo videret phalanges, *Scuto ab nouiſſimis vni militi detracto, quod ipſe eò ſine ſcuto venerat, in primam aciem proceſſit, Centurionibuſque nominatim appellatis, reliquos cohortatus milites ſigna inferre*, (tantum valuit ducis exemplum, vt) *huius aduentu ſpe illata militibus, ac redintegrato animo, cum pro ſe quiſque in conſpectu Imperatoris, etiam in extremis rebus ſuis, operam nauare cuperet, paulum hoſtium impetus tardatus eſt*. Cœſar *de Bello Gal. lib.* 2. Abſit populo peſſimus Rector, quia *ad exempla viuimus, nec ratione componimur, ſed conſuetudine abducimur*, ait XXXIX
Seneca *ep.* 123. aliena cogente malitia optimi mutantur in peſſimos. Gregis nomine populum deſignauit Antiquitas, quia deerante paſtore, diſperguntur oues. Solorzanus pecudibus comparauit, quæ obiectis virgis populeis, & amygdalinis, quas Iacob erexerat in canalibus, vt cum veniſſent greges ab bibendum, earum in conſpectu conciperent, edidere partus diuerſo colore reſperſos. Iacob eſt Princeps, virgæ opera eius, oues ſubditi, conceptus cogitationes.

Salus populi à Rectoris exẽplo.

Diſcolor vt pecudi virga obſeruata ſub vndis
Vellere ſit ſoboles verſicolore facit.
Sic quibus imbueris Regalia ſceptra, colores
Imbuet exemplum plebs meditata ducis.

Finis Tomi Quinti,
MONARCHIÆ OCCIDENTALIS.